שו״ת · אחרונים

נפשי בשאלתי חלק ג - שו"ת

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נפשי בשאלתי חלק ג - שו"ת

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נפשי-בשאלתי-חלק-ג-שות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

השראת שכינה 4
חלומות 6
גלגולים 8
מהות האדם 20
דרגות הנשמות 26
קלקול ותקון הנשמה 27
חבוט הקבר 31
עבור נשמה 35
אפני הגלגול וסבותיהם 38
אשה בדין גלגול 47
קרבה משפחתית, ידידותית, רב ותלמידו, בתורת הגלגול 48
מה באתי לתקן? 52
העוון ותקונו בגלגול 57
דבוק 62
אחרית הימים 80
אמונה ובטחון 92
יסורים 109
תשובה 119
בדרכי עבודת ה' 137
שבת 152
מדות 153
חנוך 163
יום הלדת 169
תוכחה וזכוי הרבים 170
מדריך להנהגה נכונה במקומות עבודה 172
הלכות צניעות כלליים הנוגעים לכל מקום 181
הגדרות נפלאות בעניני קדושה וצניעות 196

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 - אסור בשימוש מסחרי

בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל הרב יעקב ישראל לוגאסי שליט"א

הרב יעקב ישראל לוגאסי שליט"א

השראת שכינה

מהו ענין השראת שכינה בבית המקדש, והלא מלא כל הארץ כבודו?

הָאָדָם בָּעוֹלָם נָתוּן בְּמִלְחָמָה פָּנִים וְאָחוֹר, הַמִּלְחָמָה עִם מַרְאֵה הָעֵינַיִם הוּא קָשֶׁה, שֶׁהֲרֵי הָעַיִן מַרְאָה לָאָדָם מִקְרִיּוּת וְטִבְעִיּוּת, הָאָדָם נָתוּן וְטָבוּעַ בְּבֵץ שֶׁל מִינוּת, שֶׁהֲרֵי עֶצֶם הַמַּגְבָּלוּת שֶׁהָעוֹלָם וְהָאָדָם מֻרְכָּבִים מִמֶּנּוּ, מַגְבָּלוּת גּוּף זְמַן וּמָקוֹם, זֶהוּ הֲרֵי מַגְבָּלִיּוּת שֶׁל חֹמֶר, כְּמוֹ כֵן כָּל מַהֲלַךְ חַיֵּי הָאָדָם בְּכָל מְאֹרְעוֹתָיו בְּדֶרֶךְ סִבָּה וּמְסוֹבֵב, אִם זֶה פִּרְנָסָתוֹ, בְּרִיאוּתוֹ, הַכֹּל בְּדֶרֶךְ טִבְעִית, וְהָאָדָם צָרִיךְ לְהִלָּחֵם עִם מַרְאֵה עֵינָיו וּלְהַאֲמִין שֶׁיִּשְׁנָהּ הַנְהָגָה עֶלְיוֹנָה הַקּוֹבַעַת לְפִי נְתוּנִים שׁוֹנִים לַחֲלוּטִין אֶת אֲשֶׁר יֵאָרַע לוֹ מֵאֲשֶׁר הַנְּתוּנִים שֶׁרוֹאֶה לְמוּל עֵינָיו שֶׁהֵמָּה טִבְעִיִּים וּמִקְרִיִּים.

וּבְכֵן עַל עוֹלָמֵנוּ זֶה פָּרוּשׂ מַעֲטֶה טֶבַע הַמְכַסֶּה מֵעֵינֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם אֶת הַהַנְהָגָה הָאֱלֹקִית, וּשְׁמִיכָה זוֹ הַפְּרוּסָה עַל עֵינֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם מְתַעְתַּעַת בָּהֶם לִרְאוֹת אֶת הַשֶּׁקֶר. מֶה עָשָׂה הַקָּבָ"ה? חָשַׁף חַלּוֹן בְּאוֹתָהּ שְׁמִיכָה הָעוֹטָה וּפְרוּשָׂה עַל הַבְּרִיאָה, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם יוּכַל הָאָדָם לְהַבִּיט אֶל הָאֱמֶת, וְזֶהוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁשָּׁם שָׁרְתָה שְׁכִינָה, וּבְמֵילָא הַהַנְהָגָה שָׁם הָיְתָה נִסִּית לְלֹא טֶבַע כְּלָל. וְכַמְבֹאָר בַּמִּשְׁנָה בְּאָבוֹת (פ"ה) עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ בְּבֵית רִאשׁוֹן, עיי"ש הֵיאַךְ כָּל נֵס כְּשֶׁלְּעַצְמוֹ יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְלַמֵּד אֱמוּנָה, וְשָׁם הֶרְאָנוּ הַבּוֹרֵא מַה בְּעֶצֶם מֻנָּח מִבַּעַד לְמַעֲטֵה הַטֶּבַע הַפָּרוּשׂ עַל הַבְּרִיאָה, כִּי הַמִּפֹּרָשׁ יְגַלֶּה עַל הַסָּתוּם.

וְהוּא הַמּוּבָא בְּזוה"ק (ח"ב קמ) עיי"ש שֶׁלֹּא נִתְחַזְּקוּ וְשָׁמְחוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַקָּבָ"ה גַּם לְאַחַר כָּל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה הַקָּבָ"ה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבְקִבָּלַת הַתּוֹרָה רַק כַּאֲשֶׁר נִצְטַוּוּ עַל עֲשִׂיַּת הַמִּשְׁכָּן וְאָז נִתְחַזְּקוּ וְשָׁמְחוּ בּוֹ, כִּי קֹדֶם לָכֵן הָיוּ חֲרֵדִים הֵיאַךְ יְקַיְּמוּ הַמִּשְׁימָה שֶׁל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה, וְהִדְּבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אַחַר שֶׁהָעוֹלָם פָּרוּשׂ בְּמַעֲטֵה הַמַּתְעֶה, אוּלָם כְּשֶׁנִּתְבַּשְּׂרוּ עַל "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם" כָּאן הִזְרִיחַ לָהֶם הַבּוֹרֵא אוֹר לְתוֹךְ מַעֲבֵה הַחֹשֶׁךְ וְהֵאִיר לָהֶם, וְלָכֵן רַק אָז שָׂמְחוּ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה בְּהַקָּבָ"ה שֶׁהִנֵּה וְנִמְצָא פִּתְרוֹן-מָה בְּמַכַּת הַחֹשֶׁךְ וְהַהֶסְתֵּר הַמַּסְתִּיר אֶת הַשְׁגָּחַת ה' בְּעוֹלָמוֹ.

מדוע בקש משה שלא תשרה שכינה על אמות העולם כמבאר בגמרא (ברכות ז ע"ב) וכי מה בכך שתשרה שכינה גם אצלם?

בְּמִצְוַת הָאֱמוּנָה יֶשְׁנָם ב' סְעִיפִים, הָאֶחָד לְהַאֲמִין בְּמְצִיאוּת ה', וְהַשֵּׁנִי לְהַאֲמִין בְּיִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ וּבְהַשְׁגָּחָתוֹ הַבִּלְעָדִית, וּלְנַטְרֵל אֶת כָּל הַמְּאֹרָעוֹת מֵהַסִּבּוֹת וְהַגּוֹרְמִים הַטִּבְעִיִּים וּלְיַחֲסָם לַבּוֹרֵא בִּלְבַד הַמַּנְהִיג אֶת עוֹלָמוֹ בְּהַנְהָגַת מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, אֶלָּא שֶׁמַּלְבִּישָׁהּ בְּגוֹרְמִים טִבְעִיִּים.

סָעִיף א' שֶׁבֶּאֱמוּנָה לְהַאֲמִין בִּמְצִיאוּת ה' שַׁיָּךְ גַּם לְגוֹי, אוּלָם סָעִיף ב' לְהַאֲמִין בְּיִחוּד ה' וְשֶׁהַכֹּל לְטוֹבָה, זֶהוּ "הַשְׁגָּה", שֶׁאֲפִלּוּ בְּעַם יִשְׂרָאֵל מַדְרֵגוֹת רַבּוֹת יֵשׁ בֵּין כָּל יְהוּדִי וִיהוּדִי בְּדַרְגַּת אֱמוּנָתוֹ בָּזֶה.

מַטָּרַת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ בָּאָרְנוּ בַּתשובה הַקּוֹדֶמֶת, שֶׁהוּא לִהְיוֹת לָנוּ לְעֶזֶר וְלַסִּיּוּעַ לְהַמְחָשַׁת הַהַנְהָגָה הַנִּסִּית הַקַּיֶּמֶת מִבַּעַד לְמַעֲטֶה הַטֶּבַע הַפְּרוּשׁ עַל הַבְּרִיאָה. לַגּוֹיִים אֵין כֵּלִים לְהַשָּׂגַת אֱמוּנָה זוֹ כְּלָל, וְאֵינָם שַׂיְכִים בָּהּ, וּלְכָךְ בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁגַּם אִם יֶשְׁנָם אוּלַי יְחִידִים בַּגּוֹיִים הָרְאוּיִים לְכָךְ, אָמְנָם זֶה עֲדַיִן בָּרָמָה נְמוּכָה, וְאֵינוֹ שָׁוֶה הָרְוָח שֶׁיִּהְיֶה לַגּוֹיִים בְּאֹם תִּשָּׁרֶה שְׁכִינָה אֶצְלָם לְעֻמַּת נֶזֶק הַגָּדוֹל שֶׁיִּגָּרֵם מִכָּךְ לְעַם יִשְׂרָאֵל בְּכָךְ שֶׁהַשְׁרָאַת שְׁכִינָה כְּבָר לֹא תִּהְיֶה יְחוּדִית וּסְגֻלִּית אֶצְלָם שֶׁהוּא מַה שֶּׁמַּפְעִיל וְיַרְגִּישׁ אוֹתָם לְרְאוֹת הָכִיצַד הֵם עַם הַמֻּבְחָר, וְכַנֶּאֱמַר: וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ הֲלֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ. לָכֵן בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה שֶׁתִּשָּׁאֵר עִנְיַן הַשְׁרָאַת שְׁכִינָה יְחוּדִית וּסְגֻלִּית אֵצֶל עַם יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי, כִּי הָרְוָח - אִם יִהְיֶה בִּכְלָל לַגּוֹיִים מִמֶּנּוּ, הֲרֵי הוּא עַל חֶשְׁבּוֹן נֶזֶק גָּדוֹל שֶׁיִּגָּרֵם בְּכָךְ שֶׁתִּתְבַּטֵּל יְחוּדִיּוּת זוֹ שֶׁל הַשְׁרָאַת שְׁכִינָה דַּוְקָא בְּיִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁיְּכוֹל מִטַּעַם זֶה לְהָרִים קַרְנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי הַגּוֹיִים וּבְעֵינֵי עַצְמָן.

היום שאין לנו בית המקדש היאך נביט על האור השורר מבעד למעטה הטבע הפרוש מעלינו המחשיך את אור ה'?

אִיתָא בְּכְתֻבּוֹת (קי"א ע"ב) "וּלְדָבְקָה בּוֹ" - וְכִי אֶפְשָׁר לְדָבֵק בַּבּוֹרֵא? וַהֲלֹא הַבּוֹרֵא אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא, אֶלָּא הִדְבֵּק בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים. עַתָּה שֶׁחָרַב הַמִּקְדָּשׁ יֵשׁ לָנוּ לְהִדָּבֵק בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְגַלּוֹת אֶת אוֹר ה' בֶּאֱמֶת הַמְכֻסֶּה מֵעֵינֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם מִשּׁוּם מַעֲטֵה הַטֶּבַע הַפָּרוּשׁ עַל הַבְּרִיאָה.

כְּשֶׁרוֹאֶה הָאָדָם אֶת הֶחָכָם דָּבוּק בַּה', וְקָשׁוּר בְּכָל לִבּוֹ נַפְשׁוֹ וּמְאֹדוֹ לְאוֹתָהּ אֱמוּנָה שֶׁל "אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ", מִתְחַזֵּק אַף הוּא.

וּכְמוֹ כֵן אֹפֶן נוֹסָף שֶׁנּוּכַל לְהַכִּיר בְּהַשְׁגָּחַת ה' וּנְשַׁקֵּר אֶת הַמִּקְרֶה וְהַטֶּבַע הַיּוֹם בְּיָמֵינוּ הוּא בְּכָךְ שֶׁנִּתְיַחֵד בְּמַחְשַׁבְתֵּנוּ עִם אוֹתָן תְּקוּפוֹת שֶׁבָּהֶם חָזִינוּ בְּמוֹ עֵינֵינוּ הַשְׁרָאַת שְׁכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ, וּבְכָךְ שֶׁהָאָדָם מְשַׁחְזֵר לְעַצְמוֹ אֶת כָּל נִסֵּי ה' שֶׁעָבְרוּ עָלֵינוּ, מֵהֶם חוֹזֵר לָאֱמֶת, לְהַבִּיט וּלְהִתְבּוֹנֵן שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ כְּלָל, וְיַצְלִיחַ לְאַפֵּס אֶת כָּל הַכִּחוֹת

וְהַגּוֹרְמִים הַנִּרְאִים לָעַיִן, וּלְיַחֵס הַכֹּל לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וְהֵמָּה מִלּוֹתָיו הַזָּהָב שֶׁל הָרַמְבַּ"ם: "לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם".

לשם מה נצרך בית מקדש אחר שישנה לנו כבר תורה ומצוות המנחה אותנו היאך לנהג?

נִסֵּי ה' עִמָּנוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָלְכוּ וְגָדְלוּ בְּאֵיכוּתָן וּבְנִחְיצוּתָן, עֶשֶׂר מַכּוֹת, לְאַחַר מִכֵּן טְבִיעַת הַמִּצְרִים בַּיָּם, לְאַחַר מִכֵּן הַתַּכְלִית שֶׁהִיא קַבָּלַת הַתּוֹרָה, אוּלָם לְאַחַר קַבָּלַת הַתּוֹרָה רָאָה הַבּוֹרֵא שֶׁעֲדַיִן כָּל קַבָּלַת תּוֹרָה זוֹ בְּסַכָּנָה עֲצוּמָה, וְהִיא מְשׁוּם שֶׁאָכֵן מַעֲתָּה יוֹדְעִים יִשְׂרָאֵל מַה תַּפְקִידָן בְּעוֹלָמָן מָה אָסוּר וּמַה מֻתָּר, אוּלָם אִם כָּל יְהוּדִי יְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה יְחִידִי בַּכְּפָר אוֹ בָּעֲיָרָה אוֹ בָּעִיר בָּהּ הוּא נִמְצָא, תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה, מִיִּשְׂרָאֵל, וְיִרְבּוּ הַטָּעָיוֹת בַּהֲבָנַת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, וְלָכֵן נִצְרַךְ שֶׁיְּהֵא מָקוֹם הַמְאַחֵד וּמְגַבֵּשׁ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד לְכִוּוּן אֶחָד, וְאָז יִתְקַבְּצוּ כָּל יִשְׂרָאֵל יַחַד, יִרְאוּ כָּל אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ הֶחָזָק בַּעֲבוֹדַת ה', וְאָז יְקַבְּלוּ כֹּחַ כָּל אֶחָד לְהַשְׁלִים אֶת הַמֶּסֶר אֲצֶל עַצְמוֹ, וּבְכְלָל כָּל עֶצֶם הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה יִתְחַזְּקוּ בְּלִבּוֹתָם בִּרְאוֹתָם שֶׁאֵינָם יְחִידִים בָּאֱמוּנָתָם אֶלָּא כָּל יִשְׂרָאֵל יַחַד בְּאוֹתָהּ אֱמוּנָה וּבְאוֹתָהּ מָסֹרֶת.

וְהַפִּתְרוֹן לָכָךְ בִּיהמ"ק, לְשָׁם יִתְקַבְּצוּ בְּג' רְגָלִים, לְשָׁם יְכַוְּנוּ לִבָּם וְדַעְתָּם בִּתְפִלָּתָם. מִשָּׁם יֵצְאוּ קָרְבָּנוֹת לְכַפֵּר עַל כְּלַל יִשְׂרָאֵל קָרְבָּנוֹת צִבּוּר וְיָחִיד. וּבְכָךְ יִהְיֶה הַכֹּחַ כֹּחַ שֶׁל צִבּוּר וְלֹא שֶׁל יָחִיד, וְכֹחַ שֶׁל צִבּוּר עָצוּם הוּא לְאַיִן שִׁעוּר מֵאֲשֶׁר כֹּחוֹ שֶׁל יָחִיד.

וְהוּא עִנְיַן בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת שֶׁלְּשָׁם מִתְקַבְּצִים עִם יִשְׂרָאֵל לְתוֹרָה וּתְפִלָּה, נִתְאַר לְעַצְמֵנוּ שֶׁלֹּא הָיָה עִנְיָן שֶׁל צִבּוּר בְּיִשְׂרָאֵל אֶלָּא שֶׁעַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מֻטָּל לְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה לְעַצְמוֹ, הֲכִי הָיָה נִשְׁאָר מִתּוֹרָתֵנוּ זֵכֶר?! זֶהוּ כֹּחָן שֶׁל צִבּוּר לְהִתְאַחֵד יַחַד וְלַעֲבֹד אֶת ה' יַחַד.

וּבְפָרָט בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, שֶׁהַנָּבִיא מַלְאָכִי כְּשֶׁרָאָה אֶת הַצָּרוֹת וְהַגָּלוּת שֶׁל עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא וְהַסַּכָּנָה שֶׁל שִׁנְאַת הַתּוֹרָה, עָצְתוֹ הָיְתָה בִּדְבַר ה' - אַחַת: אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמָע.

חלומות

מהי מטרת החלום?

מוּבָא בְּמִכְתָּב מֵאֵלִיָּהוּ (ח"ד עמ' 164) בְּעִנְיַן תַּכְלִית הַחֲלוֹם ע"פ הַזֹּהַר הק' (וישב קפ"ג): וּכְדֵין קב"ה יְוַדַּע לָהּ לְנִשְׁמָתָא... אִנּוּן מִלִּים כְּפוּם אִנּוּן הִרְהוּרִין דְּלִבַּיהּ, בְּגִין דְּבַר נָשׁ נָטִיל אַרְחָא דְּתוֹכְחֵי..."

וּפֵרֵשׁ שָׁם בְּ"נִיצוֹצֵי אוֹרוֹת": "לְפִיכָךְ מוֹדִיעִין לָאָדָם הִרְהוּרָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו כְּדֵי שֶׁיִּזָּקַח תּוֹכָחָה לִהְיוֹת חוֹשֵׁב וּמְהַרְהֵר בְּדָבָרִים טוֹבִים".

כָּךְ שֶׁהַחֲלוֹם הוּא סַיָּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא לְהוֹכִיחַ אֶת הָאָדָם לְעוֹרֵר עַל אֲשֶׁר הוּא לָקוּי בּוֹ.

וּלְכָךְ אָמְרוּ (ברכות נ"ה ע"ב) "כָּל הַלָּן שִׁבְעָה יָמִים בְּלֹא חֲלוֹם נִקְרָא רַע", לְפִי שֶׁהִזְנִיחוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם מִלְּהוֹכִיחוֹ וּמִלְּעוֹרְרוֹ, כִּי לִפְעָמִים בָּא לָאָדָם חֲלוֹם שֶׁמַּפְחִיד אֶת לִבּוֹ, וְרוֹמְזִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם מַה שֶּׁנִּגְזַר עָלָיו וְהוּא כְּדֵי לְעוֹרְרוֹ בִּתְשׁוּבָה.

ועיי"ש עוֹד שֶׁמַּטָּרַת הַחֲלוֹם לְגַלּוֹת לָאָדָם אֶת הִרְהוּרֵי לִבּוֹ הַצְּפוּנִים בְּתַת הַכָּרָה שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא לֹא מוּדָע לָהֶם כ"כ - לְעוֹרְרוֹ בִּתְשׁוּבָה, כִּי הַחֲלוֹם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּנְבוּאָה (ברכות נ"ז ע"ב), כִּי הַחֲלוֹם הוּא מִשֹּׁרֶשׁ גָּבוֹהַּ, וְהוּא עִנְיָן מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה כְּדֵי לְלַמֵּד לְהוֹכִיחַ וּלְעוֹרֵר.

מה הוא הטעם להטבת חלום אחר שהוא נועד לעורר מלמעלה?

בָּרוּר שֶׁלְּכַתְּחִלָּה יִקַּח הָאָדָם אֶת הַמֻּסָּר מֵהַחֲלוֹם הָרָע וְיָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה וְיִתְעוֹרֵר לְתַקֵּן אֶת מַעֲשָׂיו. אֶלָּא שֶׁאִם נַפְשׁוֹ עָגוּמָה עָלָיו וְיוֹתֵר מִמַּה שֶּׁמְּבִיאוֹ חֲלוֹם זֶה לַחְזֹר בִּתְשׁוּבָה מְבִיאוֹ לִדְאָגָה וַעֲצָבוּת הַשְׁלִילִיִּים, וְאִם כֵּן גָּדוֹל הֶפְסֵדוֹ מִשְׂכָּרוֹ בַּחֲלוֹם זֶה, הֲרֵי שֶׁאָז עָדִיף שֶׁיֵּיטִיב הַחֲלוֹם וְיָסוּר הָעֲגָמַת נֶפֶשׁ מִלִּבּוֹ וְיַעֲבֹד ה' בְּשִׂמְחָה.

מה טעם לדברים בטלים בחלום?

אָמְרוּ חֲזַ"ל (ברכות נה) אֵין חֲלוֹם לְלֹא דְּבָרִים בְּטֵלִים, וְהַסִּבָּה לְכָךְ מוּבָא בְּמִכְתָּב מֵאֱלִיָּהוּ (ח"ד עמ' 165), לְפִי שֶׁהַחֲלוֹם הוּא אֵינוֹ בְּדַרְגַּת נְבוּאָה מַמָּשׁ שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵעוֹלַם הַבְּחִירָה, הַחֲלוֹם עֲדַיִן תַּחַת עוֹלַם הַבְּחִירָה, וּלְכָךְ יֶשְׁנָם דְּבָרִים בְּטֵלִים בַּחֲלוֹם לְצָרֵךְ הַבְּחִירָה, וּבְחִירָתוֹ שֶׁל הָאָדָם בָּזֶה הִיא: אִם יַשְׂכִּיל הָאָדָם לְהַשְׁלִיךְ אֶת הַדְּבָרִים בְּטֵלִים בִּלְבַד שֶׁבַּחֲלוֹם וְלִקַּח אֶת הָאֱמֶת שֶׁבַּחֲלוֹם וְלִלְמֹד מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁיַּשְׁלִיךְ הַכֹּל וְלֹא יִלְמַד מִמֶּנּוּ כְּלוּם, וּלְכָךְ יֵשׁ בַּחֲלוֹם תַּעֲרֹבֶת טוֹב וְרַע, כִּי הָרַע שֶׁבַּחֲלוֹם בָּא לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים אֶת הַטּוֹב וְהָאֱמֶת שֶׁבַּחֲלוֹם שֶׁבָּא לְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה.

מה העצה לזכות לחלומות של אמת ללא תערבת שקר ודברים בטלים?

מוּבָא בְּ"אָרְחוֹת צַדִּיקִים" (שער האמת): לְפִי שֶׁאֵין כָּל הַמַּחְשָׁבוֹת שֶׁל הָאָדָם אֱמֶת, וְהָאָדָם חוֹשֵׁב מַחְשָׁבוֹת שְׁטוּת וְשֶׁקֶר, לְכָךְ גַּם אֵין כָּל הַחֲלוֹמוֹת אֱמֶת, וּמִי שֶׁמַּרְגִּיל עַצְמוֹ שֶׁיִּהְיוּ כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו אֱמֶת (גַּם בִּלְבָבוֹ - דּוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ), גַּם בַּלַּיְלָה יִרְאֶה מַרְאוֹת אֱמֶת, וְיֵדַע הָעֲתִידוֹת כְּמוֹ הַמַּלְאָכִים.

לוֹמֵד מִכָּאן הַמִּכְתָּב מֵאֵלִיָּהוּ (ח"ד עמ' 166): מִכָּאן שֶׁכְּפִי עֶרֶךְ אֲמִתַּת מַחְשְׁבוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם בַּיּוֹם, כָּךְ יִהְיוּ חֲלוֹמוֹתָיו אֱמֶת בַּלַּיְלָה, וּכְשֶׁיִּפְשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו יֵדַע וְיַעֲמֹד בָּהֶם עַל הָאֱמֶת - יֵדַע אֶת עֶרֶךְ חֲלוֹמוֹ, וְאִם יִתְחַזֵּק הָאָדָם זְמַן רַב בְּמִדַּת הָאֱמֶת, וּאח"כ יִתְפַּלֵּל עַל חֲלוֹם שֶׁיַּרְאוּהוּ בְּבֵרוּר הָאֱמֶת שֶׁבִּרְצוֹנוֹ לֵידַע, אֶפְשָׁר שֶׁיִּסְיְעוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְהַשִּׂיגוֹ. ע"כ.

גלגולים

כידוע מדברי האר"י שהאדם נצרך להתגלגל אף פעמים רבות עד שישלים לתקן נפשו, ובכן היש צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וא"כ לעולם לא יסתימו גלגולי האדם, ועוד הלא האדם בכל גלגול גם מקלקל, והקלקול הלא הוא סבה להצריך גלגול נוסף, ובמה אפוא יסים האדם גלגוליו?

וּנְצַטֵּט לְשׁוֹנוֹ שֶׁל שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים הַקְּדָמָה ג' - לְתוֹסֶפֶת פְּרָטִים אֲשֶׁר בּוֹ:

הָעוֹלָה מִזֶּה הוּא כִּי כַּאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ מִתְגַּלְגֶּלֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵין עִקַּר גִּלְגּוּלָהּ אֶלָּא בַּחֵלֶק הַפְּרָטִי הַפָּגוּם הַמִּתְיַחֵס אֶל הַגּוּף הַהוּא, וּשְׁאָר חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁכְּבָר בָּאוּ בְּגוּפוֹת אֲחֵרִים וְנִתְקְנוּ שָׁם אֵינָם בָּאוֹת שָׁם אֶלָּא בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר הַחֵלֶק הַמִּתְיַחֵס אֶל הַגּוּף הַהוּא יַעֲשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה גַּם שְׁאָר חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ הַמִּתְעַבֶּרֶת בּוֹ תִּטְיל חֶלְקָהּ בַּמִּצְוָה הַהִיא, כִּי גַּם הִיא מְסַיַּעְתּוֹ בַּעֲשׂוֹתוֹ הַמִּצְוָה הַזֹּאת עַל דֶּרֶךְ הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּסוֹד הָעִבּוּר שֶׁל אֵיזֶה צַדִּיק אֶחָד. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁחוֹטֵא זֶה הַחֵלֶק הַפְּרָטִי כִּי אָז אֵין לִשְׁאָר הַנֶּפֶשׁ חֵלֶק בָּעֲנָשׁוֹ, יַעַן כִּי הוּא מְסַיַּעְתּוֹ לְהֵיטִיב וְלֹא לְהָרַע, וְנִמְצָא כִּי בְּעֵת שֶׁנּוֹלָד הָאָדָם בְּגִלְגּוּל, כָּל הַנֶּפֶשׁ בְּכְלָלוּת חֶלְקֶיהָ מִתְגַּלְגְּלִים שָׁם, אֲבָל עִקַּר הַגִּלְגּוּל אֵינֶנּוּ אֶלָּא לְאוֹתוֹ הַחֵלֶק הַפְּרָטִי הַמִּתְיַחֵס אֶל הַגּוּף הַהוּא הַבָּא לְתַקֵּן מִמַּה שֶּׁנִּפְגַּם בַּגּוּף הַקְּדוּם וּבוֹ תְּלוּי הַשָּׂכָר וְהָעֹנֶשׁ, אֲבָל שְׁאֵרִית חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ נוֹטְלִים חֵלֶק בַּשָּׂכָר וְלֹא בָּעֹנֶשׁ כַּנִּזְכָּר, וְהִנֵּה כְּיָוֹן שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַזּוֹ בִּכְלָלוּתָהּ סוֹבֶלֶת עַתָּה הַיִּסּוּרִין וְהָעֲנָשִׁים הַבָּאִים אֶל הַגּוּף הַזֶּה בְּחַיָּיו, מִלְּבַד מַה שֶּׁסָּבְלָה כְּבָר בַּגּוּפִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל שְׁאָר נִיצוֹצוֹתֶיהָ, וְגַם סוֹבֶלֶת צַעַר הַמִּיתָה הַזֹּאת וְצַעַר שֶׁלְּאַחַר הֵמִיתָה עַל יְדֵי כָּךְ מִתְכַּפְּרִים עֲוֹונוֹתֶיהָ הָרִאשׁוֹנִים, וְאָמְנָם הַמִּצְוֹות שֶׁעָשְׂתָה בַּגִּלְגּוּלִים הָרִאשׁוֹנִים וְגַם הַמִּצְוֹות שֶׁעָשָׂה זֶה הַנִּיצוֹץ עַתָּה יֵשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהֶם כַּנִּזְכָּר וְעַל יְדֵי כָּךְ נִשְׁלֶמֶת תִּקּוּנָהּ וּשְׁלֵמוּתָהּ, וְאָמְנָם אִם הָיְתָה נוֹטֶלֶת חֵלֶק גַּם בָּעֲבֵרוֹת שֶׁעוֹשֶׂה עַתָּה זֶה הַנִּיצוֹץ לֹא הָיָה לְעוֹלָם שׁוּם תִּקּוּן אֶל הַנֶּפֶשׁ בְּכָל הַגִּלְגּוּלִים שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי לְעוֹלָם הָאָדָם חוֹטֵא וּמוֹסִיף חֲטָאִים עַל פְּשָׁעָיו הָרִאשׁוֹנִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ בְּגִלְגּוּלִים אֲחֵרִים וְאֵין קֵץ אֲלֵיהֶם, אֲבָל כְּיָוֹן שֶׁשְּׁאָר חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ אֵינָם נוֹטְלִים חֵלֶק בְּרִשְׁעַת הַנִּיצוֹץ הַזֶּה אֶלָּא בִּזְכֻיּוֹתָיו נִמְצָא שֶׁהָעֲבֵרוֹת נִשְׁלָמִים לְהִתְכַּפֵּר וְאֵינָם נִתְוַסְּפִים, וְהַזְּכֻיּוֹת מִתְחַדְּשִׁים וְנוֹסָפִים בְּכָל גִּלְגּוּל נִיצוֹץ וְנִיצוֹץ וְעַל יְדֵי כָּךְ יֵשׁ סִיּוּם אֶל בְּחִינַת הַגִּלְגּוּל וְאֶל תִּקּוּנֵי הַנֶּפֶשׁ וְהַבֵּן זֶה הֵיטֵב, וְהִנֵּה עַל דֶּרֶךְ זֶה נִשְׁלֶמֶת הַנֶּפֶשׁ בְּכָל נִיצוֹצוֹתֶיהָ עַל יְדֵי הַגִּלְגּוּלִים עַד שֶׁיִּשְׁלְמוּ לְהִתְגַּלְגֵּל וּלְהִתָּקֵן כָּל הַנִּיצוֹצוֹת מֵרֹאשׁ הַנֶּפֶשׁ וְעַד רַגְלֶיהָ, וּכְדֵין יִסְתַּיְּמוּן רַגְלִין לֵיתֵי מְשִׁיחָא כַּנִּזְכָּר בַּזֹּהַר פ' פְּקוּדֵי דַּף רנ"ח וּבְסוֹף פ' וַיַּקְהֵל.

היאך ידע האדם מה עליו לתקן בגלגול זה דוקא, הלא כאמור לעיל שיש בכל גלגול חלקי נפש השיכים לאותו הגוף דוקא, והיאך ידע האדם תפקידו בגלגול זה העכשוי שהנו מגלגל בו עתה?

עַל כָּךְ מֵשִׁיב "הַבֵּן אִישׁ חַי" בְּסִפְרוֹ "דַּעַת תְּבוּנָה" שֶׁהָאָדָם הֶחָפֵץ בֶּאֱמֶת בְּתִקּוּן נַפְשׁוֹ, וְיִרְאֶה הַקֹּבֶ"ה שֶׁאָדָם זֶה מִשְׁתּוֹקֵק בֶּאֱמֶת לְהַשְׂלִים תִּקּוּנוֹ, אֲזַי יַעְזֹרֵהוּ ה' שֶׁיַּעֲשֶׂה הַדְּבָרִים וְהַפְּעֻלּוֹת הַנִּצְרָכוֹת לְתִקּוּנוֹ, וְיֵצֵא מִן הָעוֹלָם מְתֻקָּן כָּרָאוּי, וְלִנְחִיצוּת הַדָּבָר הֲרֵי לְךָ בָּזֶה דְּבָרָיו הַנִּפְלָאִים שֶׁל הָרַב "בֶּן אִישׁ חַי":

אַל תִּתְפַּלֵּא וְתֹאמַר כִּי לְפִי זֶה עַתָּה בָּזֶה הַזְּמַן שֶׁאֵין נִמְצָאִים בַּעֲלֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ כְּרַבֵּנוּ הָאָר"י זיע"א וְאֵין לָנוּ מִי שֶׁיּוּכַל לְדַעַת שֹׁרֶשׁ מְקוֹם אֶחָיזַת נִשְׁמָתוֹ שֶׁל כָּל אָדָם וּבְחִינוֹת הַמְגֻלְגָּלִים מִבְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ שֶׁקָּדְמוּ אֵלָיו לֹא עַל עַצְמוֹ וְלֹא עַל אֲחֵרִים, אִם כֵּן נִמְצָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר חַס וְחָלִילָה לְשׁוּם אָדָם לִזְכּוֹת לְתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּתִקְנָהּ, וְאִם כֵּן אֵיךְ יֻשְׁלַם הַתִּקּוּן? דַּע לְךָ כִּי רַבֵּנוּ זלה"ה אֲיֵרֵי בִּשְׁלֵמוּת הַבָּאָה וְנַעֲשֵׂית מִכֹּחַ הָאָדָם מִצַּד יְדִיעָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ - זֶהוּ מַה שֶּׁנֶּעֱלָם הַיּוֹם מִבְּנֵי הָאָדָם, אַךְ וַדַּאי כִּי בְּסַיְעָתָא דִּשְׁמַיָּא אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת הָאָדָם לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּתִקְנָהּ, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו הָרַבִּים יָשִׂים בְּלֵב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת עִנְיָנִים הַצְּרִיכִים לוֹ כְּפִי מְקוֹם אֶחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וּבְחִינוֹת הַמְגֻלְגָּלִים וְכוּ' וְהַכֹּל כְּפִי דְּבֵקוּת וְהִתְלַהֲבוּת לֵב הָאָדָם בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּאֲשֶׁר יִרְאֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת לֵב הָאָדָם מִשְׁתּוֹקֵק וְחָפֵץ וּמִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן נַפְשׁוֹ אֶלָּא שֶׁחֲסֵרָה הַשָּׂגָתוֹ וִידִיעָתוֹ, אָז עוֹזֵר אוֹתוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּשַּׂים בְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים הַצְּרִיכִים לוֹ לִשְׁלֵמוּת תְּשׁוּבָתוֹ, וְעַל כֵּן תִּקְנוּ לָנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה לְהִתְפַּלֵּל כָּל יוֹם בְּי"ח בִּרְכוֹת הָעֲמִידָה ג' פְּעָמִים הַשִּׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ וְכוּ' וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, אַךְ לִהְיוֹת כִּי הֲכָנוֹת הַלְּבָבוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ הֵם מוּעָטִים בַּעֲוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים, לָכֵן הַגָּלוּת מִתְאָרֵךְ, וְלָאו כָּל אָדָם זוֹכֶה לְעֵזֶר שֶׁלֵּם בְּעִנְיָן זֶה בָּנָקָל, אַךְ אִם הָיָה לָנוּ צַדִּיק גָּדוֹל כְּרַבֵּנוּ הָאָר"י זיע"א וְכַיּוֹצֵא שֶׁיְּגַלֶּה לָנוּ אֶת דַּרְכֵּנוּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּדוֹרוֹ, הָיָה מִתְרַבֶּה תִּקּוּן הַשְׁלֵמוּת שֶׁל הַתשובה אֵצֶל בְּנֵי אָדָם וְאָז הָיָה נִגְמָר תִּקּוּן הַנְּשָׁמוֹת בִּזְמַן יוֹתֵר מֻקְדָּם.

גַּם עוֹד יֵשׁ לוֹמַר בְּאֹפֶן אַחֵר, כִּי רַבֵּנוּ זלה"ה אֲיֵרֵי בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ הָאָדָם לְתִקּוּן הַיְסוּרִין, שֶׁאִם יֵדַע שֹׁרֶשׁ אֶחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וְכוּ' שֶׁאָז יוּכַל לַעֲשׂוֹת תשובה שְׁלֵמָה גְּמוּרָה מִבְּלִי צֹרֶךְ לְקַבֵּל יִסּוּרִין בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא וְכַמָּה גִּלְגּוּלִים בְּמֶשֶׁךְ זְמַן רַב, מֵאַחַר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַה לַּעֲשׂוֹת וּמְרַפֵּא הַפֶּגֶם וְהַמַּכָּה, עַל כֵּן בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל זֶה הִנֵּה הוּא מִצְטָרֵךְ לְיִסּוּרִין וְעוֹד צָרִיךְ לוֹ כַּמָּה גִּלְגּוּלִים, לָכֵן רַבִּים הֵם הַיְסוּרִין בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁנִּתְמַעֲטָה הַהַשָּׂגָה וְהַיְדִיעָה, וְגַם בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים מִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יְדִיעָה

וְלֹא זָכָה לִשְׁמֹעַ מִקּוֹם אֲחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וְכוּ' מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר אֲשֶׁר הָיוּ בִּזְמַנּוֹ אֵין הָכִי נַמִּי הָיָה נִשְׁלָם תִּקּוּן שֶׁלּוֹ עַל יְדֵי יִסּוּרִין וְעוֹד כַּמָּה גִּלְגּוּלִים בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת וְכֵיוֹצֵא, הִנֵּה כִּי כֵן בְּדוֹר יָתוֹם כָּזֶה הָעִקָּר הוּא כַּוָּנַת הַלֵּב וְהַכְנָעָתוֹ וְהִתְלַהֲבוּת וְהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וּבִשְׁלֵמוּת נַפְשׁוֹ, שֶׁאָז הַקָּבָ"ה יָחוּס אֲלָיו וְיוֹרֵהוּ הַדֶּרֶךְ הַטּוֹב אֲשֶׁר יֵלֵךְ בּוֹ וְהַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה, כִּי הִנֵּה יָדוּעַ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁבְּדוֹרוֹת אֵלּוּ לֹא מָצִינוּ מִי שֶׁזּוֹכֶה לְגִלּוּי אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זְכוּר לְטוֹב, עִם כָּל זֶה אֶפְשָׁר שֶׁיִּזְכֶּה אֵלָיו בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר, שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ בְּעֵין הַשֵּׂכֶל שֶׁלּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ מהרח"ו ז"ל בְּהַקְדָּמָתוֹ מַאֲמַר ס' הַתִּקּוּנִין וז"ל וְאַנְתְּ אֵלִיָּהוּ עְתִיד לְאִתְגַּלְיָא בְּסוֹף יוֹמַיָּא, וְאִית מָאן דְּעָתִיד לְאִתְגַּלְיָא לֵיהּ אַפִּין בְּאַפִּין, וְאִית מָאן דְּעָתִיד לְאִתְגַּלְיָא לֵיהּ בְּטָמִירוּ בְּעֵין הַשֵּׂכֶל דִּלֵּיהּ וְכוּ' ע"ש וְהָבֵן זֶה.

היאך הוא שנשמה גדולה ועצומה של צדיק וקדוש תבוא דרך רשע, וכמו אברהם בן תרח וכיוצא?

וְהִנֵּה לְךָ דְּבָרָיו הַמַּפְלִאִים שֶׁל הָרַב "בֶּן אִישׁ חַי" בְּסִפְרוֹ "דַּעַת תְּבוּנָה":

כָּתַב רַבֵּנוּ זלה"ה בְּסֵפֶר הַגִּלְגּוּלִים בַּהַקְדָּמָה ט"ו וז"ל: נִבְאַר טַעַם לָמָּה מָצִינוּ הֱיוֹת צַדִּיקִים גְּדוֹלִים בְּנֵי רְשָׁעִים גְּמוּרִים, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּאַבְרָהָם שֶׁהָיָה בֶּן תֶּרַח כְּמַר גָּדוֹל וְעוֹשֶׂה פְּסִילִים לְמִכֹּר לְכָל הָעוֹלָם וּלְהַחְטִיאָם, וּבָזֶה יִתְבָּאֵר לָמָּה הַקְּלִפּוֹת מִתְאַוִּים כָּל כָּךְ לְהַחְטִיא אֶת הָאָדָם עַד כִּי גָּרְמוּ לְהַחְרִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְהַגְלוֹת שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ בֵּין הַגּוֹיִים וּלְהַכְעִיס אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר בְּרָאָם, וְסוֹד הָעִנְיָן דַּע כִּי עַל יְדֵי חֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ כָּל הַנִּשְׁמוֹת לְתוֹךְ עָמְקֵי הַקְּלִפּוֹת, וְהִנֵּה הַקְּלִפּוֹת הֵם שִׁיּוּרֵי הַזֻּהֲמָה וְהַפְּסֹלֶת שֶׁנִּבְרַר מִן הַקְּדֻשָּׁה בְּמִיתַת הַמְּלָכִים שֶׁל אֱדוֹם כַּמְבֹאָר אֶצְלֵנוּ, וְהַקְּלִפּוֹת הָאֵלּוּ הֵם בְּעַצְמָם הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם דַּרְגָּא דְּמוֹתָא, אֲבָל הַקְּדֻשָּׁה הִיא אֱלֹקִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם וְלָכֵן הֵם רוֹדְפִים אַחַר הַקְּדֻשָּׁה הַנִּקְרֵאת חַיִּים כְּדֵי לִזּוֹן וּלְהַחְיוֹת מִמֶּנָּה. וּבְעוֹד שֶׁהַקְּדֻשָּׁה בְּתוֹכָם הֵם חַיִּים וְנִזּוֹנִים מִמֶּנָּה וּכְשֶׁאֵין הַקְּדֻשָּׁה בְּתוֹכָם הֵם מֵתִים וְאֵין לָהֶם חַיּוּת וְשֹׂבַע. וְלָכֵן הֵם טוֹרְחִים אַחַר הַקְּדֻשָּׁה וּמַחְטִיאִים אֶת נִשְׁמַת הָאָדָם הַקְּדוֹשָׁה כִּי אָז גּוֹרְמִים אֶל הַקְּדֻשָּׁה וְאֶל אוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה שֶׁתִּכָּנֵס בִּרְשׁוּתָם וְהֵם חַיִּים וְנִזּוֹנִים עַל יָדָהּ לְפִי שֶׁהַנִּשְׁמָה הַקְּדוֹשָׁה אִי אֶפְשָׁר לָהּ לְהִכָּרֵת מִמְּקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, כִּי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ חָשַׁב מַחְשָׁבוֹת לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח אֲפִלּוּ נִיצוֹץ קָטָן שֶׁל נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה. וּמִמְּקוֹם קְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ מַשְׁפִּיעַ וּמַמְשִׁיךְ מָזוֹן אֶל אוֹתָם הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת הָהֵם וּמֵאוֹתוֹ הַשֶּׁפַע נִזּוֹנִים גַּם הַקְּלִפּוֹת וְלָכֵן רוֹדְפִים לְהַחְטִיא אֶת הָאָדָם כְּאֶחָד הָרוֹדֵף וְטוֹרֵחַ אַחַר מְזוֹנוֹתָיו וְלֹא יָבוּז לַגַּנָּב כִּי יִגְנֹב לְמַלֵּא נַפְשׁוֹ כִּי יִרְעַב. וְהִנֵּה כַּאֲשֶׁר נֶחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ גָּלְתָה שְׁכִינָה בֵּין הַקְּלִפּוֹת, לְפִי שֶׁהַנִּשְׁמוֹת שֶׁגָּלוּ בֵּינֵיהֶם אֵין בָּהֶם כֹּחַ וְיִכֹלֶת לָצֵאת מִתּוֹכָם כֵּיוָן שֶׁנִּפְגְּמוּ בְּחֶטְאָם,

וְעַל כֵּן שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרֵךְ אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה נִכְנֶסֶת בֵּינֵיהֶם כְּדֵי לְלַקֵּט אוֹתָם נִיצוֹצוֹת נְשָׁמוֹת אֲשֶׁר בְּתוֹכָם וּמְבָרֶרֶת אוֹתָם וּמַעֲלָה אוֹתָם לִמְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה וּמְחַדְּשָׁם וּמוֹרִידָם בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּגוּפוֹת הָאֲנָשִׁים וּבָזֶה תָּבִין הֵיטֵב סוֹד גָּלוּת שְׁכִינָה.

וּמִיּוֹם שֶׁנֶּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זוֹ מְלַאכְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁיְּכַלֶּה מְלַאכְתּוֹ לְלַקֵּט כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנָּפְלוּ בֵּין הַקְּלִפּוֹת שֶׁל הָאָדָם הַבְּלִיַּעַל וְנִתְעָרְבוּ בּוֹ מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו, וְעַד שֶׁיִּגְמֹר לְלַקֵּט אֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁנָּפְלוּ עַד הָרַגְלַיִם אֵין הַמָּשִׁיחַ נִגְלֶה וְאֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִים כַּמְבֹאָר אֶצְלֵנוּ בְּזֹהַר פ' פְּקוּדֵי וז"ל: כַּד מָטוּ רַגְלִין בְּרַגְלִין כְּדֵין כְּתִיב וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים, וְאָמְנָם אֵין הַשְּׁכִינָה מְלֻקֶּטֶת אוֹתָם אֶלָּא עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה הַתַּחְתּוֹנִים וּתְפִלּוֹתֵיהֶם בְּסוֹד "תְּנוּ עֹז לֵאלֹקִים", וּכְפִי גֶּדֶר מַעֲשֶׂה הַתַּחְתּוֹנִים כָּךְ גֶּדֶר הוֹצָאַת הַנְּשָׁמוֹת וְהַנִּיצוֹצוֹת הֶהֵם, וְאִלּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל הָיוּ שָׁבִים בִּתְשׁוּבָה גְּמוּרָה הָיָה כֹּחַ בִּשְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְהוֹצִיא כָּל הַנְּשָׁמוֹת מִשָּׁם בְּרֶגַע אֶחָד אֲבָל חַטָּאוֹתֵינוּ מַתִּישִׁים כֹּחָהּ וכמש"ה: "צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי". וְכַאֲשֶׁר יִכְלוּ הַנְּשָׁמוֹת מִלֵּצֵאת מִשָּׁם אָז גַּם שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ תֵּצֵא מִשָּׁם וְיִסְתַּלֵּק חַיּוּתָם וְיָמוּתוּ הַקְּלִפּוֹת וְהָרִשְׁעָה כֻּלָּהּ בֶּעָשָׁן תִּכְלֶה. וְזֶה סוֹד פָּסוּק: "בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח" וְכוּ', רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁהַקְּלִפּוֹת הַנִּקְרָאִים מָוֶת יִכְלוּ וִיבֻלְּעוּ בְּרֶגַע אֶחָד מִסִּבַּת הִסְתַּלְּקוּת שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ מִתּוֹכָם וְכָל נִיצוֹצוֹת נְשָׁמוֹת אֲשֶׁר בֵּינֵיהֶם כַּנִּזְכָּר.

וְנַחְזֹר לָעִנְיָן כִּי בִּהְיוֹת הַשְּׁכִינָה בְּתוֹכָם מֻכְרָח הוּא שֶׁיְּקַבְּלוּ מָזוֹן וְשֶׁפַע וְחַיּוּת, וְאֵין הַשְּׁכִינָה גּוֹלָה בֵּינֵיהֶם אֶלָּא לְסִבַּת הַנְּשָׁמוֹת וְלָכֵן כָּל מְגַמָּתָם שֶׁל הַסִּטְרָא אַחְרָא הִיא לְהַמְשִׁיךְ הַנְּשָׁמוֹת בְּתוֹכָם וּלְעַכְּבָם שֶׁלֹּא יֵצְאוּ כְּדֵי שֶׁיִּחְיוּ וְיִתְפָּרְנְסוּ עַל יָדָם. וְהִנֵּה כְּפִי גֹּדֶל עֶרֶךְ הַנְּשָׁמָה כֵּן גֹּדֶל עֶרֶךְ הַשֶּׁפַע הַנִּמְשָׁךְ אֲלֵיהֶם, וְלָכֵן בִּהְיוֹת אֵיזוֹ נְשָׁמָה יְקָרַת הָעֶרֶךְ בְּתוֹכָם אֵינָם מְנִיחִים אוֹתָהּ לָצֵאת מִתּוֹכָם וְכָל מְגַמָּתָם לְטַנְּפָהּ וּלְטַמְּאָהּ כְּכָל הַבָּא מִיָּדָם כְּדֵי לְעַכְּבָהּ אֶצְלָם תָּמִיד, וְלִפְעָמִים שֶׁהֵם מִתְיָרְאִים אוּלַי אֵיזֶה צַדִּיק גָּדוֹל יַעֲשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה גְּדוֹלָה וְיִהְיֶה יְכֹלֶת בְּיָדוֹ לְהוֹצִיא אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה מִתּוֹכָם וּלְהַמְשִׁיכָהּ בְּטִפּוֹת זַרְעוֹ בְּהִזְדַּוְּגוֹ בְּקִדֻּשָּׁה עִם אִשְׁתּוֹ, לָכֵן בִּרְאוֹתָם אֵיזֶה רָשָׁע פָּגוּם בְּתַכְלִית טוֹרְחִים הַרְבֵּה וּמְקַטְרְגִים לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל הַנְּשָׁמָה הַהִיא לְהַכְנִיסָהּ בְּטִפַּת זַרְעוֹ הַמְזֻהֶמֶת כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ תִּתְקַלְקֵל הַנְּשָׁמָה הַהִיא יוֹתֵר מִבַּתְּחִלָּה וְתִפָּגֵם בְּתַכְלִית וְעַל יְדֵי כָּךְ תִּתְחַזֵּר לְיָדֵם פְּגוּמָה מְאֹד וְלֹא תֵּצֵא עוֹד מִתּוֹכָם. וְהִנֵּה הַקָּבָ"ה יִת"ש חוֹשֵׁב מַחְשָׁבוֹת לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח וּבִפְרָט זוֹ הַנְּשָׁמָה הַטְּהוֹרָה וְהַמְעֻלָּה וְאָז שׁוֹמֵעַ לְקוֹלָם וּמַכְנִיסָהּ בַּמָּקוֹם הָרָע הַהוּא, וְכֵיוָן שֶׁיָּצְאָה מִתַּחַת יָדָם, הַקָּבָ"ה עוֹזֵר אוֹתָהּ וְהִיא מִתְנַעֶרֶת מֵעָפָר שְׁרֻפַת חַטָּאתָהּ וְטָמְאָתָהּ וּמֻכְשֶׁרֶת בְּמַעֲשֶׂיהָ כְּמַרְגָּלִית הַמִּתְרַחֶצֶת וּמַרְאָה זַכּוּתָהּ לְעֵינֵי הַכֹּל, וְלֹא דַּי כִּי אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה נִתְקֶנֶת אֶלָּא גַּם אָבִיו שֶׁהוֹלִידוֹ זוֹכֶה עַל יְדֵי בָּנוֹ וְחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, עַל דֶּרֶךְ

מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר אֶצְלֵנוּ בְּעִנְיַן אִיּוֹב שֶׁהָיָה גִּלְגּוּל תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר שָׁב בִּתְשׁוּבָה עַל יְדֵי בְּנוֹ אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, וְהַקָּבָ"ה מְרַמֶּה כְּבָיְכוֹל בַּקְלִפּוֹת כִּי חָשַׁב מַחְשָׁבוֹת לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח עכ"ל זלה"ה.

אמרו חז"ל: רשעים נכתבים ונחתמים בראש השנה למיתה, והיאך אם כן רואים אנו רשעים שחיים ולא מתים?

הַדָּבָר מְבֹאָר נִפְלָא בִּדְבְרֵי הָאֲרִ"י בְּשַׁעַר מַאֲמְרֵי רשב"י, פָּרָשַׁת נֹחַ, וְהִנֵּה לְךָ דְּבָרָיו:

וְיוּבַן במ"ש חֲזַ"ל הָרְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים וְיוּבַן במ"ש רַזַ"ל כִּי נִשְׁמַת הָרָשָׁע יוֹרֶדֶת אֶל רַגְלָיו בְּסוֹד "וַתִּגַּל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכַּב", כַּנִּזְכָּר בְּסֵפֶר הַזֹּהַר וּבְסֵפֶר הַתִּקּוּנִין, וְהָעִנְיָן הוּא כִּי הָרָשָׁע כַּאֲשֶׁר הוּא חוֹטֵא הוּא מוֹרִיד נִשְׁמָתוֹ בְּגֵיהִנֹּם בִּהְיוֹתוֹ בַּחַיִּים כִּי בְּעֵת יְצִירָתוֹ נֶפְחָה נִשְׁמָתוֹ בְּקִרְבּוֹ, וּבִהְיוֹתוֹ חוֹטֵא מוֹרִיד נִשְׁמָתוֹ דֶּרֶךְ מַרְגְּלוֹתָיו וְנִשְׁקַעַת בַּגֵּיהִנּוֹם וּכְפִי בְּחִינַת עֲוֹונוֹתָיו - יוֹרֶדֶת נִשְׁמָתוֹ כְּדֵי מַדְרֵגוֹת, וְלָכֵן בְּחַיָּיו קְרוּי מֵת, וְכַאֲשֶׁר הָיָה רָשָׁע גָּמוּר גָּרַם לְהַפִּיל נִשְׁמָתוֹ בַּגֵּיהִנּוֹם, וְאִם תֹּאמַר וַהֲרֵי אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא בַּחַיִּים וְאֵיךְ הוּא נִקְרָא מֵת כְּמוֹ שֶׁהִקְשׁוּ עמ"ש בַּגְּמָרָא כִּי הָרָשָׁע נִכְתָּב וְנֶחְתָּם לְמִיתָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַהֲרֵי אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא חַי, אֲבָל הַתשובה הִיא עִם הַנִּזְכָּר כִּי שְׁתֵּי בְּחִינוֹת נִשְׁמָה יֵשׁ בָּאָדָם, הַתַּחְתּוֹנָה הִיא נִכְנֶסֶת בִּפְנִימִיּוּתוֹ וְהָעֶלְיוֹנָה נִשְׁאֶרֶת בִּבְחִינַת צֶלֶם מַקִּיף עַל רֹאשׁוֹ כמש"ה אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ כַּנּוֹדָע, וּבְעֵת שֶׁהוּא חוֹטֵא וְיוֹרֶדֶת נִשְׁמָתוֹ מַדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מִמָּנָּה אֶל תּוֹךְ גֵּיהִנּוֹם כְּדֵי נִכְנֶסֶת בִּפְנִימִיּוּתוֹ הַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל נִשְׁמָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה הַנִּקְרֵאת צֶלֶם, וּכְפִי הַבְּחִינוֹת שֶׁיּוֹרֶדֶת נִשְׁמָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה בְּגֵיהִנּוֹם כָּךְ בְּחִינוֹת מַדְרֵגוֹת יוֹרְדוֹת מִנִּשְׁמָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה אֶל תּוֹךְ גּוּפוֹ לְהַחֲיוֹתוֹ, וְכַאֲשֶׁר גָּמְרָה הַתַּחְתּוֹנָה לָצֵאת מִתּוֹכוֹ וְלָרֶדֶת בְּגֵיהִנּוֹם בְּחַיָּיו, נִגְמְרָה גַּם נִשְׁמָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה לִכָּנֵס בְּגוּפוֹ מַמָּשׁ וְנִשְׁאָר בִּלְתִּי צֶלֶם עַל רֹאשׁוֹ, וְאִם עוֹד יוֹסִיף לַחְטֹא עוֹד גַּם הַצֶּלֶם הַהוּא יֵרֵד מַטָּה מַטָּה לַגֵּיהִנֹּם מִמַּדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה כְּפִי הַגָּדֵר שֶׁחוֹטֵא וְאָז גַּם הַצֶּלֶם הַהוּא נִגְמַר לָרֶדֶת וְלָצֵאת דֶּרֶךְ מַרְגְּלוֹתָיו אֶל גֵּיהִנּוֹם, אָז עָלָיו אָמַר הַכָּתוּב "כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּילִים" וכו', וְעָלָיו נֶאֱמַר גַּם כֵּן "וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא", כִּי כָּל בְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ תַּמּוּ נִכְרְתוּ וְיָרְדוּ לַגֵּיהִנֹּם וְנִפְסְקָה אֲחִיזָתָם מִלְּמַעְלָה וְלֹא נִשְׁאַר לָהֶם שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה.

וְאָמְנָם הַצַּדִּיקִים נִשְׁמָתָם הַתַּחְתּוֹנָה שׁוֹכֶנֶת תּוֹךְ גּוּפָם, וְנִשְׁמָתָם הָעֶלְיוֹנָה עוֹמֶדֶת צֵל עַל רֹאשׁוֹ בְּסוֹד אוֹר מַקִּיף וּמְשָׁם שׁוֹאֶבֶת לוֹ חַיִּים מִלְּמַעְלָה תָּמִיד וּמְרִיקָה אֶל נִשְׁמָתוֹ אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ, וְיֵשׁ לוֹ תָּמִיד תְּרֵין רוּחִין חַד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי הִיא הָעֶלְיוֹנָה שֶׁהִיא בְּסִתּוּם לְמַעְלָה מִן הֶחָזֶה, וְחַד לְתַתָּא בְּעָלְמָא דֵּין מִן הֶחָזֶה וּלְמַטָּה בַּמָּקוֹם הַנִּגְלֶה אֲשֶׁר שָׁם בִּנְיַן הַנְּקֵבָה

מַלְכוּת הַנִּקְרֵאת עוֹלָם הַזֶּה, וְזֶהוּ סוֹד הַכְּפִילוּת שֶׁנֶּאֱמְרָה בַּצַּדִּיקִים: מֹשֶׁה מֹשֶׁה שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וְכוּ' עכ"ל זלה"ה.

מהו ענין "עבור נשמה" שמתעברת נשמת צדיק באדם כדי לסייעו בעבודת ה', והאם יש לצדיק המעבר באדם רוח מזה או לא, וכמו כן כאשר במקום לתקן מקלקל האדם האם נזוקת נשמת הצדיק שנתעברה בו או לא, ועוד כמה פרטים בענין עבור נשמות?

כָּתַב הַבֶּן אִישׁ חַי בְּסִפְרוֹ "דַּעַת תְּבוּנָה":

מַה שֶּׁהִזְכִּיר הָרַב עִנְיַן עִבּוּר נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים לְסַיֵּעַ לָאָדָם בַּעֲבוֹדַת ה' וְיֵשׁ לוֹ לְשָׂמְרָם בְּקִרְבּוֹ לְבַל יָסוּרוּ מִמֶּנּוּ בְּחֶטְאוֹ מְבֹאָרִים הַדְּבָרִים הֵיטֵב בְּדִבְרֵי הָאֲרִ"י שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים הַקְּדָמָה ב' קי"ח עמ' ב' ג': וְהִנֵּה עִנְיַן הָעִבּוּר הוּא לִשְׁתֵּי סִבּוֹת הָאֶחָד הִיא כִּי עַל יְדֵי עִבּוּר נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק בְּאִישׁ הַזֶּה תִּתַּקֵּן נֶפֶשׁ הָאִישׁ הַזֶּה, וְתִזְדַּכֵּךְ כְּדֶגְמַת עֶרֶךְ נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק הַהוּא, וְעַל יְדֵי כָּךְ תּוּכַל לַעֲלוֹת בָּעוֹלָם הַבָּא בְּמַדְרֵגַת מַעֲלַת הַצַּדִּיק הַהוּא כַּנִּזְכָּר, כִּי הַצַּדִּיק הַהוּא יַעְזְרֵהוּ וְיסַיְּעֵהוּ לְהוֹסִיף מִצְווֹת וּקְדֻשׁוֹת יְתֵרוֹת, וְהִנֵּה סִבָּה זוֹ הִיא לְצָרְכּוֹ הָאִישׁ הַזֶּה, עוֹד סִבָּה שֵׁנִית לְתוֹעֶלֶת הַצַּדִּיק עַצְמוֹ הַמִּתְעַבֵּר בּוֹ, כִּי כֵּיוָן שֶׁהוּא מְסַיְּעוֹ לְהוֹסִיף מִצְווֹת וְתִקּוּנִים - נוֹטֵל אַף הוּא חֵלֶק בָּהֶם, וְזֶה סוֹד מ"ש ז"ל "גְּדוֹלִים צַדִּיקִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּמִיתָתָם זוֹכִים לְבָנִים" וְכוּ', כִּי הוּא מְזַכֶּה אֶל הָאִישׁ הַזֶּה וְנַעֲשֶׂה לוֹ כְּאָב לְהַדְרִיכוֹ וּלְסַיְּעוֹ וְזוֹכֶה בִּשְׁבִילוֹ כַּנִּזְכָּר.

וְדַע כִּי הַצַּדִּיק הַזֶּה כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס בּוֹ לְסַיְּעוֹ בַּחַיִּים חַיּוּתוֹ בְּסוֹד הָעִבּוּר כַּנִּזְכָּר וְלֹא בְּסוֹד גִּלְגּוּל לָכֵן הוּא קָרוֹב לִשְׁכָּר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד, כִּי אִם הָאִישׁ הַזֶּה יַעֲשֶׂה מִצְווֹת - נוֹטֵל נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק הַמִּתְעַבֵּר חֵלֶק בַּשָּׂכָר הַהוּא וְזֶה סוֹד מ"ש ז"ל: "כִּי הַצַּדִּיק נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵרוֹ בְּגַן עֵדֶן", וְהֶבֵן סוֹד הֶעָמֵק הַזֶּה וְאַיִן עֵתָּה עֵת לְהַאֲרִיךְ בּוֹ.

אָמְנָם אִם יַרְשִׁיעַ הָאִישׁ הַזֶּה אֵין לַצַּדִּיק הַהוּא שׁוּם עֹנֶשׁ וְהֶפְסֵד עִמּוֹ, יַעַן כִּי הוּא אֵינֶנּוּ מִתְעַבֵּר בּוֹ רַק לְהֵטִיב אֵלָיו וְלֹא לְהָרַע לוֹ, וְאַדְרַבָּא אִם הָאִישׁ הַהוּא חוֹזֵר בּוֹ מֵאֲשֶׁר תִּקּוּן לְהֵטִיב כְּלוֹמַר אִם יְקַלְקֵל זֶה מַעֲשָׂיו - אָז הַצַּדִּיק הַהוּא נִפְרָשׁ מִמֶּנּוּ וְהוֹלֵךְ לוֹ, טַעַם הַדָּבָר הוּא בַּמֶּה שֶׁנִּתְבָּאֵר כִּי סוֹד הָעִבּוּר הוּא בַּחַיִּים שֶׁל הָאָדָם וְאֵינֶנּוּ דָּבוּק וְנִקְשָׁר עִם גּוּף הָאָדָם כְּמוֹ הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם עַצְמוֹ בַּגִּלְגּוּל שֶׁנִּכְנְסָה עִמּוֹ בְּעֵת שֶׁנּוֹלַד וְנִתְקַשְּׁרָה וְנִתְדַּבְּקָה שָׁם בְּתַכְלִית הַדְּבוּק וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לָצֵאת מִשָּׁם עַד יוֹם הַמִּיתָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנֶפֶשׁ הַצַּדִּיק שֶׁנִּכְנְסָה שָׁם בְּסוֹד הָעִבּוּר כִּי נִכְנְסָה בִּרְצוֹנָהּ וְיוֹצְאָה בִּרְצוֹנָהּ, וְאִם הָאָדָם יַתְמִיד בְּצִדְקָתוֹ גַּם הַצַּדִּיק הַהוּא יַתְמִיד שְׂכִינָתוֹ אֶצְלוֹ כְּדֵי לִטֹּל חֵלֶק בְּמַעֲשֵׂה הָאִישׁ הַזֶּה וְעוֹמֵד שָׁם עַד שֶׁיִּפָּטֵר הָאִישׁ הַזֶּה מִן הָעוֹלָם וְיַעֲלוּ שְׁנֵיהֶם בְּמַדְרֵגָה אַחַת כנז"ל, וְאִם הָאִישׁ הַזֶּה יַרְשִׁיעַ מַעֲשָׂיו אָז הַצַּדִּיק הַהוּא מוֹאֵס בְּחֶבְרָתוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ כִּי הִנֵּה אֵינֶנּוּ עוֹמֵד שָׁם בְּקֶבַע רַק

בְּהַשְׁאָלָה, כְּדְמְיוֹן אוּשְׁפִּיזָא הַמִּתְאַכְסֵן בְּבֵית בַּעַל הַבַּיִת עַד זְמַן שֶׁיֵּכְשַׁר בְּעֵינָיו וְאִם אֵינוֹ מוֹצֵא מִשָּׁם נַחַת רוּחַ הוֹלֵךְ לוֹ, וּלְסִבָּה זוֹ גַּם כֵּן כַּאֲשֶׁר יִקָּרֵא אֵיזֶה יִסּוּרִין אֶל הָאִישׁ הַזֶּה אֵין הַצַּדִּיק הַהוּא מַרְגִּישׁ בַּצַּעַר כְּלָל וְאֵינוֹ סוֹבְלָם עִמּוֹ יַעַן כִּי אֵינָנוּ דָּבוּק שָׁם רַק בְּהַשְׁאָלָה. הַכְּלָל הָעוֹלֶה כִּי לִפְעָמִים יַעֲשֶׂה הָאָדָם אֵיזוֹ מִצְוָה גְּדוֹלָה אֲשֶׁר עַל יָדָהּ יִזְכֶּה שֶׁיִּתְעַבֵּר בּוֹ נֶפֶשׁ אֵיזֶה צַדִּיק מִן הָרִאשׁוֹנִים, וְאָז אֶפְשָׁר לִהְיוֹת כִּי יִתָּקֵן וְיִזְדַּכֵּךְ כָּל כָּךְ עַד שֶׁתָּשׁוּב נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה לִהְיוֹת בְּמַדְרֵגַת נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק הַהוּא מַמָּשׁ, וְאָז צָרִיךְ שֶׁיִּשָּׁלְמוּ הָאָדָם גַּם רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בְּתַכְלִית הַזִּכּוּךְ עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ רְאוּיִים לְהִתְלַבֵּשׁ בַּנֶּפֶשׁ הַמְזֻכֶּכֶת הַהִיא, וְאַחֲרֵי זֶה יִהְיֶה שָׁקוּל בְּמַדְרֵגַת הַצַּדִּיק הַהוּא מַמָּשׁ וְיַעֲלֶה לְמַעְלָה מִמְּקוֹם שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ אֲשֶׁר מִמֶּנָּה חָצְבָה וְכָל זֶה הוּא לְסִבַּת עֵזֶר וְסִיּוּעַ הַצַּדִּיק הַהוּא.

מבאר ברמח"ל בספרו דרך ה' בענין התחיה לעתיד שקדם התחיה, גם הנשמות שיהיו בעולם בגופם - ימותו לרגע ולאחר מכן יחיו, מה צרך והכרח בכך שימות האדם ותפרד נשמתו מגופו ורק אז יזכה שוב לתחית נשמתו שתחזר לגופו?

הַצַּרְךְ שֶׁבַּמָּוֶת וַאֲפִלּוּ לְרֶגַע קָט שֶׁתִּפָּרֵד הַנְּשָׁמָה מֵהַגּוּף קֹדֶם הַתְּחִיָּה מְבֹאָרֶת בְּסֵפֶר "דֶּרֶךְ ה'" לְהָרַמְחַ"ל, וְהוּא שֶׁלְּסִבַּת מֻגְבָּלוּת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף, אֵין הַנְּשָׁמָה זוֹהֶרֶת כָּרָאוּי וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לְפַשֵּׁט זֹהַר הַשּׁוּכָה הִיא עַצְמוּתָהּ בַּגּוּף, וּכְמוֹ כֵן הַגּוּף אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל זִכּוּךְ כָּרָאוּי, אוּלָם בְּהִפָּרֵד הַנְּשָׁמָה בְּכָךְ מְקַבֶּלֶת זֹהַר כָּרָאוּי וּכְשֶׁתַּחְזֹר לַגּוּף כָּרָאוּי, וּלְכָךְ נִצְרָךְ שֶׁתִּפָּרֵד הַנְּשָׁמָה מֵהַגּוּף לְהַשִּׂיג זֹהַר מְעֻלֶּה, וְאַחַר כָּךְ תַּחְזֹר לַגּוּף וּתְאִירֵהוּ וּתְזַכְּכֵהוּ.

וְהַנָּה לְךָ דִּבְרֵי הָרַמְחַ"ל:

וְאוּלָם מִלְּבַד הֱיוֹת עוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת מָקוֹם לַנְּשָׁמוֹת, לְשֶׁבֶת בּוֹ כָּל זְמַן הֱיוֹתָן מְצֻפּוֹת לַגּוּף, הִנֵּה, עוֹד תּוֹעֶלֶת גְּדוֹלָה נִמְצֵאת בּוֹ לַנְּשָׁמוֹת עַצְמָן וְאַחֲרֵיהֶן לַגּוּף, לְמָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ אַחַר כָּךְ בְּזְמַן הַתְּחִיָּה. וְזֶה, כִּי אַחַר שֶׁהָיְתָה הַגְּזֵרָה עַל הָאָדָם שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לִשְׁלֵמוּתוֹ אֶלָּא אַחַר הַמָּוֶת... עוֹד נִמְשָׁךְ מִן הַגְּזֵרָה הַזֹּאת, שֶׁהַנְּשָׁמָה כָּל זְמַן הֱיוֹתָהּ בַּגּוּף בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָרַע דָּבוּק בּוֹ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּפָּרֵד מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, תִּהְיֶה גַּם הִיא חֲשׁוּכָה וַעֲמוּמָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁעַל יְדֵי הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה קוֹנָה הִיא בְּעַצְמָהּ שְׁלֵמוּת וְיִקָּר, לֹא יָכוֹל הַדָּבָר לְהִגָּלוֹת, וְלֹא תּוּכַל לְהִזְדַּהֵר בַּזֹּהַר שֶׁהָיָה רָאוּי לָהּ לְהִזְדַּהֵר, כְּפִי הַיִּקָּר הַהוּא שֶׁהִיא מַשֶּׂגֶת בֶּאֱמֶת, אֶלָּא הַכֹּל נִשְׁאָר כָּבוּשׁ בְּעַצְמוּתָהּ עַד הַזְּמַן שֶׁנִּית לְהִגָּלוֹת, וְאוּלָם אֵין הָעַכָּבָה מִצִּדָּהּ כְּלָל, כִּי אִם מִצַּד הַגּוּף, כְּמוֹ שֶׁזְּכַרְנוּ, וְהוּא עַצְמוֹ מַפְסִיד בָּזֶה, שֶׁלֹּא יְקַבֵּל כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן הַזִּכּוּךְ שֶׁהָיָה רָאוּי שֶׁיְּקַבֵּל, כְּמוֹ שֶׁזְּכַרְנוּ. אָמְנָם גַּם הִיא מַפְסֶדֶת, שֶׁהִיא כְּבוּשָׁה בְּעַצְמָהּ וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לְפַשֵּׁט זֹהֲרֵיהָ, וְעוֹד, שֶׁאֵינָהּ פּוֹעֶלֶת הַפְּעֻלָּה הָרְאוּיָה לָהּ שֶׁהִיא זִכּוּךְ הַגּוּף;

וְאִלּוּ הָיְתָה פּוֹעֶלֶת אוֹתָהּ, הָיְתָה מִשְׁתַּלֶּמֶת בָּזֶה שְׁלֵמוּת גָּדוֹל מִצַּד מַהוּת הַפְּעֻלָּה עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי פְּעֻלַּת הַשְׁלֵמוּת הִיא הֱיוֹת מֵיטִיב וּמַשְׁלִים זוּלָתוֹ, וְעוֹד, שֶׁזֹּאת הִיא הַפְּעֻלָּה הַנַּאוֹתָה לָהּ לְפִי טִבְעָהּ וְחֶקְהּ, שֶׁלְּכָךְ נוֹצְרָה, וְכָל נִבְרָא מִשְׁתַּלֵּם כְּשֶׁפּוֹעֵל מַה שֶּׁחָקַק לוֹ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שֶׁיִּפְעַל - וְחָסֵר מִשְׁלֵמוּת כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יִפְעָלֵהוּ.

וְאָמְנָם בְּצֵאת הַנְּשָׁמָה מֵהַגּוּף וְלֶכְתָּהּ אֶל עוֹלַם הַנְּשָׁמוֹת, הִנֵּה שָׁם מִתְפַּשֶּׁטֶת וּמִזְדַּהֶרֶת בְּזָהֳרֶיהָ, כְּפִי מַה שֶּׁרָאוּי לָהּ עַל פִּי מַעֲשֶׂיהָ, וּבְמֶה שֶּׁהִיא מַשֶּׂגֶת שָׁם כָּל זְמַן הֱיוֹתָהּ שָׁם, מִתְחַזֶּקֶת מִמַּה שֶּׁנִּתְחַלְּשָׁה בַּגּוּף, וּמִזְדַּמֶּנֶת יוֹתֵר לְמַה שֶּׁרָאוּי שֶׁתַּעֲשֶׂה בִּזְמַן הִתְחַיָּה, עַד שֶׁכְּשֶׁתָּשׁוּב בַּגּוּף בִּזְמַן הֶרְאוּי תּוּכַל לִפְעֹל בּוֹ הַפְּעֻלָּה הַנַּאוֹתָה לָהּ, הַיְנוּ - הַזְּכוּךְ שֶׁזָּכְרְנוּ.

ישראל שנהרג ע"י גוי מה תועלת לו מכך, ומה דינו של יהודי רשע שמת ע"י גוי?

כָּתַב בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" ח"א מַאֲמַר הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית פי"ג:

כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל נֶהֱרָג עַל יְדֵי גּוֹי נַעֲשֶׂה תִּקּוּנוֹ בְּכָךְ בְּאֹפֶן מֻפְלָא בְּיוֹתֵר, הַרְבֵּה יוֹתֵר מֻשְׁלָם וּמַהֵר מֵאִלּוּ הָיָה נֶהֱרָג עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, ע"כ.

וְעוֹד מְבֹאָר בְּדִבְרֵי הָאֲרִיזַ"ל, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל הוֹרֵג גּוֹי הֲרֵי הוּא מְבָרֵר אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּגּוֹי מֵהָרַע שֶׁבּוֹ כְּמַעֲשֶׂה בִּלְעָם שֶׁנִּבְרַר הַטּוֹב שֶׁבּוֹ וְנִתְגַּלְגֵּל בַּאֲתוֹנוֹ שֶׁל ר' פִּינְחָס בֶּן יָאִיר. וּכְשֶׁגּוֹי הוֹרֵג יִשְׂרָאֵל מְבָרֵר אֶת הָרַע שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל וְנִשְׁאָר הַטּוֹב בִּלְבַד וְנִתְקָן אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכָל אֶחָד עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ לְפִי מַה שֶּׁהוּא, הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּחִינַת טוֹב מְבָרֵר אֶת הַטּוֹב וְנוֹטְלוֹ מֵהָרַע, וְהַגּוֹי שֶׁבְּחִינָתוֹ רַע מְבָרֵר אֶת הָרַע וְנוֹטְלוֹ וּמַשְׁלִיכוֹ מִן הַטּוֹב וְנִשְׁאָר הַטּוֹב מְתֻקָּן, וְסֵימָנְךָ הַיִּשְׂרָאֵל מְבָרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת וְהַגּוֹי מְבָרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ אֹכֶל.

מה החשיבות בשמו של האדם, ומה הענין ששואלים המלאכים הממנים על חבוט הקבר לשמו של האדם ושבשביל כך ישנה סגלה שלא ישכח האדם שמו?

מוּבָא בְּסֵפֶר "דַּעַת תְּבוּנָה": וְיִתְבָּאֵר עוֹד עַל דֶּרֶךְ סוֹד עִנְיַן שְׁמוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְעִנְיַן שֶׁשּׁוֹאֲלִים הַמַּלְאָכִים הַמְמֻנִּים עַל חִבּוּט הַקֶּבֶר אֶת הָאָדָם מַה שְּׁמוֹ, וְהָרְשָׁעִים שׁוֹכְחִים שְׁמָם, וְנַקְדִּים לְכָךְ הַקְדָּמָה קְצָרָה מִסֵּפֶר שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים הַקְּדָמָה כג.

וּבָזֶה יִתְבָּאֵר עִנְיַן טַעַם לָמָּה הָרְשָׁעִים שׁוֹכְחִים שְׁמָם כנז"ל. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעֵיל כִּי אֵין שׁוּם נְשָׁמָה בָּעוֹלָם שֶׁאֵין לָהּ לְבוּשׁ אֶחָד שֶׁל קְלִפָּה מִזֶּהֲמַת הַנָּחָשׁ, וְאוֹתָהּ הַקְּלִפָּה הוּא סוֹד הַיֵּצֶר הָרַע הַנִּכְנָס בָּאָדָם מִיּוֹם שֶׁנּוֹלָד, כִּי הִנֵּה עַל יְדֵי חֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן נִשְׁתָּרֵשׁ וְנִדְבַּק עִמּוֹ הַיֵּצֶר הָרַע וְהַקְּלִפָּה הַהִיא עִם אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה מֵעֵת שֶׁחָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן וְאֵילָךְ עַד שֶׁכְּמַעַט נַעֲשׂוּ שְׁנֵיהֶם הַנְּשָׁמָה וְהַקְּלִפָּה כְּעִסָּה אַחַת מְעֹרֶבֶת מִסֹּלֶת וְסוּבִין קְשׁוּרִים יַחַד בְּתַכְלִית. וּבָזֶה תָּבִין סוֹד לָמָּה הַיֵּצֶר הָרַע יֵשׁ כָּל כָּךְ כֹּחַ בְּיָדוֹ לְהַטּוֹת לֵב אָדָם לְהַנְהִיגוֹ בְּדֶרֶךְ רַע לְפִי שֶׁהוּא בַּעַל-הַבַּיִת גָּמוּר תּוֹךְ גּוּף הָאָדָם כַּנִּזְכָּר, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר כִּי אֵין כָּל

הַקְּלִפּוֹת שָׁוִים כִּי כָּל קְלִפָּה וּקְלִפָּה הִיא נִיצוֹץ נֶפֶשׁ רָעָה מִסִּטְרָא אַחֲרָא, מֵאֵבֶר פְּרָטִי שֶׁבְּרַמַ"ח אֵיבְרֵי אָדָם הַבְּלִיַּעַל טָמֵא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בַּדְּרוּשִׁים שֶׁקָּדְמוּ בְּעִנְיַן נִיצוֹצוֹת נִשְׁמוֹת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁכֹּל אַחַת וְאַחַת הִיא מִנִּיצוֹץ אֵבֶר פְּרָטִי שֶׁבָּאָדָם הָעֶלְיוֹן הַקָּדוֹשׁ, וּכְמוֹ שֶׁנִּשְׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת יֵשׁ לָהּ שֵׁם יָדוּעַ כְּפִי בְּחִינַת אֵבֶר שֶׁמִּמֶּנּוּ חָצְבָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל עַל פָּסוּק אֲשֶׁר שָׁם שֵׁמוֹת בָּאָרֶץ אַל תִּקְרֵי שֵׁמוֹת אֶלָּא שֵׁמוֹת. כָּךְ כָּל נִיצוֹץ וְנִיצוֹץ שֶׁבַּקְּלִפָּה יֵשׁ לָהּ שֵׁם יָדוּעַ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְנִמְצָא כִּי הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁבְּאִישׁ הַזֶּה אֵינוֹ כְּעֵין הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל הָאִישׁ הָאַחֵר, וְנִמְצָא כִּי כַּאֲשֶׁר נוֹלַד הָאָדָם וְקוֹרְאִים לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ שֵׁם אֶחָד הָעוֹלֶה בְּדַעְתָּם אֵינוֹ בְּאֶקְרַאי וּבְהִזְדַּמֵּן, כִּי אִם הַקֶּבָּ"ה מֵשִׂים בְּפִיו הַשֵּׁם הַהוּא הַמַּכְרָח אֶל הַנִּשְׁמָה הַהִיא כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב "אֲשֶׁר שָׁם שֵׁמוֹת בָּאָרֶץ", כִּי הוּא מְקוֹם הָאֵבֶר שֶׁבָּאָדָם הָעֶלְיוֹן אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ חָצַב, וְהַשֵּׁם הַזֶּה נִרְשָׁם לְמַעְלָה בְּכִסֵּא הַכָּבוֹד כַּנּוֹדָע וְלָכֵן אָמְרוּ רַז"ל שְׁמָא גָּרִים, גַּם זֶהוּ טַעַם אֶל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָא וְרַבִּי מֵאִיר דַּהֲווּ בָּדְקֵי בִּשְׁמָא.

וְהִנֵּה גַּם אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ שֵׁם קָבוּעַ אֶל הַנִּשְׁמָה הַקְּדוֹשָׁה אֲשֶׁר בָּאָדָם וְהוּא הַשֵּׁם שֶׁקּוֹרְאִים לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ בְּעֵת נְמוֹל כַּנּוֹדָע, כָּךְ יֵשׁ שֵׁם קָבוּעַ בַּקְּלִפָּה שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע הַנִּכְנָס בָּאָדָם מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד, וְנִמְצָא שֶׁכָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת אֶחָד מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה וְאֶחָד מִצַּד הַקְּלִפָּה. וְהִנֵּה אִם הָאָדָם בִּהְיוֹתוֹ בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה הָיָה יָכוֹל לְהַשִּׂיג וְלָדַעַת מַה שֵּׁם הַקְּלִפָּה הַהִיא אֲשֶׁר בּוֹ הָיָה יָכוֹל לַחְקֹר מֵהֵיכָן נֶחְצְבָה וּבְאֵיזֶה בְּחִינָה הִיא בָּאָדָם הַבְּלִיַּעַל וְעַל יְדֵי כָּךְ הָיָה יוֹדֵעַ מְקוֹם הַפְּגָם וּמְצִיאוּתוֹ וְתִקּוּן הַצָּרִיךְ לוֹ וְהָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן הַפְּגָם הַהוּא בְּנָקָל, וְעַל יְדֵי כָּךְ הָיְתָה הַקְּלִפָּה הַהִיא נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ בְּנָקָל בְּחַיָּיו וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַפְרִידָהּ מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי חִבּוּט הַקֶּבֶר כְּלָל, וְלָכֵן כְּשֶׁנִּפְטַר הָאָדָם הַצַּדִּיק אֵינָם שׁוֹאֲלִים מִמֶּנּוּ מַה שְּׁמוֹ מִסִּטְרָא אַחֲרָא, כִּי כֵּיוָן שֶׁבְּחַיָּיהֶם טָרְחוּ וְסָבְלוּ הַיִּסּוּרִין לְהַפְרִיד מֵעֲלֵיהֶם הַקְּלִפָּה הַהִיא כַּנִּזְכָּר לְעֵיל אָז בְּקַלּוּת גָּדוֹל נִגְמֶרֶת לְהַפְרֵד עַל יְדֵי חִבּוּט הַקֶּבֶר, אֲבָל הָרָשָׁע שֶׁאַדְרַבָּא גָּרַם לְקִשְׁרָהּ בְּחֹזֶק גָּדוֹל בּוֹ, צְרִיכִים מַכּוֹת וְעֲנָשִׁים גְּדוֹלִים לְהַפְרִידָהּ מִמֶּנּוּ בְּחִבּוּט הַקֶּבֶר. וְאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ בְּחַיָּיו שְׁמוֹ דְּמִסִּטְרָא אַחֲרָא הָיָה מְתַקֵּן הַדָּבָר בְּחַיָּיו בְּקַלּוּת גָּדוֹל, וְלָכֵן מַכִּים אוֹתָם הַכָּאוֹת נִמְרָצוֹת עַל שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים אוֹתוֹ הַשֵּׁם כַּנִּזְכָּר וְלֹא חָקְרוּ לָדַעַת אוֹתוֹ בְּחַיֵּיהֶם כֵּיוָן שֶׁלֹּא רָצוּ לִטְרֹחַ בְּמַעֲשֵׂיהֶם כְּדֶרֶךְ שֶׁטָּרְחוּ הַצַּדִּיקִים.

וּלְפִי זֶה יִתְבָּאֵר "וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֻּכֶּה" הַיְנוּ שְׁמוֹ מִצַּד הַקְּלִפָּה הוּא הַמֻּכֶּה וְנִמְחֶה, מִצַּד חֶטְאוֹ שֶׁל זִמְרִי שֶׁלֹּא הִתְגַּבֵּר לְתַקְּנוֹ, אֶלָּא קִלְקֵל מַעֲשָׂיו וְהִרְקִיב אֶת שְׁמוֹ וְכַנֶּאֱמַר "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב".

כמה פעמים מתגלגל האדם?

מְבֹאָר הַדָּבָר בְּשַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים הַקְּדָמָה ד':

וּנְבֹאַר עַתָּה הַהֶפְרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ בְּעִנְיַן הַגִּלְגּוּל, לַצַּדִּיק וְלָרָשָׁע, וּבָזֶה יוּבַן הַחִלּוּק הַנִּמְצָא בַּפְּסוּקִים וּבְדִבְרֵי רַז"ל, כִּי פְּעָמִים רָאינוּ שֶׁאֵין הַגִּלְגּוּל נוֹהֵג אֶלָּא עַד ג' גִּלְגּוּלִים, בְּסוֹד "פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ עִם גָּבֶר", וּבַסּוֹד "עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ", וּבְסוֹד "פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים", וּלְעֻמַּת זֹאת מָצָאנוּ בְּסֵפֶר הַתִּקּוּנִים תִּקּוּן ס"ט דְּצַדִּיק אִתְגַּלְגַּל עַד אֶלֶף דְּרִין, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. וְאָמְנָם הַפְּסוּק עַצְמוֹ תֵּרֵץ זֶה, כִּי עִנְיַן ד' דּוֹרוֹת בִּלְבַד - הוּא לָרָשָׁע, כמש"ה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת וְכוּ' לְשׂוֹנְאַי, אֲבָל לְמִי עוֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים לְגַלְגְּלִם, לְאוֹהֲבָיו וּלְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו.

וּבְאוּר הָעִנְיָן הוּא, דַּע כִּי כַּאֲשֶׁר נֶפֶשׁ הָאָדָם אַחַר שֶׁבָּא מֵחָדָשׁ בְּפַעַם א', וְחָטָא וּפָגַם בָּהּ, הִנֵּה אַחַר כָּךְ מִתְגַּלְגֶּלֶת בְּגוּף אַחֵר לְהִתָּקֵן, וְזֶה נִקְרָא גִּלְגּוּל א'. וְאִם לֹא נִתְקָנָה, אָז חוֹזֶרֶת בְּגִלְגּוּל ב'. וְאִם לֹא נִתְקָנָה, אָז חוֹזֶרֶת בְּגִלְגּוּל שְׁלִישִׁי. וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ, אֵין לָהּ עוֹד תַּקָּנָה בְּגִלְגּוּל, וְאָז נֶאֱמַר בָּהּ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמֶּיהָ לְגַמְרֵי. אָמְנָם אֵין זֶה רַק כַּאֲשֶׁר לֹא נִתְקָנָה כְּלָל שׁוּם תִּקּוּן בְּשׁוּם פַּעַם מֵאֵלּוּ, אֲבָל אִם בְּאֵיזֶה פַּעַם מֵאֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה, הִתְחִילָה לְתַקֵּן קְצָת, אֵינָהּ נִכְרֶתֶת, אָמְנָם יְכוֹלָה לַחְזֹר וּלְהִתָּקֵן, אֲפִלּוּ עַד אֶלֶף דּוֹר אִם יִצְטָרֵךְ. וְלָכֵן הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא תִּקֵּן כְּלָל נִקְרָא רָשָׁע, וְהָאַחֲרוֹן שֶׁתִּקֵּן קְצָת נִקְרָא צַדִּיק, וְכָל מַה שֶּׁמִּתְגַּלְגֵּל וְהוֹלֵךְ מַשְׁלִים תִּקּוּנוֹ. ונלע"ד שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי ז"ל, כִּי אֵין זֶה נוֹהֵג אֶלָּא בַּנֶּפֶשׁ, לְפִי שֶׁהִיא בַּעֲשִׂיָּה, הַטְּבוּעָה בְּעָמְקֵי הַקְּלִפּוֹת, וְלָכֵן לֹא נִזְכַּר בַּתּוֹרָה כָּרֵת אֶלָּא בַּנֶּפֶשׁ, כִּי נִכְרֶתֶת מִן הַקְּדֻשָּׁה וְנִטְבַּעַת בַּקְּלִפּוֹת, אֲבָל בְּרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁהִיא מִן הַיְצִירָה וְהַבְּרִיאָה, שֶׁאֵין שָׁם כָּל כָּךְ תִּגָּבֶרֶת אֲחִיזַת הַקְּלִפּוֹת, וַדַּאי הוּא שֶׁיִּתָּקְנוּ כֻּלָּם, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ שֶׁנִּתְקָנִים מְהֵרָה, וְיֵשׁ בְּאֹרֶךְ זְמַן אַחַר כַּמָּה גִּלְגּוּלִים, ע"כ.

מה ההפרש בתקון הנעשה בין נשמות ישראל לנשמות ערב רב?

עַל פִּי הַתשובה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁעִנְיַן הַכָּרֵת וְהָאֲבַדּוֹן שַׁיָּךְ רַק בַּנֶּפֶשׁ, וּבְיִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ וּנְשָׁמָה בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּתָּקְנוּ כִּי לֹא שַׁיָּךְ בָּהֶם כָּרֵת, אוּלָם בָּעֵרֶב רַב שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא נָפֶשׁ, נַפְשָׁם נִכְרֶתֶת לְלֹא תִּקּוּן.

הָעוֹלֶה לָנוּ שֶׁדָּוְקָא בִּנְשָׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה, וְרַק בְּנַפְשָׁם שַׁיָּךְ כָּרֵת, אוּלָם בְּרוּחָם וְנִשְׁמָתָם לֹא שַׁיָּךְ הִכָּרֵת תִּכָּרֵת, דְּלְעוֹלָם יֵשׁ תִּקּוּן לְרוּחָם וְנִשְׁמָתָם, אַחַר שֶׁאֵין אֲחִיזַת הַקְּלִפּוֹת בָּהֶם כָּל כָּךְ. וּבָזֶה נִשְׁתַּנּוּ הָעֶרֶב רַב מִנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. דְּיִשְׂרָאֵל אַף אִם יָרִיעַ אַף יַצְרִיחַ לְדִיוֹטָא תַּחְתּוֹנָה, עֲדַיִן יֵשׁ לְקָרְבוֹ, לְפִי שֶׁלְּכָל הַיּוֹתֵר נַפְשׁוֹ נִכְרֶתֶת, אוּלָם עֲדַיִן יֵשׁ בּוֹ נִיצוֹץ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁעֲתִידִים לְתַקֵּן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן הָעֶרֶב רַב, שֶׁאֵין בָּהֶם בְּחִינַת

רוּחַ וּנְשָׁמָה כִּי אִם נֶפֶשׁ בִּלְבַד, אֵין לָהֶם שׁוּם תִּקָּנָה כִּי אִם לְהַחְרִימָם, לְפִי שֶׁנַּפְשָׁם נִכְרֶתֶת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְלֹא יֵשׁ בָּהֶם רוּחַ וּנְשָׁמָה כְּלָל.

וּדְבַר פֶּלֶא כּוֹתֵב בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים", וז"ל: וְגַם תֵּדַע שֶׁמַּה שֶּׁרוֹאִים עַכְשָׁו בַּעֲוונוֹתֵינוּ הָרַבִּים, שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְמִינוּת מְזֻרַע עַם הַקֹּדֶשׁ הָרְבֵּה, שֹׁרֶשׁ נַפְשָׁם שֶׁל אֵלּוּ הוּא מֵעֶרֶב רַב, תַּכְלִית הָעֲכִירוּת וְהַזֻּהֲמָא שֶׁל נִשְׁמוֹת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה וְעֶרֶב רַב, וְגִלּוּ מִן הַשָּׁמַיִם לבעש"ט הַקָּדוֹשׁ, כִּי הַכַּת הַיְדוּעַ ימ"ש שֶׁחָטְפוּ אָז הַרְבֵּה נְשָׁמוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהָיָה מִצְטַעֵר הבעש"ט הַקָּדוֹשׁ עַל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּדְחוּ עַל יְדֵי זֶה, וְגִלּוּ לוֹ כִּי לֹא נָפְלוּ בְּרִשְׁתָּם רַק אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת הַשַּׁיְכִים אֲלֵיהֶם. וּמְסַיֵּם שָׁם: וְגַם עַכְשָׁו כָּל הַנְּשָׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, יֵשׁ עֲלֵיהֶם הַשְׁגָּחָה וְהַמְלָטָה מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁלֹּא יִפְּלוּ לְשׁוּחוֹת עֲמֻקוֹת ח"ו, וְכָל אֵלּוּ הַשַּׁיְכִים לַקְּדֻשָּׁה, סוֹף כָּל סוֹף יָשׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה בְּלִי סָפֵק, כִּי "לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח" (שמואל ב' יד).

אדם שנתגלגל מספר פעמים בכמה גופות, האם בתחית המתים יקומו כל הגופות שנתגלגל בהם?

מְבֹאָר בְּדִבְרֵי הָאָר"י בְּשַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים הַקְּדָמָה ה', שֶׁמִּכְּיוָן שֶׁבַּנְּשָׁמָה יֶשְׁנָם נִיצוֹצוֹת רַבִּים, וּמְחֻלֶּקֶת הִיא לְהַרְבֵּה נִיצוֹצוֹת שֶׁבְּחֶלְקָם בָּאִים בְּכָל פַּעַם בְּגוּף אַחֵר, כִּי בְּכָל גּוּף וְגוּף נִכְנָסִים מִסְפָּר מְסֻיָּם שֶׁל נִיצוֹצוֹת שֶׁעָלָיו לְתַקֵּן בְּגִלְגּוּל זֶה, הֲרֵי שֶׁכָּל הַגּוּפוֹת שֶׁתִּקְנוּ אֶת מִסְפַּר נִיצוֹצוֹתֵיהֶם זַכָּאִים לָקוּם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְכָל גּוּף יִקַּח חֶלְקוֹ שֶׁל נִשְׁמָתוֹ בְּמִסְפַּר נִיצוֹצוֹתָיו שֶׁתִּקֵּן בְּגוּף זֶה כִּי הֲמָה שַׁיְכִים לוֹ.

מי שדינו שאינו קם בתחית המתים מסבה מסימת חלילה, מה נעשה עם יתר ניצוצותיו שתקנו בגופו זה, להיכן ילכו ניצוצות אלו?

וּמְבֹאָר עוֹד שָׁם, דְּמֹה שֶׁאָמְרוּ עַל עֲבֵרוֹת מְסֻיָּמוֹת "אֵינוֹ קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים", כְּגוֹן הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית וְעוֹד, הַיְנוּ שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָם לִתְחִיָּה, כְּמִשְׁפַּט כָּל הַגּוּפוֹת שֶׁיָּקוּמוּ עִם נִיצוֹצוֹתֵיהֶם. אֶלָּא זֶה הַגּוּף שֶׁחָטָא, בְּחֵטְא שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו "אֵינוֹ קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים", לֹא יָקוּם, אוּלָם הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁתִּקְּנוּ בְּגוּף זֶה, בַּמִּצְווֹת שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ מַלְוֶה בְּרִבִּית, יַעַבְרוּ לְגוּף אַחֵר שֶׁכֵּן יָקוּם לִתְחִיָּה. הֲרֵי לָנוּ לִרְאוֹת, שֶׁבְּעֶצֶם לֹא נֶאֱבַד חֲלִילָה מֵהָאָדָם שׁוּם מִצְוָה וְשׁוּם נִיצוֹץ שֶׁתִּקֵּן, וְזֶהוּ "לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח", דְּלִעוֹלָם אֵין דָּבָר שֶׁהוֹלֵךְ לְאִבּוּד, כִּי גַּם אִם גּוּף זֶה אֵין לוֹ זְכוּת לִתְחִיָּה, נִיצוֹצוֹת הַנְּשָׁמָה שֶׁנִּתְקְנוּ בּוֹ נִכְנָסִים לְגוּף אַחֵר שֶׁיָּקוּם לִתְחִיָּה.

היאך ידע התלמיד חכם מה יעדו בגלגול זה, ללמד? או ללמד? להחזיר בתשובה? ועוד כהנה ספקות?

כְּשֶׁמַּגִּיעַ אָדָם לְגִיל הָ- 40 בְּעֵרֶךְ, וְעַד אָז יָשַׁב וְלָמַד כַּמָּה שָׁנִים טוֹבוֹת, וּמִלֵּא כְּרֵסוֹ בְּשַׁ"ס וּפוֹסְקִים כְּפִי כֹּחוֹ, וְהִנֵּה עַתָּה הוּא בְּפָרְשַׁת דְּרָכִים, הַאִם יַמְשִׁיךְ בִּלְמוּדָיו כְּמִקֹּדֶם, אוֹ

שֶׁמַּעֲתָה יַרְבֶּיץ תּוֹרָה בַּתַּלְמִידִים וְאַף שֶׁהוּא לִפְעָמִים עַל חֶשְׁבּוֹן הִתְקַדְּמוּתוֹ הָאִישִׁית, אוֹ שֶׁיִּפָּנֶה לְזִכּוּי הָרַבִּים לְהָשִׁיב רַבִּים מֵעָוֹן, אוֹ לִהְיוֹת אִישׁ שֶׁל גְּמִילוּת חֲסָדִים וְכַיּוֹצֵא.
וּבָכֵן הַמְּצִיאוּת מוֹכִיחָה שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם מְכַוְּנִים לְאָדָם שֶׁכָּזֶה הֶחָפֵץ בֶּאֱמֶת לְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם בְּאֹפֶן אֲשֶׁר יַחְפֹּץ מִמֶּנּוּ הַבּוֹרֵא, וְאֵין בְּלִבּוֹ פְּנִיָּה זָרָה לְמָמוֹן אוֹ לְכָבוֹד אֶלָּא לְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁיֵּדַע בְּבֵרוּר אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלֵךְ בָּהּ, וְיָבִין לְפִי שְׂאֵיפָתוֹ וְכִשּׁוּרָיו, וּלְפִי הַכֵּלִים הַנַּפְשִׁיִּים שֶׁבְּקִרְבּוֹ לְמַה הוּא מִיּעָד, וּבְאֵיזֶה תְּחוּם שֶׁל פְּעִילוּת עָלָיו לִפְעֹל וְלַעֲסֹק כִּי בּוֹ בָּחַר ה' לִפְעֹל בְּדֶרֶךְ זוֹ, יֵשׁ אֲשֶׁר וְכִשּׁוּרָיו נוֹטִים לְחַדֵּשׁ בִּלְמוּד וּלְפַלְפֵל, יֵשׁ אֲשֶׁר נוֹטֶה לַהֲלָכָה, יֵשׁ אֲשֶׁר כִּשּׁוּרָיו לְקֶרֶב רְחוֹקִים וְהַצְלָחָתוֹ בְּכָךְ תִּהֵא מְבֹרֶכֶת, וְכַיּוֹצֵא.
כְּשֶׁאָדָם בְּגִיל צָעִיר, קָשֶׁה מְאֹד שֶׁיְּכוֹן לֶאֱמֶת, אַחַר שֶׁעָדַיִן לֹא הוֹכִיחַ עַצְמוֹ דַּי בְּמִסְירוּת נֶפֶשׁ לַה', וְהַחֶשֶׁק גָּדוֹל שֶׁהֶרְצוֹנוֹת וְהַנְּגִיעוֹת הֵמָּה שֶׁיְּמַשְׁכוּ וְיִגְרְרוּ אֶת שִׂכְלוֹ לַעֲשׂוֹת כְּפִי אֲשֶׁר הַחֹמֶר יִסְחֲפֵהוּ.
אוּלָם זֶה הַבּוֹגֵר שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ לַה', מִן הַשָּׁמַיִם יְכַוְּנוּ אֶת דַּרְכּוֹ לֶאֱמֶת. וְכָל הַנִּזְכָּר הוּא מִלְּבַד הָעֻצָּה הַחֲשׁוּבָה בְּיוֹתֵר שֶׁהוּא לְהִתְיַעֵץ עִם רַבּוֹ, אוֹ רַב מֻבְהָק הַמֵּיטִיב לְהָבִין בְּאֵיכוּת וְכֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּבַפּוֹטֶנְצִיָאל שֶׁל תַּלְמִידוֹ, וּלְכַוְּנָם לֶאֱמֶת.
(יסוד הדברים מהרב "צדקת הצדיק" וכן מהספר "שבט מוסר" פכ"ג).

כידוע ישנה השפעה מהאב על נשמת בנו הנולד לו (**עיין בח"ג בנושא "אב ובנו בגלגולים"**) **האם כמו כן נשפע דבר מה מהבן לאב המולידו?**

גַּם עַל הָאָב נִשְׁפָּע שֶׁפַע מֵהַבֵּן הַנּוֹלָד לוֹ, וּמִכָּל בֵּן נוֹסָף שֶׁנּוֹלָד לְאָבִיו נִשְׁפָּע לָאָב שֶׁפַע, וְהַשֶּׁפַע הַזֶּה מִתְבַּטֵּא אוֹ בִּדְבַר עֹשֶׁר, אוֹ בִּדְבַר חָכְמַת הַתּוֹרָה, אוֹ בַּעֲבוֹדַת וְיִרְאַת ה', וְהוּא תְּלוּי לְכָל אֶחָד כְּפִי בְּחִינָתוֹ וּזְכוּתוֹ.
וְהַדְּבָרִים מְפֹרָשִׁים בְּדִבְרֵי הַגָּאוֹן הַמְקֻבָּל רַבִּי סַלְמָאן אֵלְיָהוּ זצ"ל בְּסִפְרוֹ "כֶּרֶם שְׁלֹמֹה" (ח"ג עמ' קז).
וְהִנֵּה לְךָ דְּבָרָיו:
עֵת דּוֹדִים לְגַלּוֹת סוֹד זֶה אֲשֶׁר הוּא מֻרְגָּשׁ בַּתַּחְתּוֹנִים אֵצֶל בְּנֵי אָדָם, כִּי כָּל זְמַן שֶׁמַּזְרִיעִים וּמוֹלִידִים בֵּן אֶחָד, מֻכְרָח הוּא שֶׁמֵּביא - פי' הָאָב - עִם הַיֶּלֶד לְצַרְךָ אָבִיו וּלְצָרְךָ אִמּוֹ דָּבָר אֲשֶׁר לֹא הָיָה לָהֶם עַד עַתָּה, וְהוּא אוֹ דָּבָר שֶׁל עֹשֶׁר אוֹ דָּבָר שֶׁל חָכְמַת הַתּוֹרָה וַעֲבוֹדָה בְּיִרְאַת ה', כָּל אֶחָד כְּפִי זְכוּתוֹ. וְאִם נִשְׁאָר הַיֶּלֶד קַיָּם, אָז אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהִמְשִׁיךְ לְצָרְךָ אָבִיו וְאִמּוֹ ג"כ נִשְׁאָר קַיָּם אֶצְלָם, וְאִם בַּר מִינָן נִסְתַּלֵּק אוֹתוֹ הַיֶּלֶד אָז גַּם אוֹתוֹ דָּבָר יִסְתַּלֵּק מֵהֶם... וְיֵשׁ אֲשֶׁר יְקַבְּלוּ אָבִיו וְאִמּוֹ זֶה הַשֶּׁפַע מֵעֵת הַתְּחָלַת הָעִבּוּר בְּזֶה הַיֶּלֶד, וְיֵשׁ אַחַר מְעַט חֳדָשִׁים שֶׁל מֶשֶׁךְ זְמַן הָעִבּוּר, וְיֵשׁ בְּעֵת הַלֵּדָה.

וְיֵשׁ לְאַחַר זְמַן הַלֵּדָה, וְזֶה רָמְזוּ רז"ל בְּמָתָק לְשׁוֹנָם: בָּא זָכָר לָעוֹלָם בָּא בָּר לָעוֹלָם, וּבָא כִּכָּרוֹ עִמּוֹ, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ זַ"ל ג"כ: אַל תִּקְרֵי בָּנַיִךְ אֶלָּא בּוֹנַיִךְ, ר"ל בָּנֶיךָ הֵם הַקּוֹנִים אוֹתְךָ וְעוֹשִׂים לָכֶם בִּנְיָן, דְּהַיְנוּ יִתְרוֹן עֹשֶׁר, אוֹ שֵׁל פַּרְנָסָה, אוֹ שֶׁל דָּבָר אַחֵר.

וּמְסַיֵּם שָׁם הָרַב "כֶּרֶם שְׁלֹמֹה":

וְזֶה הַדָּבָר מְנֻסֶּה אֵצֶל כָּל בָּאֵי עוֹלָם כֻּלּוֹ, וְאִם יִזְכֹּר אָדָם יִרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ יִתְרוֹן אֵיזֶה דָּבָר בְּכָל עֵת הִוָּלֵד לוֹ יֶלֶד אֶחָד מִיַּלְדָיו, וְאִם לֹא יִזְכֹּר וְיַכְחִישׁ הַדָּבָר - יִתֵּן דַּעְתּוֹ עָלָיו מִכָּאן וְאֵילָךְ וְאֵין צָרִיךְ רְאָיוֹת לַדָּבָר הַמְנֻסֶּה, וְדֵי בָּזֶה וּפָשׁוּט.

מהות האדם

(התשובות דלהלן שבפרק זה ללא מקור, הינם מספר "שערי קדושה" למוהרח"ו)

מהי תכלית עבודת האדם?

לְהַשְׁלִים וּלְהוֹצִיא לַפֹּעַל אֶת כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁבּוֹ, וְזֹאת עַל יְדֵי שֶׁיִּתְגַּבֵּר וְיַעֲמֹד בַּנִּסְיוֹנוֹת נֶגֶד הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁבְּקִרְבּוֹ.

מהי הנפש שבאדם?

חֵלֶק שֶׁנִּתַּן לוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְסַיְּעוֹ לְהִתְרוֹמְמוּת.

מה הם פרטי הנפש

הַנֶּפֶשׁ מְחֻלֶּקֶת לַחֲמִשָּׁה חֲלָקִים: נֶפֶשׁ רוּחַ, נְשָׁמָה, חַיָּה, יְחִידָה, בְּכְלָלוּת. וּכְמוֹ כֵן כָּל פְּרָט מֵהַחֲמִשָּׁה נֶחְלָק לַחֲמִשָּׁה פְּרָטִים, כְּגוֹן: בַּנֶּפֶשׁ עַצְמָהּ יֵשׁ נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה יְחִידָה, וְכֵן בָּרוּחַ עַצְמָהּ יֵשׁ נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה יְחִידָה, וְכֵן בְּכֻלָּם.

אימתי מקבל אדם את הבחינה הראשונה שהיא נפש?

כְּשֶׁהַתִּינוֹק יוֹצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם, יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נֶפֶשׁ לְבַד בְּפֹעַל, וְרוּחַ וּנְשָׁמָה בְּכֹחַ, וְעַל יְדֵי עִסְקוֹ בְּתוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אָז מִתְלַבְּשִׁים בּוֹ רוּחַ וּנְשָׁמָה בְּפֹעַל (יד אליהו תז).

[וּבְמִקּוֹמוֹת אֲחֵרִים בְּדִבְרֵי האר"י נֶאֱמַר: אִם זָכָה הָאָדָם וּמַעֲשָׂיו טוֹבִים - בְּגִיל י"ג זוֹכֶה לְרוּחַ, וְאִם אַחַר כָּךְ מַמְשִׁיךְ לְהִתְעַצֵּם בְּתוֹרָה וּמִצְוֹות עַד גִּיל כ' - זוֹכֶה לִנְשָׁמָה.]

היכן משכן הנפש שבאדם?

עִקָּרוֹ בַּכָּבֵד, אוּלָם מְמַלֵּא הוּא כָּל הַגּוּף. (שם תיא)

היכן משכן הרוח שבאדם?

עִקָּרוֹ בַּלֵּב, אוּלָם מְמַלֵּא הוּא אֶת כָּל הַגּוּף. (שם תי"א)

היכן משכן הנשמה שבאדם?

עִקָּרוֹ בַּמֹּחַ, אוּלָם מְמַלֵּאת הִיא אֶת כָּל הַגּוּף. (שם תיא)

מה כחה של נשמת האדם לפעל?
נִשְׁמַת הָאָדָם הִיא נֶפֶשׁ הַחַיָּה שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַכֹּחוֹת וּמַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן, שֶׁכָּל עֲלִיָּתָם וִירִידָתָם וְכָל סִדְרֵי הַנְהָגָתָם כָּל רֶגַע תָּלוּי רַק כְּפִי נְטִיַּת מַעֲשֵׂי הָאָדָם, מַחְשַׁבְתּוֹ וְדִבּוּרוֹ בְּכָל רֶגַע, כֵּן פּוֹעֵל פְּעֻלָּתוֹ לְמַעְלָה. (נפש החיים שער א' פי''ט)

האם כל חלקי הנפש, שהם: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, בתוך גופו של האדם?
לֹא. רַק חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, אוּלָם חֶלְקֵי הַחַיָּה וְהַיְחִידָה מַקִּיפִים וּמְסוֹבְבִים לָאָדָם. (יד אליהו ת''ד)

כמה עולמות ישנם שנתנו לנו רשות לעסק בהם?
אַרְבָּעָה. עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה, וּלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ עוֹלַם הַיְצִירָה, וּלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ עוֹלַם הַבְּרִיאָה, וּלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ עוֹלַם הָאֲצִילוּת.

מאין נמשכת לאדם "נפש" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?
מֵעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה.

מאין נמשכת לאדם "רוח" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?
מֵעוֹלַם הַיְצִירָה.

מאין נמשכת לאדם "נשמה" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?
מֵעוֹלַם הַבְּרִיאָה.

מאין נמשכת לאדם "חיה" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?
מֵעוֹלַם הָאֲצִילוּת.

האם גם לדומם, לצומח ולחי יש כחות נפש?
כֵּן, שֶׁאֵין לְךָ שׁוּם דָּבָר הַמְעֹרָב מִכַּמָּה כֹּחוֹת שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ נֶפֶשׁ הַמְקַיֶּמֶת אֶת כֹּחוֹתָיו הַמְעֹרָבִים.

האם יש בבריאה דבר שאין לו נפש?
אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ כֹּחַ רוּחָנִי וְאַף לֶעָפָר יֵשׁ בּוֹ כֹּחַ חִיּוּת רוּחָנִי הַמְקַיֵּם אוֹתוֹ, וְעָבְדָא שֶׁהֶעָפָר מְגַדֵּל וּמַצְמִיחַ, אֶלָּא שֶׁשּׁוֹנָה הֶעָפָר מִשְּׁאָר הַדּוֹמְמִים שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת גּוּף וְנֶפֶשׁ (שער המצוות פרשת עקב).

אם כן, לאיזה דומם יש כן נפש, והם בבחינת "נפש וגוף?"
אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַתָּכוֹת וְכַדּוֹמֶה, שֶׁמְּעֹרָבִים כַּמָּה גּוּפִים יַחַד, כֹּחַ הַמְעֹרָבָם נִקְרָא נֶפֶשׁ.

מהיכן כח הנפש שבדומם?
מֵרוּחָנִיּוּת יְסוֹד הֶעָפָר.

מה נוסף ל"צומח" יותר מה"דומם"?
מִלְבַד גּוּף עָפָר וְנֶפֶשׁ הַדּוֹמֵם, נִתְוַסֵּף לַצּוֹמֵחַ "נֶפֶשׁ הַצּוֹמֵחַ" הַנִּמְשֶׁכֶת מֵרוּחָנִיּוּת יְסוֹד הַמַּיִם.

מה נתוסף ל"חי"?
מִלְבַד גּוּף עָפָר, נֶפֶשׁ הַדּוֹמֵם, וְנֶפֶשׁ הַצּוֹמַחַת שֶׁבּוֹ, נִתְוַסֵּף לַחַי "נֶפֶשׁ הַחַיָּה" הַנִּקְרֵאת "נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית", הַכּוֹלֶלֶת תְּנוּעָה וְהֶרְגֵּשׁ, וְהִיא נִמְשֶׁכֶת מֵרוּחָנִיּוּת יְסוֹד הָרוּחַ.

מה למעלה מן החי?
נֶפֶשׁ הַמְדַבֶּרֶת.

על מי המכון?
עַל הַמְדַבְּרִים שֶׁבָּעוֹלָם, כּוֹלֵל גּוֹיִים.

מה מתוסף להם?
מִלְבַד גּוּף עָפָר, נֶפֶשׁ הַדּוֹמֵם, נֶפֶשׁ צוֹמֵחַ, נֶפֶשׁ חַי, נִמְשָׁךְ לָהֶם נֶפֶשׁ מְדַבֶּרֶת מֵרוּחָנִיּוּת יְסוֹד הָאֵשׁ.

האם נפש הדומם שישנה אצל כלם - שוה בכלם?
לֹא. נֶפֶשׁ הַדּוֹמֵם שֶׁבַּ"מְדַבֵּר" עֶלְיוֹנָה וּמְזֻכֶּכֶת מִנֶּפֶשׁ הַדּוֹמֵם שֶׁבַּ"חַי". וְשֶׁבַּחַי מֵהַצּוֹמֵחַ, וְשֶׁבַּצּוֹמֵחַ מֵהַדּוֹמֵם.

האם נפש החי שבחי ובמדבר שוה?
לֹא. נֶפֶשׁ הַחַי שֶׁבַּ"מְדַבֵּר" מְזֻכֶּכֶת יוֹתֵר מִנֶּפֶשׁ הַחַי שֶׁבַּחַי".

נפש המדברת שוה בישראל ובגויים?
לֹא. נֶפֶשׁ הַמְדַבֵּר שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר.

מה נתוסף באיש הישראלי בנפשו המדברת?
הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי - מִלְבַד הֱיוֹתוֹ זַךְ בְּכָל בְּחִינוֹתָיו יוֹתֵר מִכָּל הַנִּבְרָאִים, הֵן בִּבְחִינַת גּוּפוֹ, נֶפֶשׁ הַדּוֹמֵם, נֶפֶשׁ הַצּוֹמֵחַ, נֶפֶשׁ הַחַי, נֶפֶשׁ הַמְדַבֵּר שֶׁלּוֹ, שֶׁכֻּלָּם אֵצֶל הַיִּשְׂרְאֵלִי מִפְּנִימִיּוּת הַזַּךְ בְּיוֹתֵר שֶׁבְּאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת - אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר - עוֹד נִתְוַסֵּף בּוֹ נֶפֶשׁ שִׂכְלִית הַמַּשְׂלֶמֶת אֶת כָּל מַדְרֵגוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁאֵינָם אֵצֶל מְדַבְּרִים אֲחֵרִים, וּבָזֶה נִשְׂלֶמֶת נַפְשׁוֹ.
למעלה כתבנו, שבנפש לבד יש חמש חלקות: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. האם הגויים שיש להם "נפש" זוכים לכל חלקי הנפש?
לֹא. וַאֲפִלּוּ לַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן, שֶׁהוּא נֶפֶשׁ שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, אֵין זוֹכִים לָהּ בִּשְׁלֵמוּת, וְרַק הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי יָכוֹל לִזְכּוֹת בְּהַשְׁלָמַת עַצְמוֹ לִשְׁלֵמוּת נַפְשׁוֹ, רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, עַל כָּל חֲמֵשֶׁת פְּרָטֵי חֶלְקֵיהֶם שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד.

מהיכן נמשך לאיש הישראלי שלמות הנפש העודפת על שאר המדברים?
מֵרָקִיעַ הַתַּחְתּוֹן שֶׁבַּעֲשָׂרָה רְקִיעִים, שֶׁנִּקְרָא וִילוֹן.

ומהיכן נמשכין לו שאר חלקי הנפש, שהם רוח שבנפש וכן נשמה חיה יחידה שבנפש?
מִשְּׁאָר תִּשְׁעַת הָרְקִיעִים הָעֶלְיוֹנִים, שֶׁבָּהֶם נִסְתָּיֵם עוֹלַם הָעֲשִׂיָה, וּמִשָּׁם כָּל מַדְרֵגוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּיִשְׂרְאֵלִי, וְאֶת שְׁאָר מַדְרֵגוֹתָיו, שֶׁהֵם רוּחַ עַל כָּל פְּרָטֶיהָ, מְקַבֵּל מֵעוֹלַם הַיְצִירָה, וְכֵן מַדְרֵגוֹת הַנְּשָׁמָה מֵעוֹלַם הַבְּרִיאָה וְכוּ', כַּמְבֹאָר בַּתְּשׁוּבוֹת הַקּוֹדְמוֹת.

האם עוד מישהו חוץ מהאדם הישראלי מקבל בתוכו איזהו פרט שאינו מעולמו?
לֹא. וְזוֹ הַיְחוּדִיּוּת שֶׁל הָאִישׁ הַיִשְׂרְאֵלִי הַשּׁוֹכֵן בְּעוֹלַם הָעֲשִׂיָה וּמְקַבֵּל בְּתוֹכוֹ רוּחַ מֵעוֹלַם הַיְצִירָה וּנְשָׁמָה מִבְּרִיאָה וְכוּ', אַף שֶׁאֵינוֹ שׁוֹכֵן שָׁם. וּמִלְבַדּוֹ אֵין שׁוּם תּוֹלְדָה הַשַּׁיֶּכֶת לְעוֹלָם מְסֻיָּם הַיְכוֹלָה לְקַבֵּל מֵעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה.

ממה עוד מרכב עולם העשיה מלבד הדומם, צומח, חי, מדבר, ומלבד ארבעה יסודות - אש, רוח, מים, עפר?
עוֹלַם הָעֲשִׂיָה מֻרְכָּב מֵחָמֵשׁ בְּחִינוֹת, וְזֶהוּ סִדְרָן מֵהַתַּחְתּוֹן לָעֶלְיוֹן, חֶלְקָם נִתְבָּאֲרוּ לְמַעְלָה:

1. גּוּף - מֵהֶעָפָר.
2. מַחְצָב בְּחִינַת הַקְּלִפּוֹת שֶׁמֵּהֶם נִמְשָׁכִים כֹּחוֹת הַטֻּמְאָה.
3. מַחְצָב בְּחִינַת הַמַּלְאָכִים הַשַּׁיְכִים לָעוֹלָם הַזֶּה הַמְמֻנִּים עַל גִּדּוּל הַצֶּמַחִים וְיֶתֶר עִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה.
4. מַחְצָב בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת עַל בְּנֵי הָאָדָם.
5. מַחְצָב הַסְּפִירוֹת מֵאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ - אוֹר אֱלֹהוּתוֹ הַמְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם.

האם סדר זה בכל העולמות - אצילות, בריאה ויצירה?
כֵּן. וְרַק כַּמּוּבָן שֶׁסֵּדֶר זֶה הַנִּמְצָא בְּעוֹלַם הַיְצִירָה מְעֻלֶּה מִכָּל הַנִּמְצָא בְּעוֹלַם הָעֲשִׂיָה, וְכֵן כֻּלָּם.

מי גדול ממי - המלאך או האדם?
הָאָדָם גָּדוֹל מֵהַמַּלְאָךְ, וּכְפִי שֶׁרָאִיתָ בְּסֵדֶר מַדְרֵגוֹתֵיהֶם בִּתְשׁוּבָה ל"ב, אֲשֶׁר מַחְצַב הַנְּשָׁמוֹת מְעֻלֶּה מִמַּחְצַב הַמַּלְאָכִים.

מדוע המלאך לא ירד לעולם הזה כמו האדם, להתנסות בנסיונות ולקבל שכר?
זֹאת לִהְיוֹתוֹ לְמַטָּה מִמַּדְרֵגַת הָאָדָם וֶהֱיוֹתוֹ קָרוֹב לְמַחְצַב הַקְּלִפּוֹת (כמבואר בתשובה ל"ב) שֶׁמֵּהֶם כֹּחוֹת הַטֻּמְאָה. אִלּוּ הָיָה יוֹרֵד לָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹנוֹתָיו, וְהָיָה נֶאֱבָד לְגַמְרֵי, וּכְמוֹ שֶׁאֵרַע לַנְּפִילִים שֶׁיָּרְדוּ לָאָרֶץ וְנֶאֱבְדוּ. וּלְעֻמָּתוֹ - הָאָדָם לִהְיוֹתוֹ מֻרְחָק מִמַּדְרֵגָה אַחַת מִמַּחְצַב הַקְּלִפּוֹת וְקָרוֹב יוֹתֵר לְמַחְצַב הַסְּפִירוֹת שֶׁהֵם אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ - יֵשׁ בְּכֹחוֹ יוֹתֵר לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹנוֹת הָעוֹלָם.

כשאמרנו שאדם גדול ממלאך, האם גם נשמת אדם מעשיה גדולה ממלאך שביצירה?
לֹא. כָּל הָאָמוּר בְּמִסְגֶּרֶת שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם, כְּלוֹמַר, נִשְׁמַת אָדָם שֶׁמַּצַּעֲשֶׂיהָ גְּדוֹלָה מִמַּלְאָךְ שֶׁבָּעֲשִׂיָּה, אוּלָם וַדַּאי מַלְאָךְ שֶׁבִּיְצִירָה גָּדוֹל מִנִּשְׁמַת אָדָם שֶׁבָּעֲשִׂיָּה, וְכֵן עַל זֶה הַדָּרֶךְ.

מי הם יצר הרע ויצר הטוב, ומאין נמשכין לאדם?
בְּתִשׁוּבָה 32 מְבֹאָר, שֶׁבְּכָל עוֹלָם יֵשׁ מַחֲצָב שֶׁמִּמֶּנּוּ הַקְּלִפּוֹת וּמַחֲצָב שֶׁמִּמֶּנּוּ הַמַּלְאָכִים. יֵצֶר הַטּוֹב הוּא כֹּחַ הַדּוֹחֵף הַנִּמְשָׁךְ לְאָדָם מִמַּחֲצַב הַמַּלְאָכִים וּמְפַתֶּהוּ לְהֵיטִיב, וְיֵצֶר הָרָע הוּא כֹּחַ הַדּוֹחֵף הַנִּמְשָׁךְ מִמַּחֲצַב הַקְּלִפּוֹת הַמְפַתֶּהוּ לְהָרַע.

האם הם כחות מלבד נשמתו של האדם?
כֵּן. הֵם כֹּחוֹת נוֹסָפִים לִנְשָׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם וְאֵינָם חֵלֶק מִמֶּנָּה.

מהו ענין הבחירה?
עֲצְמוּת הָאָדָם - שֶׁהִיא נִשְׁמָתוֹ - בְּיָדָהּ הַבְּחִירָה אַחֲרֵי מִי לִנְטוֹת; הַאִם אַחַר כֹּחַ הַמְפַתֶּה לְטוֹב הַנִּמְשָׁךְ מִמַּחֲצַב הַמַּלְאָכִים, אוֹ לִנְטוֹת אַחַר כֹּחַ הַמְפַתֶּה לְהָרַע הַנִּמְשָׁךְ מִמַּחֲצַב הַקְּלִפּוֹת, וְכַמְבֹאָר בַּתשובה הַקּוֹדֶמֶת, אֲשֶׁר הֵמָּה כֹּחוֹת נוֹסָפִים עַל נִשְׁמַת הָאָדָם.

מדוע המאזן בכח הלחימה שוה?
בְּתִשׁוּבָה ל"ב מְבֹאָר, שֶׁהַגּוּף (שֶׁהוּא מס' 1) קָרוֹב לְמַחֲצַב הַקְּלִפּוֹת (שֶׁהוּא מס' 2), וְאִלּוּ הַנְּשָׁמָה (שֶׁהִיא מס' 4) קְרוֹבָה לְמַחֲצַב הַמַּלְאָכִים (שֶׁהִיא מס' 3), אִם כֵּן הַכֹּחַ שָׁוֶה. הַגּוּף דּוֹרֵשׁ אֶת רְצוֹנוֹתָיו הַחֳמְרִיִּים בְּהִיוֹתוֹ שְׁכֵנוֹ שֶׁל מַחֲצַב הַקְּלִפּוֹת, וְהַנְּשָׁמָה דּוֹרֶשֶׁת רְצוֹנוֹת רוּחָנִיִּים לִהְיוֹתָהּ שְׁכֶנְתָּהּ שֶׁל מַחֲצַב הַמַּלְאָכִים.

בתשובה ל"ז בארנו חלקי נפשו העצמית של האדם, האם משרש כח הדוחף להרע ממחצב הקלפות הנקרא "יצר הרע" בכל חלקי הנפש?
לְעֵיל בְּתִשׁוּבָה כ"ז בֵּאַרְנוּ, שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם כְּלוּלָה מִדּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, מְדַבֵּר וְחַי, הַמֻּשְׁרָשִׁים בְּאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, אֵשׁ רוּחַ מַיִם עָפָר, וְנוֹסָף לָהֶם נֶפֶשׁ שִׂכְלִית הַמַּשְׁלֶמֶת אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּרְאֵה בְּתִשׁוּבָה כ"ט מֵאֵיפֹה שָׁרְשָׁהּ. וּבְכֵן כֹּחַ הָרָע אֵינוֹ מֻשְׁרָשׁ אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנִּמְשָׁכִים מִדּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, מְדַבֵּר, חַי, וְשָׁם יֻשְׁנָהּ אֶת תַּעֲרֹבֶת הָרָע וְהַטּוֹב. אוּלָם בַּנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית - שֶׁבָּהּ עוֹדֵף אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי עַל שְׁאָר הַמְדַבְּרִים שֶׁלָּהֶם - אֵין אֶלָּא טוֹב, וְלָכֵן יָכוֹל הָאָדָם לִגְבֹּר בְּכֹחַ שִׂכְלוֹ וּמֹחוֹ עַל רְצוֹנוֹתָיו וְתַאֲוֹותָיו.

ביום הדין, מי מעיד על החוטא?
נַפְשׁוֹ הִיא הַמַּעִידָה עָלָיו בְּיוֹם הַדִּין עַל כָּל מַה שֶׁחָטָא, כֵּיוָן שֶׁבָּהּ מֻשְׁרָשׁ הָרָע וְדַרְכָּהּ חוֹטֵא הָאָדָם.

מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד האש?
כֹּחַ הָרָע הַמֻּשְׁרָשׁ בְּחֵלֶק הַנֶּפֶשׁ הַבָּא מִיסוֹד הָאֵשׁ, הוּא הַגַּאֲוָה, הַכַּעַס וְהַקַּפְדָנוּת וְהַשִּׂנְאָה.

מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד הרוח?
שִׂיחָה בְּטֵלָה שֶׁהִיא גַּם כֵּן רוּחַ, וְכֵן שְׂאָר דִּבּוּרִים, כְּגוֹן חֲנֻפָּה, שֶׁקֶר, לָשׁוֹן הָרָע.

מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד המים?
תַּאֲוֹות וְתַעֲנוּגִים, חֶמְדָּה, גֶּזֶל מָמוֹן חֲבֵרוֹ, אֲשֶׁת חֲבֵרוֹ, קִנְאָה.

מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד העפר?
עַצְבוּת עַל הַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה, אוֹ עַצְבוּת הַנִּגָּרֶמֶת מִיִּסּוּרִים הַבָּאִים עָלָיו, וְהוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ שָׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ, וְכֵן הָעַצְלוּת מֵעֲבוֹדַת ה' וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות.

מה יעשה אדם לצרך תקון נפשו בכללות?
לְכַנַּע לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלִרְאוֹת בְּכָל מְבַקֵּשׁי רָעָתוֹ כְּעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בִּלְבַד וְכִשְׁלִיחֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּבְהִתְחַזְּקוּתוֹ בֶּאֱמוּנָה זוֹ מְזֻרֶז תִּקּוּן נַפְשׁוֹ לִמְאֹד בִּמְאֹד, וְעָלָיו לְהִתְחַזֵּק בִּתְפִלָּה וּכְנִיעָה לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וּלְכָךְ הָעֹנִי הַמֵּבִיא לִידֵי כְּנִיעָה מְתַקֵּן אֶת מַה שֶּׁפָּגַם הָאָדָם בְּכָל גִּלְגּוּלָיו. (שלה"ט בשם הזוה"ק)

בפטירת האדם, מה מהנפש רוח ונשמה נפרד ממנו, ומה נשאר בו?
בִּפְטִירַת הָאָדָם, נִשְׁמָתוֹ וְרוּחוֹ עוֹלִים לִמְקוֹמָם, וְנַפְשׁוֹ נִשְׁאֶרֶת עַד שֶׁיִּתְעַכֵּל בְּשָׂרוֹ בַּקֶּבֶר לְגַמְרֵי, וְאָז עוֹלָה גַּם הַנֶּפֶשׁ לִמְקוֹמָהּ לְמַעְלָה, וְאֵין נִשְׁאָר בָּעַצְמוֹתָיו אֶלָּא חִיּוּת מוּעָטָת מְאֹד הַנִּקְרֵאת "הַבְלָא דְּגַרְמֵי", שֶׁמַּחֲיוּת זוֹ הַמּוּעָטָת יָקוּם לִתְחִיַּת הַמֵּתִים. (חסד לאברהם)

נשמת האדם, האם כלה בקרבו, או רק ניצוץ ממנה ועקרה נשארת למעלה?
נִיצוֹץ בִּלְבַד בְּקִרְבּוֹ, אוּלָם עִקָּרָהּ נִשְׁאֶרֶת לְמַעְלָה, וְיֵשׁ קֶשֶׁר בֵּינֵיהֶם.

מהו ענין הכרת שנכרתת נפש החוטא?
אָדָם שֶׁחָטָא בְּמַעֲשֶׂה, גּוֹרֵם שֶׁנִּיצוֹץ נַפְשׁוֹ שֶׁבְּקִרְבּוֹ נִכְרֶתֶת מִשָּׁרְשָׁהּ הָעֶלְיוֹן. (נפש החיים שער א' פי"ט)

אדם הפוגם את בחינת "רוחו", והוא על ידי דבורים אסורים, מה גורם בזה?
אֵינָהּ נִכְרֶתֶת מִשָּׁרְשָׁהּ הָעֶלְיוֹן, דְּכָרֵת אֵין נֶאֱמַר אֶלָּא בְּחֵלֶק הַנֶּפֶשׁ, אוּלָם "מְקַלְקֵל" אֶת בְּחִינַת רוּחוֹ. (נפש החיים שם)

אדם הפוגם את בחינת "נשמתו", והוא על ידי מחשבות והרהורים רעים, מה גורם בזה?
בְּבְחִינַת הַנְּשָׁמָה לִהְיוֹת גְּבוֹהָה מְאֹד, גַּם בְּחִינַת "קִלְקוּל" לֹא שַׁיָּךְ בָּהּ, אֶלָּא בָּזֶה שֶׁחָטָא בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ בִּלְבַד בָּזֶה שֶׁלֹּא יָאִירוּ בּוֹ נִיצוֹצֵי אוֹר נִשְׁמָתוֹ מִלְּמַעְלָה לְנִיצוֹץ נִשְׁמָתוֹ שֶׁבְּקִרְבּוֹ לְמַטָּה. (נפש החיים שם)

כיצד השתלשלות הנשמה מלמעלה עד גוף האדם?
רֹאשׁ עִקַּר שֹׁרֶשׁ נִשְׁמַת הָאָדָם - בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל, וּמִשָּׁם הוּא מִשְׁתַּלְשֵׁל וְיוֹרֵד, עַד לָאָרֶץ יַגִּיעַ, וְהִיא הַנִּשְׁמַת חַיִּים שֶׁל הָאָדָם שֶׁמִּתְאַצֶּלֶת כִּבְיָכוֹל מִנִּשְׁימַת פִּיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמִשָּׁם

מִשְׁתַּלְשֶׁלֶת כְּסֵלָם וּמִתְקַשֶּׁרֶת עִם הָרוּחַ, וְהָרוּחַ עִם הַנֶּפֶשׁ, עַד רִדְתָּהּ לָזֶה הָעוֹלָם בְּגוּף הָאָדָם.

דרגות הנשמות

כפי מה נקבעים דרגות בנשמות?

דַּע, כִּי רֹב נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בָּאוּ כְּלוּלוֹת בָּאָדָם הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁנִּבְרָא, וְנִשְׁמָתוֹ הָיְתָה קוֹמָה שְׁלֵמָה הַכּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת כָּל נִשְׁמוֹת עַם יִשְׂרָאֵל. אוּלָם קְצָת נִשְׁמוֹת מִיִּשְׂרָאֵל הָיוּ שֶׁלֹּא בָּאוּ כְּלוּלוֹת בָּאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּמֵמֵילָא כְּשֶׁחָטָא וּפָגַם בְּחֶטְאוֹ אֶת כָּל נִשְׁמוֹת הַכְּלוּלוֹת בּוֹ, לֹא נִפְגְּמוּ אוֹתָם הַנִּשְׁמוֹת הַמּוּעָטוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ כְּלוּלוֹת בּוֹ, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, וְזוֹ דַּרְגָּה א' הַמְעֻלֶּה שֶׁבַּנְּשָׁמוֹת.

יֶתֶר הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהֵם רֹב כְּכָל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, בָּאוּ כְּלוּלוֹת בָּאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּכְשֶׁחָטָא, אֵרַע פְּגָם בַּנְּשָׁמוֹת הַכְּלוּלוֹת בּוֹ, אוּלָם לֹא כֻּלָּם נִפְגְּמוּ בְּאֹפֶן שָׁוֶה; הָיוּ נְשָׁמוֹת שֶׁרַק יָרְדוּ מִמַּדְרֵגָתָם אֲבָל עֲדַיִן נִשְׁאֲרוּ בִּקְדֻשָּׁה, וְהָיוּ נְשָׁמוֹת שֶׁבְּעִקְבוֹת חֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן יָרְדוּ לְעָמְקֵי הַקְּלִפּוֹת וְלִמְקוֹם הָרָע.

אִם-כֵּן, הָעוֹלֶה - יֶשְׁנָן ג' מַדְרֵגוֹת בַּנְּשָׁמוֹת:

מַדְרֵגָה א'- אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁכְּלָל לֹא בָּאוּ כְּלוּלוֹת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן וְלֹא אֵרַע לָהֶם פְּגָם כְּלָל בְּחֶטְאוֹ, וּנְשָׁמוֹת כָּאֵלּוּ, מֵאַחַר חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ פָּסְקוּ מִלָּבוֹא לָעוֹלָם בְּתוֹךְ גּוּפוֹת בְּנֵי אָדָם.

מַדְרֵגָה ב'- אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבָּאוּ כְּלוּלוֹת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, אֶלָּא שֶׁאֵרַע לָהֶם יְרִידָה מִמַּדְרֵגָתָם מִסִּבַּת חֶטְאוֹ, אוּלָם לֹא נָפְלוּ לַקְּלִפּוֹת וְלִמְקוֹם הָרָע.

מַדְרֵגָה ג'- אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבָּאוּ כְּלוּלוֹת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּבְסִבַּת חֶטְאוֹ נִפְגְּמוּ וְנָפְלוּ לִמְקוֹם הַקְּלִפּוֹת וְהָרַע.

נְשָׁמוֹת שֶׁהֵן מִמַּדְרֵגָה א' נִקְרָאת חֲדָשׁוֹת לְגַמְרֵי [וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁנְּשָׁמוֹת כָּאֵלּוּ יָרְדוּ לָעוֹלָם קֹדֶם חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּפָסְקוּ לְאַחַר הַחֻרְבָּן], וּבְבוֹאָם לָעוֹלָם יֵשׁ בְּאֶפְשָׁרוּתָן בְּלֹא טֹרַח לְהַשְׁלִים תִּקּוּן עַצְמָם בְּכָל חֶלְקֵי בְּחִינוֹתֵיהֶם, וְעוֹלִים מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה הוֹלֵךְ וְגָבוֹהַּ מְאֹד כְּפִי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים וְעֵסֶק הַתּוֹרָה.

נְשָׁמוֹת שֶׁהֵן מִמַּדְרֵגָה ב' [הַבָּאוֹת וְיוֹרְדוֹת לְתוֹךְ גּוּפוֹת בְּנֵי הָאָדָם] צְרִיכוֹת יוֹתֵר טֹרַח וִיגִיעָה כְּדֵי לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְלֹא תָּמִיד יֵשׁ בְּאֶפְשָׁרוּתָם לְהַשִּׂיג כָּל מַדְרֵגוֹתֵיהֶם בְּאוֹתוֹ גִּלְגּוּל, אֶלָּא כְּשֶׁנִּמְרוּ לְהַשִּׂיג מַדְרֵגָה מְסֻיֶּמֶת בְּגִלְגּוּל זֶה, אֵינָם יְכוֹלִים לְהַשִּׂיג מַדְרֵגָה נוֹסֶפֶת, אֶלָּא אִם כֵּן יָמוּתוּ וְיָבוֹאוּ בְּגִלְגּוּל חָדָשׁ.

וְלָכֵן זֶהוּ טַעַם נִפְלָא לְקִצַּת צַדִּיקִים גְּמוּרִים שֶׁמֵּתִים בְּקִצְרוּת יָמִים וְשָׁנִים, וְהִיא לְהְיוֹתָם מְמַדְרֵגָה שְׁנִיָּה, וּבְשָׁנִים מוּעָטוֹת נֶמְרוּ לְהַשְׁלִים בְּחִינָה מְסֻיֶּמֶת מִמַּדְרֵגַת נְשָׁמָה, וּזְקוּקִים לָמוּת כְּדֵי לָבוֹא בְּגִלְגּוּל נוֹסָף, לְהוֹסִיף מַדְרֵגָה עַל מַדְרֵגָתָם, וְהַדָּבָר תָּלוּי בִּפְרָטִים רַבִּים נוֹסָפִים הַמְבֹאָרִים שָׁם בְּשַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים, וְקַצַּרְנוּ.

נְשָׁמוֹת שֶׁהֵן מִמַּדְרֵגָה שְׁלִישִׁית, וְהֵן אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ בְּחֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן וְאַף נָפְלוּ לַקְּלִפּוֹת וְהָרַע, וְאֵלּוּ, כְּשֶׁיּוֹרְדִים וּבָאִים בְּגוּפוֹת בְּנֵי הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּמְעַט וְאֵין בְּאֶפְשָׁרוּתָם לַעֲלוֹת מִבְּחִינַת מַדְרֵגָה מְסֻיֶּמֶת לְעֶלְיוֹנָה מִמֶּנָּה, כְּגוֹן מִתִּקּוּן נַפְשָׁם לְתִקּוּן רוּחָם, אוֹ מִתִּקּוּן רוּחָם לְתִקּוּן נִשְׁמָתָם, עַד שֶׁיְּמוּתוּ וְיָבוֹאוּ בְּגִלְגּוּל נוֹסָף, וּבְכָל פַּעַם יְתַקְּנוּ חֵלֶק נוֹסָף בְּהַשְׁלָמַת עַצְמָם.

וְעוֹד דַּע, שֶׁגַּם בְּמַדְרֵגָה שְׁלִישִׁית, שֶׁאֵלּוּ נְשָׁמוֹת שֶׁנִּפְלוּ לְמָקוֹם הַקְּלִפָּה וְהָרַע, יָכוֹל לִהְיוֹת גַּם מִנְּשָׁמוֹת גְּבוֹהוֹת מְאֹד, כִּי הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחַת תְּמִים דֵּעִים יִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ.

מַדְרֵגָה נוֹסֶפֶת שֶׁל נְשָׁמוֹת שֶׁלֹּא הִזְכָּרְנוּם לְמַעְלָה, וְהִיא הַפְּחוּתָה שֶׁמִּכֻּלָּם, הִיא נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים, שֶׁגַּם הֵם הָיוּ כְּלוּלוֹת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן וְנִתְּנוּ בְּגֵרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ.

הַמְּשֻׁתָּף שֶׁבְּכָל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבַּנְּשָׁמוֹת הוּא, שֶׁכֻּלָּם צְרִיכִים לְהַשְׁלִים אֶת עַצְמָם בַּשְׁלֵמוּת הָרָאוּי, וְלַעֲלוֹת בְּהַשְׁלָמַת עַצְמָם מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה. דְּהַיְנוּ, לְאַחַר שֶׁהִשְׁלִימוּ בְּחִינַת נַפְשָׁם, עֲלֵיהֶם לְהִתְעַלּוֹת לִשְׁלֵמוּת בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבָּהֶם, וְאַחַר כָּךְ לִנְשָׁמָה חַיָּה יְחִידָה, וְכָל זֶה מִמַּה שֶּׁרָכְשׁוּ מֵעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, וְאַחַר כָּךְ שׁוּב לְהַשְׁלָמַת נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה יְחִידָה שֶׁלָּהֶם מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לָהֶם מֵעוֹלַם הַיְצִירָה, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ עַד רוּם הַמַּדְרֵגוֹת.

וּרְאֵה פְּלָאוֹת מִמַּצַּב הַבְּרִיאָה שֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁחָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, כַּמָּה הָיָה מְעֻלֶּה, מְשֻׁבָּח וּמְתֻקָּן, עַד שֶׁאַפִּלּוּ בְּהֵמוֹת שֶׁהָיוּ בִּזְמַן אָדָם הָרִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁחָטָא, כְּלוֹמַר בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, הָיוּ מְתֻקָּנִים יוֹתֵר מֵהָ"אָדָם" שֶׁל עַכְשָׁו לְאַחַר הַחֵטְא, וְהָרְאָיָה מֵחֲמוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר שֶׁהָיָה מְתֻקָּן וְיוֹדֵעַ עַל הַשְּׁעוֹרִים אִם הֵם מְעֻשָּׂרִים אוֹ לֹא, כִּי אוֹתוֹ חֲמוֹר הָיָה מְתֻקָּן וּמְבֹרָר טוֹב בִּלְבַד לְלֹא תַּעֲרֹבֶת רַע, וְהָיְתָה אֵיכוּתוֹ מְשֻׁבַּחַת יוֹתֵר מִבְּנֵי אָדָם שֶׁבָּאוּ לְאַחַר חֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן.

קלקול ותקון הנשמה

(תשובות פרק זה מיוסדות על דברי רבנו האריז"ל שבספר "שער המצוות" פרשת עקב)

כיצד זוכה אדם לשלמות חלק נפשו?
עַל יְדֵי קִיּוּם מִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, כְּגוֹן תְּפִלִּין, צִיצִית, סֻכָּה, לוּלָב וְכוּ'.

כיצד זוכה אדם לשלמות חלק רוחו?
עַל יְדֵי עִסְקוֹ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כְּגוֹן הֲלָכוֹת וְתַלְמוּד.

כיצד זוכה אדם לשלמות חלק נשמתו?
עַל יְדֵי לִמּוּד סוֹדוֹת וְרָזֵי תּוֹרָה. (עפ"י גרסת שער הגלגולים הקדמה יא)
גְּרְסָא ב' לְפִי שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים בְּמָקוֹם אַחֵר:
עַל יְדֵי מִצְווֹת עֲשֵׂה לְלֹא כַּוָּנָה זוֹכֶה לִשְׁלֵמוּת נַפְשׁוֹ;
עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה לְלֹא כַּוָּנָה זוֹכֶה לִשְׁלֵמוּת רוּחוֹ;
וְעַל יְדֵי מִצְווֹת וְעֵסֶק הַתּוֹרָה בְּכַוָּנָה לְשֵׁם שָׁמַיִם זוֹכֶה לִשְׁלֵמוּת נִשְׁמָתוֹ.
גְּרְסָא ג' שָׁם בְּהַקְדָּמָה יח:
עַל יְדֵי עֲשִׂיַּת מִצְווֹת זוֹכֶה לְנֶפֶשׁ מֵעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה;
עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה לִשְׁמָהּ זוֹכֶה לְרוּחַ מֵעוֹלַם הַיְצִירָה;
עַל יְדֵי רָזֵי תּוֹרָה זוֹכֶה לִנְשָׁמָה מֵעוֹלַם הַבְּרִיאָה.

באיזה חלק מתקשה האדם ביותר להשלימו?
אֶת חֵלֶק הַנֶּפֶשׁ, כִּי בּוֹ מֻשְׁרָשׁ הָרָע. אוּלָם אַחַר שֶׁתִּתָּקֵן אֶת נַפְשׁוֹ בִּשְׁלֵמוּת, יָכוֹל לְהִתְעַלּוֹת בְּלֹא טֹרַח מְרֻבֶּה לְתִקּוּן רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ וְכוּ'. (שער הגלגולים דף מ"ח, בני אהרן)

במה נענש האדם בפגמו את חלק "נפשו"?
כָּל הַנְּזָקִין וְהַהֶפְסֵדִים הַבָּאִים עַל מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, זֶהוּ מִפְּאַת פְּגַם נַפְשׁוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן. ("שומר אמונים" מאמר "השגחה פרטית")

במה נענש האדם בפגמו את חלק "רוחו"?
הֱיוֹת וְרוּחַ הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, וּבְכֵן, כַּאֲשֶׁר יַחֲסֵי הָעוֹלָם אֵלָיו בְּדִבּוּר נָאֶה וּמְכֻבָּד, וּבְפָרָט יַחַס הַקְּרוֹבִים אֵלָיו, כְּגוֹן אִשְׁתּוֹ, זֶה מִפְּאַת שְׁלֵמוּת בְּרוּחוֹ. וְכַאֲשֶׁר דִּבּוּרֵי הָעוֹלָם עָלָיו לְרָע, כְּגוֹן לָשׁוֹן הָרָע, בְּזִיּוֹנוֹת, זֶהוּ מִפְּאַת פְּגָם בְּרוּחוֹ. (שם)

במה נענש האדם בפגמו את חלק "נשמתו"?
הַנִּשְׁמָה מִשְׁכָּנָהּ בַּמֹּחַ, שֶׁהִיא מְקוֹם הַהוֹלָדָה וְהַסִּבָּה לְבָנָיו וְזַרְעוֹ שֶׁל אָדָם, וְכַאֲשֶׁר אֵין בְּזַרְעוֹ שֶׁל אָדָם דִּפְי, הֲרֵי מוֹרֶה הַדָּבָר עַל שְׁלֵמוּת נִשְׁמָתוֹ. וְכַאֲשֶׁר, חַס וְחָלִילָה, רוֹאֶה פְּגָם אוֹ חֹלִי וְנֶזֶק בְּבָנָיו וְזַרְעוֹ, הֲרֵי שֶׁהוּא מִפְּאַת פְּגַם נִשְׁמָתוֹ. (שם)

למה ברא ה' רע בעולם?
כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם לְנִסָּיוֹן, וְלָתֵת שָׂכָר וְעֹנֶשׁ לַצַּדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים.

מהו ענש החוטאים?
אוֹ יְסוּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹ עֹנֶשׁ הַגֵּיהִנּוֹם וְהַגִּלְגּוּל, וְעוֹד מִינֵי עֳנָשִׁים.

מהו ענש הגלגול?
שֶׁנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵא לְאַחַר פְּטִירָתוֹ נִכְנֶסֶת שׁוּב, אוֹ בְּדוֹמֵם, אוֹ בְּצוֹמֵחַ, אוֹ בְּחַי, אוֹ בִּמְדַבֵּר, הַכֹּל לְפִי חֶטְאוֹ.

מהו הענש הקשה יותר - גיהנום או גלגול?
גִּלְגּוּל. הֱיוֹת וְעֹנֶשׁ הַגֵּיהִנּוֹם הוּא שָׁלֵב אַחֲרוֹן קֹדֶם הַכְּנִיסָה לְגַן עֵדֶן, לְכָךְ הַנֶּפֶשׁ מַעֲדִיפָּה גֵּיהִנּוֹם שֶׁהוּא גְּמַר תִּקּוּנָהּ.

מהי מהות צער הגלגול?
זֶהוּ דְּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָנוּ - הַחַיִּים - לְהַסְבִּירוֹ וְלַהֲבִינוֹ, אֲבָל הוּא צַעַר קָשֶׁה מְאֹד לַנֶּפֶשׁ לֶרֶדֶת לְדַרְגָּה פְּחוּתָה מֵעֶרְכָּהּ. וְעוֹד, שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם הִיא זְקוּפָה, וְצַעַר אִים הוּא לָהּ לִהְיוֹת בְּגוּף הַהוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע. וְעוֹד, שֶׁאָמְנָם הַמְגֻלְגָּל בְּאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַצָּבוֹ וְגִלְגּוּלוֹ הַקּוֹדֶם, אוּלָם נֶפֶשׁ הַמְגֻלְגֶּלֶת בִּבְהֵמָה יוֹדַעַת שֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁבְּקִרְבָּהּ הָיְתָה קֹדֶם נֶפֶשׁ שֶׁבְּתוֹךְ אָדָם הַמְדַבֵּר, וְיָרְדָה וְהֻשְׁפְּלָה לֵירֵד לְתוֹךְ גּוּף בְּהֵמָה.

מהו הענש הקשה ביותר במדרגת המתגלגל?
בְּרוּר שֶׁכְּכָל שֶׁיּוֹרֵד הָאָדָם לְמַדְרֵגָה נְמוּכָה יוֹתֵר, עָנְשׁוֹ קָשֶׁה בְּיוֹתֵר. וְאִם כֵּן, הַגִּלְגּוּל מֵאָדָם לְדוֹמֵם הוּא הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר.

אדם שנתגלגל בדומם, כגון בעפר, מהו הצעד הבא לצרך תקונו?
יִשָּׁאֵר בַּדּוֹמֵם זְמַן כְּפִי עֲוֹונוֹ וּכְפִי שֶׁנִּגְזַר עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ יַעֲלֶה לְדַרְגַּת צוֹמֵחַ, כִּי יִצְמַח מֵהָאֲדָמָה צֶמַח וּבוֹ תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ מִדּוֹמֵם לְצוֹמֵחַ.

ומהו צעד הבא עוד לתקונו?
יֹאכְלֵהוּ בַּעַל חַי אֶת אוֹתוֹ צֶמַח, וְיַעֲלֶה מִן הַצּוֹמֵחַ לְחַי.

ומהו צעד הבא?
יָבוֹאוּ בְּנֵי אָדָם וְיִשְׁחֲטוּ אֶת הַחַי הַהוּא וְיֹאכְלוּהוּ, וְיַעֲלֶה לְדַרְגַּת מְדַבֵּר.

האם אפשר לדלג ב' מדרגות בתקון, או אי אפשר אלא מדרגה אחר מדרגה?
אֶפְשָׁר לַעֲלוֹת ב' מַדְרֵגוֹת יַחַד, וּכְגוֹן שֶׁאָדָם אוֹכֵל אֶת הַצּוֹמֵחַ וְאָז עָלָה ב' מַדְרֵגוֹת - מִצּוֹמֵחַ לְאָדָם.

יתכן עליה ישרה מדומם לאדם? וכמו כן בהמה שאכלה צמחים עם עפר, נתעלה המגלגל מדומם לחי?

גַּם זֶה יִתָּכֵן, כְּגוֹן אָדָם הָאוֹכֵל יָרָק וְעָלָיו עָפָר, וְאוֹכְלוֹ הָאָדָם עִם מְעַט הֶעָפָר שֶׁבּוֹ, הֲרֵי שֶׁנִּתְקָנָה הַנֶּפֶשׁ הַמְגֻלְגֶּלֶת בְּאוֹתוֹ עָפָר שֶׁהוּא דּוֹמֵם - יָשָׁר לָאָדָם.

גלגול במלח, נחשב למגלגל בדומם או בצומח?
ב' שְׁמוּעוֹת יֵשׁ בָּזֶה: א. שֶׁנֶּחְשָׁב לְצוֹמֵחַ. ב. נֶחְשָׁב לְאֶמְצָעִי - בֵּין דּוֹמֵם לְצוֹמֵחַ.

ישנם עוד מגלגלים בדבר אמצעי?
כֵּן. הַמִּתְגַּלְגֵּל בְּאַדְנֵי הַשָּׁדֶה, שֶׁהִיא מִין חַיָּה הַקְּשׁוּרָה לָאֲדָמָה, זֶהוּ גִּלְגּוּל בְּאֶמְצָעִי - בֵּין חַי לְצוֹמֵחַ, וְכֵן הַמִּתְגַּלְגֵּל בִּסְפוֹג נֶחְשָׁב לְאֶמְצָעִי - בֵּין דּוֹמֵם לְצוֹמֵחַ, וְכֵן הָאַלְמֻגִּים נֶחְשָׁבִים אֶמְצָעִים - בֵּין דּוֹמֵם לְצוֹמֵחַ.

המתגלגל בקוף, נחשב למגלגל באדם או בבהמה?
נֶחְשָׁב לְמִתְגַּלְגֵּל בְּאֶמְצָעִי - בֵּין אָדָם לְחַי.

המתגלגל במים, למה נחשב?
נֶחְשָׁב לְמִתְגַּלְגֵּל בְּצוֹמֵחַ, וְלָכֵן נִקְרָאִים הַמַּיִם- מַיִם חַיִּים.

אדם שאוכל צומח או חי שמתקנו ומעלהו בדרגה, האם הדבר אמור בכל אדם?
לֹא. דַּוְקָא בְּתַלְמִיד חָכָם וְיֵרֵא שָׁמַיִם שֶׁמְּכַוֵּן בַּאֲכִילָתוֹ וּבְבִרְכוֹתָיו, אֲבָל הָרָשָׁע אוֹ עַם הָאָרֶץ, לֹא דַּי שֶׁאֵינָם מַעֲלִים אֶת הַנְּפָשׁוֹת הַמְגֻלְגָּלִים, אֶלָּא אַדְרַבָּה, מוֹרִידִים וּמַשְׁפִּילִים אוֹתָם לְמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה.

נפשו של רשע שמגלגלת במאכל, האם מזיקה לאוכלה?
אָדָם צַדִּיק שֶׁאוֹכֵל בְּקֶרֶבָּה, אֵינָם מַזִּיקִים לוֹ, וְאַדְרַבָּה - הוּא מְתַקְּנָם. אוּלָם בְּסָתָם אָדָם, יְכוֹלִים לְהַזִּיקוֹ וְיִתְגַּבְּרוּ הֵם עָלָיו וְיַחְטִיאוּהוּ, וּבִפְרָט כְּשֶׁהַמְגֻלְגָּל הוּא רָשָׁע גָּמוּר, מְסֻכָּן הוּא לְאָכְלוֹ.

היו מקרים כאלה שהתגברה נפש הרשע המגלגלת על אוכל המאכל והחטיאתו?
כֵּן, וְהוּא הַמְסֻפָּר בַּגְּמָרָא בְּרַבִּי יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנֶּהֱפַךְ וְנַעֲשָׂה צְדוֹקִי. וְכֵן מְצוּיָה תּוֹפָעָה כָּזוֹ אֵצֶל בְּנֵי אָדָם שֶׁבְּפֶתַע פִּתְאוֹם בָּא עֲלֵיהֶם אֵיזֶה מְאֹרָע וּמְמִירִים דָּתָם, וְהוּא מִסְּבָּה זוֹ.

אם כן, איך ינצל אדם מסכנה זו?
צָרִיךְ לֶאֱכֹל בְּכַוָּנָה נְכוֹנָה - לְהַבְרוֹת גּוּפוֹ לַעֲבוֹדַת ה', וּבִפְרָט לְכַוֵּן בִּבְרָכוֹת הַנֶּהֱנִין לִפְנֵי מַה שֶּׁאוֹכֵל, וְשׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'.

מה שנאמר למעלה, שפעמים נפש המגלגלת מתעלה מדומם לחי או למדבר, האם זה ביכלת כל אחד שאוכל לעשות זאת?
לֹא. הַדָּבָר תְּלוּי בְּמַדְרֵגַת הָאָדָם.

מהם המדרגות של בני האדם שבידם לתקן מדרגות המגלגלים?
עַם הָאָרֶץ אֵינוֹ יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת אֶת הַמְגֻלְגָּל בְּשׁוּם דַּרְגָּה, וְהַתַּלְמִיד חָכָם שֶׁעוֹסֵק בְּפִשְׁטֵי הַתּוֹרָה, יֵשׁ בְּכֹחוֹ לְהַעֲלוֹת אֶת הַמְגֻלְגָּל מַדְרֵגָה אַחַת בִּלְבַד, כְּגוֹן מִדּוֹמֵם לְצוֹמֵחַ, אוֹ מִצּוֹמֵחַ לְחַי, אוֹ מֵחַי לְמְדַבֵּר בִּלְבַד. תַּלְמִיד חָכָם שֶׁעוֹסֵק בְּסֵפֶר הַזֹּהַר וּבְחָכְמַת הַקַּבָּלָה, יֵשׁ בְּכֹחוֹ לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת אֶת נַפְשׁוֹת הַמְגֻלְגָּלִים אַף בְּג' מַדְרֵגוֹת בְּבַת אַחַת, כְּגוֹן מִדּוֹמֵם לְאָדָם.

עם הארץ שאינו מעלה בשום דרגה את נפש המגלגלת, אם כן, כיצד יתקן הגלגול באכילתו של עם הארץ - הלא בזה שאינו מתקנו - מקלקלו?
עַם הָאָרֶץ אָסוּר בַּאֲכִילַת בָּשָׂר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְתַקְּנוֹ וּמַעֲלֵהוּ לְמַדְרֵגַת אָדָם, אוּלָם צוֹמֵחַ מֻתָּר לוֹ, כִּי זֶה אֵין לְתָבֹעַ מִמֶּנּוּ עַד כְּדֵי כָּךְ לָמָּה אֵינוֹ מַעֲלֶה ב' מַדְרֵגוֹת. אֲבָל בָּשָׂר אָסוּר לוֹ, כִּי יֵשׁ עָלָיו תְּבִיעָה בָּזֶה שֶׁאַף מַדְרֵגָה אַחַת אֵינוֹ מַעֲלֶה.

אם כן, עם הארץ לא יאכל בשר לעולם?
בְּשַׁבָּת מֻתָּר לְעַם הָאָרֶץ לֶאֱכֹל בָּשָׂר, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹסֶפֶת נְשָׁמָה, וּמַגִּיעַ הוּא לְמַדְרֵגַת נְשָׁמָה שֶׁיֵּשׁ לְתַלְמִיד חָכָם בִּימוֹת הַחוֹל, וְלָכֵן יָכוֹל לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.

חבוט הקבר

(התשובות בפרק זה ע"פ שער הגלגולים הקדמה כ"ג)

מה נפרד מהאדם בענש חבוט הקבר?
חֵלֶק הַטֻּמְאָה הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּנִשְׁמָתוֹ עֵקֶב הַחֵטְא.

האם גם הצדיקים נענשים בדין חבוט הקבר?
כֵּן. וַאֲפִלּוּ אִם לֹא מִפְּאַת חֵטְא עַצְמָם, אוּלָם חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן גָּרַם שֶׁכָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יִתְלַבְּשׁוּ בְּרַע.

האם אפן ענש חבוט הקבר שוה לכל בני האדם?
לֹא. הָרְשָׁעִים נֶעֱנָשִׁים בְּחִבּוּט קָשֶׁה עַד שֶׁתִּפָּרֵד חֵלֶק הָרַע מִנַּפְשָׁם, וְאִלּוּ הַצַּדִּיקִים דַּי לָהֶם בְּחִבּוּט קַל, מֵחֲמַת שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְווֹת כְּבָר הִפְרִידוּ בְּחַיֵּיהֶם חֵלֶק הָרַע מִנַּפְשָׁם.

מה הטעם שנצרך שהמיתה דוקא היא תפריד את הרע מהנפש ולא בדרך אחרת?
כֵּיוָן שֶׁהָרַע הַנִּדְבָּק בָּאָדָם כְּתוֹצָאָה מֵחֶטְאוֹ הִנּוֹ הֶעְדֵּר הַשֶּׁפַע וְהַחַיִּים, וְכָל מַטָּרָתוֹ לְסַלֵּק הַחַיּוּת, הֶפֶךְ הַקְּדֻשָּׁה - שֶׁכָּל תּוֹצָאוֹתֶיהָ חַיִּים וְשֶׁפַע וְטוּב, וְלָכֵן, כְּשֶׁמֵּת הָאָדָם, בָּא הָרַע עַל סְפּוּקוֹ בְּהִתְעַכֵּל בְּשַׂר הָאָדָם וּבְהִנָּטֵל מִמֶּנּוּ כָּל הַשֶּׁפַע וְהַחַיּוּת שֶׁהָיָה בּוֹ עַד שֶׁנֶּהֱפַךְ לְעָפָר, וּבָזֶה אֵין לָרַע עוֹד מָקוֹם לְהֵאָחֵז בּוֹ וְנִפְרָד מִמֶּנּוּ.

התינח ברשעים, אבל בצדיקים למה הצרך המות להפריד הרע מהם, אחר שאין בהם רע?
אָמְנָם אֵין בָּהֶם רַע מִצַּד עַצְמָם, אָמְנָם מִצַּד חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן. שֶׁהֲמִשְׁכָּה זֻהֲמָה בְּכָל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, הֻצְרְכוּ גַּם הַצַּדִּיקִים לְמִיתָה.

האם יש צדיקים כאלו שלא מתו מחמת חטאם אלא מחמת חטא אדם הראשון בלבד?
כֵּן. לְדֻגְמָא: בִּנְיָמִין, יִשַׁי, כָּלֵב וְלֵוִי, וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן.

האם יש אפשרות להנצל מענש חבוט הקבר?
הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְנוֹסָף לְכָךְ נִקְבָּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִשָּׁעָה שִׁשִּׁית וְאֵילָךְ (חֶסֶד לְאַבְרָהָם) [וְיֵשׁ אוֹמְרִים גַּם מִשָּׁעָה חֲמִישִׁית וְאֵילָךְ]. וְכֵן הָאוֹהֵב אֶת הַתּוֹכֵחוֹת וְאֶת הַצְּדָקוֹת וְאוֹהֵב גְּמִילוּת חֲסָדִים וּמַכְנִיס אוֹרְחִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בְּכַוָּנָה, וַאֲזַי - אַף אִם דָּר בְּחוּץ לָאָרֶץ - אֵינוֹ רוֹאֶה חִבּוּט הַקֶּבֶר.

הנפטר בערב שבת בבקר, האם כדאי וראוי להשהות קבורתו עד לאחר חצות היום כדי שינצל מחבוט הקבר?

מִנְהַג צְפַת - מְקוֹם הָאֲרִ"י - כֵּן הָיָה, לְהַשְׁהוֹת הַמֵּת וּלְקָבְרוֹ עַד אַחַר חֲצוֹת לְהַצִּילוֹ מֵחִבּוּט הַקֶּבֶר, אוּלָם אֵין מַשְׁהִים אֶת הַנִּפְטָר בְּלֵיל שִׁשִּׁי לְצֹרֶךְ קְבוּרָה אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם. (ראה תשובת הגאון ר' יצחק נסים זצ"ל בסוף ספר הגלגולים באריכות)

היאך מתבצע ענש חבוט הקבר?

וּבְעִנְיַן חִבּוּט הַקֶּבֶר נַעֲתִיק מִסֵּפֶר "מְנַחַת יְהוּדָה" מַה שֶּׁמֵּבִיא מִדִּבְרֵי הָאֲרִ"י הַקְּדוֹשׁ בְּשַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים (הקדמה כב):

אַחַר שֶׁנִּקְבָּר הָאָדָם, בָּא מַלְאָךְ אֶחָד עַל קִבְרוֹ וְשׁוֹאֵל לוֹ "מַה שִּׁמְךָ", וְהוּא מֵשִׁיב לוֹ: 'גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ שְׁמִי'. וְיֵשׁ לְתְמֹהַּ מַה צֹּרֶךְ לִשְׁאֹלָה זוֹ, וְלָמָּה הוּא שׁוֹכֵחַ, וּמַה מַּעֲלָה וּמַה מוֹרִיד זֶה לְמְצִיאַת עָנְיָנוֹ? אֲבָל הָעִנְיָן הוּא, כִּי כַּאֲשֶׁר חָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ כְּלוּלִים בּוֹ בְּעָמְקֵי הַקְּלִפּוֹת, וְנִתְלַבְּשׁוּ בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת, וְנַעֲשָׂה לָהֶם לְבוּשִׁין מֵאוֹתָם הַקְּלִפּוֹת. וְנִמְצָא כְּפִי זֶה, שֶׁאֵין לְךָ נְשָׁמָה שֶׁאֵין לָהּ קְלִפָּה אַחַת הָעֲשׂוּיָה לָהּ כְּעֵין מַלְבּוּשׁ, וְאֵין אָדָם נִצּוֹל מִמֶּנָּה, לְפִי שֶׁכֻּלָּם הָיוּ כְּלוּלִים בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן [וְנִשְׁמוֹת הַנָּשִׁים הָיוּ כְּלוּלִים בְּחַוָּה].

וְדַע, כִּי כָּל הַחֲטָאִים וְהָעֲוֹנוֹת שֶׁעוֹשֶׂה אָדָם בִּפְנֵי עַצְמוֹ, זוֹלַת מַה שֶּׁחָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, וַדַּאי שֶׁהוּא מַמְשִׁיךְ עָלָיו קְלִפָּה וְזֶהֱמַת הַנָּחָשׁ כְּפִי חֶטְאוֹ. אָמְנָם כָּל זֶה הוּא תְּלוּי בִּתְשׁוּבַת הָאָדָם, כִּי עַל יְדֵי הַתשובה שֶׁעוֹשֶׂה, יוּכַל לִדְחוֹת מֵעָלָיו הַזֻּהֲמָה הַהִיא שֶׁהִמְשִׁיכָה עַל יְדֵי חֶטְאוֹ, אֲפִלּוּ אִם הֵם חֲטָאִים גְּדוֹלִים. אֲבָל הַזֻּהֲמָה וְהַקְּלִפָּה שֶׁנִּדְבְּקָה בּוֹ עַל יְדֵי חֶטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן, אֵין זֶה תְּלוּי בִּתְשׁוּבָתוֹ, לְפִי שֶׁלֹּא הוּא הָיָה הַחוֹטֵא, וּמֻכְרָח הוּא לָמוּת. וְאַחַר כָּךְ יְתַקֵּן הַפֶּגֶם הַהוּא עַל יְדֵי הַמִּיתָה, כִּי אָז נִקְבָּר הָאָדָם וּבְשָׂרוֹ מִתְעַכֵּל בָּעָפָר, וְנִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ הַקְּלִפָּה שֶׁנִּדְבְּקָה בּוֹ עַל יְדֵי חֶטְא אָדָם וְחַוָּה.

וּבָזֶה תָּבִין עִנְיַן חִבּוּט הַקֶּבֶר, וְהוּא, כִּי אַחַר מִיתַת הָאָדָם וְאַחַר שֶׁנִּקְבַּר, אָז תֵּכֶף וּמִיָּד בָּאִים אַרְבָּעָה מַלְאָכִים וּמַשְׁפִּילִים קַרְקַע הַקֶּבֶר, וּמַעֲמִיקִים אוֹתוֹ לְמַטָּה, וְנַעֲשֶׂה חֲלַל הַקֶּבֶר כְּשִׁעוּר קוֹמַת הָאָדָם הַנִּקְבָּר שָׁם. וְאָז מַחְזִירִין נַפְשׁוֹ בְּגוּפוֹ כְּמוֹ בְּחַיָּיו. וְהַטַּעַם הוּא, לְפִי שֶׁהַקְּלִפָּה הִיא דְּבוּקָה עֲדַיִן וּקְשׁוּרָה עִם הַנֶּפֶשׁ וְעִם הַגּוּף וְאֵינָהּ נִפְרֶדֶת מֵהֶם, וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁיַּחְזְרוּ בְּגוּפוֹ בְּיַחַד. וְאָז מַלְאָכִים הַנִּזְקָרִים אוֹחֲזִים בּוֹ כָּל אֶחָד מִקָּצֶה, וּמְנַעֲרִים אוֹתוֹ מִן הָאָבָק הַנִּדְבָּק בָּהֶם, עַד שֶׁנִּפְרֶדֶת מֵהֶם הַקְּלִפָּה הַהִיא לְגַמְרֵי, וְלָכֵן נִקְרָא חִבּוּט הַקֶּבֶר. וְעַל כֵּן צְרִיכִים [הַמַּלְאָכִים] לְהַעֲמִיק אֶת הַקֶּבֶר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם חָלָל לְנַעֲרוֹ וּלְחָבְטוֹ.

אָמְנָם לֹא כָּל הָאֲנָשִׁים שָׁוִים, כִּי הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר בְּחַיֵּיהֶם נִתְרַחֲקוּ מֵיֵּצֶר הָרָע, וְהָיוּ נֶחְבָּטִים עַל יְדֵי הַיִּסּוּרִים הַבָּאִים עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ מַכְנִיעִים עַצְמָם וּמְקַבְּלִים אוֹתָם, וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות שֶׁמַּתִּישִׁין כֹּחוֹ שֶׁל אָדָם, אֵינָם צְרִיכִים חִבּוּט גָּדוֹל, כִּי בַּחֲבָטָה כָּל שֶׁהִיא מַסְפִּיק לָהֶם לְהַפְרִידָהּ מֵהֶם. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּרְשָׁעִים, שֶׁאַדְרַבָּא, עַל יְדֵי תַּעֲנוּגִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מְקַשְּׁרִים וּמַחְזִיקִים יוֹתֵר אֶת הַקְּלִפָּה בְּגוּפָם וּבְנַפְשָׁם. וְנִמְצָא כִּי זֶה סוֹד לָמָּה אֵין אָדָם נִצּוֹל מֵחִבּוּט הַקֶּבֶר, אֲפִלּוּ הַקְּטַנִּים וַאֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁמֵּתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶם תִּקָּנָה לְהַפְרִידָהּ מֵהֶם זוּלָתִי עַל יְדֵי הַמִּיתָה וְחִבּוּט הַקֶּבֶר. זוּלָתִי אוֹתָם שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוֹות הַמְסֻגָּלוֹת לָזֶה הַדָּבָר, כְּגוֹן סְעוּדָה רְבִיעִית שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּכְגוֹן הַנִּקְבָּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַחַר שָׁעָה חֲמִישִׁית, דְּהַיְנוּ מִתְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית וָמַעְלָה, שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה חִבּוּט הַקֶּבֶר (שער הכוונות דף ס"ב ע"א), כִּי קְדֻשַּׁת שַׁבָּת מַפְרִיד מִמֶּנּוּ הַקְּלִפָּה בְּלֹא צַעַר חִבּוּט הַקֶּבֶר, אֲבָל מֻכְרָח הוּא שֶׁיָּמוּת, כְּעִנְיַן אַרְבָּעָה שֶׁמֵּתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ.

וּבָזֶה יִתְבָּאֵר לָמָּה הָרְשָׁעִים אֵינָם יוֹדְעִים אֶת שְׁמָם, לְפִי שֶׁאֵין שׁוּם נְשָׁמָה בָּעוֹלָם שֶׁאֵין לָהּ מַלְבּוּשׁ אֶחָד שֶׁל קְלִפָּה, וְאוֹתָהּ קְלִפָּה הוּא הַיֵּצֶר הָרָע הַנִּכְנָס בָּאָדָם מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד. כִּי הִנֵּה עַל יְדֵי חֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, נִשְׁתָּרֵשׁ וְנִדְבַּק עִמּוֹ הַיֵּצֶר הָרָע וְהַקְּלִפָּה, עַד שֶׁכְּמַעַט הַנְּשָׁמָה וְהַקְּלִפָּה, שְׁנֵיהֶם נַעֲשׂוּ מַעֲשֶׂה אַחַת מְעֹרֶבֶת מִסֹּלֶת וְסוּבִּין, קְשׁוּרִים יַחַד. וּכְמוֹ שֶׁהַנְּשָׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, כָּל אַחַת וְאַחַת יֵשׁ לָהּ שֵׁם יְדוּעַ, כָּךְ שְׁמוֹת כָּל נִיצוֹץ וְנִיצוֹץ שֶׁבַּקְּלִפָּה יֵשׁ לוֹ שֵׁם יְדוּעַ בְּפִנֵּי עַצְמוֹ. וְנִמְצָא שֶׁכָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת - אֶחָד מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, וְאֶחָד מִצַּד הַקְּלִפָּה.

וְהִנֵּה, אִם הָאָדָם בְּהִיוֹתוֹ בַּחַיִּים הָיָה יָכוֹל לְהַשִּׂיג וְלָדַעַת שֵׁם הַקְּלִפָּה שֶׁלּוֹ, הָיָה יָכוֹל לַחְקֹר מֵהֵיכָן נֶחְצְבָה מֵהַקְּלִפּוֹת. וְעַל יְדֵי כָּךְ הָיָה יוֹדֵעַ מְקוֹם הַפְּגָם וּמְצִיאַת תִּקּוּן הַצְּרִיךְ לוֹ, וְהָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן הַפְּגָם שֶׁלּוֹ בְּנֶקֶל, וְעַל יְדֵי כָּךְ הָיְתָה הַקְּלִפָּה הַהִיא נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ בְּנֶקֶל בְּחַיָּיו, וְלֹא הָיָה אָדָם צָרִיךְ לְהַפְרִידָהּ מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי חִבּוּט הַקֶּבֶר כְּלָל. [וּבְדוֹרֵנוּ זֶה נִמְצָא אָדָם אֶחָד שֶׁזָּכָה לֵידַע שָׁם קְלִפָּתוֹ, שֶׁנִּקְרֵאת טְכֶיֶ, כֻּלּוֹ בְּנִקּוּד שְׁבָא. וְהוּא יוֹצֵא מִפְּסוּק, לְאַמִּ"י"ם שָׂר"י"ם וְ"כ"ל שׁוֹפְ"טֵ"י אֶרֶץ (תהלים קמח, י), שֶׁהֵם אוֹתִיּוֹת הַקּוֹדְמִין לְסִיּוּם הַתֵּבָה, וְהֵם לְמַפְרֵעַ. וְשֵׁם קְלִפַּת אִשְׁתּוֹ נִקְרָא "וכלורה". וְהוּא הָיָה מִתְאוֹנֵן עַל שֶׁלֹּא זָכָה לָדַעַת מְקוֹם הַפְּגָם שֶׁלּוֹ מְצִיאַת תִּקּוּנוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי מֶחְקָר, וְשָׁאַל מִן הַחֲכָמִים עַל זֶה, וְאֵין מַגִּיד לוֹ. אָמְנָם רָאָה אֶת מַלְבּוּשׁוֹ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים, וְהוּא, כִּי בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה הָיָה בְּזֶמַן הַמַּגֵּפָה, וְרָאָה בַּחֲלוֹמוֹ כִּי אַנְשֵׁי צָבָא יִשְׁמְעֵאלִים רַבִּים מְאֹד, כֻּלָּם מְזֻיָּנִים רוֹכְבֵי סוּסִים, רָצִים בַּאֲוִיר הָרָקִיעַ מִצַּד מַעֲרַב הָעִיר לְצַד הַמִּזְרָח, וְאֶחָד מֵאוֹתָם אַנְשֵׁי הַצָּבָא יָרַד מִן

הָאָוִיר, וּבְיָדוֹ שֵׁבֶט קָטָן, שֵׁבֶט מוֹשְׁלִים, וְנִגַּשׁ אֵלָיו. וְהָאִישׁ הַהוּא הָיָה יָרֵא מְאֹד לְנַפְשׁוֹ, וְלֹא מָצָא מָקוֹם לְהֵחָבֵא. וַיֹּאמֶר אֵלָיו, אַל תִּירָא, כִּי אֵין רְצוֹנִי לְהַכּוֹת אוֹתְךָ.

וְדַע, כִּי אֲנִי הַקְּלִפָּה שֶׁלְּךָ, וַאֲנִי סוֹפֵר בֵּית הַדִּין הַגָּדוֹל שֶׁל צַד הַשְּׂמְאל, וּשְׁמִי "טְכְנִיְ", כֻּלּוֹ בְּנִקּוּד שְׁבָא. וְכַאֲשֶׁר יִכְתֹּב הָאָדָם קֶמֵיעַ לַשְּׁמִירָה מִן הַמַּגֵּפָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת נִכְתָּב עַל שֵׁם אוֹתוֹ הָאָדָם הַנּוֹשְׂאוֹ, וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן - לֹא יוּכַל הַקֶּמֵיעַ לְהַצִּילוֹ, כִּי יֹאמַר הַמַּשְׁחִית לַקֶּמֵיעַ, לָאוֹ בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ. גַּם דַּע, כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֲשֶׁר יִהְיֶה מֻכֶּה מִן הַמַּגֵּפָה, הִנֵּה הוּא מֻכֶּה עַל יְדֵי הַקְּלִפָּה שֶׁל הַמַּלְבּוּשׁ שֶׁלּוֹ, וְאֵין רְשׁוּת לַמַּשְׁחִית לְהַכּוֹת אֶת מַלְבּוּשׁ שֶׁל אָדָם אַחֵר, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה מֻכֶּה עַל יְדֵי מַלְבּוּשׁוֹ. וְסֵדֶר הַהַכָּאָה עַל הָרֹב תִּהְיֶה מַתְחֶלֶת מִן הָרַגְלַיִם, עַד שֶׁעוֹלָה הַשַּׁלְהֶבֶת לְמַעְלָה עַל רֹאשׁוֹ. וְכָל מָקוֹם שֶׁרוֹצֶה הָאָדָם לִבְרֹחַ, הַשַּׁלְהֶבֶת הוֹלֶכֶת עִמּוֹ. עַד כָּאן הָיוּ דְּבָרָיו בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה... וְאַחַר זְמַן רַב חָזַר וְרָאָהוּ בַּחֲלוֹם, וְהוּא כְּאִישׁ יִשְׁמְעֵאלִי מִשְׁאַר הַמּוֹן הָעָם, וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹנֵא אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהַיְּהוּדִים וְהַיִּשְׁמְעֵאלִים שְׁקוּלִים הֵם אֶצְלוֹ, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַזִּיק אֶת אֶחָד מֵהֶם. וְאַחַר זְמַן רַב בִּשְׁנַת התרפ"ח ט"ו נִיסָן, חָזַר וְרָאָהוּ כִּדְמוּת אִישׁ מְשֻׁעֲמָם בֶּן אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים, וְהָיָה מִסְתַּפֵּק בּוֹ אִם הוּא יִשְׂרָאֵל אוֹ אִם הוּא יִשְׁמְעֵאלִי, וּבְעוֹדוֹ מִסְתַּפֵּק, הֵרִים הָאִישׁ הַהוּא אֶת קוֹלוֹ, וְהִתְחִיל לִלְמֹד זֹהַר בְּעַל פֶּה בְּנִגּוּן. וְכֹה הָיוּ דְּבָרָיו: "פְּתַח וְאָמַר קוּם רַבִּי יוֹסֵי, קָם רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר", עַד כָּאן הָיוּ דְּבָרָיו, וְהִכִּיר בּוֹ שֶׁהוּא יְהוּדִי, וּמִזֶּה נִרְאֶה, שֶׁנִּתְמַתְּקָה הַקְּלִפָּה שֶׁל מַלְבּוּשׁ הָאִישׁ הַהוּא. אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁהֵם שִׁלְשָׁה מִינֵי מַלְבּוּשִׁין, שֶׁהֵם שִׁלְשָׁה מִינֵי קְלִפּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁלּוֹ. וְנַחְזֹר לְעִנְיָן].

וְלָכֵן כְּשֶׁנִּפְטָר הַצַּדִּיק, אֵינָם שׁוֹאֲלִים מִמֶּנּוּ מַה שְּׁמוֹ מִסְּטָרָא אַחֲרָא, כִּי כֵּיוָן שֶׁבְּחַיָּיהֶם טָרְחוּ וְסָבְלוּ יִסּוּרִין לְהַפְרִיד מֵעֲלֵיהֶם הַקְּלִפָּה הַהִיא, וּבְקַלּוּת גָּדוֹל נִגְמֶרֶת לְהַפְרֵד עַל יְדֵי חִבּוּט הַקֶּבֶר. וְאָבָל מִדִּבְרֵי הָרוּחוֹת נִרְאֶה שֶׁאֵין אוֹתָם הַמַּלְאָכִים הַחוֹבְטִים יוֹדְעִים שִׁעוּר הַחֲבִיטָה, עַד כַּמָּה חֲבִיטוֹת נִפְרֶדֶת הַקְּלִפָּה מֵאוֹתוֹ הַמֵּת, כִּי לֹא כָּל הַמֵּתִים שָׁוִים. וְהַסִּימָן שֶׁבְּיַד הַמַּלְאָכִים הוּא - אִם יוּכַל לְהַגִּיד הַמֵּת אֶת שֵׁם הַקְּלִפָּה שֶׁלּוֹ, זֶהוּ סִימָן שֶׁנִּפְרְדָה מִמֶּנּוּ הַקְּלִפָּה, וְאֵין חוֹבְטִין אוֹתָם עוֹד. וְאִם כֵּן, לְפִי זֶה גַּם לַצַּדִּיקִים הֵם שׁוֹאֲלִים אֶת שֵׁם הַקְּלִפָּה שֶׁלָּהֶם, כְּדֵי לֵידַע אִם כְּבָר נִפְרְדָה מֵהֶם הַקְּלִפָּה שֶׁלָּהֶם, וְאָז מוֹשְׁכִין אֶת יָדָם מִלַּחְבּוֹט] אֲבָל הָרָשָׁע, שֶׁאַדְרַבָּא, עַל יְדֵי חֶטְאוֹ גָּרַם לְקַשְׁרָהּ בּוֹ עוֹד בְּחֹזֶק גָּדוֹל, לָכֵן צָרִיךְ מַכּוֹת וְעֲנָשִׁים גְּדוֹלִים לְהַפְרִידָהּ מִמֶּנּוּ בְּחִבּוּט הַקֶּבֶר. וְאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ בְּחַיָּיו אֶת שְׁמוֹ דְּמִסְטָרָא אַחֲרָא, הָיָה מְתַקֵּן בְּחַיָּיו בְּקַלּוּת גָּדוֹל, לָכֵן מַכִּין אוֹתָן הַכָּאוֹת נִמְרָצוֹת עַל שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים אוֹתוֹ הַשֵּׁם. וְדִבְרָיו צְרִיכִים עִיּוּן, אִם כֵּן, לָמָּה הַקְּטַנִּים וַאֲפִלּוּ אוֹתָם הָאַרְבָּעָה שֶׁמֵּתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ אֵינָם נִצּוֹלִים מֵחִבּוּט הַקֶּבֶר? אֲבָל לְמַה שֶּׁכָּתַבְתִּי לְעֵיל

מִזֶּה בְּסָמוּךְ, שֶׁמִּדִּבְרֵי הָרוּחוֹת נִרְאֶה שֶׁאֵין אוֹתָן הַמַּלְאָכִים הַחוֹבְטִים יוֹדְעִים וְכוּ', נִיחָא.] עַד כָּאן לְשׁוֹן שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים בְּקִצּוּר, יְעַיֵּן שָׁם בְּאָרְכּוֹ.

וְאַחֲרֵי גְּמַר חִבּוּט הַקֶּבֶר, הוֹלְכִים לָהֶם אוֹתָם הַמַּלְאָכִים, וְעוֹזְבִים אֶת הַמֵּת וְאֶת נַפְשׁוֹ בַּקֶּבֶר. וְאָז תֵּכֶף וּמִיָּד בָּא מַלְאָךְ אֶחָד אַכְזָרִי, אָיֹם וְנוֹרָא, מַבְהִיל מְאֹד, וְנוֹטֵל אֶת הַנֶּפֶשׁ מֵהַקֶּבֶר וּמַנִּיחָהּ בְּכַף הַקֶּלַע, וְקוֹלֵעַ אוֹתָהּ בְּפַעַם אַחַת עַד פֶּתַח שַׁעַר הֶחָצֵר שֶׁל בֵּית דִּין הָעֶלְיוֹן. וְאָז יוֹצְאִים שְׁלוּחִים מִבֵּית הַדִּין, וּמַגִּישִׁים אֶת נַפְשׁוֹ הָעֲרֵמָה לִפְנֵי הַבֵּית דִּין הַגָּדוֹל לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים אֲשֶׁר עָשָׂה בְּהִיוֹתוֹ בַּחַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְנֶפֶשׁ הָאִשָּׁה הָעֲרֵמָה, מְכַסִּים אוֹתָהּ הַשְּׁלוּחִים בִּבְלוֹיֵי הַסְּחֹרוֹת, מִתַּחַת מָתְנֶיהָ עַד סוֹף הָעֶרְוָה , וּמַכְנִיסִין אוֹתָהּ לִפְנֵי הַבֵּית דִּין לְתֵת דִּין וְחֶשְׁבּוֹן. עַד כָּאן.

(במקו"א כתבנו שיש הסוברים שכל חיבוט הקבר אינו אלא בנפש הצלם של האדם שהוא צלם רוחני כדמות האדם, ואינו רוחני כ"כ אלא רוחני הוא ביחס לגוף אדם, אומנם ממצע הוא בין הנפש לגוף, כן דעת "המכתב מאליהו" ועוד)

עבור נשמה

(ע"פ שער הגלגולים הקדמה ב)

מהו ענין עבור נשמה?

שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת נִשְׁמַת נִפְטָר בְּאָדָם חַי, וְאֵינָהּ נִכְנֶסֶת בּוֹ תֵּכֶף בְּעֵת לֵדָתוֹ כְּגִלְגּוּל נְשָׁמָה, אֶלָּא נִכְנֶסֶת בּוֹ בְּאֶמְצַע חַיָּיו, וְכֵן יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ קֹדֶם פְּטִירָתוֹ.

לאיזה צרך מתעברת נשמת אדם באדם?

לְבֹ' סִבּוֹת: א. נִשְׁמַת צַדִּיק שֶׁחֲסֵרָה בִּשְׁלֵמוּתָהּ מִתְעַבֶּרֶת בְּנִשְׁמַת אָדָם חַי כְּדֵי לְהַשְׁלִים אֶת חֶסְרוֹנָהּ, וְתֻשְׁלַם בְּמִצְוֹוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ הָאָדָם הַחַי, וְנִכְנֶסֶת בּוֹ מִגִּיל י"ג שָׁנָה וְאֵילָךְ, דְּאָז חַיָּב הוּא בְּמִצְוֹוֹת, וְלָכֵן אָז - בַּעֲשׂוֹתוֹ הַמִּצְוֹוֹת כָּרָאוּי - גַּם נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק שֶׁחֲסֵרָה בִּשְׁלֵמוּתָהּ נִשְׁלֶמֶת גַּם הִיא, וְאִם כֵּן זֶה עֶבוּר צֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה שֶׁבָּאָה בְּעִבּוּר.

ומהי הסבה השניה לעבור?

לְצֹרֶךְ הַמְעֻבָּר. כְּלוֹמַר, נִשְׁמַת הַצַּדִּיק הַמֻּשְׁלֶמֶת, שֶׁלְּצֹרֶךְ עַצְמָהּ אֵינָהּ זְקוּקָה לְהִתְעַבֵּר, מִתְעַבֶּרֶת בְּנִשְׁמַת אָדָם חַי כְּדֵי לְסַיְּעוֹ וּלְחַזֵּק כֹּחוֹ בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹוֹת, וְשֶׁיִּזְכֶּה שֶׁתִּתְזַדַּכֵּךְ נַפְשׁוֹ כְּדֶגְמַת עֶרֶךְ נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת בּוֹ, וְעַל יְדֵי כָּךְ תּוּכַל לַעֲלוֹת נֶפֶשׁ הָאִישׁ הַהוּא לָעוֹלָם הַבָּא כְּמַדְרֵגַת אוֹתוֹ נֶפֶשׁ צַדִּיק הַמִּתְעַבֶּרֶת בּוֹ.

עבור לצרך סבה א', שהיא לתקון נשמת העבור, האם סובלת בצער, ביסורים, ובפטירה ביחד עם האדם החי? וכן, האם צריכה בעל כרחה לישב באותו אדם זמן קצוב עד שלמות תקון חסרונה?

כֵּן. הֱיוֹת וּבָאָה לְצֹרֶךְ שְׁלֵמוּת חֶסְרוֹנָהּ.

עבור לצרך סבה ב', שאינה לצרך שלמות חסרון נשמת העבור אלא לסיע בתורה ומצוות, האם שוה דינה כראשונה?

לֹא. אֵינָהּ סוֹבֶלֶת בְּיִסּוּרֵי הָאָדָם וּבִפְטִירָתוֹ, כֵּיוָן שֶׁבָּאָה לְצָרְכוֹ וְלֹא לְצָרְכָהּ, וּבְכָאן רַשָּׁאִית לָצֵאת מֵאוֹתוֹ אָדָם כַּאֲשֶׁר יִישַׁר בְּעֵינֶיהָ וּבִבְחִירַת עַצְמָהּ, כֵּיוָן שֶׁבָּאָה רַק עַל מְנָת לְסַיֵּעַ וְלֹא לְצָרְכָהּ תִּקּוּן חֶסְרוֹנָהּ.

אימתי הנשמה באה בגדר גלגול, ואימתי בגדר עבור בלבד להשלים חסרונה?

חִסָּרוֹן הַמַּצְרִיךְ עִבּוּר בִּלְבַד, כְּגוֹן שֶׁבִּטֵּל מִצְוָה שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בָּהּ כְּשֶׁאֵינָהּ מִזְדַּמֶּנֶת לְיָדוֹ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא קַיֵּם מִצְוַת פִּדְיוֹן הַבֵּן כְּשֶׁלֹּא זָכָה בִּבְכוֹר, אוֹ כְּגוֹן שֶׁלֹּא קַיֵּם מִצְוַת גִּטִּין כְּשֶׁלֹּא הָצְרַךְ לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ. בָּאֳפָנִים אֵלּוּ נִצְרֶכֶת הַנְּשָׁמָה לְהִתְעַבֵּר בִּלְבַד בְּגוּף אַחֵר שֶׁיִּצְרַךְ לְקַיֵּם מִצְוֹת אֵלּוּ, וּבָזֶה יֵשְׁלַם חֶסְרוֹנָהּ.

אוּלָם כְּשֶׁאָדָם בִּטֵּל מִצְוָה מִמִּצְוֹות הַתּוֹרָה הַמְחֻיָּבוֹת בְּכָל אֶחָד, אוֹ שֶׁעָבַר עַל לָאו דְּאוֹרַיְתָא, זֶה בָּא בְּגֶדֶר גִּלְגּוּל. (ועיין בפרק הבא תשובות ד' ואילך)

האם עבור נשמה בקרב האדם הוא דבר המצוי או חריג?

הוּא מָצוּי בְּכָל אָדָם, רַק מִי שֶׁאֵינוֹ שָׂם לִבּוֹ עַל דְּרָכָיו אֵינוֹ עוֹמֵד עַל זֶה וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ בָּזֶה, אוּלָם הַזּוֹכֶה וְשָׂם לִבּוֹ עַל דְּרָכָיו, זוֹכֶה לְנַצֵּל אֶת עִבּוּר הַנְּשָׁמָה שֶׁבְּקִרְבּוֹ לְהִתְעַלּוֹת בַּעֲבוֹדַת ה'. (צדקת הצדיק רלט)

ידוע דכל ישראל ערבים זה לזה, אם כן, האם מתגלגל אדם גם עבור חברו שלא הוכיחו?

אִם נִשְׁמָתוֹ וְנִשְׁמַת חֲבֵרוֹ מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד אֲחוּזִים, אָזַי יִתְגַּלְגֵּל אָדָם עֲבוּר חֲבֵרוֹ כְּשֶׁלֹּא הוֹכִיחוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֵם מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד, אוּלָם אִם אֵינוֹ מֵאוֹתוֹ שֹׁרֶשׁ וְלֹא הוֹכִיחוֹ, אֵינוֹ נֶעֱנָשׁ עָלָיו אֶלָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה בִּלְבַד, אֲבָל לֹא מִתְגַּלְגֵּל עֲבוּרוֹ. (ספר הגלגולים פ"ד)

אדם המחטיא את חברו ואינו משרשו, מה דינו?

אָדָם הַמַּחְטִיא אֶת חֲבֵרוֹ, חָמוּר יוֹתֵר. וְלָכֵן, אַף שֶׁאֵינוֹ מִשָּׁרְשׁוֹ, מִתְגַּלְגְּלִים שְׁנֵיהֶם, וְאוֹתוֹ שֶׁהֶחְטִיאוֹ, אוֹ יִתְגַּלְגֵּל עִמּוֹ אוֹ יִתְעַבֵּר בּוֹ לְסַיְּעוֹ לְתַקֵּן מַה שֶּׁהֶחְטִיאוֹ בַּתְּחִלָּה. (שער הגלגולים הקדמה ל)

האם יש עוד אפן לעבור נשמה בנשמה שאינה מאותו שרש?

יֵשׁ אֹפֶן נוֹסָף, וְהוּא כְּגוֹן אָדָם שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּמִצְוָה, כְּגוֹן גְּמִילוּת חֲסָדִים, וְקָדַם לוֹ בַּדּוֹרוֹת שֶׁעָבְרוּ אָדָם צַדִּיק שֶׁהָיָה גַּם אוֹחֵז בְּמִצְוָה זוֹ - זוֹכֶה שֶׁנִּשְׁמַת אוֹתוֹ צַדִּיק תִּתְעַבֵּר בּוֹ לְסַיְּעוֹ, וְאַף שֶׁאֵינָהּ מִשָּׁרְשׁוֹ, כֵּיוָן שֶׁדּוֹמִים הֵם בְּאוֹתָהּ אֲחִיזַת מִצְוָה.

האם שיך עבור נשמה לנשמה כששניהם בחיים חיותם?

פְּעָמִים שֶׁכֵּן, וְהוּא כְּשֶׁיֵּשׁ צַדִּיק בַּדּוֹר, וּבְאוֹתוֹ דּוֹר יֵשׁ אָדָם שֶׁמִּתְדַּמֶּה לְאוֹתוֹ צַדִּיק בְּאֵיזֶה מִצְוָה מְסֻיֶּמֶת, זוֹכֶה שֶׁנִּשְׁמַת אוֹתוֹ צַדִּיק תִּתְעַבֵּר בּוֹ, וְאַף שֶׁשְּׁנֵיהֶם בַּחַיִּים. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב

אֲצֶל דָּוִד וִיהוֹנָתָן (ש"א יח, א): "וְנֶפֶשׁ יְהוֹנָתָן נִקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד", וְאַף שֶׁשְּׁנֵיהֶם הָיוּ בְּאוֹתוֹ דּוֹר.

האם נשמת אדם רשע נכנסת בעבור כמו נשמת הצדיק כדלעיל?

כֵּן. וְהוּא בְּב' אֳפָנִים: אוֹ שֶׁנִּשְׁמַת הָרָשָׁע תִּכָּנֵס בַּצַּדִּיק לְתִקּוּן עַצְמָהּ, אוֹ שֶׁנִּשְׁמַת הָרָשָׁע תִּכָּנֵס בְּרָשָׁע כְּמוֹתוֹ כְּדֵי לְחַזְּקוֹ בְּרִשְׁעוֹ וּלְהַאֲבִידוֹ. וּבְכֻלּוֹת זְמַן תִּקּוּנָהּ, אֲזַי תּוּכַל לָבוֹא אַחַר כָּךְ בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּגַלְגּוּל גָּמוּר אֲמִתִּי, וְיִוָּלֵד בְּגוּף בָּעוֹלָם הַזֶּה כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם. (הקדמה כ"ב)

ידוע דאין לנשים דין גלגול נשמה כלל (וכמו שיבואר לקמן בפרטות), האם שיך אצלן בחינת עבור נשמה?

כֵּן. בְּב' אֳפָנִים: א. אָמְנָם לֹא שְׁכִיחַ, וְהוּא שֶׁאִשָּׁה שֶׁחָסְרָה אֵיזֶה מִצְוֹות אוֹ צְרִיכָה תִּקּוּן נַפְשָׁהּ תִּתְעַבֵּר בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְאָז - אִם אוֹתָהּ אִשָּׁה תִּתְעַבֵּר - אֶפְשָׁר שֶׁאוֹתָהּ נִשְׁמַת אִשָּׁה שֶׁנִּכְנְסָה בָּהּ, הִיא תִּהְיֶה מְגֻלְגֶּלֶת בַּוָּלָד הַנּוֹלָד לְאוֹתָהּ מִתְעַבֶּרֶת.

אפן ב' מהו?

אִישׁ שֶׁחָטָא בְּחַיָּיו בַּעֲוֹון מִשְׁכַּב זָכוּר מִתְגַּלְגֵּל בְּאִשָּׁה, וְאוֹתָהּ אִשָּׁה אֵינָהּ יְכוֹלָה לְלֶדֶת, כְּיָון שֶׁהִיא גִּלְגּוּל זָכָר, אֶלָּא אִם כֵּן תִּתְעַבֵּר בָּהּ אִשָּׁה נְקֵבָה אַחֶרֶת בְּסוֹד עִבּוּר, וּבְכֹחַ שִׁתּוּפָהּ עִמָּהּ תּוּכַל לְקַבֵּל הֵרָיוֹן. וְאָמְנָם הַוָּלָד שֶׁיִּוָּלֵד יִהְיֶה אַךְ בַּת אַחַת בִּלְבַד, וְאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְלֶדֶת פַּעַם נוֹסֶפֶת אֶלָּא אִם כֵּן תָּמוּת הַבַּת הָרִאשׁוֹנָה, וְלֹא תּוּכַל לְהוֹלִיד בָּנִים זְכָרִים אֶלָּא עַל יְדֵי זְכוּת גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה מְאֹד אִם יֵשׁ לָהּ, שֶׁאָז אֶפְשָׁר שֶׁתּוּכַל לְהוֹלִיד זָכָר. (שער הגלגולים הקדמה ט)

אשה שבאה בגלגול איש, אלו ידע שבעבר היה אשה, האם חל עליו אסור "לא תקיפו"?

בְּתִשׁוּבַת הָרַב שִׁמְעוֹן אַגָּסִי בְּסוֹף סֵפֶר הַגִּלְגּוּלִים כְּתַב שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר, כְּיָון שֶׁעַכְשָׁו הוּא אִישׁ.

איש שבא בגלגול אשה, אלו ידעה שהיתה בעבר איש, האם מתרת בהקפת הראש?

מֻתָּר, כְּיָון שֶׁעַכְשָׁו הִנָּהּ אִשָּׁה. (שם)

וְכָךְ הָיוּ דִּבְרֵי הָאֲר"י זַ"ל לְמהרח"ו תַּלְמִידוֹ (מספר "תורת נתן", כתבי רבי חיים ויטאל זלה"ה):

גַּם אָמַר לִי, שֶׁבְּהִיוֹתִי בֶּן י"ג שָׁנָה נִתְעַבֵּר בִּי נֶפֶשׁ דְּר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲרַךְ תַּלְמִיד ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְאַחַר כָּךְ בִּהְיוֹתִי בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה נִתְעַבֵּר בִּי נֶפֶשׁ דְּר' אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר' עֲקִיבָא, כִּי לִהְיוֹתוֹ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה הֲרוּגֵי מַלְכוּת, מַעֲלָתוֹ גְּדוֹלָה מֵר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲרַךְ, וְשֶׁעַתָּה בִּשְׁנַת הַשל"ה לַיְצִירָה, שֶׁאֲנִי בֶּן כ"ט שָׁנָה לְלֶדֶתִי, הָיָה בִּי רוּחַ שֶׁל ר' עֲקִיבָא, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מְרַחֶפֶת וּמְחוֹפֶפֶת עָלַי לְהִתְעַבֵּר בִּי, בְּעֶזְרַת ה'. מִזֶּה נִרְאֶה כִּי נַפְשׁוֹ מְגֻלְגֶּלֶת בִּי עִם נַפְשִׁי.

וְאָמַר לִי, כִּי יֵשׁ לִי שַׂיָּכוּת וְקִרְבָה עִם הָרַמְבַּ"ם ז"ל, וְלָכֵן עָשָׂה בֵּאוּר הַ"מַּגִּיד מִשְׁנֶה" עַל סֵפֶר הַיָּד לְהָרַמְבַּ"ם זלה"ה כַּנּוֹדָע. וְאָמַר לִי, כִּי לְסִבַּת הֱיוֹתוֹ ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ תַּלְמִיד ר' יוֹחָנָן בּוֹ זַכַּאי, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ נַפְשִׁי כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, לָכֵן בָּא עַתָּה לְהִתְעַבֵּר בִּי בְּהֵיוֹתִי בֶּן י"ג שָׁנָה כְּדֵי לְהַשְׁלִים מַה שֶּׁחִסַּר לְר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי רַבּוֹ, וְהוּא הַמַּדְרִיכֵנִי עַתָּה וּמְסַיְּעֵנִי, כִּי הַתַּלְמִיד חַיָּב בְּכָבוֹד רַבּוֹ.

גַּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ נִתְעַבֵּר בִּי בִּשְׁנַת הָעָשִׂרִים כְּדֵי לְהַשְׁלִים חֵלֶק ר' עֲקִיבָא לְרַבּוֹ לַסִּבָּה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, כִּי הוּא תַּלְמִידוֹ. וְאָמַר לִי כִּי זֶה הוּא הַסִּימָן אֶל הֱיוֹתִי מְגַלְגֵּל מֵר' עֲקִיבָא, כִּי בְּכָל עֵת שֶׁאֲנִי רוֹאֶה קִבּוּץ עִם לַהֲרֹג אִישׁ אֶחָד, אֲנִי מִתְעַלֵּף, לְפִי שֶׁנַּפְשִׁי זוֹכֶרֶת הַצַּעַר שֶׁסָּבְלָה בִּזְמַן שֶׁנֶּהֱרַג ר' עֲקִיבָא, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְכֵן הוּא הָאֱמֶת. גַּם נָתַן לִי סִימָן אַחֵר, כִּי בִּהְיוֹתִי בָּחוּר, הָיָה לִי חֵשֶׁק גָּדוֹל לִלְמֹד בְּפִרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהַטַּעַם הוּא, לְפִי שֶׁהָיָה רַבּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא.

אפני הגלגול וסבותיהם

(ע"פ שער הגלגולים הקדמה יא)

מהי תכלית האדם לשלמות תקונו?

לְהַשְׁלִים אֶת עַצְמוֹ בְּחָמֵשׁ בְּחִינוֹתָיו: נֶפֶשׁ, רוּחַ,נְשָׁמָה, חַיָּה, יְחִידָה, וְלַעֲלוֹת מִדְּרָגָה לְדַרְגָּה וּלְהִשְׁתַּלֵּם, וְזֶה עַל יְדֵי רִבּוּי עֵסֶק הַתּוֹרָה וּשְׁלֵמוּת כָּל הַמִּצְווֹת (הקדמה י"א בני אהרן וכ"א)

האם נצרך האדם לגלגול לשלמות כל החמש בחינות.

לֹא. הָאָדָם נִצְרָךְ לְגִלְגּוּל רַק לְצֹרֶךְ הַשְׁלָמַת נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה. אֲבָל אַחַר שֶׁזָּכָה לְהִשְׁתַּלֵּם בְּנֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה מְתֻקָּנִים, לְצֹרֶךְ שְׁלֵמוּת הַחַיָּה וְהַיְחִידָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְטֹרַח גָּדוֹל כְּגִלְגּוּל, אֶלָּא יִשְׁתַּלֵּם עַל יְדֵי עִבּוּר אוֹ בְּדָרָכִים קַלִּים יוֹתֵר. (שם)

מה הטעם?

הֱיוֹת וְעִקַּר אֲחִיזַת הָרָע בָּאָדָם הִיא בְּג' בְּחִינוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת - נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, אֲבָל לֹא בְּב' בְּחִינוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת - חַיָּה יְחִידָה. וְלָכֵן, לְאַחַר שֶׁתִּתַּקֵּן וְהֻשְׁלַם בְּג' בְּחִינוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, יִזְכֶּה לְסַיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא, וּבְנָקֵל יִתַּקֵּן גַּם בְּחִינַת חַיָּה יְחִידָה שֶׁלּוֹ. (שם)

כמה אפני גלגולים ישנם?

ב' אֶפְנִים. א - שֶׁגּוּפוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁחָטָא, כָּלָה וְאוֹבֵד מִן הָעוֹלָם וְלֹא יָקוּם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְנַפְשׁוֹ מִתְגַּלְגֶּלֶת בְּגוּף חָדָשׁ. ב - שֶׁנַּפְשׁוֹ נִכְנֶסֶת לְגוּף אַחֵר בַּעַל נְשָׁמָה אַחֶרֶת בְּתוֹרַת אוֹרַחַת מֵעֵת לֵדָתוֹ, וְנִשְׁאֶרֶת שָׁם עַד שֶׁיָּמוּת אוֹתוֹ גּוּף אַחֵר, וְסוֹבֶלֶת עִמּוֹ כָּכָל יִסּוּרָיו

וּצְעָרָיו, וְאֵינָהּ מִתְלַכְלֶכֶת מֵעֲוונוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ בַּעַל הַגּוּף הַשֵּׁנִי [וּבְקִיּוּם מִצְווֹתָיו, מִתְרַבִּים זְכֻיּוֹתֶיהָ וְנִשְׁלָם תִּקּוּנָהּ].

על איזה סוג עוון נאמר גלגול אפן א', שנכנס לגוף חדש לא בתורת אורח אלא עצמו לבדו?

אוֹ עַל עֲבֵרוֹת שֶׁעָנְשָׁן שֶׁאֵין אָדָם קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, כְּגוֹן מַלְוֶה בְּרִבִּית, אוֹ עַל חֶסְרוֹן קִיּוּם מִצְוַת עֲשֵׂה, וּלְכָךְ גּוּפוֹ הָרִאשׁוֹן נֶאֱבָד וְכָלֶה.

על איזה עוון נאמר אפן גלגול השני שנכנס לגוף בתורת אורח?

עַל כָּל עֲבֵרַת לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, וְרַק שֶׁאֵין דִּינָהּ חָמוּר שֶׁאֵינוֹ קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים.

מצוות שאינן נוהגות אלא בזמן שבית המקדש קים ואי אפשר לנו לקימן, האם נפטרים אנו מזה לגמרי?

כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁזָּכוּ לְתִקּוּנָם מִלְּבַד מִצְווֹת אֵלּוּ שֶׁאֵינָן נוֹהֲגוֹת אֶלָּא בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ, כְּשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יַחְזְרוּ אוֹתָן נְשָׁמוֹת בְּגִלְגּוּל כְּדֵי לְקַיְּמָן אָז. (שער הגלגולים עמ' צח)

אדם שיצא ידי חובתו בגלגול זה במצוות מסימות, ונתגלגל לצרך מצוות אחרות שלא קימן, ובגלגולו החדש חזר ולא קים את המצוות שיצא ידי חובתן בגלגול קודם, מה דינו?

לֹא יַחְזֹר בְּגִלְגּוּל עַל אוֹתָן מִצְווֹת שֶׁיָּצָא יְדֵי חוֹבָתָן בְּגִלְגּוּל קוֹדֵם, וְאַף שֶׁבְּגִלְגּוּל זֶה לֹא קִיְּמָן. (שם)

האם יש לו בכלל חיוב לקימן בגלגול זה מאחר וקימן בגלגולו הקודם?

מִצְווֹת שֶׁהֵן חוֹבַת הַגּוּף, כְּגוֹן צִיצִית וּתְפִלִּין, קְרִיאַת שְׁמַע, סֻכָּה, לוּלָב, יֵשׁ לוֹ חִיּוּב לְקַיְּמָן בְּגִלְגּוּל זֶה אַף שֶׁקִּיְּמָן בְּגִלְגּוּלוֹ הַקּוֹדֵם, אוּלָם אִם לֹא קִיְּמָן, לֹא יַחְזֹר לְהִתְגַּלְגֵּל עֲלֵיהֶן, כֵּיוָן שֶׁקִּיְּמָן. אֲבָל מִצְווֹת שֶׁאֵין הֵם חוֹבַת הַגּוּף, כְּגוֹן שְׁחִיטָה, שְׁלוּחַ הַקֵּן, אֵין לוֹ חִיּוּב לְקַיְּמָן, מֵאַחַר וְקִיְּמָן פַּעַם אַחַת (שם). [אֲבָל כַּמּוּבָן שֶׁתשובה זוֹ אֵינָהּ לְמַעֲשֶׂה - מִכֵּיוָן שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ סִבַּת גִּלְגּוּלוֹ, חַיָּב בְּכָל הַמִּצְווֹת כֻּלָּם].

אדם שנתגלגל בעבור חסרון ובטול מצות עשה, כשיחזר בגלגולו, האם מבטח שלא יחטא או לא?

אֵינוֹ מֻבְטָח, אֶלָּא אֶפְשָׁר שֶׁיֶּחְטָא וְיָבוֹאוּ עֲבֵרוֹת עַל יָדוֹ. (שם עמ' צט)

אדם שבטל מצות עשה שאינו חיב לקימה, אלא אם כן נזדמנה לו, כגון תרומות ומעשרות או שלוח הקן, ראשית הגז, או זרוע לחיים וקבה לכהן, ולא רדף אחריה לקימה, האם מבטח שלא יחטא מאחר ואינו פשע כל כך כמו בשאלה קודמת?

אָמְנָם מִתְגַּלְגֵּל עָלֶיהָ כְּדֵי לְהִשְׁתַּלֵּם, רַק כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ מִצְוָה כְּצִיצִית וּתְפִלִּין שֶׁחַיָּב לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם, אֶלָּא בִּכְגוֹן אֵלּוּ אֵין חַיָּב כְּשֶׁלֹּא מְזַדַּמֵּן, וְרַק נִתְבָּע עַל שֶׁלֹּא הִשְׁתַּדֵּל לְהָבִיא עַצְמוֹ לִידֵי חִיּוּבָם, לָכֵן מֻבְטָח הוּא שֶׁלֹּא יֶחְטָא בְּגִלְגּוּל שֵׁנִי. (עמ' צט)

אדם שהיה "אנוס" מלקים מצוות שאינו חיב לרדף אחריהם, כגון שלא היה לו כסף לקנות בית ולעשות מעקה, או שלא נזדמן לו לעולם שלוח הקן, האם יפטר מגלגול בטענת אנס או לא?

לְאָדָם זֶה אוֹ שֶׁיַּסְפִּיק עִבּוּר וְלֹא יִצְטָרֵךְ גִּלְגּוּל, אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּלְגֵּל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְזַמִּין לוֹ בְּוַדַּאי אֶפְשָׁרוּת לְקַיֵּם הַמִּצְוָה שֶׁחִסְּרָהּ. וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁמֻּבְטָח הוּא שֶׁלֹּא יֶחְטָא בְּגִלְגּוּל זֶה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא בָּא עַל חֵטְא גָּמוּר. (שם ק)

מצוות שאין שיך לתבע עליהם מדוע לא רדפנו אחריהם, כגון פדיון הבן למי שאין לו בכור, או יבום וחליצה, או גרושין, מה דינו של מי שאינו מקימם?

לֹא יָבוֹא בְּגִלְגּוּל, אֶלָּא בְּעִבּוּר בִּלְבַד. תִּתְעַבֵּר נַפְשׁוֹ בְּנֶפֶשׁ אָדָם אַחֵר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְקַיְּמָם, וְתִשָּׁאֵר שָׁם הַנֶּפֶשׁ לְפִי שָׁעָה עַד שֶׁיְּקַיְּמֵם וְאַחַר כָּךְ תִּסְתַּלֵּק.

ואם באו לידו ולא קימן, מה דינו?

יָבוֹא בְּגִלְגּוּל עֲלֵיהֶם. וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק הַאִם מֻבְטָח שֶׁלֹּא יֶחְטָא. (עיין בני אהרן עמ' ק אות לח)

מה דינו של אדם שלא נשא אשה כלל?

גּוּפוֹ שֶׁלֹּא נָשָׂא אִשָּׁה, אֵינוֹ קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְכָלָה וְנֶאֱבָד לְגַמְרֵי, וְנִיצוֹצוֹת נִשְׁמָתוֹ שֶׁתָּקְנוּ בְּאוֹתוֹ גּוּף, יַעַבְרוּ לְגוּפוֹ הֶחָדָשׁ שֶׁבַּגִּלְגּוּל הַבָּא שֶׁבּוֹ קַיֵּם הַמִּצְוָה לָשֵׂאת אִשָּׁה. (בני אהרן עמ' קא)

אדם שנשא אשה ולא זכה לבנים, מה דינו?

גּוּפוֹ יָקוּם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים בְּדַרְגָּה רוּחָנִית מוּעֶטֶת, וְעִקַּר רוּחָנִיּוּת נִשְׁמָתוֹ תְּהֵא תּוֹךְ גּוּפוֹ הֶחָדָשׁ שֶׁזָּכָה לְקַיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה. (שם)

אדם שנשא אשה ומת בלא בנים והוא תלמיד חכם ובעל מעשים טובים, האם דינו שונה?

כֵּן. חַיּוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים מַעֲשִׂים טוֹבִים, נֶחְשָׁב לוֹ כְּדִין אָדָם שֶׁמֵּת וְהִשְׁאִיר בָּנִים.

תלמיד חכם שלא נשא אשה כלל, האם גם תורתו ומעשיו הטובים מגנים עליו?

לֹא. וְדִינוֹ כְּכָל אָדָם שֶׁלֹּא נָשָׂא אִשָּׁה כְּלָל, שֶׁגּוּפוֹ כָּלָה וְנֶאֱבָד וְאֵינוֹ קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְכָל מִצְוֹתָיו וְתִקּוּנֵי נִיצוֹצוֹת נִשְׁמָתוֹ יַעַבְרוּ לְגוּף אַחֵר שֶׁיִּתְגַּלְגֵּל בּוֹ, וּכְדֶגְמַת חִזְקִיָּהוּ שֶׁלֹּא נָשָׂא בִּתְחִלָּה אִשָּׁה, וְאָמַר לוֹ הַנָּבִיא יְשַׁעְיָה שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ תְּקוּמָה בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים.

אדם שאי פעם קים מצות פרו ורבו, ואחר כך בגלגולו הבא לא נשא אשה כלל, מה דינו?

כָּל מִצְוָה שֶׁקִּיְּמָה אֵי פַּעַם וּבִטְלָהּ בַּגִּלְגּוּל הַבָּא, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִתְגַּלְגֵּל עָלֶיהָ, אוּלָם נֶעֱנָשׁ עַל שֶׁלֹּא קִיְּמָהּ [וּבֵן עַזַאי שֶׁלֹּא נָשָׂא אִשָּׁה כְּלָל, זֶה בְּיָדְעוֹ שֶׁכְּבָר קִיְּמָהּ בַּגִּלְגּוּל שֶׁעָבַר].

אדם שנפטר קדם י"ג שנה, שאז זמן חיובו במצוות, ועדין לא קים מצוות כפריה ורביה או שאר מצוות, מה דינו?

קָם בְּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְאֵינוֹ בִּכְלַל שׁוּם עֹנֶשׁ, וַאֲפִלּוּ נְפָלִים קָמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים. (שם בני אהרן עמ' קב)

מצות עסק התורה, עד כמה חיב אדם לטרח בחייו עבורה?

בַּתּוֹרָה יֶשְׁנָן אַרְבַּע דְּרָכִים הַנִּקְרָאוֹת פְּרָדֵ"ס, וְצָרִיךְ לִטְרֹחַ וְלַעֲסֹק בְּכֻלָּם עַד כַּמָּה שֶׁיַּד שִׂכְלוֹ מַגַּעַת, וִיבַקֵּשׁ לוֹ רַב שֶׁיְּלַמְּדֵהוּ. וְאִם חִסֵּר אֶחָד מֵאַרְבַּעְתָּם וְלֹא טָרַח בּוֹ כְּפִי כֹּחוֹ, יִתְגַּלְגֵּל עָלָיו. וְכָל אָדָם חַיָּב כְּפִי כֹּחוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם. וְהַמַּמְעִיט הֵינוּ, שֶׁכִּשְׁרוֹנוֹתָיו מוּעָטִים וּמַשִּׂיג מְעַט בְּעָמָל רַב, וּלְעוֹלָם הַבָּא יִזְכֶּה כְּאִלּוּ הִשִּׂיג הַרְבֵּה.

אדם שטרח בכל כחו בפרד"ס התורה, אולם נשמתו בשרשה צריכה להשיג יותר, מה דינו?

כֵּיוָן שֶׁהוּא עָשָׂה הַמֻּטָּל עָלָיו וְטָרַח בְּכָל כֹּחוֹ, יְלַמְּדוּהוּ לֶעָתִיד לָבוֹא, וְגַם בְּגַן עֵדֶן לְאַחַר פְּטִירָתוֹ יְלַמְּדוּהוּ כָּל פַּרְדֵּ"ס חִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה הַשַּׁיְכִים לְשָׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

אדם שזכה וטרח כפי שכלו באחד מפרד"ס התורה בגלגול קודם, האם צריך לטרח שוב בארבעתם בגלגול הבא?

לֹא. אֵינוֹ חַיָּב לִטְרֹחַ בַּמָּה שֶׁכְּבָר טָרַח וְיָגַע בְּגִלְגּוּל קוֹדֵם. וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא מַעֲשֶׂה שֶׁאָמַר לוֹ הָאֲרִ"י לְמוֹרֵנוּ הָרַב חַיִּים וִיטָאל, שֶׁהֱיוֹת וּבַגִּלְגּוּל הַקּוֹדֵם הָיָה הוּא בַּעַל הַ"מַּגִּיד מִשְׁנֶה" וְטָרַח הַרְבֵּה בְּחָכְמַת עִיּוּן הַפִּשְׁט, לָכֵן בְּגִלְגּוּלוֹ הַזֶּה אֵין צָרִיךְ לִטְרֹחַ בַּפִּשְׁט אֶלָּא בַּקַּבָּלָה.

מאין ידע אדם מה בעקר יש לו לטרח בתורה בגלגולו הנוכחי?

לְמוּד שֶׁלִּבּוֹ מוֹשְׁכוֹ בְּיוֹתֵר לְלָמְדוֹ, וְאַף אִם רוֹאֶה הַרְבֵּה מַפְרִיעִים עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁלִּבּוֹ נִמְשָׁךְ אֵלָיו בְּחֵשֶׁק נִמְרָץ, זֶה סִימָן שֶׁהוּא הַנִּצָּרְךְ לוֹ לְגִלְגּוּלוֹ הַנּוֹכְחִי. ("צדקת הצדיק", "שבט מוסר")

מהו באור פרד"ס על פרטותו?

פְּשָׁט- מִקְרָא

רֶמֶז - מִשְׁנָה

דְּרוּשׁ - תַּלְמוּד.

סוֹד - קַבָּלָה.

(ע"פ מוהרח"ו בפי' פרקי אבות בביאור המשנה כל העוסק בתורה לשמה)

עד כמה חיב אדם לטרח באיכות כל מצוה ומצוה?
חַיָּב אָדָם לְקַיֵּם כָּל מִצְוָה בְּמַעֲשֶׂה, דִּבּוּר מַחְשָׁבָה. מַעֲשֶׂה - הַיְנוּ הַקִּיּוּם הַמַּעֲשִׂי שֶׁבַּמִּצְוָה, כְּגוֹן צִיצִית, תְּפִלִּין, סֻכָּה וְכַיּוֹצֵא. דִּבּוּר - הַיְנוּ לְמוּד הַלָּכוֹתֶיהָ שֶׁל הַמִּצְוָה בַּמִּשְׁנָה, בַּגְּמָרָא וּבַפּוֹסְקִים. מַחְשָׁבָה - הַיְנוּ שֶׁיַּחְשֹׁב בַּעֲשׂוֹתוֹ הַמִּצְוָה שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ לְשֵׁם מִצְוַת ה' וְלֵצֵאת יְדֵי חוֹבַת הַמִּצְוָה, וְלֹא כְּמִתְעַסֵּק וּכְמִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה.

על כל פרט מהנזכר לעיל, אם לא קימו, יבוא בגלגול?
כֵּן. וְעוֹד לְצָרֶךְ שְׁלֵמוּת הַמִּצְוָה צָרִיךְ גַּם לְקַיְּמָהּ לְלֹא פְּנִיּוֹת שָׂכָר, וְעוֹד יוֹתֵר מִזֶּה - בְּחֵשֶׁק וּבְשִׂמְחָה. (בני אהרן עמ' קג)

צדיק גמור המשלם בכל מעשיו- האם מתגלגל לצרך להחזיר למוטב את בני דורו?
כֵּן. פְּעָמִים מִתְגַּלְגְּלִים צַדִּיקִים גְּמוּרִים לְצָרֶךְ הַדְרָכַת וְתִקּוּן בְּנֵי דּוֹרָם.

עד כמה פעמים מתגלגל האדם?
אָדָם רָשָׁע שֶׁהִתְגַּלְגֵּל פַּעַם רִאשׁוֹנָה, שֵׁנִית, וּשְׁלִישִׁית, וְלֹא הוֹעִיל כְּלוּם בְּג' גִּלְגּוּלָיו, נִכְרָת לְגַמְרֵי מֵעַמּוֹ. אוּלָם אָדָם שֶׁמְּתַקֵּן בְּגִלְגּוּלוֹ וַאֲפִלּוּ קְצָת - יִתְגַּלְגֵּל אֲפִלּוּ אֶלֶף דּוֹרוֹת, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ הִתְקַדְּמוּת בְּתִקּוּנוֹ, וְכָל גִּלְגּוּל מְתַקֵּן מְעַט עַד שֶׁיְּתַקֵּן לְגַמְרֵי.

הרשע שאמרנו - שלא תקן כלום בגלגולו, ולאחר ג' גלגולים נכרת לגמרי - וכי אפשר לנשמה שתאבד לגמרי, והרי כתוב: "לבלתי ידח ממנו נדח"?
זוֹ שְׁאֵלַת הָרַב בְּנֵי אַהֲרֹן, וְתֵרֵץ, שֶׁהַנִּכְרָת לְגַמְרֵי הוּא הַחֵלֶק הָרָע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, וְחֵלֶק הַטּוֹב נִתָּן לְבָנָיו שֶׁיִּוָּלְדוּ לוֹ אוֹ לַאֲנָשִׁים אֲחֵרִים שֶׁהֵם מִשָּׁרְשׁוֹ. אוּלָם לְגַבֵּי הוּא עַצְמוֹ, הַאִם לֹא נִשְׁאַר לֹא גּוּף שֶׁיָּקוּם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, בָּזֶה מִסְתַּפֵּק שָׁם הָרַב "בְּנֵי אַהֲרֹן", עַיֵּן שָׁם.

מאחר וכל נשמה נחלקת לכמה חלקים וכמה ניצוצות, ובכל פעם מתקן האדם חלק מנשמתו בגוף נפרד, אם כן, איזה גוף יקום בתחית המתים?
כָּל הַגּוּפוֹת שֶׁפָּעֲלוּ לְתִקּוּן הַנְּשָׁמָה יָקוּמוּ בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְכָל גּוּף יִקַּח לְעַצְמוֹ חֶלְקוֹ. וּכְפִי מַה שֶּׁתִּקֵּן מִנִּשְׁמָתוֹ בְּאוֹתוֹ גּוּף, כֵּן יְהֵא חֶלְקוֹ וְאֶשְׁרוֹ בְּעוֹלַם הַתְּחִיָּה. (שער הגלגולים עמ' נה)

האם אפשר שיתגלגלו כמה נפשות באדם אחד?
אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּלְגְּלוּ עַד 4 נְפָשׁוֹת בְּגוּף אֶחָד, וְלֹא יוֹתֵר.
וְאַעֲתִיק לְךָ דִּבְרֵי הָאֲרִ"י זַ"ל מִסֵּפֶר "דַּעַת וּתְבוּנָה": "וְעַתָּה נְבָאֵר אֲשֶׁר הִתְחַלְנוּ, כִּי הִנֵּה הַפָּסוּק אוֹמֵר 'פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים', פֵּרוּשׁ, כִּי עַד שְׁלֹשָׁה נְפָשׁוֹת מְגֻלְגָּלוֹת וְיֹשְׁנוֹת עִם נֶפֶשׁ אַחַת חֲדָשָׁה יְכוֹלוֹת לְהִתְגַּלְגֵּל יַחַד בְּגוּף אֶחָד מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד, בְּאֹפֶן שֶׁהֵם אַרְבָּעָה נְפָשׁוֹת יַחַד, וְזֶה סוֹד 'עַל רִבֵּעִים'. וְגַם זֶה סוֹד 'פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ עִם גָּבֶר' אֶחָד הוּא הַנֶּפֶשׁ הַזֹּה הֶחָדָשׁ, אֲבָל יוֹתֵר מִזֶּה אִי אֶפְשָׁר לְהִתְגַּלְגֵּל בְּיַחַד. אֲמְנָם אֶפְשָׁר לִהְיוֹת פְּחוֹת מִזֶּה, כִּי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל נֶפֶשׁ אַחַת חֲדָשָׁה בְּגוּף אֶחָד אוֹ שְׁתֵּי נְפָשׁוֹת מְגֻלְגָּלוֹת לְבַדָּם בַּגּוּף

אֶחָד, אוֹ שְׁנַיִם מְגֻלְגָּלוֹת עִם אַחַת חֲדָשָׁה, אוֹ שְׁלֹשָׁה מְגֻלְגָּלוֹת עִם חֲדָשָׁה אַחַת, אֲבָל יוֹתֵר מֵחֻשְׁבוֹן זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהִכָּנֵס בְּגוּף אֶחָד כַּנִּזְכָּר. וְדַע, כִּי אֵלּוּ הַמִּתְגַּלְגְּלִים יַחַד בְּגוּף אֶחָד כַּנִּזְכָּר, אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּם הֵם נֶאֱחָזִים בְּשֹׂרֶשׁ אֶחָד, בְּסוֹד 'וְנָאַל אֶת מִמְכַּר אָחִיו'. וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַמְגֻלְגָּל הֶחָדָשׁ לֹא חָטָא בְּאוֹתוֹ חֵטְא שֶׁל הַמְגֻלְגָּלִים אֲחֵרִים, עִם כָּל זֶה, עִם הוּא מִבְּחִינַת הַפְּנִימִית יוֹתֵר מִכֻּלָּם, כְּמוֹ אִם הוּא מִבְּחִינַת הַגִּידִים שֶׁבָּאֵבֶר הַהוּא שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהֵם מִבְּחִינַת הַבָּשָׂר שֶׁהוּא גָּרוּעַ מֵהַגִּידִים, צָרִיךְ זֶה הֶחָדָשׁ לְנַקּוֹת הַפְּגָם וְהָעִפּוּשׁ שֶׁנַּעֲשָׂה מֵחֲמַת עֲוֹונוֹת הָרִאשׁוֹנִים, כְּדֵי שֶׁיִּמָּשֵׁךְ הַחִיּוּת אֶל כָּל הַשֹּׂרֶשׁ הַהוּא, וְהִנֵּה גַּם בִּבְחִינַת הָעִבּוּר הוּא עַל דֶּרֶךְ זֶה, כִּי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְעַבְּרוּ בָּאָדָם וְיִתְגַּלְגְּלוּ בּוֹ רַק שְׁלֹשָׁה נְפָשׁוֹת הַבָּאוֹת לְסַיֵּעַ הַנֶּפֶשׁ הַהִיא עַצְמָהּ שֶׁל הָאָדָם הַזֶּה, אֲשֶׁר עִמּוֹ הֵם אַרְבָּעָה, אֲבָל לֹא יוֹתֵר מִזֶּה, אֲבָל פָּחוֹת אֶפְשָׁר לִהְיוֹת. וְאֻמְנָם אוֹתָם הַבָּאוֹת בְּסוֹד גִּלְגּוּל מַמָּשׁ, כֻּלָּם בָּאוֹת לְצָרֵךְ עַצְמָם לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עִוְּתוּ אוֹ לְהַשְׁלִים אֵיזֶה מִצְוָה שֶׁחָסֵר לָהֶם".

וְעוֹד מִ"שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים" מִדִּבְרֵי הָאֲרִ"י זַ"ל: "וְדַע כִּי אֲנִי הוּא נְשָׁמָה חֲדָשָׁה, שֶׁזּוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּאָה לָעוֹלָם, אֻמְנָם נִתְגַּלְגְּלוּ גַּם בֶּן עִמִּי שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים (הרב מגיד משנה, ר' יהושע סוריאנו, ור' שאול טרישטי) בְּאֹפֶן שֶׁיֵּשׁ עַתָּה בִּי אַרְבַּע נְשָׁמוֹת; שֶׁלִּי הַחֲדָשָׁה וּשְׁלֹשָׁה מְגֻלְגָּלוֹת יְשָׁנוֹת. וְדַע, כִּי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנַיִם מֵהֶם אֵינָם חֲכָמִים, עִם כָּל זֶה כְּבָר כָּתַבְתִּי לְמַעְלָה כִּי אֵין לְךָ נְשָׁמָה שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵין לָהּ עֲנָפִים שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים וְעַמֵּי הָאָרֶץ וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה לְסִבַּת הֱיוֹתָם מִשָּׁרְשֵׁי, וְגַם שֶׁאֲנִי הָיִיתִי בְּסוֹד צֶלֶם עַל רֹאשָׁם, לָכֵן נִתְגַּלְגַּלְתִּי בִּי עַתָּה לְצָרֵךְ עַצְמָם וְכוּ', וְלִהְיוֹת שֶׁאֲנִי הוּא מִבְּחִינַת הַגִּידִים, וַאֲנִי צָרִיךְ לְנַקּוֹת הָעִפּוּשׁ שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָם מֵחֲמַת עֲוֹונוֹתֵיהֶם כְּדֵי לְתַקֵּן כָּל הַשֹּׂרֶשׁ וּלְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדָּם וְהַחִיּוּת לְכָל הָאֵבָר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָטָאתִי עִמָּהֶם. כֵּיוָן שֶׁהֵם הָעֲנָפִים שֶׁלִּי, צָרִיךְ אֲנִי לְתַקְּנָם".

"רשעים בחייהם קרויים מתים" - למה הכונה, והיאך רשעים שנחתמים למיתה בראש-השנה - רואים אנו שחיים המה?

לְהָבִין זֹאת נַעֲתִיק לְךָ דִּבְרֵי הָאֲרִ"י (מספר "דעת ותבונה"): ,וְאֻמְנָם עִנְיַן תְּרֵין אִלֵּין שֶׁיֵּשׁ לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק, יוּבַן בַּמָּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב 'וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא', וְיוּבַן בַּמָּה שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל 'הָרְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים', וְיוּבַן בַּמָּה שֶׁכָּתְבוּ רַז"ל, כִּי נִשְׁמַת הָרָשָׁע יוֹרֶדֶת אֶל רַגְלָיו, בְּסוֹד 'וְתָגֵל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכַּב', כַּנִּזְכָּר בְּסֵפֶר הַזֹּהַר וּבְסֵפֶר הַתִּקּוּנִין. וְהָעִנְיָן הוּא, כִּי הָרָשָׁע כַּאֲשֶׁר הוּא חוֹטֵא, הוּא מוֹרִיד נִשְׁמָתוֹ בְּגֵיהִנֹּם בְּהֵיוֹתוֹ בַּחַיִּים, כִּי בְּעֵת יְצִירָתוֹ נָפְחָה נִשְׁמָתוֹ בְּקִרְבּוֹ, וּבִהְיוֹתוֹ חוֹטֵא, מוֹרִיד נִשְׁמָתוֹ דֶּרֶךְ מַרְגְּלוֹתָיו וְנִשְׁקַעַת בְּגֵיהִנֹּם,

וּכְפִי בְּחִינַת עֲוֹונוֹתָיו יוֹרֶדֶת נִשְׁמָתוֹ כָּךְ מַדְרֵגוֹת, וְלָכֵן בְּחַיָּיו קָרוּי מֵת, וְכַאֲשֶׁר הָיָה רָשָׁע גָּמוּר גָּמַר לְהַפִּיל נִשְׁמָתוֹ בְּגֵיהִנֹּם.

''וְאִם תֹּאמַר, וַהֲרֵי אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא בַּחַיִּים, וְאֵיךְ הוּא נִקְרָא מֵת? כְּמוֹ שֶׁהִקְשׁוּ עַל מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא כִּי הָרָשָׁע נִכְתָּב וְנֶחְתָּם לְמִיתָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וַהֲרֵי אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא חַי? אֲבָל הַתשובה הִיא עִם הַנִּזְכָּר, כִּי שְׁתֵּי בְּחִינוֹת נִשְׁמָה יֵשׁ בָּאָדָם, הַתַּחְתּוֹנָה הִיא נִכְנֶסֶת בִּפְנִימִיּוּתוֹ, וְהָעֶלְיוֹנָה נִשְׁאֶרֶת בִּבְחִינַת צֶלֶם מַקִּיף עַל רֹאשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב 'אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ' כַּנּוֹדָע, וּבְעֵת שֶׁהוּא חוֹטֵא וְיוֹרֶדֶת נִשְׁמָתוֹ מַדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מִמָּנָּה אֶל תּוֹךְ הַגֵּיהִנּוֹם, כְּךְ נִכְנֶסֶת בִּפְנִימִיּוּתוֹ הַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל נִשְׁמָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה אֶל תּוֹךְ גּוּפוֹ לְהַחְיוֹתוֹ, וְכַאֲשֶׁר גָּמְרָה הַתַּחְתּוֹנָה לְצֵאת מִתּוֹכוֹ וְלֵרֶדֶת בַּגֵּיהִנּוֹם, נִגְמְרָה גַּם נִשְׁמָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה לִכָּנֵס בְּגוּפוֹ מַמָּשׁ, וְנִשְׁאָר בִּלְתִּי צֶלֶם עַל רֹאשׁוֹ. וְאִם עוֹד יוֹסִיף לַחְטֹא עוֹד, גַּם הַצֶּלֶם הַהוּא יֵרֵד מַטָּה מַטָּה לַגֵּיהִנֹּם מַדְרֵגָה אַחַת מַדְרֵגָה כְּפִי הַגֶּדֶר שֶׁחוֹטֵא, וְאָז גַּם הַצֶּלֶם הַהוּא נִגְמָר לָרֶדֶת וְלָצֵאת דֶּרֶךְ מַרְגְּלוֹתָיו אֶל גֵּיהִנּוֹם. אָז עָלָיו אָמַר הַכָּתוּב 'כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּילִים ' וְכוּ', וְעָלָיו נֶאֱמַר גַּם כֵּן 'וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא', כִּי כָּל בְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ תָּמוּ, נִכְרְתוּ וְיָרְדוּ לַגֵּיהִנֹּם, וְנִפְסְקָה אֶחִיזָתָם מִלְּמַעְלָה, וְלֹא נִשְׁאַר לָהֶם שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה.

''וְאֻמְנָם הַצַּדִּיקִים, נִשְׁמָתָם הַתַּחְתּוֹנָה שׁוֹכֶנֶת תּוֹךְ גּוּפָם, וְנִשְׁמָתָם הָעֶלְיוֹנָה עוֹמֶדֶת צֵל עַל רֹאשׁוֹ, בְּסוֹד אוֹר מַקִּיף, וּמִשָּׁם שׁוֹאֶבֶת לוֹ חַיִּים מִלְּמַעְלָה תָּמִיד וּמְרִיקָה אֶל נִשְׁמָתוֹ אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ, וְיֵשׁ לוֹ תָּמִיד תֵּרֵין רוּחִין, חַד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי - הִיא עֶלְיוֹנָה שֶׁהִיא בְּסִתּוּם לְמַעְלָה מִן הֶחָזֶה, וְחַד לְתַתָּא בְּעָלְמָא דֵּין - מִן הֶחָזֶה וּלְמַטָּה בִּמְקוֹם הַנְּגְלֶה אֲשֶׁר שָׁם בְּנֵין הַנְּקֻבָּה מַלְכוּת הַנִּקְרֵאת עוֹלָם הַזֶּה, וְזֶהוּ סוֹד מֹשֶׁה מֹשֶׁה, שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל, וְכוּ''. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ זלה''ה.

אם על כל עברה ועברה צריך גלגול, אם כן, מתי ינוח האדם, הלא לעולם לא יגמר, שהרי אי אפשר בכל פעם שלא יחטא?

הָאָדָם בְּכָל גִּלְגּוּל נוֹסֵף רַק מְתַקֵּן, הֶיוֹת וּמַה שֶּׁמְּתֻקָּן אֶצְלוֹ מִגִּלְגּוּלִים קוֹדְמִים אֵינָם יְכוֹלִים שׁוּב לְהִתְקַלְקֵל, וְלָכֵן בְּכָל גִּלְגּוּל נוֹסֵף מוֹסִיף לְתַקֵּן עוֹד חֵלֶק מִנַּפְשׁוֹ, עַד שֶׁמְּסַיֵּם תִּקּוּנוֹ. וְכֹה הֵם דִּבְרֵי הָאֲרִ''י זַ''ל הַמּוּבָאִים בְּ''דַּעַת וּתְבוּנָה'': ''הָעוֹלֶה מִזֶּה הוּא, כִּי כַּאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ מִתְגַּלְגֶּלֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֵין עִקַּר גִּלְגּוּלָהּ אֶלָּא בְּחֵלֶק הַפְּרָטִי הַפָּגוּם הַמִּתְיַחֵס אֶל הַגּוּף הַהוּא, וּשְׁאָר חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁכְּבָר בָּאוּ בְּגוּפוֹת אֲחֵרִים וְנִתְקְנוּ שָׁם, אֵינָם בָּאוֹת שָׁם אֶלָּא בִּבְחִינַת עִבּוּר. וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר הַחֵלֶק הַמִּתְיַחֵס אֶל הַגּוּף הַהוּא יַעֲשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, גַּם שְׁאָר חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ הַמִּתְעַבֶּרֶת בּוֹ תְּטִיל חֶלְקָהּ בַּמִּצְוָה הַהִיא, כִּי גַּם הִיא מְסַיַּעְתּוֹ

בַּעֲשׂוֹתוֹ הַמִּצְוָה הַזֹּאת עַל דֶּרֶךְ הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּסוֹד הָעִבּוּר שֶׁל אֵיזֶה צַדִּיק אֶחָד. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁחוֹטֵא זֶה הַחֵלֶק הַפְּרָטִי, כִּי אָז אֵין לִשְׁאָר הַנֶּפֶשׁ חֵלֶק בְּעָנְשׁוֹ, יַעַן כִּי הוּא מְסַיְּעָתוֹ לְהֵטִיב וְלֹא לְהָרַע, וְנִמְצָא כִּי בְּעֵת שֶׁנּוֹלָד הָאָדָם בְּגִלְגּוּל, כָּל הַנֶּפֶשׁ בִּכְלָלוּת חֲלָקֶיהָ מִתְגַּלְגְּלִים שָׁם, אֲבָל עִקַּר הַגִּלְגּוּל אֵינֶנּוּ אֶלָּא לְאוֹתוֹ הַחֵלֶק הַפְּרָטִי הַמִּתְיַחֵס אֶל הַגּוּף הַהוּא הַבָּא לְתַקֵּן מִמַּה שֶּׁנִּפְגַּם בַּגּוּף הַקּוֹדֵם, וּבוֹ תְּלוּי הַשָּׂכָר וְהָעֹנֶשׁ, אֲבָל שְׁאֵרִית חֲלָקֵי הַנֶּפֶשׁ נוֹטְלִים חֵלֶק בַּשָּׂכָר וְלֹא בָּעֹנֶשׁ כַּנִּזְכָּר. וְהִנֵּה כֵּיוָן שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַזּוֹ בִּכְלָלוּתָהּ סוֹבֶלֶת עַתָּה הַיִּסּוּרִין וְהָעֳנָשִׁים הַבָּאִים אֶל הַגּוּף הַזֶּה בְּחַיָּיו, מִלְּבַד מַה שֶּׁסְּבָלָה כְּבָר בַּגּוּפִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל שְׁאָר נִיצוֹצוֹתֶיהָ, וְגַם סוֹבֶלֶת צַעַר הַמִּיתָה הַזֹּאת וְצַעַר שְׁלְאַחַר הַמִּיתָה, עַל יְדֵי כָךְ מִתְכַּפְּרִים עֲוֹונוֹתֶיהָ הָרִאשׁוֹנִים, וְאָמְנָם הַמִּצְוָה שֶׁעָשְׂתָה בַּגִּלְגּוּלִים הָרִאשׁוֹנִים וְגַם הַמִּצְוֹות שֶׁעָשָׂה זֶה הַנִּיצוֹץ עַתָּה, יֵשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהֶם כַּנִּזְכָּר, וְעַל יְדֵי כָךְ נִשְׁלֶמֶת תִּקּוּנָהּ וּשְׁלֵמוּתָהּ. וְאָמְנָם, אִם הָיְתָה נוֹטֶלֶת חֵלֶק גַּם בָּעֲבֵרוֹת שֶׁעוֹשֶׂה עַתָּה זֶה הַנִּיצוֹץ, לֹא הָיָה לְעוֹלָם שׁוּם תִּקּוּן אֶל הַנֶּפֶשׁ בְּכָל הַגִּלְגּוּלִים שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי לְעוֹלָם הָאָדָם חוֹטֵא וּמוֹסִיף חֲטָאִים עַל פְּשָׁעָיו הָרִאשׁוֹנִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ בְּגִלְגּוּלִים אֲחֵרִים וְאֵין קֵץ אֲלֵיהֶם, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁשְּׁאָר חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ אֵינָם נוֹטְלִים חֵלֶק בִּרְשָׁעַת הַנִּיצוֹץ הַזֶּה אֶלָּא בִּזְכֻיּוֹתָיו, נִמְצָא שֶׁהָעֲבֵרוֹת נִשְׁלָמִים לְהִתְכַּפֵּר וְאֵינָם נִתּוֹסְפִים, וְהַזְּכֻיּוֹת מִתְחַדְּשִׁים וְנוֹסָפִים בְּכָל גִּלְגּוּל נִיצוֹץ וְנִיצוֹץ, וְעַל יְדֵי כָךְ יֵשׁ סִיּוּם אֶל בְּחִינַת הַגִּלְגּוּל וְאֶל תִּקּוּנֵי הַנֶּפֶשׁ, וְהַבֵּן זֶה הֵיטֵב. וְהִנֵּה עַל דֶּרֶךְ זֶה נִשְׁלֶמֶת הַנֶּפֶשׁ בְּכָל נִיצוֹצוֹתֶיהָ מֵרֹאשׁ הַנֶּפֶשׁ וְעַד רַגְלֶיהָ, וּכְדִין יִסְתַּיְּמוּן רַגְלַיִן לֵייתֵי מְשִׁיחָא כַּנִּזְכָּר בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי דַף רנ"ח וּבְסוֹף פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל".

צדיקים גמורים מה דינם בגלגול על פרטי חטאיהם, שהרי אין צדיק בארץ שלא יחטא?

כְּבָר הִזְכַּרְנוּ לְמַעְלָה, שֶׁצַּדִּיקִים הַחֲסֵרִים בִּפְרָטֵי חֲטָאֵיהֶם מַבְטָחִים שֶׁלֹּא יֶחְטְאוּ וְלֹא יְקַלְקְלוּ בְּגִלְגּוּלָם, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא גִּלְגּוּלָם לְטוֹבָתָם, שֶׁהֲרֵי מוֹסִיפִים בְּכָל גִּלְגּוּל עוֹד וְעוֹד מַעֲשִׂים טוֹבִים וְתוֹרָה, וְהַכֹּל לִזְכוּתָם.

וּרְאֵה דִּבְרֵי הָאֲרִ"י זַ"ל אוֹדוֹת גִּלְגּוּלֵי הַצַּדִּיקִים: "אָמְנָם הַצַּדִּיקִים שֶׁעֲוונוֹתֵיהֶם מוּעָטִים מְזֻכֻּיּוֹתֵיהֶם הֵם מִתְמָרְקִים עַל יְדֵי הַגִּלְגּוּלִים וְהַיִּסּוּרִים שֶׁסּוֹבֵל בְּאוֹתָן גִּלְגּוּלִים, וְנִשְׁאָרִים לָהֶם זְכֻיּוֹתֵיהֶם הַנּוֹסָפִים לָהֶם בְּכָל גִּלְגּוּל עַד אֵין קֵץ, וּשְׂכָרָם נִפְלָא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁאָמְרוּ 'רָצָה הַקָּבָ"ה לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹות'".

צדיק שנתקן ומושבו בגן עדן, האם צריך תקון נוסף כדי להעלותו לגן עדן עליון יותר?

כֵּן, וְהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ וְלִרְצוֹנוֹ. וְכַמּוּבָא בִּדְבְרֵי הָאֲרִ"י: "וְהִנֵּה הַצַּדִּיק אַחַר פְּטִירָתוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא מוּכָן לַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת גְּדוֹלוֹת לָעוֹלָם הַבָּא אֲבָל לֹא בְּפַעַם אַחַת. וְכֵן הַסֵּדֶר: תֵּכֶף אַחַר פְּטִירָתוֹ יַעֲנִישׁוּהוּ לְמָרַק הָעֲוונוֹת הַיּוֹתֵר חֲמוּרִים אֲשֶׁר לוֹ, וְאָז יַכְנִיסוּהוּ בְּמְחִיצָה אַחַת כְּפִי מַעֲלָתוֹ אָז, וְאַחַר כָּךְ בְּהַגִּיעַ תּוֹר עֲלִיָּתוֹ לְמְחִיצָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, יַחְזִירוּהוּ

לְהַעֲנִישׁוֹ עוֹד עַל דִּקְדּוּקֵי מִצְוֹות שֶׁהֵם כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, וְאָז יַעֲלוּהוּ בִּמְחִיצָתוֹ הָאֱמִתִּית הָרְאוּיָה אֵלָיו".

החוזר בתשובה, האם מועילה לו תשובתו לנצל מהגלגול ומיסורי עולם הבא?

אִם עָשָׂה תשובה כְּפִי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי הָאֲרִי"י עַל כָּל חֵטְא וְחֵטְא וְתִקְּנוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ, נִצָּל מֵהַכֹּל. וְהַדְּבָרִים מְבֹאָרִים בְּדִבְרֵי הָרַב "בֶּן אִישׁ חַי" בְּסֵפֶר "דַּעַת וּתְבוּנָה": א"ה מַה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זלה"ה, וְכָל זֶה אִם לֹא עָשָׂה תשובה הַנִּזְכֶּרֶת בְּשַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁיִּתְעַנֶּה סַךְ תַּעֲנִיּוֹת הַמְיֻחָד לְכָל מִין מִמִּינֵי הָעֲוונוֹת, וְאִם עָשָׂה תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ אָז נָצוֹל מִדִּין גֵּיהִנֹּם וּמִן הַגִּלְגּוּלִים הָאֵלּוּ. וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ זלה"ה בְּשַׁעַר הַכַּוָּונוֹת בְּדְרוּשֵׁי הַלַּיְלָה דְּרוּשׁ ז' בְּעִנְיַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֵר תִּקּוּנוֹ בְּשַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא תִּקּוּן הַמּוֹצִיא שז"ל, הִנֵּה הַתִּקּוּן הַהוּא יוֹעִיל לְנִקּוֹת לוֹ עֲוונוֹ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לַגֵּיהִנֹּם וְשֶׁיִּמְחֲלוּ לוֹ עֲוונוֹתָיו אֵלּוּ וכו'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ עַיֵּן שָׁם".

וְכֵן כָּתַב בְּ"מְגִלַּת סְתָרִים" לְהַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה פְּתָיָה זצוק"ל: "כְּלַל הָעוֹלֶה מִדְּבָרֵינוּ הוּא זֶה, כִּי הַשָּׁב בִּתְשׁוּבָה צָרִיךְ כַּמָּה תְּנָאִים, וְהֵם אֵלּוּ: אֶחָד - צָרִיךְ שֶׁיָּשׁוּב אוֹ מִיִּרְאָה אוֹ מֵאַהֲבָה, וְלֹא יָשׁוּב מֵחֲמַת הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאוּ עָלָיו. שֵׁנִי - שֶׁיְּעֻשֶּׂה תִּקּוּן עַל כָּל עָוון וְעָוון אוֹתָם תִּקּוּנֵי הָעֲוונוֹת שֶׁכָּתַב הָרַב זַ"ל בְּשַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. שְׁלִישִׁי - שֶׁאַחַר שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוות שֶׁלֹּא עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס. רְבִיעִי - שֶׁאִם הוּא עָוון שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, צָרִיךְ שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ עַד שֶׁיִּמְחַל לוֹ, וְאִם קִיֵּם אַרְבָּעָה תְּנָאִים אֵלּוּ, מֻבְטָח לוֹ שֶׁהָעָוון נֶעֱקָר לְגַמְרֵי, רַק אִם הוּא עָוון שֶׁצָּרִיךְ לָבוֹא עָלָיו יוֹם הַכִּפּוּרִים - צָרִיךְ לָבוֹא עָלָיו גַּם יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאָז מֻבְטָח לוֹ שֶׁלֹּא יַחְזֹר בְּגִלְגּוּל עוֹד מִסִּבַּת אוֹתוֹ עָוון עַצְמוֹ. אֲבָל אִם עָשָׂה שְׁאָר עֲבֵרוֹת וְלֹא שָׁב עֲלֵיהֶם, הִנֵּה הוּא מֻכְרָח לְהִתְגַּלְגֵּל מִסִּבַּת שְׁאָר עֲונוֹת וְלֹא מִסִּבַּת אוֹתוֹ עָוון. וּבְכָל דִּבְרֵי הָרַב זַ"ל שֶׁהֶעֱתַקְנוּ בִּתְחִלַּת דְּבָרֵינוּ, הַנִּרְאִים מֵהֶם, שֶׁבַּעַל תשובה אֵינוֹ מִתְגַּלְגֵּל וְנִצּוֹל מִכָּל עִנֶּשׁ וְהֶעָוון נֶעֱקָר לְגַמְרֵי, הָתָם מַיְרֵי כְּגוֹן שֶׁקִּיֵּם אַרְבָּעָה תְּנָאִים הַלָּלוּ".

מהו הטעם למה שישנו יהודי שבמזלו להולד במשפחה חרדית ובאזור חרדי, ולעמתו יהודי הנולד למשפחה חלונית ובאזור חלוני?

כָּל יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, כְּלוֹמַר, כָּל הַנְּשָׁמוֹת הָעֲתִידוֹת לְהִוָּלֵד וְלֹא הָיוּ עֲדַיִן בְּגוּף וּבָשָׂר, גַּם הֵם הִתְיַצְּבוּ בְּמַעֲמַד מַתַּן תּוֹרָה (זוה"ק), וְאִם כֵּן, כָּל יִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ וְרָאוּ וְזָכוּ לִהְיוֹת בַּמַּעֲלָה הַנִּפְלָאָה בְּיוֹתֵר בַּתְּחִלָּה, וְכֻלָּם הִתְחִילוּ בְּשָׁוֶה מֵהַמַּדְרֵגָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁבְּרוּחָנִיּוּת, אֶלָּא שֶׁהָאָדָם עַצְמוֹ בְּמֶשֶׁךְ חַיָּיו קִלְקֵל, הֵחֵל מֵעֲבֵרָה קַלָּה וְנִגְרַר לַעֲבֵרָה חֲמוּרָה, עַד שֶׁיָּרַד לְמַצָּבוֹ הַיָּרוּד בְּיוֹתֵר, וְלָכֵן תִּקּוּנוֹ לָבוֹא וּלְהִוָּלֵד בְּמָקוֹם יָרוּד, וּמִשָּׁם

לְתַקֵּן, וְהוּא - הַחוֹטֵא - הוּא הַגּוֹרֵם לְעַצְמוֹ לִהְיוֹת נִגְזָר עָלָיו לְהִוָּלֵד בְּמָקוֹם יָרוּד, שֶׁמִּשָּׁם יַעֲלֶה, וְזֶהוּ תִּקּוּנוֹ דַּוְקָא, כִּי הוּא בִּבְחִירָתוֹ הֵרַע מַעֲשָׂיו וְהֶצְרֵךְ לָזֹאת. וּלְעֻמָּתוֹ - מִי שֶׁלֹּא הֵרַע מַעֲשָׂיו בְּגִלְגּוּלָיו הַקּוֹדְמִים - אֵין מֻטָּל עָלָיו הָעֹל הַזֶּה לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ מִמָּקוֹם יָרוּד, אֶלָּא לְהַתְחִיל רַק מִמָּקוֹם שֶׁחָסֵר לוֹ לִשְׁלֵמוּתוֹ וְתוּ לֹא (והארכנו בזה בביאור רחב ובראיות בספרנו "אור לנתבתי").

מדוע נולדים אנשים במצבים שונים, עשיר או עני, בריא או חולה, וכדומה?

אָדָם צָרִיךְ לְהִתְנַסּוֹת כְּדֵי לְהַשְׁלִים תִּקּוּנוֹ בְּכָל מִינֵי אֻפְנֵי נִסָּיוֹן, וּבְכֻלָּם צָרִיךְ לְצֵאת מְשֻׁלָּם, פְּעָמִים בְּעֹשֶׁר, פְּעָמִים בְּעֹנִי, וְכֵן בְּחֹלִי אוֹ בִּבְרִיאוּת, שֶׁכֻּלָּם נִסְיוֹנוֹת לָאָדָם כֵּיצַד יִתְמוֹדֵד אִתָּם לַעֲבוֹדַת ה', וְלָכֵן מַצְבֵי הָאָדָם מִתְחַלְּפִים וּמִשְׁתַּנִּים. אָדָם שֶׁהָיָה עָשִׁיר בַּגִּלְגּוּל הַקּוֹדֵם וְלֹא נָהַג כָּרָאוּי, צָרִיךְ לָבוֹא גַּם בְּגִלְגּוּל זֶה עָשִׁיר וּלְתַקֵּן בְּעֹשֶׁר מַה שֶּׁקִּלְקֵל בְּעֹשֶׁר. אוֹ כְּמוֹ כֵן, אִם הָיָה עָנִי בַּגִּלְגּוּל הַקּוֹדֵם וְקִלְקֵל, כְּגוֹן שֶׁגָּנַב בְּגִלַּל עָנְיוֹ וְכֵיוֹצֵא, צָרִיךְ לָבוֹא שׁוּב עָנִי וּלְתַקֵּן בַּעֲנִיּוּת מַה שֶּׁקִּלְקֵל בַּעֲנִיּוּת, וְכֵן בִּבְרִיאוּת וְכֵן בְּחֹלִי. וּכְשֶׁסִּיֵּם תִּקּוּנוֹ בְּמַצָּב שֶׁל עֹשֶׁר, יִתְּכֵן וְיֵעָנֵי כְּדֵי לְהַשְׁלִים עַצְמוֹ גַּם בְּמַצָּב שֶׁל עֹנִי וְכֵן בְּיֶתֶר מַצָּבִים עַל מְנָת שֶׁיִּהְיֶה מֻשְׁלָם לְקוֹנוֹ בְּכָל הַמַּצָּבִים (ע"פ הסברו של הח"ח)

אשה בדין גלגול

(ע"פ שער הגלגולים הקדמה ט')

אדם שלא זכה בבת זוגו האמתית בגלגול זה, האם יבוא בגלגול אחר כדי לזכות בזווגו האמתי?

גַּם זוֹ סִבָּה לִפְעָמִים לַחֲזוֹר וּלְהִתְגַּלְגֵּל. (שם עמ' עז)

אדם שזכה בבת זוגו האמתית בגלגול זה, וחטא בחטא המצריך גלגול וחזר להתגלגל, האם מחזירים את בת זוגו עמו, או ישאר לבדו בגלגול זה לתקן חטאו?

יָבוֹא יְחִידִי בְּגִלְגּוּל בְּלֹא בַּת זוּגוֹ. וּפְעָמִים כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת מְיֻחֶדֶת, מַחְזִירִים אֶת בַּת זוּגוֹ עִמּוֹ לְצָרְכּוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה יְחִידִי, וְאַף שֶׁזָּכָה לָהּ כְּבָר בְּגִלְגּוּל קוֹדֵם.

האם נשים ישנן בדין גלגול?

נָשִׁים אֵינָן בְּדִין גִּלְגּוּל בְּדֶרֶךְ כְּלָל, אֶלָּא תִּקּוּנָן בְּגֵיהִנֹּם בִּלְבַד.

מה הטעם לכך?

הֱיוֹת וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ חֶסֶד וְרוֹצֶה בְּתִקּוּן בְּרִיּוֹתָיו, וְאִשָּׁה אֵין לָהּ מִצְוֹת עֲסֵק הַתּוֹרָה, וְגַם אֵינָהּ חַיֶּבֶת בְּכָל הַמִּצְוֹוֹת, וְאִם כֵּן הַגִּלְגּוּל לֹא יִתֵּן לָהּ הַרְבֵּה אֶפְשָׁרוּת לְתִקּוּן, וְלָכֵן נִגְמָר דִּינָן בְּגֵיהִנֹּם בִּלְבַד. (בני אהרן עמ' עח)

קרבה משפחתית, ידידותית, רב ותלמידו, בתורת הגלגול

(ע"פ שער הגלגולים הקדמה יו"ד)

יָדוּעַ שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִדְמוּ לְאֵילָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁרָשִׁים, עֲנָפִים וְעָלִים, וְכֵן הִיא חֲלֻקַּת הַנְּשָׁמוֹת. יֶשְׁנָם שָׁרָשִׁים גְּדוֹלִים, וְכָל שֹׁרֶשׁ וְשֹׁרֶשׁ נֶחְלָק לְנִיצוֹצוֹת רַבִּים, וְאָנוּ - הַבְּנֵי אָדָם הַמִּתְהַלְּכִים עֲלֵי אֶרֶץ - יֵשׁ בָּנוּ נִיצוֹצוֹת שֶׁל נְשָׁמוֹת בִּלְבַד. וּכְמוֹ שֶׁבְּאִילָן יֶשְׁנָם עֲנָפִים הַמְרֻחָקִים זֶה מִזֶּה, וְיֶשְׁנָם הַקְּרוֹבִים זֶה לָזֶה, וְכֵן בָּעֲלִים, כֵּן הוּא בִּנְשָׁמוֹת בְּנֵי אָדָם - יֶשְׁנָם בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם מֵאוֹתוֹ שֹׁרֶשׁ אוּלָם לֹא מֵאוֹתוֹ עָנָף, וְיֶשְׁנָם קְרוֹבִים בְּיוֹתֵר, וְהֵם מֵאוֹתוֹ עָנָף, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

א. קִרְבַת אָב לִבְנוֹ

אבות ובנים, האם בהכרח שגם שרשי נשמותיהם הם, למשל, מאותו ענף, וכמו שקרובים הם למטה קרבה משפחתית, האם זה מחיב שכמו כן הם מאותו ענף של הנשמות?

דָּבָר זֶה אֵינוֹ מְחַיֵּב. וְיָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהֵם נְשָׁמוֹת הַמְרֻחָקוֹת זוֹ מִזּוֹ בְּמַחְצָבָם הָעֶלְיוֹן, וְכָאן לָעוֹלָם בָּאוּ בְּקִרְבַת אָבוֹת וּבָנִים, וְאַדְרַבָּה, רֹב הַבָּנִים אֵינָם מֵאוֹתוֹ שֹׁרֶשׁ נִשְׁמַת אֲבִיהֶם.

שני בני אדם שאין להם שום קרבה משפחתית, האם זה מחיב שאינם מאותו ענף מחצב הנשמות?

דָּבָר זֶה אֵינוֹ מְחַיֵּב. וְיִתָּכֵן שֶׁעַל אַף שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם קִרְבָה מִשְׁפַּחְתִּית, בְּנִשְׁמָתָם הֲרֵי הֵם קְרוֹבִים מְאֹד אֶחָד לַשֵּׁנִי וּמֵאוֹתוֹ עָנָף שֶׁל מַחְצַב אִילַן הַנְּשָׁמוֹת, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאָח רָחוֹק".

מה משפיעה, בכל מקרה, נשמת האב בנשמת בנו אם אין להם קשר וקרבה בעולם הנשמות?

אָב הַמּוֹלִיד בֵּן, נוֹתֵן חֵלֶק מִנִּשְׁמָתוֹ אֶל בְּנוֹ, וְכֵן הָאֵם, וְאוֹתוֹ חֵלֶק נַעֲשֶׂה כְּמִין לְבוּשׁ אֶל נִשְׁמַת הַבֵּן הַמְסַיְּעוֹ וּמַדְרִיכוֹ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה. וְכָל הַשֶּׁפַע הַנִּתָּן לְאוֹתוֹ בֵּן, הוּא דֶּרֶךְ אוֹתוֹ לְבוּשׁ לִנְשָׁמָתוֹ הַנִּמְשָׁךְ לוֹ מֵהוֹרָיו.

החלק שנותן האב לבנו מנשמתו, נשאר בבנים לעולם ועד, או שחוזר אליו אי פעם?

עַד זְמַן תְּחִיַּת הַמֵּתִים נִשְׁאָר חֵלֶק מִנִּשְׁמַת הָאָב בִּבְנוֹ וְאֵינוֹ חוֹזֵר אֵלָיו, וּלְאַחַר תְּחִיַּת הַמֵּתִים זֶה תָּלוּי בְּמֶרְחַק שָׁרְשֵׁי נִשְׁמוֹתֵיהֶם, וְלָכֵן פְּעָמִים שֶׁכָּל חֵלֶק חוֹזֵר לְשָׁרְשׁוֹ, וּפְעָמִים שֶׁלֹּא. (בני אהרן עמ' פג)

האם בכח ההורים להמשיך לבנם נשמה ממקום גבוה או ממקום נמוך?

כֵּן, וּכְמוֹ שֶׁיְּבֹאַר לְהַלָּן בַּמֶּה תָּלוּי הַדָּבָר, וְהוּא מוּסָר גָּדוֹל לַהוֹרִים הַחֲפֵצִים לִהְיוֹת מְאֻשָּׁרִים וּשְׂבֵעֵי רָצוֹן מִגִּדּוּלֵיהֶם, לִהְיוֹת זְהִירִים וּזְרִיזִים.

במה תלוי המשכת הנשמה לבן ממקום גבוה?
מִזְמַן עוֹנָתָם. וּכְשֶׁהוּא בַּזְמַן הַנָּכוֹן וְהָרָאוּי, מַמְשִׁיכִים לִבְנָם נְשָׁמָה מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ.

אימתי הוא הזמן הנכון והראוי?
דַּרְגוֹת הַזְמָנִים הֵן אַרְבַּע: הָרָאוּי בְּיוֹתֵר - לֵיל שַׁבָּת אַחַר חֲצוֹת, וְאַחֲרָיו בַּמַּעֲלָה - לֵיל שַׁבָּת לִפְנֵי חֲצוֹת, וְאַחֲרָיו בַּמַּעֲלָה - יוֹם חוֹל אַחַר חֲצוֹת, וְאַחֲרָיו בַּמַּעֲלָה - יוֹם חוֹל לִפְנֵי חֲצוֹת, שֶׁאָז נִמְשֶׁכֶת לַבֵּן נְשָׁמָה מִמָּקוֹם נָמוּךְ בְּיוֹתֵר. [לֵיל טְבִילָה הוּא בְּמַדְרֵגַת לֵיל שַׁבָּת].
הָעוֹלֶה: עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, אִם מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ אִם מִמָּקוֹם נָמוּךְ, נִמְשֶׁכֶת כִּפְי עִתּוּי הָעוֹנָה, וּלְבוּשֵׁי הַנִּשְׁמָה שֶׁאֵינָם מֵעֶצֶם הַנִּשְׁמָה נִמְשָׁכִים כִּפְי מַחְשֶׁבֶת הַטּוֹבַת הַשֶּׁל הַהוֹרִים.

היתכן פעמים שהנשמה ממקום גבוה, ולבושה גס ועב מחמת חסר כונה טובה מהורי הבן?
כֵּן. הַנִּשְׁמָה הִיא מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ מִפְּנֵי הַזִּוּוּג בָּעִתּוּי הַנָּכוֹן, וּלְבוּשֶׁיהָ גַּסִּים מֵחֹסֶר כַּוָּנָה נְכוֹנָה.

במה זה מתבטא?
בֵּן זֶה, מֵחֲמַת לְבוּשׁוֹ הַגַּס הַנִּמְשָׁךְ לוֹ מֵהוֹרָיו מֵחֹסֶר כַּוָּנָה טְהוֹרָה, הֲרֵי הוּא שְׁקוּעַ בְּחָמְרִיּוּת, אוּלָם מִפְּאַת נִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיא מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ מִסִּבַּת שֶׁנִּתְעַבְּרָה בְּעִתּוּי מְעֻלֶּה, הֲרֵי שֶׁתּוֹכוֹ חָסֵר סְפּוּק וּמְנוּחָה עַל אַף כָּל הַצְּלָחוֹתָיו הַמְּדֻמּוֹת, וּבְקַלּוּת יִתְעוֹרֵר לַחְזֹר בִּתְשׁוּבָה וּלְהַתְאִים אֶת לְבוּשׁוֹ לְנִשְׁמָתוֹ, אוּלָם לְהַגִּיעַ לִידֵי לְמַעֲשֶׂה יִצְטָרֵךְ לַעֲבֹר עַל כָּךְ נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים.

היתכן פעמים שהנשמה ממקום נמוך, ואלו לבושיה מעלים ועדינים מחמת כונתם הטובה והקדושה של הורי הבן?
כֵּן. הַנִּשְׁמָה הִיא מִמָּקוֹם נָמוּךְ מִפְּנֵי הָעִתּוּי הַפָּחוּת בַּמַּדְרֵגָה, וּלְבוּשֶׁיהָ מְעֻלִּים וַעֲדִינִים מִפְּנֵי הַכַּוָּנָה הַנְּכוֹנָה וְהַטְּהוֹרָה.

היאך זה מתבטא בבן?
יֶלֶד קָשֶׁה תְּפִיסָה - עַל כָּל פָּנִים בְּעִנְיָנִים הָרוּחָנִיִּים - וְזֶה מִפְּאַת שֶׁנִּשְׁמָתוֹ מִמָּקוֹם נָמוּךְ, אוּלָם לְסִבַּת מַלְבּוּשׁ נִשְׁמָתוֹ הֶעָדִין וְהַמְּעֻלֶּה, יִמָּשֵׁךְ לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה וְיַחְפֹּץ אַךְ טוֹב, וּלְבַסּוֹף יְהֵא יָרֵא שָׁמַיִם, שֶׁדַּעַת הַמָּקוֹם וְדַעַת הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ, וְיוּכַל לְהִתְחַכֵּם בַּתּוֹרָה - עַל כָּל פָּנִים בְּחֵלֶק הַנִּגְלֶה שֶׁל הַתּוֹרָה, אָמְנָם קָשֶׁה שֶׁיַּגִּיעַ לִהְיוֹת מוֹרֶה הוֹרָאָה.

הורים שמחשבתם מקלקלת והמשיכו לבנם מלבוש גס לנשמתו, היש תקוה לדבר?
כֵּן. אֶפְשָׁר לְזַכֵּךְ אֶת לְבוּשׁוֹ בְּהַנְהָגָה רְאוּיָה בִּזְמַן הָעִבּוּר, וּבְמִילָתוֹ שֶׁתִּהְיֶה עַל יְדֵי מוֹהֵל הַיּוֹדֵעַ לְכַוֵּן כַּוָּנוֹת יְדוּעוֹת עַל פִּי הָאֲרִ"י זַ"ל. (סיכום תשובות אחרונות מספר "נופך דעת")

הלבוש לנשמת הבן הנמשכת מחלק נשמת אביו ואמו, האם לעולם הוא על צד החיובי לטובת הבן ולעליתו?

לֹא. הַדָּבָר תָּלוּי בְּהִתְקַדְּשׁוּת הָאָב וְהָאֵם לְצֹרֶךְ הֻלֶּדֶת בָּנָם. אִם מַחְשַׁבְתָּם בִּקְדֻשָּׁה, הֲרֵי שֶׁמַּמְשִׁיכִים לַבֵּן לְבוּשׁ טוֹב הַמְסַיְּעוֹ לְטוֹב, וְאִם לָאו - מַמְשִׁיכִים לוֹ לְבוּשׁ רַע הַמְסַיְּעֵהוּ לְהָרַע. (שער המצוות פרשת יתרו)

כשחטא הבן, והוא מסבת שהמשיך לו אביו לבוש רע מסבה הנזכרת לעיל, האם נענש אביו עליו?

כֵּן. הֱיוֹת וְהוּא גָּרַם לוֹ לְהָרַע, נֶעֱנָשׁ עַל חֲטָאֵי בְּנוֹ. (שם)

האם אב יכול לתקן חטא בנו?

לֹא. (שם) וּמַה שֶּׁמָּצִינוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ הֶעֱלָה אֶת בְּנוֹ אַבְשָׁלוֹם מִגֵּיהִנּוֹם אֶפְשָׁר הוּא עִנְיָן אַחֵר, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַבֵּן בְּדֶרֶךְ בַּקָּשַׁת רַחֲמִים וּתְפִלָּה וְלֹא בְּדֶרֶךְ תִּקּוּן. וְיֵשׁ לְעַיֵּן.

האם בן יכול לתקן חטאי אביו?

כֵּן. וְהוּא עִנְיַן "בְּרֹא מְזַכֶּה אַבָּא". וְעַל יְדֵי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹות, מַעֲלֶה וּמְתַקֵּן אֶת אָבִיו, וּמַעֲלֵהוּ מִגֵּיהִנֹּם לְגַן עֵדֶן. (שם)

אם נתכונו האב והאם והכינו עצמם שניהם במחשבות קדושות - מה יהיו תוצאות הבן?

צַדִּיק גָּמוּר, בְּלֹא טֹרַח וּבְלֹא הֶמְשֵׁךְ זְמַן, אֶלָּא טִבְעוֹ יְהֵא לְטוֹב בְּלֹא מִלְחֶמֶת הָרַע וְהַטּוֹב.

אם נתכונו האב והאם במחשבה רעה ולא בקדשה כלל, מה יהיו תוצאות הבן?

רָשָׁע גָּמוּר בְּטִבְעוֹ, בְּלֹא מִלְחֶמֶת הָרַע וְהַטּוֹב.

אם האב נתכון לקדשה ולטוב והאם לרע, וכל אחד נתן כחו בשווה, אם לטוב ואם לרע, מה יהיו תוצאות הבן?

בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן יִכֹּף הַטּוֹב אֶת הָרַע עַל יְדֵי לְחִימָה שֶׁל טוֹב בְּרַע, כִּי לְעוֹלָם כֹּחַ הַשְׁפָּעַת הָאָב גָּדוֹל מִכֹּחַ הַשְׁפָּעַת הָאֵם.

אם האב במחשבת קדשתו נתן כחו בבן יותר מהאם במחשבתה הרעה, מה יהיו תוצאות הבן?

עַל יְדֵי לְחִימַת הַטּוֹב בְּרַע, יִכֹּף כֹּחַ הַטּוֹב אֶת הָרַע, וְאֵין צֹרֶךְ בְּהֶמְשֵׁךְ זְמַן.

אם האם נתנה כחה במחשבתה הרעה יותר מהאב במחשבתו הטובה, מה יהיו תוצאות הבן?

עַל יְדֵי לְחִימַת הָרַע בְּטוֹב, יִכֹּף הָרַע אֶת הַטּוֹב, וְסוֹפוֹ לְהָרַע בְּלֹא הֶמְשֵׁךְ זְמַן. (סיכום בני אהרן עמ' פה אות יא)

א.ה. נִרְאֶה שֶׁכָּל הַנִּזְכָּר בַּתְּשׁוּבוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת הוּא עַל דֶּרֶךְ טִבְעָן שֶׁל דְּבָרִים, אוּלָם אֵין סָפֵק שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה אוֹ כַּאֲשֶׁר עוֹמֶדֶת זְכוּת מְסַיֶּמֶת כְּגוֹן זְכוּת אָבוֹת אוֹ מַעֲשֶׂה טוֹב חוֹזֵר הַבֵּן בִּתְשׁוּבָה כַּיָּדוּעַ מֵהַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים וּמֵהַמְּצִיאוּת.

כיצד מתבטא באפן חיצוני כח האב בבן, לחיוב ולשלילה?
בְּהִיוֹת הַבֵּן זָרִיז בְּטִבְעוֹ, קַל כַּנָּשָׁר וְרָץ כַּצְּבִי, בָּזֶה נִכָּר שֶׁגָּבַר כֹּחַ הָאָב, וְיִתָּכֵן לְחִיּוּב - בִּזְרִיזוּתוֹ לַעֲבוֹדַת ה' וּלְטוֹב, וְלִשְׁלִילָה - בִּזְרִיזוּתוֹ לְעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה.

כיצד מתבטא באפן חיצוני כח האם בבן?
בְּהִיוֹת הַבֵּן כָּבֵד וְעַצְלָן, בָּזֶה נִכָּר שֶׁגָּבַר כֹּחַ הָאֵם בַּבֵּן, וְיִתָּכֵן לְחִיּוּב - בִּכְבֵדוּתוֹ וְעַצְלוּתוֹ בְּעִנְיְנֵי הַחֹמֶר וְעוֹלָם הַזֶּה, וְלִשְׁלִילָה - עַצְלוּתוֹ בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדַת ה'.

הרב עם תלמידו, האם ישנה השפעה נפשית ביניהם?
כֵּן. הָרַב נוֹתֵן חֵלֶק מִנִּשְׁמָתוֹ לְתַלְמִידוֹ, וּבֵין רַב לְתַלְמִיד - שֶׁלֹּא כְּמוֹ אָב וּבְנוֹ - אֵין נִפְרָד אוֹתוֹ חֵלֶק שֶׁנָּתַן לְתַלְמִידוֹ מֵהַתַּלְמִיד, וְנִשְׁאֶרֶת בּוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וְלָכֵן חָמוּר כְּבוֹד רַבּוֹ מִכְּבוֹד אֲבִיו, שֶׁרַבּוֹ נוֹתֵן לוֹ חֵלֶק מִנִּשְׁמָתוֹ - מַתְּנַת עוֹלָם וָעֶד, וְאִלּוּ אֲבִיו אֵין מַתְּנָתוֹ מֵחֵלֶק נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, כַּמְבֹאָר לְעֵיל בַּתשובה הָרְבִיעִית.

האם יש כח בתלמיד להוציא את רבו מגיהנום כמו בן המוציא את אביו?
אֶפְשָׁר שֶׁכֵּן, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּרַבִּי מֵאִיר שֶׁפָּעַל לְטוֹבַת רַבּוֹ אֶלִישָׁע, וְאַחַר כָּךְ הִמְשִׁיךְ רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהֶעֱלָהוּ לֶאֱלִישָׁע מִגֵּיהִנֹּם, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא בְּדַרְכּוֹ תְּפִלָּה וּבַקָּשַׁת רַחֲמִים וְלֹא בְּדֶרֶךְ תִּקּוּן, וְיֵשׁ לְעַיֵּן.

האם יש קשר נשמות בין אחים?
כֵּן. הָאָח הַקָּטָן, כְּשֵׁם שֶׁלּוֹקֵחַ לְבוּשׁ וְחֵלֶק לְנִשְׁמָתוֹ מֵאָבִיו וְאִמּוֹ, כֵּן לוֹקֵחַ מֵאֲחִיו הַגָּדוֹל. וְלָכֵן מִסַּעַם זֶה חַיָּב הָאָח הַקָּטָן בִּכְבוֹד אֲחִיו הַגָּדוֹל. (שער המצוות פרשת יתרו פירוש ב')

אדם שהצרך להתגלגל מחמת חטא, האם בת זוגו גם באה לעולם בגלגול לצרך זווגו?
פְּעָמִים שֶׁכֵּן, אִם יֵשׁ לוֹ זְכוּת מְיֻחֶדֶת.

מהו הסימן לאדם שזכה בבת זוגו האמתית?
אִם חַיֵּיהֶם בְּנַחַת וְזִוּוּגָם בְּנָקָל וְעוֹלֶה יָפֶה.

אדם שעד שנשא את בת זוגו הלך לו בקשי גדול על ידי מריבות וקטטות עד שנשאה, אמנם לאחר שנשאה חיו בשלום ובהשקט, דבר זה מורה על זווג אמתי או לא?
זֶהוּ זִוּוּגוֹ הָאֲמִתִּי, כִּי אִם לֹא הָיָה הָאֲמִתִּי, לֹא הָיוּ חַיִּים בְּשָׁלוֹם וּבְשַׁלְוָה לְאַחַר נִשּׂוּאֵיהֶם, וּמַה שֶּׁעָלָה לוֹ בְּקִשְׁי וּבְקָטָטָה לְשֵׁאתָהּ, זֶה מִשּׁוּם שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל עָבוּר חֶטְאוֹ, וְהֻצְרַךְ שֶׁבַּת זוּגוֹ גַּם תִּתְגַּלְגֵּל לְצָרְכוֹ. וְלָכֵן, כֵּיוָן שֶׁהִיא מִצַּדָּהּ לֹא נִתְחַיְּבָה בְּגִלְגּוּל וְרַק נִתְגַּלְגְּלָה עֲבוּרוֹ, יֵשׁ מְקַטְרְגִים וּמַפְרִיעִים בֵּינֵיהֶם עַד הַנִּשּׂוּאִין.

פעמים ב' חברים או ב' אחים שונאים זה לזה או מקנאים זה בזה, והוא בטבעם ללא סבה המחיבת את השנאה או הקנאה, מה הטעם לכך?
הֱיוֹת וּשְׁנֵיהֶם מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד, וְלִשְׁנֵיהֶם אוֹתָהּ מַטָּרַת תִּקּוּן, וְכָל אֶחָד חוֹשֵׁב שֶׁחֲבֵרוֹ חוֹטֵף אֶת שְׁלֵמוּתוֹ מִמֶּנּוּ, וְאַף שֶׁהֵם אֵינָם יוֹדְעִים זֹאת - מַזָּלָם מַרְגִּישׁ בָּזֶה, וְלָכֵן נִגָּרֶמֶת הַשִּׂנְאָה

וְהַקְּנָאָה. וְאִלּוּ הָיוּ יוֹדְעִים אֱמֶת זוֹ שֶׁאֵינָם אֶלָּא מַשְׁלִימִים אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי, וְכָל אֶחָד מוֹעִיל בִּשְׁלֵמוּתוֹ לִשְׁלֵמוּת חֲבֵרוֹ - הָיוּ אוֹהֲבִים מְאֹד זֶה לָזֶה.

נשמה שהיא בעולם העליון, וחברתה מאותו שרש בעולם הזה, האם גם יש שנאה וקנאה ביניהם כמקרה קודם?

לֹא, וּלְהֶפֶךְ - יֵשׁ לְאוֹתָהּ נְשָׁמָה שֶׁבְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת חֵשֶׁק גָּדוֹל שֶׁתַּצְלִיחַ וְתַעֲלֶה אוֹתָהּ נְשָׁמָה שֶׁהִיא מִשָּׁרְשָׁהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אֵין לָהּ מַה לְקַנֹּאת בָּהּ, מֵאַחַר וְהִיא אֵינָהּ יְכוֹלָה בֵּין כֹּה לְפָעֹל כְּלוּם, מֵאַחַר שֶׁהִיא בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת, וּבְהַצְלָחַת הַנְּשָׁמָה שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה נִשְׁלָם גַּם תִּקּוּנָהּ לְמַעְלָה, הֱיוֹת וְהֵם מְשֹׁרָשׁ אֶחָד.

האם יש הבדל בין צדיק מגזע צדיקים לצדיק שאינו מגזע צדיקים?

כֵּן. צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ מִגֶּזַע צַדִּיקִים, אֵין טִבְעוֹ בֶּאֱמֶת לִתֵּן חֲסָדִים וְלַעֲשׂוֹת טוֹבוֹת, אֶלָּא שֶׁהוּא צָרִיךְ לִשְׁבֹּר מִדּוֹתָיו. אֲבָל צַדִּיק בֶּן צַדִּיקִים, טִבְעוֹ הוּא לִהְיוֹת בַּעַל חֶסֶד וְנוֹתֵן. (אורות הגר"א)

מה טעם יש צדיק שבחטא מסים קשה לו מאד להתגבר עליו?

כְּיָוֹן שֶׁחֵטְא זֶה מֻשְׁרָשׁ בּוֹ מִמַּעֲשֶׂה אֲבוֹתָיו, וְרֹב טֶבַע הָאִילָן בַּפְּרִי. (אורות גר"א)

אדם שמת בלא בנים, ובא אחיו ומיבם את אשת המת להקים שם לאחיו, האם זה קריאת שם בלבד ובזה יוקם שם אחיו?

יוֹתֵר מִזֶּה - וְהוּא, שֶׁבְּרוּר לָנוּ שֶׁנֶּפֶשׁ הַמֵּת הִיא הִיא אוֹתוֹ וְלָד שֶׁנּוֹלָד מֵהַיְבוּם הַהוּא, אִם מְכַוֵּן לְשֵׁם מִצְוַת יִבּוּם וּלְשֵׁם שָׁמַיִם. (ספר הגלגולים פי"ב, זוהר)

וּבָעִנְיָן מַה יְהֵא עִם גּוּפוֹ שֶׁל אוֹתוֹ שֶׁמֵּת בְּלֹא בָנִים לִתְחִיַּת הַמֵּתִים, עַיֵּן לְעֵיל.

אדם שנפטר מן העולם והשאיר את אשתו מעברת, מי הוא אותו ולד שנולד?

הוּא הָאָב שֶׁנִּפְטַר שֶׁבָּא וּמִתְגַּלְגֵּל בְּאוֹתוֹ בֵּן. (שער הגלגולים עמ' רכא)

מה באתי לתקן?

האם יש סימנים כדי לדעת מה היה קלקול האדם בגלגולו הקדם?

כֵּן, וּכְמוֹ שֶׁיִּבֹאַר לְהַלָּן, וּבְכָל אֹפֶן כְּשֶׁהָאָדָם חָפֵץ בְּכָל לִבּוֹ לְהַשְׁלִים תִּקּוּן נַפְשׁוֹ וּלְהַחְזִירָהּ לְיוֹצְרוֹ כְּפִי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, בֵּין אִם יַבְחִין בַּסִּימָנִים אוֹ לֹא - מִן הַשָּׁמַיִם כְּבָר יְכִוְּנוּהוּ לָאֱמֶת לְהַשְׁלִים אֶת תַּכְלִיתוֹ בַּחַיִּים חַיּוּתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ זֶה בַּאֲרִיכוּת לְקַמָּן בְּתִשּׁוּבָה י"א.

מהם הסימנים?

ב סִימָנִים: א. עֲבֵרָה שֶׁנִּכְשָׁל בָּהּ בְּגִלְגּוּלוֹ הַנּוֹכְחִי הַרְבֵּה פְּעָמִים. ב. עֲבֵרָה שֶׁנַּפְשׁוֹ חוֹשֶׁקֶת מְאֹד לַעֲשׂוֹתָהּ, וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁנַּפְשׁוֹ הֶטְבְּעָה בַּעֲבֵרָה זוֹ בְּגִלְגּוּל קוֹדֵם. (אורות הגר"א עמ' קלח)

כיצד ידע על איזה מצוה נתגלגל כדי לקימה בגלגול זה.

מִצְוָה שֶׁיֵּצֵר הָרַע תַּקִּיף מְאֹד אִתּוֹ שֶׁלֹּא לְקַיְּמָהּ, וְזֶהוּ סִימָן שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל כְּדֵי לְקַיְּמָהּ, וּמֵאִידָךְ - אִם יֵשׁ לוֹ חֵשֶׁק גָּדוֹל לְקַיְּמָהּ, אֲזַי יֵדַע שֶׁעַל מִצְוָה זוֹ נִתְגַּלְגֵּל. (צדקת הצדיק, שבט מוסר פכ"ג)

במה ידע האדם להשקיע את עקר כחו בלמוד התורה הנחלקת לפשט, רמז, דרש וסוד?

בַּמֶּה שֶׁנַּפְשׁוֹ חוֹשֶׁקֶת בְּיוֹתֵר, וְזֶהוּ סִימָן שֶׁזֶּה תִּקּוּנוֹ בְּגִלְגּוּל וֶה. וְכֵן כְּשֶׁרוֹאֶה מֵאִידָךְ קְשָׁיִים רַבִּים בִּתְחוּם לִמּוּד מְסֻיָּם, וְזֶהוּ סִימָן הַמְחַזֵּק לְיַדֵּעַ אֶת עִקַּר תִּקּוּנוֹ, כִּי כֵּיוָן שֶׁזֶּה תִּקּוּנוֹ, לָכֵן חִשְׁקוֹ גָּדוֹל בָּזֶה, וְלָכֵן הַיֵּצֶר מְנַסֶּה לְהַפִּיל עָלָיו קְשָׁיִים גְּדוֹלִים כְּדֵי שֶׁיְּאַבֵּד תִּקּוּנוֹ (שם). וּמַעֲשֶׂה דּוֹמֶה לָזֶה מְסֻפָּרִים עַל מוהר"ם אַלְשֵׁיךְ שֶׁרָצָה מְאֹד לַעֲסֹק בְּחָכְמַת הַקַּבָּלָה, וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבְּגִלְגּוּל קוֹדֶם הָיָה גָּדוֹל בְּחָכְמַת הַקַּבָּלָה, וְלֹא בָּא בְּגִלְגּוּל זֶה כִּי אִם לְהַשְׁלִים עַצְמוֹ בְּחֵלֶק הַדְּרוּשׁ, לָכֵן שֶׁיִּמְשֹׁךְ לְהַשְׁקִיעַ כֹּחוֹתָיו בִּדְרוּשׁ וְלֹא בְּקַבָּלָה, כִּי זֶהוּ תִּקּוּנוֹ. (שם)

אדם שבא לתקון דבר מסים, ואכן רואה שנפשו חשקה באותו דבר לקימו, האם הוא נחן בכלים המאפשרים לקים את יעודו?

כֵּן, דְּאִם לֹא כֵּן הֵיאַךְ יִתְבַּע עַל מַטְרוֹת בִּיאָתוֹ לָעוֹלָם.

אם אפשר לתת דגמאות שבהן ידע האדם חובתו בעולמו, מבחינה זו שאכן נחן בכלים ובכשורים לקים יעודו.

לְדֻגְמָא, אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כִּשְׁרוֹנוֹת טוֹבִים לַתּוֹרָה, עָלָיו לְהַשְׁקִיעַ אֶת כִּשְׁרוֹנוֹתָיו לַעֲמֹל תּוֹרָה. וּבַעֲמֹל תּוֹרָה עַצְמוֹ, יֵשׁ וְנַחַן לְעִיּוּן, יֵשׁ וְנַחַן לִבְקִיאוּת, יֵשׁ נַחַן לַהֲלָכָה, וְיֵשׁ וְנַחַן לְסוֹדוֹת הַתּוֹרָה. וְכֵן אָדָם שֶׁבְּטִבְעוֹ יֵשׁ לוֹ אַהֲבַת חֶסֶד, אוֹת הִיא כִּי עִנְיַן זֶה שַׁיָּךְ לְשֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. וּכְמוֹ יֵשׁ וְנַחַן הָאָדָם לְזִכּוּי הָרַבִּים, וְעַל כֵּן יְהִיוּ בְּיָדָיו כֵּלִים הַמַּתְאִימִים לְקֵרוּב רְחוֹקִים בְּדֶרֶךְ שֶׁל דְּרָשׁוֹת, הַרְצָאוֹת אוֹ חִבּוּר סְפָרִים וְכַיּוֹצֵא.

האם שנויי המצבים שבאדם מחיבים שנוי בעבודתו?

כֵּן. לְמָשָׁל כְּשֶׁאָדָם בְּמַצָּב טוֹב וְהַכֹּל מִתְנַהֵל כְּפִי רְצוֹנוֹ, עָלָיו לְהִתְחַזֵּק וּלְהַאֲמִין שֶׁהַכֹּל מִכֹּחוֹ יִתְבָּרַךְ וּלְהוֹדוֹת לוֹ. וּכְשֶׁמַּצָּבוֹ חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, יָבִין שֶׁאָז עָלָיו לְהִתְחַזֵּק וְלָדַעַת שֶׁרְצוֹן ה' שֶׁיִּתְגַּבֵּר לְחַלֵּץ עַצְמוֹתָיו מֵעַצְבוּת וּנְפִילָה. וְכֵן כָּל מַצָּב וּמַצָּב שֶׁל הָאָדָם, יֵדַע הָאָדָם שֶׁהַהֲדְרִישָׁה מִמֶּנּוּ לַעֲבֹד וּלְהִתְאַמֵּץ בְּהִתְמוֹדְדוּת עִם אוֹתוֹ מַצָּב.

עוד דגמאות לנושא חשוב זה שאנו עוסקים בו.

אָדָם שֶׁהוּא בְּטִבְעוֹ רַגְזָן וּבַעַל תַּאֲוָה, עֲבוֹדָתוֹ לְהִתְגַּבֵּר עַל כַּעֲסוֹ אוֹ עַל תַּאֲוָתוֹ, וּלְהַשְׁקִיט עַצְמוֹ מֵהֶם בְּכָל יְכָלְתּוֹ.

דגמאות נוספות לצד החיובי

אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּכוּנוֹת חִיוּבִיּוֹת, כְּגוֹן שֶׁהוּא בַּעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת, נָחְתָּן, רַחְמָן, לֹא בַּעַל תַּאֲוָה, צָרִיךְ לְנַצְּלָן לַעֲבוֹדַת ה', לְעָבְדוֹ מִתּוֹךְ מִדּוֹתָיו הַטּוֹבוֹת וְלִהְיוֹת בַּעַל חֶסֶד וְרַחֲמִים עִם הַבְּרִיּוֹת וְכַיּוֹצֵא.

וּמִכָּאן יֵשׁ לָאָדָם לְהִתְעוֹרֵר בִּמְאֹד לֹא לְהִתְרַשֵּׁל מִלְּהִתְמוֹדֵד בַּמֶּה שֶׁקָּשֶׁה וְנוֹגֵד אֶת טִבְעוֹ, כִּי עָלָיו לָדַעַת שֶׁדַּוְקָא בַּמֶּה שֶׁיּוֹדֵעַ וְרוֹאֶה שֶׁיִּצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו לְהַחְטִיאוֹ בְּיוֹתֵר, זֶה עִקַּר תִּקּוּנוֹ.

מה ענין שלא לדחק את השעה בתקון האדם?

גַּם בְּדָבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ תִּקּוּן, פְּעָמִים שֶׁיֵּשׁ לְהַמְתִּין לִזְמַן קָצוּב, וְאַחַר שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה מַה שֶּׁבִּיכָלְתְּךָ, אֵין לְךָ לְהִתְאַמֵּץ לְדָחֹק אֶת הַשָּׁעָה גַּם בְּעִנְיְנֵי רוּחָנִיּוּת. וְתָבִין זֹאת עַל פִּי סִפּוּר שֶׁהָיָה עִם מוהרח"ו וְרַבּוֹ הָאָר"י:

"יוֹם אֶחָד הָיִיתִי בְּתַעֲנִית, בָּכִיתִי מְאֹד וְהִרְבֵּיתִי דְּבָרִים לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לוֹמַר שֶׁלָּמָּה מוֹנֵעַ מִמֶּנִּי דַּרְכֵי הַתשובה וְלֹא הָיָה מֵשִׂים בְּלֵב מוֹרִי זַ"ל שֶׁיְּלַמְּדֵנִי כִּרְצוֹנִי, וְהִרְבֵּה דְּבָרִים כְּאֵלֶּה. וְהָלַכְתִּי לְבֵיתוֹ, וְהִכִּיר הָעִנְיָן בְּפַרְצוּפִי, וְאָמַר לִי, כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה רָצוּ לְהַעֲנִישֵׁנִי בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה עַל שֶׁהֵטַחְתִּי דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה, לוּלֵי שֶׁנִּזְדַּמֵּן לִי סָנֵגוֹר אֶחָד עָלַי לוֹמַר שֶׁמַּחְשַׁבְתִּי הָיְתָה לְטוֹבָה. וְאָמַר לִי, שֶׁאָזְהֵר מִלְּדַבֵּר פַּעַם אַחֶרֶת דְּבָרִים אֵלֶּה, כִּי יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהֶעֱגֵל רוֹצֶה לִינֹק, פָּרָה רוֹצָה לְהֵינִיק, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ זְמַן קָצוּב לְכָל דָּבָר, כַּנִּזְכָּר בַּפָּסוּק 'עֵת לְכָל זְמַן וְעֵת לְכָל חֵפֶץ', וְאֵיךְ הָיִיתִי אוֹמֵר, חַס וְחָלִילָה, שֶׁהַקָּבָ"ה הָיָה מוֹנֵעַ מִמֶּנִּי דַּרְכֵי הַתשובה, וְאַדְרַבָּא, מִי הָיָה גּוֹרֵם וּמַכְנִיס בְּלִבִּי כָּל זֶה הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הַתשובה לוּלֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרְחֲמָיו [הַמְרֻבִּים] עַל בְּרִיּוֹתָיו. וְאָמַר לִי, כִּי מַה שֶּׁמָּנַע מִמֶּנִּי עַד אָז לְהַגִּיד לִי רְצוֹנוֹ הָיָה סִבַּת זְמַן קָצוּב, וְאָז בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁלָם הַזְּמַן, וְשֶׁמֵּהַיּוֹם הַהוּא וְאֵילָךְ לֹא יַסְתִּיר מִמֶּנִּי כָּל אֲשֶׁר אֶשְׁאַל מִמֶּנּוּ, וְכֵן עָשָׂה מֵאָז וְהָלְאָה".

הסימנים הנזכרים לעיל הם כללים, והלא האדם נצרך לתקון פרטים רבים, ואם כן, היאך ידע בפרטי פרטות מה עליו לתקן, שהרי אם לא ידעם, לא בא על תקונו?

אָדָם הַמְּשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁעָלָיו, כְּבָר מְשֻׁמָּעִים יֵשׁ לוֹ סִיְעָתָא דִּשְׁמַיָּא וּמְכַוְּנִים אוֹתוֹ לְתַקֵּן אֶת כָּל פְּרָטֵי תִּקּוּנוֹ.

וְאַעֲתִיק לְךָ דְּבָרָיו הַנִּפְלָאִים שֶׁל הָרַב "בֶּן אִישׁ חַי" בְּעִנְיַן שאלה זוֹ

אַל תִּתְפַּלֵּא וְתֹאמַר כִּי לְפִי זֶה עַתָּה, בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאֵין נִמְצָאִים בַּעֲלֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ כְּרַבֵּנוּ הָאָר"י זִיע"א וְאֵין לָנוּ מִי שֶׁיּוּכַל לָדַעַת שֹׁרֶשׁ מָקוֹם אֲחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וּבְחִינַת הַמַּגָּלְגְּלִים מִבְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ שֶׁקָּדְמוּ אֵלָיו, לֹא עַל עַצְמוֹ וְלֹא עַל אֲחֵרִים, אִם כֵּן נִמְצָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר, חַס וְחָלִילָה, לְשׁוּם אָדָם לִזְכּוֹת לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּתִקְנָהּ, וְאִם כֵּן, אֵיךְ יִשָּׁלֵם הַתִּקּוּן.

"דַּע לְךָ כִּי רַבֵּנוּ זלה"ה אֵירֵי בִּשְׁלֵמוּת הַבָּאָה וְנַעֲשֵׂית מִכֹּחַ הָאָדָם מִצַּד יְדִיעָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ, אַךְ וַדַּאי כִּי בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת הָאָדָם לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּתִקָּנָהּ, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו הָרַבִּים יָשִׂים בְּלֵב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת עִנְיָנִים הַצְּרִיכִים לוֹ כְּפִי מְקוֹם אֲחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וּבְחִינַת הַמְּגֻלְגָּלִים וְכוּ', וְהַכֹּל כְּפִי דְּבֵקוּת וְהִתְלַהֲבוּת לֵב הָאָדָם בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּאֲשֶׁר יִרְאֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת לֵב הָאָדָם מִשְׁתּוֹקֵק וְחָפֵץ וּמִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן נַפְשׁוֹ, אֶלָּא שֶׁחֲסֵרָה הַשָּׂגָתוֹ וִידִיעָתוֹ, אָז עוֹזֵר אוֹתוֹ שֶׁיָּשִׂים בְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים הַצְּרִיכִים לוֹ לִשְׁלֵמוּת תְּשׁוּבָתוֹ. וְעַל כֵּן תִּקְּנוּ לָנוּ אֲנָשִׁים כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת הָעֲמִידָה שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים: הֱשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ וְכוּ', וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. אַךְ לִהְיוֹת כִּי הֶכְנוֹת הַלְּבָבוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ הֵם מוּעָטִים, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, לָכֵן הַגָּלוּת מְתָאֲרֵךְ, וְלָאו כָּל אָדָם זוֹכֶה לְעֵזֶר שֶׁלֵּם בְּעִנְיָן זֶה בְּנָקֵל. אַךְ אִם הָיָה לָנוּ צַדִּיק גָּדוֹל כְּרַבֵּנוּ הָאָר"י זיע"א וְכִיּוֹצֵא שֶׁיְּגַלֶּה לָנוּ אֶת דְּרָכֵינוּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּדוֹרוֹ, הָיָה מִתְרַבֶּה תִּקּוּן הַשְּׁלֵמוּת שֶׁל הַתשובה אֵצֶל בְּנֵי אָדָם, וְאָז נִגְמַר תִּקּוּן הַנִּשְׁמוֹת בִּזְמַן יוֹתֵר מְקֻדָּם.

גַּם עוֹד יֵשׁ לוֹמַר בְּאֹפֶן אַחֵר, כִּי רַבֵּנוּ זלה"ה אֵירֵי בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ הָאָדָם לְתִקּוּן הַיִּסּוּרִין, שֶׁאִם יֵדַע שֹׂרֶשׁ אֲחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וְכוּ', שֶׁאָז יָכוֹל לַעֲשׂוֹת תשובה שְׁלֵמָה גְּמוּרָה מִבְּלִי צֹרֶךְ לְקַבֵּל יִסּוּרִין בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא וְכַמָּה גִּלְגּוּלִים בְּמֶשֶׁךְ זְמַן רַב, מֵאַחַר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַה לַּעֲשׂוֹת וּמְרַפֵּא הַפֶּגֶם וְהַמַּכָּה. עַל כֵּן בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ, שֶׁאֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל זֶה, הִנֵּה הוּא מְצְטָרֵךְ לְיִסּוּרִין וְעוֹד צָרִיךְ לוֹ כַּמָּה גִּלְגּוּלִים, לָכֵן רַבִּים הֵם הַיִּסּוּרִין בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁנִּתְמַעֲטָה הַהַשָּׂגָה וְהַיְדִיעָה, וְגַם בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים - מִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יְדִיעָה וְלֹא זָכָה לִשְׁמֹעַ מְקוֹם אֲחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וְכוּ' מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר אֲשֶׁר הָיוּ בִּזְמַנּוֹ, אה"נ הָיָה נִשְׁלָם תִּקּוּן שֶׁלּוֹ עַל יְדֵי יִסּוּרִין וְעוֹד כַּמָּה גִּלְגּוּלִים בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת וְכִיּוֹצֵא.

הִנֵּה כִּי כֵן בְּדוֹר יָתוֹם כָּזֶה, הָעִקָּר הוּא כַּוָּנַת הַלֵּב וְהַכְנָעָתוֹ וְהִתְלַהֲבוּת וְהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וּבִשְׁלֵמוּת נַפְשׁוֹ, שֶׁאָז הַקָּבָ"ה יָחוּס עָלָיו וְיוֹרֵהוּ הַדֶּרֶךְ הַטּוֹב אֲשֶׁר יֵלֵךְ בּוֹ הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה. כִּי הִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁבְּדוֹרוֹת אֵלּוּ לֹא מָצִינוּ מִי שֶׁזּוֹכֶה לְגַלּוּי אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זְכוּר לְטוֹב, עִם כָּל זֶה אֶפְשָׁר שֶׁיִּזְכֶּה אֵלָיו בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר, שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ בְּעֵין הַשֵּׂכֶל שֶׁלּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ מהרח"ו זַ"ל בְּהַקְדָּמַת מַאֲמַר סֵפֶר הַתִּקּוּנִין וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאַנְתְּ אֵלִיָּהוּ עָתִיד לְאִתְגַּלְיָא לֵיהּ אַפִּין בְּאַפִּין, וְאִית מַאן דְּעָתִיד לְאִתְגַּלְיָא לֵיהּ בְּטַמִירוּ בְּעֵין הַשֵּׂכֶל דִּלֵּיהּ וְכוּ'. עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן זֶה.

האם כמו שיש לאדם פרטי ענין מסים לתקנו, כמו הוא בכללות הדור האם יש להם ענין מסים כללי לכל הדור לתקנו?

כָּתַב בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים": "וְדַע, דִּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם הַפְּרָטֵי עִנְיָן מְסֻיָּם שֶׁעָלָיו לְתַקְּנוֹ, כְּמוֹ כֵן הוּא בְּאֹפֶן כְּלָלִי - כָּל דּוֹר וְדוֹר בִּכְלָלוּת יֵשׁ עָלָיו לְתַקֵּן בְּמֻיָּחָד דָּבָר מְסֻיָּם.
בְּיַחַס לְדוֹרֵנוּ, כָּתְבוּ צַדִּיקֵי הַדּוֹר, שֶׁעִקַּר מַה שֶּׁנִּדְרָשׁ לְתִקּוּן הַדּוֹר הוּא חִזּוּק הָאֱמוּנָה וְהַקְּדֻשָּׁה.
אֱמוּנָה - לְהִתְרַחֵק מִכָּל מִינֵי מִינוּת וַחֲקִירוֹת וְסִפְרֵי חִיצוֹנִים, וּלְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה תְּמִימָה וּפְשׁוּטָה בְּהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ בָּעוֹלָם. וְכֵן כָּתוּב בְּ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" שֶׁמִּכֵּן גָּלוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְנַשְּׁמָה אַחַת שֶׁזֶּה תִּקּוּן הָאַחֲרוֹן לַנְּשָׁמוֹת הַנִּדָּחוֹת רַבּוֹת בַּשָּׁנִים.
וְהוּא כּוֹלֵל לִהְיוֹת מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ בֶּאֱמוּנָה וּלְהִתְרַחֵק מֵהַגֶּזֶל מִתּוֹךְ אֱמוּנָה בַּה' שֶׁאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוּכָן לַחֲבֵרוֹ.
קְדֻשָּׁה - לִשְׁמֹר גְּדֵרֵי הַצְּנִיעוּת וְלִזָּהֵר מִפְּגַם הַבְּרִית וּמִכָּל טֻמְאוֹת הָעֲרָיוֹת. וְהָאַחֲרָיוּת הַכְּבֵדָה בָּזֶה הִיא עַל הַנָּשִׁים לִשְׁמֹר עַל הַלְּבוּשׁ הַצָּנוּעַ וְהַהַנְהָגָה הַצְּנוּעָה. וְאַדְרַבָּה, כַּמָּה שֶׁרוֹאֶה אִשָּׁה שֶׁהַדָּבָר כָּבֵד וְקָשֶׁה עָלֶיהָ - צְרִיכָה לָדַעַת - שֶׁמִּלְּבַד שֶׁזֶּהוּ תִּקּוּנָהּ הַפְּרָטִי שֶׁעַל זֶה נִתְגַּלְגְּלָה, זֶהוּ גַּם תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁל הַדּוֹר כֻּלּוֹ, וּבִשְׁמִירָתָהּ הֲרֵי שֶׁגּוֹרֶמֶת תִּקּוּן לְעַצְמָהּ וְלַדּוֹר כֻּלּוֹ, וּבְאֵי שְׁמִירָתָהּ גּוֹרֶמֶת קִלְקוּל לְעַצְמָהּ וּפְגָם לְכָל הַדּוֹר כֻּלּוֹ.

האם יש לאדם סימן לדעת קשר בין טבעיו והרגליו שבגלגול זה לבין אלו שבגלגוליו הקודמים?

וּמִלְּבַד שֶׁיֵּשׁ קֶשֶׁר יָשִׁיר בְּתוֹפָעוֹת מִדּוֹת וּטְבָעִים שֶׁל הָאָדָם בְּגִלְגּוּלוֹ הַנּוֹכְחִי מִמַּה שֶּׁהָיָה לוֹ בְּגִלְגּוּלוֹ הַקּוֹדֵם, כְּמוֹ כֵן, פְּעָמִים מִתְבַּטֵּא הַקֶּשֶׁר בֵּין גִּלְגּוּלוֹ הַקֹּדֶם לַנּוֹכְחִי בְּהַרְגָּשׁוֹת כְּמוֹ פְּחָדִים סְמוּיִים, וְיוֹתֵר מִזֶּה - פְּעָמִים אַף מִתְבַּטֵּא בְּחִיצוֹנִיּוּת גּוּפָנִית מַמָּשׁ.
וּכְמוֹ שֶׁמְּסֻפָּר בְּסֵפֶר "תּוֹרַת נָתָן" מִדִּבְרֵי הָאֲרִ"י לְתַלְמִידוֹ מוהרח"ו: "גַּם צִוָּה לִי בְּעִנְיַן הֶסְרַת הַסַּכִּין מֵעַל הַשֻּׁלְחָן לְהִזָּהֵר מְאֹד לְהָסִיר אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, וְלֹא יַסְפִּיק לְכַסּוֹתוֹ בְּלֶבֶד, וּבְפָרָט אֲנִי שֶׁהוּא מְשֹׁרָשׁ קַיִן שֶׁהוּא מְסוֹד כְּלֵי זַיִן. גַּם אָמַר לִי, כִּי עַתָּה בְּגִלְגּוּל זֶה אֲנִי מְתַקֵּן אֶת יוּבָל שֶׁהוּא מְשֹׁרָשׁ נַפְשִׁי, לוֹטֵשׁ כָּל חוֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל, מִצַּד הַגְּבוּרוֹת, וְאֵינִי מְתַקֵּן אוֹתוֹ כָּרָאוּי, וְלָכֵן פְּעָמִים כְּשֶׁהַסַּכִּין בְּיָדִי, אֲנִי חוֹתֵךְ יָדִי וְאֶצְבְּעוֹתַי בְּלִי מִתְכַּוֵּן, אוֹ עַל יְדֵי כָּל כְּלֵי בַּרְזֶל".
גַּם אָמַר לִי מוֹרִי זַ"ל, כִּי לְפִי שֶׁאֲנִי מְשֹׁרָשׁ קַיִן, שֶׁהוּא סוֹד תִּגְבּוֹרוֹת הַנִּקְרָא אֵשׁ, לָכֵן אֲנִי מִתְפַּעֵל מְאֹד וּמִתְבַּהֵל מְאֹד מֵרְאִיַּת הַמַּיִם, כִּי הָאֵשׁ בְּהִכָּנְסָהּ תּוֹךְ הַמַּיִם, נִכְבֵּית וּמִתְבַּטֶּלֶת, וְגַם לְפִי שֶׁהַמְּזִיקִין יָצְאוּ מִתּוֹלֶדֶת קַיִן כַּנּוֹדָע, לָכֵן אֲנִי מִתְפַּחֵד מְאֹד מִן הַמַּזִּיקִין".

"גַּם אָמַר לִי, כִּי קַיִן הוּא בְּסוֹד צִיּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְהֶבֶל הוּא הֶבֶל הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַפֶּה, שֶׁהוּא דִּבּוּר, וְלָכֵן שָׁרְשׁוֹ שֶׁל הֶבֶל הֵם דַּרְשָׁנִים וְדַבָּרָנִים. אֲבָל אֲנִי לְהִיוֹתִי מִן קַיִן, אֵינִי דַּבָּרָן וּבַעַל דְּבָרִים, וְאֵין לִי כָּל כָּךְ כֹּחַ הַדִּבּוּר כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לִי בְּצִיּוּר מְלָאכוֹת מַעֲשִׂיּוֹת".

העוון ותקונו בגלגול

(תשובות דלהלן ע"פ שער הגלגולים הקדמה כ"ב ועוד)

מהם טעם היסורים הפוקדים את דורנו?

רֹב אַנְשֵׁי דּוֹרֵנוּ הִנָּם שְׁאֵרִיוֹת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁעָבְרוּ כְּבָר גִּלְגּוּלִים רַבִּים וְלֹא הִשִּׂיגָה יָדָם לְהַשְׁלִים תִּקוּנָם, וּבְהֵיוֹת שֶׁאָנוּ בַּדּוֹר הַקָּרוֹב לְסִיּוּם תִּקוּן הַדּוֹרוֹת, הַנִּקְרָא "עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא", נִתְאַסְּפוּ בְּתוֹרַת "הִזְדַּמְּנוּת אַחֲרוֹנָה" אֶפְשָׁרוּת לְתִקּוּן קָצָר וּמוֹעִיל, וּלְצֹרֶךְ כָּךְ הֻצְרַכְנוּ לְנִסְיוֹנוֹת רַבִּים בְּפִתּוּיֵי הַיֵּצֶר, וְכֵן בְּיִסּוּרִים רַבִּים שֶׁהַמָּה גַּם נִסְיוֹנוֹת לִשְׁמִירַת מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה, וְהִתְעָרְמוּ כָּל הַנִּסְיוֹנוֹת הָרַבִּים בִּזְמַן קָצָר יַחֲסִית לְאוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁנִּתַּן לָהֶם הַזְּמַן הַקָּצָר לְתִקּוּן, וּבְגָלַל רִבּוּי הַפִּתּוּיִים וְהַנִּסְיוֹנוֹת יִתְקַצֵּר וְיִזְדָּרֵז תִּקּוּנָם בְּמְהִירוּת לְסִבַּת קְשִׁי הָעֲמִידָה בָּהֶם. (שומר אמונים)

מהי סבת הנפילות והעליות הפוקדות אותנו תכופות וחסר היציבות הנורא במעמד הרוחני?

מֵעֵין הַתשובה לַשְּׁאֵלָה הַקּוֹדֶמֶת. רֹב נִשְׁמוֹת הַדּוֹר הַזֶּה מְגֻלְגָּלוֹת כְּבָר גִּלְגּוּלִים רַבִּים, הָרַע שׁוֹלֵט בְּעִקְּרוֹ בְּאוֹתָן נְשָׁמוֹת לְסִבַּת חֶטְאָם, וְלָכֵן הַנְּפִילוֹת מְרֻבּוֹת, אוּלָם דַּוְקָא בְּגָלַל כֵּן, כָּל עֲלִיָּה קְטַנָּה וְכָל הִתְקַדְּמוּת וְקִימָה מִנְּפִילָה כָּל שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה מְאֹד בַּשָּׁמַיִם בְּדוֹרֵנוּ, וּמוֹעִילָה וּמְתַקֶּנֶת הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵהַקִּלְקוּלִים הָרַבִּים הַשּׁוֹטְפִים יוֹם יוֹם.

מה ענש תלמיד חכם המתגאה בתלמודו?

יַחְזֹר בְּגִלְגּוּל וְתִתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ חָכְמָתוֹ, וְלֹא יֵרֵד בּוֹ חָכְמָה כְּלָל.

האם לא יכר בו חכמה גם במלי דעלמא או רק בדברי תורה.

אֶפְשָׁר כָּךְ, וְאֶפְשָׁר גַּם אֹפֶן הַשֵּׁנִי - שֶׁיִּהְיֶה אָמְנָם חָכָם בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, אוּלָם בְּדִבְרֵי תוֹרָה לִבּוֹ סָתוּם וְאָטוּם עַל שֶׁנִּתְנָאָה בְּתַלְמוּדוֹ. (בני אהרן קמב אות ז)

מדוע רואים אנו בדורות האחרונים שנשותיהם של תלמידי חכמים מושלות בהם?

כִּי בַּעֲלֵי תּוֹרָה שֶׁבְּדוֹרוֹת אֵלּוּ הֵם גִּלְגּוּלִים שֶׁל אַנְשֵׁי דּוֹר הַמִּדְבָּר, וּבִימֵיהֶם הָיוּ עֵרֶב רַב שֶׁעָשׂוּ עֵגֶל, וְהַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים לֹא מְחוּ בְּיָדָם, וְאֵלּוּ הַנָּשִׁים שֶׁל דּוֹר הַמִּדְבָּר לֹא רָצוּ לְהִשְׁתַּתֵּף בַּעֲוֹון הָעֵגֶל כְּלָל, וְלָכֵן הַנָּשִׁים שֶׁל הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שׁוֹלְטוֹת בָּהֶם בָּעֲוֹון שֶׁלֹּא מְחוּ בַּעֲלֵיהֶן בָּעֵרֶב רַב בְּאוֹתוֹ זְמַן.

המוצא אבדה ואינו מחזירה, מה ענשו?
עָנְשׁוֹ שֶׁבָּא בְּגִלְגּוּל, וְאֵין מַסְפִּיק לְתַקּוּנוֹ עֹנֶשׁ "עִבּוּר" בִּלְבַד לְהִתְעַבֵּר בְּנִשְׁמַת חֲבֵרוֹ, אֶלָּא גִּלְגּוּל מַמָּשׁ, שֶׁהוּא חָמוּר מֵעֹנֶשׁ הָעִבּוּר. (ספר הגלגולים פי"ב)

האר"י ז"ל גלה שרב אנשי דורו מגלגלים מבהמות וחיות, מה הסימן לזה?
בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם עַזֵּי פָּנִים וְאֵין לָהֶם בּוּשָׁה, זֶה סִימָן שֶׁבְּגִלְגּוּל קוֹדֶם הָיוּ בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת, וּלְכָךְ אֵין לָהֶם בּוּשָׁה כִּבְהֵמָה. (חסד לאברהם)

צדיק שנפטר מן העולם ועלה למקום מנוחתו, האם נפטר מן הדין לעולם?
כָּל פַּעַם שֶׁנִּצְרָךְ אוֹתוֹ צַדִּיק לַעֲלוֹת לְמָקוֹם גְּבוֹהַּ יוֹתֵר, חוֹזֵר וְנִדּוֹן עַל דְּבָרִים דַּקִּים יוֹתֵר שֶׁקּוֹדֶם לֹא הָצְרַךְ לִהְיוֹת נִדּוֹן עֲלֵיהֶם, וּלְפָעָמִים אַף חוֹזֵר לְהִתְגַּלְגֵּל בְּדוֹמֶם, צוֹמֵחַ, חַי אוֹ מְדַבֵּר, וְהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ וּלְתוֹעַלְתּוֹ, וְנִשְׁמָתוֹ שְׂמֵחָה בְּכָךְ.

צדיק המתגלגל בדומם, צומח או חי, האם מרגיש בצער אותו חי כשנשחט, או בצער אותו צומח כשנתלש?
כֵּן. מַרְגִּישׁ בְּצַעַר שְׁחִיטַת הַבַּעַל חַי אוֹ בְּתְלִישַׁת הַצּוֹמֵחַ, וְכֵן בְּצַעַר שֶׁאַחַר זֶה - צַעַר הֶפְשֵׁט הָעוֹר, נְתִיחַ, בִּשּׁוּל וְכוּ', שֶׁכָּל אֵלֶּה גָּרְמוּ לוֹ.

האם יש זמנים מיחדים לעלית הגלגולים?
כֵּן. לַעֲלִיּוֹת מִדּוֹמֵם לְצוֹמֵחַ- אָב, אֱלוּל, תִּשְׁרֵי, חֶשְׁוָן.
זְמַן עֲלִיַּת הַצּוֹמֵחַ לְחַי - נִיסָן, אִיָּר, סִיוָן, תַּמּוּז.
זְמַן עֲלִיַּת הַחַי לִמְדַבֵּר - כִּסְלֵו טֵבֵת, שְׁבָט אֲדָר.

והלא אנו כל השנה מברכים מצומח ומחי, ומה תועלת אחר שיש לזה זמנים קבועים?
הַנִּדּוֹן בְּדוֹמֵם אוֹ בְּצוֹמֵחַ אוֹ בְּחַי וּמַצְדִּיק דִּין שָׁמַיִם עָלָיו, אָז גְּזֵרַת הַזְּמַן אֵינָהּ מַגְבֶּלֶת אֶצְלוֹ, וְנִתְקָן בְּכָל עֵת לְלֹא כְּפִיפָה לַזְּמַנִּים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל. וְכָל עִנְיַן הַזְּמַנִּים הִנּוֹ לְמִי שֶׁאֵינוֹ נִכְנָע עַל עָנְשׁוֹ, דְּאָז תִּקּוּנוֹ נִגְמָר בַּזְּמַן הַקָּבוּעַ לוֹ. וַהֲרֵי חִדּוּשׁ - שֶׁשִּׁיּוּךְ עִנְיַן חֲרָטָה וְהַצְדָּקַת דִּין שָׁמַיִם גַּם לְמִתְגַּלְגֵּל בְּדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי וּמְדַבֵּר, וְיוֹעִיל לוֹ מְעַט לְמַהֵר תִּקּוּנוֹ, כִּי הָרָשָׁע אֵינוֹ מִתְחָרֵט גַּם בִּהְיוֹתוֹ מָעֻנָּשׁ בְּגִלְגּוּלוֹ (ראה באריכות בפי' "בני אהרן" עמ' קסא אמצע אות כג). וּבְ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" מַשְׁמָע, דְּאִם בְּחַיָּיו הָיָה יְהוּדִי מַאֲמִין בַּהַשְׁגָּחָה, אָז יִזְכֶּה לִהְיוֹת מַאֲמִין גַּם בְּמַצַּב גִּלְגּוּלוֹ, וְיוֹעִיל לוֹ לְזֵרֵז תִּקּוּנוֹ.

מדוע זמן תקונם של מגלגלי דומם, צומח וחי, משמונה חדשים לשמונה חדשים ולא נעשה כסדר סמוך, ואז היה תקונם מארבעה חדשים לארבעה חדשים?
כֵּיוָן שֶׁבְּדָרְכְּךָ כְּלָל אֵין מַסְפִּיק תִּקּוּן הַמְגֻלְגָּלִים מֵאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים לְאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים, וְאִם כֵּן, אִם הָיוּ כְּסֵדֶר, הָיָה נִדְחֶה תִּקּוּנָם לַפַּעַם הַבָּאָה שֶׁמְּזַדַּמֶּנֶת לְאַחַר שָׁנָה, אֲבָל כְּשֶׁהִיא מְשֻׁמּוֹנָה לְשְׁמוֹנָה חֳדָשִׁים, סָבִיר שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן תִּקּוּנָם, וְזֶהוּ לְטוֹבָתָם. (בני אהרן שם)

מהו גלגולו של המדבר לשון הרע?
מִתְגַּלְגֵּל בְּאָבֶן, שֶׁהִיא דּוֹמֶמֶת וְשׁוֹתֶקֶת, לְכַפֵּר עַל לְחִישָׁתוֹ שֶׁל בַּעַל הַלָּשׁוֹן. וְכֵן מָצִינוּ בְּבִלְעָם הָרָשָׁע שֶׁחָטָא בִּלְשׁוֹנוֹ לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל וְנִתְגַּלְגֵּל בְּאָבֶן דּוֹמֵם, וּלְאַחַר מִכֵּן בָּא לְהִתְקַן וְנִתְגַּלְגֵּל בְּנָבָל הַכַּרְמְלִי, וּכְשֶׁחָטָא גַּם נָבָל בִּלְשׁוֹנוֹ, כְּשֶׁחֵרֵף אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה, מַזְלוֹ רָאָה שֶׁנִּכְשַׁל בְּתִקּוּנוֹ, וְלָכֵן נֶאֱמַר בּוֹ: "וַיְמָת לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ וְהוּא הָיָה לְאָבֶן". כְּלוֹמַר, שֶׁהָיָה לְאָבֶן כְּדֵי לְהִתְקַן וְנִכְשַׁל בְּתִקּוּנוֹ.

מהו גלגולו של המאכיל נבלות לישראל ומכשילן?
מִתְגַּלְגֵּל בַּעֲלֵה הָאַיִלָּן, וְעָנְשׁוֹ - שֶׁהָרוּחַ מַכָּה וּמְטַלְטֶלֶת הֶעָלֶה לְכָאן וּלְכָאן, וְיֵשׁ לוֹ צַעַר מִזֶּה. וּכְשֶׁנִּשְׁלָם זְמַנּוֹ לִשְׁהוֹת בַּעֲלֵה הָאַיִלָּן, נֶעֱקָר הֶעָלֶה מֵהָאַיִלָּן, וְנוֹבֵל וְנוֹפֵל לָאָרֶץ, וְזֶה דֻּגְמַת מִיתָה וְכָרֵת אֲצִלוֹ, שֶׁנֶּעֱקָר מִן הָעוֹלָם. וְזֶה מְרֻמָּז בַּפָּסוּק "כִּי תִהְיוּ כְּאֵלָה נֹבֶלֶת", מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה - כְּשֵׁם שֶׁהוּא הֶאֱכִיל "נְבֵלוֹת" לְיִשְׂרָאֵל - תִּהְיֶה נִשְׁמָתוֹ "נוֹבֶלֶת" וְנוֹפֶלֶת לָאָרֶץ.

מה גלגולו של שופך דם האדם?
מִתְגַּלְגֵּל בְּמַיִם. כְּשֵׁם שֶׁשָּׁפַךְ דַּם הָאָדָם - מִתְגַּלְגֵּל בְּמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר בַּדָּם: "עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם", וְעוֹמֵד תָּמִיד תַּחַת קְלוּחַ מַיִם, וְהַמַּיִם מְקַלְּחִים עָלָיו תָּמִיד, וּכְשֶׁרוֹצָה לָקוּם - מַפִּילִים אוֹתוֹ בְּכָל רֶגַע וְאֵין לוֹ מְנוּחָה.

מהו גלגולו של הבא על אשת איש?
חַיּוֹת וְדִינוֹ בְּחֻנָּק, לָכֵן מִתְגַּלְגֵּל בְּמַיִם וְנֶחְנָק שָׁם, וּמִתְגַּלְגֵּל בִּרְחַיִם שֶׁל טְחִינַת חִטִּים עַל יְדֵי זְרִימַת הַמַּיִם שֶׁמְּגַלְגְּלִים הָרֵחַיִם, הוּא וְהָאִשָּׁה שֶׁחָטָא בָּהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, יִתְגַּלְגֵּל בַּחֲמוֹר.

מהו ענשו של המזלזל בנטילת ידים?
כַּנִּזְכָּר לְעֵיל שֶׁנִּדּוֹן בְּמַיִם. וְאוּלָם אֵין עָנְשׁוֹ כְּחוֹטֵא בְּאֵשֶׁת אִישׁ שֶׁנִּדּוֹן בְּמַיִם זֵידוֹנִים הַמְקַלְּחִים תָּמִיד לְלֹא מָנוֹחַ, אֶלָּא בְּמַיִם שְׁקֵטִים וּרְגוּעִים.

מהו גלגול פרנס המתגאה על הצבור?
מִתְגַּלְגֵּל בִּדְבוֹרִים, שֶׁהֵם כְּבַעֲלֵי גַּאֲוָה שֶׁאֵינָם עוֹשִׂים מְלָאכָה, וְכֵן דַּבְּרָנִיּוֹת הֵן. וְכֵן זֶהוּ עֹנֶשׁ הַמְדַבֵּר דְּבָרִים שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן.

מהו גלגולו של המזלזל בברכות הנהנין?
גַּם הוּא מִתְגַּלְגֵּל בְּמַיִם. דִּכְמוֹ שֶׁהוּא לֹא מְדַקְדֵּק בְּבִרְכוֹת הַנֶּהֱנִין וּמְבָרֵךְ עַל כָּל דָּבָר "שֶׁהַכֹּל", שֶׁהוּא פּוֹטֵר הַכֹּל - יֵעָנֵשׁ לְהִתְגַּלְגֵּל בְּמַיִם שֶׁבִּרְכָתָם "שֶׁהַכֹּל".

מהו גלגולו של הבא על הבהמה?
מִתְגַּלְגֵּל בַּעֲטַלֵּף, וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּעוֹרֵב.

מהו גלגולו של החוטא בנדה?
יִתְגַּלְגֵּל בְּאִשָּׁה גּוֹיָה. וְהַבָּא עַל אֵשֶׁת אָחִיו יִתְגַּלְגֵּל בְּפֶרֶד, וְהַבָּא עַל כַּלָּתוֹ יִתְגַּלְגֵּל בְּפִרְדָּה.

הבא על אחותו, מהו ענש גלגולו?
יִתְגַּלְגֵּל בַּחֲסִידָה וְיַהֲרְגוּהָ חֲבֵרוֹתֶיהָ וְאִיתָא בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא בַּזֹּהַר (בהר סיני דף קיא ע"א): הַחוֹטֵא עִם הַגּוֹיָה, מִתְגַּלְגֵּל בְּגוֹי]. (מנחת יהודה)

החוטא תמיד בעיניו ומסתכל בעריות, מהו ענש גלגולו?
יִתְגַּלְגֵּל בְּעוֹף הַנִּקְרָא "רָאָה", שֶׁרוֹאֶה לְמֵרָחוֹק.

דין המתגלגלים הנזכרים לעיל, אף אם לא עשו תשובה?
לֹא. אִם עָשׂוּ תשובה הָרְאוּיָה כְּפִי הַמּוּבָא בְּדִבְרֵי הָאֲרי"י, נִצוֹלִים מִגִּלְגּוּלִים וּמִן הַגֵּיהִנֹּם.

כל המתגלגלים יש מי שמזכיר להם עוונם בזמן ענש גלגולם?
אֵין שׁוּם נְשָׁמָה מִתְגַּלְגֶּלֶת אוֹ שֶׁנַּעֲנֶשֶׁת בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה לִפְנֵי שֶׁכָּרוֹז מַכְרִיז עֲוֹנָהּ וְעָנְשָׁהּ וְכֵן בְּכָל הַזְּמַן הַהוּא שֶׁהִיא מִתְגַּלְגֶּלֶת, וְכֵן יֵשׁ עִמָּהּ שׁוֹטֵר הַמַּעֲנִישׁ אוֹתָהּ בְּאוֹתוֹ עִנְּשׁ הָרָאוּי לָהּ. וּכְגוֹן שֶׁעָנְשָׁהּ לְהִתְגַּלְגֵּל בְּמַיִם, יֵשׁ שָׁם שׁוֹטֵר עוֹמֵד עָלֶיהָ תָּמִיד וּמַפִּילָהּ לַמַּיִם בְּכָל רֶגַע הַקָּצוּב לָהּ.

המתגלגלים בגלגול מסים, האם משתנה ענשם, ומי קובע זאת?
יֵשׁ בֵּית דִּין הַדָּנִים אֶת כָּל הַמִּתְגַּלְגְּלִים וּמְשַׁנִּים עָנְשָׁם מִזְּמַן לִזְמַן, מֵעִנָּשׁ זֶה לְעִנָּשׁ אַחֵר, כְּפִי הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט הַצּוֹדֵק לָהֶם.

האם כל בני האדם מקלקלים בחטאם במדה שוה?
לֹא. כְּכָל שֶׁהָאָדָם בְּמַדְרֵגַת נֶפֶשׁ גְּבוֹהָה יוֹתֵר, פְּגָמוֹ גָּדוֹל יוֹתֵר, וּכְמוֹ שֶׁאֵין דּוֹמֶה שַׂר הַחוֹטֵא לְעֶבֶד הַחוֹטֵא.

האם תקף היצרים של בני האדם שוה בכלם?
לֹא. כְּפִי גְּדֻלַּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם, כֵּן תַּקִּיף יִצְרוֹ יוֹתֵר לְהַפִּילוֹ וּלְהַכְשִׁילוֹ, וְאֵצֶל אָדָם גָּדוֹל - אַף חֵטְא קַל שֶׁלּוֹ חָמוּר יוֹתֵר מִכַּמָּה חֲטָאִים שֶׁל אֲחֵרִים.

מדוע תקיפות היצר אצל האדם הגדול, גדול יותר מהאדם הקטן במעלה?
נֶפֶשׁ הַחוֹטֵאת מִתְלַבֶּשֶׁת בְּרַע כַּפִּי מַדְרֵגָתָהּ, וְלָכֵן נֶפֶשׁ הַגְּדוֹלָה בַּמַּעֲלָה, תּוֹקֵף אוֹתָהּ הַיֵּצֶר בְּיוֹתֵר כְּדֵי לְהַלְבִּישָׁהּ בָּרַע הַגָּבוֹהַּ בַּמַּעֲלָה כְּפִי בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ הַהִיא.

האמור לעיל, שחטא קל של אדם גדול הוא חמור יותר מכמה חטאי אחרים, האם זה מתבטא בענשו?
כֵּן. וְלָכֵן לִפְעָמִים יֶחְטָא הָאָדָם חֵטְא קַל וִידַקְדְּקוּ עִמּוֹ בַּשָּׁמַיִם וְיִפְרְעוּ מִמֶּנּוּ כְּאִלּוּ חָטָא חֵטְא חָמוּר, כִּי כְּפִי מַדְרֵגָתוֹ הַנַּעֲלֵית, אַף חֵטְא קַל נֶחְשָׁב לְחָמוּר. וְלָכֵן אַל יְהַרְהֵר אָדָם אַחֵר מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי כֻּלָּם בְּצֶדֶק וּבֶאֱמוּנָה.

אדם שבאחד מגלגוליו זכה למדרגה גבוהה, ועתה הנו במדרגה פחותה יותר, האם פגמו נמדד לפי מדרגתו עתה, או לפי מדרגתו הגבוהה ביותר שהיתה אי פעם באחד מגלגוליו הקודמים?

פְּגָמוֹ נִמְדָּד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ הַגְּבוֹהָה שֶׁהָיְתָה אֵי פַּעַם, וְנֶחְשָׁב לְאָדָם גָּדוֹל שֶׁחָטָא וְלֹא לְאָדָם קָטָן שֶׁחָטָא. וְלָכֶם תִּרְאֶה שֶׁלִּפְעָמִים עַל חֵטְא קַל נִפְרָעִים מֵהָאָדָם כִּפְלַיִם וּבְחֻמְרָא גְּדוֹלָה, כִּי עַל אַף הֱיוֹתוֹ עַתָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, נִמְדָּד חֶטְאוֹ כְּפִי הֱיוֹתוֹ אֵי פַּעַם בְּאֶחָד מִגִּלְגּוּלָיו בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה.

אדם החוטא במדרגתו המסימת שנמצא בה, האם כל חטא וחטא משפיע במדה שוה?
לֹא. כְּפִי חֹמֶר הַחֵטְא כֵּן מַשְׁפִּיעַ פְּגָמוֹ וְקִלְקוּלוֹ בְּמַדְרֵגָתוֹ, וּכְמוֹ כֵן עָנְשׁוֹ נִמְדָּד כְּפִי מִדַּת פְּגָמוֹ וְקִלְקוּלוֹ.

מהם מדרגות הפגמים והקלקולים?
מִלְמַטָּה לְמַעְלָה: א. הַפּוֹגֵם בְּמִצְוַת עֲשֵׂה. ב. הַיּוֹתֵר מִמֶּנּוּ - הַפּוֹגֵם בְּמִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה. ג. הַיּוֹתֵר מִמֶּנּוּ - הַפּוֹגֵם בְּחַיֵּבֵי כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין. ד. הַיּוֹתֵר מִמֶּנּוּ - הַפּוֹגֵם בְּחִלּוּל ה'. וּכְמוֹ כֵן כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּע מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ נֶחְלָק לִפְרָטִים שׁוֹנִים, כְּגוֹן אִם נַעֲשָׂה בְּשׁוֹגֵג אוֹ בְּמֵזִיד אוֹ בְּמָרֶד.

האם הגלגול הוא רק באנשים פרטיים או גם בדורות שלמים?
הַגִּלְגּוּל הוּא גַּם בְּדוֹר שָׁלֵם שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל בְּדוֹר אַחֵר.
וּלְהָבִין זֹאת, אַעֲתִיק לְךָ דִּבְרֵי הָאֲר"י זַ"ל מִסֵּפֶר הַכַּוָּנוֹת בְּדַרְוּשֵׁי הַפֶּסַח, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "הִנֵּה נוֹדַע מַה שֶּׁאָמְרוּ זַ"ל, כִּי אוֹתָם הַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, דּוֹר אֱנוֹשׁ וְדוֹר הַמַּבּוּל, סִלְקוּ אֶת הַשְּׁכִינָה לְמַעְלָה בְּרָקִיעַ שְׁבִיעִי מֵחֲמַת עֲוֹונוֹתָם. וְדַע, כִּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר שֶׁל שִׁעְבּוּד מִצְרַיִם הָיוּ בְּחִינַת אוֹתָם הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁל קֶרִי שֶׁהוֹצִיא אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּאוֹתָם ק"ל שָׁנִים עַד שֶׁלֹּא נוֹלַד שֵׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ בְּגִלְגּוּל בְּדוֹר הַמַּבּוּל, וְלָכֵן הָיוּ גַּם הֵם מַשְׁחִיתִים זֶרַע עַל הָאָרֶץ, כְּעֵין הַשֹּׁרֶשׁ אֲשֶׁר מִשָּׁם נוֹצְרוּ וְחָצְבוּ עַד שֶׁנִּמּוֹחוּ, וְאַחַר כָּךְ הֵם עַצְמָם חָזְרוּ וְנִתְגַּלְגְּלוּ בְּדוֹר הַפְּלָגָה, וַעֲלֵיהֶם כְּתִיב: 'וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם'", וְגַם אָז הוֹסִיפוּ לַחְטֹא עוֹד לְמָרֹד בָּעֶלְיוֹן, אֲבָל לֹא הָיוּ בְּאוֹתוֹ עָוֹון הָא' שֶׁל הַשְׁחָתַת זֶרַע כְּדוֹר הַמַּבּוּל. וְצָרִיךְ שֶׁתֵּדַע כִּי עִנְיַן הַנְּשָׁמוֹת הֵם כְּעִנְיַן הַזָּהָב הַנּוֹצָר בְּבֶטֶן הָאֲדָמָה, וּכְשֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתוֹ הוּא מָלֵא טִנּוּף וְסִיגִים, דָּבָר אֲשֶׁר לֹא יִשְׂעַר, וְלֹא תֹּאַר זָהָב לוֹ וְלֹא הָדָר, עַד יִתְחַכֵּם הַצּוֹרֵף לְהַגּוֹת סִיגִים מִכֶּסֶף פַּעַם אַחַר פַּעַם זְכוּךְ אַחַר זְכוּךְ, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, וּבְכָל זְכוּךְ מִזְּדַכֵּךְ לְאַט לְאַט, עַד אֲשֶׁר כָּל הַסִּיגִים נִפְרָדִים מִן הַזָּהָב, וְאַחַר כָּךְ נִכָּר הֱיוֹתוֹ זָהָב. וְכֵן הָעִנְיָן בַּנְּשָׁמוֹת, כִּי בְּחֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן נִתְעָרֵב טוֹב בְּרַע, וּבִפְרָט בַּנִּיצוֹצוֹת הָאֵלּוּ שֶׁל הַקֶּרִי שֶׁהוֹלִיד בְּק"ל שָׁנִים. וּכְבָר נִתְבָּאֵר אֲצִלֵנוּ בִּדְרוּשׁ שְׁכִיבַת הַלַּיְלָה שֶׁעַל הַמִּטָּה כִּי נִיצוֹצוֹת הַקֶּרִי הֵם חֲשׁוּבוֹת מְאֹד וּקְדוֹשׁוֹת, אֶלָּא שֶׁיּוֹצְאִים וּמִתְעָרְבִים בַּקְּלִפּוֹת, וּצְרִיכִים בֵּרוּר אַחַר בֵּרוּר לְתַקְּנָם, וְעַד"ז הָיוּ אֵלּוּ הַנִּיצוֹצוֹת הוֹלְכוֹת וְנִתְקַנּוֹת לְאַט לְאַט, עַד אֲשֶׁר הִתְחִילוּ לְהִתְתַּקֵּן וּלְהֵרָאוֹת

בְּחִינַת הַזָּהָב שֶׁבָּהֶם, וְזֶה הָיָה בְּדוֹר מִצְרַיִם. וּבָזֶה תָּבִין טַעַם נָכוֹן לָמָּה נִגְזַר עֲלֵיהֶם אוֹתוֹ הַשִּׁעְבּוּד הַקָּשֶׁה שֶׁאֵין כְּמוֹתוֹ - כִּי כְּנֶגֶד מַה שֶּׁחָטְאוּ בְּדוֹר הַמַּבּוּל לְהַשְׁחִית אֶת זַרְעָם, נִגְזַר עֲלֵיהֶם 'כָּל הַבֵּן הַיִלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ, דֶּגֶמת עֹנֶשׁ הַמַּבּוּל עַצְמוֹ. וּכְנֶגֶד מַה שֶּׁחָטְאוּ בְּדוֹר הַפַּלָּגָה 'הָבָה נִלְבְּנָה לְבֵנִים כו'', נֶאֱמַר 'וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים כו'''.

אחר שהדקדוקים במעשי בני-אדם להפרע מהם קשים הם מאד, מהי העצה להנצל מיום הדין?

כְּתַב אוֹר יְחֶזְקֵאל (''יראה ומוסר'' עמ' רס''ד) עֵצָה נִפְלָאָה לְתִקּוּן וְלִתְשׁוּבָה בְּשֵׁם הגר''י סַלַנְטֶר וְהוּא בְּדֶרֶךְ ''מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה''.

כְּשֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בְּדַרְכֵי הַצֶּדֶק וְעָמֵל לִשְׁכֹּחַ מַעֲלוֹתָיו - גַּם הַקָּבָּ''ה שׁוֹכֵחַ חֶסְרוֹנוֹתָיו, וּכְשֶׁהָאָדָם זוֹכֵר פְּשָׁטוּתוֹ זוֹכֵר לוֹ הַקָּבָּ''ה מַעֲלוֹתָיו.

אִם-כֵּן הַלּוֹמֵד מוּסָר, וּמְיַסֵּר עַצְמוֹ בִּידִיעַת פְּשָׁטוּתוֹ וּמִשְׁתַּדֵּל לְתַקֵּן חֶסְרוֹנוֹתָיו, יוֹעִיל לוֹ שֶׁבְּשִׁבְיל כָּךְ לֹא יִזְכֹּר לוֹ הַקָּבָּ''ה חֶסְרוֹנוֹתָיו.

וְכָתַב שָׁם הָ''אוֹר יְחֶזְקֵאל'': וְכַאֲשֶׁר רָאִיתִי זֹאת שָׂמַחְתִּי וְיָרְדָה מְעַט דְּאָגָה מִקִּרְבִּי.

דבוק

(ש''ות אלו נתחברו בחוברת מיוחדת בהוצאת ישיבת המקובלים ''שער השמים'')

כיצד להבחין האם ה"רוח" הנו של נשמה או סתם רוח שטות?

בְּדִבְרֵי רַבִּי פִּנְחָס הוֹרוֹבִיץ בְּסִפֶּר הַבְּרִית מִבֹּאר שֶׁיֵּשׁ לְהַבְחִין בְּג' חֲלָקוֹת שֶׁל רוּחַ:

א. רוּחַ שְׁטוּת סְתָם.

ב. רוּחַ רָעָה - דִּבּוּק.

ג. רוּחַ טוֹבָה.

וְאֵלּוּ סִימָנֵיהֶם:

א. רוּחַ שְׁטוּת:

אִם אֵינוֹ מְגַלֶּה עֲמָקוֹת וּמְדַבֵּר נִסְתָּרוֹת, רַק אוֹמֵר דְּבָרִים מַבְהִילִים, וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים זָרִים, זֶה רָאוּי לְרוֹפֵא טִבְעִי, כִּשְׁאָר כָּל חוֹלֶה.

ב. רוּחַ רָעָה - דִּבּוּק:

אִם מְגַלֶּה עֲמָקוֹת בְּאֵיזֶה דָּבָר, וּבְכָל מְלָאכָה וְעִנְיָן שֶׁלֹּא יָדַע זֶה מִקֹּדֶם, אוֹ מְדַבֵּר בְּלָשׁוֹן שֶׁלֹּא יָדַע בּוֹ מֵעוֹלָם, אוֹ מַגִּיד דְּבָרִים נִסְתָּרִים שֶׁנַּעֲשִׂים בְּמָקוֹם אַחֵר, וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר, נַעֲשָׂתָה כֵּן, וְעִם זֶה אָנוּ רוֹאִים בּוֹ דִּבְרֵי הֲבַאי, וּדְבָרִים בְּטֵלִים, וּמִתְנַהֵג כְּמִנְהַג הַמְשֻׁגָּע, בְּמַעֲשִׂים בְּלִתִּי רְאוּיִים, זֶה שֶׁרָאוּי לְהוֹלִיכוֹ לְבַעַל-שֵׁם שֶׁנִּתְמַחָה גַּבְרָא.

ג. רוּחַ טוֹבָה וּנְכוֹנָה:

אָמְנָם אִם מְדַבֵּר נִסְתָּרוֹת, וּמְגַלֶּה עֲמֻקוֹת, בְּאֵיזֶה חָכְמָה וְדַעַת שֶׁלֹּא יָדַע מֵאָז וּמִקֶּדֶם, וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ מִדְּבָרֵי הֶבֶל כְּלָל, וּמַעֲשָׂיו יְשָׁרִים וּמִתְנַהֵג בְּשֵׂכֶל יָשָׁר, מְכֻלְכָּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, כָּרְאוּי וְכַנָּכוֹן, הֲרֵי זֶה דָּבֵק טוֹב, וְרוּחַ נָכוֹן חָדָשׁ בְּקִרְבּוֹ, וַתָּחֵל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ...

מאיזה זמן ידוע לנו על דבוק?

כְּבָר הוּבָא בְּיוֹסֵף בֶּן מַתִּתְיָהוּ (קדמוניות היהודים ירושלים 19 כרך ב' עמוד 271) עַל רוּחַ אֶחָד שֶׁנִּכְנַס בְּאֶלְעָזָר וּכְשֶׁהִנִּיחוּ לוֹ תַּחַת אַפּוֹ שֹׁרֶשׁ מְסֻיָּם, הוֹצִיא אֶלְעָזָר אֶת הָרוּחַ דֶּרֶךְ הַנְּחִירַיִם.

לְאַחַר זְמַן יָדוּעַ לָנוּ עַל דִּבּוּקִים שֶׁהָיוּ בִּזְמַן הָאֲרִיזַ"ל, וּבִזְמַנּוֹ שֶׁל בַּעַל שֵׁבֶט מוּסָר, וּבִזְמַן הַטַּ"ז וּבִשְׁנוֹת ת"נ לְעֶרֶךְ בִּזְמַנּוֹ שֶׁל רַבִּי דָּוִד אוֹפְּנְהַיִים בָּעִיר נִיקֶלְשְׁבּוּרְג, וּבִשְׁנַת ת"ס, וּבִזְמַן הבעש"ט, וּבִזְמַן הַחֲתָם סוֹפֵר, וְעוֹד, לְאַחֲרוֹנָה הָיָה בִּזְמַן הֶחָפֵץ חַיִּים.

מדוע הרוח נכנס אצל אדם?

בְּמִדְרַשׁ תַּלְפִּיּוֹת (ענף הגלגולים אות ח') הוּבָא: "הָרוּחַ שֶׁל רָשָׁע הוֹלֵךְ נָע וָנָד תּוֹךְ כַּף-הַקֶּלַע, בּוֹרֵחַ עַצְמוֹ מִן הַשָּׂטָן וּמַכְנִיס עַצְמוֹ בְּדוֹמֶם, אוֹ בְּצוֹמֵחַ, בַּמָּקוֹם הַגָּזוּר עָלָיו וְהָרָאוּי לוֹ. אֲבָל כְּשֶׁהָרוּחַ נִכְנָס בְּגוּף אֵין הַשָּׂטָן יָכוֹל לִשְׁלֹט בּוֹ וְלַהֲזִיקוֹ וְכוּ'".

יֵשׁ רוּחוֹת שֶׁמְּנַסִּים לְהִכָּנֵס בְּחַיָּה טְהוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁסִּפֵּר הָרוּחַ (במעשה של הרוח ק"ק קארץ עמוד 75): אַחַר כָּךְ נִמְלַטְתִּי אֶל תּוֹךְ בְּהֵמָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה, חָשַׁבְתִּי לְעַצְמִי כִּי עַכְשָׁו תִּהְיֶה לִי כַּפָּרָה, כִּי סָבוּר הָיִיתִי שֶׁהַבְּהֵמָה תִּשָּׁחֵט בִּידֵי אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וְכָךְ תִּהְיֶה לִי יְשׁוּעָה עַל יְדֵי בְּרָכָה שֶׁיְּבָרֵךְ הַשּׁוֹחֵט עַל הַשְּׁחִיטָה, אֲבָל הַגּוֹרָל הָרַע גָּרַם וְהַבְּהֵמָה בִּידֵי עֲרֵל נִטְבְּחָה...

רוּחַ אֶחָד רָצָה לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִמַּלְאָכֵי חַבָּלָה הָרוֹדְפִים אַחֲרָיו, וְסִפֵּר שֶׁבִּזְמַן שֶׁהָיָה פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר: "עָבַרְתִּי בִּמְקוֹם נְהַר סַמְבַּטְיוֹן, וְהוּא נָהָר חָזָק וְתַקִּיף וְהוּא שֶׁל מַיִם, אַךְ מִתְגַּלְגְּלוֹת אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת. וְהִפְצַרְתִּי וְטָרַחְתִּי לַעֲבֹר מֵעֵבֶר לְנָהָר לְכָנֵס בְּתוֹךְ הָרֵי-יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּהֶיוֹתִי חַי שֶׁהָיוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל, אוּלַי תִּהְיֶה לִי הֲנָחָה קְצָת, וְלֹא הֵנִיחוּנִי, כִּי אָמְרוּ: טָמֵא לֹא יַעֲבֹר בְּתוֹכוֹ".(מנחת אליהו).

רוח - אם יכול להיות של אשה?

מִתּוֹךְ כָּל הַמִּקְרִים שֶׁהוּבָא עַל "רוּחוֹת", לֹא מָצָאתִי שֶׁהָרוּחַ הָיָה שֶׁל אִשָּׁה, וְיִתָּכֵן מִכְּיוָן שֶׁרוּחַ הוּא עִנְיָן בְּמִדָּה מְסֻיֶּמֶת שֶׁל גִּלְגּוּל, וּמִבְּאֹר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ חַיִּים וִיטַאל (שער הגלגולים בהקדמה, ובספר הגלגולים פרק ח' ופרק י"ג) כִּי הַגִּלְגּוּל הוּא בַּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים, אָמְנָם יֵשׁ גַּם יוֹצֵא מֵהַכְּלָל, כְּמוֹ שֶׁהוּבָא בְּשַׁעַר אֶפְרַיִם (פיורדעא תפ"ח עמוד טז לרבי אפרים

ריישר) שֶׁנְּשִׁים הַמִּתְקוֹטְטוֹת עִם בַּעֲלֵיהֶן וְגוֹרְמוֹת מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם, לְבַסּוֹף מִתְגַּלְגְּלוֹת עִם בַּעֲלֵיהֶן בְּבַעֲלֵי חַיִּים הַשְּׁנוּאִים זֶה לָזֶה.

מהו גדל הרוח?

יֵשׁ גְּדָלִים שׁוֹנִים שֶׁל רוּחוֹת, בְּסֵפֶר שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים (פרעמישלע תרל"ה דף י, א) הוּבָא רוּחַ שֶׁאָמַר שֶׁהוּא בְּגֹדֶל בֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת. וּלְבַעַל שֵׁבֶט מוּסָר (מנחת אליהו ז, א) סִפֵּר הָרוּחַ כִּי הַדָּבָר הוּא יַחְסִי הַכֹּל הוּא בְּהֶתְאֵם לְרוּחָנִיּוּתוֹ שֶׁל הָרוּחַ, וְעַל עַצְמוֹ אָמַר שֶׁהוּא בְּגֹדֶל שֶׁל אֱגוֹז קָטָן, אֲבָל הִדְגִּישׁ שֶׁיֵּשׁ רוּחוֹת קְטַנִּים מִמֶּנּוּ.

היכן בדרך כלל מקום המצאות הרוחות?

בְּרֹב הַמִּקְרִים הָרוּחַ שׁוֹכֵן בִּמְקוֹמוֹת מְזֹהָמִים לְיַד אַשְׁפָּה וּמַיִם מְלֻכְלָכִים (נשמת חיים עמוד ק"כ ועוד). וְלִפְעָמִים בִּמְעֵי עוֹף שֶׁהֻשְׁלַךְ לָאַשְׁפָּה (מוראים גדולים עמוד ה'), הַכֹּל תָּלוּי בְּמַהוּתוֹ שֶׁל הָרוּחַ עַד כַּמָּה הוּא חוֹטֵא, שֶׁיֵּשׁ לִפְעָמִים שֶׁשּׁוֹכֵן בְּחַיָּה טְמֵאָה כְּמוֹ בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁל הָרוּחַ בְּנִיקְלְשְׁבּוּרְג שֶׁשָּׁהָה תְּחִלָּה בְּכֶלֶב וְאַחַר כָּךְ בַּחֲזִיר (רוח חיים סימן כב).

רוּחַ מְסֻיָּם לֹא רָצָה לְהִכָּנֵס בְּאַנְשֵׁי עִיר מְסֻיָּם מִכֵּיוָן שֶׁהָיוּ חוֹטְאִים, וְהֶעֱדִיף לְכָנֵס בְּאַיָּלָה אַף שֶׁהָיָה לוֹ צַעַר רַב בְּשֶׁל הַדַּחַק וְהַסְּרָחוֹן בְּגוּף הַחַיָּה. (ספר הכונות ומעשה נסים עמוד ט').

רוּחוֹת שֶׁהֵם בְּמַעֲלָה יְתֵרָה נִכְנָסִים לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה כְּמוֹ לְתוֹךְ הַקְּנֶה שֶׁל הַמְּנוֹרָה לְהַדְלָקַת נֵרוֹת.

היש איזשהו סגלה למנע כניסת רוח?

אֵין הָרוּחַ יָכוֹל לְכָנֵס בְּפֶתַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מְזוּזָה (נשמת חיים דף קיא, א), כְּמוֹ כֵן הוּבָא בְּמַעֲשֶׂה רוּחַ בְּקאַרְץ שֶׁנִּכְנַס הָרוּחַ דֶּרֶךְ מַרְתֵּף הַפְּטוּר מִמְּזוּזָה, כְּבָר הוּבָא בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת וּמַעֲשֶׂה נִסִּים (קושטאנטינה שנת ת"פ) מַעֲשֶׂה בְּרוּחַ שֶׁהוּצָא מֵחוֹלֶה בְּצִפַּת הָיָה חוֹזֵר אֵלֶיהָ וּמַבְהִיל אוֹתָהּ. שָׁלַח הָאֲרי"י אֶת ר' חַיִּים וִיטַאל לְבָדְקָ אִם הַמְּזוּזָה כְּשֵׁרָה, וְנִתְבָּרֵר לוֹ כִּי לֹא הָיְתָה שָׁם מְזוּזָה כְּלָל. לְאַחַר קְבִיעַת מְזוּזָה בְּאוֹתוֹ בַּיִת שׁוּב לֹא הוֹפִיעַ הָרוּחַ.

בְּקֶרֶב הַקְּהִלּוֹת נָהֲגוּ שֶׁאִם הוֹפִיעַ דִּבּוּק הִגִּיהוּ כָּל הַמְּזוּזוֹת בְּבֵיתָם לְמָנֵעַ חֲדִירַת רוּחוֹת לְבֵיתָם.

הרוח בא לבדו או בלווי עם אחרים?

רַבֵּנוּ הָאָרי"י הַקָּדוֹשׁ (בשער רוח הקדש עמוד פ"ח) כָּתַב: וְדַע, כִּי הָרוּחַ הַהוּא אֵינוֹ בָּא יְחִידִי, אֶלָּא שְׁטָן אֶחָד מַחֲזִיק בּוֹ וּמוֹלִיכוֹ נָע וָנָד עַל דֶּרֶךְ זֶה לְהַשְׁלִים פִּרְעוֹן עֲוֹנוֹתָיו. וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר אֶלָּא בִּרְשׁוּתוֹ, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתְנוֹ שׁוֹטֵר עָלָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת בֹּא (מא ע"ב): רָשָׁע, יֵצֶר-הָרַע שׁוֹפְטוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע

וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל יְמִינוֹ (תהלים קט), שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הָיָה מְקַלֵּל אֶת הָרְשָׁעִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַפְקִיד נֶפֶשׁ רָשָׁע עָלָיו שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ וְיַזִּיקֵהוּ. וְיָבוֹא עִמּוֹ שָׂטָן אֶחָד לַעֲמֹד עַל יְמִינוֹ עַל נֶפֶשׁ הָרָשָׁע הַהוּא, לְעָזְרוֹ לַעֲמֹד שָׁם. וְלִפְעָמִים יוֹצֵאת הַנֶּפֶשׁ מִשָּׁם, וְנִשְׁאָר הַשָּׂטָן לְבַדּוֹ שׁוֹמֵר מְקוֹמוֹ. וְלָכֵן לֹא בְּכָל שָׁעָה עוֹמֶדֶת שָׁם הַנֶּפֶשׁ הַהִיא הַמְגֻלְגֶּלֶת. וְכַאֲשֶׁר יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ בְּשָׁעוֹת יְדוּעוֹת לְהַעֲנִישׁוֹ צָרִיךְ שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם לְקַבֵּל עָנְשׁוֹ. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יוֹשֵׁב שָׁם הַשָּׂטָן הַהוּא, הַמְמֻנֶּה עָלָיו, לִשְׁמֹר הַמָּקוֹם, וְאֵין הָאָדָם מִתְרַפֵּא מֵחֹלִי הַהוּא עַד שֶׁיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם.

האם הרוחות הם מכאלו שמתו מקרוב או גם מכאלו שמתו משנים רבות?

בְּתוֹךְ הַמְּקֹרִים הוּבָא גַּם רוּחוֹת שֶׁכְּבָר מֵתוּ עֲשָׂרוֹת בַּשָּׁנִים, וּמְסַפְּרִים עַל הָעֲנָשִׁים הַחֲמוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם, בְּאֶחָד מִן הַמְּקֹרִים (הובא בספר עמק המלך) שָׁאַל רַבִּי חַיִּים וִיטַאל אֶת הָרוּחַ, לָמָּה נֶעֱנַשׁ כָּל כָּךְ הַרְבֵּה שָׁנִים, הֲלֹא אָמְרוּ חֲז"ל מִשְׁפַּט רְשָׁעִים בְּגֵיהִנּוֹם י"ב חֹדֶשׁ, הֵשִׁיב לוֹ הָרוּחַ שֶׁלְּאַחַר שֶׁסָּבְלוּ כָּל הָעֲנָשִׁים חוּץ לְגֵיהִנּוֹם, אָז מַכְנִיסִים אוֹתוֹ לְגֵיהִנּוֹם וְשָׁם עוֹמְדִים י"ב חֹדֶשׁ. וְהוֹסִיף שָׁם הָרוּחַ כִּי צַעַר הַגֵּיהִנּוֹם אֵינוֹ חֵלֶק אֶחָד מִשִּׁשִּׁים חֲלָקִים שֶׁסּוֹבֶלֶת הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת קֹדֶם שֶׁתִּכָּנֵס לְגֵיהִנּוֹם.

מהיכן מקום כניסת הרוח לגוף האדם?

בְּרֹב הַמְּקֹרִים שֶׁהוּבָא נִכְנַס הָרוּחַ דֶּרֶךְ הַפֶּה וְהַגָּרוֹן שֶׁל הָאָדָם, אוֹ עַל יְדֵי שְׁתִיַּת מַיִם שֶׁשָּׁכַן שָׁם הָרוּחַ, אוֹ בַּאֲכִילַת דָּבָר מְסֻיָּם שֶׁשָּׁכַן שָׁם הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁהוּבָא בְּסֵפֶר הַחֲזִיוֹנוֹת לְרַבֵּנוּ חַיִּים וִיטַאל (ירושלים תשי"ד עמוד יט) שֶׁרוּחַ אֶחָד רָצָה לְהַגִּיעַ לְזֶה הָעוֹלָם, וּבָא דֶּרֶךְ נָהָר פְּרָת וְנִכְנַס לְדָג, וּבָא צַיָּד וּלְקָחוֹ וְהִתְפַּלֵּל אוֹתוֹ הָרוּחַ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּיַד גּוֹי, וְאָכֵן נָפַל בְּיַד יְהוּדִי שֶׁצִּוָּה לְאִשְׁתּוֹ לְמַהֵר לַעֲשׂוֹת הַדָּג לִכְבוֹד שַׁבָּת, וּכְשֶׁהֵסִירוּ הַקַּשְׁקַשִּׁים מֵהַדָּג הָיָה לוֹ צַעַר גָּדוֹל, וְנִכְנַס בְּרֹאשׁ הַדָּג, וְאַחַר כָּךְ אָכְלָה הַנַּעֲרָה רֹאשׁ הַדָּג, וְנִכְנַס לְגוּפָהּ.

כְּמוֹ כֵן בְּהַרְבֵּה מְקֹרִים נִכְנַס הָרוּחַ בַּאֲנָשִׁים שֶׁהִסְתּוֹבְבוּ אוֹ דָּרְכוּ בִּמְקוֹמוֹת מְזֹהָמִים, לְיַד הָאַשְׁפָּה, מַיִם מְלֻכְלָכִים (ראה ספר מוראים גדולים עמוד ה', נשמת חיים עמוד קכ, לב אליהו עמוד 22)

רַבִּי חַיִּים וִיטַאל סִפֵּר הוּבָא בְּקוּנְטְרֵס הַנְּהָגַת הָאֲרִ"י (ספר תולדות האר"י, 318) הִנֵּה מוֹרִי ז"ל בְּלֶכְתּוֹ בַּדֶּרֶךְ, וְהָיָה שׁוֹתֶה מִמַּעְיָן וּבוֹר, הָיָה מַבִּיט וּמְכַוֵּן בִּשְׁתִיָּתוֹ, עַד שֶׁבִּכֹּחַ כַּוָּנָתוֹ הָיָה מְגָרֵשׁ וְדוֹחֶה מִשּׁוּם אוֹתוֹ הָרוּחַ אוֹ הַנֶּפֶשׁ הַמְגֻלְגֶּלֶת שָׁם, וְאַחַר כָּךְ הָיָה שׁוֹתֶה מִן הַמַּיִם הָהֵם.

דבוק - אם הוא רשע בדוקא?

בְּרֹב מְקֹרֵי הַדִּבּוּקִים הֵם נִשְׁמוֹת רְשָׁעִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבִּי חַיִּים וִיטַאל (שער הגלגולים עמוד ס') "נִשְׁמוֹת רְשָׁעִים שֶׁלֹּא זָכוּ לִכְנֵס לַגֵּיהִנּוֹם וּלְכַפֵּר בְּכָךְ עֲוֹונוֹתֵיהֶם, נִכְנָסִים בְּגוּפוֹת בְּנֵי אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה". בְּכָל זֹאת מָצָאנוּ גַּם דִּבּוּק שֶׁהָיָה צַדִּיק גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁהוּבָא בְּסֵפֶר הַחֶזְיוֹנוֹת (ירושלים תשי"ד עמוד י"ט) שֶׁכְּבָר הָיָה הָרוּחַ לְאַחַר מִשְׁפַּט גֵּיהִנּוֹם, וְלִפְנֵי שֶׁהִנִּיחוּ אוֹתוֹ בַּמְּחִיצָה הָרְאוּיָה לוֹ מָצְאוּ בּוֹ עוֹד עָוֹון קַל, כִּי מַקְפִּידִים שָׁם עַל הַיּוֹתֵר קַל שֶׁבַּקַּלּוֹת, וְשָׁמַע מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד מִבֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לְמִי נִשְׁלַח וּמִי יֵלֵךְ לְהוֹדִיעַ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּדִמְשֶׁק אֵיךְ בַּעֲוֹונוֹתֵיהֶם נִגְזְרָה עֲלֵיהֶם מַגֵּפָה, וְיֵעָשׂוּ תשובה כְּדֵי לְתַקֵּן הָעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם, וּלְבַטֵּל הַגְּזֵרָה, וְאָז אָמַר הִנֵּנִי שִׁלְחוּנִי, וְאָמְרוּ לוֹ לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כְּכָל שֶׁשָּׁמַעְתָּ, וּבִשְׁלִיחוּת זוֹ תְּתַקֵּן הַפְּגָם שֶׁלְּךָ, וּבְבוֹאֲךָ מִשְּׁלִיחוּת זוֹ תִּכָּנֵס בְּמְחִיצָתָךְ.

מאיזה סבות נכנס הרוח באדם?

בְּכָל זֹאת מָצִינוּ כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁיְּכוֹל לִגְרֹם שֶׁיִּכָּנֵס בּוֹ הָרוּחַ, וְהוּא בִּשְׁעַת כַּעַסוֹ שֶׁל אָדָם, אָז הָרוּחוֹת שׁוֹלְטוֹת בּוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּזְמַנּוֹ שֶׁל רַבִּי חַיִּים וִיטַאל (הובא בעמק המלך אמסטרדאם עמוד ג') שֶׁהָאִשָּׁה הָיְתָה בְּכַעַס וְאָמְרָה "תְּהֵא לַשָּׂטָן", וּמִכֹּחַ מִלָּה זוֹ נָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת לִכָּנֵס בָּהּ.

וְכֵן הוּבָא בְּסֵפֶר מִנְחַת יְהוּדָה לְרַבִּי יְהוּדָה פְּתָיָה (דף מו, א) "וְנִכְנַסְתִּי בּוֹ בְּעֵת עֶרֶב בְּעֵת שֶׁהָיָה מִתְקוֹטֵט עִם אִמּוֹ עַל סְעוּדַת עֶרֶב".

כְּמוֹ כֵן הוּבָא (בספר מעשה נורא של הרוח) שֶׁטִּפֵּל בָּזֶה רַבִּי בֶּן צִיּוֹן חַזָּן שֶׁהָרוּחַ אָמַר שֶׁאִשָּׁה זוֹ הִתְקוֹטְטָה עִם שְׁכֶנְתָּהּ וְקִלְלָה אוֹתָהּ, בְּאוֹתוֹ זְמַן נִכְנָס בָּהּ.

כְּמוֹ כֵן בִּזְמַן שֶׁשּׁוֹתֶה מַיִם בְּלֹא בְּרָכָה, כַּמּוּבָא בְּסִפּוּרוֹ שֶׁל הַדִּבּוּק בִּזְמַן הֶחָפֵץ חַיִּים (הובא באור אלחנן).

האם ישנו קשר משפחתי או חברותי בין הרוח - לאיש שנכנס בו?

עַל פִּי רֹב אֵין קֶשֶׁר בֵּין הָרוּחַ לְאִישׁ שֶׁנִּכְנַס בּוֹ, אֲבָל הָיָה כַּמָּה מִקְרִים שֶׁהָיָה קֶשֶׁר בֵּינֵיהֶם, וְהוּא מַעֲשֶׂה שֶׁל הָרוּחַ שֶׁנִּכְנַס בְּאִשָּׁה - שֶׁהָיְתָה אִשְׁתּוֹ וְהִיא עִשְׂתָה אַחַר כָּךְ עֲבֵרוֹת, וּבַעֲלָהּ נִכְנַס בָּהּ, מִכְּיוָן שֶׁלְּאַחַר מִיתַת הַבַּעַל נִשְׁאַר קְשׁוּר עֲדַיִן נֶפֶשׁ הַבַּעַל לְהָאִשָּׁה, וּכְשֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה עֲבֵרוֹת סוֹבֵל מִזֶּה נִשְׁמַת הַבַּעַל, וּלְהֶפֶךְ מַעֲשֶׂה מִצְוָה בָּא לְזַכּוֹת נִשְׁמַת הַבַּעַל (וזה הסבה שעושים על פי קבלה תקון אלמנה - להפריד בין בעל הראשון עם האשה, ולא יפגע בעל השני מתוך קנאת בעל הראשון).

וְכָךְ סִפֵּר רוּחַ אֶחָד (הובא בנשמת חיים לרבי מנשה בן ישראל עמוד ק"ט), שֶׁהוּא נִטְבַּע בְּמַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף, וּבֵית דִּין לֹא רָצוּ לְהַתִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ, מִכְּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה עֵדוּת עַל

מִיתָתוֹ, וְאִשָּׁה זוֹ לֹא עָלֵינוּ עֲבָרָה כָּל מִינֵי אִסּוּרִים, וְלָכֵן בָּא לְתוֹךְ אִשְׁתּוֹ לְהַעֲנִישָׁהּ, מִכֵּיוָן שֶׁסּוֹבֵל מִזֶּה הַרְבֵּה, וּבִקֵּשׁ מֵהַחֲכָמִים שֶׁיְּמַהֲרוּ לְהַתִּיר לִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ.

וְכֵן הוּבָא בְּשֵׁעַר הַגִּלְגּוּלִים (ח, א) שֶׁרוּחַ אֶחָד אָמַר לְרַבֵּנוּ הָאָר"י הַקָּדוֹשׁ "אֲנִי הָיִיתִי בְּרוֹמִי עָנִי וּמִתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה בְּאוֹתוֹ גִּלְגּוּל. וְהָיָה זֶה הַבָּחוּר גַּם כֵּן שָׁם, וְהוּא הָיָה גַּבַּאי-צְדָקָה בְּאוֹתוֹ הַגִּלְגּוּל. וְצָעַקְתִּי לוֹ "פַּרְנְסֵנִי!" וְלֹא רָצָה, וּמַתִּי בָּרָעָב, וְנִזְרוּ עַתָּה בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה: כְּמוֹ שֶׁהָרַג אוֹתִי בְּאוֹתוֹ גִּלְגּוּל - גַּם אֲנִי אֶהֱרֹג אוֹתוֹ".

מה מספרת הרוח?

סְפוּר א.

דְּבָרִים מְסַמְּרֵי שֵׂעָר סִפְּרוּ הָרוּחוֹת עַל עַנְשָׁם, וּנְצַטַּט מַה שֶּׁאָמַר הָרוּחַ לְרַבֵּנוּ חַיִּים וִיטָאל (הובא בספר עמק המלך) בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל רוּחַ שֶׁנִּטְבַּע בִּסְפִינָה שְׁאַל לוֹ הָרַב: "מַה נַּעֲשָׂה בְּךָ אַחֲרֵי יְצִיאַת נַפְשְׁךָ?" הֵשִׁיב לוֹ הָרוּחַ וְאָמַר: "תֵּדַע כִּי נוֹדַע הַדָּבָר בְּרַאשֹׁ"ט (שם עיר) בִּטְבִיעַת הַסְּפִינָה. וְתֵכֶף יָצְאוּ יְהוּדֵי רַאשֹׁ"ט עַל שְׂפַת הַנָּהָר וְהוֹצִיאוּ אֶת כָּל הַיְּהוּדִים שֶׁנִּטְבְּעוּ בִּסְפִינָתִי וְקָבְרוּ אוֹתָנוּ בְּבֵית הַחַיִּים. וְתֵכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁהָלְכוּ הַיְּהוּדִים מִבֵּית הַחַיִּים, בָּא מַלְאָךְ אֶחָד אַכְזָרִי, וְשֵׁבֶט שֶׁל אֵשׁ בְּיָדוֹ וְהִכָּה בְּאוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט עַל קִבְרִי. מִיָּד נִבְקַע הַקֶּבֶר מִן הַהַכָּאָה הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר הָיְתָה כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה וַחֲזָקָה עַד לְמְאֹד. מִיָּד אָמַר לִי הַמַּלְאָךְ: "רָשָׁע, רָשָׁע. קוּם בַּדִּין!" מִיָּד לָקַח אוֹתִי וְשָׁמַנִי בְּכַף- הַקֶּלַע וְקָלַע אוֹתִי בְּפַעַם אַחַת מִן הָעִיר רַאשֹׁ"ט עַד לִפְנֵי הַפֶּתַח שֶׁל גֵּיהִנּוֹם שֶׁבַּמִּדְבָּר. וַאֲנִי בִּנְפִילָתִי שָׁמָּה לִפְנֵי הַפֶּתַח שֶׁל גֵּיהִנּוֹם, יָצְאוּ מִגֵּיהִנּוֹם אֶלֶף אֲלָפִים נְשָׁמוֹת שֶׁל רְשָׁעִים הַנִּדּוֹנִים בַּגֵּיהִנּוֹם, וְכֻלָּם צָעֲקוּ כְּנֶגְדִּי וְקִלְלוּ אוֹתִי. וְאָמַר לִי: בֹּא נָא אִישׁ-הַדָּמִים! צֵא מִכָּאן רָשָׁע עוֹכֵר יִשְׂרָאֵל, אֵין אַתָּה כְּדַאי עֲדַיִן לִכָּנֵס פֹּה, וַעֲדַיִן אֵין לְךָ רְשׁוּת לִכָּנֵס לַגֵּיהִנּוֹם".

אֲזַי הָלַכְתִּי מֵהַר לְהַר וּמִגִּבְעָה לְגִבְעָה וְאֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה מַלְאֲכֵי-חַבָּלָה הוֹלְכִים עִמִּי תָּמִיד וּמַכְרִיזִין לְפָנַי וּמַכִּין אוֹתִי תָּמִיד. וּבְכָל עֵת וְרֶגַע פָּגְעוּ בָּנוּ מַלְאֲכֵי-חַבָּלָה אֲחֵרִים. גַּם רוּחוֹת רָעוֹת, כְּשֶׁמָּעָם הַכְּרוּז אֲשֶׁר מַכְרִיזִין לְפָנַי, הוֹסִיפוּ לְהַכּוֹת בִּי גַּם הֵם, זֶה מוֹשֵׁךְ אוֹתִי אֶצְלוֹ מִכָּאן, וְזֶה מוֹשֵׁךְ אוֹתִי אֶצְלוֹ מִכָּאן, עַד שֶׁמִּתְפַּקְּקִין כָּל חֵלְיוֹת נִשְׁמָתִי.

סְפוּר ב.

כְּמוֹ כֵן סִפֵּר רוּחַ (הובא במנחת אליהו) שֶׁמֵּרֹב הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו הֶחְלִיט "לִפְרֹחַ בָּאֲוִיר, וְרָדְפוּ אַחֲרַי הַמְחַבְּלִים, וְהָיוּ מַכִּים בְּכֹחַ גָּדוֹל בְּלִי שׁוּם רָוַח בֵּין מַכָּה לְמַכָּה, בְּלִי חֶמְלָה, וּבְצָרוֹת וּכְאֵבוֹת אֲשֶׁר אֵין פֶּה יְכוֹל לְהֲבִינָהּ הַדְּבָרִים לְמִי שֶׁהוּא לָבוּשׁ בְּחֹמֶר. וְלֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְנוּחַ רֶגַע אֶחָד, לֹא בַּיַּבָּשָׁה וְלֹא בַּיָּם, וְלֹא בֶּהָרִים וְלֹא בַּגְּבָעוֹת, לְבַד מִיּוֹם שַׁבָּת שֶׁמְּנִיחִים אוֹתִי, וּמִיָּד בְּמוֹצָאֵי-שַׁבָּת מַתְחִילִים לְרָדְפִי".

סִפּוּר ג.

כְּמוֹ כֵן הוּבָא בְּמִנְחַת אֵלִיָּהוּ, מִמַּעֲשֶׂה שֶׁל רוּחַ שֶׁסִּפֵּר לְאַחַר פְּטִירָתוֹ עָבַר דֶּרֶךְ הַגֵּיהִנּוֹם ''יָצְאוּ לִקְרָאתִי כְּמוֹ שִׁלֹּשִׁים נְשָׁמוֹת מִגֵּיהִנּוֹם וְלֹא הֶנִּיחוּנִי לִכָּנֵס בְּתוֹכוֹ''. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ אִם הָיוּ הַרְבֵּה רְשָׁעִים בַּגֵּיהִנּוֹם? וְאָמַר שֶׁלֹּא רָאָה בְּתוֹכוֹ, כִּי נָפַל רָחוֹק כִּמְטַחֲוֵי-קֶשֶׁת, אַךְ רָאָה מֵרָחוֹק חֹשֶׁךְ עָבֶה, וְאֵין דָּבָר בָּעוֹלָם הַזֶּה לְדַמּוֹתוֹ. ''אַךְ רָאִיתִי צַדִּיקִים שֶׁהָיוּ עוֹלִים מֵעוֹלָם זֶה וְעוֹבְרִים בְּפֶתַח גֵּיהִנּוֹם, וְנֶאֱחָזִים בְּכַנְפֵיהֶם רְשָׁעִים מִנְּפָשׁוֹת שֶׁבַּגֵּיהִנּוֹם שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ חֹשֶׁךְ, וְהָיוּ הוֹלְכִים עִמָּהֶם, וּקְצָתָם מֵהַצַּדִּיקִים הָעוֹבְרִים דֶּרֶךְ שָׁם הָיוּ בְּכַנְפֵי בִּגְדֵיהֶם נִשְׂרָפִים מְעַט''. שָׁאַלְתִּי לוֹ: ''וְכִי בֶּגֶד יֵשׁ לָהֶם?'' וְאָמַר: ''אֵינִי יָכוֹל לְהַדְמוֹת הַדָּבָר, כִּי הוּא דָּבָר רוּחָנִי''.

סִפּוּר ד.

בִּשְׁנַת ת''ס הָיָה רוּחַ אֶחָד שֶׁסִּפֵּר בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים מֵעֲנְשׁוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא (הובא בספר הלכות נטילת ידים לסעודה פיעטרקוב תרע''א)

''רַבּוֹתַי, מַה לִּי לְהַכְחִישׁ לִפְנֵי רוֹם מַעֲלַתְכֶם? הִנֵּה אַגִּיד לָכֶם. מִיּוֹם שֶׁנִּפְטַר, שֶׁהָיָה עוֹבֵר עַל דָּת וְהָרְבֵּה יְלָדִים הוֹלִיד מֵעִם אֲשֶׁר לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא, (דהיינו מגויה). וּמִיָּד כְּשֶׁמֵּת וַיִּקָּבֵר בָּא אֵלָיו מַלְאָךְ אֶחָד וְהֶחְיָה אוֹתוֹ. וְהָיָה עוֹמֵד מִקִּבְרוֹ חַי. וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: 'רָשָׁע, מָה עָשִׂיתָ? אֵיךְ הִכְעַסְתָּ אֶת בּוֹרְאֶךָ? אוֹי לְךָ, אֵיךְ יָדִין אוֹתְךָ עַכְשָׁו?' מִיָּד הָיוּ בָּאִים מַלְאֲכֵי חַבָּלָה עָלָיו, וְהָיָה דְּמוּת פְּנֵיהֶם כִּצְפַרְדְּעִים וְאוֹכְלִים מִבְּשָׂרוֹ עַד שֶׁיִּמּוֹת. וּמִיָּד הוּא נִבְרָא מֵחָדָשׁ. בָּאוּ מַלְאֲכֵי חַבָּלָה שֶׁהָיוּ נִרְאִין כִּדְמוּת עַכְבָּרִים וְהָיוּ אוֹכְלִים אֶת בְּשָׂרוֹ עַד שֶׁמֵּת''.

סִפּוּר ה.

רוּחַ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּעִיר פְּרָג (בשנת ת''ס) סִפְּרָה ''רַבּוֹתַי, יוֹדְעִים אַתֶּם מַהוּ הַכַּף הַקֶּלַע?'' אָמַר לוֹ הֶחָסִיד ר' הִירְשׁ: ''שָׁמַעְתִּי שֶׁשְּׁנֵי מַלְאֲכֵי חַבָּלָה עוֹמְדִים מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, זֶה מִצַּד אֶחָד וְזֶה מִצַּד אֶחָד, וּמַנִּיחִים אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַקֶּלַע וּמַשְׁלִיכִין אוֹתוֹ זֶה לָזֶה''. אָמַר לָהֶם הָרוּחַ: ''לֹא כֵן הַדָּבָר! רַק שְׁנֵי מַלְאֲכֵי חַבָּלָה עוֹמְדִים מִשְּׁנֵי צְדָדִים וְכָל אֶחָד מַגִּיעַ עַד לָאָרֶץ''. וְהָיָה מַלְאָךְ אֶחָד בּוֹלֵעַ אוֹתוֹ עַד שֶׁהָיָה מַגִּיעַ עַד רַגְלָיו, הָיָה נִשְׁבָּר כָּל גּוּפוֹ וְאֵיבָרָיו, כִּי הָיָה נוֹפֵל מַמָּשׁ כְּמִן הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא לְפִיו שֶׁל הַשֵּׁנִי גַּם כֵּן נִשְׁבַּר כְּמוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה. וְכֵן הַמַּלְאָךְ הַשֵּׁנִי הָיָה בּוֹלֵעַ אוֹתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מֵקִיא אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיו שֶׁל הַמַּלְאָךְ הָרִאשׁוֹן. וְכָךְ הָיוּ עוֹשִׂים לוֹ י''ח שָׁנִים. וְלֹא הָיָה רוֹאֶה שׁוּם אוֹר בָּעוֹלָם, רַק לָזֶה כְּמוֹ אֵיזֶה שָׁנִים שֶׁעָבְרוּ רָאָה פַּעַם אַחַת כְּשֶׁהָיָה הַמַּלְאָךְ מֵקִיא אוֹתוֹ, הָיָה רוֹאֶה כְּאִלּוּ פָּתוּחַ פֶּתַח בְּקָצֶה אֶחָד בָּרָקִיעַ. וְהָיָה רוֹאֶה אָבִיו וְאִמּוֹ. וְהָיְתָה אִמּוֹ צוֹעֶקֶת עָלָיו

וְאוֹמֶרֶת: אוֹי לָהּ, אוֹי לְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁנִּזְדַּוֵּג עִמָּהּ בַּעֲלָהּ, אוֹי לְאוֹתוֹ רֶגַע שֶׁנִּתְעַבְּרָה מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד בֵּן כָּמוֹהוּ".

האם הרוח רואה ומגלה מעשים של אחרים?

יֵשׁ בֵּין הָרוּחוֹת שֶׁמְּגַלִּים מַעֲשִׂים שֶׁל אֲנָשִׁים אֲחֵרִים אֲשֶׁר הֵם עֲדַיִן בַּחַיִּים, כְּמוֹ בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁל הָרוּחַ בְּזָמֵנוּ שֶׁל בַּעַל לְבָה דּוֹדִי (הובא בספר גדולים מעשה ה' לרבי אליעזר אשכנזי ויניציאנה שמ"ג ה', א) כַּאֲשֶׁר נִכְנְסוּ כַּת בַּחוּרִים לְבֵיתוֹ שֶׁל הָרוּחַ, הֵחֵל לִזְעֹק "לָמָּה בָּאִים אֵלֶּה לְכָאן לִרְאוֹת אוֹתִי הֲלֹא הֵם עָשׂוּ כְּמַעֲשַׂי וְיִהְיוּ כָּמוֹנִי וְהוֹדוּ הַבַּחוּרִים בְּחֻטְאָם בִּבְכִיָּה נוֹרָאָה".

בְּאֶחָד מִן מִקְרֵי הָרוּחַ הוּבָא בְּסֵפֶר אִגְרוֹת הרמ"ז (לרבי משה זכות סי' ב'), שֶׁכָּל מַטָּרַת הָרוּחַ הָיָה מִכְּיוָן שֶׁהָיָה פַּרְנָס צִבּוּר, וּבְחַיָּיו לֹא מִחָה בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה עָלָיו לִמְחוֹת, וְלָכֵן נֶעֱנַשׁ לְהִתְגַּלְגֵּל בְּרוּחַ וּלְפָרְסֵם חֲטָאִים שֶׁל אֲחֵרִים.

כְּמוֹ כֵן הוּבָא בְּסֵפֶר הַחֶזְיוֹנוֹת, שֶׁרוּחַ אֶחָד אָמַר, בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ זֶה עוֹמֵד עַכְשָׁו וְדוֹרֵשׁ חָכָם אֶחָד וּמוֹכִיחַ לִבְנֵי אָדָם מֵהָעֲבֵרוֹת, בּוֹ בַּזְּמַן שֶׁהוּא עוֹצְמוֹ מָלֵא מִכַּמָּה וְכַמָּה עֲבֵרוֹת, וְכָזֶה וְכָזֶה עָשָׂה בִּזְמַנָּיו.

בְּכִתְבֵי ר' יאשה שוב (ירושלים תש"מ עמוד קל"ג) הוּבָא שֶׁבִּזְמַנּוֹ שֶׁל הט"ז נִכְנַס רוּחַ אֶחָד בְּנַעֲרָה אַחַת, וְכָל אֶחָד שֶׁעָבַר דֶּרֶךְ הָרְחוֹב שֶׁגָּרָה, הָיְתָה רְצָה לַחַלּוֹן וְהִגִּידָה בְּפָמְבֵי כָּל הָעֲבֵרוֹת שֶׁעָשָׂה הָאִישׁ הַהוּא, וְכֻלָּם נִמְנְעוּ מִלַּעֲבֹר שָׁם כִּי מִי יִרְצֶה שֶׁיִּתְפָּרְסְמוּ חֲטָאָיו. בַּעַל "שַׁבָּט מוּסָר" הֵבִיא בְּסִפְרוֹ "מְנֻחַת אֲלִיָּהוּ" עַל עֵסֶק עִם רוּחַ אֶחָד שֶׁסִּפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל אֲנָשִׁים וְכָתַב שָׁם "שְׁאַלְתִּי לוֹ: כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַגּוּף הַזֶּה, מֵהֵיכָן יוֹדֵעַ עֲבֵרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד? וְהֵשִׁיב, שֶׁכָּל הַנִּכְנָס בְּפָנָיו הָיָה רוֹאֶה בְּצִדּוֹ צוּרָה מְכֹעֶרֶת בְּתַכְלִית הַכִּעוּר, וְהָעֲבֵרָה כְּתוּבָה בְּמֵצַח אוֹתָהּ צוּרָה. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ טִיבָהּ שֶׁל צוּרָה הַזֹּאת". וְהֵשִׁיב: "הָעֲבֵרָה עַצְמָהּ נַעֲשָׂה שֵׁד וְהוֹלֵךְ אֶצְלוֹ תָּמִיד, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא שָׁב מִמֶּנָּה. וְאוֹתָהּ צוּרָה מַכְרִיחַ לוֹ לוֹמַר עֲבֵרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד". וְאָמַר עוֹד: "וְיֵשׁ כָּאֵלֶּה נִכְנָסִים בְּפָנַי בְּאוֹתָהּ צוּרָה, וְאֵין הַצוּרָה מְנִיחָה לִי לְבַיְּשׁוֹ". וְשָׁאַלְתִּי לוֹ: "לָמָּה?" וְהֵשִׁיב: "מִשּׁוּם שֶׁבְּוַדַּאי עָתִיד לַחְזֹר בִּתְשׁוּבָה".

האם הרוח מגלה חשיבות אנשים?

בְּסוֹף שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים הוּבָא שֶׁרוּחַ אֶחָד שִׁבַּח אֶת רַבִּי שְׁמוּאֵל וִיטַאל (בנו של רבנו חיים ויטאל) וְאָמַר שֶׁבַּשָּׁמַיִם מַכְרִיזִין עָלָיו.

בְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים הַשָּׁלֵם (פאדגורזא תרס"ה דף קיח) מֵבִיא מִפְּנִקַס הַקָּהָל דִּקְהַל-קֹדֶשׁ לֶבוֹב שֶׁבִּזְמַן הט"ז נִכְנַס רוּחַ בְּבֵת גְּבִיר וּבָאוּ לִפְנֵי רַבֵּנוּ הט"ז וּבִקְּשׁוּ מֵאִתּוֹ שֶׁיֵּלֵךְ לְבַקְּשָׁהּ וְיִתְפַּלֵּל בַּעֲדָהּ וְעַל יְדֵי זֶה תִּהְיֶה לָהּ רְפוּאָה. וְנֶעֱתַר לִשְׁאֵלָתָם וּכְשֶׁפָּתַח אֶת הַדֶּלֶת פָּתְחָה פִּיהָ וְאָמְרָה: "בָּרוּךְ הַבָּא!" וְהֶחְזִירָה פָּנֶיהָ. וְשָׁאַל אוֹתָהּ: "מַדּוּעַ הֶחְזַרְתְּ פָּנַיִךְ?" הֵשִׁיבָה

שֶׁהָרְשָׁעִים אֵינָם יְכוֹלִין לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי הַצַּדִּיקִים, וּבַשָּׁמַיִם קוֹרְאִין אוֹתְךָ רַבֵּנוּ בַּעַל הַטּוּרֵי זָהָב. וְהֵשִׁיב לָהּ: "אִם כָּךְ אֱמֶת הַדָּבָר - אֲזַי אֲנִי גּוֹזֵר שֶׁתִּתְרַפְּאִי בִּזְכוּת אֲשֶׁר תִּרְצָתִי הַיּוֹם טוּר פְּלִיאָה לְאַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה!" וְכֵן הָיָה.

בְּסֵפֶר אוֹר אֶלְחָנָן הוּבָא שֶׁהַדִּבּוּק שֶׁהָיָה בִּזְמַן הֶחָפֵץ חַיִּים, אָמַר עַל הֶחָפֵץ חַיִּים שֶׁבַּשָּׁמַיִם מַחְזִיקִים אוֹתוֹ כְּתִנָּא קָטָן בְּגַלַל הַתְּמָדָתוֹ הָרַבָּה בַּתּוֹרָה, (אגב החזו"א אמר פעם להרב ווינר - ראה בשמים מחשיבים ענין התמדה, שהרי הדבוק לא סיפר על מעלת החפץ חיים אלא פרט מעלה זו של התמדתו בתורה). כְּמוֹ כֵן הוּבָא שֶׁהָרוּחַ אָמַר עַל רַבִּי אֶלְחָנָן שֶׁמַּחְזִיקִים אוֹתוֹ בַּשָּׁמַיִם לְצַדִּיק תָּמִים.

האם תכונות הרוח - כפי שהיו לו בחייו?

תְּכוּנוֹת הָרוּחַ נִשְׁאַר כְּפִי שֶׁהָיָה בְּחַיּוּתוֹ, יֵשׁ אֲשֶׁר רוֹצִים לִשְׁתּוֹת יַיִן, מְכַיְּנִין שֶׁכָּךְ הָיָה רָגִיל בְּחַיָּיו, וְאֲדֵי הַיַּיִן הַמִּתְפַּשְּׁטִים בְּגוּף הַחוֹלֶה גּוֹרְמִים לוֹ שִׂמְחָה (מנחת אליהו לבעל שבט מוסר).

יֵשׁ אֲשֶׁר מְנַבֵּל פִּיו רח"ל מִכַּיְּנִין שֶׁכָּךְ הָיָה גַּם בְּחַיּוּתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר רַבִּי אֵלְיָהוּ לוֹפְיַאן עַל הָרוּחַ שֶׁהָיָה בִּזְמַן הֶחָפֵץ חַיִּים וז"ל כִּי הָיָה הַדִּבּוּק צוֹעֵק לִפְעָמִים (אצל ר' מנדיל שם) בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת וּבְפָחֲדִים נוֹרָאִים, שֶׁכָּל הַשּׁוֹמְעִים הָיוּ נִפְחָדִים וּמִזְדַּעְזְעִים, וְהָיָה אוֹמֵר שֶׁמַּלְאֲכֵי חַבָּלָה מְחַכִּים שֶׁיֵּצֵא מִגּוּפָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה וְיִקְרָעוּהוּ לִגְזָרִים וְכוּ' וְכוּ' (כי אין רשות למלאכי חבלה ליגע בנפש הרשע כל זמן שהוא נמצא בתוך גוף חי). וְאַחֲרֵי עָבְרוֹ כְּמוֹ רְגָעִים הָיָה מַתְחִיל לְדַבֵּר דִּבְרֵי לֵיצָנוּת וְנִבּוּל פֶּה - בְּאֹפֶן מְגֹעָל, עַד שֶׁכָּל הַשּׁוֹמְעִים הָיוּ סוֹתְמִים אֶת אָזְנֵיהֶם שֶׁלֹּא לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי נַבְלוּתוֹ. וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: הֵיתָכֵן?! מִלְּפָנַי כַּמָּה רְגָעִים צָעַקְתָּ בִּפְחָדִים גְּדוֹלִים, וְכָעֵת אַתָּה מְדַבֵּר דִּבְרֵי נְבָלָה וְלֵיצָנוּת?! וַיַּעַן לָהֶם בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: תֵּדְעוּ, כִּי אִם אֵין עוֹשִׂין תשובה, וְאֵין נַעֲשִׂים נְקִיִּים מֵהַחֵטְא, אֲזַי הַנֶּפֶשׁ לְמַעְלָה מִתְאַוָּה לָרַע כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה לְמַטָּה. אֵלּוּ הָיוּ דִּבְרֵי הַדִּבּוּק.

דברים שבקדשה - מפריעים לרוח?

יֵשׁ רוּחוֹת אֲשֶׁר כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה מַפְרִיעַ לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בָּרוּחַ בְּשָׁנַת תנ"ו (בספר מעשה ה' כי נורא הוא) שֶׁלֹּא נָתַן לַנַּעַר לְהָנִיחַ תְּפִלִּין וּלְהִתְפַּלֵּל בְּמֶשֶׁךְ שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, כִּי זֶה הִפְרִיעַ לָרוּחַ, כְּמוֹ כֵן הוּבָא (ברוח חיים ב, ב) שֶׁאִם הִכְנִיסוּ דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה תַּחַת הַכַּר, הִשְׁתּוֹלֵל הָרוּחַ, כְּמוֹ כֵן הוּבָא בִּזְמַנּוֹ שֶׁל הַחֶתָם סוֹפֵר בְּרוּחַ שֶׁנִּכְנַס לְיֶלֶד, וְהָיָה קוֹרֵעַ מְזוּזוֹת סִדּוּרִים וְחֻמָּשִׁים. (חוט המשולש לח. א)

בְּהַרְבֵּה מִקְרִים אִם נִכְנַס אָדָם קָדוֹשׁ לְבֵיתוֹ שֶׁל הָרוּחַ הָיָה צוֹעֵק הָרוּחַ שֶׁמְּפַחֵד לִרְאוֹתוֹ, וּכְמוֹ הָרוּחַ שֶׁהָיָה בִּזְמַנּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ חַיִּים וִיטָאל (הובא בספר עמק המלך), שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס רַבֵּנוּ חַיִּים וִיטָאל בְּפֶתַח הַבַּיִת הָפְכָה הָאִשָּׁה אֶת פָּנֶיהָ לַכֹּתֶל, אָמַר לוֹ מהרח"ו רָשָׁע לָמָּה

הָפַכְתָּ פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי, הֵשִׁיב לוֹ הָרוּחַ, אֵינִי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּפָנֶיךָ כִּי רְשָׁעִים אֵינָם יְכוֹלִים לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי שְׁכִינָה.

וְכֵן הָיָה בִּזְמַנּוֹ שֶׁל הַמְקֻבָּל הַנּוֹרָא רַבִּי מֹשֶׁה פְּרָאגֶר בַּעַל וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה (הובא בספר מעשה ה' כי נורא הוא) שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס רַבִּי מֹשֶׁה לְבֵית הָרוּחַ, צָעַק הָרוּחַ בְּקוֹל מַר וְיִלָלָה "אֲנָא אֲנִי בָּא - כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר נַסְתִּי וּבָרַחְתִּי מִפָּנָיו מִכָּל מְדִינוֹת בַּאֲשֶׁר יֵרָאתִי מִפָּנָיו, גַּם פֹּה אֵין לִי מְנוּחָה מִמֶּנּוּ, וּמִי הֵבִיאוֹ הֲלוֹם, אֲשֶׁר יָגֹרְתִּי בָּא לִי".

לאיש אשר רוח בו - היש לו כחות פיזיים על טבעיים?

לִפְעָמִים אוֹתוֹ אָדָם שֶׁנִּכְנַס בּוֹ הָרוּחַ, מַפְגִּין כֹּחוֹת עַל אֱנוֹשִׁיִּים כְּלָל וּכְלָל, וְכַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַנַּעַר הַחוֹלֶה בְּנִיקְלְשְׁבּוּרְג בִּשְׁנַת תקמ"ח שֶׁיָּצָא לָרְחוֹב וְהֵרִים עֲגָלָה כְּבֵדָה כְּמַעֲלָה פְּקָק מִן הַצְּלוֹחִית (שהובא בספר רוח חיים, ד, ב)

כְּמוֹ כֵן הוּבָא (בספר טוב טעם עמוד קמ, ב) בְּאִשָּׁה שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לָקַחַת מִמֶּנָּה אֶת הַיֶּלֶד כְּדֵי לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת מִילָה, וְהֶחְזִיקָה הַיֶּלֶד בְּכֹחַ עָצוּם שֶׁאֲנָשִׁים לֹא יָכְלוּ לְהוֹצִיאוֹ מִמֶּנּוּ, וְאָמְרוּ לָהּ הֲרֵי יֵשׁ כָּאן מִצְוָה, וְלָמָּה עוֹשָׂה כֵּן, אָמְרָה וְכִי אֲנִי הַתּוֹפֶשֶׁת, יֵשׁ רוּחַ בְּקִרְבִּי שֶׁלֹּא נוֹתֵן לִי, וְהוּא הַמַּחְזִיקוֹ.

האם יש כחות חדשים באדם שנכנס בו הרוח?

לִפְעָמִים הָאָדָם שֶׁבּוֹ נִמְצָא הָרוּחַ מַתְחִיל לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹנוֹת שֶׁלֹּא רָגִיל בָּהֶם כְּלָל וּכְלָל (כמו שהבאנו שזהו אחד הסימנים לדבוק)

מְעַנְיֵן הוּא מַה שֶּׁהוּבָא בְּסֵפֶר זִכְרוֹנוֹת הַמָּאוֹר (ח"ב עמוד קיא) שֶׁנַּעֲרָה בַּת י"ב שֶׁנִּכְנַס בָּהּ רוּחַ צְטָטָה לְלֹא טָעוּת סִימָנִים שְׁלֵמִים מִסֵּפֶר תְּבוּאוֹת שׁוֹר וּשְׁאָר הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, מִכַּיוָן שֶׁנִּכְנַס בָּהּ רוּחַ שֶׁל שׁוֹחֵט שֶׁיָּדַע הֵיטֵב הֲלָכוֹת אֵלּוּ.

באיזה אפנים משמיע הדבוק את קולו?

יֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁקּוֹל הַדִּבּוּק הוּא קוֹלוֹת מְשֻׁנּוֹת כְּמוֹ פּוֹעֶה כְּכֶבֶשׂ, קוֹרֵא כְּתַרְנְגוֹל, נוֹבֵחַ כְּכֶלֶב כְּפִי שֶׁהוּבָא בְּרוּחַ חַיִּים (ד, א), וּבְצָפְנַת פַּעְנֵחַ לְהגר"א מגריידיץ (בראדי תרל"ה עמוד כז, ב). וְיֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁנִּשְׁמָע בְּאִשָּׁה קוֹל גֶּבֶר, לִפְעָמִים קוֹלוֹ נִשְׁמָע מִמֶּרְחָק רַב כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּדִּבּוּק בִּזְמַנּוֹ שֶׁל הֶחָפֵץ חַיִּים.

מדוע הרוח נמנע מלגלות את שמו?

בְּרֹב הַמִּקְרִים הָרוּחַ לֹא רוֹצֶה לְגַלּוֹת שְׁמוֹ, מִכַּיוָן שֶׁכָּל הַחֲרָמוֹת וְהַהַשְׁבָּעוֹת לְהוֹצִיאוֹ צָרִיךְ תְּחִלָּה לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ, וְרוֹצֶה לִמְנֹעַ מֵעַצְמוֹ אוֹתָן חֲרָמוֹת לְכֵן לֹא מְגַלֶּה שְׁמוֹ, וְלָכֵן מְשַׁקְּרִים בִּשְׁמָם הָאֲמִתִּי (ראה ספר הכונות ומעשה נסים עמוד ח') וְהָאָר"י הַקָּדוֹשׁ הִזְהִיר לְרַבֵּנוּ חַיִּים וִיטַאל שֶׁהָרוּחַ הוּא רַמַאי גָּדוֹל וִישַׁקֵּר אֶת שְׁמוֹ בִּשְׁלֹשָׁה פְּעָמִים הָרִאשׁוֹנוֹת.

אֲבָל מִכְּיוָן שֶׁהָרוּחַ רוֹצֶה תַּקָּנָה לְנִשְׁמָתוֹ וּלְלֹא הַזְכָּרַת שְׁמוֹ לֹא נִתָּן לְתַקָּנוֹ לָכֵן מַסְכִּים בַּסּוֹף לְגַלּוֹת שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁלָּחַשׁ רַבִּי בֶּן צִיּוֹן חַזָּן לְרוּחַ אֶחָד שֶׁאִם יְהַתֵּל בַּאֲמִתַּת שְׁמוֹ אָפְסוּ לוֹ הַתִּקּוּנִים לְתַקְּנוֹ (מעשה נורא של הרוח עמוד א'). וְכֵן הוּבָא בְּמַעֲשֶׂה הָרוּחַ בְּנִיקְלְשְׁבּוּרְג שֶׁגִּלָּה שְׁמוֹ עֶשֶׂר פְּעָמִים בְּהִתְרַגְּשׁוּת עֲצוּמָה וְאָמַר שֶׁשְּׁמוֹ שְׁמוּאֵל ב"ר מֶעְנְדִיל וּבַיְילָא (בקונטרס מעשה ה' כי נורא).

בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת וּמַעֲשֶׂה נִסִּים (עמוד ח, ב), הוּבָא שֶׁהָרוּחַ אָמַר שְׁמוֹ מִבְּלִי שֶׁנִּשְׁאַל עַל זֶה וְתֵכֶף כְּשֶׁנִּכְנַס חָכָם גָּדוֹל אָמַר מִיָּד "בָּרוּךְ הַבָּא אֲדוֹנִי מוֹרִי וְרַבִּי אֵינוֹ זוֹכֵר אֲדוֹנִי כְּשֶׁהָיִיתָ תַּלְמִידוֹ בְּמִצְרַיִם זְמַן רַב, וּשְׁמִי פְּלוֹנִי וְשֵׁם אָבִי פְּלוֹנִי מִיּוֹשְׁבֵי מִצְרַיִם".

רוּחַ אֶחָד גִּלָּה שְׁמוֹ לְרַב בְּתְנַאי שֶׁהָרַב יַבְטִיחַ לוֹ שֶׁלֹּא יְסַפֵּר דָּבָר לְמִשְׁפַּחְתּוֹ (טוב טעם ליוורנו תרכ"ד עמוד קמ).

האם הרוח מגלה חטאי עצמו?

בְּרֹב הַפְּעָמִים מְסַפֵּר הָרוּחַ אֶת חֲטָאָיו שֶׁעָלָיו נֶעֱנַשׁ, כָּל סוּגֵי חֲטָאִים מוֹפִיעִים בְּסִפּוּרֵי הָרוּחוֹת, הַמַּעֲנִין מִכֹּל הוּא סִפּוּרוֹ שֶׁל הָרוּחַ שֶׁהוּבָא בְּמִנְחַת אֵלִיָּהוּ (דף ו, א) לְבַעַל שֵׁבֶט מוּסָר, שֶׁהָרוּחַ סִפֵּר שֶׁהָיָה בָּחוּר יֶרֶא שָׁמַיִם שֶׁבַּעַל שֵׁבֶט מוּסָר הֵעִיד שֶׁכֵּן הָיָה בֶּאֱמֶת, וְכָךְ מְבֹאָר שָׁם:

סִפּוּר א.

"אֲנִי אַבְרָהָם שיניאור דִּי קוֹרוֹנִיאֵל שֶׁחָנַקְתִּי עַצְמִי בַּעֲבוּר הָעֹנִי. שֶׁהָיָה קָרוֹב לְחֻפָּתִי, וְלֹא הָיָה בְּיָדִי לְהוֹצִאַת הַחֻפָּה, וּבָחַרְתִּי מָוֶת מֵחַיִּים מִפְּנֵי הַבּוּשָׁה. וְאַף עַל פִּי שֶׁיָּדַעְתִּי שֶׁהָיִיתִי עָתִיד לָבוֹא בְּעֹנֶשׁ זֶה, אַךְ יָוַדַע לְמַעֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ שֶׁאֲנִי הָיִיתִי בַּעַל תשובה, וְכַמָּה שָׁנִים שֶׁהָיִיתִי בִּלְבוּשׁ שַׁק וְאֵפֶר וְתַעֲנִיּוֹת אֵין מִסְפָּר. וְקֹדֶם שֶׁחָנַקְתִּי עַצְמִי צַמְתִּי ג' יָמִים וְג' לֵילוֹת, וְעָשִׂיתִי צְדָקָה וּוִדּוּיִים, אוּלַי הָיָה מוֹעִיל לִי לְהַצִּילֵנִי מֵהָעֹנֶשׁ מִמַּה שֶׁעָשִׂיתִי. וְלֹא הוֹעִיל לִי כְּלוּם, אַדְרַבָּה מַכְבִּידִים עָלַי הַמַּכָּה, בְּאָמְרָם: אֵיךְ אִבַּדְתָּ כָּל מַה שֶׁטָּרַחְתָּ בְּכַמָּה עִנּוּיִים וְתַעֲנִיּוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עַל עֲוֹונוֹתֶיךָ, וּכְבָר הָיִיתָ מֻשְׁלָם וְרָצוּי לִפְנֵי הַמָּקוֹם".

בְּתוֹךְ כָּךְ הִתְחִיל לִבְכּוֹת, וְאָמַר שֶׁהוּא בְּצַעַר גָּדוֹל, וְהַשּׁוֹמְרִים עָלָיו אוֹמְרִים לוֹ: חָנַקְתָּ עַצְמְךָ, הֲרֵי הָיִיתָ מַגִּיעַ לְמְנוּחוֹת, שֶׁצַּדִּיק הָיִיתָ וְהָיָה נוֹלַד לְךָ יֶלֶד, וְאַחַר כָּךְ הָיָה מֵת וּמַגִּיעַ לְמָקוֹם נִכְבָּד בְּגַן עֵדֶן, וְעַתָּה גָּרַמְתָּ לְעַצְמְךָ חֵטְא וְעָוֹן חָמוּר כָּזֶה.

וּמְסַיֵּם שָׁם בַּעַל שֵׁבֶט מוּסָר: וַאֲנִי הַמְחַבֵּר יָדַעְתִּי בְּטִבְעוֹ הַטּוֹב שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה, וְהָיָה בַּעַל תשובה גָּמוּר. וּפַעַם אַחַת שָׁאַל מִמֶּנִּי תשובה עַל עָוֹון פְּלוֹנִי מַה סְּגוּפִים מְחַיְּבִים הַסְּפָרִים הַכְּתוּבִים בְּעִנְיְנֵי תִּקּוּנֵי הָעֲוונוֹת, וְאָמַרְתִּי לוֹ. אָב הָרַחֲמָן יְרַחֵם עָלָיו, כִּי בִּשְׁגָגָה עָשָׂה מַה שֶׁעָשָׂה, כִּי קְצַר יְדִיעָתוֹ גָּרַם לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

סִפּוּר ב.

בְּמַעֲשֶׂה אֶחָד שֶׁל רוּחַ שֶׁהָיָה בְּניקְלְשְׁבּוּרְג סִפֵּר הָרוּחַ לְאַחֵר שֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ מוהר"ר מֹשֶׁה מַה שְׁמוֹ: "אֲנִי צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עֲבוּרְךָ!" וְצָעַק הָרוּחַ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר פְּעָמִים: "שְׁמוּאֵל הוּא שְׁמִי. וְרֹאשׁ מְדִינָה הָיִיתִי. אֲבִי נִקְרָא ר' מֶעְנְדִּיל, וְאֲבִי זְקֵנִי נִקְרָא ר' מִיכָל, וְאִמִּי הָיְתָה נִקְרֵאת בְּשִׁמְהּ בֵּילָא". וְהוֹדָה וְלֹא בֹּשׁ שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלֹּא עָבָדָהּ. וְהָרַג שְׁנֵי רַבָּנִים, מוהר"ר איצק ר' ענעדלש זצ"ל ומוהר"ר אַהֲרֹן ר' ליבש, עַל שֶׁהוֹכִיחוּ אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים, וְעָשָׂה גֵּרוּשׁ בִּקְהַל קֹדֶשׁ (נאראל). דֶּרֶךְ כְּלָל עָבַר עַל כָּל תרי"ג מִצְוֹות בְּמֵרֹב וּבְמַעַל, יָדַע אֶת רִבּוֹנוֹ וּמְכַוֵּן לְמָרֹד וּלְהַכְעִיס.

סִפּוּר ג.

הַמּוֹסָר הַיּוֹצֵא מִכֹּל הוּא סִפּוּרוֹ שֶׁל הָרוּחַ שֶׁנִּכְנַס בְּאִשָּׁה בִּימֵי הֶחָפֵץ חַיִּים, שֶׁבִּגְלַל שֶׁמָּנְעָה מִבַּעֲלָהּ לִלְמֹד תּוֹרָה נִכְנַס בָּהּ הָרוּחַ. וְכָךְ הָיָה הַסִּפּוּר. אִישׁ הָיָה בְּקֶלֶם סוֹחֵר וּבַר אוֹרִין, וּשְׁמוֹ ר' נָטַע (היו קוראין אותו ר' נאטיל) וְלוֹ בַּת יְחִידָה. וְהִשִּׂיאָהּ לְבָחוּר בֶּן יְשִׁיבָה מֻפְלָג וְתַלְמִיד חָכָם וְנָתַן לוֹ נְדוּנְיָא כַּמָּה אֲלָפִים רוּבֶּל, וְכַמָּה שָׁנִים אָכְלוּ עַל שֻׁלְחָנוֹ, וַחֲתָנוֹ יָשַׁב וְעָסַק בַּתּוֹרָה. כְּשֶׁנִּשְׁלַם זְמַן הַמְדֻבָּר וְיָרַד הַזּוּג מֵעַל שֻׁלְחָנוֹ, הִתְחִילָה הַבַּת לִטְעֹן טַעֲנָה שֶׁל "וְאִם תֹּאמַר מַה נֹּאכַל?!"... וְהַבַּעַל עָנָה לָהּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִפָּרֵד מֵהַתּוֹרָה וְלַעֲסֹק בְּמִסְחָר, וּלְהַשְׁלִיךְ כָּל תּוֹרָתוֹ לַיָּם... עַד שֶׁהִשִּׂיאַתּוּ עֵצָה וְאָמְרָה: אָנוּ נִקַּח כֶּסֶף הַנְּדוּנְיָא וְנִפְתַּח בֵּית מִסְחָר. וַאֲנִי אֶעֱמֹד שָׁם כָּל הַיּוֹם, חוּץ מִשְּׁתֵּי שָׁעוֹת בַּיּוֹם שֶׁאַתָּה תַּעֲמֹד, וּשְׁאָר הַשָּׁעוֹת תּוּכַל לְהַמְשִׁיךְ וְלִלְמֹד כְּמִקֹּדֶם... הַלָּה הִסְכִּים וְעָשׂוּ כֵּן. וְהִנֵּה ג' חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים אָמְנָם נָהֲגוּ כָּךְ, אֲבָל אַחֲרֵי זֶה נִהְיוּ מֵהַשָּׁתֵּי שָׁעוֹת אַרְבַּע שָׁעוֹת, וְאַחַר כָּךְ שְׁמוֹנָה וְכוּ' וְכוּ', עַד שֶׁנִּשְׁקַע כֻּלּוֹ בַּמִּסְחָר... וְלֹא הָיָה לוֹ זְמַן אֲפִלּוּ לִפְתֹּחַ גְּמָרָא.

הָרוּחַ אָמַר לְאַחַר שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ מַה יֵּשׁ לְךָ וְלָאִשָּׁה הַזֹּאת, כִּי גָּרַמְתָּ לָהּ יִסּוּרִים נוֹרְאִים כָּל כָּךְ?! וְהִתְחִיל לִצְחֹק בְּקוֹל, וַיֹּאמַר: "אִמָּהּ שֶׁל רִיבָה זוֹ וְאִמּוֹ שֶׁל בַּעֲלָהּ (ששניהן כבר נפטרו לעולמן) הִתְאַמְּצוּ בְּבַקָּשָׁה לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם, שֶׁאֲנִי אֶכָּנֵס בָּהּ וְאֶגְרֹם לָהּ הַיִּסּוּרִים. כִּי לוּלֵא זֹאת לֹא הָיְתָה לָהּ תְּקוּמָה, לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא לָעוֹלָם הַבָּא! מִפְּנֵי שֶׁלָּקְחָה בַּעֲלָהּ מֵעֵסֶק הַתּוֹרָה!" כֵּיוָן שֶׁשָּׁמְעוּ כָּךְ, אָמַר ר' מֶנְדִּיל לְהַבַּעַל שֶׁיַּבְטִיחַ לַחֲזֹר לַתּוֹרָה - וְהִבְטִיחַ. וְר' נָאטִיל הִבְטִיחַ כְּמוֹ כֵן לִלְמֹד מִשְׁנָיוֹת לְעִלּוּי נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַבָּחוּר הַדִּבּוּק, וְגַם סִכּוּם שֶׁל נֵרוֹת לְהַדְלִיק בְּבָתֵּי הַכְּנֶסֶת עֲבוּרוֹ. וְאַחַר כָּךְ קִבֵּץ ר' מֶנְדִּיל בְּחַדְרוֹ מִנְיָן שֶׁל עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים וְאָמְרוּ תְּהִלִּים. וְהוּא עָמַד מֵאֲחוֹרֵיהֶם, וְאָמַר מַה שֶּׁאָמַר. וְאֶת הָאִשָּׁה הוֹשִׁיבוּ עַל כִּסֵּא בְּאֶמְצַע הַחֶדֶר. וּפִתְאוֹם הִתְגַּלְגְּלָה מֵעַל הַכִּסֵּא עַל הָאָרֶץ, וְיָצָא קוֹל אַדִּיר מִמֶּנָּה "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וְגוֹ', שֶׁשָּׁמְעוּ הַקּוֹל בְּכָל שְׁטוּצִ'ין. וְאַחַר כָּךְ פָּקַע צִפֹּרֶן הַזֶּרֶת מִיָּדָהּ אַחַת, וְגַם נֶפְצָה זְכוּכִית אַחַת מֵהַחַלּוֹן וְנִשְׁתַּתְּקָה.

מדוע מסרב הרוח לצאת?

מִכָּל עֲבֵדוֹת שֶׁל הָרוּחוֹת מוּבָא שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּאָדָם קַל לוֹ יוֹתֵר, וְהַסִּבָּה שֶׁמַּסְכִּים לָצֵאת זֶהוּ בִּגְלַל תִּקּוּנִים שֶׁמַּבְטִיחִים לוֹ לְתַקֵּן נִשְׁמָתוֹ, נְצַטֵּט רַק לָשׁוֹן אֶחָד שֶׁל רוּחַ שֶׁהוּבָא בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַנַּעַר מִנִּיקְלְשְׁבּוּרְג "תֵּן לִי הַרְחֶבֶת הַזְּמַן, עַד שֶׁאֶמְצָא אֵיזֶה מָקוֹם מְנוּחָה בָּעוֹלָם אָנָה אֲנִי בָּא. רָאוֹ רָאִיתִי כַּמָּה אֶלְפִּים וּרְבָבוֹת מַלְאֲכֵי חַבָּלָה הַמְחַכִּים וּמְצַפִּים עַל יְצִיאָתִי מִן הַגּוּף הַלְוַ וְיָדוּנִי בְּדִינִים קָשִׁים, וְאֵיךְ אֵצֵא מִדִּירָה נָאָה זוֹ וְאָנָה מִפָּנֵיהֶם אֶבָּרַח?" וְהֵשִׁיב מוהר"ר מֹשֶׁה: "אַל תִּירָא אַבְרָם אַבְרָם, אָנֹכִי מָגֵן לָךְ. אָנוּ מִתְפַּלְּלִים עֲבוּרְךָ בִּתְפִלַּת רַבִּים שֶׁאֵינָהּ חוֹזֶרֶת רֵיקָם, לְמִצְוֹא לְךָ עֵזֶר וּתְרוּפָה, רַק לְךָ לְךָ, לַהֲנָאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ אָנוּ מְכַוְּנִים. וְאִם לֹא תִּשְׁמַע לְקוֹלִי וְתַעֲמֹד בְּמִרְדְּךָ - אֲזַי מָחָר יִהְיֶה הָאוֹת הַזֶּה" אֲנִי בָּא עָלֶיךָ, אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, בְּהַשְׁבָּעוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲשֶׁר לֹא נִשְׁמְעוּ וְלֹא נִרְאוּ. וְאָנוּ מַרְעִישִׁים עָלֶיךָ, וְעַל מְמֻנִּים שֶׁלְּךָ, עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, לְהוֹצִיא אוֹתְךָ בְּכֹחַ וּבְיָד חֲזָקָה מִגּוּף הַנַּעַר הַלָּז, וְשׁוּב לֹא תִּהְיֶה שׁוּם תַּקָּנָה, עַל שֶׁאֲנִי מַטְרִיחַ עֲבוּרְךָ כָּל הַשֵּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים. לָכֵן, זֹאת הָעֵצָה הַיְעוּצָה לְךָ שֶׁתְּקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בָּרַבִּים, וּבָזֶה סָר עֲוֹנְךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפַּר עַל חִלּוּל הַשֵּׁם שֶׁעָשִׂיתָ בְּחַיֶּיךָ".

סִפּוּר נוֹסָף:

בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁל הָרוּחַ בִּשְׁנַת תק"ח שֶׁהָיָה בכמלניק לְאַחַר שֶׁיָּצָא הָרוּחַ כְּבָר מֵהַבָּחוּר עַל יְדֵי תְּפִלּוֹת וְהַבְטָחוֹת שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ לְנִשְׁמָתוֹ, בְּכָל זֹאת רָצָה לַחְזֹר אֵלָיו בַּחֲזָרָה, וְסִפֵּר בְּתוֹךְ דְּבָרָיו "וְכַאֲשֶׁר שְׁאַלְתִּיו" -הַמְשִׁיךְ הַבָּחוּר הַחוֹלֶה אֶת סִפּוּרוֹ - "מַדּוּעַ אֵינְךָ רוֹצֶה לְקַיֵּם הַבְטָחָתְךָ, הֲרֵי אֲנַחְנוּ מִתְפַּלְּלִים עֲבוּרְךָ, לוֹמְדִים מִשְׁנָיוֹת לְפִי סֵדֶר אוֹתִיּוֹת שִׁמְךָ וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ אַחֲרֶיךָ? הַאֵין בִּתְפִלּוֹתֵינוּ מַמָּשׁ? הַאִם לֹא פָּעֲלוּ מְאוּמָה עֲבוּרְךָ?" עָנָה לִי: "אֱמֶת, תְּפִלּוֹתֵיכֶם, לְמוּדְכֶם וְהַקַּדִּישׁ אוֹתוֹ אַתֶּם אוֹמְרִים, יֵשׁ לָהֶם הַשְׁפָּעָה רַבָּה. כָּל אֵלֶּה פָּעֲלוּ שֶׁיִּסּוּרֵי קָטְנוּ לְמֻחֱצָה. בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה פָּסַק לִי בִּזְמַנּוֹ יִסּוּרִים אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְאִלּוּ עַתָּה מְיַסְּרִים אוֹתִי פַּעֲמַיִם בְּלֵבַד, וְאַף הַיִּסּוּרִים פָּחֲתוּ. אַף בָּרוּר לִי, כִּי בְּקָרוֹב יִפָּסְקוּ הַיִּסּוּרִים כָּלִיל, בִּזְכוּת הַתְּפִלּוֹת וַאֲמִירַת הַקַּדִּישׁ. בְּרַם, בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה דָּן אוֹתִי בִּזְמַנּוֹ לְרַחֵם מַעֲבֶר לְהָרֵי הַחֹשֶׁךְ, בְּגֵיא צַלְמָוֶת, לְמֶשֶׁךְ שִׁבְעִים שָׁנָה וּפְסַק דִּין זֶה אֵין תְּפִלּוֹתֵיכֶם יְכוֹלוֹת לְבַטֵּל. אָמְנָם, כְּבָר חָלְפוּ לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשִׁים שָׁנָה וְנוֹתְרוּ עוֹד כְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בָּהֶם אֶצְטָרֵךְ לְהִמָּצֵא בְּמִחְיַצְתָּם שֶׁל שֵׁדִים וְרוּחוֹת, תַּחַת מֶמְשַׁלְתָּם שֶׁל אַשְׁמַדַּאי וְלִילִית. אֵיךְ אוּכַל לַעֲמֹד בְּכָךְ? עַל דָּבָר זֶה בָּאתִי אֵלֶיךָ בְּתַחֲנוּנִים. רַחֵם עָלַי וּפְדֵנִי מִיָּדֵיהֶם! הַרְשֵׁה לִי לְהִכָּנֵס מֻחְדָּשׁ בְּתוֹךְ גּוּפְךָ הַטָּהוֹר, הַפַּעַם מִתּוֹךְ רָצוֹן טוֹב וְהַסְכָּמָה, אֲבַקֶּשְׁךָ לָתֵת לִי תְּקִיעַת כַּף שֶׁלְּהַבָּא לֹא תַּרְשֶׁה לְאִישׁ לְגָרְשֵׁנִי מִגּוּפְךָ!"

מה וכיצד התיחסות הדבוק לחרמים?

מַבְהִיל הוּא חֵמְרַת "חֵרֶם" וְהָעוֹבֵר "עָלָיו" כָּךְ מוּבָא בַּחִיד"א בְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים (מערכת ספרים אות ו' ויקהל משה), שֶׁמֵּבִיא שָׁם הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹרָא מֵהַדִּבּוּק שֶׁיָּצָא לְאַחַר חֲרָמִים שֶׁהֶחְרִימוּ עָלָיו, וְהִסְכִּים רַק לְאַחַר שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ הַחֵרֶם, וְחָזַר אַחַר כָּךְ לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא חָל הֶתֵּר הַחֵרֶם, וְסוֹבֵל נוֹרָאוֹת מֵעֶצֶם הַחֵרֶם, מִזֶּה מוֹכִיחַ הַחִיד"א לְדַעַת חֵמְרַת הַחֵרֶם "כַּמָּה תַּמְרוּר לְפֹרְעָנוּת מוּכָן לְהָעוֹבֵר עַל הַחֵרֶם".

הַחִיד"א הֵבִיא שֶׁבְּסוֹף סֵפֶר וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה (פיורדא שנת תנ"ו) הוּבָא עִנְיָן זֶה וְרָאוּהוּ "וְכָתַבְתִּי זֶה מֵהָרְשׁוּם בְּזִכְרוֹנִי שֶׁאֵין בְּיָדִי עַתָּה הַסֵּפֶר הַנִּזְכָּר".

נָבִיא הַדְּבָרִים שֶׁהוּבָא בַּסֵּפֶר הַנַּ"ל שֶׁאוֹתוֹ רוּחַ שֶׁיָּצָא לְאַחַר תְּקִיעַת כַּף שֶׁיָּצָא מִן הַגּוּף אַחֲרֵי שֶׁהִבְטִיחוּ לוֹ לְהַתִּיר הַחֲרָמִים, בָּא אַחַר כָּךְ, וְעוֹד שְׁלֹשָׁה רוּחוֹת הֵבִיא הָרוּחַ עִמּוֹ, וְצָעַק צְעָקָה גְּדוֹלָה וּמָרָה. וְרָצָה לְהַזִּיק אוֹתוֹ וְרָצָה לְהַחֲרִיב אֶת הַבַּיִת. וְאָמַר: "תָּקַעְתִּי כַּפִּי שֶׁאֵצֵא מִן גּוּף הַנַּעַר אַבְרָהָם בְּלִי נִזְק. וּבְכֵן, קִיַּמְתִּי אֶת דִּבּוּרִי וְיָצָאתִי בְּלִי נֶזֶק כָּל יִשְׂרָאֵל. וַאֲנִי הָיִיתִי טָס בָּעוֹלָם עִם הַמְמֻנִּים, וְהָיִיתִי טָס בֵּין אוּשָׁה לִשְׁפַרְעָם. וּבָאוּ נֶגְדֵּנוּ אֲלָפִים וְרִבְבוֹת חֲיָלוֹת אֲשֶׁר רָדְפוּ וְטָרְדוּ אַחֲרֵינוּ וְלֹא נָתְנוּ לָנוּ מָנוֹחַ לְכַף רַגְלֵינוּ מִפְּנֵי הַחֵרֶם וְנִדּוּיִים וּשְׁמָתוֹת וַאֲרוּרִים אֲשֶׁר נָתְנוּ עָלֵינוּ, וְלֹא יָדַעְנוּ אָנָה אָנוּ נֵצֵא וְאָנָה אָנוּ בָּאִים. לָכֵן אָנוּ הִזְהַרְנוּ לְךָ שֶׁתַּתִּירוּ הַחֵרֶם הַגָּדוֹל מֵעָלֵינוּ, וְאִם לָאו: אָנוּ נֵדַע מַה נַּעֲשֶׂה".

האם הדבוק מהתל בחכם הדובר בו?

בָּרֹב הַמִּקְרִים אֵין הַדִּבּוּק יוֹצֵא מִיָּד גַּם לְאַחַר הַשְׁבָּעוֹת וַחֲרָמוֹת, אֶלָּא לְאַחַר מִסְפַּר פְּעָמִים, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ דְּבָרִים אֵלּוּ בְּכָל מַעֲשֶׂה הַדִּבּוּקִים, וְגַם לְאַחַר שֶׁמַּבְטִיחַ חוֹזֵר בּוֹ, וְכָךְ הָיָה גַּם בִּזְמַנּוֹ שֶׁל הַדִּבּוּק מִנִּיקְלְשְׁבּוּרְג שֶׁהִתֵּל בִּגְדוֹלֵי הָעוֹלָם וּבִגְדוֹלֵי הַמְקֻבָּלִים מִסְפַּר פְּעָמִים. לְבַסּוֹף כְּשֶׁנִּכְנַע וְהִסְכִּים לָצֵאת בְּקֵשׁ זְמַן שֶׁל י"ב שָׁעוֹת, וּמְעַנְיֵן מַה שֶּׁכָּתַב הַמְקֻבָּל בַּעַל "מָלֵא רָצוֹן" בְּהַקְדָּמַת סִפְרוֹ "מָלֵא רָצוֹן" וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בָּכֵן לְהוֹדִיעַ גְּבוּרוֹת ה' אֲשֶׁר הָיָה לְעֵין כָּל הָרוֹאִים וְהַשּׁוֹמְעִים, שֶׁהָיָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּכָלוֹת שְׁנַיִם עָשָׂר שָׁעוֹת מַמָּשׁ לִרְגָעִים תְּבָחֲנֵנוּ מֵרֶגַע לְרֶגַע בְּכָלוֹת הַי"ב שָׁעוֹת, יָצָא הָרוּחַ מִן הַנַּעַר, וְעָשָׂה בִּקּוּעַ דֶּרֶךְ אֶצְבַּע קְטָן שֶׁבְּרַגְלוֹ וַיָּזוּב קְצַת דָּם, וְיָצָא דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן, וּבְקֶצֶר הַזְּכוּכִית אֲשֶׁר בַּחַלּוֹן וְהִשְׁאִיר נֶקֶב קְצַת עָגֹל בְּאֶמְצַע הַחַלּוֹן יוֹתֵר מִן שְׁעוּר אֱגוֹז, וְסָבִיב מֵהַנִּשְׁאָר בְּהַזְּכוּכִית הָיוּ בְּקָעִים בְּקָעִים בָּזֶה (בספר שם ציין את צורת החלון לאחר שיצא ממנו הדבוק).

אם אפשר לרמות דבוק?

בְּשׁוּ"ת "נִשְׁאַל דָּוִד" לְרַבִּי דָּוִד אוֹפֶּנְהַיִים (שנדפס לאחרונה בעמוד קצ"ג) הוּבָא, כְּשֶׁבָּאוּ אֵלָיו גְּדוֹלֵי עוֹלָם לְהוֹצִיאוֹ וְאָמְרוּ לוֹ "בְּשֵׁם ב"ד הַגָּדוֹל וְצַרּוּף וַעַד הַקָּדוֹשׁ הַנַּ"ל בְּרֹאשָׁם

אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל ור"מ ואב"ד וּקְהִלָּתֵנוּ וְרַב הַמְּדִינָה נֵרוֹ כָּבוֹד מהור"ר דָּוִד, אֲנִי מַתְרָה בְּךָ שֶׁתֵּצֵא מִן הַגּוּף".

עָנָה הַדִּבּוּק בִּצְעָקָה וּשְׁחוֹק וְהִתּוּל "אֵיךְ אַתָּה עוֹשֶׂה לִי הַתְרָאָה בְּשֵׁם הַגָּאוֹן הָרַב, הֲלֹא הוּא בָּעִיר וִינָא".

הֵשִׁיב לוֹ רַבִּי מֹשֶׁה פְּרֶעגֶר "אֱמֶת הוּא הָרַב הַגָּאוֹן הוּא בְּק"ק וִינָא, אֲבָל קֹדֶם נְסִיעָתוֹ מִכָּאן צִוָּה וְגָזַר עָלַי בְּתֹקֶף גְּזֵרָתוֹ שֶׁאֵצֵא לִקְרָאתְךָ בִּגְדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה כַּאֲשֶׁר יֵשׁ לְאֵל יָדִי".

הדבוק - אם מדבר עם כל אחד?

בְּמַעֲשֶׂה הַדִּבּוּקִים לֹא אַחַת רָאִינוּ שֶׁלֹּא רָצָה לְדַבֵּר עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֶלָּא עִם אֲנָשֵׁי מַעֲלָה, גַּם בִּזְמַן הַדִּבּוּק שֶׁל מַעֲשֶׂה הֶחָפֵץ חַיִּים, נִסָּה אֶחָד לִשְׁאֹל שְׁאֵלוֹת מֵהַדִּבּוּק וְצָוַח עָלָיו הַדִּבּוּק מִי אַתָּה שֶׁאֶעֱנֶה לְךָ, וְלִכְשֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ לָמָּה מְדַבֵּר עִם הָאֲחֵרִים, אָמַר מִכַּיָּוָן שֶׁהֵם שְׁלוּחִים שֶׁל הֶחָפֵץ חַיִּים, שֶׁהוּא תַּנָּא קָטָן.

מי יכול להוציא רוח?

הוֹצָאַת רוּחַ נַעֲשָׂה עַל יְדֵי גְּזֵרוֹת חֲרָמוֹת וְנִדּוּיִים, וְרַבֵּנוּ הָאֲר"י הַקָּדוֹשׁ צִוָּה לְרַבֵּנוּ חַיִּים וִיטַאל (שער רוח הקדש עמוד פח) "וְגַם צָרִיךְ שֶׁתַּעֲשֶׂה הַדָּבָר בְּטָהֳרָה וּטְבִילָה וּבְקִדֻּשָּׁה וּבְכַוָּנָה יְתֵרָה" - וּמֵבִיא שָׁם סֵדֶר הַכַּוָּנוֹת וְהַיִּחוּדִים בְּעִנְיָן זֶה.

הַמְקֻבָּל רַבִּי נַפְתָּלִי הִירְשׁ לֵוִי שְׁפִּיץ בַּעַל מְחַבֵּר סֵפֶר "מְלֵא רָצוֹן" שֶׁהִצְטָרֵךְ לְהוֹצָאַת הַדִּבּוּק בְּנִיקְלְשְׁבּוּרְג הֵבִיא בְּהַקְדָּמַת סִפְרוֹ (דף ב, ב) מִכְּיָוָן שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֵׁמוֹת לְפָעֳלֹ בָּהֶם פְּעֻלּוֹת, לָכֵן לֹא הוּא אֲשֶׁר הוֹצִיא אֶת הָרוּחַ, אֶלָּא הָיָה רַק מְסַיֵּעַ לְקִבַּץ זְמַן מָתַי יֵצֵא הַדִּבּוּק וְעוֹד, וּלְמַעֲשֶׂה כָּתַב: הוֹצִיאוֹ אַחֵר שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּפְעֻלּוֹת (והוא המקובל הנורא רבי משה פרענר בעל ויקהל משה). "אֶלָּא הוּא הָיָה כְּמְסַיֵּעַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ".

בְּכָל זֹאת מָצִינוּ לְמְקֻבָּלִים אֲחֵרִים שֶׁהִשְׁתַּמְּשׁוּ לְהוֹצָאַת רוּחַ בָּאֳפָנִים אֲחֵרִים.

בִּזְמַנּוֹ שֶׁל הַטַּ"ז הָיְתָה נַעֲרָה שֶׁנִּכְנַס בָּהּ רוּחַ, וּלְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ הַטַּ"ז לְבֵיתָהּ. אָמַר הָרוּחַ, שֶׁבַּשָּׁמַיִם קוֹרְאִים אוֹתְךָ רַבֵּנוּ בַּעַל טוּרֵי זָהָב, הֵשִׁיב הַטַּ"ז אִם כָּךְ בֶּאֱמֶת הַדָּבָר אֲזַי אֲנִי גּוֹזֵר שֶׁתִּתְרַפְּאִי וּבְזְכוּת אֲשֶׁר תַּרְצְתִּי הַיּוֹם טוּר פְּלִיאָה לַאֲמִתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה יִהְיֶה לִרְפוּאַת הַנַּעֲרָה, וְכָךְ הָיָה. וּבְכִתְבֵי ר' יָאשָׁע שׁוּב (ירושלים תש"מ עמוד קל"ג) הוּבָא שֶׁאַחַר כָּךְ בָּא אֲבִי הַנַּעֲרָה וְרָצָה לְרַצּוֹת אֶת הַטַּ"ז בְּרִבֵּי כֶּסֶף עֲבוּר זֶה, וְלֹא רָצָה הַטַּ"ז לְקַבְּלוֹ בְּאָמְרוֹ לֹא אֶקַּח מְאוּמָה בַּעֲבוּר שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי מְאוּמָה, רַק שֶׁשָּׁמַעְתִּי בְּקוֹלִי.

וְכֵן בִּזְמַן דִּבּוּקוֹ שֶׁל הֶחָפֵץ חַיִּים שָׂיְצָא עַל יְדֵי גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל רַבִּי אֶלְחָנָן וַוסֶרְמַן וְרַבִּי אֵלְיָהוּ דּוּשְׁנִיצֶ'ר וְעוֹד, שֶׁהֵם לֹא יָדְעוּ חָכְמַת כַּוָּנַת הַשֵּׁמוֹת, בְּכָל זֹאת יֵשׁ לְפָעָמִים שֶׁנִּתָּן לְהוֹצִיא

רוּחַ עַל יְדֵי כַּוָּנָה שֶׁל תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבִּי אֱלִיָּהוּ מִגְּרַיידִיץ בְּסִפְרוֹ צָפְנַת פַּעְנֵחַ בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁל הוֹצָאַת דִּבּוּק שח"ו לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּשֵּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים וּלְצַוּוֹת עַל מַלְאָכִים לְהוֹצִיא טֻמְאָה. רַבִּי אֱלִיָּהוּ מִגְּרַיידִיץ שֶׁמְּפֹרָסָם הָיָה בִּישׁוּעוֹתָיו, וְאַף קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל רַבִּי עֲקִיבָא אַייגֶר שָׁלַח אֵלָיו שֶׁיִּתְפַּלֵּל עֲבוּר חוֹלִים וכיו"ב, מְפֹרָסָם הָיָה גַּם בְּהוֹצָאַת דִּבּוּקִים, מְסַפֵּר בְּעַצְמוֹ בְּסִפְרוֹ צָפְנַת פַּעְנֵחַ (בראדי תרל"ה טז, ב) שֶׁחָרְדָה גְּדוֹלָה נָפְלָה עָלָיו שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקַבָּלָה מַעֲשִׂית, אֶלָּא "לְקַחְתִּי סֵפֶר תְּהִלִּים... וְהֵבֵאתִי לְכָל תֵּבָה כַּוָּנָה לְעִנְיָן שֶׁלְּפָנֶי וְכַוָּנָתִי הֵיטֵב בְּשֹׁרֶשׁ הָאוֹתִיּוֹת, וּבְמֵיחַד בְּהַזְכָּרַת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ... וְהָיְתָה זֹאת הָאֲמִירָה בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה... פִּתְאוֹם הוֹצִיא הַנַּעַר קוֹל אָשֵׁר נִבְהֲלוּ כֻּלָּם וְהֶרְאָה בָּאֶצְבַּע לְמָקוֹם אֶחָד, וְאָמַרְתִּי מַהֵר לִפְתֹּחַ הַחַלּוֹן, וְכֵן הָיָה... וְעָשִׂיתִי רַק תְּפִלָּה בְּעוֹדִי לְפָנַי, וּתְהִלָּה לְאֵל נִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי..."

וּמְסַיֵּם שָׁם עַל כָּל פָּנִים חָלִילָה בְּכָל אֵלֶּה בְּהַזְכָּרַת שְׁמוֹת מַלְאָכִים וְכָהֵנָּה. וְכֵן הַקְּמֵיעוֹת כֻּלְּהוּ אֵינָן רַק תְּפִלּוֹת וּבַתֵּבוֹת שֶׁנִּמְצָא בְּסִדְרֵי תְּפִלָּה וּבְתְהִלִּים. רַק מְשֻׁלָּבוֹת יַחַד, לְמַעַן שֶׁלֹּא יִהְיֶה כִּמְרַפֵּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה, שֶׁמְּבֹאָר בסי' קע"ט בְּיוֹרֶה דֵּעָה. וְהָיוּ כְּדֶרֶךְ הָרוֹפְאִים שֶׁמְּעָרְבִים כַּמָּה מִינֵי צֹרִי יַחַד וְהַכֹּחוֹת פּוֹעֲלִים...

הֶאֱרַכְתִּי קְצָת לְמַעַן שֶׁיִּהְיֶה יְדִיעָה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס חָכָם לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. רַק הָעִקָּר בִּתְפִלָּה בַּפֶּה, וְהַקְּמֵיעַ הוּא תְּפִלָּה תְּמִידִית שֶׁיֵּשׁ תּוֹעֶלֶת רַב לִהְיוֹת נַעֲנֶה בְּעֵת רָצוֹן. וְדֵי בָּזֶה.

מכשפים אם מוציאים רוח?

בְּסֵפֶר נִשְׁמַת חַיִּים עַמּוּד קכ, מֵבִיא שֶׁרְאָה הַצְּלָחָה שֶׁל עַרְבִי מְכַשֵּׁף מֵפְלֵג שֶׁמּוֹצִיא רוּחוֹת, וּלְהַסְבִּיר הַדָּבָר אֶפְשָׁר עַל יְדֵי סִפּוּרוֹ שֶׁל הָרוּחַ (הובא בספר הכונות ומעשה נסים ט, ב) כִּי אֵין מַמָּשׁ בְּכֹחוֹת הַטֻּמְאָה, רַק יָצָא מֵחֲשָׁשׁ שֶׁשְּׁמוֹת הַטֻּמְאָה שֶׁמּוֹסִיפִין טֻמְאָה, מַזִּיקִים וּמוֹסִיפִין לוֹ טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ, וְלָכֵן יָצָא מֵהָאָדָם. וְזֶהוּ הָיָה תְּשׁוּבַת הָרוּחַ לִשְׁאֵלַת רַבֵּנוּ חַיִּים וִיטָאל "וְכִי כְּלוּם יֵשׁ מַמָּשׁוּת בְּכֹחוֹת הַטֻּמְאָה לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב מֵאֲלֵיהֶן".

הוצאת דבוק בצנעה או בפרסום?

מָצִינוּ בַּסְּפָרִים שֶׁהוֹצָאַת הַדִּבּוּק יַעֲשֶׂנּוּ בְּפִרְסוּם גָּדוֹל, לְמַעַן הַרְבּוֹת קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּדִּבּוּק שֶׁל שְׁנַת תנ"ו בָּעִיר נִיקְלְשְׁבּוּרְג שֶׁבַּתְּחִלָּה יָצְאוּ לִקְרַאת הַדִּבּוּק רַק בְּצִמְצוּם אֲנָשִׁים וְלֹא הִצְלִיחַ, אַף אַחַר כָּךְ עָשְׂאוּהוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַחֲדָשָׁה "בְּרֹב עַם לְאַלְפֵי נְפָשׁוֹת". וּכְשֶׁלֹּא הוֹעִיל זֹאת הוֹסִיפוּ לִקְבֹּעַ עַל זְמַן מְאֻחָר יוֹתֵר וְהוּבָא שָׁם "שֶׁהִתְאַסְּפוּ שָׁם עַם עָצוּם וָרָב יְהוּדִים וַעֲרֵלִים, וְגַם אֵיזֶה מוֹשְׁלִים", וְאָכֵן לְאַחַר הַתְּרָאָה אַחֲרוֹנָה הִתְחִיל לִפְעֹל וּלְהַשְׁפִּיעַ עַל הָרוּחַ.

בִּזְמַנּוֹ שֶׁל בַּעַל לְכָה דּוֹדִי רַבִּי שְׁלֹמֹה אֶלְקַבֵּץ, הָיָה רוּחַ שֶׁבְּהוֹצָאָתוֹ הָיָה קִדּוּשׁ הַשֵּׁם נִפְלָא לְמֵאוֹת וַאֲלָפִים, כַּמּוּבָא בַּכְּתָב שֶׁכָּתַב רַבִּי אֱלִיָּהוּ פאלקון, שֶׁרָאוּ "שֶׁהַכֹּל בָּא לִידֵי חֶשְׁבּוֹן

וְאֵין בִּשְׁאוֹל בֵּית מָנוֹס", וּבְעֵמֶק הַמֶּלֶךְ (שער תקוני התשובה דף טז) הוּבָא שֶׁכֻּלָּם רָאוּ "כִּי אֵית דִּין וְאִית דַּיָּן וְאֵין שִׂכְחָה לִפְנֵי כִּסֵּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְהַכֹּל בְּצֶדֶק וּבְיֹשֶׁר מַאֲרִיךְ אַפּוֹ לָרְשָׁעִים וּבַסּוֹף גּוֹבֶה דִּילֵיהּ".

רַבִּי אֶלְחָנָן וַוסֶרְמַן הָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֶׂה הַדִּבּוּק בְּכָל שָׁנָה בְּיוֹם הַפּוּרִים "כְּדֵי לְחַזֵּק בְּלִבָּם אֶת הָאֱמוּנָה בָּאֱלֹקִים וּבַמִּדּוֹת שֶׁמְּנַהֵג בָּהֶם עוֹלָמוֹ" בְּכָל זֹאת אָמַר שֶׁאֵין לְסַפֵּר הַמַּעֲשֶׂה בְּאָזְנֵי אֲנָשִׁים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּסִפּוּרִים מִסּוּג זֶה (אור אלחנן עמוד ע"ד).

מהיכן הרוח יוצא?

מְקֻבָּל הוּא בְּכָל סִפּוּרֵי הְרוּחוֹת, שֶׁהַחֲכָמִים דָּרְשׁוּ שֶׁהָרוּחַ יֵצֵא מֵאֲצְבַּע הַקְּטַנָּה שֶׁבְּרֶגֶל, הַטַּעַם הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ חַיִּים וִיטַאל (הובא בספר עמק המלך) שֶׁמֵּאֵיבָר שֶׁהוּא יוֹצֵא, אוֹתוֹ אֵבָר מִתְקַלְקֵל וּמִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, וְלָכֵן חִפְּשׂוּ אֵבָר שֶׁהוּא הַפָּחוּת שֶׁבַּפְּחוּתִין הַמַּזִּיק לָאָדָם.

רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י הַקָּדוֹשׁ (בשער רוח הקדש עמוד פ"ח) "הָיָה מְצַוֶּה לִגְזֹר עַל הָרוּחַ שֶׁלֹּא יֵצֵא מִשּׁוּם מָקוֹם אֶלָּא מִבֵּין הַצִּפֹּרֶן שֶׁל גֶּדֶל רַגְלוֹ לְבֵין הַבָּשָׂר בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יַזִּיק לַגּוּף אֲשֶׁר עוֹמֵד בּוֹ".

האם רוח חוזר לאחר שיצא?

כְּבָר הָיָה מְסֻפָּר מִקְרִים שֶׁהוֹצִיאוּ רוּחַ וְחָזַר אַחַר כָּךְ שׁוּב לְאוֹתוֹ אָדָם, וּכְמוֹ שֶׁהוּבָא (בשער הגלגולים ח. א) בִּזְמַנּוֹ שֶׁל הָאֲרִ"י הַקָּדוֹשׁ הָיָה רוּחַ וְגָזַר עָלָיו רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י שֶׁיֵּצֵא לְלֹא נֶזֶק, וְהִתְנָה הָרוּחַ בְּתְנַאי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אִשָּׁה שְׁלִשָּׁה יָמִים, וְיָצָא הָרוּחַ, הוֹסִיף רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י שֶׁאוֹתוֹ רוּחַ הוּא רַמַאי גָּדוֹל שֶׁבְּקֵשׁ תְּנַאי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ, וּבֶאֱמֶת שָׁמְרוּ עַל הַבָּחוּר (שנכנס בו הרוח), שֶׁלֹּא יִרְאֶה אִשָּׁה ג' יָמִים, אַךְ לְבַסּוֹף בָּאָה אִמּוֹ שֶׁל הַבָּחוּר לִרְאוֹתוֹ וְרָאֲתָה פָּנָיו וּנְשָׁקוּהוּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה חָזַר הָרוּחַ נִכְנַס בּוֹ וַחֲנָקוֹ. וּמִפְּנֵי הַיִּרְאָה שֶׁל אִמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁהֲרַגְנוּהוּ, עָשָׂה הָרַב זלה"ה קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ, וְהָלְכְנוּ לְטִבֶּרְיָה בְּרֶגַע אֶחָד. לְאַחַר שְׁמוֹנָה יָמִים חָזַרְנוּ לְצְפַת. תְּבָנָה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ.

האם הרוח נכנסת בכל אדם, או רק באדם שומר תורה ומצוות?

נִכְנֶסֶת בְּכָל אָדָם, וַדָּוְקָא בְּאָדָם צַדִּיק מְפַחֶדֶת לְהִכָּנֵס, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשַׁל בְּמַשֶּׁהוּ. מְפֻרָסָם הַמַּעֲשֶׂה בָּאִשָּׁה שֶׁנִּכְנַס בָּהּ רוּחַ בִּימֵי מהרח"ו, וְשָׁאַל הָרַב אֶת הָרוּחַ לָמָּה נִכְנַס בָּהּ, וְעָנָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ מַאֲמִינָה בְּגֵט יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְהַרְבֵּה כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

האם הרוח נכנסת בכל אדם, כולל קרובי משפחה, או רק באנשים רחוקים הגרים במקומות רחוקים?

בְּקִרוֹבִים וּבִרְחוֹקִים. דֻּגְמָאוֹת לְכָךְ בְּסֵפֶר רוּחוֹת מְסֻפָּרוֹת (מנחת יהודה) לר' יְהוּדָה פְּתַיְיא. לְמָשָׁל בִּשְׁנַת תרע"ח בְּחוֹל הַמּוֹעֵד פֶּסַח בָּאָה עָלָיו אִשָּׁה בְּשֵׁם כתון בַּת יוֹנָה

יוֹסֵף שֶׁנִּכְנַס בָּהּ רוּחַ שֶׁל אָחִיהָ יְהוּדָה, ע"ש בְּאֹרֶךְ (מנחת יהודה, דפוס ירושלים תשט"ז עמוד ק"ט).

(מכאן מס' שאלות ותשובות מהתיחסות הגאון הרב מזוז שליט"א לארוע הדיבוק מדימונה שהיה לאחרונה)

האם נתן להוציא את הרוח גם בלילה, או רק ביום?

אֵין הֶבְדֵּל. אִם יֵשׁ תַּלְמִיד חָכָם וְצַדִּיק שֶׁתְּפִלָּתוֹ מִתְקַבֶּלֶת, יָכוֹל לְהוֹצִיא בְּכָל שָׁעָה.

האם העלפון שקורה לחולה הוא עלפון שגורם לו להיות במצב שאין לו כל יכלת לשלט בעצמו, או בעצם הוא נמצא בהכרה מלאה ואף יכול להניע את גופו, וכמו במקרה דנן, שהאשה בדקה לעתים קרובות אם ראשה מכסה?

אֶפְשָׁר שֶׁהַבְּדִיקָה בָּאָה מִכֹּחַ הָרוּחַ שֶׁמַּקְפִּיד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הָאִשָּׁה בְּגִלּוּי רֹאשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאֶפְשָׁר שֶׁהַחוֹלֶה נִמְצָא בְּהַכָּרָה מְלֵאָה.

האם בזמן הוצאת הרוח, החולה שוכב ללא תנועה ושפתיו אינן נעות כלל, או שמא יש לו שליטה על כל גופו כולל שפתיו?

צָרִיךְ לְבָרֵר מִמִּי שֶׁרָאָה מַעֲשִׂים כָּאֵלֶּה בִּימֵי ר"י פְּתַיָּא זצ"ל.

. הֶעָרַת הַמַּעֲרֶכֶת: עַיֵּן בְּכִתְבֵי מוהרח"ו בְּסֵפֶר שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים, מוּבָא הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הרש"ו, הָרַב שְׁמוּאֵל וִיטַאל, שֶׁהוֹצִיא דִּבּוּק, וְשָׁם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהַנַּעֲרָה נִעְנְעָה אֶת שְׂפָתֶיהָ בִּזְמַן שֶׁדִּבֵּר מִמֶּנָּה הַדִּבּוּק.

האם נתן להוציא את הרוח לא רק על ידי השבעות ויחודים, אלא גם על ידי תפלה ותשובה בלבד?

בְּוַדַּאי! יֵשׁ כַּמָּה שִׁיטוֹת לְהוֹצָאַת רוּחוֹת. מהרח"ו מַזְכִּיר שִׁיטַת רַבּוֹ הָאֲרי"ז ז"ל וְשִׁיטַת חָכָם בְּשֵׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ אֶלְבּוֹם. הֶחָפֵץ חַיִּים הוֹצִיא רוּחַ בִּזְמַנּוֹ בְּכֹחַ תְּפִלָּה פְּשׁוּטָה. גַּם בְּאִגְרוֹת הַחזו"א (לר' ישעיה אשר זעליג מרגליות) נִרְמַז שֶׁלֹּא כְּדַאי לְהִתְגָּרוֹת בָּרוּחוֹת בְּהַשְׁבָּעוֹת וְכוּ', כִּי הַדּוֹרוֹת נֶחְלָשׁוּ מְאֹד, וְאֵין יוֹתֵר טוֹב מִתְּפִלָּה.

האם צריך לתקע בשופר באזנו של החולה וליחד יחודים ולהשביע את הרוח כדי שלא תאמר שקר?

כְּשֶׁעוֹסְקִים בְּיִחוּדִים חַיָּבִים לַעֲשׂוֹת כָּל הַנַּ"ל.

כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִים לְהַקָּבָ"ה אֵין צָרִיךְ כְּלוּם. יֶשְׁנָם רוּחוֹת שֶׁאוֹמְרוֹת שֶׁקֶר וְיֵשׁ שֶׁלֹּא.

האם חיב לבקש מהרוח סימן שהוא יצא, או מספיק לשאל את החולה בלבד?

בְּדֶרֶךְ כְּלָל כְּשֶׁיּוֹצֵא הָרוּחַ, יְהֶיה אֵיזֶה סִימָן בַּחֲלוֹנוֹת אוֹ שְׁבִירַת זְכוּכִית וְכוּ', אֲבָל אִם רוֹאִים שֶׁהַחוֹלֶה נִרְגָּע, סִימָן שֶׁהָרוּחַ יָצָא.

האם כשהרוח יוצאת היא מזיקה למוציאה או לאלו שהשתתפו בטכס הוצאתה?
אִם מוֹצִיאִים אוֹתָהּ עַל יְדֵי תְּפִלָּה, הִיא לֹא תַּזִּיק כְּלָל. וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ.

אחרית הימים

מה תפקידנו כדור המסים?
דּוֹרֵנוּ מְכֻנֶּה בִּלְשׁוֹן חֲזַ"ל: "עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא", לַגּוּף אֲבָרִים בַּעֲלֵי תַּפְקִידִים רַבִּים, הַמֹּחַ, הָעֵינַיִם, הָאָזְנַיִם וְכוּ', וְהֶעָקֵב הִנּוֹ הַתַּחְתּוֹן בְּיוֹתֵר בְּגוּף הָאָדָם, נִמְשָׁל אֶת מַהֲלַךְ הַהֶכְנָה לְתִקּוּן עוֹלַם הֶעָתִיד - בִּדְמוּת אָדָם, אֶת הַתַּפְקִידִים הַבְּכִירִים לְצֹרֶךְ הַתִּקּוּן שֶׁבְּבְחִינַת מֹחַ, עֵינַיִם, אָזְנַיִם, לֵב, כְּבֵד עִשּׂוּ קַדְמוֹנֵינוּ עֲנָקֵי הָרוּחַ, הָאֲבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, נְבִיאִים, תַּנָּאִים, אֲמוֹרָאִים, גְּאוֹנִים, רָאשׁוֹנִים, וְכֵן הָלְאָה, דּוֹרֵנוּ הִגִּיעַ לִבְחִינַת "עֶקֶב", תַּפְקִיד הֶעָקֵב אֵינוֹ גְּאוֹנִי וּמַחֲשַׁבְתִּי אֶלָּא פִּיזִי, לַהֲלֹךְ אֶת כָּל הַקּוֹמָה גַּם כְּשֶׁיִּצְטָרֵךְ לִדְרֹךְ עַל גַּבֵּי רֶפֶשׁ וְטִיט. תַּפְקִידֵנוּ כַּדּוֹר הַמְסַיֵּם לִשְׁמֹר תּוֹרָה וּמִצְוֹות מִתּוֹךְ אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וּבְכֹחַ, וּבִמְסִירוּת נֶפֶשׁ - לְהַלֵּךְ עַל גַּבֵּי כָּל הָרֶפֶשׁ וְהַטִּיט וְהַלִּכְלוּךְ הַסּוֹבֵב אוֹתָנוּ בְּלַעֲגָם וְלִגְלוּגָם, לְדָרֹךְ עַל כֻּלָּם וּלְהַשְׁאִיר נֶאֱמָנִים לְתוֹרָה וּמִצְוֹות בְּלִי וְכוּחִים שִׂכְלִיִּים, אֶת אֲמָנוּת הַשֵּׂכֶל כְּבָר עָשׂוּ בְּשִׁבִילֵנוּ קַדְמוֹנֵינוּ. יֵשׁ לָנוּ מַסְפִּיק עַל מִי לִסְמֹךְ, אֵין צֹרֶךְ לְהַתְחִיל אֶת עֲבוֹדָה מֵחָדָשׁ. הַמֶּטֶל עָלֵינוּ לְבַצַּע בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ פְּשׁוּטָה וּתְמִימָה אֶת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹות, וּבְכָךְ נַחְתֹּם אֶת פְּעֻלַּת הַהֲכָנָה לִקְרַאת עוֹלָם מְתֻקָּן.

וְזוֹ הַסִּבָּה לִקְשִׁי שְׁמִירַת הַמִּצְוֹות בַּהַתְחָלִיּוּת שֶׁל הַיַּהֲדוּת כְּמוֹ שַׁבָּת, תְּפִלִּין, טָהֳרָה, וְכַדּוֹמֶה, כִּי תַּפְקִידֵנוּ לְתֵת אֶת הַבַּיִת, הַמִּשְׁפָּחָה, הָעֲבוֹדָה, הַכֹּל בְּשִׁבִיל קִיּוּם מִצְוֹות יְסוֹדִיּוֹת וּפְשׁוּטוֹת, וְהַנִּדְרָשׁ הוּא מְסִירוּת נֶפֶשׁ וּדְרִיכָה עַל כָּל הַבֹּץ וְהַטִּיט הַסּוֹבֵב שֶׁל כְּפִירָה וַעֲרָיוֹת הַמִּשְׁתּוֹלֵל בָּרְחוֹב שֶׁלֹּא הָיָה כְּמוֹתוֹ, וְנִסְיוֹנוֹת תְּכוּפִים וְתַקִּיפִים אֵלּוּ נוֹחֲתִים עָלֵינוּ כְּדֵי שֶׁנְּבַצַּע אֶת הַמֶּטֶל עָלֵינוּ בְּכֹחַ וּבִמְסִירוּת, וְלֹא בְּמֹחַ וּבְפִילוֹסוֹפְיָה.

הנשמות שנזדמנו בדורנו, האם זה רכוז מסים של נשמות, או כך נפלו במקרה?
בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" מוּבָא שֶׁבַּדּוֹר הַמְסַיֵּם יִתְרַכְּזוּ כָּל אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּתְגַּלְגְּלוּ פְּעָמִים רַבּוֹת וְלֹא הִצְלִיחוּ לְתַקֵּן אֶת עַצְמָם, וְלָכֵן - כְּאֶפְשָׁרוּת אַחֲרוֹנָה - שֶׁתּוּכַל לְהֵעָשׂוֹת בִּזְמַן קָצָר - לְסִבַּת רִבּוּי הַנִּסְיוֹנוֹת, תְּכִיפוּתָם וְעָצְמָתָם, יִקְנוּ עוֹלָמָם בְּשָׁעָה אַחַת וּבְכָךְ יְתֻקְּנוּ לָנֶצַח.

מהם הקשיים המיחדים שיהיו בדורות המסימים מאשר לדורות קודמים?
(רוב הפרטים דלהלן מלוקטים מספר "הדור האחרון" מאמרים מהרבי מסאטמר).

א. יִסּוּרִים רַבִּים, מְשֻׁנִּים וּתְכוּפִים, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ: ג' שְׁלִישִׁים שֶׁל יִסּוּרִים נִתְחַלְּקוּ בָּעוֹלָם, אֶחָד נִטְלוּ אָבוֹת הָעוֹלָם כּוֹלֵל גָּלוּת מִצְרַיִם, אֶחָד נִטְלוּ כָּל הַדּוֹרוֹת כֻּלָּם, וְאֶחָד

לְדוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. הֲרֵי שֶׁבְּדוֹר מָשִׁיחַ יִתְרַכְּזוּ יְסוּרִים כֹּה רַבִּים שֶׁבָּעָבָר הִתְפָּרְשׂוּ עַל פְּנֵי שָׁנִים רַבּוֹת.

ב. כִּי לֹא יְהֶא בַּדּוֹר צַדִּיקִים כִּבְדוֹרוֹת קוֹדְמִים, וְאֵין מִי שֶׁיְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים וְיָגֵן עַל הַדּוֹר.

ג. כִּי לֹא יִהְיוּ בַּדּוֹר צַדִּיקִים כִּבְדוֹרוֹת קוֹדְמִים, וְאֵין מִי שֶׁיְּשַׁמֵּשׁ לְדֶגְמָא וּלְתוֹכָחָה לַדּוֹר.

ד. הַשִּׁפְלוּת וְהַיְרִידָה עַד לַדְּיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה תִּהְיֶה נַחֲלַת רַבִּים.

ה. הֶסְתֵּר פָּנִים נוֹרָא - צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, וְהָעֻצָּה לְכָךְ רַק אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וּתְמִימָה.

ו. גַּם צָעָקוֹת וּתְפִלּוֹת רַבּוֹת יִתְעַכְּבוּ מִלְּהֵעָנוֹת.

ז. יִתְרַבּוּ כּוֹפְרִים וְאֶפִּיקוֹרְסִים שׂוֹנְאֵי דָּת, אוֹהֲבֵי בֶּצַע, זְנוּת וְכִבּוּד.

ח. הָרוֹצִים לַחֲזֹר בָּהֶם לְדֶרֶךְ הַתשובה יִתְעָרְמוּ עֲלֵיהֶם נִסְיוֹנוֹת מִתּוֹךְ בֵּיתָם, וְאִם בָּעָבָר לָחֲמוּ נֶגְדּוֹ עַל דָּתֵנוּ מֻסְלָמִים, נוֹצְרִים, יְוָנִים וְכַיּוֹצֵא, בְּדוֹר אַחֲרוֹן תִּהְיֶה לַבַּעַל - מִלְחָמָה עַל הַדָּת לֹא עִם אַחֵר מֵאֲשֶׁר אִשְׁתּוֹ - הִיא שֶׁתִּרְדֹּף אוֹתוֹ וְתָצִיק לוֹ, וּכְמוֹ כֵן אִשָּׁה שֶׁתַּכִּיר בָּאֱמֶת וְתִרְצֶה לָשׁוּב - בַּעֲלָהּ הוּא שֶׁיִּרְדֹּף אוֹתָהּ וְיָצִיק לָהּ עַד הַחָרְמָה, וְיֵאָלֵץ אֶחָד מִבְּנֵי הַזּוּג לִשְׁמֹר דָּתוֹ בְּמִחְיצַת - וְתַחַת קוֹרַת גַּג אַחַת עִם בֶּן זוּגוֹ הַשֵּׁנִי הַבָּז לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה - אָדָם וְנָחָשׁ תַּחַת קוֹרַת גַּג אַחַת.

ט. כְּמוֹ כֵן יִסְבְּלוּ שׁוֹמְרֵי מִצְוֹות חֵרוּפִין וְגִדּוּפִין בָּעֲבוֹדָה, בָּרְחוֹב, בַּמִּשְׁפָּחָה - נִסְיוֹנוֹת שֶׁיַּכְבִּידוּ עֻלָּם שֶׁל הַחוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה.

י. הָרְשָׁעִים יַצְלִיחוּ וְיַעֲלוּ מַעְלָה מַעְלָה וְיִתְפְּסוּ מַנְהִיגוּת וּמְדִינָה - הַמַּלְכוּת תַּהֲפֹּךְ לְמִינוּת - גְּמָרָא.

יא. תְּקוּפָה זוֹ תִּהְיֶה קָשָׁה מִלּוֹמַר בָּהּ אֶת הָאֱמֶת הֵן מִבּוּשָׁה וְהֵן מִפַּחַד -גְּמָרָא - וְסָר מֵרַע מִשְׁתּוֹלֵל.

יב. בָּנִים יִפְרְשׁוּ מֵעַל שֻׁלְחַן אֲבִיהֶם, וְאָבוֹת מִבְּנֵיהֶם מִמַּחֲלֹקֶת הַדָּת.

יג. מַנְהִיגֵי הַדּוֹר יִהְיוּ עַזִּים כְּכֶלֶב (עין יעקב).

יד. יִקַּר הַשְּׁעָרִים - הָעֲנִיוּת תִּהֶא מְנַת חֶלְקָם שֶׁל רַבִּים, וְכַנֶּאֱמָר "וְהִשְׁאַרְתִּי בְקִרְבֵּךְ עַם עָנִי וָדָל". סִימָן זֶה יִהֶא מְבֻשָּׂר לְזוֹכֵי הַגְּאֻלָּה לִסְבֹּל צַעַר הָעֹנִי קֹדֶם בּוֹאָהּ, וְהֵם מְבֻשָּׂרִים לְהִשָּׁאֵר לְקֵץ הַפְּלָאוֹת.

טו. כָּל מִי שֶׁחָצוּף יוֹתֵר יִהֶא "גָּדוֹל" יוֹתֵר.

טז. אֵין עַל מִי לְהִשָּׁעֵן אֶלָּא עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם - כִּי לֹא יִהְיֶה מִמִּי לְהִתְחַזֵּק וּמִמִּי לְהִתְעוֹדֵד בִּשְׁעוֹת הַמְּצוּקָה.

יז. לֹא יִהְיוּ נִסִּים גְּלוּיִים עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ לֹא יִנָּתֵן לָהֶם רְשׁוּת לִפְעֹל שִׁנּוּיֵי טֶבַע כְּמוֹ בְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים.

יח. הָעֲשִׁירִים יִהְיוּ קַמְצָנִים וְאַכְזָרִים, וּבְגָלָם אַנְשֵׁי אֱמֶת יְסוֹבְבוּ מֵעִיר לְעִיר וְלֹא יְחוֹנְנוּ.

יט. חַכְמֵי הַתּוֹרָה יִהְיוּ נִרְדָּפִים בָּזוּיִים וּטְפֵלִים.

כ. יִרְאֵי ה' יִהְיוּ מְאוּסִים וְיִקָּרְאוּ קִיצוֹנִים, חַסְרֵי תַּרְבּוּת.

כא. הַמַּנְהִיגִים יִהְיוּ מְשֻׁעְבָּדִים לָעָם בְּעַד כֶּסֶף וְכָבוֹד.

כב. הַזְּקֵנִים יִשְׁתַּתְּקוּ וְיִפְחֲדוּ מִלְּמְחוֹת בַּצְּעִירִים, וְאֵין תּוֹכָחָה.

כג. הַתַּלְמִידִים יַעֲשׂוּ סִכְסוּכִים בֵּין רַבּוֹתֵיהֶם וְיִגְבִּירוּ קַטֵּגוֹרְיָא בֵּין הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים עַצְמָם, בְּכָךְ שֶׁיְּרַנְּנוּ תַּלְמִידִים שֶׁל רַב פְּלוֹנִי עַל רַב אַלְמוֹנִי.

כד. צַדִּיקִים וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים לֹא יֶחְשְׁבוּ לִכְלוּם.

כה. צָרוֹת רַבּוֹת וּמִלְחָמוֹת רַבּוֹת בָּעוֹלָם.

כו. קִיּוּם הַדּוֹר יִהְיֶה בִּזְכוּת תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, שֶׁהֵם צַדִּיקִים בְּקַטְנוּתָן בִּלְבַד.

כז. בְּדוֹר זֶה יִתְרַכְּזוּ נְשָׁמוֹת מִדּוֹר הַמַּבּוּל וְדוֹר הַפַּלָּגָה שֶׁהָיוּ אֲדוּקִים בִּזְנוּת וּבְכִפְירָה. (בעש"ט)

כח. אֶפִּיקוֹרְסוּת גְּדוֹלָה תֵּרֵד לָעוֹלָם וְהַנִּסָּיוֹן שֶׁל הָאֱמוּנָה יִהְיֶה קָשֶׁה מְאֹד כְּמוֹ לְטַפֵּס עַל קִיר יָשָׁר לְלֹא סֻלָּם וּמַדְרֵגוֹת. (ר' ישראל מרוז'ין)

כט. הַצַּדִּיקִים וְעוֹבְדֵי ה' שֶׁיִּהְיוּ בְּאוֹתוֹ דּוֹר יִהְיוּ מְפֻזָּרִים וְלֹא מְאֻגָּדִים.

ל. שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים שֶׁל הַטֻּמְאָה יֵרֶשֶׁה בְּדוֹר זֶה לְהוֹצִיא אֶת כֹּחוֹ בְּמִלְחָמָה נֶגֶד הַקְּדֻשָּׁה מַה שֶּׁלֹּא הֵרֶשָׁה שַׁעַר זֶה לָצֵאת בְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים, שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא שֶׁל מִינוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת. ("אור החיים" הקדוש)

לא. לֹא יִנָּצְלוּ מֵהַמַּיִם הַזֵּדוֹנִים רַק מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת אָבוֹת, אוֹ בְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ שֶׁל עַצְמוֹ.

לב. גַּם אֲנָשִׁים טוֹבִים וַחֲרֵדִים יִתְפּוֹצֵץ מִפִּיהֶם כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת בְּכָךְ שֶׁיְּדַבְּרוּ פּוֹלִיטִיקָא וְיִפָּרְשׁוּ אֶת הַמַּצָּב לְפִי הַמִּקְרֶה וְהַכֹּחַ (בעש"ט)

לג. מַשְׁמָעוּת מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג בְּעִקָּרָהּ הִיא שֶׁמִּילְיוֹנִים לֹא יֹאמְרוּ קְרִיאַת שְׁמַע, וְגַם אֵלֶּה שֶׁיֹּאמְרוּ יְהֵא קָשֶׁה לָהֶם לֶאֱמֹרָהּ בֶּאֱמֶת מִתּוֹךְ הַלֵּב.

לד. חִנּוּךְ הַבָּנִים יְהֵא קָשֶׁה כְּנִסָּיוֹן עֲקֵדַת יִצְחָק ("פרשת הכסף" לרבי שר שלום מבעלז)

לה. הוֹרִים יִתְמַקְמְקוּ וְיֵלְכוּ בְּאֶמְצַע יְמֵיהֶם מִפְּרִי בְּאוּשִׁים שֶׁל זַרְעָם.

לו. אֵלּוּ הַשׁוֹלְטִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵמָּה גִּלְגּוּלֵי הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הַבְּרִיוֹנִים שֶׁהָיוּ בְּבֵית שֵׁנִי שֶׁסֵּרְבוּ לְהִשְׁמַע לַתַּנָּאִים שֶׁהָיוּ בִּתְקוּפָתָם. (משכנות הרועים)

לז. מַעֲשֶׂה קָטָן בַּדּוֹר הַזֶּה שָׁקוּל כְּכַמָּה מִצְווֹת שֶׁהָיוּ בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, וַעֲבוֹדַת ה' קְטַנָּה בַּדּוֹר הַזֶּה שְׁקוּלָה כְּאֵילֵי נְבָיוֹת שֶׁהֵבִיאוּ בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ (האר"י)

לח. בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וּבִשְׁמִירַת הַמִּצְווֹת בִּתְמִימוּת בַּדּוֹר הַהוּא - יוּכַל הָאָדָם לְתַקֵּן מַה שֶּׁלֹּא יָכֹל לְתַקֵּן בְּגִלְגּוּלִים רַבִּים.

לט. יְהוּדִי מַאֲמִין בֶּאֱמֶת וּבִפְשִׁיטוּת שֶׁיִּמָּצֵא בְּדוֹר שֶׁכָּזֶה יִהְיֶה חִדּוּשׁ נִפְלָא בַּשָּׁמַיִם.

מ. לֹא תִּהֵא הַצָּלָה אַחֶרֶת מִלְּבַד הַבְּכִיָּה וְהַזְּעָקָה.

מא. טִמְטוּם נוֹרָא יֶאֱחֹז בִּבְנֵי אָדָם וִידַקְדְּקוּ בְּמִצְווֹת שֶׁאֵינָן אֶלָּא חֲסִידוּת, וּלְעֻמַּת זֹאת יְזַלְזְלוּ בְּדְבָרִים עִקָּרִיִּים כִּצְנִיעוּת וְיסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת מְדַקְדְּקִים בְּ"אֵיכָה" וּמְזַלְזְלִים בְּ"קְרִיאַת שְׁמַע".

מב. בְּדוֹר זֶה לֹא יְבַקֵּשׁ מִבְּנֵי אָדָם מַדְרֵגוֹת גְּדוֹלוֹת אֶלָּא פְּשִׁיטוּת שֶׁל אֱמוּנָה וְקִיּוּם מִצְווֹת וּבְכָךְ "קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ", וְיִקָּיֵם בּוֹ "וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם - קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ".

מג. נְסִיּוֹנוֹת עַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה מַמָּשׁ, וְכָל תְּנוּעָה קַלָּה לִכְבוֹד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ תִּהֵא חֲשׁוּבָה וְיִקָּרֶה לִמְאֹד.

מהי נבואת חז"ל בענין מנהיגי הדור באחרית הימים?

א. יְהִיוּ הַרְבֵּה רַבָּנִים וּמַנְהִיגִים רַמָּאִים כְּמוֹ עֲלֵי הָאֵילָנוֹת - הַסִּימָן לְהַכִּיר צַדִּיק אֱמֶת, אִם נִזְהָר מִשֶּׁקֶר עַד קָצָה הָאַחֲרוֹן - צָרִיךְ תְּפִלָּה הַרְבֵּה לְהִנָּצֵל מִמַּנְהִיג שֶׁקֶר.

ב. נְבוּאַת הבעש"ט בְּשִׁנּוּי קָצָת - יִהְיוּ רַבָּנִים כְּמוֹ יַאק מַאק (שַׁמְשַׁמִּים), רֹב צָרוֹת יִשְׂרָאֵל בָּא עַל יְדֵיהֶם.

ג. הַמְקֻרָב רְחוֹקִים וְהַמְרַחֵק קְרוֹבִים בְּיָדוּעַ הוּא מַנְהִיג שֶׁקֶר.

ד. מִדְרָשׁ: "לְפָנַי הַגְּאוּלָה תֵּרֵד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם לְצַדֵּק וּלְכַבּוֹדָם - כְּבְיָכוֹל - שֶׁל ה"פּוֹרְקֵי עֹל" - זֶה יִהְיֶה הַבֵּרוּר הָאַחֲרוֹן שֶׁלֹּא יִתְפַּתּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרִים אֲפִלּוּ בִּפְנֵי מוֹפֵת זֶה.

ה. בַּעֲוֹן הַמַּנְהִיגִים, שֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר אֲנִי אֶמְלֹךְ, נִדְחֵית הַגְּאֻלָּה.

ו. אֲפִלּוּ צַדִּיקִים יִהְיוּ לָהֶם נְסִיּוֹנוֹת בֶּאֱמוּנָה - הָעֵצָה לְפַרְסֵם שֶׁאֲנִי אָמַרְתִּי זֹאת מֵרֹאשׁ. (רבי נחמן מברסלב)

ז. בְּעִקְבָתָא דִּמְשִׁיחָא תִּתְגַּבֵּר הַחֻצְפָּה אַף בִּזְקֵנִים וּגְדוֹלֵי הַדּוֹר מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲמִידוּ דַּיָּנִים וּמְפָרְנְסִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים.

ח. מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם צָפָה תַּכְלִית הַשִּׁפְלוּת שֶׁל דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים עִם מַלְכֵיהֶם בְּרֹאשָׁם וְנִתְיָרֵא מְאֹד - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִחֲמוֹ, שֶׁאַדְרַבָּה, עַל יְדֵי זֶה תִּצְמַח יְשׁוּעָה גְּדוֹלָה.

ט. הָרִבְּה מַנְהִיגִים אֲשֶׁר בַּדּוֹר הַקּוֹדֵם הָיוּ נֶחְשָׁבִים עוֹד לְעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, בַּדּוֹר הַזֶּה נַעֲשׂוּ מַנְהִיגִים.

י. הַדּוֹר שֶׁל עִקְבָתָא דִּמְשִׁיחָא יִהְיֶה עָנִי וְדַל מִמַּנְהִיגֵי אֱמֶת - הַמַּנְהִיגִים הָרָעִים גּוֹרְמִים שִׁכְחַת הַתּוֹרָה עֲבוּר לְהַגְדִּיל אֶת בֵּיתָם וּלְחַזֵּק כִּסֵּא מֶמְשַׁלְתָּם וּמַתְעִים אֶת הָעָם.

יא. מַנְהִיגִים הָרָעִים גּוֹרְמִים מְכְשׁוֹלוֹת הַיּוֹתֵר גְּדוֹלִים.

יב. אֵין כְּבוֹד ה' וְטוֹבַת הַדּוֹר לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם.

יג. עַכְשָׁו בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָדַל הָרוֹעֶה מִלְּהַנְהִיג, כִּי הַדּוֹר מַנְהִיגִין אוֹתוֹ לְדַעְתָּם - בִּזְמַן כְּזֶה צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן בְּדַרְכֵי הָאָבוֹת.

יד. כָּל הַמַּנְהִיגִים עֵינֵיהֶם בַּחֲנֻפָּה אֶל הַדּוֹר, וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁפָּעִים הֵמָּה מִדֵּעוֹת כּוֹזְבוֹת.

טו. הַבַּעַל דְּבָר לְעֵת זְקֻנוּתוֹ נִתְחַכֵּם וּמְפַתֶּה רַק לְהַמַּנְהִיג לְהַכְשִׁיל עַל יָדוֹ יֶתֶר הָעָם.

מהי הגדרת "ערב רב" ומה יהיו מעשיהם?

א. כַּמָּה מִינֵי עֵרֶב רַב יֵשׁ וּמֵהֶם: - ה"עֲמָלֵקִים" - הָרָאשִׁים בְּגָלוּתָא וְחוֹמְסִין אֶת יִשְׂרָאֵל, ה"גִּבּוֹרִים" - הֵמָּה בּוֹנִים בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת לֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם רַק לְהַגְדִּיל שְׁמָם, וְגוֹזְלִין אֶת יִשְׂרָאֵל.

ב. בִּזְמַן שֶׁהָעֵרֶב רַב הֵם רָאשִׁים עַל יִשְׂרָאֵל, כְּאֵלּוּ שׁוֹלְטִין עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

ג. יוֹתֵר מְעַכְּבִין אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא - הָעֵרֶב רַב, מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם.

ד. כָּל טוּב שֶׁעוֹשִׂין הָעֵרֶב רַב רַק לְתוֹעֶלֶת עַצְמָם עוֹשִׂים.

ה. אוֹי לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר הָעֵרֶב רַב הֵם הָרָאשִׁים.

ו. הָעֵרֶב רַב דְּבוּקִין מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא תִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה עַד שֶׁיִּתְבָּרְרוּ מִיִּשְׂרָאֵל עַל יְדֵי קְשֵׁי הַגָּלוּת - חֲמִשָּׁה מִינֵי עֵרֶב רַב הֵמָּה רָאשֵׁי יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, וְגוֹרְמִים כָּל הַצָּרוֹת.

ז. יִרְאֵי חֵטְא יִמָּאֲסוּ בְּעֵינֵי הָעֵרֶב רַב.

ח. הָעֵרֶב רַב קוֹפְצִים לְהוֹרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְהוֹרָאָה לַעֲשׂוֹת לָהֶם שֵׁם גָּדוֹל.

ט. כָּל עַזֵּי פָּנִים וּרְשָׁעִים שֶׁבַּדּוֹר הֵן מֵהָעֵרֶב רַב.

י. יֵשׁ רוֹעִים שֶׁל הַסִּטְרָא אַחְרָא וְכוֹפִין אֲנָשִׁים לְתָחוֹת שִׁעְבּוּדַיְיהוּ - עִקַּר מַלְכוּתָם הִיא עַל יְדֵי עַזּוּת, וְהַעֲצָה לְהִנָּצֵל מֵהֶם הִיא גַּם כֵּן עַל יְדֵי עַזּוּת.

יא. אַף שֶׁרוֹאִים אֵצֶל הָעֵרֶב רַב דְּבָרִים טוֹבִים כְּמוֹ תּוֹרָה וְדֶרֶךְ אֶרֶץ וְשַׁלְוָה, אַף עַל פִּי כֵן מֻכְרָחִים לְמָאֵס בָּהֶם, כִּי הוּא זְמַן הַבְּרוּר - זוֹהִי הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן בַּיָּמִים הָאֵלּוּ.

יב. רֹב הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן וּמַנְהִיגָיו הֵם עֵרֶב רַב - מֹשֶׁה בָּא בְּעִבּוּר אַחַת לְנ' שָׁנָה שֶׁלֹּא יַטְעוּ רָאשֵׁי הָעֵרֶב רַב אֶת יִשְׂרָאֵל.

יג. מְקֻבָּל גַּם מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ שֶׁקֹּדֶם בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ יִהְיוּ רֹב מַנְהִיגִים וְרָאשֵׁי הָעֵדָה מֵהָעֵרֶב רַב - כָּל אֶחָד צָרִיךְ לְפַחֵד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּכְלַל הָעֵרֶב רַב - עַכְשָׁו הוּא גְּמַר הַבֵּרוּר שֶׁל כָּל הַגַּלְגּוּלִים.

יָד. נֶגֶד כָּל צַדִּיק נִבְרָא אִישׁ רָשָׁע וּמַחְטִיא כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַבְּחִירָה חָפְשִׁית.

טו. עָלֵינוּ מֻטָּל לְכַבֵּד כָּל אָדָם וְתַלְמִיד חָכָם כִּי אֵין אִתָּנוּ יוֹדֵעַ מְאוּמָה, וְרַק יֵשׁ לְהִתְפַּלֵּל שֶׁנִּזְכֶּה לְרַב אֲמִתִּי.

האם יהא רוח הקדש ונבואה בדור האחרון?

א. יִכָּרְתוּ מִיִּשְׂרָאֵל נְבוּאָה וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ - אֵין קְלָלָה מִזּוֹ - אוֹי לַדּוֹרוֹת שֶׁטָּעֲמוּ מִכּוֹס הַמַּר הַזֶּה.

ב. בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ צַדִּיקִים שֶׁהָיוּ מְסַיְּעִין לְהַבָּא לִטַּהֵר, אֲבָל עַכְשָׁו אִבַּדְנוּ הַכֹּל, וְלֹא נִשְׁאָר מְסַיֵּעַ רַק אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם.

ג. בַּדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים הָיוּ לָהֶם מַנְהִיגִים לְפִי עֶרְךְ הַדּוֹר, וְעַכְשָׁו גַּם לְפִי עֶרְךְ הַדּוֹר אֵין לָנוּ מַנְהִיגִים.

ד. נְבוּאָה עַל הַדּוֹר הַזֶּה: "יָמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לְלֹא אֱלֹקֵי אֱמֶת וּלְלֹא כֹּהֵן מוֹרֶה וּלְלֹא תוֹרָה".

ה. מִלְּחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג כְּבָר הִתְחִילָה - אֵין לָנוּ עוֹד צַדִּיקֵי אֱמֶת שֶׁיַּעַזְרוּ לָנוּ רַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַנְהִיגֵנוּ - חֲשִׁיבוּת גְּדוֹלָה הִיא מַה שֶּׁעוֹבְדִין אוֹתוֹ מִתּוֹךְ חֲשֵׁכָה.

ו. מִדְרָשׁ: "כְּשֶׁמִּסְתַּלְּקִין הַצַּדִּיקִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁגִּיחַ יוֹתֵר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - בְּזֹאת נֶחָמָם.

ז. נִשְׁאַרְנוּ עָרֹם וְיָחֵף וְאֵין מִי שֶׁיַּשְׁגִּיחַ עַל הַדּוֹר.

ח. אִם מַאֲמִינִים בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּזְמַן שֶׁאֵין צַדִּיקִים בָּעוֹלָם שֶׁיְּחַזְּקוּ הָאֱמוּנָה וּמַמְתִּינִים עַל יְשׁוּעָתוֹ, הוּא פֶּלֶא וְנֵס גָּדוֹל, וְגַם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִתְמַהּ עַל זֶה לֶעָתִיד לָבוֹא.

מה יהא מצב התורה באחרית הימים?

א. מַה שֶּׁאָמְרוּ עֲתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל כְּוֻנוּ עַל הַדּוֹר הַזֶּה.

ב. מַה שֶּׁנֶּאֱמַר עֲתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל קָאֵי עַל הַלֵּב, אֲבָל מֵהַפֶּה לֹא תִּשְׁתַּכַּח לְעוֹלָם, וְעַל זֶה בָּאָה הַהַבְטָחָה כִּי לֹא תִּשָּׁכַח "מִפִּי" זַרְעוֹ.

ג. מִדְרָשׁ: בְּעִקְבָתָא דִמְשִׁיחָא יִהְיֶה רָעָב בָּעוֹלָם שֶׁל שִׂכְחַת הַתּוֹרָה - תִּהְיֶה עֲרְבוּבְיָא גְּדוֹלָה וּבִלְבּוּל הַדַּעַת וְלֹא תִּהְיֶה דַּעַת תּוֹרָה אֲמִתִּית.

ד. כֹּחַ הַהַכְרָעָה נֶאֱבַד מֵאִתָּנוּ בַּדּוֹר הַזֶּה.

ה. בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁאֵין בּוֹ בֵּרוּר הֲלָכָה, וְכָל הַדּוֹר אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, אֵין עֵצָה רַק לֵילֵךְ בְּעִקְבוֹת אֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ.

ו. אַף דְּבָרִים הַפְּשׁוּטִים מְאֹד נִסְתָּם מֵהַדּוֹר הַזֶּה.

ז. ה''חוֹבַת הַלְּבָבוֹת'' אָמַר עַל חַכְמֵי דּוֹרוֹ: ''הִגִּיעַ הַיֵּצֶר בְּרֹב אַנְשֵׁי הַתּוֹרָה וְאֵינָם רוֹאִים הָאֱמֶת'' - בְּיָמָיו הָיוּ עַל כָּל פָּנִים יְחִידִים שֶׁרָאוּ הָאֱמֶת, אֲבָל עַכְשָׁו חֲסֵרִים גַּם אֵלֶּה.

מה בדבר המדינה והציונות?

א. בִּלְבּוּל הַמְּדִינָה קָשֶׁה מְאֹד כֵּיוָן שֶׁהוּא פְּרִי וְתוֹצָאָה שֶׁל שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים שֶׁל הַטֻּמְאָה, וּכְנֶגְדּוֹ יָכוֹל רַק שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה. (חזון איש)

ב. נִסִּים גְּלוּיִים שֶׁהַמְּדִינָה כְּבָר קַיֶּמֶת שָׁנָה, וְלֹא נֶעֱקְרָה מִצְוַת אֲפִיַּת מַצּוֹת לְחַג הַפֶּסַח. (חזו''א בדרכו לאפות מצות שנה לאחר קום המדינה)

ג. מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ יִקַּח הַמֶּמְשָׁלָה מֵהֶם. (חזו''א)

ד. אֵין סָפֵק שֶׁתַּקִּיא הָאָרֶץ אֶת מוֹרְדֵי הַתּוֹרָה וַחֲכָמֶיהָ. (ר''א וסרמן)

ה. הַמְּדִינָה - הַצָּרָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר לְעַם יִשְׂרָאֵל. (ר''א וסרמן)

ו. מַטָּרַת הַמְּדִינָה - לְהָמִיר אֶת יִשְׂרָאֵל. (ר''ח סולוויצ'יק והוסיף ''אני מוכן לישבע על כך'')

ז. הַצִּיּוֹנוּת הִיא הַנִּסָּיוֹן הָאַחֲרוֹן טֶרֶם זְרִיחַת אוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ וְהוּא כְּנֵר שֶׁטֶּרֶם יִכְבֶּה - עוֹלָה לַהַבְתּוֹ יוֹתֵר (תולדות שמואל)

ח. רַבּוֹתֵינוּ בְּרוּחַ קָדְשָׁם נִבְּאוּ שֶׁלֶּעָתִיד תָּקוּם מֶמְשָׁלָה שֶׁל מִינוּת, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁתַּהֲפֹךְ כָּל הַמַּלְכוּת לְמִינוּת. (סנהדרין צד ע''ב)

ט. גַּם בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פרשת פנחס דף רל''ז ע''ה) יֻשְׁנָהּ נְבוּאָה שֶׁתִּהְיֶה מֶמְשָׁלָה יִשְׂרְאֵלִית בְּסוֹף הַיָּמִים שֹׁתְּהֵא גְּרוּעָה לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל הַגָּלֻיּוֹת כֻּלָּם.

י. מֵאָז הֵחֵל רַעְיוֹן הַצִּיּוֹנוּת לְהִתְנוֹצֵץ, פָּחֲדוּ מִמֶּנּוּ כָּל גְּדוֹלֵי הַצַּדִּיקִים וְהַגְּדוֹלִים שֶׁבְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים.

יא. מַלְכוּת זוֹ עֲתִידָה לְהִלָּחֵם בְּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וְיַעֲמְדוּ לְצִדּוֹ שֶׁל גּוֹג וּמָגוֹג.

במה יש לנו הדור האחרון - להתחזק?

א. נִהְיֶה בְּגֶדֶר מְעַטִּים נֶגֶד רַבִּים, וְלִפְעָמִים יָחִיד נֶגֶד רַבִּים.

ב. אִם צָרִיךְ לְפָרֵד מִפּוֹעֲלֵי אָוֶן - אַל יְדַאֵג לְפַרְנָסָתוֹ רַק יִבְטַח בַּה'.

ג. דּוֹר תַּהְפּוּכוֹת - יִשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה אֶת יִרְאֵי ה', וְאֶת רִשְׁעֵי הַדּוֹר יְרוֹמְמוּ וְינַשְּׂאוּ.

ד. בִּזְמַן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן הָיָה זְמַן שֶׁלֹּא הָיוּ אֶלָּא 300 אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא כָּרְעוּ לַבַּעַל.

ה. לֹא לִירָא אַף מֵהַעֲמָדַת חַמָּה שֶׁל מְפָרְסָם - לִסְטוֹת מֵהָאֱמֶת, וְאַף אִם תִּשָּׁאֵר יְחִידִי בָּעוֹלָם. (צוואת היעב"ץ)

ו. צָרִיךְ לִהְיוֹת חָזָק וְלֹא לָלֶכֶת עִם הַזֶּרֶם יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה - סוֹף הָאֱמֶת לְהִתְגַּלּוֹת.

ז. בִּתְקוּפָה קָשָׁה שֶׁל בֶּרוּר נוֹרָא זֶה לֹא תִּהְיֶה עֵצָה אַחֶרֶת כִּי אִם הַמִּבְאָרֶת בַּנָּבִיא מַלְאָכִי "אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ".

אִם כֵּן אַף שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן יִירְאוּ לְנַפְשָׁם עֵצָה אַחַת תִּהְיֶה לָהֶם לְהִתְחַזֵּק בֵּינָם לְבֵין עַצְמָם בַּחֲשַׁאי וּבְצִנְעָה, וּמַה יְהֵא שְׂכָרָם? שֶׁיִּזְכּוּ לְהַקְשָׁבָה מְלֵאָה מֵה' שֶׁיִּשְׁתַּעְשַׁע בְּדִבּוּרֵיהֶם וּכְמוֹ כֵן שֶׁיִּכָּתְבוּ בְּסֵפֶר הַזִּכָּרוֹן, וּמָה הַצָּרֵךְ בִּכְתִיבָתָם בְּסֵפֶר הַזִּכָּרוֹן? לְצָרֵךְ פָּסוּק אַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ כָּל הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלָיִם" (יְשַׁעְיָה ד, ג) מִי הוּא הַקָּדוֹשׁ הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁיִּשָּׁאֵר וְיִשָּׂרֵד לֶעָתִיד - זֶהוּ שֶׁנִּכְתַּב בְּסֵפֶר הַזִּכָּרוֹן הַנַּ"ל. (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

(מאמרים דלהלן עד סוף אות כ"ב מהגר"י לוינשטיין זצ"ל)

ח. כָּל הַגְּאֻלָּה תִּהְיֶה בִּזְכוּת וּלְמַעַן אוֹתָם יְחִידִים שֶׁלֹּא יַבִּיטוּ עַל הַסּוֹבְבִים אוֹתָם.

ט. דּוֹר שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא בּוֹ - מִסְתַּלְקִים הַצַּדִּיקִים בָּזֶה אַחַר זֶה.

י. דּוֹר שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא בּוֹ יִהְיוּ הָרַבֵּה שֶׁיִּקָּרְאוּ "רַב", "רַבִּי" אוֹ "צַדִּיק", תְּאֵרִים לְלֹא מְצִיאוּת.

יא. דּוֹר שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא בּוֹ גַּם אִם יִתְרַבּוּ הַסַּפְסָלִים יִתְמַעֲטוּ הַלְּבָבוֹת. (הגר"י לוינשטין)

יב. צָרוֹת רַבּוֹת יִהְיוּ בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן וְהַקָּשֶׁה מִכֻּלָּם שֶׁיִּהְיוּ הָרַבֵּה שֶׁיַּפְסִידוּ אֶת הָאֱמֶת כֻּלָּהּ וְלֹא יִזְכּוּ לָהּ.

יג. גַּם אֱלֹה שֶׁיְּחַפְּשׂוּ אֶת הָאֱמֶת - יִסְתַּפְּקוּ בְּמוּעָט שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם וְלִמּוּד תּוֹרָה וּבְהַשְׁאָר יְזַלְזְלוּ.

יד. הָרְשָׁעִים שֶׁבְּאוֹתוֹ דּוֹר יַרְשִׁיעוּ בְּיֶתֶר שְׁאֵת וּבְיֶתֶר עֹז.

טו. מָה הַסִּימָן לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלְךְּ חָפֵץ בִּיקָרוֹ, לְהַרְאוֹתוֹ אֶת יְקָר תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ לֶעָתִיד - מִי שֶׁמִּתְיַסֵּר בְּמָמוֹנוֹ אוֹ בְּגוּפוֹ וְאֵין הוֹלֵךְ לוֹ כִּרְצוֹנוֹ.

טז. הַתְּפִלָּה וּבַקָּשַׁת רַחֲמִים צְרִיכִים לְשַׁמֵּשׁ לָנוּ בִּזְמַן זֶה - כְּלֶחֶם וּמַיִם.

יז. הָאַכְזָרִיּוּת וְהַסַּכָּנָה הַגְּדוֹלָה בָּעֵת הַהִיא - תְּהֵא לָאוֹמֵר "שָׁלוֹם עָלַיִךְ נַפְשִׁי", וְאֵינוֹ דּוֹאֵג לְהַשְׁלִים נַפְשׁוֹ בִּתְשׁוּבָה כָּרָאוּי.

יח. דּוֹר שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא בּוֹ - יְהֵא בֵּרוּר וְצֵרוּף נוֹרָא וְחַד לְהֵיכָן מִשְׁתַּיֵּךְ הָאָדָם - לְמַחֲנֵה הַצַּדִּיקִים אוֹ לְהֶפֶךְ חַס וְשָׁלוֹם.

יט. לַגְּאֻלָּה דְּרוּשָׁה הֲכָנָה - תּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים.

כ. גַּם אִלּוּ שֶׁיִּזְכּוּ לַגְּאֻלָּה, לֹא תְּהֵא מַדְרֵגַת כֻּלָּם שָׁוָה.

כא. צָרִיךְ בֵּית קִבּוּל שֶׁל תּוֹרָה וּמִדּוֹת טוֹבוֹת כְּדֵי לִזְכּוֹת בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

כב. תְּפִלָּה לְשִׁיבַת הַמִּקְדָּשׁ - מְקֻרֶבֶת בְּנֵינוּ.

מה יהא מצב הפרנסה בדור האחרון:

א. כָּל הַיִּסּוּרִים בְּכַף מֹאזְנַיִם אַחַת וְעֹנִי בְּכַף שְׁנִיָּה - מַכְרִיעַ אֶת כֻּלָּם. עֹנִי חָשׁוּב כְּמֵת (גמרא), אֵין זְכוּךְ לַנְּשָׁמָה כְּצַעַר וּבְזִיּוֹן הָעֹנִי.

ב. בַּגָּלוּת הָאַחֲרוֹן תִּתְחַלֵּף גְּזֵרַת הַמִּיתָה בַּעֲנִיּוּת - וְאוֹתָם שֶׁיִּזְכּוּ לְהִשָּׁרֵד לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' בְּעוֹלָם הַתִּקּוּן יִצְטַיְּנוּ בְּמִדַּת הָעֹנִי וְכַנֶּאֱמָר "וְהִשְׁאַרְתִּי בְקִרְבֵּךְ עַם עָנִי וָדָל וְחָסוּ בְּשֵׁם ה'" (צפניה ג') וְעוֹד נֶאֱמַר "וְאֶת עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ".

ג. נְסָיוֹן הָאַחֲרוֹן יְהֵא בִּמְיֻחָד בָּקַבָּלַת יִסּוּרֵי הָעֲנִיּוּת שֶׁלֹּא לְהִתְרַעֵם עַל מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ וַאֲפִלּוּ אַנְשֵׁי חֶסֶד יֵרְדוּ מִנִּכְסֵיהֶם לְצֹרֶךְ הַנְּסָיוֹן. (שולחן הטהור)

ד. דֹּחַק הָעֲנִיּוּת יְקֻרַב מְאֹד אֶת גְּאֻלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. (תקוני זהר)

ה. קֹדֶם הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה שֶׁפַע גָּדוֹל בָּעוֹלָם וְאַחַר כָּךְ יִפָּסֵק וְיִהְיֶה דֹּחַק גָּדוֹל מְאֹד, כִּי רַבִּים יִכָּלוּ מִנִּכְסֵיהֶם וְזֶה יִהְיֶה הַנְּסָיוֹן הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר, כָּךְ אָמַר רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵרוּז'ין וְזֶה תֹּכֶן דְּבָרָיו: לִפְנֵי יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ יְהֵא שֶׁפַע גָּדוֹל בָּעוֹלָם וַאֲנָשִׁים יַרְבּוּ בְּמוֹתָרוֹת וְלוּקְסוּס וְיִתְרַגְּלוּ לְהִתְפַּנְקוּת מֻפְרָזֶת וּלְאַחַר מִכֵּן תִּפָּסֵק אוֹתָהּ הַשְׁפָּעָה וְיִכָּלוּ לְדֹחַק גָּדוֹל (נר ישראל)

ו. הָרַבִּי מִקּוֹצְק אָמַר שֶׁהַסִּימָן הַגָּלוּי לַגְּאֻלָּה כְּשֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל טְרוּדִים וּמֻדְאָגִים מִדֹּחַק פַּרְנָסָתָם עַד שֶׁיִּתְבַּלְבְּלוּ מֹחוֹתֵיהֶם מֵחֹסֶר יִשּׁוּב הַדַּעַת (בית ישראל).

ז. עִקַּר הַכֶּסֶף יְהֵא מָצוּי אֵצֶל אֲנָשִׁים עֲשִׁירִים וְאַכְזָרִים שֶׁאֵינָם עוֹשִׂים צְדָקָה וָחֶסֶד (חדושי הרי"ם).

ח. עִקַּר הַנִּסְיוֹנוֹת בְּעִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא יִהְיוּ רַק בְּמָמוֹן, וְאוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁיִּסְבְּלוּ עֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת, וְלֹא יְחַפְּשׂוּ אֶת הַפִּתְרוֹנוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא תּוֹאֲמֶת אֶת הַתּוֹרָה, בְּכָךְ יְהֵא תִּקּוּנָם הַמֻּשְׁלָם. (מנכד חדושי הרי"ם רבי ישראל ממודזיץ זצ"ל)

ט. עִקַּר תִּקּוּן נִשְׁמוֹת דּוֹר עִקְּבְתָא דִּמְשִׁיחָא - לְפַזֵּר מָמוֹן לִצְדָקָה וְחֶסֶד עַל אַף הַדַּחֲקוּת (מהנ"ל)

י. הֲגַם שֶׁהָעֲנִיוּת וְהַדַּחֲקוּת גּוֹרֵם מִעוּט בַּעֲבוֹדַת ה' וּבִלְמוּד הַתּוֹרָה, מְתַקֵּן הוּא אֶת נִשְׁמַת הַמִּתְיַסֵּר יוֹתֵר מֵאִלּוּ הָיָה בְּהַרְחָבָה וְהָיָה יָכוֹל לַעֲבֹד אֶת ה' יוֹתֵר מִתּוֹךְ אוֹתָהּ הַרְחָבָה. (שלחן הטהור בשם "התניא")

מהן סגלות הפרנסה?

א. לוֹמַר בְּכָל יוֹם פָּרָשַׁת הַמָּן.

ב. יַתְמִיד לְבַקֵּשׁ עַל פַּרְנָסָתוֹ.

ג. יִתֵּן מַעֲשֵׂר מִכַּסְפּוֹ.

ד. לְכַוֵּן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בְּכַוָּנָה וּבְשִׂמְחָה.

ה. לוֹמַר בְּכָל יוֹם י"ג עִקָּרִים.

ו. אִגֶּרֶת הָרַמְבַּ"ן בְּכָל יוֹם.

ז. לִגְמֹר אֶת הַתְּהִלִּים בְּלֹא הֶפְסֵק וַאֲפִלּוּ לֹא שֶׁל "יְהִי רָצוֹן".

ח. סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה בַּחֲבוּרָה וּלְסַפֵּר סִפּוּר מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב.

ט. לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד.

י. מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּיׁשֶׁר. (טהרת הקודש)

מי ימלט מהחשך הנורא של חבלי משיח?

א. בְּאוֹתָם הַיָּמִים יִרְבּוּ הַצָּרוֹת לְצָרֵף בָּהֶם אֶת יִשְׂרָאֵל כְּפִי הַדִּין. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי חוֹבוֹ יִצְטָעֵר, וְכָל מִי שֶׁיְּקַשֶּׁה עָרְפּוֹ וְלֹא יָשׁוּב - יֹאבַד, וּמִי שֶׁיִּתֵּן צַוָּארוֹ בְּעֹל הַתשובה וְקַבָּלַת הַצָּרוֹת בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת וְיִתֵּן שִׂכְמוֹ לִסְבֹּל - יִצְטָרֵף וְיִזְכֶּה (רבנו משה קורדובירו - הרמ"ק).

ב. רַבִּים יֵצְאוּ מִן הַדַּת בַּבֵּרוּר וְהַצְּרוּפִ הַנּוֹרָא שֶׁיִּהְיֶה אָז - בְּחָשְׁבָם שֶׁבְּכָךְ תִּהְיֶה הַצָּלָתָם, אוּלָם בֶּאֱמֶת לֹא יִמָּלֵט רַק מִי שֶׁיִּוָּתֵר נֶאֱמָן לַה' וּלְמִצְוֹותָיו. (ברית מנוחה).

ג. הַנִּשְׁמָר בְּעִקַּר בְּב' נְקֻדּוֹת אֵלּוּ א) אֱמוּנָה ב) שְׁמִירַת בְּרִית קֹדֶשׁ מֻבְטָח הוּא שֶׁיִּשָּׁמֵר מִכָּל רַע וְקָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ. (שומר אמונים)

ד. רַק מִי שֶׁחָפֵץ בַּגְּאֻלָּה בְּאֹפֶן מִיָּדִי, לְלֹא דְּחִיָּה מִסִּבַּת חֶשְׁבּוֹנוֹת אִישִׁיוֹת יִזְכֶּה לָהּ, אוּלָם מִי שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ אוֹ מִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה, לֹא יִזְכֶּה לָהּ. (רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, וראיתו מיוצאי מצרים וחמושים עלו בני ישראל - אחד מחמישה והשאר מתו במכת חשך כיון שלא רצו לצאת).

אימתי יהא קץ הפלאות?

הַקֵּץ הַסּוֹפִי נִסְתָּם וְנֶחְתַּם, אוּלָם כָּל הַקִּצִּים הַמּוּבָאִים בַּזֹּהַר וּבַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים כֻּלָּם אֱמֶת, לְפִי שֶׁהֵם שְׁעוֹת רָצוֹן וְהִתְעוֹרְרוּת לִגְאֻלָּה, אֶלָּא שֶׁנִּדְחוּ מִפְּנֵי מַעֲשֵׂינוּ, אוּלָם הַקֵּץ הָאַחֲרוֹן לֹא יִתְמַהְמֵהַּ גַּם אִם לֹא נִהְיֶה רְאוּיִין לוֹ כְּלָל (אור החיים)

האם חיב שיהיו סימנים קדם ביאת המשיח או אפשר שיבוא בפתע פתאום?

בְּ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" מוּבָא, מְקֻבָּל לָנוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זצוק"ל שֶׁהִתְגַּלּוּת הַמָּשִׁיחַ תִּהֵא בְּפֶתַע פִּתְאוֹם, וּבְאוֹתוֹ רֶגַע שֶׁל הִתְגַּלּוּתוֹ לֹא יַחְשְׁבוּ מִכָּךְ כְּלוּם, וְכָל אֶחָד יִהֵא טָרוּד בְּעִנְיָנָיו בַּעֲסָקָיו וְיִתְיָאֲשׁוּ, וּבְלֹא הוֹדָעָה, פִּתְאוֹם, נִשְׁמַע בְּשׁוֹרַת הַגְּאֻלָּה.

וְהֵבִיא רְאָיוֹת מִפָּרָשׁוֹת לְכָךְ מֵהַמַּגִּיד שֹׁכֵן אָמַר לַ"בֵּית יוֹסֵף" (מגיד מישרים פ' צו).

וּכְמוֹ כֵן מֵהַפָּסוּק "וּפִתְאֹם יָבוֹא אֶל הֵיכָלוֹ הָאָדוֹן אֲשֶׁר אַתֶּם מְבַקְּשִׁים" (מלאכי ג') (ועוד ממדרש פרקי היכלות הקדמון פרק לו).

הלא בגמרא ר"ה (י"א ע"א) אמרו "בניסן נגאלו ובניסן עתידין לגאל" ואם כן אין מה לצפות קדם ניסן או אחריו?

שְׁאֵלָה זוֹ שׁוֹאֵל הַ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים", וְעוֹנֶה: מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בּוֹא יָבוֹא בְּנִיסָן דַּוְקָא, וְאוּלָם מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף אֵין לוֹ זְמַן אֶלָּא זְמַנּוֹ בְּכָל שָׁעָה וְרֶגַע, וְעָלָיו אָנוּ מְחַכִּים.

אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, אם נחכה לתשובתן של ישראל אימתי נגאל?!

עוֹנֶה עַל כָּךְ הָרַב "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" (בשם רבי בער תלמיד הבעש"ט זצוק"ל): קֹדֶם בִּיאַת מָשִׁיחַ יְאָרֵע אֵרוּעַ מְסֻיָּם שֶׁיְּעוֹרֵר אֶת הַלְּבָבוֹת לְפָחוֹת בְּהִרְהוּר תְּשׁוּבָה, וְיַצְמִיחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִרְהוּר תְּשׁוּבָה בְּלִבּוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, וְיִסְתַּפֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּהִרְהוּר זֶה לְבַד בְּרֹב רַחֲמָיו וַחֲסָדָיו לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא בִּתְשׁוּבָה".

במה מתנים ראית סימני הגאלה?

סִימָן נִפְלָא לְגְאֻלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

תַּנָּא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מָאֲסוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּימֵי רְחַבְעָם:

א. מָאֲסוּ בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם.

ב. מָאֲסוּ בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד

ג. מָאֲסוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א, יב) "מַה לָּנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְגוֹ'"

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אֵין מַרְאִין סִימָן לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיַּחְזְרוּ וִיבַקְּשׁוּ שְׁלֹשְׁתָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ג) כִּי יָמִים רַבִּים יֵשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵין מֶלֶךְ וְאֵין שָׂר וְאֵין זֶבַח וְגוֹ' אַחַר יָשֻׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִקְּשׁוּ אֶת ה' אֱלֹקֵיהֶם (מַלְכוּת שָׁמַיִם),

וְאֶת דָּוִיד מַלְכָּם (מַלְכוּת בֵּית דָּוִד),

וּפָחֲדוּ אֶל ה' וְאֶל טוּבוֹ (זֶהוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר "הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה"). (רש"י)

"וַחֲמֻשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", וַחֲמוּשִׁים - אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה, וְאִלּוּ אַרְבָּעָה חֲלָקִים מִיִּשְׂרָאֵל מֵתוּ בְּמַכַּת חֹשֶׁךְ לְפִי שֶׁלֹּא רָצוּ וְחָפְצוּ בַּגְּאֻלָּה, מִסִּבּוֹתֵיהֶן הָאִישִׁיּוֹת.
אַחִים יְקָרִים! סַלְקוּ חֻשְׁבּוֹנוֹת אִישִׁיִּים לְמִינֵיהֶם, הַגְּאֻלָּה תְּלוּיָה בַּחֻפָּץ וּבָרָצוֹן לְגָאֵל מִיָּד, לְלֹא דְּחִיָּה מִסִּבַּת חֻשְׁבּוֹן אִישִׁי.
אָנָּא! בְּסוֹף כָּל תְּפִלָּה בְּסוֹף כָּל דְּרָשָׁה, בְּסוֹף כָּל לִמּוּד, זַעֲקוּ זַעֲקָתְכֶם מִלֵּב:
מְבַקְּשִׁים מַלְכוּת שָׁמַיִם,
מְבַקְּשִׁים מַלְכוּת בֵּית דָּוִד,
מְבַקְּשִׁים בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
זְכֹר! גְּאֻלָּתֵנוּ תְּלוּיָה בַּ"בְּקוּשׁ" אֵין מַרְאִין סִימָן תְּשׁוּעָה וּגְאֻלָּה לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיְּבַקְּשׁוּ שְׁלָשְׁתָּן.

מהו באור "צער השכינה"?

א. "שְׁכִינָה" בֵּאוּרָהּ אוֹרוֹ וּכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ הַמִּתְפַּשֵּׁט בַּתַּחְתּוֹנִים, וְצַעַר הַשְּׁכִינָה הַיְנוּ צַעַר מִבְּזָיוֹן כְּבוֹד שָׁמַיִם, כְּבוֹד שָׁמַיִם מֻשְׁפָּל, מְעַטִּים הֱמָה הַיְרֵאִים וַחֲרֵדִים לִכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, רַבִּים בְּרֵישׁ גְּלֵי מְחַלְּלִים וְדוֹרְכִים עַל תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹותָיו וְעוֹשִׂים עַיִן שֶׁל מַעְלָה כְּאִלּוּ אֵינָהּ רוֹאָה וְאָזֶן שֶׁל מַעְלָה כְּאִלּוּ אֵינָהּ שׁוֹמַעַת, וּמִתְכַּחֲשִׁים וּמִתְנַכְּרִים לִמְצִיאוּתוֹ וְאַדְנוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֻמּוֹת הָעוֹלָם הֱמָה הַשּׁוֹלְטִים בָּעוֹלָם וְעַל יִשְׂרָאֵל, וַהֲלֹא הֵם בְּנֵי הַשִּׁפְחָה, וְשִׁפְחָה יוֹרֶשֶׁת גְּבִרְתָּהּ בְּבִנְיַן הַבַּיִת אֲשֶׁר שׁוּעָלִים הִלְכוּ בּוֹ לְעֻמַּת הַגְּבִירָה שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִבֵּיתָהּ לְיַד כֹּתֶל אֶחָד - כֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי וְשָׁם בֵּיתָהּ וְלֹא זָזָה מִשָּׁם.

ב. צַעַר נוֹסָף לַשְּׁכִינָה מִסִּבָּתָם שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, וּנְתָאֵר זֹאת בְּמִקְצָת:
הֲרֵי רַבִּים מֵעַמֵּנוּ סוֹבְלִים, כָּל אֶחָד סוֹבֵל אֶת סִבְלוֹ וְנוֹטֵל אֶת מְנַת חֶלְקוֹ בְּעָנְשֵׁי הַגָּלוּת, וּכְמַאֲמַר הַגְּמָרָא בַּחֲגִיגָה - "כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ בְּהֶסְתֵּר פָּנִים אֵינוֹ מֵהֶם", דְּהַיְנוּ כָּל מִי שֶׁבַּגָּלוּת אֵינוֹ סוֹפֵג מַכּוֹת וְהֶסְתֵּר פָּנִים אֵינוֹ מֵעַם יִשְׂרָאֵל. וּבְרוּר שֶׁכָּל אֶחָד נוֹטֵל חֶלְקוֹ בִּלְבַד וְלֹא חֵלֶק חֲבֵרוֹ, אִם כֵּן נִתְבּוֹנֵן, לוּ יְצַיֵּר שֶׁיָּקוּם אֶחָד וְיֹאמַר מוּכָן אֲנִי לִטֹּל יִסּוּרֵי וְחֵלֶק יִסּוּרֵי חֲבֵרִי, הַאִם יוּכַל לִסְבֹּל, בְּוַדַּאי לֹא, וְגַם אִם כֵּן יִסְבֹּל הֲלֹא סִבְלוֹ יִהְיֶה קָשֶׁה בְּיוֹתֵר, וְלוּ הָיָה אָדָם צָרִיךְ לִסְבֹּל מְנַת חֶלְקָם שֶׁל עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל וְכִי הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל בְּוַדַּאי שֶׁהָיָה מִתְמוֹטֵט בֶּן רֶגַע, וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לְכָל אֶחָד חֶלְקוֹ בִּמְנַת הַיִּסּוּרִים כְּפִי חֶלְקוֹ וְכֹחוֹ, זֶה בְּשִׁכּוּל בָּנִים רַחְמָנָא לִצְלַן, זֶה בַּעֲקָרוּת, זֶה בַּעֲנִיּוּת, זֶה בְּחֹלִי וְכַדּוֹמֶה. בַּגְּמָרָא נֶאֱמַר בְּכָל צָרָתָם לוֹ צַר מְלַמֵּד שֶׁהַשְּׁכִינָה סוֹבֶלֶת וּמְצַטַּעֶרֶת בְּשִׁתּוּף מָלֵא עִם כָּל צַעַר שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן נְצַיֵּר לְעַצְמֵנוּ שֶׁמִּכָּל צָרוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד, סוֹבֶלֶת הַשְּׁכִינָה, נְרַכֵּז אֶת כָּל צָרוֹת יִשְׂרָאֵל זֶה בְּכֹה וְזֶה בְּכֹה וְנַעֲמִיס אוֹתָם כֻּלָּם עַל גַּב אֵם אַחַת וְהִיא הַשְּׁכִינָה

הַקְּדוֹשָׁה, הֱיֵשׁ לְתָאֵר אֶת סִבְלָהּ, שֶׁמִּשְׁתַּתֶּפֶת וּמַרְגֶּשֶׁת הִיא בַּצַּעַר שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְצַעֲרוֹ זֶהוּ מַמָּשׁ צַעֲרָהּ, וּכְמַאֲמַר הַגְּמָרָא שֶׁכְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּצַעַר מַה שְׁכִינָה אוֹמֶרֶת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי, וּכְאוֹמֵר כָּבֵד עָלַי רֹאשִׁי כָּבֵד עָלַי זְרוֹעִי. וּבְכֵן, אִם אָדָם אֶחָד בְּקִשֵּׁי סוֹבֵל אֶת מְנַת חֶלְקוֹ בְּיִסּוּרָיו, וְלוּ יַטִּילוּ עָלָיו גַּם אֶת מְנַת חֵלֶק חֲבֵרוֹ בִּלְבַד כְּבָר יִתְמוֹטֵט, מַה נֹּאמַר עַל צַעַר הַשְּׁכִינָה שֶׁסּוֹבֶלֶת צַעֲרָם שֶׁל רְבָבוֹת רַבּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁסּוֹבְלִים כָּל אֶחָד בְּסִבְלוֹ וּמִתְרַכְּזִים סִבְלָם שֶׁל כֻּלָּם עַל גַּב הַשְּׁכִינָה בִּלְבַד. הֱיֵשׁ לְתָאֵר אֶת צַעֲרָהּ וְסִבְלָהּ.

אמונה ובטחון

לעזב עבודה ולהמסר כל כלו לתורה, האם נכון לעשות כן מתוך אמונה בה' שהוא הזן והמפרנס?

הַנְהָגָה זוֹ הִיא כְּפִי דַּרְגַּת הָאָדָם, וְאֵין לְקַפֵּץ מַדְרֵגוֹת בַּבִּטָּחוֹן, כְּדִּ הוֹרוּנוּ רַבּוֹתֵינוּ הגר"י סַלַּנְטֶר וְעוֹד, וּלְכָךְ אִם אָכֵן חָשׁ הוּא תְּחוּשַׁת עֹז וְאֹמֶץ רוּחַ לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעוֹשֶׂה כֵּן מִתּוֹךְ שֶׁזָּכָה לְקִנְיַן הַתּוֹרָה עַל יְדֵי עָמָל וִיגִיעָה וְלֹא מִתּוֹךְ חִקּוּי אוֹ הִתְלַהֲבוּת מְקֻרִית, אָכֵן שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִכָּךְ, וּבְאִם לָאו יָזֵהר לְבַל יָרוּץ מִדַּי מַהֵר פֶּן יִפֹּל, זוֹהִי הַתשובה בְּדֶרֶךְ כְּלָל, וּלְגוּפוֹ שֶׁל עִנְיָן וּלְמַעֲשֶׂה יֵשׁ לִשְׁאֹל חָכָם.

האם נכון לטל תרופות לרגיעות ממתח או חרדה, או עדיף לנצל מצב זה כאתגר לאמונה ובטחון בה'?

יֵשׁ לְחַשֵּׁב שְׂכַר מִצְוָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ, וְאִם אָכֵן עוֹלֶה בְּיָדוֹ לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה וּבְטָחוֹן בַּה' וְאֵין זֶה עַל חֶשְׁבּוֹן עֲלִיָּתוֹ בְּהַתְמָדַת הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה, אָכֵן מַה טּוֹב, אוּלָם אִם זֶה עַל חֶשְׁבּוֹן בִּטּוּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ עוֹלֶה שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסֵדוֹ.

אדם הלומד מוסר ובפרט בעניני אמונה ובכך אמנם מתחזקת הכרתו, אולם הרי בכך מעתה התביעה תהא עליו ביותר, האם בשל כל נכון להמנע מלמוד האמונה ולהמשיך בלמוד התורה?

בְּסֵפֶר "דַּרְכֵי הָעֲבוֹדָה" להגר"י לִוִינְשְׁטֵיְן מֵבִיא שָׁם שאלה זוֹ (עמ' יח) וּתְשׁוּבָתוֹ בְּשֵׁם הַסַּבָּא מִקֶּלֶם, עָדִיף לְהַגְדִּיל אֶת הַהַכָּרָה בָּאֱמוּנָה בַּה' וּבְמֻחָיְבוּת הָאָדָם כְּלַפֵּי בּוֹרְאוֹ, כִּי גָּדוֹל מְאֹד שְׂכָרָהּ שֶׁל עֶצֶם הַהַכָּרָה, וְאַף שֶׁהֶפְסֵדָהּ בְּצִדָּהּ לִהְיוֹת מֵעַתָּה נִתְבָּע יוֹתֵר, מִכָּל מָקוֹם גָּדוֹל שְׂכָרָהּ מֵהֶפְסֵדָהּ.

אדם הזכאי לקבל סכום מהבטוח, ובדרך פשרה יכול הוא לקבל מהם מידית סכום מסים, ובאם יתעקש בדרך משפטית אפשר שיקבל יותר, מה הנכון לעשות על פי גדרי האמונה?

כְּלָל גָּדוֹל בְּיָדֵינוּ עַל עִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה אֵין לְהַרְבּוֹת בְּהִשְׁתַּדְּלוּת, וּבִפְרָט שֶׁבְּדָרְךְ מִשְׁפָּטִית הָאָדָם נָתוּן לְמָתַח וּלְבִלְבּוּל הַדַּעַת וְאַף לְכַעַס וְכֵיוֹצֵא, וּלְכָךְ הַנִּרְאֶה פָּשׁוּט שֶׁיִּקַּח אֶת אֲשֶׁר מַצִּיעִים לוֹ בְּדֶרְךְ פְּשָׁרָה וְלֹא יִתְעַקֵּשׁ לָבֹא בְּדִין וּמִשְׁפָּט, וּלְמַעֲשֶׂה יֵשׁ לְהִתְיַעֵץ עִם רַב.

עד כמה ההשגחה מרמזת לאדם לשפר מעשיו?

הָרַב "שִׂפְתֵי חַיִּים" (מועדים א' עמ' 15) מֵבִיא מִגְּדָל הַהַשְׁגָּחָה בָּזֶה בְּשֵׁם מוֹרוֹ וְרַבּוֹ הָרַב דֶּסְלֶר זצוק"ל, וְהִנֵּה לְךְ דְּבָרָיו:

מו"ר הָרַב דֶּסְלֶר מַסְבִּיר כַּאֲשֶׁר אָדָם רוֹאֶה חִסָּרוֹן אוֹ חֵטְא בַּזּוּלַת, זֶה סִימָן מִשָּׁמַיִם שֶׁיְּפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו, כִּי יֵשׁ בּוֹ מֵעֵין חֵטְא זֶה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה אֵצֶל דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה אַחַר מַעֲשֵׂה בַּת שֶׁבַע, שֶׁהַנָּבִיא בָּא אֵלָיו, וְכַאֲשֶׁר דָּוִד פָּסַק דִּינוֹ שֶׁל הֶעָשִׁיר, אָמַר לוֹ הַנָּבִיא" "אַתָּה הָאִישׁ"!

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן שֶׁכַּאֲשֶׁר הֶחָפֵץ חַיִּים רָאָה בְּגִיל 60 אֶת הַחִלּוּל שַׁבָּת הָרִאשׁוֹן בְּחַיָּיו פָּרַץ בִּבְכִי נוֹרָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר הָיָה לְהַרְגִּיעוֹ.

וּכְמוֹ כֵן יוּבַן הַדָּבָר עַל פִּי דִּבְרֵי הגר"י סַלַנְטֶר ("תנועת המוסר" ח"א עמ' 284 אות י') הָאוֹמֵר: אִם מְדַבְּרִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּקוֹבְּנָא לָשׁוֹן הָרַע - מְחַלְּלִים בְּפָרִיז אֶת הַשַּׁבָּת, אוֹ בְּנֶסְחָא אַחֶרֶת: כְּשֶׁמִּתְבַּטְּלִים מִתּוֹרָה בְּקוֹבְּנָא - סְטוּדֶנְט בְּגֶרְמַנְיָה רוֹצֵחַ אֶת חֲבֵרוֹ. הֲרֵי שֶׁאִם הֶרְאוּ לְאָדָם דְּבַר עֲבֵרָה חָמוּר, יִתְכֵּן וְיֵשׁ לוֹ זִקָּה בְּעָוון קַל שֶׁגָּרַם לָזֶה וְעָלָיו לְכַפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו בָּזֶה.

וְיָדוּעַ שֶׁהַדְּבָרִים מְפֹרָסָמִים גַּם בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וּבְסִפְרֵי חֲסִידוּת.

מה נתן לעשות כשאדם פגיע ורגיש יותר מדי?

עַל כָּךְ יֵשׁ לְהִתְחַזֵּק בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן, לְפִי שֶׁעִנְיַן הָרְגִישׁוּת וְהַפְּגִיעָה נוֹבַעַת מִכָּךְ שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה יוֹתֵר מִדַּי חֶשְׁבּוֹן לִבְנֵי אָדָם וְרוֹאֶה בָּהֶם אֶת הַצָּלָחָתוֹ אוֹ מַפַּלְתּוֹ וּכְשֶׁיַּעֲקֹר תְּלוּתוֹ בַּאֲנָשִׁים בְּכָךְ שֶׁיְּחַזֵּק בִּטְחוֹנוֹ בַּה' בְּמֵילֵא פָּחוֹת יִפָּגַע מֵהֶם, וּלְכָךְ יַעֲסֹק בְּנוֹשֵׂא זֶה שֶׁבְּמֵילֵא הַחוֹבָה לְכָל בְּנֵי אָדָם לַעֲסֹק בּוֹ, וּכְגוֹן בְּחוֹבַת הַלְּבָבוֹת שַׁעַר הַבִּטָּחוֹן וְעוֹד.

מה נכלל בצווי מצות האמונה בה'?

יֵשׁ לְחַלֵּק אֶת מִצְוַת הָאֱמוּנָה לְג' פְּרָטִים:

א. אֱמוּנָה בְּעִקְרֵי הַדָּת, הֲלֹא הֵמָּה י"ג עִקָּרִים שֶׁמָּנָה הָרַמְבַּ"ם, וּמְחֻיָּב כָּל אָדָם שֶׁיִּהְיוּ מְאֻמָּתִים אֶצְלוֹ לְלֹא שׁוּם סָפֵק שֶׁבָּעוֹלָם, וּמִכְּלָלָם שֶׁאֵין שׁוּם מִקְרִיּוּת בָּעוֹלָם, וְכָל תַּפְקִיד הָעוֹלָם בְּכָל רֶגַע מַמָּשׁ - מֵהַשְׁפָּעַת חַיּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם, וְאִלְמָלֵי תִּפְסֵק הַשְׁפָּעַת חַיּוּתוֹ לְרֶגַע - הַכֹּל יִהְיֶה לְתֹהוּ כְּלֹא הָיָה, וּכְמוֹ כֵן אֵין נֶעֱלָם מִיִּדִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּלוּם וְהוּא עָשָׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים, וּכְשֵׁם שֶׁאֱמוּנָתֵנוּ בָּ"עֹשֶׂה" כֵּן אֱמוּנָתֵנוּ בָּ"עוֹשֶׂה" שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ.

ב. אֱמוּנָה מִלְּשׁוֹן ''אֱמוּן'', וְיִתְפָּרֵט בֵּאוּרוֹ לְב' פְּרָטִים: 1) יְדִיעָה בְּרוּרָה שֶׁהַנְהָגַת ה' עִם הַכֹּל וְעִם הַפְּרָט בְּצֶדֶק וּבְיֹשֶׁר, וְעַל כָּךְ לָתֵת ''אֱמוּן'' מָלֵא בֶּאֱלֹקִים שֶׁפּוֹעֵל לְלֹא עָוֶל חָלִילָה וְכָל הַנְהָגָתוֹ בְּדֶרֶךְ ''מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה''. 2) עַל אֱמוּן זֶה יֵשׁ לְהִתְבַּטֵּל וּלְהַסְכִּים לוֹ, לֹא דַּי בִּידִיעַת הַדָּבָר, אֶלָּא שֶׁיְּהֵא עַל כָּךְ גַּם הַסְכָּמָה מְלֵאָה מִכָּל הַלֵּב לְלֹא הִתְמָרְדוּת - וַאֲפִלּוּ פְּנִימִית - וּלְלֹא עַרְעוּר, וְלוּ אֲפִלּוּ בְּהֶרְהוּר, וּכְכָל שֶׁמִּתְבַּטֵּל יוֹתֵר וְנִכְנָע יוֹתֵר - מַדְרֵגָתוֹ בֶּאֱמוּנָה מֻשְׁלֶמֶת יוֹתֵר, וְהִיא הִיא בְּעֶצֶם הַקּוֹבַעַת אֶת מַדְרֵגַת הָאָדָם מִי לְמַעְלָה וּמִי לְמַטָּה.

ג. אֱמוּנָה חַיֶּבֶת לִהְיוֹת כְּמוֹ חַי אֵצֶל הָאָדָם, הֲכִיצַד ''רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם'' עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו, וְתוֹצָאוֹתֶיהָ - חֲרָדַת קֹדֶשׁ עַל קִיּוּם הָעֲשֹׂה וְהַלֹּא תַּעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה.

מה הסבה לקשי השגת האמונה?

א. קָשֶׁה מְאֹד לְהִלָּחֵם עִם מַה שֶּׁהָעֵינַיִם וְהַחוּשִׁים רוֹאוֹת וְחָשׁוֹת, אָנוּ מֻקָּפִים בָּעוֹלָם הַמְסֻבָּב בְּסִבּוֹת וּמִקָּרִים, וְכָל עִנְיָנָיו נַעֲשִׂים בְּדֶרֶךְ סִבָּה וּמְסוֹבֵב טִבְעִי וּמִקָּרִי, וְהַמֻּטָּל עַל הָאָדָם לְהַכְחִישׁ וּלְשַׁקֵּר אֶת מַה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת וּלְאַמֵּת אֶת מַה שֶּׁאֵין עֵינָיו רוֹאוֹת, וְזוֹ מִלְחָמָה תְּמִידִית בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע. וְקֹשִׁי זֶה הִנּוֹ בְּיַחַס לְהַנֶּאֱמָר בַּתשובה הַקּוֹדֶמֶת אוֹת א'.

ב. הָאָדָם נוֹלַד בְּטִבְעוֹ מַרְדָּן וְעַקְשָׁן וּטְבוּעָה בּוֹ מִדַּת הַגַּאֲוָה, וּכְמוֹ שֶׁכְּלַפֵּי חֲבֵרָיו קָשֶׁה לוֹ לְהוֹדוֹת עַל הָאֱמֶת, וּבִפְרָט כְּשֶׁקָּשֶׁה לוֹ לְקַבְּלָהּ, כְּמוֹ כֵן כְּלַפֵּי הַנְהָגַת הַבּוֹרֵא קָשֶׁה לָאָדָם לְהַצְדִּיק אֶת עָנְשׁוֹ וּלְהוֹדוֹת עַל הָאֱמֶת, וְלָכֵן מֵהֲרֵהֵר הוּא אַחַר אֲמִתּוּת הַנְהָגַת הַבּוֹרֵא. זֶהוּ בְּיַחַס לִפְרָט מִסְפָּר 1 שֶׁנִּזְכַּר לְמַעְלָה בַּשְּׁאֵלָה הַקּוֹדֶמֶת בְּאוֹת ב', וּבְיַחַס לִפְרָט מִסְפָּר 2 הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה הַקֹּשִׁי בְּקִיּוּמוֹ הוּא, שֶׁאֲמָנָם גַּם אִם מַצְדִּיק דִּין שָׁמַיִם עָלָיו קָשֶׁה לוֹ לְרָצוֹת אֶת עָנְשׁוֹ הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, וּמִתְמָרֵד הוּא לְסָרֵב לְקַבֵּל אֶת עָנְשׁוֹ, וּמְחַשֵּׁב כֵּיצַד לְהִתְחַמֵּק מִמֶּנּוּ וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל מְקַבְּלוֹ בִּטְרוּנְיָא וּבְסֵבֶר פָּנִים גְּרוּעוֹת.

מנין צומחים ספקות והטרדות במחשבה גם בעקרי יסודות הדת?

א. אֱמוּנָה הִיא דָּבָר עָדִין כִּלְשׁוֹן הַ''חָזוֹן אִישׁ'' בְּסִפְרוֹ ''אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן'', וּבְנָקֵל יְכוֹלָה הָאֱמוּנָה לְהִצְטַנֵּן, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל הַסִּבּוֹת לְקֹשִׁי הַשָּׂגָתָהּ, כָּךְ שֶׁכָּל שְׁמִיעַת דִּבּוּרֵי פּוֹלִיטִיקָא מֵאֲנָשִׁים רְחוֹקִים בֶּאֱמוּנָה כְּבָר מְצַנֶּנֶת אֶת הָאֱמוּנָה, וּמַחֲלָחֶלֶת לָהּ הַמִּינוּת טִפִּין טִפִּין לְלֵב הָאָדָם כָּךְ שֶׁאֱמוּנָה צְרִיכָה שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת הָאָדָם מְחַזְּקָהּ תָּמִיד בְּקִרְבּוֹ, וּלְדַבֵּר מֵאֱמוּנָה תָּמִיד.

ב. עוֹד סִבָּה עִקָּרִית לְהַטְרָדַת מַחְשָׁבוֹת כְּפִירָה הִיא חַטַּאת נְעוּרִים שֶׁפָּגַם אָדָם בִּימֵי נְעוּרָיו, וּבִפְרָט אִם מַמְשִׁיךְ הוּא לִכָּשֵׁל בְּעִנְיָן זֶה.

ג. סִבָּה נוֹסֶפֶת חֹסֶר זְהִירוּת מִכַּשְׁרוּת הַמַּאֲכָלִים הַמְטַמְטְמִים מֹחוֹ וְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם. (שו''א)

ד. וְיִתָּכֵן פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁנּוֹבְעִים מַחְשָׁבוֹת אֵלּוּ מֵעַצְבָּנוּת, כִּי בָּזֶה שֶׁהָאָדָם נִלְחָם עִם מַחְשָׁבוֹת אֵלּוּ בְּכֹחַ וּבְמֶתַח מִתְגַּבְּרִים הֵמָּה בְּיוֹתֵר. (ולקמן תשובה כב יתבאר כיצד להתמודד באופן הנכון עם המחשבות הטרדניות בנושא אמונה).

הכיצד, רואים אנו אנשים החוטאים ועם כל זה טוענים שמאמינים הם?

אֱמוּנָתָם שֶׁל אֵלּוּ "אֱמוּנָה שִׁטְחִית", מְעֻרְפֶּלֶת, כְּאָדָם הַמְנַמְנֵם שֶׁהַכָּרָתוֹ אֵינָהּ בְּרוּרָה, כָּאֵלֶּה - מֵעוֹלָם לֹא הִתְעַמְּקוּ בְּנוֹשְׂאֵי אֱמוּנָה וְלֹא מָדְדוּ אֶת מִדַּת הַכָּרָתָם בֶּאֱמוּנָתָם וְעַד כַּמָּה תּוֹאֲמִים מַעֲשֵׂיהֶם אֶת אֱמוּנָתָם. מֵעוֹלָם לֹא חָשְׁבוּ כַּמָּה מַעֲשֵׂיהֶם סוֹתְרִים אֶת אֱמוּנָתָם וְכָל חַיֵּיהֶם סְתִירָה גְּדוֹלָה בֵּין הָאֱמוּנָה לַמַּעֲשֶׂה, אֵינָנוּ בָּאִים לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לְדַמּוֹתָם לַכּוֹפְרִים וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים חַס וְשָׁלוֹם, אוּלָם אֱמוּנָה זוֹ דַּלָּה הִיא מְאֹד וְנִבְחֶנֶת הִיא בְּכָךְ שֶׁבְּכָל נִסָּיוֹן קָטָן כְּבָר נִסּוֹגִים אָחוֹר. וּמַה שֶּׁאֵין לָהֶם קֹשִׁי בְּהַשָּׂגַת אֱמוּנָה דַּלָּה זוֹ כְּיָוֹן שֶׁכֹּחַ הָרַע לֹא רוֹאֶה צֹרֶךְ לְהִתְמוֹדֵד אִתָּם עַל כְּךְ שֶׁהֲרֵי בֵּין כֹּה אֵין אֱמוּנָה זוֹ מִתְבַּטֵּאת אֲצָלָם בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹות אוֹ בַּעֲמִידָה בְּנִסָּיוֹן, וְנִשְׁאָרִים חוֹטְאִים בְּנַפְשׁוֹתָם, וְאוּלַי יוֹתֵר מִזֶּה - עָדִיף לְכֹחַ הָרַע לְהַשְׁאִירָם בְּכָךְ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁקָט מַצְפּוּנָם בְּכָךְ שֶׁלְּפָחוֹת אֵינָם כּוֹפְרִים וְאֶפִּיקוֹרְסִים, וּמִסְתַּפְּקִים בֶּאֱמוּנָה דַּלָּה זוֹ לְהֵחָשֵׁב כְּאַנְשֵׁי אֱמוּנָה יֹשֶׁר וֶאֱמֶת, וְכַלָּשׁוֹן הָרְגִילָה כַּיּוֹם בְּפִי הֶהָמוֹן "מְסֹרֶת". וּמִסִּבָּה נוֹסֶפֶת עָדִיף לְכֹחַ הָרַע לְהַשְׁאִיר לָהֶם בְּמִדַּת מָה אֶת אֱמוּנָתָם - לַעֲשׂוֹתָם יַחֲסִית - מְזִידִים וְלֹא שׁוֹגְגִים.

אימתי היתה התקופה הקשה ביותר מבחינת אמונה לעם ישראל?

הַתְּקוּפָה הַקָּשָׁה בְּיוֹתֵר לְעַם יִשְׂרָאֵל מִבְּחִינַת חֻלְשַׁת הָאֱמוּנָה הֵחֵלָּה מִלִּפְנֵי כְּ- 150 שָׁנָה מֵהַמַּשְׂכִּילִים רוֹדְפֵי הַתּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ שֶׁעָשׂוּ שַׁמּוֹת בְּעַם יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם כֻּלּוֹ, וּפֵרוֹתֵיהֶם הַבְּאוּשִׁים עָשׂוּ גְּדוּלִים וְגִדּוּלֵי גְּדוּלִים עַד יָמֵינוּ. וּתְקוּפָה זוֹ קָשָׁה הִיא יוֹתֵר אֲפִלּוּ מִתְּקוּפוֹת שֶׁהָיוּ בְּיִשְׂרָאֵל עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, לְפִי שֶׁאָז עוֹד הָיוּ מַאֲמִינִים בְּמַשֶּׁהוּ, חָיוּ בְּמַחְשָׁבָה כָּל שֶׁהִיא, הֶאֱמִינוּ בְּמֻגְבָּלוּת הָאָדָם וּבִצְרָךְ לְכֹחַ-עַל טִבְעִי לְהַצָּלָחָתוֹ, רַק טָעוּ בֵּין הָאֱמֶת לַשֶּׁקֶר, אוּלָם בִּתְקוּפָה זוֹ שֶׁל הַ-150 שָׁנָה הָאַחֲרוֹנִים נִשְׁתַּבְּשׁוּ חַיֵּי הַמַּחְשָׁבָה, וְהָאֱפָנָה כַּיּוֹם הִיא לִחְיֵי הֶפְקֵרוּת - אֲכוֹל וְשָׁתוֹ כִּי מָחָר נָמוּת, שִׁיטָה מְטֻפֶּשֶׁת שֶׁלֹּא לְהַאֲמִין בְּכֹלּוֹם, לִרְאוֹת רַק אֶת הָאֲבוּס מִבְּלִי לְהִתְבּוֹנֵן מִי הֵם בְּעָלָיו, לְפַנֵּק אֶת הַגּוּף, לְהִתְעַנֵּג מֵהַחֹמֶר שֶׁל הָעוֹלָם וְלֹא לְהַבִּיט לְרוּחַ שֶׁבּוֹ בֵּין שְׁלִילִי בֵּין חִיּוּבִי, לְהִדָּמוֹת לַגּוֹיִים וְלַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיהֶם, וּלְהִתְכַּחֵשׁ לְדַת יִשְׂרָאֵל מִתּוֹךְ מֶרֶד, וְעַל זֶה כַּעַס ה' גָּדוֹל שִׁבְעָתַיִם, עַל כִּי יִשַּׂח אָדָם וְיִשְׁפַּל אִישׁ לְתַחְתִּית שֶׁאֵין לְמַטָּה מִמֶּנָּה בְּכָךְ שֶׁמַּחְלִיט הוּא לְעַצְמוֹ לַעֲצֹם אֶת עֵינָיו וְלִלֶּכֶת בְּשִׁיטָה - "לֹא לְהִתְבּוֹנֵן" "לֹא לְהַאֲמִין" הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ מְבַטֵּל אֶת תַּכְלִית רְצוֹן ה' בִּבְרִיאַת הָאָדָם, שֶׁהִיא הַמַּחְשָׁבָה. (והארכנו בזה בספרנו "אמונת ישראל" בתחלתו).

מה הסבה להתנכרות האמונה במיחד בדורנו?

סִימָנִים רַבִּים נִתְּנוּ לָנוּ לָדַעַת אֵימָתַי יַגִּיעַ קֵץ שִׁלַּבֵי הַהֶכָנָה - שֶׁבְּעֶצֶם הֵחֵלּוּ מִיּוֹם בְּרוֹא אֱלֹקִים אָדָם עַל הָאָרֶץ - לִקְרַאת עוֹלָם מְתֻקָּן, שֶׁלּוֹ אָנוּ מְצַפִּים זֶה כְּ - 2000 שָׁנָה. בַּמִּשְׁנָה בְּסוֹף מַסֶּכֶת סוֹטָה וּבְעוֹד מִדְרָשִׁים רַבִּים שֶׁמְּקוֹרָם בִּפְסוּקֵי הַנְּבִיאִים מְבֹאָר כֵּיצַד וְאֵיךְ יֵרָאֶה הַמַּצָּב בְּיִשְׂרָאֵל בִּזְמַן שֶׁתַּגִּיעַ הַהֶכָנָה לְסִיּוּמָהּ, כָּל הַסִּימָנִים הַמְבֹאָרִים שָׁם כְּבָר מֵאַחֲרֵינוּ, וְעִנְיַן זֶה פָּשׁוּט וּמֻסְכָּם מִכָּל גְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים הֶחֵל מֵהֶ"חָפֵץ חַיִּים" שֶׁהִרְבָּה לִכְתֹּב עַל כָּךְ, וְעוֹד הַרְבֵּה - שֶׁתְּקַצַּר הַיְרִיעָה מִלְּמְנוֹתָם בְּשִׁיטָתוֹ הָלְכוּ שֶׁתְּקוּפָתֵנוּ אָכֵן תְּקוּפָה שֶׁעָלֶיהָ נִבְּאוּ הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים. וּמֵהַסִּימָנִים הַבּוֹלְטִים שֶׁיְּצַטַּיֵּן בּוֹ דּוֹר הַמַּסַּיֵּם הוּא - הַגְּבָרַת הָרֶשַׁע, כֹּחוֹת הַטֻּמְאָה יִשְׁכְּלְלוּ בְּמֵיטַב הַנֶּשֶׁק בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא הָיָה כְּמוֹתוֹ מֵעוֹלָם, גְּוָנֵי פִּתּוּיִים גֵּרוּיִים וְנִסְיוֹנוֹת תַּקִּיפִים וּתְכוּפִים, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אֶת הִשְׁתַּרְדּוּתָם בְּיָדָעָם שֶׁבְּהִסְתַּיֵּם הַהֶכָנָה - לְעוֹלַם הַתִּקּוּן - מִתְבַּטְּלִים הֵמָּה לְגַמְרֵי. וּרְשׁוּת נִתּוּנָה לָהֶם עַל כָּךְ מֵאֵת הַבּוֹרֵא כְּדֵי לְהַצְדִּיק אֶת גְּמַר עֲבוֹדַת הַהֶכָנָה שֶׁאָכֵן הִגִּיעָה לִשְׁלֵמוּתָהּ, וְהוּא בְּכָךְ שֶׁאֲנַשֵּׁי הַדּוֹרוֹת הַמְסַיְּמִים יִשָּׁאֲרוּ אֵיתָנִים וְנֶאֱמָנִים לַתּוֹרָה וּלְמִצְוֹתֶיהָ עִם כָּל הַקָּשֵׁי הַנִּמְרָץ שֶׁלֹּא הָיָה לְפָנִים כְּמוֹהוּ, כִּי אוֹתוֹ כֹּחַ הָרַע שֶׁיִּתְפָּרֵץ בְּסוֹף קִיּוּמוֹ הוּא בְּעֶצֶם פִּסְגַּת כֹּחַ הָרַע, וּבְהֵחָסְלוֹ - מַצְדֶּקֶת גְּמַר הַהֶכָנָה הַמְפַנָּה אֶת מְקוֹמָהּ לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב וּמְתֻקָּן, וְזֹאת בִּזְכוּת מְסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁל הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן וּבַעֲמִידָתוֹ בְּרֶצֶף הַנִּסְיוֹנוֹת, כִּי אָז תְּהֵא מַצְדֶּקֶת לוֹ שְׂכַר עוֹלַם הַתִּקּוּן, שֶׁמֵּעֲתָּד הוּא לְהַנְשְׁאָרִים וְהַנּוֹתָרִים בֶּאֱמוּנָתָם הַצְּרוּפָה.

מה הסבה לרבוי היסורים שבדורנו?

מְבֹאָר עִם הַתשובה הַקּוֹדֶמֶת, לְצֹרֶךְ הִשְׁתַּרְדּוּת כֹּחוֹת הַטֻּמְאָה וְהָרֶשַׁע, וּלְצֹרֶךְ הֶמְשֵׁךְ חִיּוּתָם וְקִיּוּמָם הַתָּלוּי בְּהַצְלָחַת פִּתּוּיֵיהֶם וְגֵרוּיֵיהֶם, מִשְׁתַּמְּשִׁים הֵמָּה בְּאֶמְצָעֵי פִּתּוּי נוֹסָף, וְהוּא רִבּוּי הַיִּסּוּרִים - שֶׁלָּרֹב מַכְרִיעִים הֵמָּה אֶת הַמִּתְנַדְנְדִים לִמְצֹא אֶת פַּרְקָנָם מֵעִמָּם סִבְלָם בְּתַעֲנוּגִים מְדֻמִּים שֶׁהֲנָאָתָם הַעַכְשָׁוִית מְזֻמֶּנֶת, וִישׁוּעָתָם הַמְדֻמִּית נִרְאֵית בְּהֶישֵׁג יָד, וּבְכָךְ מַצְלִיחִים הֵמָּה בְּקַלּוּת לְסָחֹף וּלְצוֹדֵד בְּרִשְׁתָּם פְּתָיִים וּתְמִימִים שֶׁבִּפְתַיּוּתָם הֵמָּה מַחְרִיבִים אֶת נִשְׁמָתָם מַחֲרִיבֵי עוֹלָם, וּמַמְשִׁיכֵי חִיּוּת הָרֶשַׁע וְהַטֻּמְאָה, שֶׁכָּל חִסּוּלָהּ תָּלוּי בְּעוֹמְדִים בַּפֶּרֶץ הַמְמַגְּרִים וּמַשְׁפִּילִים קוֹמָתָהּ בְּהִתְמָרְדוּתָם לְמַלְכוּתָהּ מַלְכוּת הָרֶשַׁע, וּלְעֶמָּתָם הַנִּכְנָעִים לָהּ מַצְדִּיקִים אֶת עִכּוּב עוֹלַם הַתִּקּוּן בְּטַעֲנָה: עֲדַיִן טֶרֶם הִגִּיעָה הַהֶכָנָה לִשְׁלֵמוּתָהּ בְּעוֹד יֶשְׁנָם אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לָעוֹלָם הַטּוֹב וְהַמְתֻקָּן.

מה הם הדרכים להשגת האמונה?

א. הִתְבּוֹנְנוּת הִיסְטוֹרִית

הַהִיסְטוֹרְיָה מִבְּרִיאַת הָעוֹלָם אֵינֶנָּה בַּשָּׁמַיִם וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם.

אָדָם הָרִאשׁוֹן חַי 930 שָׁנָה.
מְתוּשֶׁלַח חַי בַּחֲפִיפָה אַחַת עִם אָדָם הָרִאשׁוֹן 243 שָׁנָה שֶׁהָיוּ שָׁנִים אַחֲרוֹנוֹת לְאָדָם הָרִאשׁוֹן וְרִאשׁוֹנוֹת לְחַיֵּי מְתוּשֶׁלַח.
נֹחַ נוֹלַד 126 שָׁנָה לְאַחַר אָדָם הָרִאשׁוֹן, אִם כֵּן מְתוּשֶׁלַח גִּשֵּׁר בֵּין אָדָם לְנֹחַ וְאִם כֵּן בָּרוּר הָיָה לוֹ לְנֹחַ רֵאשִׁית הַבְּרִיאָה וְחִדּוּשָׁהּ מֵעֵד רִאשׁוֹן - מְתוּשֶׁלַח.
אַבְרָהָם אָבִינוּ חַי בַּחֲפִיפָה אַחַת עִם נֹחַ - 58 שָׁנָה, שֶׁהָיוּ אַחֲרוֹנוֹת לְחַיֵּי נֹחַ וְרִאשׁוֹנוֹת לְחַיֵּי אַבְרָהָם אִם כֵּן אַבְרָהָם שָׁמַע מֵעֵד רִאשׁוֹן - נֹחַ - אֶת נֵס הַמַּבּוּל, וּמֵעֵד שֵׁנִי - בְּסַךְ הַכֹּל - אֶת כָּל הַבְּרִיאָה וְחִדּוּשָׁהּ.
לְסִכּוּם:
הִיסְטוֹרְיָה קְדוּמָה בְּסַךְ 2123 שָׁנִים עַד תְּקוּפַת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם - הִנָּהּ סַךְ הַכֹּל בַּת אַרְבָּעָה דּוֹרוֹת, אָדָם, מְתוּשֶׁלַח, נֹחַ, אַבְרָהָם. וּמֵאז הַהִיסְטוֹרְיָה כְּבָר יוֹתֵר בְּרוּרָה וּמְפֹרָטֶת, שֶׁהֲרֵי מֵאז נִצְמְחוּ נִתְרַבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפֵרוּט הַהִיסְטוֹרְיָה עָבַר בְּמִסֹּרֶת נֶאֱמָנָה מֵאָבוֹת לְבָנִים.
כְּ- 320 שָׁנָה לְאַחַר מִכֵּן - כְּשֶׁכְּבָר נִתְרַבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עָמְדוּ כֻּלָּם בַּמַּעֲמָד הַגָּדוֹל וְהַמַּפְלִא מַעֲמַד הַר סִינַי וְשָׁמְעוּ דִּבֵּר ה' - פָּנִים בְּפָנִים, בְּמַעֲמָד זֶה נָכְחוּ 60,000 גְּבָרִים מִגִּיל 20- לְבַד מִטַּף נָשִׁים וּזְקֵנִים - סַךְ הַכֹּל מִילְיוֹנֵי בְּנֵי אָדָם עֵדִים לְמַעֲמַד קַבָּלַת הַתּוֹרָה, מַעֲמָד הַסּוֹתֵר כָּל פִּרְכָא שֶׁהִיא לְיסוֹדֵי הָאֱמוּנָה - וְכַנֶּאֱמָר: "לְמַעַן יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם".
כָּאן רַק פָּתַחְנוּ דֶּרֶךְ לְהִתְבּוֹנְנוּת הִיסְטוֹרִית רַבַּת הַתּוֹעֶלֶת לְחִזּוּק הָאֱמוּנָה, לְהֶמְשֵׁךְ הַדֶּרֶךְ - מוּעָיל מְאֹד לְהִתְבּוֹנֵן בְּ"סֵפֶר הַדּוֹרוֹת" - תַּאֲרִיכִים מְפֹרָטִים לְכָל אֵרוּעַ וְאֵרוּעַ מִתְּקוּפַת הַתַּנַ"ךְ עַד לַתְּקוּפָה הָאַחֲרוֹנָה.

ב. הִתְבּוֹנְנוּת בְּאִישִׁים רָאשֵׁי עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הִתְבּוֹנְנוּת בְּאִישֵׁי וְרָאשֵׁי עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתְּקוּפוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁעוֹד זָכִינוּ לֵהָנוֹת קָצָת מֵאוֹרָם. שֶׁעַל אַף חָכְמָתָם וּפִקְחוּתָם וּגְאוֹנוּתָם, הִתְכּוֹפְפוּ לִגְדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל קוֹדְמֵיהֶם, וְכֵן קוֹדְמֵיהֶם לְקוֹדְמֵיהֶם, כָּךְ שֶׁהַהַנָּחָה הָיְתָה פְּשׁוּטָה וּברוּרָה שֶׁכָּל הַקֹּדֶם בַּזְּמַן - קֹדֶם בַּמַּעֲלָה, וְרַבִּים מֵהֶם שָׁדְרְשׁוּ וְחָקְרוּ בְּנוֹשֵׂא אֱמוּנָה וּפִילוֹסוֹפְיָה עֲמֻקָּה, וְכֻלָּם לְלֹא יוֹצֵא מִן הַכְּלָל בְּוַדַּאי הֶעֱבִירוּ בְּמֹחָם אֶת הַסְּפֵקוֹת הַפְּשׁוּטוֹת הַצָּצוֹת בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם בֵּינוֹנִי לְפָחוֹת, וּבְכָל זֹאת הִתְכּוֹפְפוּ וְהִתְבַּטְּלוּ לְכָל תָּג וְתָג שֶׁבַּתּוֹרָה, וְכָל אִמְרָה וְאִמְרָה שֶׁל הַחֲכָמִים שֶׁקִּדְּמוּ לָהֶם שָׁתוּ אוֹתָהּ בַּצָּמָא, וְעַל אֱמֶת זוֹ מָסְרוּ אֶת כָּל הַיְקָר לָהֶם מִמּוֹנָם, נַפְשָׁם, תַּעֲנוּגֵיהֶם, וְכֵן אֶת כָּל יֶתֶר חַיֵּי הַחֹמֶר שֶׁל הָעוֹלָם, בָּזוּ לַכֶּסֶף וְלַזָּהָב וּלְכָל כְּלֵי חֶמְדָּה לְמַעַן

אֱמֶת זוֹ, וְכִי זֶה בְּחִנָּם, הַאִין זוֹ רְאָיָה שֶׁהָאֱמֶת אֶצְלָם הָיְתָה בְּרוּרָה כַּשֶּׁמֶשׁ, לְלֹא צֵל שֶׁל סָפֵק, הֲלֹא רְחוֹקִים הָיוּ מִכָּל שֹׂחַד שֶׁל תַּאֲוָה וְרָצוֹן, גַּעֲלָה וּבָחֲלָה נַפְשָׁם בְּבֶצַע כֶּסֶף, וְרַק הָאֱמֶת הָיְתָה תַּאֲוָתָם, בְּנִגּוּד לְיֶתֶר הַפִּילוֹסוֹפִים שֶׁנִּגְיעַת הָרָצוֹן לְחֹפֶשׁ וּמַתִּירָנוּת קָבְעָה אֶצְלָם אֶת דַּעְתָּם לְמַעַן לֹא יִסְתְּרוּ מַעֲשֵׂיהֶם אֶת מַצְפּוּנָם, וְאִם כֵּן הֲלֹא הֲלָכָה רוֹוַחַת - "כִּי הַשֹּׂחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים".

וּמִלְבַד זֹאת, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁהִתְעַנְּגוּ עַל עֲבוֹדָתָם, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה יָכוֹל אָדָם לַעֲבֹד וּלְהִתְמַסֵּר לְמִשִּׂימָה מִתּוֹךְ כְּפִיָּה, הֲלֹא עֲבוֹדָה מִתּוֹךְ כְּפִיָּה נַעֲשֵׂית "לְצֵאת יְדֵי חוֹבָה" וְתוּ לֹא. חֵשֶׁק, אַהֲבָה, מְסִירוּת לֹא יִתְכְּנוּ אִם לֹא שֶׁהַפְּעֻלָּה נַעֲשֵׂית מֵאַהֲבָה, וְאִם כֵּן מֵהֵיכָן נִבְעָה אֶצְלָם הָאַהֲבָה אִם לֹא מִתּוֹךְ אֱמוּנָה בְּרוּרָה לְלֹא סָפֵק, וִידִיעָתָם מֵהַכָּרָתָם הָיְתָה כָּל כְּךָ מוּחְשִׁית עַד שֶׁהָיְתָה שָׁוֶה אֶצְלָם לְתֵת עֲבוּרָהּ אֶת חַיֵּיהֶם, מָמוֹנָם וְכָל הַיָּקָר לָהֶם, וְהַכֹּל שֶׁלֹּא עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס, הִשְׁקִיעוּ אֶת כָּל חַיֵּיהֶם בַּתּוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְווֹת וּבְהַעֲמָדַת תַּלְמִידִים הַרְבֵּה, צֹא וּרְאֵה מֵרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁפֵּרֵשׁ מִבֵּיתוֹ כ"ד שָׁנִים, וְעוֹד בְּדוֹמֶה לוֹ כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא.

ג. הִתְבּוֹנְנוּת בְּמַסֹּרֶת הַשַּׁמְרָנוּת וְהַקִּפְדָנוּת

הִתְבּוֹנְנוּת נוֹסֶפֶת וּפְשׁוּטָה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁהֲרֵי עַמֵּנוּ עַם שַׁמְרָן וְקַפְדָן, כָּל חִדּוּשׁ תּוֹסֶפֶת אוֹ מְגֻרַעַת בַּתּוֹרָה עוֹבֵר בְּדִיקוֹת וַחֲקִירוֹת רַבּוֹת כַּמְבֹאָר בַּתַּלְמוּד וּבַחֲקִירוֹת הַהֲלָכָה, וְכָל שֶׁכֵּן כָּל חָכָם וְדוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה נִבְדָּק בְּמַעֲשָׂיו וּבַהֲלִיכוֹתָיו לִכְדֵי שֶׁיִּהֶא רָאוּי לִפְסֹק בַּתּוֹרָה, וְאִם כֵּן מִי יַעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ עַל הַמְצָאַת מְסֻיֶּמֶת שֶׁאֵין לָהּ מָקוֹר מִימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וּמִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ וְהַזְּקֵנִים, מִי הֵעֵז לְהַמְצִיא תּוֹרָה חֲדָשָׁה וְלוּ אֲפִלּוּ הֲלָכָה חֲדָשָׁה, מִי הִצְלִיחַ לְהַטְעוֹת אֶת חֲכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר שֶׁקֶר, הֲלֹא עֵינֵיהֶם עֵינֵי הַבְּדֹלַח, וְאֵין הַטָּעָיָה בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא נִתְגַּלְתָה לָהֶם לְבַסּוֹף טָעוּתָהּ וְשִׁקְרוּתָהּ.

הֲלֹא אוֹתוֹ צָדוֹקִי שֶׁכָּפַר בְּנִסּוּךְ הַמַּיִם וְהִרְגִּישׁוּ בּוֹ הֲמוֹן הָעָם שֶׁמְּשַׁנֶּה הוּא מִמְּנָהֵג הַיָּדוּעַ - רָגְמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶם, וּמִלְּחַמְתָּם מְפֻרְסֶמֶת בַּצְּדוֹקִים וּבַיְתוֹסִים וּבַקָּרָאִים, מִי הִצְלִיחַ לַעֲמֹד לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם בִּצְבִיעוּתוֹ וּבְשִׁקְרוּתוֹ, חֲכְמֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה חֲכְמֵי הַנֶּפֶשׁ וְהַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה הָאֲמִתִּיִּים שֶׁמְּמִלּוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּבָר הִכִּירוּ מִי הוּא כַּמְבֹאָר בִּ"פְּסָחִים" בְּאֶחָד שֶׁאָמַר "הִגִּיעַנִי כִּזְנַב הַלְּטָאָה" - בָּדְקוּ אַחֲרָיו וּמְצָאוּהוּ פָּסוּל.

וַהֲרֵי לְךָ לְשׁוֹן "הַחֲתֵם סוֹפֵר":

נִרְאֶה לִי כְּשִׁגְעוֹן מִי שֶׁיֹּאמַר שֶׁבְּאֶחָד מֵהַדִּוּרוֹת קָם אֶחָד וְהִמְצִיא לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְיָצָא בְּקֶרֶן עַל מִצְחוֹ וְהִטְעָה אֶת הָעוֹלָם לוֹמַר זֶהוּ - טוֹטָפוֹת הָאָמוּר בַּתּוֹרָה, הֲלֹא יִרְגְּמוּהוּ כָּל הָעָם וְיֹאמְרוּ לוֹ - זֶה לֹא שָׁמַעְנוּ וְלֹא רָאִינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ מִיּוֹם עָמְדֵנוּ עַל הַר סִינַי, וְעַמָּנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְאַחֲרָיו יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, וְהַזְּקֵנִים וּנְבִיאִים, וּמִי יְמַלֵּא לִבּוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר,

וְכֵן בְּעִנְיַן סֵכָה וְד' מִינִים וְכָל מַעֲשֶׂה הַקְּרֻבָּנוֹת מִי יָכוֹל לְשַׁנּוֹת דָּבָר הַנָּהוּג בְּכָל יוֹם וָיוֹם לִפְנֵי הַזְּקֵנִים וְהַנְּבִיאִים אִם לֹא שֶׁכֵּן רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְתַלְמִידָיו עַד הַיּוֹם הַזֶּה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ד. הִתְבּוֹנְנוּת בְּגֶדֶלֹת חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל הַטֶּבַע

הִתְבּוֹנְנוּת בְּגֶדֶלֹת חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הֶחֵל מֵהַנְּבִיאִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁדִּבֶּר ה' הָיָה בְּפִיהֶם, הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים וְכָל מַעֲשֵׂי מוֹפְתֵיהֶם, מַעֲשֵׂי גְּבוּרָתָם וְהִתְמַסְּרוּתָם לַתּוֹרָה וּלְדַקְדּוּק עַל כָּל תָּג וְתָג שֶׁלֹּה, הִתְבּוֹנְנוּת בְּחָכְמָתָם וּפִקְחוּתָם הָעֲצוּמָה בְּכָל תְּחוּמֵי הַמַּדָּע, מֵעוֹלָם לֹא הִצְלִיחוּ חַכְמֵי הַדָּתוֹת הַשׁוֹנוֹת לְנַצְּחָם - כַּמְבֹאָר בַּתַּלְמוּד, וְכַיָּדוּעַ בְּכָל וְכוּחַ בְּנוֹשְׁאֵי דָּת וֶאֱמוּנָה - תָּמִיד הָיְתָה יָדָם עַל הָעֶלְיוֹנָה.

עַל אֱמוּנָה זוֹ מָסְרוּ נַפְשָׁם, כַּעֲשָׂרָה הֲרוּגֵי מַלְכוּת וְעוֹד רַבִּים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְכַמָּה מֵהֶם שֶׁקִּפְצוּ לַסַּכָּנָה כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִכָּשֵׁל בַּעֲבֵרָה.

ה. וְהָעֵצָה הַנִּפְלָאָה בְּיוֹתֵר לְחִזּוּק הָאֱמוּנָה הִיא תְּפִלָּה,

אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְּנוּ לָנוּ מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם לִהְיוֹת שֶׁיֵּדְעוּ בְּחָכְמָתָם גֹּדֶל הַסַּכָּנָה הַמְצוּיָה בְּמַעְיֶדֶת הָאֱמוּנָה, וְהֵיאַךְ בְּנָקֵל יָכוֹל הָאָדָם לִפֹּל לְמִינוּת, וּלְכָךְ תִּקְּנוּ לָנוּ מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם, עַל כָּל כּוֹס מַיִם, עַל כָּל טְעִימָה וּטְעִימָה, עַל לְבִישָׁה בְּכָל יוֹם - "מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים", עַל נְעִילַת מִנְעָלִים בְּכָל יוֹם - שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי, עַל חֲגִירַת חֲגוֹרָה - בְּכָל יוֹם "אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה", וְכֵן עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט, וְכֵן תִּקְּנוּ לָנוּ לְבַקֵּשׁ ג' פְּעָמִים בְּיוֹם אֶת כָּל צָרְכֵינוּ, רְפוּאָה, פַּרְנָסָה, סְלִיחָה וְכוּ', וְזֹאת כִּי יָדְעוּ דְּאִם לֹא יַחְזֹר הָאָדָם וְיַזְכִּיר לְעַצְמוֹ לְפָחוֹת מֵאָה פְּעָמִים בְּכָל יוֹם אֶת אֱמוּנַת ה' - עָלוּל לִשְׁכֹּחַ בֵּן רֶגַע אֶת אַדְנוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְלִפֹּל לְכֹחִי וְעֹצֶם יָדִי.

וּכְמוֹ כֵן לִשְׁפֹּךְ לִבּוֹ לִפְנֵי ה' וּלְהִתְחַנֵּן עַל נַפְשׁוֹ מֵעֶצֶם בִּלְבּוּלֵי הָאֱמוּנָה שֶׁיְּסוּרוּ מִמֶּנּוּ, וַהֲגַם שֶׁאֱמוּנָתוֹ מְבֻלְבֶּלֶת יִתְפַּלֵּל וְיִתְפַּלֵּל וּבָכְךְ הֲרֵי הוּא מַפְנִים לְעַצְמוֹ יוֹתֵר מִכֹּל אֶת הַשְׁגָּחַת ה' וְיכָלְתּוֹ, וּמְבַטֵּא בְּכָךְ אֶת הִתְבַּטְּלוּתוֹ לְכֹל יָכוֹל בְּהָיוֹתוֹ מִתְפַּלֵּל וּמְבַקֵּשׁ רַק מֵמֶּנּוּ, וְיִתְעַקֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל וְלֹא יַרְפֶּה, וְהַכֹּל בַּשָּׁפָה הַפְּשׁוּטָה הַמְדֻבֶּרֶת אֶצְלוֹ כְּבֵן הַמִּתְחַטֵּא אֶל אָבִיו, וְאַף שֶׁאֵין לִבּוֹ שָׁלֵם בֶּאֱמוּנָתוֹ לֹא יָשִׁים לֵב לְכָךְ, וּבְהַתְמָדַת דֶּרֶךְ זוֹ בְּוַדַּאי יָסוּרוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַמַּחְשָׁבוֹת שְׁטוּת שֶׁפְּעָמִים אֵינָם אֶלָּא הַטְרָדַת עַצְבָּנוּת וּמָתַח, וְעַל יְדֵי רֶגַע וְשַׁלְוָה יִסְתַּלְקוּ לָהֶם.

אם האמת כל כך ברורה מדוע "מינות משכא"?

עַם יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ בָּעֵגֶל לְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה, וְהוּא פֶּלֶא, אֶלָּא יוֹדְעִים יִשְׂרָאֵל בַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁאֵין בָּהּ מַמָּשׁ וְלֹא בִּקְּשׁוּ לְעָבְדָהּ אֶלָּא כְּדֵי לְהַתִּיר לָהֶם עֲרָיוֹת בְּפַרְהֶסְיָא (סנהדרין סג ע"א).

אָדָם שֶׁתַּאֲווֹתָיו וּרְצוֹנוֹתָיו קוֹרְצוֹת לוֹ מוּל עֵינָיו - מַסְתַּנְוֵר הוּא מֵהֶם, מִתְעַוְּרִים עֵינָיו, מִתְטַפֵּשׁ שִׂכְלוֹ וּמְשַׁקֵּר הוּא אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי שְׁקָרִים לְטַהֵר אֶת הַשֶּׁרֶץ, וְרַק כְּדֵי לִמְצֹא חֲתִירָה הַמַּתֶּרֶת אֶת תְּשׁוּקוֹתָיו - עוֹבְדִים עֲבוֹדָה זָרָה, מְטַיְחִים קְצָת אֶת הָאֱמוּנָה וְאֶת חֹמֶר דְּרִישׁוֹתֶיהָ, רַק כְּדֵי שֶׁיִּתְאַפְשֵׁר לַהֲנוֹת גַּם מֵעֲרָיוֹת וְיֶתֶר אִסּוּרִים.

וְזֶהוּ "וְנִטְמֵתֶם בָּם" - אַל תִּקְרֵי וְנִטְמֵאתֶם אֶלָּא "וְנִטְמְטֶם", יֵשׁ מַשָּׂג שֶׁל "טִמְטוּם", שֶׁפֵּרוּשׁוֹ סִלּוּק הַשֵּׂכֶל וְהַמָּרָתוֹ בְּטִפְּשׁוּת, אֵלּוּ הֵם תּוֹצָאוֹת שִׂחַד הָעֲבֵרָה הַשּׁוֹאֵף לַעֲרָיוֹת בְּפַרְהֶסְיָא, לֹא בְּהֶחְבֵּא, לֹא בְּמַצְפּוּן כּוֹאֵב, כִּי אָז אֵין הַהֶנְאָה מֻשְׁלֶמֶת אֶלָּא מְסֻיֶּגֶת וּמַכְאִיבָה, וּכְדֵי שֶׁתְּהֵא בְּרַחֲבוּת וּבְשַׁלְוָה יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְשַׂחֵד גַּם אֶת הֶחָכָם בְּיוֹתֵר מִכָּל מֻשְׁכָּלוֹת הַחָכְמָה שֶׁבּוֹ, וְהִיא הַמָּקוֹם וּפִנָּה לַבְּחִירָה שֶׁהִשְׁאִיר הַבּוֹרֵא לְשֵׁם הַצְדָּקַת שָׂכָר וְעֹנֶשׁ. (יסוד הדברים מר"א וסרמן זצ"ל)

וְהָרְאָיָה הַגְּדוֹלָה לְכָךְ הִיא הַנֶּאֱמָר: "וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב, וַיִּצְמָד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר", וּבְכֵן וְכִי יֵשׁ עֲבוֹדָה זָרָה כָּל כָּךְ מְטֻפָּשֶׁת וּמַגְעִילָה מֵעֲבוֹדַת פְּעוֹר - "אוֹכֵל תִּרְדִּין וּמַתְרִיז בְּפָנֶיהָ", וְעִם כָּל זֶה עֲבָדוּהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִגְלֶה לָנוּ הַפְּסוּק, דְּהֵיאַךְ נָפְלוּ לְטִפְּשׁוּת כָּזוֹ? וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב", זְנוּת בְּנוֹת מוֹאָב הָיָה הַ"וַיָּחֶל", הַהַתְחָלָה, כִּי מִכָּךְ נָטְלוּ הַשִּׂחַד, וְנִטְמְטְמוּ עַד שֶׁנָּפְלוּ לִשְׁטוּת זוֹ שֶׁל פְּעוֹר.

אריכות חשכת הגלות ללא ראית קצה הלא מיאשת מהתקוה ומערערת את האמונה?

הַגָּלוּת שהינה אֲרֻכָּה וּמְיַגַּעַת - זוֹהִי הַהִסְתַּכְּלוּת מִצִּדֵּנוּ, וְהַצֶּדֶק אִתָּנוּ לֶהֱיוֹתֵנוּ מְנוּעִים מִלִּרְאוֹת וּמִלְּהָבִין הֲכִיצַד כָּל רֶגַע נוֹסָף שֶׁבְּחֶשְׁכַת הַגָּלוּת מוֹסִיף נִדְבָּךְ נוֹסָף לְהַשְׁלָמַת מַעֲרֶכֶת הַהֶכְנָה לְצֹרֶךְ תִּקּוּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי, לוּ הָיִינוּ מְבִינִים הֵיאַךְ כָּל רֶגַע וְחֵלֶק מֵהָרֶגַע בַּאֲרִיכוּת הַגָּלוּת נִצְרָךְ וְחִיּוּבִי הוּא לְצֹרֶךְ אֵיזוֹהִי הַשְׁלָמָה בְּעוֹלַם הַתִּקּוּן לֹא הָיָה קָשֶׁה עָלֵינוּ.

וּבְמָשָׁל פָּשׁוּט אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר זֹאת:

אָדָם הָרוֹצֶה לִרְכֹּשׁ דִּירָה גְּמוּרָה וּמְסֻדֶּרֶת בְּמֶרְכָּז רַב מִמְּקוֹם מְגוּרָיו וְאֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַנַּעֲשֶׂה שָׁם בְּמַהֲלַךְ הַבְּנִיָּה, לְפִי דַּעְתּוֹ בְּתוֹר אָדָם שֶׁאֵינוֹ קַבְּלָן וְלֹא בַּנַּאי, צָרִיךְ לְקַחַת זְמַן סִיּוּמָהּ עַד כְּשָׁנָה, לָכֵן לְאַחַר סִיּוּם הַשָּׁנָה תִּלְאֶה נַפְשׁוֹ וְתָקוּץ מִלְּהַמְתִּין וְלָכֵן רוֹאֶה לְנָכוֹן לִשְׁלֹחַ גְּעָרוֹת וְזֵרוּזִים לְסִיּוּם הַמְּלָאכָה מִבְּלִי לָדַעַת אֶת הַנַּעֲשֶׂה, אוּלָם אִלּוּ הָיָה שָׁם וְרוֹאֶה בַּשֶּׁטַח אֶת הַהִתְקַדְּמוּת הַיָּפָה שֶׁמִּתְקַדְּמִים הַפּוֹעֲלִים בַּעֲבוֹדָתָם מִיּוֹם לְיוֹם הָיָה שׂוֹאֵב

עִידּוּד וְתִקְוָה, אֶלּוּ הָיָה רוֹאֶה הֲכִיצַד כָּל עִכּוּב הוּא לֹא לְחִנָּם, כָּל עִכּוּב נִצָּרְךָ וּבָעֲתִיד יֵרָאוּ תּוֹצָאוֹתָיו, הָיָה מַמְתִּין בְּסַבְלָנוּת, אֶלָּא שֶׁלֶּהֱיוֹתוֹ מְרֻחָק מֵהַמָּקוֹם אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַהִתְקַדְּמוּת בְּמוֹ עֵינָיו.

כֵּן הוּא הַדָּבָר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ קָץ וְנִלְאֶה כִּבְיָכוֹל בְּגָלוּתֵנוּ כְּמוֹ הַקִּבְּלָן וְהַבַּנַּאי הַנִּמְצָא בַּשֶּׁטַח שֶׁאֵינוֹ קָץ בַּעֲבוֹדָתוֹ לֶהֱיוֹתוֹ רוֹאֶה כְּנִצָּרְךָ כָּל עִכּוּב וְעִכּוּב, אֵין שׁוּם עִכּוּב לְבַטָּלָה לְכָל עִכּוּב מַטָּרָה נַעֲלֵית לְצֹרֶךְ כְּדָאי וּמִשְׁתַּלֵּם, וְזֹאת עָלֵינוּ לְהַאֲמִין בְּכָל הַשְׁלַבִּים שֶׁעוֹבְרִים עָלֵינוּ הֵן בִּשְׁלַבֵּי יִסּוּרִים, וְהֵן מִצַּד עֶצֶם עִכּוּב הַגְּאֻלָּה שֶׁסִּבּוֹתֵיהֶם טוֹמְנִים בְּתוֹכָם סוֹדוֹת וְנִסְתָּרוֹת הַיְדוּעִים רַק לְמִי שֶׁיְּצִירַת עוֹלָם הַתִּקּוּן נָתוּן לְתַפְקִידוֹ, וְהוּא הָרוֹאֶה וּמַבִּיט עַד כַּמָּה כָּל עִכּוּב נוֹסָף בַּגָּלוּת, וְעַד כַּמָּה כָּל כְּאֵב וְלוּ הַקָּטָן בְּיוֹתֵר שֶׁל כָּל יְהוּדִי וִיהוּדִי נִצָּרְךָ הוּא כְּדֵי לְהַשְׁלִים אֶת עוֹלַם הַתִּקּוּן, וְזוֹ בְּעֶצֶם הַנֶּחָמָה הַגְּדוֹלָה שֶׁתִּהְיֶה לָנוּ לֶעָתִיד בְּהִגָּלוֹת "הַיִּחוּד הַשָּׁלֵם" וְיִרְאוּ כֻּלָּם כַּמָּה הָיָה נִצָּרְךָ כָּל פְּרָט שֶׁל כְּאֵב וְעֶגְמַת נֶפֶשׁ וְאֵין נֶחָמָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ הַמֻּבְטַחַת לָנוּ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - "אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֲמְכֶם".

וְשָׁמַעְתִּי בָּזֶה פֵּרוּשׁ יָפֶה וְנִפְלָא מהרה"ג רַבִּי אֶפְרַיִם זַיְצִ'יק זצ"ל עַל הַמִּדְרָשׁ: "כָּל הַקָּרְבָּנוֹת עֲתִידִין לְהִבָּטֵל חוּץ מִקָּרְבַּן תּוֹדָה", דְּמַה שַּׁיָּךְ לְכָאוֹרָה קָרְבַּן תּוֹדָה לֶעָתִיד, וַהֲלֹא תּוֹדָה נוֹעַד לְחוֹלֶה, לְהוֹלֵךְ מִדְּבָר, וּלְמִי שֶׁיָּצָא מִבֵּית הָאֲסוּרִים וְכוּ', וּמַה שַּׁיָּךְ עִנְיָנִים אֵלּוּ לֶעָתִיד? וְתֵרֶץ, דְּעִנְיַן קָרְבַּן תּוֹדָה לֶעָתִיד הוּא מִכְּיוָן שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלֶּה לְכָל אָדָם הַתּוֹעֶלֶת שֶׁנִּפְעֲלָה מִכָּל סֵבֶל וְסֵבֶל שֶׁסָּבַל בַּגָּלוּת, וְכַמָּה טוֹב נוֹצַר מִמֶּנָּה, וְאֵיזֶה תִּקּוּן הַפְּלֵא וְפֶלֶא נִתְקַן מִסִּבַּת סֵבֶל זֶה, וְכַמָּה הָיָה כְּדַאי וּמִשְׁתַּלֵּם לִסְבֹּל עַד הַפְּרָט הַקָּטָן, הֵן מִמַּה שֶּׁסָּבְלוּ כְּלַל יִשְׂרָאֵל וְהֵן מִסִּבְלוֹ הַפְּרָטִי שֶׁל כָּל יָחִיד וְיָחִיד, וְעַל כֵּךְ יוֹדֶה לַה' מְאֹד - "אוֹדְךָ ה' כִּי אָנַפְתָּ בִּי יָשׁוּב אַפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי", וְעַל כֵּךְ יַקְרִיב קָרְבַּן תּוֹדָה בְּשִׂמְחָה וּבְהוֹדָאָה לַה' עַל נִסָּיו וְנִפְלְאוֹתָיו הָאֱמִתִּיִּים שֶׁהֵמָּה הַיְסוּרִים שֶׁפָּעֲלוּ נִפְלָאוֹת לְטוֹבָתוֹ.

האם חיוב האמונה עלינו ועל אמות העולם שוה?

מְצִוַּת הָאֱמוּנָה נֶחְלֶקֶת לְב' חֲלָקִים, א) הָאֱמוּנָה בְּמְצִיאוּת ה', ב) אֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרָטִית בַּהּוָה. אֱמוֹת הָעוֹלָם אָכֵן מְחֻיָּבִים לְהַאֲמִין בְּמְצִיאוּת ה' וְשֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה כִּי בְּכָךְ מִתְכַּחֲשִׁים הֵם לְמְצִיאוּתוֹ, אוּלָם אֵינָם בְּמִצְוַת הָאֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרָטִית "עֲשֹׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים", זוֹ הַמִּצְוָה הִיא יְחוּדֵנוּ וּסְגֻלָּתֵנוּ עַל כָּל הָעַמִּים לִהְיוֹת יוֹדְעִים כִּי אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת, הַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מִקָּרְנֵי רְאֵמִים עַד בֵּיצֵי כִּנִּים. וְהוּא אָמְרֵנוּ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - יְשֻׁרָאֵל דַּוְקָא וְלֹא אֻמּוֹת הָעוֹלָם - ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד, ה' שֶׁנִּתְיַחֵד לִהְיוֹת אֱלֹקֵינוּ וְלֹא אֱלֹקֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם הוּא בֶּאֱמוּנָתֵנוּ

כִּי הוּא - ה' אֶחָד, וְאֵין לוֹ שׁוּם שִׁתּוּף בְּהַשְׁגָּחָתוֹ עַל בְּרוּאָיו. [ומַה שֶּׁמִּזְהִירִים הַגּוֹיִים עַל עֲבוֹדָה זָרָה הַיְנוּ מִלְּעָבְדָהּ, אוּלָם מַאֲמִינִים הֵמָּה בְּשִׁתּוּף כֹּחוֹת שֶׁהִנָּם רְשׁוּת לְעַצְמָם].

עד היכן פסגת חובת האמונה?

מַדְרֵגוֹת הָאֱמוּנָה אֵין לָהֶם סוֹף, אוּלָם נִתָּן לִרְאוֹת מַדְרֵגוֹת גְּבוֹהוֹת בָּהֶן נִתְבְּעוּ אַנְשֵׁי מַעֲלָה עַל מֶחְדָּלָם מִכְּפִי יְכָלְתָּם, לְמָשָׁל:

א. שָׂרָה אִמֵּנוּ בַּת 90 שָׁנָה נִתְבְּעָה עַל כִּי צָחֲקָה בִּבְשׂוֹרַת הַבָּנִים מִפִּי מַלְאָךְ שֶׁנִּרְאָה כְּעַרְבִי, חוֹבַת הָאֱמוּנָה דּוֹרֶשֶׁת לַעֲנוֹת אָמֵן גַּם עַל בְּרָכַת הֶדְיוֹט מְגֻחָכֶת כָּזוֹ - הֶיפֵּלֵא מֵה' דָּבָר. (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

ב. יוֹסֵף הַצַּדִּיק נִתְבַּע עַל הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ לְהֹעֶזֶר בְּשַׂר הַמַּשְׁקִים וְנֶעֱנַשׁ בְּעוֹד שְׁתֵּי שָׁנוֹת מַאֲסָר נוֹסָפוֹת, כִּי לְצַדִּיק כָּמוֹהוּ נֶחְשָׁב כְּחֹסֶר בִּטָּחוֹן לְהֹעֶזֶר בְּמַאן דְּהוּא, עַל אַף שֶׁהָיָה אָז בְּמַצָּב שֶׁל יְשִׁיבָה כְּ- 10 שָׁנִים בְּבֵית סֹהַר, נַעַר עִבְרִי עֶבֶד בְּמִצְרַיִם הַנָּכְרִיָּה.

ג. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם נִקְלְעוּ לְמַצָּב - הַיָּם לִפְנֵיהֶם וּמִצְרַיִם לְאַחֲרֵיהֶם, עִם כָּל זֶה נִתְבְּעוּ אֶפִלּוּ שֶׁלֹּא לִצְעֹק לַה' אֶלָּא לְהִתְקַדֵּם לְכִוּוּן הַיָּם וְלִבְטֹחַ בַּה'.

ד. אָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה נִתְבַּע עַל שֶׁדָּרַשׁ בְּרוֹפְאִים בְּחֳלִי רַגְלָיו בְּמָקוֹם לִדְרֹשׁ אֶת ה'.

לְסִכּוּם הָאֲנָשִׁים הַמּוּרָמִים וְהַנִּשְׂאִים לְפִי מַדְרֵגָתָם נִתְבָּעִים עַל חֹסֶר אֱמוּנָה גַּם בְּמַצָּבִים הַדּוֹרְשִׁים נִסִּים וְשִׁנּוּי טֶבַע, כֵּן חוֹבַת הָאֱמוּנָה לְהַאֲמִין שֶׁאֵין מְצִיאוּת טֶבַע וְנֵס בַּבְּרִיאָה -הַכֹּל אֶחָד, וְאָכֵן זָכוּ לָזֶה גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, כְּדֶגְמַת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא - "מִי שֶׁאָמַר לַשֶּׁמֶן וְיִדְלַק יֹאמַר לַחֹמֶץ וְיִדְלַק", וְלֹא אָמַר יְהִי רָצוֹן שֶׁכָּךְ יְהֵא, אֶלָּא הֶאֱמִין פָּשׁוּט שֶׁכָּךְ יְהֵא, וּכְמוֹ כֵן נָחוּם אִישׁ גַּמְזוּ בְּמַעֲשֵׂה גְּנֵבַת הַפְּנִינִים מִקֻּפְסָתוֹ וְהַחְלָפָתָם בְּעָפָר וְעוֹד.

מהו גדר מדת הבטחון?

לְחִיּוֹת תָּמִיד בְּתִקְוָה לְטוֹב וְלֹא לִפֹּל לְיֵאוּשׁ בְּשׁוּם פָּנִים שֶׁבָּעוֹלָם, גַּם כְּשֶׁנִּבְצָרִים אָפְנֵי הַיְשׁוּעָה לַחֲלוּטִין מֵהָאָדָם - עָלָיו לִבְטֹחַ בְּתִקְוָה שֶׁיְּשׁוּעָתוֹ תִּצְמַח בְּדֶרֶךְ לֹא צְפוּיָה וּכְכָל שֶׁרָגוּעַ וְשָׁלֵו הוּא בְּתִקְוָתוֹ זוֹ - חָזָק הוּא יוֹתֵר בְּמִדַּת בִּטָּחוֹנוֹ, וּלְעֻמָּתוֹ הַדּוֹאֵג וְהַמְפַחֵד מֵחֹסֶר סִבּוֹת הַנִּרְאוֹת לִישׁוּעָתוֹ - הֲגַם כִּי מַאֲמִין הוּא, אוּלָם חָסֵר בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן.

האם נכון הוא לאדם לבטח בה' שיעשה רצונו האישי דוקא?

אֵין זוֹ הַדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן. אֶלָּא עָלָיו לִבְטֹחַ בַּה' שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַטּוֹב בְּיוֹתֵר עֲבוּרוֹ, יִתְּכֵן וְיֵהֶא הַטּוֹב נִרְאֶה לְעֵינַיִם כְּפִי שֶׁמְּצַפֶּה הָאָדָם וְיִתְּכֵן שֶׁיְּהֵא הַטּוֹב הַהוּא נִסְתָּר, וּלְשׁוֹן "בִּטָּחוֹן" הוּא: בּוֹטֵחַ וְסוֹמֵךְ אֲנִי עַל הַנְּהָגַת הַבּוֹרֵא עִמִּי שֶׁתְּהֵא בְּתַכְלִית הַטּוֹבָה, וְאֵינִי מְהַרְהֵר אַחֲרָיו לְחָשְׁדוֹ שֶׁעוֹשֶׂה עִמִּי דָּבָר לְרָעָתִי, אוּלָם פְּעָמִים מָצִינוּ שֶׁהִשְׁתַּמְּשׁוּ

גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן בְּמוּבָן שֶׁוַּדַּאי יִנָּצְלוּ וְשֶׁבְּוַדַּאי יִוָּשְׁעוּ. (כמבואר בספר אמונה ובטחון לחזו"א פ"א אות ז')

מהם סימני הבוטח?

א. מִסִּימָנֵי הַבּוֹטֵחַ - שַׁלְוַת נֶפֶשׁ מֵהָרְדִיפָה הַתְּמִידִית אַחַר תַּאֲוַת הַגּוּף.

ב. יֵשׁ לוֹ מְנוּחָה מֵהַנְּדִידָה אַחַר פַּרְנָסָה.

ג. בּוֹחֵר לְעַצְמוֹ אֱמָנוּת נְקִיָּה וְקַלָּה וּבוֹטֵחַ שֶׁמִּשָּׁם תִּהְיֶה פַּרְנָסָתוֹ.

ד. אֵין לוֹ צַעַר וְעָגְמַת נֶפֶשׁ מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם כִּי הוּא מַאֲמִין שֶׁהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ.

ה. שָׂמֵחַ בְּכָל מַה שֶּׁקּוֹרֶה לוֹ. (לב טוב)

עד כמה חיוב ההשתדלות אחר פרנסה או צרך אחר?

אֵין לִשְׁאֹלָה זוֹ תשובה מֻגְדֶּרֶת לַכֹּל, אֶלָּא כָּל אֶחָד נִתְבָּע לְפִי מַדְרֵגָתוֹ הָעַכְשָׁוִית בֶּאֱמוּנָתוֹ בַּה', כִּי כְּמוֹ שֶׁהַמַּאֲמִין הַפָּשׁוּט מֵבִין שֶׁגַּם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ בָּאֱמוּנָה אֵין מִן הָרָאוּי לִטְרֹחַ מִבֹּקֶר עַד עֶרֶב לְפַרְנָסָתוֹ וְזוֹ כְּבָר גֻּזְמָא, אֶלָּא חַיָּב הוּא לְהַשְׁאִיר פִּנָּה לְבִטְחוֹנוֹ בַּה', כֵּן כָּל מַאֲמִין שֶׁהִנּוֹ בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר כְּבָר מַרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ מַהִי הִשְׁתַּדְּלוּת וּמַהִי כְּבָר גֻּזְמָא, וּמַה שֶּׁמֵּבִין וּמַרְגִּישׁ שֶׁהִיא כְּבָר גֻּזְמָא עָבוּרוֹ צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל לַחְדֵּל מִמֶּנָּה. יוֹסֵף הַצַּדִּיק הִרְגִּישׁ שֶׁזּוֹ גֻּזְמָא עָבוּרוֹ מִלְּהִשְׁתַּדֵּל דֶּרֶךְ שַׂר הַמַּשְׁקִים וּבְכָל זֹאת בִּקֵּשׁ עֶזְרָתוֹ לָכֵן נִתְבַּע, כָּל אָדָם מִן הַשּׁוּרָה אֵינוֹ מַרְגִּישׁ חֹסֶר בִּטָּחוֹן בְּלִקְחוֹ עוֹרֵךְ דִּין עַל מִשְׁפָּט קָשֶׁה וּמְסֻבָּךְ, אָזַי בֶּאֱמֶת לֹא יִתְבַּע בְּדָבָר שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ.

מצד חיוב הבטחון עדיף ללמד תורה כל היום או גם להנות מיגיע כפיו?

בָּרְמַבַּ"ם נֶאֱמְרוּ ב' הֲלָכוֹת: א. בְּסוֹף הִלְכוֹת שְׁמִיטָה וְיוֹבֵל: כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִבָּאֵי עוֹלָם אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ וְהֵבִינוּ מַדָּעוֹ לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' וְכוּ' הֲרֵי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים וְיִזָּכֶה לוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה דָּבָר הַמַּסְפִּיק לוֹ וְכוּ'.

הֲרֵי שֶׁזְּכוּת נִתֶּנֶת לְכָל אָדָם לַחְדֵּל לְגַמְרֵי מִיגִיעַ כַּפַּיִם וְלִבְטֹחַ בַּה' שֶׁיְּפַרְנְסוֹ.

מֵאִידָךְ הֲלָכָה אַחֶרֶת מוּבֵאת בָּרְמַבַּ"ם (הלכות תלמוד תורה (פ"ג ה"י): כָּל הַמַּשִּׂים עַל עַצְמוֹ שֶׁיַּעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וְיִתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה הֲרֵי זֶה חִלֵּל אֶת ה' וּבָזָה אֶת הַתּוֹרָה.

וְאֵין הֲלָכָה זוֹ סוֹתֶרֶת אֶת הָרִאשׁוֹנָה, אֶלָּא תְּלוּי הַכֹּל בֶּאֱמִתּוּת עוֹבֵד ה', אִם בּוֹחֵר הוּא לִהְיוֹת כֻּלּוֹ מֻשְׁלָךְ עַל ה' מִבְּלִי לַחְשֹׁב "מֵאַיִן יָבוֹא עֶזְרִי" וּבִטְחוֹנוֹ חָזָק בַּה', עַד אֲשֶׁר מוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ לִבּוֹ לַעֲבֹד אֶת בּוֹרְאוֹ מִבְּלִי לְחַשְּׁבָן שׁוּם חֶשְׁבּוֹן, יְזַכֵּהוּ ה' לְהִתְפַּרְנֵס מִבְּלִי לִפֹּל עַל הַבְּרִיּוֹת וּבְכָךְ לֹא יְזַדַּמֵּן לוֹ חִלּוּל ה'.

אוּלָם אִם מֵרֹאשׁ מְחַשְׁבֵּן הוּא: אֶלְמַד תּוֹרָה וְאֶתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה כְּלְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, דְּהַיְנוּ סוֹמֵךְ עַל הַבְּרִיוֹת שֶׁיְּפַרְנְסוּהוּ בִּהְיוֹתוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הֲרֵי זֶה מְחַלֵּל אֶת ה', [אֵין הַדָּבָר אָמוּר לְיָמֵינוּ שֶׁפַּרְנָסַת בְּנֵי הַתּוֹרָה מְסֻדֶּרֶת בְּאֶמְצָעוּת "כּוֹלְלִים" וְאֵינָהּ בְּדֶרֶךְ "צְדָקָה", וּמַה גַּם שֶׁהַיְצִיאָה לָרְחוֹב הִיא סַכָּנָה גְּמוּרָה וּבְכָךְ תֻּשְׁבַּת הַתּוֹרָה וְיִרְאַת ה' מִן הָאָדָם, אֶלָּא בִּימֵיהֶם שֶׁהָיָה בְּאֶפְשָׁרוּתָם לִהְיוֹת נֶהֱנִים מִיגִיעַ כַּפֵּיהֶם וְעִם כָּל זֶה לַעֲסֹק הַרְבֵּה בַּתּוֹרָה].

האם יש לחדל מבטחון מסבת "שמא יגרם החטא"?

אֵין לַחְדֹּל מִלְּבְטֹחַ בַּה' מִסִּבַּת פֶּן יִגְרֹם הַחֵטְא מִכַּמָּה טְעָמִים:

א. שֹׁלַוֹת נֶפֶשׁ וּרְגִיעָה - חַיָּב לִהְיוֹת עַל אַף שֶׁאֵין הָאָדָם נָקִי מֵחֲטָאִים, כִּי הֲלֹא מַהוּת מִצְוַת הַבִּטָּחוֹן מְחַיֶּבֶת לְהָרֵגַע וּלְהִתְבַּטֵּל לִרְצוֹן ה' מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁמַּה שֶּׁיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ ה' זֶהוּ הַטּוֹב בְּיוֹתֵר עֲבוּרוֹ, כְּךְ שֶׁגַּם הַחוֹטֵא אֵינוֹ פָּטוּר מִלְּבְטֹחַ בַּה' שֶׁאֵיךְ שֶׁיִּנָּהֵג עִמּוֹ זֶהוּ הַטּוֹב בְּיוֹתֵר עֲבוּרוֹ.

ב. אֵין מְכַבּוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַכְזִיב אֶת הַבּוֹטֵחַ בּוֹ, וְלָכֵן יִנָּצֵל מִפְּאַת כְּבוֹד ה' גַּם אִם אֵין מַעֲשָׂיו תּוֹאֲמִים וּמַצְדִּיקִים אֶת נִסּוֹ.

ג. הַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ, וְנוֹשֵׂא הוּא בְּתוֹרַת חֶסֶד - מַתְּנַת חִנָּם - שֶׁלֹּא מִפְּאַת מַעֲשָׂיו וְזוֹ סְגֻלַּת הַבִּטָּחוֹן לְהַמְשִׁיךְ חֶסֶד בְּמַתְּנַת חִנָּם בִּזְכוּת הַבִּטָּחוֹן.

וּלְכָךְ אִיתָא בְּיִלְקוּט שִׁמְעוֹנִי עַל פָּסוּק: "רַבִּים מַכְאוֹבִים לָרָשָׁע וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ", דְּמִכָּאן אֲפִלּוּ רָשָׁע - וּבוֹטֵחַ בַּה' - חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ.

במה הבחירה ביד האדם ובמה לא?

הַדָּבָר מְבֹאָר בחו"ה שַׁעַר הַבִּטָּחוֹן, בָּעִנְיָנִים הַנִּשְׁמְעִים אֵין לָאָדָם שׁוּם בְּחִירָה כְּגוֹן בַּמֶּה יִתְפַּרְנֵס הָאָדָם בְּעֵסֶק זֶה אוֹ בְּעֵסֶק אַחֵר, יֵלֵךְ לְרוֹפֵא זֶה אוֹ אַחֵר, יִטֹּל תְּרוּפָה זוֹ אוֹ אַחֶרֶת, יִסַּע לְמָקוֹם פְּלוֹנִי אוֹ לֹא יִסַּע, בִּכְגוֹן אֵלּוּ אֵין לָאָדָם שׁוּם בְּחִירָה, אֶלָּא כָּל עֲצוֹתָיו וְתַחְבּוּלוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם לֹא יוֹעִילוּ לוֹ כִּי כָּל עִנְיָנָיו הַחֲמִרִיִּים כְּבָר גְּזוּרִים וּמְנוּיִים קֹדֶם שֶׁיִּוָּלֵד, וְהוּא אֵינוֹ אֶלָּא מְבַצֵּעַ.

בְּעִנְיָנִים רוּחָנִיִּים הַבְּחִירָה הִיא בְּיַד הָאָדָם, לִכְעֹס אוֹ לֹא, לְהִתְגָּאוֹת אוֹ לֹא, לְהַזִּיק לַחֲבֵרוֹ אוֹ לֹא, לְקַיֵּם מִצְוֹת אוֹ לֹא, וְכֵן כָּל עִנְיְנֵי שְׁמִירַת תּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ תָּלוּי בִּבְחִירָתוֹ שֶׁל הָאָדָם וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא רַק מְסַיֵּעַ לַבָּא לִטָּהֵר וּפוֹתֵחַ לַבָּא לִטָּמֵא.

אחר שענינים הרוחניים תלויים ביד האדם דוקא - היש טעם להתפלל עליהם?

אַף שֶׁאֶת עִנְיְנֵי הָרוּחַ הַשְׁאֵיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיַד הָאָדָם לִבְחִירָתוֹ בְּוַדַּאי שַׁיָּךְ לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו שֶׁיְּסַיְּעֵהוּ לְהַצְלִיחַ בָּהֶם, וְאֵין זֶה סוֹתֵר אֶת תּוֹרַת הַבְּחִירָה, כֵּיוָן שֶׁעָצָם זֶה שֶׁהֵבִינוּ מַדְּעוֹ מִכֹּחַ בְּחִירָתוֹ בַּטּוֹב לִרְצוֹת רַק אֶת רְצוֹן ה', וְלָכֵן נִגַּשׁ הוּא בִּתְפִלָּה לַה' שֶׁיְּסַיְּעֵהוּ, הֲרֵי שֶׁגַּם הַתְּפִלָּה עַצְמָהּ נוֹבַעַת מִצַּד בְּחִירָתוֹ בַּטּוֹב, וְהִיא עַצְמָהּ תּוֹצָאַת בְּחִירָתוֹ בַּטּוֹב

וְשַׁנְאתוֹ אֶת הָרָע וּלְכָךְ נוֹשֵׂא תְּפִלָּה הוּא לַה' שֶׁיַּעַזְרֵהוּ, וְאִם כֵּן אֵין זֶה סְתִירָה לַבְּחִירָה וְרָאוּי הוּא לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּךְ. וְהָרְאָיָה שֶׁהַרְבֵּה תְּפִלּוֹת תִּקְּנוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ עַל הַצָּלָחָה בְּנוֹשְׂאֵי הָרוּחָנִיּוּת, הֱשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ, וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ, וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ, וְעוֹד רַבִּים, וּבְעֶצֶם אֵין עֵצָה נַעֲלֵית מֵהַתְּפִלָּה. (ראה בספרנו "שיח ישראל" ובקונטרסנו "תכתב זאת לדור אחרון" מעלתה וכחה של תפילה).

מהם מפסידי האמונה?

לְשׁוֹן הַחֲזוֹן אִישׁ: מִדַּת הָאֱמוּנָה הִיא נְטִיָּה דַּקָּה מֵעֲדִינוּת הַנֶּפֶשׁ, הֲרֵי שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא דָּבָר עָדִין מְאֹד, וּבְנָקֵל יָכוֹל הָאָדָם חְלִילָה לְהֶחְשֵׁב כַּחֲסַר אֱמוּנָה, מַפְסִידִים רַבִּים מְצוּיִים לְהַחְלִישׁ לָאָדָם אֶת אֱמוּנָתוֹ, אוּלָם יֶשְׁנָם מַפְסִידִים שֶׁבְּכֹחָם לְהַפְסִיד אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי מֵאֱמוּנָתוֹ וּבְעֶצֶם לְרֹב עֲדִינוּת הָאֱמוּנָה - כָּל חֵטְא וְעָוֹן כְּבָר יוֹצֵר צְנִינוּ בָּאֱמוּנָה בְּמִדַּת מָה וְנִמְנָה כַּמָּה מֵהֶם:

א. קְרִיאַת סְפָרִים חִיצוֹנִיִּים הַכּוֹלְלִים דִּבְרֵי כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וּבִכְלָלָם סִפְרֵי חֲקִירָה בְּקֻשְׁיוֹת וְתֵרוּצִים בְּנוֹשְׂאֵי אֱמוּנָה, שֶׁהֲרֵי הַקֻּשְׁיוֹת נִתְּנוֹת לְהֲבָנָה בְּנָקֵל וְכָל הַקֻּשְׁי הוּא בַּהֲבָנַת הַתֵּרוּצִים, וְעַל הָרֹב נִשְׁאָר הָאָדָם בַּהֲבָנַת הַקֻּשְׁיָא לְלֹא הֲבָנַת הַתֵּרוּץ.

ב. הִתְחַבְּרוּת לַמִּינִים וְהָרְחוֹקִים מֵאֱמוּנָה וְיִרְאַת ה' - מְאַבֶּדֶת וּמַפְסֶדֶת מִן הָאָדָם אֶת אֱמוּנָתוֹ, וַאֲפִלּוּ שְׁמִיעַת דִּבְרֵי הַפּוֹלִיטִיקָא שֶׁלָּהֶם מְחַלְּחֶלֶת עָמֹק בַּנֶּפֶשׁ וְיוֹצֶרֶת מִינוּת.

ג. מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת הַמְטַמְטְמוֹת אֶת לֵב הָאוֹכְלָן.

ד. טֻמְאַת הָעֲרָיוֹת - וְרָאָה בְּךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשֹׁב מֵאַחֲרֶיךָ - אֵין לְךָ טֻמְאָה הַגּוֹרֶמֶת סִלּוּק שְׁכִינָה וֶאֱמוּנָה מֵהָאָדָם כְּטֻמְאַת הָעֲרָיוֹת עַל כָּל אֲבִיזָרֶיהָ כִּפְגַם הָעֵינַיִם וְהַמַּחְשָׁבָה, וְתַאֲוָה זוֹ הִיא שׂוֹחֵד גָּדוֹל לְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וּלְסַלֵּף דְּבָרִים הַמְצֻדָּקִים שֶׁל הָאֱמוּנָה, וּמַאֲיִדְךָ לְאַמֵּת אֶת הַשֶּׁקֶר שֶׁל הַמִּינוּת וְלוּ הַגַּס בְּיוֹתֵר, כְּדֶגְמַת זְנוּת בְּנוֹת מוֹאָב שֶׁהֵבִיאָה לְהִצָּמֵד לְבַעַל פְּעוֹר - עֲבוֹדָה זָרָה טִפְּשִׁית וְנֶעְלֶבֶת שֶׁאֵין כְּמוֹהָ.

כיצד להתיחס למחשבות הטורדניות בעניני אמונה?

כְּלָל גָּדוֹל וְחָשׁוּב, לֹא לָשֵׂאת וְלָתֵת עִם אוֹתָם מַחְשָׁבוֹת, וְלֹא לָבוֹא עִמָּם בְּשִׂקְלָא וְטַרְיָא כְּלָל, כִּי זֶהוּ עֲצַת כֹּחַ הַמַּפְתֶּה לִסְחֹף אוֹתְךָ לְמַעֲרֵבֶלֶת, וְהוּא בְּהַרְאוֹת לְךָ, הִנֵּה, וְיֵשׁ לִי תשובה לִשְׁאֵלָתִי, וּלְאַחַר מִכֵּן תִּצְמַח לְךָ פִּרְכָא לְתִשׁוּבָה וְשׁוּב חֲזָרָתְ לַכְּפִירָה, וּכְדֵי שֶׁלֹּא תַּפְסִיק מֵהַמַּשָּׂא וּמַתָּן מַעֲלֶה לְךָ כֹּחַ הָרָע תֵּרוּץ כְּדֵי שֶׁתַּרְגִּיעַ וְתַמְשִׁיךְ לְהַסְכִּים לְהִסְתַּחֵף שׁוּב לְמַעֲרֵבֶלֶת הַכְּפִירָה, וְזֹאת כְּדֵי לְהָבִיא לְךָ שׁוּב פִּרְכָא לַתֵּרוּץ הַקּוֹדֵם שֶׁהֵנִיחַ אֶת דַּיְעָתְךָ, וְהִנֵּה מָנַח אַתָּה מֵחָדֵשׁ בְּקֻשְׁיָא, כִּבְיָכוֹל, עַל קֻשְׁיָא מְסֻיֶּמֶת בֶּאֱמוּנָה וְנִמְצָא שׁוּב מָנַח בַּכְּפִירָה, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, כֹּחַ הַפִּתּוּי בָּזֶה הוּא חָזָק לִסְחֹף אֶת הָאָדָם לְמַעֲרֵבֶלֶת שֶׁל

קֻשְׁיוֹת וְתֵרוּצִים וְהַמַּטָּרָה לְהַשְׁאִירוֹ מְסֻבָּךְ עִם עַצְמוֹ מִבְּלִי לְהִתְיַשֵּׁב בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וְלָכֵן הָעֵצָה הַיְעוּצָה לֹא לָשֵׂאת וְלָתֵת עִם אוֹתָם מַחְשָׁבוֹת הַכְּפִירָה הַצָּצוֹת בַּמֹּחַ, אֶלָּא לְהַחְלִיט הַחְלָטָה חַד מַשְׁמָעִית לְעַצְמוֹ: אֲנִי מְבַטֵּל עַצְמִי לְדַעְתָּם שֶׁל הַחֲכָמִים וַעֲנָקֵי הָרוּחַ שֶׁהָיוּ בְּעַם יִשְׂרָאֵל מִימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְכָל הַנְּבִיאִים עַד לְכָל גְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁבְּכָל דּוֹר, שֶׁוַּדַּאי הָיוּ חֲכָמִים מִמֶּנִּי, וּבְוַדַּאי כָּל אוֹתָם קֻשְׁיוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי צָצוּ גַּם בְּמֹחָם, וּבְוַדַּאי עָבְרוּ גַּם הֵם אֶת הַגַּלִּים שֶׁאֲנִי עוֹבֵר, וְאִם הֵם הִגִּיעוּ לְמַסְקָנָה בְּרוּרָה הֵן מִצַּד שֶׁהָיוּ חֲכָמִים וְיָדְעוּ לְהָשִׁיב עַל כָּל אוֹתָן קֻשְׁיוֹת, וְהֵן מִצַּד קְדֻשָּׁתָם שֶׁפָּקְחָה אֶת עֵינֵיהֶם לִרְאוֹת אֶת הָאֱמֶת בְּלִבַּד, עֲלֵיהֶם אֲנִי סוֹמֵךְ, לַעֲפַר רַגְלֵיהֶם אֲנִי מִתְבַּטֵּל וְכוֹרֵעַ, וְלָמָּה לִי לַעֲבֹד וְלַחֲרֹשׁ שָׂדֶה שֶׁכְּבָר חֲרָשׁוּהוּ וּזְרָעוּהוּ וְלֹא נוֹתַר לִי אֶלָּא לִקְצֹר אֶת קְצִירָהּ וְלֵהָנוֹת מִטּוּב פֵּרוֹתֶיהָ שֶׁכְּבָר מוּכָנִים לַאֲכִילָה. וְהוּא כְּלָל גָּדוֹל שֶׁכָּל מַחְשָׁבוֹת הַכְּפִירָה תְּלוּיִים בּוֹ.

וּכְמוֹ שֶׁמְּסֻפָּר שֶׁהוֹכִיחַ הֶחָפֵץ חַיִּים אֶת בְּנוֹ בְּרָאוֹתוֹ אוֹתוֹ עוֹסֵק בְּסֵפֶר "מוֹרֶה נְבוֹכִים" לָרַמְבַּ"ם, וּמָנָעוֹ מִכָּךְ, וְלִשְׁאֵלַת בְּנוֹ הֲלֹא זֶה סֵפֶר שֶׁחִבְּרוֹ הָרַמְבַּ"ם? עָנָהוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זֶה סֵפֶר שֶׁחִבְּרוֹ הָרַמְבַּ"ם לְמִי שֶׁנִּסְתַּבְּכָה לוֹ הָאֱמוּנָה מִסִּבּוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל גְּזֵרוֹת וְצָרוֹת אוּלָם בְּוַדַּאי שֶׁאֵין כַּוָּנַת הָרַמְבַּ"ם בְּסֵפֶר זֶה שֶׁיָּבִיא הָאָדָם לְעַצְמוֹ אֶת הַקֻּשְׁיוֹת וְיִסְתַּבֵּךְ בָּהֶן, וְאַחַר כָּךְ יִרְאֶה הֵיאַךְ לְהֶחְלֵץ מֵהֶן, וְאִם כֵּן אָמַר לוֹ הֶחָפֵץ חַיִּים לִבְנוֹ: אַתָּה, שֶׁאֵינְךָ מְסֻבָּךְ בֶּאֱמוּנָה, לָמָּה הִנְּךָ מַכְנִיס עַצְמְךָ לְסִבּוּךְ זֶה וּמְבַקֵּשׁ לְצֵאת מִמֶּנּוּ...

מאיזה סבה יש להעדיף את מסקנותיהם של חכמי ישראל על פני חכמי המדע והפילוסופיה?

"כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים" חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ עַל הָאֱמֶת עַל חֶשְׁבּוֹן כָּל רְצוֹנוֹתֵיהֶם וְתַאֲוֹתֵיהֶם, עַל חֶשְׁבּוֹן מָמוֹנָם וּכְבוֹדָם עַל חֶשְׁבּוֹן חַיֵּי הָאִישׁוּת הַפְּרָטִיִּים בְּיוֹתֵר שֶׁלָּהֶם, וּכְשֶׁהָלְכוּ לַחְקֹר אֶת הָאֱמֶת בִּקְּשׁוּ אֶת הָאֱמֶת עַל אַף שֶׁיָּדְעוּ שֶׁיַּעֲלֶה לָהֶם זֹאת בְּהַרְבֵּה הַקְרָבָה, אוּלָם חַכְמֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם בַּחֲקִירָתָם אֶת הָאֱמֶת שָׂמוּ לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם שֶׁבְּאִם יַכְרִיעַ הַצַּד שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהַקְרִיב לְמַעֲנוֹ עֲרֵיוֹת, מָמוֹן, כָּבוֹד יִתְחַמְּקוּ מִמֶּנּוּ, וְיִדְחֲקוּ עַצְמָם לְצַדֵּד וּלְהַצְדִּיק בְּהִגָּיוֹן מְעֻוָּת אֶת הַדֶּרֶךְ הַנּוֹחָה לָהֶם, אִם כֵּן אֵין שֹׁחַד גָּדוֹל מִזֶּה, וְאִם כֵּן אָנוּ שְׁבָאִים לִשְׁמֹעַ מִשְּׁפַט מִפִּי שְׁנֵי שׁוֹפְטִים, אֶחָד נָטַל שֹׁחַד וְאֶחָד לֹא, בְּוַדַּאי שֶׁהָאֱמֶת תִּשָּׁמַע דַּוְקָא מִפִּיו שֶׁל זֶה שֶׁלֹּא נָטַל שֹׁחַד.

כָּתַבְנוּ זֹאת כָּאן בְּכַמָּה שׁוּרוֹת אוּלָם הַמְעַיְנִין בְּהַרְחָבַת הַדְּבָרִים יְעַיֵּן בְּסִפְרֵנוּ "הֶגְיוֹן לִבִּי" סֵפֶר שֶׁהֻקְדַּשׁ לְנוֹשֵׂא זֶה.

נושא האמונה שעמדו עליו לבררו וללבנו חוקרים ופילוסופים כיצד נתבעים עליו פשוטי עם וקטנים?

קֻשְׁיָא זוֹ הִקְשָׁה הַגָּאוֹן ר' אֶלְחָנָן וַסֶּרְמַן, וְזֶה תֹּכֶן תְּשׁוּבָתוֹ:

הָאֱמוּנָה בְּעֶצֶם הִיא פְּשׁוּטָה מְאֹד וּכְשֶׁם שֶׁהַבֶּגֶד מֵעִיד עַל אוֹרְגוֹ וְהַשֻּׂלְחָן עַל נַגָּרוֹ כֵּן הָעוֹלָם מֵעִיד עַל עוֹשֵׂהוּ. וּבְפָרָט שֶׁסִּימָנֵי חָכְמָה עֲמֻקִּים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית טְמוּנִים - אִם זֶה בַּבְּרִיאָה עַצְמָהּ, וְאִם זֶה בְּגוּף הָאָדָם, וְכָל מִי שֶׁרַק יָצָא מִגֶּדֶר שׁוֹטֶה, הָאֱמוּנָה אֶצְלוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּשׁוּטָה בְּטִבְעִיּוּת הַדְּבָרִים, וְכָל מַה שֶּׁנִּלְאוּ הַחוֹקְרִים וְהַפִּילוֹסוֹפִים לִטְעוֹת בַּדָּבָר הַפָּשׁוּט כָּל כָּךְ, הוּא מִשּׁוּם שֹׂחַד הַתַּאֲוָה וְהָרָצוֹן הַמַּטֶּה אֶת הַשֵּׂכֶל הַיָּשָׁר וְהַפָּשׁוּט בְּיוֹתֵר מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת וְהַיֹּשֶׁר כְּדֵי לְהַצְדִּיק אֶת הַחֶשְׁק וְהָרָצוֹן לְחָפְשִׁיּוּת וּפָרִקָן יְצָרִים וּלְמַמְשׁוֹ בְּמַצְפּוּן נָקִי.

האם מתר לשמע רדיו?

אָסוּר לִשְׁכֹּחַ שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא דָּבָר עָדִין (כלשון החזו"א), וְרַק נֶפֶשׁ עֲדִינָה מִכָּל רַע חִיצוֹנִי יְכוֹלָה לְיַשֵּׁב עַל לִבָּהּ אֶת הָאֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּתָהּ.

הַפּוֹלִיטִיקָאִים וְהַפַּרְשָׁנִים שֶׁמְּדַבְּרִים בָּרַדְיוֹ כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיהֶם הוּא כְּפִירָה גְּמוּרָה, מִכַּיָּון שֶׁמְּקַשְּׁרִים עָבָר הֹוֶה וְעָתִיד רַק לְפִי הַשֵּׂכֶל וְהַטֶּבַע, וְשֵׁם אֱלֹקִים לֹא יַזְכִּירוּ וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּיהֶם.

וְכָאן הַפִּתָּיוֹן הוּא נוֹרָא, אָדָם חוֹשֵׁב מַה זֶּה מַזִּיק, הֲלֹא אֲנִי לֹא שׁוֹמֵעַ בָּרַדְיוֹ דְּבָרִים שֶׁהֵם נֶגֶד ה', אֵינֶנִּי שׁוֹמֵעַ כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת רַק חָדְשׁוֹת, פּוֹלִיטִיקָה, וְאֵינוֹ שָׂם לֵב שֶׁבְּזֶה הוּא מְטַפְטֵף לְעַצְמוֹ כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וּמִתְרַחֵק הוּא מֵהָאֱמוּנָה, וּמַמָּשׁ בְּכָל מִשְׁפָּט שֶׁלָּהֶם סוֹפֵג הוּא לְעַצְמוֹתָיו טִפַּת כְּפִירָה נוֹסֶפֶת וְאֵינָהּ מֻרְגֶּשֶׁת, אֲבָל לְבַסּוֹף יְכוֹל לִקְרוֹת לוֹ כְּמִשֶּׁל הֶחָפֵץ חַיִּים, שֶׁאָמַר: אָדָם שֶׁלֹּא מְמַשְׁמֵשׁ בֶּאֱמוּנָתוֹ בְּכָל פַּעַם לִרְאוֹת בְּאֵיזֶה מַצָּב הִיא, דּוֹמֶה לְאָדָם שֶׁשָּׂם דְּלִי מַיִם בְּיוֹם קַר מְאֹד בַּחוּץ, וּלְאַט לְאַט הַמַּיִם מִתְקָרְרִים עַד שֶׁלְּבַסּוֹף נִקְפָּאִים וּכְשֶׁבָּא לִשְׁתּוֹתָם אֵינוֹ יָכוֹל כִּי קְפוּאִים הֵמָּה. כֵּן הָאָדָם שֶׁלֹּא שָׂם לֵב לְהִשָּׁמֵר מִקְּרִירוּת הָאֱמוּנָה, לְאַט לְאַט מִתְקָרֶרֶת אֱמוּנָתוֹ עַד שֶׁלְּבַסּוֹף יִמְצָאֶנָּה קְפוּאָה לְגַמְרֵי.

הרמב"ם כתב באגרת תימן שהקדוש ברוך הוא נכנס בערבות והבטיח שכל מי שעמד על הר סיני יהא מאמין הוא ובניו עד עולם, ואיך אם כן רואים אנו יהודים מתכחשים לאמונתם?

דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם שֶׁזֶּרַע יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם אֱמוּנָה בְּמֹשֶׁה וּבְתוֹרָתוֹ, כָּל זֶה אָמוּר כְּשֶׁאֵין סִבּוֹת אֲחֵרוֹת לְהִתְבַּלְבֵּל בָּאֱמוּנָה, כְּלוֹמַר אָדָם מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל הֶבְטֵחַ שֶׁלֹּא יְהֵא כְּפִילוֹסוֹף שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַאֲמִין בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מֻרְגָּשׁ אֶצְלוֹ בְּאַחַד הַחוּשִׁים מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רוֹאֶה זֹאת בְּעֵינָיו, זֶה לֹא יִמְצָא בְּזֶרַע יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי שֶׁיְּבַקְּשׁוּ הוֹכָחוֹת לָאֱמוּנָה, אֲבָל אִם יִשְׁתַּקַּע אָדָם בְּמִדּוֹת רָעוֹת וּבִנְגִיעוֹת שֶׁל כָּבוֹד אוֹ כֶּסֶף כְּקֹרַח שֶׁכָּפַר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה, אוֹ יֶתֶר תַּאֲוֹת

אֲסוּרוֹת הַמְשַׁחֲדִים אֶת עֵינָיו וּמֹחוֹ שֶׁל אָדָם וּמִתּוֹךְ כָּךְ רוּחַ רָעָה מְבַעֲתַתְהוּ לְכְפֹּר - עַל כְּגוֹן דָּא לֹא הֻבְטְחָה הַבְטָחָה שֶׁלֹּא תְהֵא כָּזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל, וְהַטַּעַם, כִּי גַּם הַכּוֹפֵר מִתּוֹךְ שֶׁרְצוֹנוֹ לַעֲבֵרוֹת - בֶּאֱמֶת מַאֲמִין הוּא אֶלָּא שֶׁמְּשֻׁחָד בְּתַאֲוָה וְכָבוֹד, אִם כֵּן אֵין זֶה סוֹתֵר אֶת הַבְטָחַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכְפֹּר בּוֹ אָדָם מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁבְּעֶצֶם אֵינוֹ כּוֹפֵר, אֶלָּא מִתְנַכֵּר הוּא לֶאֱמוּנָה שֶׁמַּאֲמִין בָּהּ וּמְסַלְּפָהּ כְּדֵי לְהִשְׁתַּחְרֵר מִכְּבָלֶיהָ, אֲבָל שֶׁיִּהְיֶא כּוֹפֵר בְּעֶצֶם - כְּגוֹן סְתָם מַחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ, עַל כָּזֹאת הֻבְטַחְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶא בְּקִרְבֵּנוּ כְּאֵלֶּה מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל.

כיצד להתיחס לאכילה ושתיה ורפואה המקימים את האדם, אחר שלא על הלחם יחיה האדם?

נִלְאוּ הַחוֹקְרִים מִלְּהַשִּׂיג פִּתְרוֹן הַשְּׁאֵלָה כֵּיצַד הָאָדָם חַי, אִם עַל יְדֵי אֹכֶל וּמָזוֹן הֲרֵי גּוּפַת הַמֵּת - רֶגַע לְאַחַר יְצִיאַת הַנְּשָׁמָה לֹא יוֹעִיל שׁוּם הַזָּרַקַת מָזוֹן וְשׁוּם אִינְפּוּזְיָה שֶׁבָּעוֹלָם, אִם כֵּן הַגּוּף לֹא חַי עַל יְדֵי אֹכֶל, וְאִם הָאֹכֶל לְצָרְכּוֹ הַנְּשָׁמָה - לֹא יִתָּכֵן, שֶׁהֲרֵי הַנְּשָׁמָה רוּחָנִית וּמַה לָּהּ וְלַמָּזוֹן הַגַּשְׁמִי.

אֶלָּא, כָּךְ גְּזָרָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁטֶּבַע תְּנַאי קִיּוּם הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף עַל יְדֵי אֹכֶל, אִם יֹאכַל תִּתְקַיֵּם נִשְׁמָתוֹ בְּגוּפוֹ, וְאִם לָאו - תֵּצֵא. וְזוֹ גְּזֵרָה כִּפְשׁוּטָהּ לְלֹא שׁוּם הֶבְנָה שִׂכְלִית, וְלָכֵן הַהִתְיַחֲסוּת שֶׁלָּנוּ בְּמַאֲכָלֵינוּ אוֹ לְקִיחַת רְפוּאוֹת - כִּי זוֹ גְּזֵרָתוֹ יִתְבָּרַךְ לִהְיוֹת כָּךְ טֶבַע הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא בְּעֶצֶם נֵס אֶלָּא קְרוּי טֶבַע לֶהֱיוֹת שֶׁהִתְרַגַּלְנוּ בּוֹ - לְקִיּוּם הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף, אוּלָם בְּעֶצֶם אֵין בָּהֶם לְהַחֲיוֹת לֹא אֶת הַגּוּף וְכָל שֶׁכֵּן לֹא אֶת הַנְּשָׁמָה, וִיצִירָה זוֹ נִצְרְכָה לְצָרְכֵי הַבְּחִירָה, לְהַטְעוֹת וְלֶאֱחֹז עֵינֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם שֶׁכְּאִלּוּ וְנִפְעָל הָאָדָם בְּכֹחַ אֲכִילָתוֹ, עַל מְנָת לִבְחֹן אֶת מִדַּת הַכָּרַת הָאֱמוּנָה הֲמַצְלִיחַ הוּא לְשַׁקֵּר אֶת הַטֶּבַע וְהַמִּקְרֶה, וְלֶאֱחֹז אַךְ וְרַק בֶּאֱמוּנַת כֹּחַ ה' הַמְחַיֶּה אֶת הַבְּרִיאָה בְּכָל רֶגַע, אִם לֹא.

עד היכן אמונה בהשגחה פרטית?

אֵין דָּבָר שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה בְּהַשְׁגָּחָה, וְעַד הֵיכָן? אֲפִלּוּ חֻלּוֹמוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם בְּהַשְׁגָּחָה, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא לְאָדָם טוֹב אֵין מַרְאִין חֲלוֹם טוֹב, דְּהַיְנוּ אֲפִלּוּ חֲלוֹם רַע הוּא בְּהַשְׁגָּחָה לְצַעֵר אֶת הָאָדָם וּלְכַפֵּר עֲוֹונוֹתָיו.

וְכֵן אֲפִלּוּ עֶקְיצַת פַּרְעוֹשׁ אוֹ יַתּוּשׁ בְּהַשְׁגָּחָה הֲמָה, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (וירא) בְּרָצוֹת ה' דִּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִים עִמּוֹ - מִי הֲמָה אוֹיְבָיו, יַתּוּשִׁים וּפַרְעוֹשִׁים, וְכֵן מוּבָא מֵרַב הַאי גָּאוֹן שֶׁאֲפִלּוּ חִכּוּךְ הַנּוֹצָר מִזֶּעָה וְכַדּוֹמֶה הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית. וְכֵן אֲפִלּוּ מַחֲשָׁבוֹת טוֹרְדוֹת וּמְצִיקוֹת הַמַּפְרִיעוֹת אֶת יִשּׁוּב הַדַּעַת כְּגוֹן פְּחָדִים, חֲרָדוֹת, דְּכְאוֹנוֹת, כֻּלָּם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַד כַּמָּה יִסְבֹּל, וּמָתַי יִכָּנְסוּ וּמָתַי יֵצְאוּ כִּלְעֻמַּת שֶׁבָּאוּ.

וַאֲפִלּוּ הִכְנִיס יָדוֹ לְכִיסוֹ לִטֹּל ג' פְּרוּטוֹת וְעָלוּ לוֹ ב' פְּרוּטוֹת זֶהוּ יְסוּרִים הַבָּאִים בְּהַשְׁגָּחָה, וְכָל שֶׁכֵּן נֶהֱפַךְ לוֹ חֲלוּקוֹ וְכִיוֹצֵא כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא.

האם ההשגחה גם לענין זה שמעשה בני אדם בסתר בהכרח שיתגלו?

גַּם אִם לֹא יִתְגַּלּוּ לְהֶדְיָא, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אֵיזוֹ הַשְׁלָכָה שֶׁל גִּלּוּי וּכְגוֹן תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג כָּרָאוּי בְּקָדֻשָּׁה בַּאֲכִילָה וּבִצְנִיעוּת כָּרָאוּי בַּסֵּתֶר, וְכֵן יַשְׁרוּתוֹ בְּמָמוֹן אֵינָהּ כָּרָאוּי לֹא יְהֵא מוֹרֶא אֲמִתִּי מִמֶּנּוּ וְכִיוֹצֵא. יֶשְׁנָהּ הַשְׁגָּחָה מְיֻחֶדֶת שֶׁלֹּא נִתַּן לְרַמּוֹת צִבּוּר בְּשׁוּם אֹפֶן. וּכְעֵנְיַן פְּרִסּוּם הַמַּמְזֵרִים.

לחסך כסף לחתנת הילדים, האם אין זה מנגד למדת הבטחון?

הגמ' סוֹטָה מח אוֹמֶרֶת מַהוּ קַטְנוּת אֱמוּנָה שֶׁבִּשְׁבִילוֹ מִתְבַּזְבֵּז שֶׁלְּחָנָן שֶׁל צַדִּיקִים? מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ הַיּוֹם וְאוֹמֵר מָה אֹכַל לְמָחָר. וּבְכֵן נַעֲשֶׂה קַל וְחֹמֶר, הֲרֵי מַה יֵּשׁ יוֹתֵר חִיּוּנִי מִפַּת לְמָחָר וְעִם כָּל זֶה בָּזֶה חָשִׁיב קְטַן אֱמוּנָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּחִסָּכוֹן. אֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים לְמַעֲשֶׂה כִּי זֶה כָּל אֶחָד כְּפִי מַדְרֵגָתוֹ בַּבִּטָּחוֹן, אוּלָם הַדְּבָרִים נֶאֱמְרוּ לְעוֹרֵר עִיּוּן בַּדָּבָר.

מה הטעם להתפלל על היסורים שיסתלקו אחר שהאמונה מחיבת לדעת שהכל מאת הבורא בדין צדק וישר?

מְגַלֶּה לָנוּ הגר"י לְוִינְשְׁטֵין זצ"ל (אור יחזקאל - "דרכי העבודה" עמ' ע"ז) גִּלּוּי עָצוּם וְנִפְלָא, שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְפַּלֵּל לַה' בְּכַוָּנָה, גְּדֻלָּה הַכָּרָתוֹ בַּה' יוֹתֵר, וּמִתְחַזְּקִים אֶצְלוֹ יְסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה בְּיוֹתֵר, וּבְכָךְ הִנּוֹ אִישׁ אַחֵר, וְאֵינוֹ אוֹתוֹ אִישׁ שֶׁנִּגְזְרָה עָלָיו הַגְּזֵרָה וּמַעֲתָּה הִנּוֹ אִישׁ אַחֵר שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא נִגְזְרָה עָלָיו גְּזֵרָה זוֹ, וְהוּא הֶאָרָה נִפְלָאָה לְחַדֵּשׁ הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן בַּה' בְּכָל פַּעַם בְּהַכָּרָה מְחֻדֶּשֶׁת, וּבְכָךְ מִתְחַדֶּשֶׁת מַהוּת הָאָדָם לִהְיוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר, וּבְכָךְ יְבֻטְּלוּ מֵעָלָיו כָּל הַגְּזֵרוֹת הָרָעוֹת.

יסורים

מה היא תכלית סבת היסורים?

א. לְעוֹרֵר וּלְהַזְכִּיר לָשׁוּב מִדַּרְכּוֹ הָרַע לְדֶרֶךְ הַטּוֹב.

ב. לְשֵׁם נְסָיוֹן, דְּהַיְנוּ לְנַסּוֹת אֶת מִדַּת הָאֱמוּנָה וְהַהַכָּרָה בַּה' הַאִם נָסוֹג אָחוֹר מֵעַל סִבְלוֹ, וְזוֹ סִבַּת יִסּוּרֵי אֲבוֹת הָעוֹלָם וְהַצַּדִּיקִים.

ג. לְנַקּוֹת אֶת הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת בְּבִטּוּשׁ הַחֹמֶר הַמִּשְׁתַּחֵק עַל יְדֵי הַיִּסּוּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, בִּמְקוֹם לִשְׁחֹק אֶת הָעֲבִיּוּת הַנִּדְבָּק בַּנֶּפֶשׁ בָּעוֹלָם הַבָּא.

ד. מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה - כְּנֶגֶד שֶׁצִּעֵר אֶת חֲבֵרוֹ מְצַעֵר הוּא וּמְשַׁלֵּם בָּזֶה חוֹבוֹ, וּפְעָמִים שֶׁהוּא חֶשְׁבּוֹן מִגִּלְגּוּל קוֹדֵם.

ה. צַדִּיקִים סוֹבְלִים בָּעוֹלָם הַזֶּה לְלַמֵּד לַאֲחֵרִים תֹּקֶף מִדַּת הַדִּין לְמַעַן יִשְׁמְרוּן וְיִירָאוּן, וְהֵמָּה יִשְׁתַּתְּלְמוּ בִּשְׂכָרָם עַל כָּךְ.

ו. צַדִּיקִים סוֹבְלִים בָּעוֹלָם הַזֶּה לְצֹרֶךְ נִסָּיוֹן לַאֲחֵרִים אִם יְהַרְהֲרוּ אַחַר מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, הַצַּדִּיקִים אָמְנָם יִשְׁתַּתְּלְמוּ עַל כָּךְ אֶת שְׂכָרָם אֲבָל מֻכְרָח הוּא לְמַעַן הַבְּחִירָה (''חובות הלבבות'')

ז. צַדִּיקִים סוֹבְלִים לְכַפֵּר עַל הַדּוֹר, וְזֹאת בְּהַסְכָּמַת נִשְׁמָתָם, וּפְעָמִים שֶׁהֶסְכֵּם זֶה נַעֲשָׂה עוֹד קֹדֶם יְרִידַת נִשְׁמַת הַצַּדִּיק לָעוֹלָם שֶׁמַּסְכֶּמֶת נִשְׁמָתוֹ לִסְבֹּל עֲבוּר כְּלַל יִשְׂרָאֵל. וּבְמַעַט יִסּוּרֵיהֶם מְגַנִּים כִּתְרִיס בִּפְנֵי הָרִבְּה סֵבֶל שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לַאֲחֵרִים, וְיִקַּבְּלוּ שְׂכָרָם עַל הֱיוֹתָם מִתְחַסְּדִים עִם הָעוֹלָם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִזּוֹן בִּזְכוּתָם וְהֵם דַּי לָהֶם בְּקַב חֲרוּבִין.

ח. יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאָדָם רוֹצֶה וּבוֹחֵר בַּטּוֹב אֶלָּא שֶׁמִּתּוֹךְ הַשַּׁלְוָה יִבְעַט, לָכֵן מִתְחַסֵּד עִמּוֹ בְּמָנְעוֹ מִמֶּנּוּ אֶת חַיֵּי הַשַּׁלְוָה כְּדֵי לְהַפְחִית מֵעָלָיו אֶת עֹמֶס נִסְיוֹנוֹתָיו.

ט. לֹא כָּל אָדָם יוֹדֵעַ לְנַצֵּל אֶת טוּב עוֹלָם הַזֶּה לִשְׁמוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אֶלְקָיו, וְטִבְעֵי הַדָּבָר שֶׁנֶּהֱנָה פְּעָמִים רַבּוֹת מִטּוּב עוֹלָם לְצָרְכּוֹ וְלַהֲנָאָתוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם וּבָזֶה מִתְנַכֶּה לוֹ מִשְׂכָּרוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, לָכֵן מוֹנֵעַ פְּעָמִים הַבּוֹרֵא אֶת טוּבוֹ מֵהָאָדָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְנַכֶּה לוֹ מִשְׂכָּרוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה ''עוֹלָם הַבָּא נִקְנֶה בְּיִסּוּרִין'' לְפִי שֶׁרַק בִּזְכוּת הַיִּסּוּרִין נִשְׁאַר לוֹ עוֹלָם הַבָּא אֲחֶרֶת הָיָה אוֹכֵל עוֹלָמוֹ בְּחַיָּיו.

י. מְעַט יִסּוּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁמְּקַבְּלִים הָאָדָם מִתּוֹךְ בְּחִירָתוֹ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת שְׁקוּלִים כְּנֶגֶד יִסּוּרִים רַבִּים לַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת לְאַחַר הִפָּרְדָהּ מֵהַגּוּף, לְפִי שֶׁאָז מִתְיַסֵּר לְלֹא בְּחִירָה.

יא. אָדָם הַשּׁוֹמֵר מִצְוֹוֹת בְּדֶרֶךְ ''מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה'' מִתּוֹךְ הֶרְגֵּל וְאֵין מַה שֶּׁיְּעוֹרְרוֹ לְהִתְפַּלֵּל לְהַכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ וּלְהִתְקַדֵּם הָלְאָה, מְסִתַּפֵּק בִּקְצָת תּוֹרָה בִּקְצָת תְּפִלָּה וּצְדָקָה, מִתְיַסֵּר - כְּדֵי לְהִתְעוֹרֵר וּלְהִשְׁקַע בַּעֲרָכִים רוּחָנִיִּים יוֹתֵר בִּרְצִינוּת.

יב. יִסּוּרֵי הַצַּדִּיקִים - עַל מְנָת לִזְכּוֹת לְמַתָּנוֹת רוּחָנִיּוֹת, וּכְמַאֲמַר רשב''י (ברכות ה) ג' מַתָּנוֹת טוֹבוֹת נָתַן הַקָּבָ''ה לְיִשְׂרָאֵל וְכֻלָּן לֹא נִתְּנָן אֶלָּא עַל-יְדֵי יִסּוּרִים וְאֵלּוּ הֵן: תּוֹרָה, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעוֹלָם הַבָּא.

יג. סִבָּה נוֹסֶפֶת לְצָרוֹת הַצַּדִּיקִים, הוּא בַּעֲבוּר שֶׁכָּל מֻחְדָּל קָטָן אֵצֶל הַצַּדִּיק יוֹצֵר מֻחְדָּל עָנָק בְּמָקוֹם אַחֵר, וְכַמּוּבָא בְּסֵפֶר ''תְּנוּעַת הַמּוּסָר'' (ח''א עמ' 284 אות י') בְּשֵׁם הגר''י סַלַנְטֶר: אִם מְדַבְּרִים לְשׁוֹן הָרַע בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּקוֹבְנָא - מְחַלְּלִים בְּפָרִיז אֶת הַשַּׁבָּת... וּלְכָךְ אִיתָא בַּגְּמָרָא (בב''ק ס' ע''א) כְּשֶׁהַפֶּרְעָנוּת בָּאָה לְעוֹלָם מַתְחֶלֶת מִן הַצַּדִּיקִים תְּחִלָּה.

לפעמים בגלל היסורים מתמעט אצל האדם עבודת ה', כיצד יתיחס לזה?
יִתְּכֵן וַחֲשׁוּבָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעַט עֲבוֹדָה שֶׁל אָדָם שֶׁעַל אַף מִגְבְּלוֹתָיו, נִסְיוֹנוֹתָיו וּקְשָׁיָיו חוֹטֵף אֵיזֶה שָׁעָה שֶׁל תּוֹרָה, מִתְאַמֵּץ לְהִתְפַּלֵּל בְּמִנְיָן, מִתְאַמֵּץ לִתֵּן צְדָקָה, וְזֶה חָשׁוּב לִפְנֵי ה' יוֹתֵר מֵאִלּוּ יָבִיא לוֹ כָּל אֵילֵי נְבָיוֹת מִתּוֹךְ מְנוּחַת וְשַׁלְוַת הַנֶּפֶשׁ, כִּי אִם הָיָה רוֹצֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת עֲבוֹדָתוֹ מִתּוֹךְ הַהֶרְוָחָה - הֲרֵי שֶׁהַנְּתוּנִים לְכָךְ הָיוּ לְפָנָיו, וְכֵיוָן שֶׁמַּקְף הוּא בְּנְתוּנִים מֻגְבָּלִים הַמְצֻרִים צְעָדָיו - חַיָּב לְהָבִין שֶׁמִּלּוּי תַּפְקִידוֹ יִהְיֶה נַעֲשֶׂה דַּוְקָא מִתּוֹךְ מִגְבָּלוֹת אֵלּוּ.

אשה המפלת נפלים הענש לאשה או לולד?
הָעֹנֶשׁ לִשְׁנֵיהֶם, הַוָּלָד נִתְחַיֵּב עֹנֶשׁ כָּרֵת וְגַם עֹנֶשׁ מִיתַת בֵּית דִּין, וְאָמְנָם נִכְרֶת בְּגִלְגּוּל הֶעָבָר, עֲדַיִן נִשְׁאַר לוֹ לִטְעֹם טַעַם מִיתַת בֵּית דִּין לָכֵךְ נִתְגַּלְגֵּל בְּעֶבֶר וּמֵת, וְנִתְגַּלְגֵּל דַּוְקָא לִהְיוֹת עֻבָּרָהּ שֶׁל אִשָּׁה זוֹ אֵצֶל אָב וְאִם אִלּוּ דַּוְקָא הַחַיָּבִים בְּעֹנֶשׁ צַעַר זֶה דַּוְקָא, וְנִמְצָא מִשְׁפְּטֵי ה' צְדָקוּ יַחְדָּו (רמ"ק)

מיתת בנים לאחר שנולדו הענש נקבע להורים או לבנים?
פְּעָמִים שֶׁמִּתְחַיֵּב אָדָם מִיתָה לַשָּׁמַיִם וּצְרִיכִים חַיָּיו לְהֶחָתֵךְ קֻדָּם זְמַנּוֹ, בְּאַהֲבַת ה' אוֹתוֹ וּבְחֶמְלָתוֹ עָלָיו מְזַמֵּן לוֹ בָּנִים שֶׁיְּמוּתוּ לוֹ בְּחַיָּיו, וְגַם אוֹתָם בָּנִים חַיָּבִים מִיתָה מֵעֲוֹן גִּלְגּוּלָם הַקּוֹדֵם שֶׁהָיוּ מְחֻיָּבִים לָמוּת בְּקִצּוּר יָמִים וְשָׁנִים. אֲזַי הַבָּנִים פּוֹרְעִים חוֹבָם, וְלַאֲבִיהֶם מִתְכַּפֵּר עֹנֶשׁ מִיתָה שֶׁהָיָה מֻטָּל עָלָיו, וְאִם נִתְחַיֵּב אוֹתוֹ הָאִישׁ מִיתָה כַּמָּה פְּעָמִים עַל כַּמָּה עֲוֹנוֹתָן, יְמוּתוּ לוֹ כַּמָּה בָּנִים, וּבְכָל בֵּן שֶׁנִּפְטָר עָלָיו נִצּוֹל הוּא מִמִּיתַת עַצְמוֹ.
נִמְצָא הוֹעִילוּ לוֹ יְסוּרִים אֵלּוּ בְּכַמָּה תּוֹעָלוֹת:

א. פּוֹרֵעַ חוֹבוֹ בָּזֶה וּמִתְכַּפֵּר לוֹ.

ב. הֶחְזִיר בְּטָהֳרָה אֶת אוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁהֵבִיא לָעוֹלָם שֶׁחוֹזְרִין אוֹתָם נְשָׁמוֹת בְּלִי עָוֹן.

ג. לְתִחַיַּת הַמֵּתִים, אוֹתָם בָּנִים יָקוּמוּ וְיֵחָשְׁבוּ לְבָנָיו.

ד. זוֹכֶה בְּחִנּוּכָם בְּמִצְוֹת. (רמ"ק)

מהם היסורים הקלים ביותר והמזככים ביותר?
יִסּוּרֵי הַ"בְּזָיוֹנוֹת", מוֹעִילִים הֵמָּה יוֹתֵר מִתַּעֲנִיּוֹת וְסִגּוּפִים וּמִכָּל מִינֵי מַלְקוּיוֹת. וְכָךְ כָּתַב הרמ"ק: מַה הֵם הַיִּסּוּרִים הַיּוֹתֵר טוֹבִים שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁלֹּא יַטְרִידוּ מֵעֲבוֹדַת ה'? אֵין חָבִיב בְּכֻלָּם מֵאִלּוּ שֶׁיְּחָרְפוּהוּ וִיבַזּוּהוּ וִינַדְּפוּהוּ, שֶׁהֲרֵי לֹא יִמְנְעוּ כֹּחוֹ וְאוֹנוֹ בָּחֳלָיִים, וְלֹא יִמְנְעוּ אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ, וְלֹא יַעֲנֹשׁ חַס וְשָׁלוֹם בְּחַיָּיו וְחַיֵּי בָּנָיו בְּמִיתָה, אִם כֵּן יַחְפֹּץ בָּהֶם מַמָּשׁ, וְיֹאמַר: מַה לִּי לְהִתְעַנּוֹת וּלְהִסְתַּגֵּף בְּשַׂקִּים וּמַלְקוּיוֹת הַמַּחְלִישִׁים כֹּחִי מֵעֲבוֹדַת קוֹנִי, יוֹתֵר טוֹב שֶׁאֶסְתַּגֵּף בְּבִזְיוֹן בְּנֵי אָדָם וְחֶרְפָּתָם לִי, וּבָזֶה שֶׁיְּבוֹאוּ הָעֲלָבוֹנוֹת עָלָיו יִשְׁמַח! כִּי חַיִּים

הוּא מוֹצֵא לְעַצְמוֹ, וּפְעָמִים שֶׁתִּקּוּן הַבְּזָיוֹנוֹת יָבוֹא לוֹ מֵאִשְׁתּוֹ - וּמִי שֶׁנָּפְלָה בְּחֶלְקוֹ אִבָּה כָּזוֹ אֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי גֵּיהִנּוֹם.

מה סבת רבוי ותכיפות היסורים בזמננו?

תְּשׁוּבַת הֶחָפֵץ חַיִּים: כְּחֶנְנִי הָעוֹמֵד לִסְגֹּר אֶת עִסְקוֹ, הֲרֵי שֶׁמַּעֲתָּה מַפְסִיק לְהַקִּיף לְלָקוֹחוֹתָיו, כֵּן הַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ, כִּבְיָכוֹל, כְּבָר עוֹמֵד בִּפְנֵי סְגִירַת עוֹלָם הַהֶכְנָה, וְעוֹמֵד לִפְתֹּחַ עוֹלָם מְתֻקָּן שֶׁאֵין בּוֹ לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה, וְלָכֵן אֵין הַקֵּפָה בְּחוֹבוֹת הָעוֹמְדִים לִפְנֵי סְגִירַת הָעֵסֶק וְנִפְרָעִים מֵהָאָדָם מִיָּד.

מדוע העניות וחסרון כיס נחלת רבים בימינו?

''וְהִשְׁאַרְתִּי בְקִרְבֵּךְ עַם עָנִי וָדָל'' (צפניה ג, יב) לֹא מָצָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא הָעֲנִיּוּת שֶׁמַּכְנִיעָה אֶת הַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר: הִנֵּה צְרַפְתִּיךְ וְלֹא בְכֶסֶף [לֹא בְּאֵשׁ כְּמוֹ שֶׁצּוֹרְפִים כֶּסֶף] בְּחַרְתִּיךְ בְּכוּר עֹנִי (ישעיה מח, י), וְכִי גַּם הִיא הַקְּשָׁה שֶׁבַּיִּסּוּרִים, כָּל הַיִּסּוּרִים בְּכַח מֹאזְנַיִם אַחַת וַעֲנִיּוּת בְּכַף שְׁנִיָּה מַכְרַעַת אֶת כֻּלָּם. (עיין ברכות ה').

כְּדְּ שֶׁלְּמַעֲשֶׂה יְסוּרִים מְסוּגּ עֹנִי בָּהֶם בָּחַר ה' כִּהֵיוֹתֵר טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁכּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ בִּזְיוֹנוֹת וּכְנִיעָה, וְהִיא שֶׁיֶּכֶת אֲצֶל כָּל אָדָם לְפִי טוּבָתוֹ, הֶעְשִׁיר בְּשׁוּרוֹ וְהֶעָנִי בְּשֵׂיוֹ יְתוֹם בְּבֵיצָתוֹ אַלְמָנָה בְּתַרְנְגֹלְתָּהּ, וְהַמָּה יְסוּרִים בְּמָמוֹן הַחוֹשְׁכִים וּמְכַפְּרִים עַל יְסוּרֵי הַגּוּף, וּבִפְרָט שֶׁהַמְיַסְּרִים בְּיִסּוּרִים כְּגוֹן אֵלּוּ מְבֻשָּׂרִים הֵמָּה לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' לְעֵת קֵץ, וְכַנֶּאֱמַר ''וְהִשְׁאַרְתִּי בְקִרְבֵּךְ עַם עָנִי וָדָל'' (תקוני זהר)

אמא שבנה פגוע מח, שואלת למה ארע לי כך?

נֶאֱמַר בַּפָּסוּק ''וְשָׁבְתִּי וְאֶרְאֶה... וְהִנֵּה דִּמְעַת הָעֲשׁוּקִים וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם (קהלת ד,א) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵלּוּ הַקְּטַנִּים הַנִּגְנָזִים בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲוֹן אֲבוֹתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֶעָתִיד לָבוֹא הֵם עוֹמְדִים בְּצַד חֲבוּרָה שֶׁל צַדִּיקִים, מְדַיֵּק הגר''ש וְאוּנֶר שְׁלִיט''א מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּדְרָשׁ ''הַנִּגְנָזִים בְּחַיֵּיהֶם'' רוֹמֵז לִילָדִים פְּגוּעִים וְאֻמְלָלִים אֵלּוּ שֶׁמֵּתִים הֵמָּה בְּחַיֵּיהֶם וּבְחַיֵּיהֶם נֶחְשָׁבִים לְמֵתִים, וְלֶעָתִיד הֵם עוֹמְדִים בַּחֲבוּרָה שֶׁל צַדִּיקִים, וְאַשְׁרֵי הוֹרֵיהֶם הַשּׁוֹפְכִים עַל בָּנִים אֵלּוּ מְעַט קֹרְטוֹב שֶׁל נֶחָמָה וְשִׂמְחָה, אֵין קֵץ לִשְׂכָרָם שֶׁל אוֹתָם הוֹרִים.

וְגָדוֹל אַחֵר הִתְבַּטֵּא פַּעַם שֶׁיֶּלֶד כָּזֶה הִנּוֹ טוֹבָה גְּדוֹלָה לְכָל הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁזּוֹכִים לְחַיִּים וְהַצָּלָה בִּזְכוּת טִפּוּלָם וְסִבְלָם בְּבֵן שֶׁכָּזֶה.

וּכְמוֹ כֵן הִתְבַּטֵּא אוֹתוֹ גָּדוֹל עַל שְׁאֵלַת אִם - מֶה עָלַי לְתַקֵּן שֶׁקִּבַּלְתִּי בֵּן כָּזֶה, עָנָה לָהּ: זְכוּת לְקַבֵּל בֵּן שֶׁכָּזֶה, וּכְלוּם אַתְּ שׁוֹאֶלֶת מֶה עָלַיִךְ לְתַקֵּן?!

ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיין זצ''ל בְּשִׂיחָתוֹ עִם אֵם כּוֹאֶבֶת נַעֲנָה לָהּ: אִלּוּ יָדַעַתְּ כַּמָּה טוֹב שֶׁנּוֹלַד לָךְ יֶלֶד כָּזֶה, הָיִית יוֹצֵאת לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר וְרוֹקֶדֶת מִשִּׂמְחָה.

מה יעשה האדם וינצל מיסורים?

א. בְּטָחוֹן, הַבּוֹטֵחַ מְסַלֵּק אֶת הַדִּינִים וּמַמְשִׁיךְ רַחֲמִים.

ב. תּוֹרָה, אִם רָאִיתָ שֶׁיִּסּוּרִים מְמַשְׁמְשִׁים וּבָאִים עָלֶיךָ רוּץ לְחַדְרֵי תּוֹרָה.

ג. תְּפִלָּה, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְבַטְּלִין אֶת הַגְּזֵרָה תְּפִלָּה צְדָקָה וּתְשׁוּבָה.

ד. עֲנִיַּת אֲמֶן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא, בְּכָל כַּוָּנָתוֹ וּבְכָל כֹּחוֹ, כָּל הָעוֹנָה אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא קוֹרְעִין לוֹ גְּזַר דִּינוֹ.

ה. צְדָקָה, חֲשׁוּבָה צְדָקָה שֶׁמַּצֶּלֶת מֵהַמָּוֶת וְהַמַּסִּים וְהָאַרְנוֹנִיּוֹת וּמִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנּוֹם.

כיצד ידע האדם שיסורים ממשמשים לבוא עליו כדי לקדם פני הרעה?

כְּשֶׁרוֹאֶה אָדָם שֶׁהִרְהוּרֵי עֲבֵרָה מִתְפָּרְצִים בְּמֹחוֹ שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ, יֵדַע שֶׁיִּסּוּרִים מְמַשְׁמְשִׁים לָבוֹא עָלָיו, וְיִרְאֶה לְהַקְדִּים תְּפִלָּה וּצְדָקָה.

וּלְסִימָן יֵדַע לוֹ, אִם הֵם הִרְהוּרֵי עֲרָיוֹת סִימָן הוּא לְסֵבֶל מֵאֲחֵרִים, וְאִם קִפְּצוּ עָלָיו הִרְהוּרֵי כְּפִירָה יֵדַע שֶׁסִּימָן הוּא לְסֵבֶל מֵעַצְמוֹ כְּגוֹן חֹלִי וְכַדּוֹמֶה. (תולדות יעקב יוסף צפנת פענח פ' בא).

הלא אם היה לי פרנסה ברוח הייתי מקדיש מזמני יותר לתורה ותפלה ומדוע נמנע ממני זאת?

לָכֵךְ נָשִׁיב בְּכַמָּה שׁוּרוֹת - דְּבָרָיו שֶׁל בַּעַל הַתַּנְיָא (בסדורו שער כונת המקוה):

עִנְיַן הַגִּלְגּוּלִים בִּנְשָׁמוֹת שֶׁתִּקּוּנָם שֶׁיְּצֹרְפוּ בְּגִלּוּת אוֹ בַּעֲנִיּוּת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵמָּה מְבֻלְבָּלִים לְגַמְרֵי וְאֵינָם מִתְפַּלְּלִים כְּלָל, זֶה יוֹתֵר טוֹב וְתִקּוּן לָהֶם מִשֶּׁהָיוּ מִתְפַּלְּלִים בְּכַוָּנָה עֲצוּמָה מִתּוֹךְ יִשּׁוּב הַדַּעַת, לְפִי שֶׁצְּרוּפִי וְהַיִּסּוּרִים הוּא מִתּוֹךְ הָרַע, וְזֶה עִקַּר הַמְכָוָּן, וְדַי לַמֵּבִין.

יסורי דכאון וחרדות - מה תועלת יש בהם?

תּוֹעֶלֶת א:

בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּיִסּוּרִים שֶׁכָּאֵלֶּה אֲזַלַת יַד אָדָם מִלְּהוֹשִׁיעַ בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וְהַתּוֹעֶלֶת שֶׁבָּהֶם שֶׁהָאָדָם נִסְגָּר בְּלֵית בְּרֵרָה לְהָרִים עֵינָיו לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּלְבַד, וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ, זוֹכֶה הוּא לִהְיוֹת נִצָּל מִכְּלַל כָּל הַנִּשְׁטָפִים בְּזֶרֶם הַכְּפִירָה שֶׁל כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי וּכְאוּד מֵצַל מֵאֵשׁ נִצּוֹל הוּא מֵהֶם לְהִשְׁתַּיֵּךְ לֶאֱמוּנַת ה' וּתְלוּיוֹתָו בּוֹ בִּלְבַד.

תּוֹעֶלֶת ב:

יִרְאַת הָעֹנֶשׁ מַה שֶּׁרַבִּים צְרִיכִים הַרְבֵּה לְהִתְיַגֵּעַ וְלַעֲמֹל כְּדֵי לָחוּשׁ אוֹתָהּ, הֲרֵי אָדָם הַסּוֹבֵל מִבְּעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ, כֻּלּוֹ יָרֵא וְחָרֵד מִלֶּחֶטְא וּפוֹחֵד מֵעָנְשֵׁי שָׁמַיִם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, וְחָשׁ הוּא עָמֹק בְּפָנִימִיּוּתוֹ אֶת מֻשָּׂג יִרְאַת ה' לְפָחוֹת מִתּוֹךְ יִרְאַת עֹנֶשׁ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ נִמְנָע הוּא מֵהַרְבֵּה מַעֲשִׂים מְגֻנִּים שֶׁאִלּוּלֵי יִסּוּרִים אֵלּוּ לֹא הָיָה בִּיכָלְתּוֹ לְהִמָּנַע מֵהֶם.

תּוֹעֶלֶת ג':

מְתַקֵּן הוּא בְּסֵבֶל נוֹרָא זֶה אֶת עַצְמוֹ בְּתִקּוּן נְפָלָא, שֶׁהֲרֵי יִסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ קָשִׁים הֵמָּה בְּהַרְבֵּה מִיִּסּוּרֵי הַגּוּף, וְאָז הַתִּקּוּן שֶׁל נַפְשׁוֹ נַעֲשֶׂה יְסוֹדִי, מְזֹרָז וּמֻשְׁלָם.

תּוֹעֶלֶת ד:

סֵבֶל זֶה עוֹזֵר בְּנָקֵל לְהִתְגַּבֵּר עַל תַּאֲווֹת שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל עַל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם קָשֶׁה מְאֹד לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם, וְאִלּוּ הוּא נָטוּל חֵשֶׁק מִכָּל הָרְדִיפוֹת אַחַר תַּאֲווֹת וּשְׁטוּתֵי עוֹלָם הַזֶּה, וּמַכִּיר הוּא הֵיטֵב בְּאַפְסִיּוּת הָעוֹלָם.

תּוֹעֶלֶת ה:

מִדַּת הַנַּאֲוָה הַמְאוּסָה בְּיוֹתֵר וְהַקָּשָׁה בְּיוֹתֵר לְהִטַּהֵר וּלְהִתְנַקּוֹת מִמֶּנָּה - לְסוֹבֵל סֵבֶל זֶה קְצָת יוֹתֵר קַל לְהִגָּמֵל מִמֶּנָּה לִהְיוֹת מוּחָשִׁי אֶצְלוֹ אַפְסִיּוּת הָאָדָם וְאָזְלַת כֹּחוֹ, וּמִי כָּמוֹהוּ מֵבִין עַד כַּמָּה שָׁוְא תִּשּׁוּעַת אָדָם.

תּוֹעֶלֶת ו:

זוֹכֶה הוּא בְּמַתְּנַת הַתְּפִלָּה וְשִׁבְרוֹן הַלֵּב, שֶׁהֲרֵי עֵקֶב סִבְלוֹ אֵין מוֹצֵא הוּא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשׁוֹ כִּי אִם בִּתְפִלָּה, בִּבְכִיָּה וּבְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ כְּבֵן הַמִּתְחַטֵּא לְאָבִיו בִּבְחִינַת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה', וּקְשָׁרָיו עִם בּוֹרְאוֹ רַק הוֹלְכִים וּמִתְהַדְּקִים.

תּוֹעֶלֶת ז:

בָּז הוּא לַכָּסֶף וְרוֹאֶה בּוֹ כְּאֶמְצָעִי לִזְכּוֹת לִישׁוּעָה - צְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת. וּמְפַזֵּר הוּא בְּקַלּוּת יוֹתֵר מֵהוֹנוֹ לִצְדָקָה, מֵאַחַר וּבָז הוּא לְתַכְנִיּוֹת עֲתִידִיּוֹת כָּל שֶׁהֵן, מַה שֶּׁקָּשֶׁה מְאֹד לָאָדָם הַבָּרִיא הַחַי בְּצִפִּיּוֹת וְתִקְווֹת שָׁוְא.

תּוֹעֶלֶת ח:

מִי כָּמוֹהוּ יוֹדֵעַ עַד כַּמָּה לְהוֹדוֹת לַה' עַל "חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶיךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוּבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת", מִי כָּמוֹהוּ רוֹאֶה נִסִּים וְנִפְלָאוֹת יוֹם יוֹם רֶגַע רֶגַע, הֲלֹא זֶה עַתָּה רָאָה עַצְמוֹ לִפְנֵי הִתְמוֹטְטוּת, וּבַבֶּהָלָה נִדְמָה לוֹ שֶׁהִנֵּה נוֹדַע קִלּוֹנוֹ בָּרַבִּים, אוֹ שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁחַיָּיו הִגִּיעוּ לְקִצָּם וּבְרֶגַע הָאַחֲרוֹן הִצִּילוֹ ה' וְהִנֵּה חַי וְקַיָּם הוּא, וּכְמוֹ כֵן נִשְׁמַר לְבַל יִתְבַּזֶּה וְיֵרֵד כְּבוֹדוֹ, וְעוֹד הֲרֵי כַּמָּה זְמַנִּים יָפִים וּרְגוּעִים רוֹאֶה בֵּין זְמַן לִזְמַן שֶׁל קֹשִׁי וְסֵבֶל, מִי כָּמוֹהוּ יוֹדֵעַ לְהַעֲרִיךְ עֶרֶךְ הַבְּרִיאוּת וּלְהַקְטִין אֶת כָּל הַבְּלֵי הַחַיִּים לְעֻמַּת רֶגַע שֶׁל חַיִּים וּבְרִיאוּת שֶׁנּוֹתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָדָם בְּכָל רֶגַע, כַּמָּה מְבֻגָּר בְּשִׂכְלוֹ נַעֲשָׂה הוּא לְעֻמַּת רַבִּים שֶׁאָמְנָם מְבֻגָּרִים בְּגִילָם אוּלָם מְשֻׂחָקִים עֲדַיִן הַמָּה בְּצַעֲצוּעֵי עוֹלָם הַזֶּה.

תּוֹעֶלֶת ט:

כַּמָּה זוֹכֶה הוּא לִרְאוֹת הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וּבִלְעָדִית לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וְכִי הוּא הַשַּׁלִּיט לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמוֹ כִּרְצוֹנוֹ מְשַׁנֶּה עִתִּים וּמַחֲלִיף אֶת הַזְּמַנִּים, שֶׁהֲרֵי עוֹבְרִים עָלָיו רְגָעִים קָשִׁים שֶׁחוֹשֵׁב הוּא - דַּי, אֲנִי אָבוּד אֵין לִי תְּקוּמָה, וּפִתְאוֹם מְקַבֵּל חִיּוּת חֲדָשָׁה - אָמְנָם זְמַנִּית, אֲבָל בְּכָל זֹאת שׁוֹאֵב הוּא מִדֵּי פַּעַם אֲוִיר לַנְּשָׁמָה בְּתִקְווֹת שׁוֹנוֹת לְהַמְשִׁיךְ אֶת חַיָּיו עֲלֵי אֲדָמוֹת.

מה הן העצות להקל את סבלן של הנטרדים מחרדות ודכאונות?

עֵצָה א - תְּפִלָּה

עֲצַת הָעֵצוֹת הִיא הַתְּפִלָּה, לְהַשִּׁיחַ אֶת דַּאֲגוֹתֶיךָ בֵּינְךָ לְבֵין הַבּוֹרֵא, פָּשׁוּט, בַּשָּׂפָה שֶׁלְּךָ, בַּלָּשׁוֹן שֶׁלְּךָ, סַפֵּר לְבוֹרְאֲךָ אֶת הַמַּעִיק עָלֶיךָ וּשְׁפֹךְ לְפָנָיו לִבְּךָ, וְאִם קָשֶׁה לְךָ, קְרָא פְּסוּקֵי תְּהִלִּים הַמַּתְאִימִים לְמַצָּבְךָ וְהַתְאֵם אֶת עַצְמְךָ לַמִּלִּים אוֹתָם אַתָּה קוֹרֵא, וּבְבְכִיָּה - לְמִי שֶׁבֶּאֱמֶת יָכוֹל לַעֲזֹר לְךָ - וְעַד מֵעֹמֶק הַלֵּב, וּלְלֹא סָפֵק מִטְעָן כָּבֵד יֵרֵד מֵעַל לִבְּךָ, כָּל פַּעַם מְעַט עַד שֶׁתִּשְׁתַּחְרֵר לְגַמְרֵי.

עֵצָה ב' - פְּעִילוּת

אַל תֵּשֵׁב בָּטֵל, עֲשֵׂה מַה שֶּׁבִּיכָלְתְּךָ לְזִכּוּי הָרַבִּים, גְּמ"ח, חוּג בַּיִת, הֲפָצַת סְפָרִים אוֹ קַלָּטוֹת לְזִכּוּי הָרַבִּים, סַיֵּע לִפְעִילִים וּלְמַרְצִים, וְאִם זוֹ אִשָּׁה הֶרְשְׁמִי לְהַכְשָׁרַת מַדְרִיכוֹת לְטָהֳרַת הַמִּשְׁפָּחָה וְכַדּוֹמֶה, וּבָזֶה תִּמַּלֵּא אֶת הֶחָלָל הַשָּׁמֵם שֶׁנּוֹצַר בְּלִבְּךָ. הַדְּכָאוֹן וְהַמָּרָה הַשְּׁחוֹרָה הֵמָּה מְדַמִּים הַרְגָּשָׁה שֶׁל חֹסֶר סִפּוּק נוֹרָא בַּחַיִּים, וְחַיָּב אַתָּה לְמַלֵּא חָלָל גָּדוֹל שֶׁל חֹסֶר סִפּוּק שֶׁנּוֹצַר בְּקִרְבְּךָ עַל יְדֵי פְּעִילִיּוּת עִם הָרַבִּים, וַאֲזַי תִּתְמַלֵּא בְּסִפּוּק חַיִּים, וְנוֹסָף לְכָךְ, זְכוּת זִכּוּי הָרַבִּים עַצְמָהּ, אֵין גָּדוֹל מִמֶּנָּה לְהָשִׁיב לְךָ אֶת חֶדְוַת הַחַיִּים, וּבְכָל אֹפֶן אַל תִּסְתַּגֵּר בְּתוֹךְ עַצְמְךָ כִּי אָז תַּרְבֶּה דְּאָגָה עַל דַּאֲגָתְךָ וְתִפְתַּח בְּעַצְמְךָ אֶת בֵּית הַחֲרֹשֶׁת לְדִמְיוֹנוֹת וְלִדְאָגוֹת בִּמְקוֹם הַשֶּׁקֶט וְהַשַּׁלְוָה.

עֵצָה ג' - תּוֹרָה בַּחֲבוּרָה

אַל תִּסְתַּגֵּר בְּשׁוּם אֹפֶן בֵּינְךָ לְבֵין עַצְמְךָ. תַּכְרִיחַ אֶת עַצְמְךָ לָצֵאת לְחֶבְרַת אֲנָשִׁים טוֹבִים וּשְׁמֵחִים, שִׁעוּרֵי תּוֹרָה יְשַׂמְּחוּ אוֹתְךָ מְאֹד, עֶצֶם זְכוּת הַתּוֹרָה סְגֻלָּתָהּ לְאֵין שִׁעוּר, וּבְפָרָט בַּחֲבוּרָה, רוֹאֶה הִנְךָ אֲנָשִׁים, מַעֲסִיק אַתָּה אֶת מֹחֲךָ בִּשְׁאֵלוֹתֵיהֶם וּבִתְשׁוּבוֹת מַגִּיד הַשִּׁעוּר, וּבָזֶה תִּתֵּן לְעַצְמְךָ הַרְגָּשָׁה שֶׁהִנְךָ כְּמוֹ כֻּלָּם וּבְהִתְמַדַּת הַשִּׁעוּרִים יוֹם יוֹם בְּוַדַּאי יְרַוַח לְךָ.

עֵצָה ד' - שֶׁלֹּא לְשֵׂאת וְלָתֵת עִם הַמַּחְשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת.

לֹא לַעֲנוֹת תְּשׁוּבוֹת לַמַּחְשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת, וְהוּא כְּלָל גָּדוֹל בְּתוֹרַת בְּרִיאוּת הַנֶּפֶשׁ, אַל תְּהֵא פְּסִיכוֹלוֹג עַל עַצְמְךָ, לִהְיוֹת נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בִּשְׁאֵלוֹת וְתֵרוּצִים, כְּגוֹן: לָמָּה אֲנִי סוֹבֵל מִכָּךְ, וְאַל תִּתְאַמֵּץ לַחְשֹׁב מָה עוֹנִים לְבִלְבּוּל כָּזֶה אוֹ כָּזֶה שֶׁצָּץ בַּמֹּחַ, אַל תַּחְקֹר אַחַר עֲתִידוֹת, הִזָּהֵר מִלֶּלֶכֶת לְכָל מִינֵי אֲנָשִׁים חַסְרֵי אַחֲרָיוּת הָרוֹדְפִים אַחַר הַכֶּסֶף וְהַכָּבוֹד שֶׁלֹּא יוֹעִילוּ וְלֹא

יַצִּילוּ וְרַק יַזִּיקוּ. וּזְכֹר זֹאת מְאֹד, כִּי מִדֶּרֶךְ הַפִּתּוּי אָדָם נִסְחָף לְדִבָּרִים הַמְּבִיאִים יְשׁוּעָה בֵּן רָצַע, הֵן עַל יְדֵי אֲנָשִׁים שׁוֹנִים וּמְשֻׁנִּים, הֵן עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבוֹת שֶׁרוֹצֶה הוּא לְהָשִׁיב לְעַצְמוֹ בְּמַשָּׂא וּמַתָּן לְכָל בִּלְבּוּלָיו, וְאֵינוֹ מֵבִין שֶׁכָּל זֶה כְּדֵי לִסְחֹף אוֹתוֹ לְמַעֲרְבֹלֶת שֶׁל תִּסְבֹּכֶת גְּדוֹלָה יוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁיִּרְאֶה שֶׁלֹּא עָזְרוּ לוֹ אוֹתָם אֲנָשִׁים שֶׁמָּסַךְ עֲלֵיהֶם יִתְיָאֵשׁ יוֹתֵר, וְכֵן כְּשֶׁעוֹלָה לוֹ תשובה וּמַעֲנֶה לְאֵיזֶה מוּעָקָה, וּפִתְאוֹם צָצָה לוֹ קֻשְׁיָה נוֹסֶפֶת וּפִרְכָא לְאוֹתוֹ תֵּרוּץ קוֹדֵם, שׁוּב חוֹזֵר הוּא לְדִכְאוֹנוֹ וְחֶרְדוֹתָיו הַקּוֹדְמִים בְּיֶתֶר שְׁאֵת, לְכֵן עֲשֵׂה זֹאת, אֵפוֹא וְהִנָּצֵל, לֵךְ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב.

עֵצָה ה - תַּאֲמִין שֶׁאֵין לְךָ כְּלוּם

חַיָּב אַתָּה לְהַאֲמִין שֶׁבְּמַהוּתְךָ לֹא הִשְׁתַּנָּה מְאוּמָה בְּרִיא אַתָּה כְּמִקֹּדֶם, אֶלָּא שֶׁטַּרְדָּן חִיצוֹנִי מַטְרִיד אֶת מְנוּחָתְךָ וְהַפִּתְרוֹן הוּא אֵפוֹא לְסַלְּקוֹ וּלְהָסִיר אֶת אָזְנְךָ מִשְּׁמֹעַ לְקוֹלוֹ, כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּמַצָּבִים כָּאֵלּוּ מִתְפַּתֵּחַ אֵצֶל הָאָדָם חֲשָׁדוֹת נוֹרָאוֹת, שֶׁמָּא יִקְרֶה לִי כָּךְ, שֶׁמָּא אֲנִי סוֹבֵל מִמַּחֲלָה כָּזוֹ אוֹ כָּזוֹ. חַיָּבִים לְהַאֲמִין שֶׁזֶּהוּ סוּג יְסוּרִים שֶׁנּוֹתֵן הָאֱלֹקִים לִבְנֵי הָאָדָם לְבָרְרָם וּלְצָרְפָם בְּעֶצֶם הַהַטְרָדוֹת וְהַפְּרָעוֹת הַמְּנוּחָה בְּדַאֲגוֹת שָׁוְא. וְכַנֶּאֱמָר וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חֹלִי - זֶהוּ חֳלִי הַדְּאָגָה, זֶהוּ סוּג חֹלִי, וְאֵינוֹ שְׁנוּי בְּעֶצֶם וּבְמַהוּת הָאָדָם, אַתָּה נִשְׁאַרְתָּ בָּרִיא כְּמוֹ שֶׁהָיִיתָ וּכְכָל הָאָדָם אֶלָּא שֶׁנִּגְזַר עָלֶיךָ טִרְדַּת הַמְּנוּחָה בְּדַאֲגוֹת שָׁוְא, וּמַה שֶּׁעָלֶיךָ! לֹא לְהָשִׁיב תְּשׁוּבוֹת, אֶלָּא לְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית שֶׁכָּל הֶתְקֵף שֶׁל טִרְדָּה נִשְׁלַח לִי מֵאֵת ה' לְהַטְרִיד אֶת מְנוּחָתִי לְתַקֵּן אֶת נַפְשִׁי בַּתִּקּוּן הַמְּזֹרָז בְּיוֹתֵר, וְהַכֹּל לְטוֹבָה. קַבֵּל זֹאת בְּיִשּׁוּב דַּעַת לֹא בְּמִתְיַחוּת, לֹא בְּלַחַץ וְלֹא בְּזַעַם, שְׂכַב בְּרֹגַע וֶאֱמֹר לְעַצְמְךָ: אִם זֶה רְצוֹן ה' אִם כֵּן גַּם אֲנִי מְרֻצֶּה בָּזֶה, וּבֶאֱמוּנָה זוֹ הִנְּךָ מְסַלֵּק מֵעָלֶיךָ מִיָּד - לְפָחוֹת זְמַנִּית - אֶת צַעֲרְךָ וְשׁוֹאֵב כֹּחוֹת חֲדָשִׁים, עִידּוּד וְשִׂמְחָה לְהֶמְשֵׁךְ הַהִתְמוֹדְדוּת, וּבְדוּק וּמְנֶסֶּה זֹאת מֵרַבִּים שֶׁרַק בַּדֶּרֶךְ זוֹ הִצְלִיחוּ לְהַחְזִיק מַעֲמָד, הָאֱמוּנָה תְּרוּפָה לַכֹּל, וְאֵין תְּרוּפָה טוֹבָה מִמֶּנָּה, לְלֹא שׁוּם תּוֹפָעוֹת לְוָאי.

עֵצָה ו' - דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יְשִׂיחֶנָּה לְיִדִידָיו וְאוֹהֲבָיו

כָּתַב בְּסֵפֶר "חוֹבַת הַתַּלְמִידִים" (דרך המלך, קלח): וְזֶה יְסוֹד בַּעֲלֵי הַמָּרָה שְׁחוֹרָה שֶׁנֶּעֱצָבִים פִּתְאוֹם בְּלֹא סִבָּה מַמָּשִׁית, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם יֵשׁ לוֹ אוֹהֵב וְרֵעַ וְהוּא מִתְמַרְמֵר לְפָנָיו עַל דַּאֲגָתוֹ, וּמְקַיֵּם בָּזֶה, דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יְשִׂיחֶנָּה לַאֲחֵרִים, מַרְגִּישׁ תֵּכֶף כְּמוֹ אֶבֶן נָגְלָה מֵעַל לִבּוֹ וְאֶת דַּאֲגָתוֹ מְקֻרֶב נַפְשׁוֹ עָקַר. עַד כָּאן.

וְדָבָר זֶה נִכָּר בְּחוּשׁ שֶׁהֲרֵי הַרְבֵּה פְּעָמִים אָדָם עוֹשֶׂה טָעוּת מְסֻיֶּמֶת וּבָא מְבֹהָל לְבֵיתוֹ וּמְסַפֵּר לְאִשְׁתּוֹ וְלִבְנֵי בֵּיתוֹ בְּסַעֲרַת רוּחַ אֶת דַּאֲגָתוֹ, בְּנֵי בֵּיתוֹ מַרְגִּישִׁים אוֹתוֹ בְּדִבָּרִים הַמְיַשְּׁבִים אֶת הַלֵּב, מַקְטִינִים לוֹ אֶת צָרָתוֹ וְאָז נִרְגָּע הוּא, וְזֶהוּ מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם. כֵּן הוּא

בְּדָבָר הָעֲצָבוּת וְהַדְּכָאוֹן יְשַׁתֵּף אֶת אוֹהֲבָיו - שׂוֹמְרֵי סוֹד - כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא קָלוֹנוֹ וְיִתְבַּזֶּה וְאָז יוּכַל יוֹתֵר לְהִשָּׁבֵר, וּבְשִׂיחָה זוֹ אִתָּם מִלֵּב אֶל לֵב תּוּסַר וְתֵעָקֵר הַדְּאָגָה מִלִּבּוֹ.

עֵצָה ז - שְׁמִיעַת שִׁירֵי קֹדֶשׁ

הַשִּׁירָה כּוֹבֶשֶׁת אֶת רְגָשׁוֹת הַלֵּב, וְטוֹבָה הִיא מְאֹד, וּבְכֹחָהּ לְהַסְיחַ אֶת דַּעַת הָאָדָם לְמַרְגּוֹעַ וּלְשִׂמְחָה, וְטוֹב אִם תָּשִׁיר גַּם אַתָּה וּתְשַׁתֵּף אֶת עַצְמְךָ בַּשִּׁירָה, וְכַמּוּבָן שֶׁהַתּוֹעֶלֶת תְּהֵא רַק מִשִּׁירֵי קֹדֶשׁ.

עֵצָה ח' - לִחְיוֹת בְּתִקְוָה

לְהַאֲמִין, וּלְהַכְרִיחַ אֶת עַצְמְךָ לְהַאֲמִין שֶׁיִּהְיֶה טוֹב, וְלֹא אָפְסָה תִּקְוָה מִמְּךָ, וְאָז הַתִּקְוָה תְּחַיֶּה אוֹתְךָ וְתִתֵּן לְךָ רָצוֹן לְהַמְשִׁיךְ לִחְיוֹת בְּתִקְוָה לְטוֹבָה, אַחֶרֶת הַיֵּאוּשׁ יַחְדֹּר לְעַצְמְךָ וְיכַרְסֵם בְּקִרְבְּךָ עַד חָרְמָה, וּמִנַּיִן תִּפְתַּח לְעַצְמְךָ תִּקְוָה.

א. אֱמוּנָה - הַאֲמֵן כִּי אֵין מַעְצוֹר לַה' לְהוֹשִׁיעַ בֵּין כְּשֶׁיֵּשׁ סִבָּה וּמַהֲלָךְ טִבְעִי וּבֵין כְּשֶׁאֵין שׁוּם דֶּרֶךְ טִבְעִית, וְהַכֹּל תְּלוּי בַּזְּכֻיּוֹת שֶׁל הָאָדָם, לָכֵן הַרְבֵּה בִּזְכֻיּוֹת בִּמְקוֹם לְהַרְבּוֹת בִּדְאָגוֹת, הַרְבֵּה בִּתְפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים שֶׁלְּצֹרֶךְ מַטָּרָה זוֹ בְּעֶצֶם הִנְּךָ מִתְיַסֵּר לִהְיוֹת קוֹרֵא אֶל אֱלֹקֶיךָ.

ב. לָמָּה שֶׁלֹּא יְהֵא לְךָ תִּקְוָה אַחַר שֶׁהַרְבֵּה מְאֹד אֲנָשִׁים שֶׁסָּבְלוּ כְּסִבְלְךָ וְיָצְאוּ מִזֶּה לְגַמְרֵי, אַף שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ שֶׁאֵי פַּעַם יֵחָלְצוּ מִמַּצָּבָם, עִם כָּל זֶה נִתְרַפְּאוּ בְּעֶזְרַת ה' לְגַמְרֵי. וְלָמָּה אִם כֵּן תַּחְלִיט מַסְקָנָה עַל עַצְמְךָ שֶׁאַתָּה אָבוּד, הַמְּתֵן בְּסַבְלָנוּת, קַח בְּקַלּוּת בְּלִי לַחַץ וּמֻתָּח וּלְבַסּוֹף וַדַּאי תִּוּשַׁע.

עֵצָה ט - תַּאֲמִין בִּיכָלְתְּךָ

חַיָּב אָדָם לְהַאֲמִין שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַחֲלִיט מִמַּצָּבוֹ, וְגַם אִם נִדְמֶה לוֹ שֶׁלֹּא שַׂיָּךְ בְּשׁוּם אֹפֶן שֶׁיַּעֲזֹר לְעַצְמוֹ, יַאֲמִין שֶׁלְּפָחוֹת יֵשׁ לוֹ כֹּחַ וְיכֹלֶת לִסְבֹּל אֶת צָעֲרוֹ וּלְהִתְמוֹדֵד עִמּוֹ אֲפִלּוּ בְּמַצָּב שֶׁל עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת אֲבָל הָעִקָּר שֶׁלֹּא לְהִתְמוֹטֵט לְגַמְרֵי, כִּי זֶה בְּוַדַּאי בְּכֹחַ וְיכֹלֶת הָאָדָם לְתַפֵּס אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְהִתְיָאֵשׁ לְגַמְרֵי, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא יִסּוּרִים עַל הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד בָּהֶם, וְאִם כֵּן, נָכוֹן אָמְנָם שֶׁאֵינְךָ יָכוֹל לְהַחֲלִיט מֵהֶם תֵּכֶף, אֲבָל לְכָל הַפָּחוֹת חַיָּב הִנְּךָ לְהַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ לְךָ אֶת הַכֹּחַ לֹא לִפֹּל לְגַמְרֵי לְזֹרוֹעוֹת הַיֵּאוּשׁ.

עֵצָה י' - יִרְאַת הַשֹּׁרֶשׁ וְלֹא יִרְאַת הֶעָנְף

בֶּאֱמוּנָה הִתְחַלְנוּ וּבֶאֱמוּנָה נְסַיֵּם, יְסוֹדֵי הַטְּרָדַת הַמַּחְשָׁבוֹת הֵמָּה לֹא הֶגְיוֹנִיִּים וּלְמַטָּה מֵהַשֵּׂכֶל הֵמָּה, וְאֵינָם בְּשׁוּרָה שָׁוָה עִם הַשֵּׂכֶל, וְלָכֵן לְהַחֲלִיט מֵהֶם חַיָּב לְהַפְעִיל אֶת הַלְּמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל. שֶׁגַּם הוּא לֹא בְּקַו יָשָׁר עִם הַשֵּׂכֶל. לְלֶכֶת עִם הַשֵּׂכֶל נֶגֶד מַה שֶּׁלֹּא עִם הַשֵּׂכֶל זֶה בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי, וְלָכֵן חַיָּבִים לְהַפְעִיל מַשֶּׁהוּ שֶׁלֹּא עִם הַשֵּׂכֶל - אֶת הַלְּמַעְלָה מִן

הַכֹּל וְרַק אִתּוֹ אֶפְשָׁר לְהִלָּחֵם נֶגֶד הַלְּמַטָּה מִן הַשֵּׂכֶל, וְאֵין כְּמוֹ הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן שֶׁהֵמָּה כֹּחוֹת לְמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל וְהַנְּיוֹן אֱנוֹשִׁי, וְאִתָּם בְּקַלּוּת תּוּכַל לְבַטֵּל אֶת הַדְּאָגוֹת וְהַחֲרָדוֹת שֶׁהֵם לְמַטָּה מִן הַשֵּׂכֶל, וְלָכֵן זֹאת עָלֶיךָ לְהַאֲמִין שֶׁאוֹתָהּ מַחְשֶׁבֶת פַּחַד, חֲרָדָה, דְּאָגָה, דִּכָּאוֹן, שִׁלּוּחָה הִיא שֶׁנִּשְׁלְחָה אֵלֶיךָ יְשִׁירוֹת מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן אַל תַּבֵּט אֵלֶיהָ אֶלָּא אֶל מְקוֹרָהּ, כְּשֵׁם שֶׁאֵין לִירָא מֵהַמַּקֵּל אֶלָּא מֵהָאוֹחֵז בּוֹ וְאֵלָיו רַק יֵשׁ לוֹמַר בְּתַחֲנוּן וּבְבַקָּשָׁה הֶרֶף מִמֶּנִּי וְשָׂא לְכָל חַטָּאתִי, כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְהַעֲבִיר אֶת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ וְלֹא לַעֲנָפֶיהָ וְאָז מֵבִיא אֶת מַטָּרַת הַמַּכָּה עַל תַּכְלִיתָהּ, וְכֵיוָן שֶׁנַּעֲשֵׂית תַּכְלִית הַמַּכָּה שֶׁהִיא לִפְתֹּחַ אֶת עֵינֶיךָ לִרְאוֹת בּוֹרְאֶךָ, תְּחוֹנֵן וְה' יִרְפָּא לְךָ.

וּלְסִכּוּם שִׂים דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם (מורה נבוכים ח"א פנ"א) אֵלּוּ לְנֶגֶד עֵינֶיךָ:

וְעִם הַפְּנוֹת מַחְשֶׁבֶת הָאָדָם וַהֲשִׂיגוֹ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּדְרָכִים אֲמִתִּיִּים, אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּקֶּרֶה אָז לְאִישׁ הַהוּא מִין מִמִּינֵי הָרָעוֹת כִּי הוּא עִם הַשֵּׁם, וְהַשֵּׁם עִמּוֹ, אֲבָל בְּהָסִיר מַחְשַׁבְתּוֹ מֵה', אֲשֶׁר אָז הוּא נִבְדָּל מֵה' - ה' נִבְדָּל מִמֶּנּוּ. וְאָז הוּא מְזֻמָּן לְכָל רַע שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּמְצָאֵהוּ. הָעוֹלֶה מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם וְשֶׁבְּדַרְכּוֹ אָחֲזוּ תַּלְמִידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְנָשְׁקוּ כָּל מִלָּה וּמִלָּה מִדְּבָרָיו אֵלֶּה וְאִמְּצוּהָ לְלִבָּם בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז שֶׁלֹּא יִתָּכֵן מְצִיאוּת רַע לָאָדָם בִּהְיוֹתוֹ אָדוּק בֶּאֱמוּנַת ה' וְרַק בְּסוּרוֹ מִמֶּנָּה יֵשׁ רְשׁוּת לְכֹחַ הָרַע לְהִצָּמֵד אֵלָיו. וְהִיא סְגֻלָּה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה הַמְפֻרְסֶמֶת מהגר"ח וולאז'ין לְכָל צָרָה שֶׁנִּמְצָא הָאָדָם לְהַעֲמִיק וּלְהַדְבִּיק מַחְשַׁבְתּוֹ בְּהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ וּבְוַדַּאי יִנָּצֵל מִכָּל רָע. (והארכנו בזה בספרנו "נחמת ישראל")

מהי סבת תקיפות ותכיפות היסורים בזמנינו?

לְצֹרֶךְ הַבֵּרוּר וְהַצְּרוּף מִי יִשָּׂאֵר וּמִי יִשָּׁרֵד לַחֲזוֹת בְּשׂוּב ה' לְצִיּוֹן בִּמְהֵרָה, לְכָךְ מִתְנַסִּים וְנִבְחָנִים אַנְשֵׁי דּוֹרֵנוּ בְּכוּר הַבְּרִיָּה לִרְאוֹת עַד כַּמָּה אֱמוּנָתָם כֵּנָה וַאֲמִתִּית, וּבְכָךְ מַבְטִיחִים לְעַצְמָם מָקוֹם יְשִׁיבָה בֵּין - "צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וַעֲטָרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנֶהֱנִים מִזִּיו הַשְּׁכִינָה".

יהודי שנהרג או מתיסר על ידי גוי - מה דינו?

יְהוּדִי שֶׁמִּתְיַסֵּר אוֹ נֶהֱרָג עַל יְדֵי גּוֹי תִּקּוּנוֹ נַעֲשֶׂה בְּכָךְ הַרְבֵּה יוֹתֵר מַהֵר וְהַרְבֵּה יוֹתֵר מֻשְׁלָם וּמְעֻלֶּה, מֵאִלּוּ הָיָה מִתְיַסֵּר אוֹ נֶהֱרָג עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן הָרְבֵּה מַעֲמִנוּ נֶהֱרָגוּ עַל יְדֵי גּוֹיִים כְּדֵי לְזָרֵז אֶת גְּמַר תִּקּוּנָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא (שומר אמונים).

וְעוֹד אֲפִלּוּ רָשָׁע שֶׁנֶּהֱרָג עַל יְדֵי גּוֹי - מִתְכַּפְּרִים עֲוֹונוֹתָיו יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אִם הָיָה נֶהֱרָג עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל. (שם)

אדם שהתאבד - איזה בעיה הוא פתר בכך?

הִתְאַבְּדוּת אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת שׁוּם בְּעָיָה רַק מְסַבֶּכֶת אֶת הָאָדָם יוֹתֵר. לְפִי - שֶׁבְּעַל כָּרְחֵךְ אַתָּה נוֹלָד וְעַל כָּרְחֵךְ אַתָּה חַי וְעַל כָּרְחֵךְ אַתָּה מֵת, אִם כֵּן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תִּקֵּן אֶת עַצְמוֹ

בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים חַיָּב הוּא לָבוֹא בְּגִלְגּוּל נוֹסָף בְּאוֹתָם תְּנָאִים קָשִׁים שֶׁבָּא בָּהֶם קֹדֶם וּלְהִתְמוֹדֵד אִתָּם. וּבְכָךְ שֶׁהִתְאַבֵּד רַק הִכְבִּיד עַל עַצְמוֹ אֶת הָעֲבוֹדָה לְהֵעָנֵשׁ חֲמוּרוֹת עַל כָּךְ שֶׁרָצַח אֶת עַצְמוֹ, מִלְּבַד מַה שֶּׁעָלָיו לְתַקֵּן מֵחֶשְׁבּוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים, וְאִם כֵּן זֶה לֹא מִשְׁתַּלֵּם כְּלָל, לֹא מִצַּד הַדִּין וְלֹא מִצַּד הַהֶגְיוֹן, לֹא נִשְׁאַר אִם כֵּן אֶלָּא רַק לִרְאוֹת לְפִתֹּר אֶת הַבְּעָיוֹת וְלֹא לְבָרֵחַ מֵהֶם, וְאִם קָשֶׁה לְךָ מִנְּשֹׂא סִבְלְךָ קוּם קְרָא אֶל אֱלֹקֶיךָ וְיַחֲלְצֶךָּ, וּכְמוֹ כֵן רוֹץ לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹעֲצִים הָאֲמִתִּיִּים לְכָל בְּעָיָה.

תשובה

מאז חזרתי בתשובה פרנסתי קפחה, מדוע?

אֵין סָפֵק שֶׁבִּתְשׁוּבָתְךָ שִׂמַּחְתָּ אֶת כָּל הַפָּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה וּבְעִקֵּר אֶת בּוֹרְאֲךָ שֶׁבָּרָאךָ, וּבְוַדַּאי תַּחַת כִּי הָיִיתָ שָׂנְאוּי מְשֻׁקָּץ וּמִתֹּעָב נֶהֱפַכְתָּ לְאָהוּב וְיָדִיד כִּלְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, וְכַמּוּבָן שֶׁבִּשְׁבִיל כָּךְ אַתָּה דּוֹרֵשׁ פַּרְנָסָה טוֹבָה וְהַצָּלָחָה, יִתָּכֵן שֶׁמַּגִּיעַ לְךָ, אֶלָּא שֶׁעָלֶיךָ לִזְכֹּר! שַׂבְתָּ לֶאֱלֹקֶיךָ, שַׂבְתָּ לְקַבָּלַת עֹל תּוֹרָה, אוּלָם מַהוּ הַמִּבְחָן שֶׁאָכֵן חָזַרְתָּ מִכָּל לִבְּךָ וַחֲרָטָתְךָ חֲרָטָה אֲמִתִּית, וּמִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא תִּסּוֹג אָחוֹר שֵׁנִית לְמַצָּבְךָ הַקָּדוּם, לְשֵׁם כָּךְ אַתָּה נִבְחָן וְנִבְדָּק בְּמִבְחָן פָּשׁוּט:

עַד כֹּה דָּרַכְתָּ עַל הַשַּׁבָּת בִּשְׁבִיל כֶּסַף וּבִשְׁבִיל לְבַלּוֹת, דָּרַכְתָּ עַל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָה. הֲבָה וְנִרְאֶה עַד כַּמָּה תַּסְכִּים לִדְרֹךְ עַל כֶּסַף בִּשְׁבִיל הַשַּׁבָּת, עַד כַּמָּה תַּסְכִּים לִדְרֹךְ עַל רֶוַח וּבְלוּי בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה.

וְאֵיךְ תִּבָּחֵן בָּזֹאת, אִם לֹא בְּכָךְ שֶׁיִּדְמֶה לְךָ שֶׁבְּגִלְגֹּל שְׁמִירַת הַשַּׁבָּת אֵין לִי פַּרְנָסָה, וּמִסְּבַּת קִיּוּם הַמִּצְוּוֹת אֲנִי מְקֻפָּח מֵהֲרְבֵּה כִּוּוּנִים בְּחַיַּי, וְכַדּוֹמֶה פִּתּוּיִים כָּאֵלּוּ - וְרַק אִם בְּכָל זֹאת תַּסְכִּים לְקַבֵּל בְּשִׂמְחָה אֶת מִצְוּוֹת הַתּוֹרָה עַל חֶשְׁבּוֹן הַפַּרְנָסָה וַהֲנָאוֹת הַחַיִּים, עָמַדְתָּ בַּמִּבְחָן וּתְשׁוּבָתְךָ אֲמִתִּית וְכֵנָה.

מאז חזרתי בתשובה - מתקף אני בנסיונות טורדניים.

הָאוֹיֵב מַחְזִיר מִלְחָמָה שַׁעֲרָה, הָאוֹיֵב שֶׁהָיִיתָ שָׁבוּי תַּחַת יָדוֹ יָנַק הוּא מִכֹּחַ הַקְּדֻשָּׁה בְּעֶזְרָתְךָ, חַיּוּתוֹ וְקִיּוּמוֹ הָיוּ בִּזְכוּת הַחַיּוּת שֶׁנִּזְרְמָה לְךָ בִּהְיוֹתְךָ שָׁבוּי תַּחְתָּיו וְהָיָה הוּא יוֹנֵק מֵחַיּוּת זוֹ, וְאַתָּה בָּרַחְתָּ מִמֶּנּוּ וּבְמִדַּת מָה הִפְסַקְתָּ חַיּוּתוֹ, וְגָרַמְתָּ זַעַם וְזַעַף וְאַכְזָבָה לְכֹחוֹת הָרָע, וּלְכָךְ מַטְרִידִים הֵמָּה בְּנִסְיוֹנוֹת טוֹרְדָנִיִּים וְתַקִּיפִים. וְכַמּוּבָן בְּרִשְׁיוֹן - רַשָּׁאִים הֵם לְהַתְקִיפְךָ וּלְנַסּוֹתְךָ. וְהֵמָּה מַתְקִיפִים בְּכִוָּנָה רָעָה לְהַפִּילְךָ וְלִנְקֹם מִמְּךָ, אוּלַם כַּוָּנַת הַקָּבָ"ה לְטוֹבָה לְרוֹמְמְךָ וּלְנַשְּׂאֲךָ וּלְהוֹצִיאֲךָ בַּעַל תשובה גָּמוּר, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִקָּרֵא חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה בְּשֵׁם "בַּעַל תשובה", אֶלָּא אִם כֵּן עָמַד בַּנִּסְיוֹנוֹת לְפָחוֹת כְּנִסְיוֹנוֹת קוֹדְמִים שֶׁהָיוּ לוֹ וְעָמַד בָּהֶם.

ישנם בעלי תשובה המתיסרים במהלך תשובתם, וישנם שאינם מתיסרים, מדוע?
כַּמָּה תְּשׁוּבוֹת לַדָּבָר, אוּלָם נִתְיַחֵס לִתְשׁוּבָה אַחַת הַמּוּבֵאת בְּ"אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן (ד, כט) שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בְּאִם הָאָדָם שָׁב בִּתְשׁוּבָה שֶׁלֹּא מֵחֲמַת מְצוּקָה וְהֶכְרֵחַ אֶלָּא מֵרְצוֹנוֹ וּמֵאַהֲבָתוֹ לַה', זֶהוּ נִקְרָא הַשָּׁב "בְּכָל לֵב" וְחוּשֵׁךְ מֵעַצְמוֹ יִסּוּרִים, אוּלָם מִי שֶׁאֵינוֹ שָׁב מֵרְצוֹנוֹ אֶלָּא מִמְּצוּקָה וְהֶכְרֵחַ הֲרֵי שֶׁתְּשׁוּבָתוֹ אֵינָהּ מִכָּל הַלֵּב אָזַי הַיִּסּוּרִים מַשְׁלִימִים אֶת תְּשׁוּבָתוֹ.
אֶלָּא שֶׁמְּחַדֵּשׁ לָנוּ "הָאוֹר הַחַיִּים" שֶׁהַיִּסּוּרִים שֶׁעָבְרוּ עָלָיו קֹדֶם שֶׁשָּׁב גַּם הֵם מִצְטָרְפִים לִתְשׁוּבָתוֹ וּלְתִקּוּנוֹ.
וּבְדוֹמֶה לָזֶה אֶפְשָׁר לְתָרֵץ עוֹד, כָּאֵלּוּ שֶׁקִּבְּלוּ הִרְהוּר תשובה וְהִסְפּוּ וְהִתְמַהְמְהוּ מִלְּמַמֵּשׁ תְּשׁוּבָתָם - מִתְיַסְּרִים. וּלְעֻמָּתָם כָּאֵלּוּ שֶׁהִזְדָּרְזוּ לְמַמֵּשׁ אֶת תְּשׁוּבָתָם - אֵינָם מִתְיַסְּרִים. וְהָרְאָיָה מֵהַגֵּרִים, שֶׁאוֹמְרִים חַז"ל מַדּוּעַ גֵּרִים מְיַסָּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה לְפִי שֶׁמִּקַּבָּלַת הַיַּהֲדוּת בְּלִבּוֹתָם וְעַד קַבָּלַת הַיַּהֲדוּת בְּפֹעַל הִתְמַהְמְהוּ זְמַן רַב, וּכְמוֹ כֵן בְּבַעֲלֵי תשובה. (ואפשר לשלב זאת עם דבריו של ה"אור החיים" הקדוש)

מנין יודע אני שאכן אהוב ונחמד אני בתשובתי?
תּוֹפָעָה מְיֻחֶדֶת מְצוּיָה אֵצֶל הַמִּתְקָרְבִים לִתְשׁוּבָה, שֶׁבְּתְחִלַּת דַּרְכָּם מַרְגִּישִׁים עֲרֵבוּת וְהֶאָרָה נִפְלָאָה, וּמִתְלַוֶּה אֲלֵיהֶם הַרְגָּשַׁת נְעִימוּת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָאֲרָהּ אֶלָּא רַק לְהַרְגִּישָׁהּ, כְּךְ שֶׁאִם זָכִיתָ לָזֶה בְּוַדַּאי מְבֻשָּׂר אַתָּה שֶׁהַיָּדִים הַפְּתוּחוֹת לְקַבֵּל שָׁבִים אָכֵן הוּשְׁטוּ לְךְ בְּאַהֲבָה וּבְרֹב חִבָּה.
וְגַם לְלֹא סִימָן הַנִּזְכָּר, חַיָּב כָּל יְהוּדִי לְהַאֲמִין שֶׁאֵין דָּבָר הָעוֹמֵד בִּפְנֵי הַתשובה וְאָהוּב וְנֶחְמָד הוּא בִּתְשׁוּבָתוֹ, אֶלָּא יִתְכֵּן וְלֹא זָכָה לְסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה שֶׁהַזְכַּרְנוּ בְּתְחִלַּת הַתשובה אֶלָּא הִטִּילוּ עָלָיו לְהִתְיַגֵּעַ יוֹתֵר בְּהֶתְאֵם לִתְנָאֵי תְּשׁוּבָתוֹ, אֲבָל אֵין זֶה גּוֹרֵעַ כְּלָל מֵעֶרֶךְ תְּשׁוּבָתוֹ, וְעֶצֶם זֶה שֶׁהִצְלִיחַ לְהִתְנַתֵּק מֵעֲבָרוֹ אֵין סִימָן גָּדוֹל מִזֶּה לְקִרְבַת ה' אֵלָיו.

אכן זכיתי להרגשה נעימה ונפלאה (שהזכרנו בתשובה הקודמת), אולם מדוע היתה זאת רק זמנית ונעלמה ממני?
מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁמַּתְחִיל הָאָדָם לַעֲבֹד אֶת ה' וְלַחְזֹר בִּתְשׁוּבָה - כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן חֶלְשׁ הוּא וְלֹא אִישׁ מִלְחָמָה נֶגֶד יִצְרוֹ, מָה עוֹשֶׂה הַקָּבָּ"ה כְּדֵי שֹׁלֹא יִתְיָאֵשׁ? נוֹתֵן לוֹ בְּרֹב רַחֲמָיו - בְּתוֹרַת מַתָּנָה סִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא מְיֻחֶדֶת וְהִיא שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ בוֹעֵר לַד' מִבְּלִי שֶׁיַּקְדִּים לְכָךְ שׁוּם הִשְׁתַּדְּלוּת מִצִּדּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁמַּרְגִּילִים יֶלֶד לָלֶכֶת, מַתְחִלָּה תּוֹפְסִים לוֹ בְּיָדוֹ וְאַחַר כָּךְ עוֹזְבִים אוֹתוֹ שֶׁיֵּלֵךְ לְבַד.

כֵּן כָּאן - בַּתְּחִלָּה מַשְׁפִּיעִים לוֹ הִתְלַהֲבוּת שֶׁיִּטְעַם טַעֲמָהּ שֶׁל דְּבֵקוּת, כְּדֵי שֶׁלְּעוֹלָם יִשְׁתּוֹקֵק לָהּ שֶׁתַּחְזֹר אֵלָיו, אֲבָל אַחַר כָּךְ נוֹטְלִים מִמֶּנּוּ אֶת הַהִתְלַהֲבוּת הַזּוֹ וּמַחְזִירִים אוֹתוֹ לְמַצָּבוֹ הַיָּרוּד, וְאָז צָרִיךְ לַעֲבֹד בְּכֹחוֹת עַצְמוֹ.

וְלָכֵן הַבַּעַל תשובה בִּרְאוֹתוֹ זֹאת, נִדְמֶה לוֹ שֶׁמְּשַׁמְּמִים מַרְחִיקִים אוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי הֶפְסֵקָה לוֹ הַהִתְלַהֲבוּת, וְלָכֵן נִכְנָס לְעַצְבוּת, אַךְ אַדְרַבָּה - יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ, מִפְּנֵי שֶׁעֶצֶם הָעֲבֹדָה שֶׁמְּשַׁמְּמִים עוֹזְבִים אוֹתוֹ כִּבְיָכוֹל, זֶה סִימָן שֶׁכְּבָר יָכוֹל הוּא לֵילֵךְ לְבַד.

מדוע נתקף אני - החוזר בתשובה - מדי פעם בעצבות וחסר ספוק?

הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ שׂוֹמֵר מִצְוֹות כִּבְיָכוֹל מְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ בְּשִׂמְחוֹת שְׁלִילִיּוֹת שֶׁתְּחִלָּתָן שִׂמְחָה מְדֻמָּה וְסוֹפָן תּוּגָה וַאֲכָזְבָה, אֲבָל לְכָל הַפָּחוֹת לְחַיֵּי הַשָּׁעָה מְבַלֶּה הוּא אֶת זְמַנּוֹ בַּהֲנָאַת רֶגַע. וְאַתָּה הַחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה מְחַכֶּה לְךָ אֲמָנָם נֹעַם וְעֹנֶג אֲמִתִּי זֶה שֶׁוַּדַּאי תִּזְכֶּה לוֹ בְּהֶמְשֵׁךְ הַתשובה, אוּלָם לְעֵת עַתָּה נָתוּן אַתָּה בְּשִׁלַּב בֵּינַיִם שֶׁהוּא קָשֶׁה עָלֶיךָ, דְּהַיְנוּ מִצַּד אֶחָד עָזַבְתָּ אֶת הַהֲנָאוֹת וְהָעִנּוּגִים שֶׁאֵינָם לְרוּחַ הַתּוֹרָה, וּמֵאִידָךְ לֹא קִבַּלְתָּ עֲדַיִן תַּחְלִיף לָזֶה, שֶׁהֲרֵי אֶת הָאוֹר הָרוּחָנִי לֹא מַרְגִּישִׁים תֵּכֶף, כְּכָל דָּבָר יָקָר וּבַעַל עֶרֶךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁקִיעַ עַל מְנַת לִזְכּוֹת בּוֹ, לְעֻמַּת בַּהֲנָאוֹת הָעוֹלָם לְהִיוֹתָם נִפְסָדִים וְזוֹלִים נִתָּן לֵהָנוֹת מֵהֶם מִיָּד, וְלָכֵן נָתוּן אַתָּה בְּעַצְבוּת.

לָכֵן מַה שֶּׁעָלֶיךָ! לְהַמְתִּין בְּסַבְלָנוּת עַד זְמַן שֶׁיַּחְלִיט עֲבוּרְךָ הַבּוֹרֵא - מְקַבֵּל הַתשובה, שֶׁהֲרֵי רַק הוּא יוֹדֵעַ מָתַי הִסְתַּיֵּם מִבְחַן תְּשׁוּבָתְךָ עַל מְנַת שֶׁתִּזְכֶּה כְּבָר לְהַרְגָּשַׁת נֹעַם קְבוּעָה, וְלָכֵן אֲמָנָם מַצַּב רוּחֲךָ כָּעֵת תָּלוּי וְעוֹמֵד, אֲבָל דַּע כִּי תִּשְׁתַּלֵּם עַל כָּךְ בַּמַּיְטָב. וּבְהֶחְלֵט הִנְךָ בְּצַעַר זֶה מְתַקֵּן אֶת תַּעֲנוּגוֹתֶיךָ וַהֲנָאוֹתֶיךָ הָאֲסוּרִים.

מהו השלב הראשון לחוזר בתשובה שיהוה קרש קפיצה ליתר שלבי התשובה?

שְׁמִירַת שַׁבָּת. עֲצָה יְעוּצָה לְכָל הַבָּא לְהִתְקָרֵב לַעֲבוֹדַת ד', וְלֹא רַק חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה אֶלָּא גַּם מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִתְאַדֵּק בְּעָמְקוּתוֹ שֶׁל הַיַּהֲדוּת, שַׁבָּת הִיא קֶרֶשׁ הַקְּפִיצָה הַנִּפְלָא בְּיוֹתֵר. כֵּן מְבֹאָר בְּסֵפֶר "סִדּוּרוֹ שֶׁל שַׁבָּת", וּרְאִיָּה לְכָךְ שֶׁמִּצְוַת שַׁבָּת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּ"מָרָה", עוֹד קֹדֶם מַעֲמַד הַר סִינַי לְלֹא אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא - בְּגֶדֶר מַתָּנָה טוֹבָה, וּבְמִצְוָה זוֹ נִתְכַּוֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַטְעִימָן טַעַם הַטּוֹב שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹות, כָּךְ שֶׁהַשַּׁבָּת יֵשׁ בְּכֹחָהּ לְהָבִיא לְקִיּוּם כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. (והביא שם משל יפה על זה, ובארנו דבריו באורך בספרנו "אות ישראל").

המעידות מהנסיונות - רבים המה, כיצד להתמודד על אף הנפילות?

לֹא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁתֵּכֶף שֶׁחוֹזֵר אָדָם בִּתְשׁוּבָה יִתְבַּע מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם לֹא לִפֹּל שׁוּב, שֶׁהֲרֵי שׂוֹרֶשׁ הָרַע עֲדַיִן בְּתָקְפּוֹ, וְאִם כֵּן בְּוַדַּאי גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֵי הַבּוֹרֵא שֶׁהַשָּׁב עָתִיד לִפֹּל שׁוּב וּבְכָל זֹאת צִוָּה אוֹתָנוּ עַל הַתשובה, כִּי בְּעֶצֶם זֶהוּ מַהֲלַךְ הַתשובה שֶׁהַכִּשְׁלוֹנוֹת הוֹלְכִים

וְנִפְחָתִים, וְאִם נִכְשַׁלְתָּ בַּתְּחִלָּה פַּעַם בְּשָׁבוּעַ לְהַבָּא יְהֵא הַכִּשָּׁלוֹן פַּעַם בִּשְׁבוּעַיִם וּלְאַחַר מִכֵּן אַחַת לְחֹדֶשׁ וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וּמְעַט מְעַט אֲגָרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ, לֹא יִתָּכֵן אַחֶרֶת.
אִם כֵּן מֵאַחַר וְהַקָּבָ"ה לוֹקֵחַ זֹאת בְּחֶשְׁבּוֹן שֶׁכָּךְ יְהֵא בְּמַהֲלַךְ חֲזָרָתְךָ בִּתְשׁוּבָה וּמוּכָן לְקַבֵּל אוֹתְךָ בִּזְרוֹעוֹת פְּתוּחוֹת עַל אַף זֹאת, מַדּוּעַ לְךָ לְהִשָּׁבֵר וְלֹא לְהִכָּנַע וּלְהִתְבַּטֵּל לִרְצוֹן הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה.

אבל בכל זאת מאחר ובאתי להטהר מה התועלת מאותן נפילות הפוקדים מעונה לעונה?

כַּמָּה תּוֹעֲלוֹת יֶשְׁנָן בִּירִידוֹת אֵלּוּ:

תּוֹעֶלֶת א'

לָדַעַת אֶת מְקוֹמְךָ, שֶׁהֲרֵי אִם תֵּכֶף בְּשׁוּבְךָ בִּתְשׁוּבָה יַפְסִקוּ הַמַּכְשׁוֹלִים לְגַמְרֵי כִּרְצוֹנְךָ, הֲרֵי שֶׁתַּחְשֹׁב אֶת עַצְמְךָ מֻשְׁלָם וּמְתֻקָּן וְהַרְגָּשָׁתְךָ תְּהֵא - מִי כָּמוֹךָ וְאֵין כָּמוֹךָ, וּבְנָקֵל תָּבוֹא לְגַאֲוָה - תּוֹעֲבַת ד', עָדִיף לְהַקְדּוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - כְּדֵי שֶׁתַּכִּיר אֶת מְקוֹמְךָ וְתֵדַע שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ לְךָ מַה לַּעֲבֹד וְהָרַע שִׁבְקִרְבְּךָ עֲדַיִן בְּתָקְפּוֹ - שֶׁתִּכָּשֵׁל מִדֵּי פַּעַם, כַּמּוּבָן בְּהֶתְאֵם לְהִתְקַדְּמוּת תְּשׁוּבָתְךָ, וְכָךְ בְּדִיּוּק לְפִי מִסְפַּר הַכִּשָּׁלוֹנוֹת וְסֵדֶר תְּכִיפוּתָם תֵּדַע בְּדִיּוּק הֵיכָן אַתָּה עוֹמֵד, וְרַק כְּשֶׁהַנִּסְיוֹנוֹת וְהַכִּשָּׁלוֹנוֹת יַפְסִקוּ לְגַמְרֵי אָז סִימָן בְּיָדְךָ שֶׁהִתַּשְׁתָּ אֶת הָרַע מִקִּרְבְּךָ.

תּוֹעֶלֶת ב'

מִלְבַד שֶׁכָּל נְפִילָה מְעוֹרֶרֶת שׂוּב לְהַכִּיר אֶת מַצָּבְךָ הָאֱמִתִּי, הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ הִנְּךָ גּוֹדֵר לְעַצְמְךָ גְּדָרִים נוֹסָפִים, מֻרְבֶּה בַּחֲרָטָה וּבְיִרְאָה, וְרוֹאֶה וּמְחַפֵּשׂ עֲצוֹת כֵּיצַד שֶׁלֹּא לְהִכָּשֵׁל שׂוּב, וְכָךְ שֶׁבְּעֶצֶם דַּוְקָא הַנְּפִילוֹת גּוֹרְמוֹת לְחַסֵּן אֶת הַשָּׁב לִהְיוֹת יוֹתֵר מְבֻסָּס וְיַצִּיב.

תּוֹעֶלֶת ג'

הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ חָפֵץ לִבְחֹן וּלְנַסּוֹת אוֹתְךָ עַד כַּמָּה תְּשׁוּבָתְךָ בֶּאֱמֶת וּמֵעֹמֶק הַלֵּב, וְלָכֵן אִם בְּכָךְ שֶׁנִּפַלְתָּ אֵינְךָ נָסוֹג אָחוֹר וְשׂוּב שָׁב לַבּוֹרֵא זֶהוּ סִימָן שֶׁרְצוֹנְךָ בֶּאֱמֶת לְהִדָּבֵק בּוֹ. אוּלָם אִם רְצוֹנְךָ רַק לְנַצַּח תָּמִיד, זֹאת הַרְגָּשָׁה אֲנוֹכִית וְגַאֲוָתָנִית. שֶׁהֲרֵי אַתָּה כְּאוֹמֵר: אִם ה' מַצְלִיחַ בְּיָדַי מֵעַתָּה לִהְיוֹת גִּבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יְצָרָיו וּמְחִיצָתִי מֵעַתָּה בֵּין קְדוֹשִׁים וְצַדִּיקִים הֲרֵי שֶׁאֲנִי בָּא לִקְרַאת ה', וְאִם לָאו אֵין עַל מָה לְדַבֵּר וְאֵין עַל מָה לְהִשְׁתַּדֵּל - אַמְשִׁיךְ בְּדַרְכִּי, וְזֶהוּ מַמָּשׁ כִּתְשׁוּבַת יָרְבָעָם שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּבָ"ה חֲזֹר בְּךָ וְאָמַר לוֹ מִי בָּרֹאשׁ?! כְּלוֹמַר מוּכָן אֲנִי לָשׁוּב בִּתְנַאי שֶׁאֶהְיֶה בָּרֹאשׁ.
וּלְעֻמַּת זֹאת אִם הַנְּפִילָה הִוְתָה אֶצְלְךָ יוֹתֵר הַכְנָעָה, וְשׁוּב, בְּבוּשָׁה וּכְלִמָּה הִנְּךָ נִגָּשׁ שׂוּב לַבּוֹרֵא וּמִתְרַפֵּס לְפָנָיו, הַיֵּשׁ לְתָאֵר כַּמָּה שַׁעֲשׁוּעַ אַתָּה גּוֹרֵם לוֹ. הֲרֵי זֶה מַרְאֶה עַל נֶאֱמָנוּת אֲמִתִּית וְכֵנָה. כְּאָב הַדּוֹחֶה אֶת בְּנוֹ וּמַדְחֶהוּ מִלְּפָנָיו וּבְכָל זֹאת הַבֵּן מֵרֹב אַהֲבָתוֹ לְאָבִיו

אוֹמֵר לוֹ, אַבָּא, אֲנִי לֹא מְוּתַר עָלֶיךָ, וְכַמָּה שֶׁתַּרְחִיקֵנִי מִמְּךָ שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ וְלֹא אֶסּוֹג אָחוֹר.

כיצד להתיחס לנפילות והמעידות התוקפות מדי פעם?

הִתְיַחֲסוּת א': רַבִּים רוֹבְצִים וְקוֹרְסִים תַּחַת כֹּבֶד הַפִּתּוּי שֶׁל כֹּחַ הַמְיֻאָשׁ מֵחֲמַת הַנְּפִילוֹת הַתְּכוּפוֹת, וְזֹאת מֵחֹסֶר יְדִיעַת פְּרָט אֶחָד יְסוֹדִי אֲמִתִּי וּבָרוּר.

מִן הַשָּׁמַיִם לֹא מְבַקְּשִׁים לְנַצֵּחַ אֶלָּא רַק לְלָחֹם.

הַמַּטָּל עָלֶיךָ הוּא רַק לְהִשְׁתַּדֵּל, יוֹתֵר נָכוֹן הַנִּצָּחוֹן שֶׁלְּךָ הוּא בְּכָךְ שֶׁתַּמְשִׁיךְ לְהִלָּחֵם וְלֹא תִּטֹּשׁ אֶת הַמַּעֲרָכָה בַּהֲרַמַת יָדַיִם שֶׁל כְּנִיעָה.

גַּם חַיִל שֶׁנִּפְצַע בַּמִּלְחָמָה וּבְכָל זֹאת חוֹבֵשׁ אֶת עַצְמוֹ חֲבִישָׁה זְמַנִּית וּבִשְׁאֵרִית כֹּחוֹתָיו מַמְשִׁיךְ לְהִלָּחֵם וְלֹא נוֹטֵשׁ אֶת נִשְׁקוֹ וְנִכְנָע - רָאוּי לְצִיּוּן לְשֶׁבַח גָּדוֹל עַל מְסִירוּתוֹ וְעַל נֶאֱמָנוּתוֹ.

אֵיךְ תְּבִין שֶׁהַמְבֻקָּשׁ מִמְּךָ לְנַצֵּחַ בְּכָל פַּעַם מִבְּלִי לִמְעֹד כְּלָל, וְכִי יְבַקְּשׁוּ מֵהָאָדָם דָּבָר שֶׁלֹּא יִתָּכֵן, תָּבִין בְּהֶכְרֵחַ שֶׁהַמְבֻקָּשׁ הוּא לְהַמְשִׁיךְ לְלָחֹם וּלְהִשְׁתַּדֵּל וְזֶהוּ הַנִּצָּחוֹן. וְעַיִן בְּעַיִן תִּרְאֶה שֶׁבְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן הַנִּסְיוֹנוֹת יֶמְעָטוּ עַד שֶׁיִּסְתַּלְּקוּ לְגַמְרֵי מִמְּךָ.

הִתְיַחֲסוּת ב': שֶׁבַע יִפֹּל צַדִּיק וָקָם, הַגְּדָרַת צַדִּיק לֹא שֶׁאֵינוֹ נוֹפֵל, אֶלָּא שֶׁיּוֹדֵעַ לָקוּם מִנְּפִילוֹתָיו, וְאַף עַל פִּי כֵן "לֹא גָּרַע מִצַּדִּיק עֵינוֹ". לְמֵד אוֹתָנוּ הַסְּטַיְיפְּלֶר (בְּמִכְתָּבָיו) כְּלָל גָּדוֹל, עֶצֶם הַקֹּשִׁי שֶׁל הַקִּימָה מֵהַנְּפִילָה - אֵין תִּקּוּן גָּדוֹל מִמֶּנּוּ. שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהוֹלֵךְ כְּמוֹ שֶׁרוֹצִים - מַצָּב שֶׁל עֲלִיָּה - קַל מְאֹד לְהִתְקַדֵּם וּלְהַמְשִׁיךְ. אוּלָם כְּשֶׁנּוֹפְלִים נִדְמֶה כְּאִלּוּ לֹא הִתְחַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי מְאוּמָה, וְכָל הִשְׁתַּדְּלוּתִי עַד עַתָּה הָיָה כְּאֶפֶס וְאַיִן, וְהַעֲבָדָא, שֶׁבֵּן רֶגַע חָזַרְתִּי לְמַה שֶׁהָיִיתִי, וְזוֹ טָעוּת חֲמוּרָה!

רֹאשִׁית עֵיֵן בַּתשובה הַקּוֹדֶמֶת ג' תּוֹעֲלוֹת מֵהַנְּפִילוֹת, וְשֵׁנִית עֶצֶם הַקֹּשִׁי שֶׁל הַקִּימָה מִנְּפִילַת הָרוּחַ וַחֲלִישַׁת הַדַּעַת הַנִּגְרָם מֵהַכְּשָׁלוֹן שֶׁהוּא בָּאֱמֶת קָשֶׁה מִנִּשּׂוֹא, שֶׁהֲרֵי זֶה נִדְמֶה כְּאִלּוּ וְנִצַּרְתָּ לְהִתְעוֹדֵד וּלְהִתְחַזֵּק לְחָיוֹת מֵחָדָשׁ לְאַחַר סִכּוּי סוֹפָנִי, אָמְנָם זֶהוּ רַק דִּמְיוֹן שֶׁכֹּחַ הָרָע הַמְדַמֶּה וְהַמְפַתֶּה מְדַמֶּה לְךָ כְּאִלּוּ נִזְנַחְתָּ מֵאֵת ד' וְאֵין רְצוֹנוֹ בִּתְשׁוּבָתְךָ וְעַל כֵּן נִכְשַׁלְתָּ, וְלֹא סַיַּע הַבּוֹרֵא בְּיָדְךָ כִּי אֵין לוֹ עִנְיָן בְּךָ וְלֹא בִּתְשׁוּבָתְךָ. זֶהוּ מַחְשַׁבְתְּךָ, אוּלָם וְהָאֱלֹקִים חֶשְׁבָּה לְטוֹבָה, לְרַאוֹתְךָ קָם מִמַּעֲמַקֵּי הַשְּׁאוֹל שֶׁל הַיֵּאוּשׁ וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת מֵחָדָשׁ לְתַחְיָה, וְזֶה כָּל הַשַּׁעֲשׁוּעַ שֶׁלּוֹ בַּנִּצָּחוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה שֶׁהִנְּךָ מַפְגִּין נֶאֱמָנוּת שֶׁל בֶּן הַמַּאֲמִין בְּאָבִיו וְתוֹלֶה בּוֹ עִם כָּל אַפְּנֵי מַצָּבָיו, וְאֵין תִּקּוּן גָּדוֹל מִזֶּה. וּזְכֹר כְּלָל זֶה וְהִצָּמֵד אֵלָיו וּבְכָךְ הַיֵּאוּשׁ וּנְפִילַת הָרוּחַ יְהֵא מִמְּךָ וְהָלְאָה. (וראה בספרנו "דור התמורות" שנתחבר במיוחד לנושא זה).

מה יהיה עם כל מה שחטאתי ונכשלתי בעבר אימתי אתקנם ואימתי אכפרם?
''לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לִגְמֹר'' - הַקָּבָ''ה נָתַן לָאָדָם 70-80 שָׁנָה לְחִיּוֹת כִּי זֶהוּ זְמַן הִשְׁתַּלְמוּת הָאָדָם, וְאִם אֲכֵן אַתָּה מִשְׁתַּדֵּל בְּדַרְכֵי הַתשובה כְּבָר הַקָּבָ''ה יְסַדֵּר שֶׁלֹּא תִּסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם לִלֹּא תשובה וְתִקּוּן מֻשְׁלָם. הָאָדָם רוֹצֶה לִהְיוֹת כְּבָר מְתֻקָּן בְּגִיל 18-17 שָׁנָה - תֵּכֶף כְּשֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה, וְנִכְנַס לְדִכָּאוֹן וְעַצְבוּת מַה יִּהְיֶה עִם הֶעָבָר וְיִתְכֵּן שֶׁגַּם מִתְיָאֵשׁ מִכָּךְ. זוֹ טָעוּת, עֶצֶם עֲזִיבַת הַחֵטְא זֶהוּ כְּבָר מֵהַתִּקּוּנִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר, עֶצֶם הַהִתְנַתְּקוּת מֵהָרַע זֶהוּ כְּבָר מִגְּדוֹלֵי תִּקּוּנֵי הַתשובה, וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר אִם יִרְצֶה ה' בַּהֶמְשֵׁךְ.

האם יש חטא שאין מועיל עליו תשובה, או שיהא אדם מנוע בגללו מלשוב בתשובה?
אֵין שׁוּם חֵטְא בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא מוֹעִיל עָלָיו תשובה, וְאֵין שׁוּם אָדָם שֶׁמָּנוּעַ הוּא מִלָּשׁוּב בַּתשובה. וְאַל תַּקְשֶׁה עָלַי מב' מַאמְרֵי חֲזַ''ל - כִּי תְּשׁוּבָתָם בְּצִדָּם.

א. ''הָאוֹמֵר אֶחְטָא וְאָשׁוּב אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תשובה'', גַּם עַל כָּזֶה מוֹעִילָה תשובה כְּשֶׁשָּׁב בֶּאֱמֶת. וְרַק שֶׁמִּגְדֶּל חֶטְאוֹ נֶעֱנָשׁ שֶׁלֹּא יְסַיְּעוּהוּ לַעֲשׂוֹת תשובה, אוּלָם אִם יִתְעַקֵּשׁ דַּוְקָא לָשׁוּב בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי יְקַבְּלוּהוּ בִּתְשׁוּבָה.

ב. אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה שָׁמַע קוֹל שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים חוּץ מֵאַחֵר. הֵכֵיצַד?
מַסְבִּיר הַשֵּׁלָ''ה הַקָּדוֹשׁ, שֶׁמֵּרֹב חֲטָאָיו הָרַבִּים נֶעֱנַשׁ לְהִתְפַּתּוֹת בְּבַת קוֹל הַמְבַשֶּׂרֶת לוֹ שֶׁאֵין לוֹ תִּקָּנָה כְּדֵי לְהַקְשׁוֹת עָלָיו אֶת נְסִיּוֹן הַתשובה, אוּלָם אִם בְּכָל זֹאת הָיָה מִתְעַקֵּשׁ לָשׁוּב בְּוַדַּאי הָיְתָה מִתְקַבֶּלֶת תְּשׁוּבָתוֹ.

מה עם מאמר הזהר שאין תשובה מועלת לפגם ברית קדש?
רֵאשִׁית יֵשׁ מַאֲמָר אַחֵר בַּזֹּהַר הַסּוֹתֵר מַאֲמָר הַנַּ''ל, כַּמּוּבָא בְּ''טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ'', וְשֵׁנִית כְּבָר דָּחוּ כָּל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים מַאֲמָר הָרִאשׁוֹן מֵהֶאֱמֶת וּקְבָעוּהוּ לְ''דָחוּי'', וּרְאֵה דִּבְרֵי הַשֵּׁלָ''ה הַקָּדוֹשׁ: ''חֲסִידִים הַדּוֹרְשִׁים מַאֲמָר זֶה שֶׁאֵין תִּקּוּן לִפְגַם בְּרִית קֹדֶשׁ אֵין אֵלּוּ חֲסִידִים אֶלָּא חֲסֵרִים וְחֵטְא רַבִּים נָשְׂאוּ עַל הֶיוֹתָם מוֹנְעִים אֶת הָעָם מִתשובה''. עכ''ל.

אימתי זמן התשובה?
הַתשובה נוֹהֶגֶת בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן, אֶלָּא שֶׁאָמְנָם יֶשְׁנָם זְמַנִּי רָצוֹן יוֹתֵר, כְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, עֲשֶׂרֶת יְמֵי תשובה וְכַדּוֹמֶה אוּלָם בְּכָל זְמַן שֶׁמְּקַיֵּם אָדָם ''וְחַטָּאתִי נָגְדִּי תָּמִיד'', וְנִזְכָּר מֵעֲוֹונוֹתָיו וְלִבּוֹ נוֹקְפוֹ וּמִצְטַעֵר עַל זֶה מְקַיֵּם מִצְוַת הַתשובה, וְלָכֵן אַל יְזַלְזֵל אָדָם אֲפִלּוּ בַּחֲרָטָה קְטַנָּה, כָּל חֲרָטָה חֲשׁוּבָה, וְלָכֵן בְּעִתּוֹת הַפְּנַאי בִּמְקוֹם לֵישֵׁב בָּטֵל יְזַכֵּר בְּמַעֲשָׂיו (בִּכְלָלוּת וְלֹא בִּפְרָטוּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעוֹרְרוּ בּוֹ שׁוּב הִרְהוּרִים מֵחֲטָאֵי הֶעָבָר) וְיִתְחָרֵט עֲלֵיהֶם וּמְקַיֵּם הוּא בָּזֶה מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל הַתשובה.

אדם שגזל בעודו חלוני או קטן כיצד יתקן?
קָטָן שֶׁגָּזַל מֵעִקַּר הַדִּין פָּטוּר מִלְּהָשִׁיב כְּשֶׁיִּגְדַּל.

אָדָם שֶׁגָּזַל וְיוֹדֵעַ מִמִּי גָּזַל וְהַחֵפֶץ הַגָּזוּל יֶשְׁנוֹ בְּעַיִן וְנִתַּן לְהַשִׁיבוֹ חַיָּב לְהַשִׁיבוֹ. אִם אֵין אֶת הַחֵפֶץ בְּעַיִן וְיוֹדֵעַ מִמִּי גָּזַל - יָשִׁיב אֶת דָּמָיו כְּפִי שֶׁהָיוּ שָׁוִים בִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה, אוֹ יְבַקֵּשׁ אֶת מְחִלָּתוֹ שֶׁל הַנִּגְזָל, וּבְפִיּוּס כָּרָאוּי יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאִם אֵינוֹ מַכִּיר אֶת הַנִּגְזָל וְלֹא נִתַּן לְאַתֵּר אוֹתוֹ, יְפָרִישׁ כֶּסֶף כְּסָכוּם הַגְּזֵלָה וְיַעֲשֶׂה בּוֹ צָרְכֵי רַבִּים. (עצות אלו הנם בכללות להלכה, אולם למעשה יש לברר את הדברים אצל פוסק).

מהו הקו שיש לבעל תשובה לצעד עמו לכל ימיו?

לִסְפֹּר וְלִמְנוֹת אֶת הַהַצְלָחוֹת וְלֹא אֶת הַכִּשְׁלוֹנוֹת. לְהַעֲרִיךְ וּלְיַקֵּר כָּל הִתְקַדְּמוּת קְטַנָּה, כָּל צַעַד קָדִימָה. וְלֹא לְהִתְרַגֵּשׁ מֵהַכִּשְׁלוֹנוֹת, לְהִסְתַּכֵּל עַל הַהִתְקַדְּמוּת בְּיַחַס לֶעָבָר וּמִמֶּנָּה לִשְׁאֹב עִידּוּד לְהַמְשִׁיךְ הָלְאָה. וְהָעִקָּר הוּא הַהַתְחָלָה, לֹא לְפַחֵד מִלְּהַתְחִיל, מִבְּלִי לְדָאֹג מַה תִּהְיֶינָה תּוֹצָאוֹת הַהִשְׁתַּדְּלוּת, וְיִזְכֹּר דִּבְרֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה: "כִּי יַעֲזֹר ד' לַשָּׁבִים מַה שֶּׁאֵין יָדָם מַשֶּׂגֶת".

מה הן הסבות המחיבות להזדרז בתשובה ולא לדחותה?

א. אֶפְשָׁרוּת הַתשובה הִיא זְכוּת וַהֲטָבָה לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, וְאִם זָכִיתָ לְהִתְעוֹרְרוּת עַכְשָׁו מִי אָמַר שֶׁתִּזְכֶּה לָהּ מָתַי שֶׁתִּרְצֶה.

ב. מִי אָמַר שֶׁטִּרְדוֹתֶיךָ עַתָּה שֶׁבְּגִלְגֻּלָּן אַתָּה דּוֹחֶה אֶת הַתשובה - לֹא יַחְמִירוּ וְיִתְרַבּוּ.

ג. הַמִּתְאַחֵר לָשׁוּב מַגְדִּיל חוֹבוֹתָיו, וַהֲרֵי הוּא כְּבַעַל חוֹב שֶׁבְּמָקוֹם לִפְרֹעַ חוֹבוֹתָיו - עוֹד מַגְדִּיל חוֹבוֹ. וּכְכָל שֶׁיִּתְאַחֵר יִקָּשׁוּ עָלָיו תְּנָאֵי הַהַחְזָרָה.

ד. שֶׁמָּא יָמוּת וְלֹא יַסְפִּיק לָשׁוּב.

ה. הַזְּמַן לְרַעֲתְךָ, כְּכָל שֶׁמִּתְבַּגֵּר הָאָדָם מִשְׁתָּרֵשׁ בַּחֵטְא יוֹתֵר וְקָשֶׁה לְהִתְנַתֵּק מִמֶּנּוּ.

ו. אִחוּר הַתשובה - קִטְרוּג גָּדוֹל עַל הַחוֹטֵא שֶׁמּוֹרֶה עַל זְלְזוּלוֹ בַּבּוֹרֵא שֶׁהִמְרָהוּ.

הכיצד ישנן כאלה החוזרים בתשובה בנקל וכאלה שאינן חוזרים בנקל?

הַסְּטַיְיפֶלֶר מָנָה ב' סִבּוֹת עִקָּרִיּוֹת הַמְזַכּוֹת בְּסִיּוּעַ גָּדוֹל אֶת הַשָּׁב לִתְשׁוּבָה.

א. אֶפְשָׁר שֶׁעָשָׂה אֵי פַּעַם מִצְוָה בִּמְסִירוּת גְּדוֹלָה, כְּגוֹן כִּבּוּד אָב וְאֵם, אוֹ הַצָּלַת נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. אוֹ חֶסֶד גָּדוֹל שֶׁעָלָה לוֹ בִּמְסִירוּת, וּמִמִּצְוָה זוֹ נִבְרָא סַנֵּגוֹר מְיֻחָד הַדּוֹרֵשׁ בְּכָל כֹּחוֹ אֶת זְכוּת הַתשובה לְאוֹתוֹ חוֹטֵא.

ב. אֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאוֹתוֹ חוֹטֵא סַבָּא אוֹ סַבָּא שֶׁל סָבוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ יוֹתֵר, מְדוֹרוֹת קוֹדְמִים אָדָם שֶׁהָיָה צַדִּיק וְיָרֵא ד' שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֶלְבּוֹן וְאִי נַחַת מִצֶּאֱצָא זֶה הַמִּתְכַּחֵשׁ לַתּוֹרָה וּמִצְוֹות, וּבְתַחֲנוּתָיו וּבְכִיּוֹתָיו נִתְקַבְּלָה זְכוּת הַתשובה לְאוֹתוֹ חוֹטֵא.

מה הפתרון לתסבוכות הרבות שפוקדות את החוזר בתשובה?

פִּתְרוֹן וְעֵצָה אַחַת יֶשְׁנָהּ לַחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה לְהִנָּצֵל מֵהַקֻּשְׁיוֹת הָרַבּוֹת בַּהֲלָכָה וּבְהַדְרָכָה וְהִיא "עֲשֵׂה לְךָ רַב וְהִסְתַּלֵּק מֵהַסָּפֵק".

הַדְרָכָה מֻרֶב הַמֵּבִין לִרוּחֲךָ, וַאֲשֶׁר בְּסַבְלָנוּת רַבָּה מוּכָן לָרֶדֶת לְעֹמֶק כֹּחוֹת נַפְשְׁךָ, זֶהוּ יְסוֹד חֲשׁוּב לְהַצְלָחָתְךָ - מִמֶּנּוּ עֵצָה וּמִמֶּנּוּ תּוּשִׁיָּה תִּהְיֶה לְךָ, וְאֵין הַדָּבָר מְחַיֵּב לְהִצָּמֵד דַּוְקָא לְגָדוֹל הַדּוֹר, דַּי בְּבֶן תּוֹרָה יְרֵא שָׁמַיִם תַּלְמִיד חָכָם אֲמִתִּי, לִהְיוֹת לְךָ כְּמַכְוִן דֶּרֶךְ.

היכן לגור לאחר החזרה בתשובה?

לַעֲשׂוֹת הַכֹּל לְבָרֵחַ מִמָּקוֹם הַנְּסָיוֹן, וְלָכֵן אִם בְּמָקוֹם מְגוּרֶיךָ עֲדַיִן נְסִיוֹנוֹת הֶעָבָר מְצוּיִים לְתִקּוֹף אוֹתְךָ חַיָּבִים לִבְרֹחַ מֵהַנְּסָיוֹן, אִם דָּר אַתָּה בִּשְׁכִירוּת אָזַי תִּשְׁכֹּר דִּירָה בְּמָקוֹם תּוֹרָה, וְאִם יֵשׁ לְךָ דִּירָה קְנוּיָה אוֹ תַּשְׁכִּיר פֹּה וְתִשְׁכֹּר שָׁם אוֹ תִּמְכֹּר פֹּה וְתִקְנֶה שָׁם, וּבְכָל אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה צַעַד זֶה בְּיָעוּץ עִם חָכָם, אוּלָם בְּעִקָּרוֹן זֶהוּ חוֹבָה כְּלָלִית לְמַעַנְךָ וּלְמַעַן הָאִשָּׁה וְהַיְלָדִים לְהִקָּל מֵעֲלֵיהֶם אֶת עֹמֶס נְסִיוֹנוֹת מֵהֲלַךְ הַתשובה שֶׁפְּעָמִים וְקָשִׁים הֵמָּה לְמְאֹד.

מה לעשות כשהאשה מסרבת לקבל עליה תשובה?

א. אֵין חוֹבָה עָלֶיךָ לְהַכְרִיחַ אֶת אִשְׁתְּךָ לַחְזוֹר בִּתְשׁוּבָה בְּאֹפֶן שׁוֹנֶה מֵאֲשֶׁר בֵּן אָדָם אַחֵר, מַה שֶּׁעָלֶיךָ הוּא לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלְּךָ מִבְּלִי לְאַלֵּץ אֶת בַּת זוּגָתְךָ לָלֶכֶת בְּדַרְכְּךָ, הַהַשְׁפָּעָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר הִיא בְּכָךְ שֶׁתַּרְאֶה שֶׁאַתָּה מְאֻשָּׁר מִדַּרְכְּךָ, וְדַרְכְּךָ הַחֲדָשָׁה מְבִיאָה לְךָ סִפּוּק וּמַרְגּוֹעַ, הֶאָרַת פָּנִים, שִׁנּוּי לְטוֹבָה בְּמַצַּב הָרוּחַ, וְאָז לֹא יִשָּׁאֵר לְבַת זוּגָתְךָ אֶלָּא לְקַנֵּא בְּךָ וְלַחְשֹׁב עַל מִפְנֶה בְּחַיֶּיהָ.

וְעוֹד, הִצְמַד לְשִׁיטַת "וֶהֱוֵי דָּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת", וּזְכֹר כַּמָּה לְךָ הָיָה קָשֶׁה דֶּרֶךְ הַתשובה, וְכֵן חֶשְׁבֹּן מָה אִלּוּ הָיָה לְהֶפֶךְ שֶׁאִשְׁתְּךָ הָיְתָה חוֹזֶרֶת בִּתְשׁוּבָה וְאַתָּה הַמְסֹרָב. יִתָּכֵן וְתִתְקַף בְּלַעַג וְלָגְלוּג, כַּעַס וּמְרִירוּת יוֹם יוֹם, אוּלָם בְּיָדְךָ לַהֲפֹךְ אוֹיֵב לְאוֹהֵב, אוֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ, וּבְסַבְלָנוּת וּבֶאֱמוּנָה שֶׁכָּל מְנִיעָה, לַעַג וּבְזָיוֹן הוּא מִן הַשָּׁמַיִם לְנִסָּיוֹן, וּבַעֲמִידָתְךָ בּוֹ זוֹכֶה אַתָּה גַּם לְכַפֶּרֶת עֲוֹונוֹת שֶׁאֵין כְּמוֹ הַבְּזָיוֹן כְּמַעֲלָה לְכַפֶּרֶת הֶעָוֹון. וְזוֹכֶה אַתָּה בְּהַנְהָגָתְךָ הַסּוֹבְלָנִית בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר לְקַדֵּם אֶת אַנְשֵׁי בֵּיתְךָ שֶׁיָּשׁוּבוּ לְדַרְכְּךָ וּבָזֶה זְכִיתָ וְרַבִּים זְכִיתָ.

ב. פְּרֹט נוֹסָף וְחָשׁוּב עָלֶיךָ לְדַעַת כַּאֲשֶׁר נִתְקַל אַתָּה בְּהַפְרָעוֹת מֵהַבַּיִת, וְהוּא, שֶׁלֹּא לְהַפְרִיז בְּחֻמְרוֹת יְתֵרוֹת כְּלַפֵּי בְּנֵי הַבַּיִת. עֲמֹד עַל שֶׁלְּךָ וְהִתְעַקֵּשׁ עַל שֶׁלְּךָ אָמְנָם רַק בְּחִיּוּבִים שֶׁאֵין מָנוֹס מֵהֶם. אוּלָם עַקְשָׁנוּת בְּדִבְרֵי חֲסִידוּת וְכַדּוֹמֶה, יַהַרְסוּ לְךָ אֶת הַבַּיִת. וּמַהוּ גֶּדֶר חִיּוּב וּמַהוּ גֶּדֶר חֲסִידוּת, לְצֹרֶךְ כָּךְ חַיָּב אַתָּה הִתְיָעֲצוּת עִם רַב.

החוזר בתשובה טוב שילמד בלבד או גם שיעבד?

בַּעַל תשובה שֶׁעָבוֹדָתוֹ בֵּין נָשִׁים בְּוַדַּאי רָאוּי לִבְרֹחַ מִשָּׁם כָּל עוֹד נַפְשׁוֹ בּוֹ, וְלֹא לְהָבִיא עַצְמוֹ לִידֵי נִסָּיוֹן. וְאִם עֲבוֹדָתוֹ בְּמָקוֹם צָנוּעַ וּבֵין אֲנָשִׁים יְרֵאֵי שָׁמַיִם, אִם הוּא נָשׂוּי שֶׁחַיָּב לְפַרְנֵס אֶת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ בָּרוּר שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל הַנָּכוֹן, טוֹב תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁיְּגִיעַת שְׁנֵיהֶם מַשְׂכַּחַת עָוֹן. וְאִם הַמְדֻבָּר בְּרָווֹק, אִם מְסֻגָּל הוּא לְשֶׁבֶת יוֹם שָׁלֵם בַּיְשִׁיבָה, וְנַפְשׁוֹ חְשׁקָה בַּתּוֹרָה, בְּוַדַּאי מִן הָרָאוּי שֶׁיַּעֲזֹב הַכֹּל וְיִבַּסֵּס עַצְמוֹ קֹדֶם חֻפָּתוֹ בְּיוֹם שָׁלֵם שֶׁל תּוֹרָה, וְאִם אֵינוֹ מְסֻגָּל לְכָךְ, יִרְאֶה שֶׁאֶת עִקַּר הַשָּׁעוֹת הַפּוֹרִיּוֹת שֶׁל הַיּוֹם לְהַשְׁקִיעַ בַּתּוֹרָה, וְאֶת יֶתֶר שְׁעוֹתָיו הַנֶּחְלָשׁוֹת מִלִּמּוּד תּוֹרָה, יֵצֵא לְפָעָלוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ. זֶהוּ בְּדֶרֶךְ כְּלָל, אוּלָם לַפְּרָט - עֲשֵׂה לְךָ רַב וְהִסְתַּלֵּק מִן הַסָּפֵק.

מה המכשולות שטומן כח הרע לחוזר בתשובה?

א. לְהַתְחִיל מִיָּד עִם עֲנְיָנֵי חֲסִידוּת, וְלִרְאוֹתָם כְּעִקַּר הַדִּין.

חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה חַיָּב לְהַבְדִּיל בֵּין דְּבָרִים שֶׁהֵם חֲסִידוּת בִּלְבַד, לְבֵין דְּבָרִים שֶׁהֵם עִקַּר הַדִּין וְזֹאת לְכַמָּה סִבּוֹת: רֵאשִׁית, בְּדֶרֶךְ כְּלָל דְּבָרִים שֶׁהֵם עִקַּר הַדִּין קַל לְקַיְמָן וּלְהִזָּהֵר בָּהֶם, כְּגוֹן: שַׁבָּת, תְּפִלִּין, תְּפִלָּה וְכַיּוֹצֵא, וְאִלּוּ בְּמִלֵּי דַּחֲסִידוּת קָשֶׁה מְאֹד לַעֲמֹד בָּהֶם, וְאִם יִרְאֶה כְּעִקַּר הַדִּין תַּחְלֹשׁ דַּעְתּוֹ בְּמַעְיָדְתוֹ בָּהֶם בְּחָשְׁבוֹ נִכְשַׁלְתִּי בְּעִקַּר הַדִּין, וַחֲלִישׁוּת דַּעְתּוֹ זוֹ תְּבִיאֵהוּ לְהִדְרְדֵּר הָלְאָה וְלִפֹּל גַּם מִדְּבָרִים שֶׁהֵם עִקַּר הַדִּין. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁיֵּדַע שֶׁנִּכְשַׁל בְּמִלֵּי דַּחֲסִידוּת בִּלְבַד, לֹא תֵחְלֹשׁ דַּעְתּוֹ בִּהְיוֹתוֹ שׁוֹמֵר עֲדַיִן אֶת עִקְרֵי הַדִּינִים.

וְהוּא כְּדֶגְמַת פִּתּוּי הַנָּחָשׁ לְחַוָּה בְּהַעֲמָסָה עַל דִּבְרֵי ד' לְבִלְתִּי לֶאֱכֹל, גַּם לְבִלְתִּי נְגֹעַ וּמִכָּאן הָיָה נְפִילָתָם.

וְסִבָּה שְׁנִיָּה שֶׁעָלָיו לְהַבְדִּיל בֵּין חֲסִידוּת לְעִקַּר הַדִּין כְּדֵי לָדַעַת עַל מַה לְהִתְפַּשֵּׁר בְּשִׁעַת מַחֲלֹקֶת, וְאִם יַעֲשֶׂה אֶת הַמִּלֵּי דַּחֲסִידוּת כְּעִקַּר הַדִּין וְלֹא יִתְפַּשֵּׁר עֲלֵיהֶם, גּוֹרֵם הוּא לְעַצְמוֹ עֹמֶס נִסְיוֹנוֹת שֶׁיִּתָּכֵן וּלְבַסּוֹף יִקְרֹס תַּחְתָּם וְלֹא יוּכַל עָמוֹד, וְאִם יֵדַע שֶׁעַל מִלֵּי דַּחֲסִידוּתָא אֶפְשָׁר לְוַתֵּר וְאָסוּר לַעֲשׂוֹתָם מִפְּנֵי הַמַּחֲלוֹקוֹת וְכֵן מִפְּנֵי הַגַּאֲוָה, יִנָּצֵל.

ב. לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לִגְמֹר.

מִדֶּרֶךְ הַבַּעַל תשובה בִּתְחִלַּת דַּרְכּוֹ הַנִּלְהֶבֶת לִרְצוֹת שְׁלֵמוּת דַּוְקָא בִּזְמַן קָצָר, וְאִם לֹא מַשִּׂיגָהּ, רוֹאֶה עַצְמוֹ כְּלֹא יָצָלַח דָּחוּי וּמְרֻחָק, וְזוֹ טָעוּת בְּרוּרָה, וְכִי קַל לְהִשְׁתַּלֵּם בִּדְבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם וּבֵין אָדָם לַחֲבֵרוֹ בְּיָמִים אֲחָדִים, הֲרֵי זוֹ עֲבוֹדָה שֶׁל כָּל הַחַיִּים.

ג. זְהִירוּת בְּחֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ.

כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן עִם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה אֶת הַהַצְלָחוֹת, אוֹתָם יִסְפֹּר אוֹתָם יִרְשֹׁם וְלֹא אֶת הַכִּשָּׁלוֹנוֹת בִּלְבַד. וְיִתְבּוֹנֵן כַּמָּה הִתְקַדְּמוּת בָּרוּךְ ה' הִתְקַדֵּם מֵעָבְרוֹ הַקּוֹדֵם וְיַאֲמִין וְיַקְוֶה שֶׁרַק יַעֲלֶה וְיַעֲלֶה, אַחֶרֶת, יִכָּנֵס לַעֲצָבוּת וְיִפֹּל מֵהַכֹּל.

ד. דַּע אֶת כֹּחֲךָ וְאֶת כִּשְׁרוֹנוֹתֶיךָ.

בַּעַל תשובה שׁוֹאֵף לִהְיוֹת כְּאַחַד הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר, אֱמֶת נָכוֹן הוּא לִשְׁאֹף לִגְדוֹלוֹת, אֲבָל חַיָּב אָדָם לָדַעַת אֶת מְקוֹמוֹ וּלְהַתְחִיל לְמַעֲשֶׂה בְּהֶתְאֵם לִיכָלְתּוֹ וְלֹא בְּמַה שֶּׁמַּעֲבָר לִיכָלְתּוֹ, וְלָכֵן יַתְחִיל בְּקָטָן, כְּפִי כֹּחוֹ וְכִשְׁרוֹנוֹ, וְאַל יִשְׁבֹּר וְאַל יְקַנֵּא בַּמַּצְלִיחִים יוֹתֵר - לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ בְּגָלְלָם, כֵּיוָן שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בְּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו.

וְדָבָר בָּרוּר עָלֶיךָ לָדַעַת שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת ד' בַּנְּתוּנִים שֶׁיֵּשׁ לְךָ, הַפִּיזִיִּים וְהַנַּפְשִׁיִּים, וְאוֹתָם לְנַצֵּל בְּדַרְגָּה אַחַר דַּרְגָּה, כִּי "אֵיזֶהוּ עָשִׁיר הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ" - נֶאֱמַר גַּם בַּמּוּבָנִים הָרוּחָנִיִּים.

ה. מַה לִּלְמֹד?

לִלְמֹד צָרִיךְ הַכֹּל: תַּנַּ"ךְ, הֲלָכָה, מִשְׁנָה וְכוּ', אוּלָם כְּדֵי שֶׁיִּמָּתֵק וְיֵעָרֵב לְךָ הַלִּמּוּד אֲזַי לְמַה שֶּׁלִּבְּךָ חוֹשֵׁק וְנִמְשָׁךְ בְּיוֹתֵר, רוּץ אַחֲרָיו לִלְמֹד אוֹתוֹ בְּיוֹתֵר, וְזֶה סִימָן שֶׁמַּדְרִיכוֹ תִּתְעַלֶּה מַעְלָה מַעְלָה, וְהוּא יְהֵא הַקֶּרֶשׁ קְפִיצָה שֶׁלְּךָ לְהִתְעַלּוֹת יוֹתֵר בִּשְׁאָר תְּחוּמֵי הַתּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם.

ו. לֹא לִפֹּל לְעַצְבוּת עֵקֶב כִּשָּׁלוֹן.

הִזָּכְרוּ זֹאת וְצָרִיךְ לְשַׁנֵּן זֹאת תָּמִיד, חַיָּב אָדָם לִהְיוֹת לְמוּד מִלְחָמָה, וּבִפְרָט הַחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, לֹא לְהִתְפַּעֵל וְלִפֹּל עֵקֶב כִּשָּׁלוֹן. מַטָּרַת הַיֵּצֶר הָרַע בְּהַכְשִׁילוֹ אֶת הָאָדָם לֹא לְעָצֶם הָעֲבֵרָה אֶלָּא לַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת שֶׁתִּצְמַח בְּעִקְבוֹתֶיהָ וְדַרְכּוֹ לְהַפִּילוֹ לְנַמְרֵי. וְכָאן חַיָּבִים לִהְיוֹת עֲרָנִיִּים לְעָרְמַת הַיֵּצֶר הָרַע, וּלְהָבִין אִם נִכְשַׁלְתִּי בַּעֲבֵרָה גָּרֵידָא יֵשׁ לָהּ תִּקּוּן בְּנַקֵּל, אוּלַם אִם אֶתְעַצֵּב וְאֶפֹּל - זוֹ מַטָּרָתוֹ - אֶפֹּל נְפִילָה שֶׁסָּפֵק אִם אָקוּם מִמֶּנָּה.

ז. חֹסֶר יַחַס.

רַבּוֹת נִפְגָּעִים חוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה בְּגָלַל חֹסֶר יַחַס נָכוֹן מִצַּד לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה וְהַחֲרֵדִים, וְנֶחְלֶשֶׁת דַּעְתָּם מִכָּךְ מְאֹד. עֲלֵיכֶם לָדַעַת שֶׁאֶחָד מֵעִקְרֵי הַתשובה זוֹ "הַהַכְנָעָה", וְזוֹ גוּפָא תִּקּוּנוֹ, וְלָכֵן יֵשׁ לְךָ מִצִּדְּךָ לִרְאוֹת זֹאת כְּעִקָּר מִתִּקּוּנֵי תְּשׁוּבָתְךָ, וְלֹא לְהָגִיב בְּשׁוּם הַקְפָּדָה וּלְקַבֵּל בְּאַהֲבָה, וְאִדְרַבָּא מְסַיְּעִין לְךָ מִן הַשָּׁמַיִם לְהִדָּבֵק בְּהַכְנָעָה וְלִבְרֹחַ מֵהַגַּאֲוָה שֶׁהִיא תּוֹעֲבַת ד', וְלָכֵן עֲדִיף כָּךְ מֵאֲשֶׁר לְקַבֵּל כָּל הַיּוֹם טְפִיחָה עַל הַכָּתֵף בַּאֲמִירַת כָּל הַכָּבוֹד, אַשְׁרֶיךָ, מִי כָּמוֹךָ וְכַדּוֹמֶה.

ח. חֶלִּישׁוּת הַדַּעַת מֵרְאִית חֶסְרוֹנוֹת אֵצֶל בְּנֵי תּוֹרָה.

פְּעָמִים שֶׁרוֹאֶה הַחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה אֵיזֶה שֶׁהוּא כִּשָּׁלוֹן אֵצֶל בְּנֵי הַתּוֹרָה, וְתֵכֶף בּוֹעֵט וְנֶחְלֶשֶׁת דַּיְתּוֹ בְּאָמְרוֹ, אֲנִי עַכְשָׁו חָזַרְתִּי בִּתְשׁוּבָה וְנִזְהָר מִכָּךְ אוֹ כָּךְ, וְזֶה חֲרֵדִי כָּל יָמָיו וְאֵיךְ אֵינוֹ נִזְהָר בְּכָךְ אוֹ בְּכָךְ, וְנֶחְלֶשֶׁת דַּיְתּוֹ מִכָּךְ מְאֹד.

עָלֶיךָ לָדַעַת!

א. כָּל הַגָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ יִצְרוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, וְיִתְכֵּן וְיִצְרוֹ בְּדָבָר מְסֻיָּם זֶה גָּדוֹל מִשֶּׁלְּךָ.

ב. קָשֶׁה מְאֹד לָשִׂים אֶת הַדָּגֵשׁ לַעֲלִיָּה בְּכָל הַפְּרָטִים, וְכָל אֶחָד אוֹחֵז בְּכַמָּה פְּרָטִים וּבָהֶם מְדַקְדֵּק, וְיִתְכֵּן וְיֵשׁ לוֹ פְּרָטִים אֲחֵרִים שֶׁלֹּא הִגַּעְתָּ אַתָּה לְמַשָּׂהוּ מִמֶּנּוּ, וְאִלּוּ בַּפְּרָטִים שֶׁאַתָּה מְדַקְדֵּק בָּהֶם מְאֹד - אֵין הוּא כָּל כָּךְ מְדַקְדֵּק בָּהֶם.

ג. תְּבִין שֶׁזֶּהוּ אֶחָד מִנִּסְיוֹנוֹת וּפִתּוּי כֹּחַ הָרָע לְהַדִּיחֲךָ מֵהָאֱמֶת, כִּי אִם הָאֱמֶת בְּרוּרָה לְךָ, אִם כֵּן מִי יָכוֹל לְשַׁנּוֹת אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה וַחֲכָמֶיהָ, וּמַה לְּךָ אִם כֵּן לְהִתְבַּלְבֵּל מִפְּלוֹנִי אוֹ אַלְמוֹנִי שֶׁעוֹבְרִים עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, וְכִי חָזַרְתָּ בִּתְשׁוּבָה מִדְּמָיוֹת אֵלּוּ, שֶׁאַתָּה נֶחְלָשׁ מֵהֶם? הֲלֹא חָזַרְתָּ בִּתְשׁוּבָה מֵאֱמֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצַוֶּה עָלֶיהָ וְהִיא נִשְׁאֶרֶת כְּמוֹת שֶׁהִיא: תּוֹרַת ד' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ.

דורנו מכנה בשם דור התשובה, האם זו הגדרה נכונה?

הַגְדָּרָה הַרְבֵּה יוֹתֵר נְכוֹנָה יֵשׁ לְדוֹרֵנוּ וְהִיא דּוֹר הַבְּרוּר, בְּדוֹר זֶה נִצְרָפִים וּמִתְבָּרְרִים אֶחָד לְאֶחָד וְאַחַת לְאַחַת בְּבֵרוּרִים חַדִּים וְנוֹקְבִים הַמַּאְלִצִים אֶת הָאָדָם לְהַחְלִיט בְּאֹפֶן בָּרוּר לְאָן הוּא מִשְׁתַּיֵּךְ, הַאִם לַד' וּלְמַחֲנֵהוּ הַקָּדוֹשׁ, אוֹ לָרְחוֹב הַשָּׁטוּף בְּזִמָּה וּבִכְפִירָה. אֵין מִי שֶׁהַיּוֹם לֹא נִבְרָר, הֵן מִפְּאַת תִּקֻּף הַנִּסְיוֹנוֹת וּתְכִיפוּתָם, וְהֵן מִפְּאַת קְשֵׁי הַיִּסּוּרִים וְהַצָּרוֹת לְמִינֵיהֶם, כָּל זֶה לְמַעַן הַבֵּרוּר וְהַסֶּלֶקְצְיָה לְהוֹתִיר וּלְהַשְׁרִיד אֶת הַנּוֹתָרִים וְהַנִּשְׁאָרִים בִּירוּשָׁלַיִם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

אם על כל עברה מתגלגלים שוב לתקן, אימתי יהא קץ התקון לנפש?

נִשְׁמַת הָאָדָם מֻרְכֶּבֶת מִנִּיצוֹצוֹת רַבּוֹת, בְּכָל פַּעַם מְתַקֵּן הָאָדָם מִסְפַּר נִיצוֹצוֹת, וְכֵיוָן שֶׁתִּקְּנָם לֹא יָבוֹא עֲלֵיהֶם שׁוּב בְּגִלְגּוּל, וְאֵין בְּיָדוֹ אֲפִלּוּ לְפַגְּמָם אַחַר שֶׁכְּבָר תִּקְּנָם, וּמִמֵּילָא הָאָדָם רַק צוֹעֵד קָדִימָה וּמְתַקֵּן, וּבְכָל גִּלְגּוּל נוֹסָף מְתַקֵּן רַק אֶת מַה שֶּׁלֹּא תִּקֵּן מֵעוֹלָם. (ע"פ שער הגלגולים).

מה ומי הם המסיעים לחוזר בתשובה?

הַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת (יומא לח) נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים מְסַיְּעִים לוֹ. וּמְבֹאָר הָרַבֵּה בְּדִבְרֵי הָאָר"י בְּסוֹד הָעִבּוּר שֶׁהַחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה מִתְעַבֶּרֶת בּוֹ נִשְׁמַת צַדִּיק מְסֻיָּם וּלְסִבּוֹת מְסֻיָּמוֹת, כְּלוֹמַר לְמָה דַּוְקָא צַדִּיק זֶה וּלְאֵיזֶה סִבָּה וְכוּ', וּמְסַיַּעַת לוֹ לְהִתְגַּבֵּר עַל יְצָרָיו, וּמִכָּאן הַכֹּחַ הָעוֹטֶה אֶת הַחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה לְהַלְהִיבוֹ לְטוֹב. אוּלָם כָּל זֶה רַק לְסִיּוּעַ כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה נִשְׁאֶרֶת מֻטֶּלֶת עָלָיו.

האם מועילה תשובה לאחר שיבוא משיח?
לְמִי שֶׁלֹּא הִתְחִיל כְּלָל בִּתְשׁוּבָה וְדָחָה אוֹתָהּ מִיּוֹם לְיוֹם לֹא תְהֵא לוֹ תַּקָּנָה לְאַחַר בִּיאַת מָשִׁיחַ. אוּלָם מִי שֶׁהִתְחִיל בָּהּ אֶלָּא שֶׁנִּסְבּוֹת הַזְּמַן מְנָעוּהוּ מִלְּהַשְׁלִימָהּ, בְּבִיאַת מָשִׁיחַ תֻּשְׁלַם תְּשׁוּבָתוֹ. אֶלָּא שֶׁוַּדַּאי לֹא יְהֵא עֶרְכָּהּ רָם וְנִשָּׂא כְּמִי שֶׁשָּׁב עִם כָּל תֹּקֶף הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁאֶפְפוּהוּ. גַּם מִי שֶׁהִרְהֵר בֶּאֱמֶת בִּתְשׁוּבָה וּמַצְפּוּנוֹ הָיָה נוֹקְפוֹ מְאֹד עַל מַעֲשָׂיו וְלֹא הִסְפִּיק לְיַשֵּׁם אֶת תְּשׁוּבָתוֹ מֵאֲנָס נִסְבּוֹתָיו - יְהֵא לוֹ תִּקּוּן לְאַחַר בִּיאַת מָשִׁיחַ, וְכַנַּ"ל בְּעֵרֶךְ פָּחוּת מֵחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה בְּפֹעַל מַמָּשׁ קֹדֶם בִּיאַת מָשִׁיחַ. (ע"פ "מכתבי תורה" לרבי מסאטמר).

אדם שהתחיל בתשובה ונסתלק מן העולם באמצע, מה נהיה בדינו?
אָדָם שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ סֵדֶר תשובה, וּמְקַבֵּל בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ שֶׁיִּתְנַהֵג כָּל יָמָיו בִּתְשׁוּבָה, וּמָסַר נַפְשׁוֹ כַּמָּה פְּעָמִים לְמַעַן תְּשׁוּבָתוֹ, הֲגַם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְתַקֵּן הַכֹּל כִּי נִסְתַּלֵּק בָּאֶמְצַע, נֶחְשָׁב לוֹ כְּאִלּוּ נָהַג בְּדֶרֶךְ זוֹ עוֹד שָׁנִים רַבּוֹת וְתִקֵּן נַפְשׁוֹ בְּתַכְלִית, אִם גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֱמִתּוּת לִבָּבוֹ שֶׁל זֶה הָאִישׁ וְהַחְלָטָתוֹ לִנְהֹג כָּךְ תָּמִיד. (הרוקח, ראשית חכמה, של"ה, ועוד). לָכֵן גַּם זָקֵן וְחָלוּשׁ לֹא יִתְיָאֵשׁ מֵהַתשובה וְיַעֲשֶׂה אֶת אֲשֶׁר בְּיכָלְתּוֹ לַעֲשׂוֹת. כִּי מַה לִּי מֵת הָאָדָם בְּאֶמְצַע תְּשׁוּבָתוֹ, אוֹ שֶׁזָּקֵן אוֹ חוֹלֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁלִימָהּ, הָעִקָּר הוּא הַהַחְלָטָה.

מובא בספרים להרהר בתשובה קדם כל למוד ותפלה, מה תועלתו של הרהור בעלמא?
אָמְנָם נָכוֹן, כְּדֵי לְהִבָּדֵל מֵהָרַע לְגַמְרֵי צָרִיךְ תשובה גְּמוּרָה, אָמְנָם יֶשְׁנָהּ הִבְדָּלוּת זְמַנִּית מֵהָרַע, וּבְהִרְהוּר תשובה לְפָחוֹת נִבְדָּל הָאָדָם מֵהָרַע זְמַנִּית וְיֶשְׁנָהּ עֲלֵיָה לְתוֹרָתוֹ וּלְלִמּוּדוֹ. לָכֵן אַל יְזַלְזֵל בְּהִרְהוּר תשובה בֶּאֱמֶת - קֹדֶם כֹּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, כִּי בְּכָךְ תַּעֲלֶה תּוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ (שומר אמונים).

כיצד ידע האדם שנכנס הוא בשערי תשובה?
בְּ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" מֵבִיא סִימָן לָכָךְ. וְהוּא אִם עוֹלִים לָאָדָם בְּזִכְרוֹנוֹ כָּל מִינֵי עֲבֵרוֹת יְשָׁנוֹת שֶׁנִּשְׁכְּחוּ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, שֶׁזְּמַן רַב לֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם, וּבִשְׁעַת תְּשׁוּבָתוֹ עוֹלִים וְצָצִים כֻּלָּם לְהַזְכִּירוֹ עֲלֵיהֶם לָשׁוּב מֵהֶם, זֶהוּ סִימָן שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם חֻפְּצִים בִּתְשׁוּבָתוֹ וּמְסַיְּעִים לוֹ לְתַקֵּן אֶת הַנִּסְתָּרוֹת מִמֶּנּוּ.

מה יעשה אדם שהתמרמרות התשובה מביאתו לעצבות?
יַקְצִיב זְמַן מְסֻיָּם לַתשובה, וּבְאוֹתוֹ זְמַן יְהֵא בְּהִתְמַרְמְרוּת עַל עֲוֹונוֹתָיו וְיֶתֶר הַיּוֹם יַסִּיחַ דַּיְעָתּוֹ לְדִבְרֵי תּוֹרָה הַמְשַׂמְּחִים אֶת הַלֵּב. אֲבָל חָלִילָה לְמָנַע מֵהִרְהוּרֵי תשובה מֵחֲמַת עַצְבוּת, כִּי אוֹתָהּ עַצְבוּת נוֹבַעַת מִכֹּחַ הָרָע הַמִּתְנַתֵּק מִמְּךָ עַל יְדֵי תְּשׁוּבָתְךָ, וְלָכֵן יֶשְׁנָהּ מִין הַרְגָּשַׁת רֵיקָנוּת, מַה נִּשְׁאַר לִי בָּעוֹלָם, הֲרֵי הַתַּעֲנוּגוֹת אֲסוּרוֹת וְכוּ' וְכוּ', אֲבָל כָּאן

סוֹד הַשִּׂמְחָה הָאֲמִתִּית. שֶׁבָּאָה רַק עַל יְדֵי הִתְנַתְּקוּת מִשִּׂמְחָה דְּסִטְרָא אַחֲרָא, וְלָכֵן יַחְזִיק מַעֲמָד בִּשְׁלֵב הַהִתְנַתְּקוּת מֵהָרַע הַגּוֹרֵר עַצְבוּת בְּעִקְבוֹתָיו, וּלְבַסּוֹף יֵהָנֶה בְּשִׂמְחָה אֲמִתִּית הַטְּמוּנָה בַּתּוֹרָה וּמִצְווֹת. ("שומר אמונים" מאמר "צהלי ורוני").

מנין עולים חרטות והרהורי תשובה בלבות הבני אדם?

דְּפִיקוֹת הַתשובה בְּלִבּוֹת הַבְּנֵי אָדָם אֵלּוּ הֵמָּה שִׁדּוּרִים יְשִׁירִים מֵה' יִתְבָּרַךְ לְלִבּוֹתָם, קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק פִּתְחִי לִי וְכוּ', וְאַשְׁרֵי מִי שֶׁתּוֹפְסָם וְנֶאֱחָז בָּהֶם, כִּי אִם מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם יַגִּיעַ לְמַצָּב שֶׁכְּשֶׁהוּא יִרְצֶה בֶּאֱמֶת לָשׁוּב יִקְשֶׁה עָלָיו הַדָּבָר מְאֹד, וְעָלוּל הוּא לְהַגִּיעַ לְמַה שֶּׁנֶּאֱמַר: נִמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוֹדִי - וְדוֹדִי חָמַק עָבַר בַּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ. וְלָכֵן עֵצָה, תֵּכֶף כְּשֶׁהִרְהוּר טוֹב צוֹמֵחַ בְּלִבְּךָ תְּיַשְּׁמוֹ בְּאֵיזֶה מַעֲשֶׂה טוֹב, כְּלִמּוּד תּוֹרָה אוֹ חֶסֶד וְכַדּוֹמֶה, כְּדֵי שֶׁיָּחוּל הַהִרְהוּר עַל אֵיזֶה שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה וְיהֵא בַּר קַיָּמָא, אַחֶרֶת יִפָּרַח וְאֵינֶנּוּ. ("שומר אמונים" בשם הבעש"ט).

מהו דרך תקון המעות המעלה ביותר?

זְכוּי הָרַבִּים, וּבְמֵיָחֵד אִם בַּמֶּה שֶׁחָטָא הוּא - מַצִּיל אֲחֵרִים, אֵין תִּקּוּן הַמְעָוֶת יוֹתֵר מִזֶּה. גמ' - "צַדִּיקִים בַּמֶּה שֶׁחוֹטְאִים בּוֹ מִתְכַּפְּרִים"

מה עקר התקון לחטאי עריות, חלול שבת, הפלות, פריצות?

בֶּאֱמֶת בְּיָמִים עָבְרוּ שֶׁהָיוּ עַם יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲמָדָם וּמִשְׁמַרְתָּם מִשְׁמֶרֶת-הַקֹּדֶשׁ, הָיָה הַתִּקּוּן לָעֲוונוֹת שֶׁכְּאֵלֶּה קָשֶׁה מִנְּשֹׂא, אוּלָם בְּדוֹרֵנוּ שֶׁרַבִּים מֵעַם יִשְׂרָאֵל טוֹעִים וְנִכְשָׁלִים בַּעֲוונוֹת חֲמוּרִים, הֲרֵי שֶׁכָּל הַחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה יֶשְׁנָהּ לְפָנָיו דֶּרֶךְ פְּשׁוּטָה לְתַקֵּן אֶת מְעָוֶתוֹ בְּקַלּוּת, שֶׁלֹּא עַל יְדֵי יִסּוּרִים, תַּעֲנִיּוֹת וְסִגּוּפִים, אֶלָּא פָּשׁוּט לְזַכּוֹת וּלְהַצִּיל אֶת אֲחֵיו הַטּוֹעִים. אִם זֶה אָחִיו, אֲחִיוֹתָיו, הוֹרָיו, בָּנָיו, גִּיסָיו, קְרוֹבָיו, חֲבֵרָיו וִידִידָיו.

וְזֹאת עָלֵינוּ לְהָבִין, מַה שָּׁוֶה לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁתִּסְתַּגֵּף וְתִתְעַנֶּה וּתְתַקֵּן אֶת עַצְמְךָ, הֲלֹא בְּכָךְ תַּקְרִיב לוֹ נֶפֶשׁ אַחַת בִּלְבַד, לְעֻמַּת שֶׁבִּמְקוֹם זֶה תָּבִיא לוֹ נְפָשׁוֹת רַבּוֹת טוֹעוֹת מִדַּרְכּוֹ הַתּוֹרָה, וְיִזְקֹף לְזְכוּתְךָ קְרֻבָּנוֹת רַבִּים שֶׁהִקְרַבְתָּ לְמַעֲנוֹ, וּזְכוּת הָרַבִּים שֶׁל הֲשָׁבַת הַטּוֹעִים שֶׁהֲשַׁבְתָּ, הִיא הַתִּקּוּן הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת לְךָ עַל עֲוונוֹתֶיךָ, וְכַמּוּבָן שֶׁזֹּאת מִבְּלִי שֶׁתִּתְפַּגַּע שְׁלֵמוּת עַצְמְךָ בְּתוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

כיצד יכול אני להחזיר בתשובה?

לֹא רַק מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָשׁוֹן לִמּוּדִים וּמְחוֹנָן הוּא בְּכִשָּׁר דִּבּוּר וּבְהַרְצָאוֹת מְרַתְּקוֹת יָכוֹל לְהַחְזִיר בִּתְשׁוּבָה, גַּם הַפָּשׁוּט בְּיוֹתֵר שֶׁבְּקִשֵּׁי יוֹדֵעַ קְרוֹא וּכְתוֹב יָכוֹל לְהַחְזִיר בִּתְשׁוּבָה וּבָאֻפַנִּים דִּלְהַלָּן:

א. לְאַרְגֵּן חוּגֵי בַּיִת בְּבֵיתוֹ אוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

ב. לִרְכֹּשׁ חוֹבְרוֹת הַסִּבָּרָה בְּנוֹשְׂאֵי יַהֲדוּת שׁוֹנִים, כְּגוֹן: טָהֳרַת הַמִּשְׁפָּחָה, צְנִיעוּת, הַפָּלוֹת, שְׁמִירַת שַׁבָּת וְכִיּוֹצֵא, וּלְפַזְּרָם בֵּין בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וּקְרוֹבָיו.

ג. לְהַשְׁפִּיעַ בְּלָשׁוֹן רַכָּה בְּשִׂיחוֹת פְּרָטִיּוֹת פַּעַם עִם זֶה וּפַעַם עִם זֹאת וּלְשַׁכְנְעָם לִשְׁמִירַת יַהֲדוּת.

ד. לִתְרֹם צְדָקָה לְאִרְגּוּנֵי תשובה, הַפָּצַת סִפְרֵי יַהֲדוּת, קַלָּטוֹת וְכַדּוֹמֶה.

ה. לְהִתְעַנְיֵן אֵצֶל מְנַהֲלוֹת טָהֳרַת הַמִּשְׁפָּחָה וְכַדּוֹמֶה, לְאֵיזֶה תַּפְקִיד מְסֻיָּם שֶׁהִנֵּךְ מוּכָנָה שִׁיַּטִּילוּ עָלַיִךְ.

ו. לְהַשְׁפִּיעַ וּלְהַפְנוֹת צְעִירִים וְחוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה לִפְעִילִים, לְמִדְרָשִׁיּוֹת וּלְסֶמִינָרִים, וּלְסַיֵּעַ בְּיָדָם כְּכָל הָאֶפְשָׁר כְּדֵי לְקָרְבָם לַיַּהֲדוּת.

מהם עקרי תקוני פגם הברית?

א. מִקְוֶה - זְהִירוּת בְּטָבִילַת הַמִּקְוֶה - וּמוֹעִיל בְּתַנַּאי שֶׁיִּשָּׁמֵר מִלְּהִסְתַּכֵּל בַּאֲנָשִׁים עֲרוּמִים וּבִפְרָט בְּמִילָתָם, כִּי אִם בָּא לִידֵי הִרְהוּר יוֹתֵר טוֹב שֶׁלֹּא הָיָה הוֹלֵךְ.

ב. פִּדְיוֹן פ"ד תַּעֲנִיּוֹת - תִּקּוּן לְזֶרַע לְבַטָּלָה, לְמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְצוּם, שֶׁיְּצוּם יוֹם אֶחָד וּבְאוֹתוֹ יוֹם יַעֲשֶׂה פִּדְיוֹן תַּעֲנִיּוֹת, וְסֵדֶר הַפִּדְיוֹן שֶׁאִם חָטָא בְּאוֹתוֹ עָוֹן הַרְבֵּה פְּעָמִים דַּי שֶׁיְּחַשְּׁבֵן שִׁעוּר הַפִּדְיוֹן עַל ג' פְּעָמִים בִּלְבַד, וּסְכוּם פִּדְיוֹן תַּעֲנִית אַחַת בְּעֵרֶךְ 2 שְׁקָלִים, לְדֻגְמָא: הָרוֹצֶה לְפַדּוֹת סְכוּם פ"ד תַּעֲנִיּוֹת שֶׁקִּבֵּל הָאֲרי"י לְפִגּוּם זֶרַע לְבַטָּלָה יַעֲשֶׂה כָּךְ:
2 שְׁקָלִים ה 84 ה 3 פְּעָמִים = 504 ש"ח.
זֶהוּ סְכוּם פִּדְיוֹן תַּעֲנִיּוֹת לשז"ל, וּכְמוֹ כֵן לִשְׁאָר הָעֲבֵרוֹת וּפְרָטֵי אוֹתָם בְּסִדְרָם וּבְפִדְיוֹנָם בְּפֵרוּט מְפֹרָט בְּסִפְרֵי "בְּרִית יִשְׂרָאֵל".

ג. דְּמָעוֹת - בְּכָל דִּמְעָה מְתַקֵּן טִפָּה אַחַת שֶׁיְּצָאָה בְּאִסּוּר.

ד. בַּקָּשָׁה הַמּוּבֵאת בַּסִּדּוּרִים בְּבִרְכַּת "תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ" וְזֶה נֶסְחָהּ: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ האו"א שֶׁכָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁיְּצָאָה מִמֶּנִּי לְבַטָּלָה בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד בֵּין עֵר בֵּין יָשֵׁן בֵּין עַל יְדֵי בֵּין עַל יְדֵי אֲחֵרִים - שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מְצוָה, עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַיּוֹצֵא מִפְּסוּק חַיִל בָּלַע וַיְקִאֶנּוּ (חב"ו) שֶׁתַּחֲזִירֶנָּה לִמְקוֹמָהּ בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ".

ה. זְהִירוּת וְדִקְדּוּק בְּחֻבּוֹת וְאוֹתִיּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל קֹדֶם שַׁחֲרִית, שַׁחֲרִית, עַרְבִית, וְשֶׁעַל הַמִּטָּה. וּכְמוֹ כֵן לֶאֱמֹרָהּ בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי וְהוּא תִּקּוּן גָּדוֹל וְעָצוּם.
חֲמִשָּׁה תִּקּוּנִים שֶׁהִזְכִּירָנוּ הֵמָּה מַסְקְנוֹתָיו שֶׁל הרה"ק "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים".

ו. עֶצֶם עֲזִיבַת הַחֵטְא וְהִתְנַתְּקוּתוֹ מֵהַהַתָּאָוָה הוּא גּוּפָא הַתִּקּוּן הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר. (הסטייפלר במכתבים).

ז. תשובה עִלָּאָה, מוּבָא שֶׁעַל פְּנֵם הַבְּרִית לֹא מוֹעִיל תשובה תַּתָּאָה אֶלָּא רַק תשובה עִלָּאָה, וּפֵרוּשָׁהּ תשובה בְּמִסִּירוּת - דְּהַיְנוּ הֶגֶם שֶׁקָּשֶׁה יִתְאַמֵּץ מֵעַל כֹּחוֹ, בִּתְפִלָּה, בִּצְדָקָה, וּבְכָל הַנֶּאֱמָר בַּתִּקּוּנִים שֶׁהִזְכַּרְנוּ. (טהרת הקודש).

מתי להתיחס לטמאת מקרה לילה?

מִקְרֶה לַיְלָה יֶשְׁנוֹ מִכַּמָּה סִבּוֹת. בְּחָלְקָם אֵין מַה לְהִתְיַחֵס לַמִּקְרֶה כְּעָווֹן כְּלָל. כְּגוֹן:

א. מֵחֲמַת אֲכִילָה מְרֻבָּה. (אלא שמזה צריך להזהר לכתחילה שלא יבוא לידי כך).

ב. מֵחֲמַת טֹרַח וַעֲיֵפוּת הַדֶּרֶךְ.

ג. מִסִּבַּת חֹלִי וְחֻלְשָׁה.

מִקְרֶה לַיְלָה הַמַּאֲחִיז טֻמְאָה בָּאָדָם וְיֵשׁ לְתַקְּנוֹ הוּא מִסִּבּוֹת דִּלְהַלָּן:

א. רְאִיּוֹת אֲסוּרוֹת בְּנָשִׁים וְכַדּוֹמֶה.

ב. דִּבּוּרִים אֲסוּרִים כְּלָשׁוֹן הָרַע וְשֶׁקֶר.

ג. רִבּוּי שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה וְאַף שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה אוֹתָהּ כְּמוֹ דִּבּוּר בַּטֶּלֶפוֹן. (טהרת הקודש).

מהו תקון מקרה לילה?

רֵאשִׁית שֶׁלֹּא לְהִתְעַצֵּב וְלִדְאֹג מִזֶּה, כֵּיוָן שֶׁהָעֶצֶב וְהַדְּאָגָה מִמִּקְרֶה לַיְלָה מַגְבִּירוֹת אֶת הִתְגָּרוּת הַחִיצוֹנִים לְהַחְטִיא. אֶלָּא יִפְעַל לְתַקֵּן בְּמָקוֹם לִדְאֹג, וְעִקַּר הַתִּקּוּן בְּנָקֵל הוּא - אִם נַעֲשָׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם דַּוְקָא.

א. לְהִזְהֵר לִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁל הַמִּקְרֶה, וְיַקְדִּים הַטְּבִילָה כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר.

ב. לִתֵּן צְדָקָה.

ג. תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַמְפֻרְסָם למוהר"ן מִבְּרֶסְלֶב.
(טהרת הקודש)

את מי מנסה היצר להחטיא במקרה לילה?

דַּוְקָא מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל לְתַקֵּן אֶת פְּגָמֵי בְּרִית שֶׁלּוֹ, אוֹתוֹ מְנַסֶּה הַיֵּצֶר לְהַפִּיל בְּמִקְרֶה לַיְלָה לְיֵאָשׁוֹ וּלְעַצְּבוֹ, וְלָכֵן הָעִקַּר שֶׁלֹּא לִדְאֹג וּלְהִתְעַצֵּב מִזֶּה, וְגַם אִם קוֹרֶה לוֹ זֹאת לַיְלָה אַחַר לַיְלָה, יַעֲשֶׂה תִּקּוּנִים הַנַּ"ל וְלֹא יֵחַת כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּא מִכָּאן מוּכָח שֶׁנִּכְנַס הוּא בְּדַרְכֵי הַתשובה, כִּי אִלּוּ לְרָשָׁעִים שֶׁפּוֹגְמִים בְּמֵזִיד אֶת נַפְשָׁם אֵין יוֹדְעִים אֲפִלּוּ - מִזֶּה כְּלָל, וְאֵין כֹּחַ הָרָע מִתְאַמֵּץ לְהַפִּילָם לְדָבָר קַל, אַחַר שֶׁהֵם בִּרְשׁוּתוֹ בַּחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת. (שם בשם החיד"א).

כיצד להנצל ממקרה לילה?

א. יַשְׁבִּיעַ עַצְמוֹ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה קֹדֶם שֶׁיִּישַׁן, וְעָדִיף לִלְמֹד מִשְׁנָיוֹת, עֵין יַעֲקֹב, תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ, וְכֹחָם גָּדוֹל לְהַצִּיל מִמִּקְרֶה לַיְלָה.

ב. קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה בְּכַוָּנָה וּכְמַאֲמַר הַגְּמָרָא בִּבְרָכוֹת "כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ - מַזִּיקִין בְּדָלִין מִמֶּנּוּ".

ג. יִישַׁן בְּשִׂמְחָה וְלֹא מִתּוֹךְ עֶצֶב וּדְאָגָה פֶּן יִקָּרֵהוּ אָסוֹן כִּי אָז מִתְגָּרִין בּוֹ בְּיוֹתֵר, לָכֵן יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִזֶּה לְגַמְרֵי וְיִישַׁן מִתּוֹךְ אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן.
("טהרת הקודש")

מהן הסגלות להנצל ממקרה לילה?

א. יֶשׁ אֶבֶן מִפַּחַת כְּרִיתוֹ כְּשֶׁיֵּשׁן. וְיכַוֵּן בְּשֵׁם יו"ד ה"א וא"ו ה"א גִּימַטְרִיָּא אֶבֶן.

ב. יֹאמַר שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים, וְיֵשׁ בּוֹ 5 פְּעָמִים שֵׁם הֶוָיָה, וְיכַוֵּן בְּשֵׁם הֶוָיָה הָרִאשׁוֹן בַּשֵּׁם עזריאל, וּבְשֵׁם הֶוָיָה שֵׁנִי בַּשֵּׁם שמריאל, וּבְשֵׁם הֶוָיָה שְׁלִישִׁי בַּשֵּׁם צדקיאל, וּבְשֵׁם הֶוָיָה רְבִיעִי בַּשֵּׁם ישראל, וּבְשֵׁם הֶוָיָה חֲמִישִׁי בַּשֵּׁם יהדריאל, וְאַחַר כָּךְ יְכַוֵּן בְּ5-אוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הַבָּאִים לְאַחַר שְׁמוֹת הַהֶוָיָה שֶׁרָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁלָּהֶם שֵׁם עוֹשֶׂה, שׁוֹמְרֶךָ, צִלְּךָ, יִשְׁמָרְךָ, יִשְׁמֹר = עשצ"יי וְיוֹעִיל מְאֹד לְהִנָּצֵל מִמִּקָּרֶה לַיְלָה.

ג. סְגֻלָּה בְּדוּקָה לוֹמַר ג' פְּעָמִים - פִּי, פִּי, פִּי, וְהוּא שֵׁם קָדוֹשׁ וְנוֹרָא לְהַצִּיל מִמִּקָּרֶה לַיְלָה.

ד. יִשְׁכַּב כָּל הַלַּיְלָה עַל צַד שְׂמֹאל לְהַכְנִיעַ הַסִּטְרָא אַחְרָא, וּבִפְרָט יִזָּהֵר מִלִּשְׁכַּב עַל הַבֶּטֶן אוֹ עַל הַגַּב.

ה. יִזָּהֵר לֹא לִישֹׁן יְחִידִי בְּחֶדֶר אֶחָד.

ו. לִשְׁכַּב עִם טַלִּית קָטָן.

ז. שֶׁלֹּא יִהְיוּ סְבִיב מִטָּתוֹ כֵּלִים מְאוּסִים.

ח. שֶׁלֹּא יִהְיוּ סְבִיב מְרָאשׁוֹתָיו מְנָעָלִים אוֹ מְכֻנָסַיִם.

ט. שֶׁלֹּא יְהֵא עָלָיו בַּרְזֶל בִּשְׁעַת שְׁנָתוֹ.

י. יְצַיֵּר שֵׁם הֶוָיָה וְיִישַׁן מִתּוֹךְ מַחְשָׁבָה בְּשֵׁם קָדוֹשׁ זֶה.
(טהרת הקודש)

מאין נצמחים ההרהורים הרעים בעל כרחו של אדם?

מִפְּנָמְיו הַקּוֹדְמִים. וְעֶצֶם זֶה שֶׁמִּצְטַעֵר מֵהֶם וְאֵינוֹ רוֹצֶה בָּהֶם זֶהוּ תִּקּוּנָם. כִּי יֵשׁ לָדַעַת, מַחְשָׁבָה רָעָה אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת לְמַעֲשֶׂה, אָדָם שֶׁחָשַׁב לִגְנֹב וְלֹא גָּנַב אֵינוֹ נֶעֱנָשׁ עַל מַחְשַׁבְתּוֹ. אוּלָם יֶשְׁנָן מַחְשָׁבוֹת שֶׁהֵן הֵן גּוּפֵי עֲבֵרָה גַּם לְלֹא מַעֲשֶׂה. הִרְהוּרֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְהִרְהוּרֵי זְנוּת. וְאִם כֵּן מַחְשָׁבוֹת אֵלּוּ שֶׁמִּצַּד עַצְמָם הִנָּם אֲסוּרוֹת - צְרִיכוֹת תִּקּוּן, וּמַהוּ תִּקּוּנָם שֶׁיָּבוֹאוּ שׁוּב לְמֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם וַאֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁנִים רַבּוֹת וְיִצְטַיְּרוּ בְּמֹחוֹ, וּבִפְרָט בְּשָׁעַת

הַתְּפִלָּה, וּבְעֶצֶם זֶה שֶׁיִּצְטַעֵר מֵהֶם בְּמָקוֹם שֶׁפַּעַם הִתְעַנֵּג עֲלֵיהֶם - יְכַפֵּר עֲוֹונוֹ. וְכֵן בְּעֶצֶם זֶה שֶׁיִּסְיט מַחְשַׁבְתּוֹ מֵהֶם לִקְדֻשָּׁה זֶהוּ תִּקּוּנָם.

לָכֵן אַל יָקוּץ וְיִלְאֶה הָאָדָם מֵהַתְקָפוֹת הָרְהוּרִים רָעִים שֶׁל כְּפִירָה וּזְנוּת, כִּי הֵמָּה בָּאִים לְהִתַּקֵּן אֶצְלוֹ בָּזֶה גּוּפָא שֶׁמְּצַעֲרִים אוֹתוֹ וְהוּא מִצְטַעֵר וּמַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם, מִתַּקְּנִים הֵמָּה אַחַת לְאַחַת, וְסוֹף שֶׁיִּפְסְקוּ מִלָּבוֹא בְּמֹחוֹ וּלְצַעֲרוֹ, וְהָעֵצָה לֹא לְהִלָּחֵץ מֵהֶם וְלֹא לְהִכָּנֵס בְּגָלְלָם לְמֻתָּח וְעַצְבָּנוּת, אֶלָּא בְּרִגִיעָה וּבְשַׁלְוָה יְגָרְשֵׁם מִמֹּחוֹ.

כיצד ינצל האדם ממחשבות רעות ככפירה וזנות?

א. עֵסֶק הַתּוֹרָה, אָמַר רַבִּי יוֹסִי כַּד חָמֵי בַּר נַשׁ דְּהַרְהוּרִין בִּישִׁין אָתְיִן לְגַבֵּיהּ, יִתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְתָא וּכְדֵין יִתְעַבְּרוּן מִינֵיהּ, (זהר וישב קי"צ). תַּרְגּוּם: כְּשֶׁרוֹאֶה אָדָם שֶׁהָרְהוּרִין רָעִים בָּאִים אֶצְלוֹ - יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְיַעַבְרוּ מִמֶּנּוּ.

ב. יְשַׁנֵּן אֵיזֶה לִמּוּד בְּעַל פֶּה כְּגוֹן חֵלֶק מִמַּסֶּכֶת, פְּרָקֵי מִשְׁנָיוֹת, וּכְשֶׁהוֹלֵךְ בַּשּׁוּק וְהָרְהוּרִים תּוֹקְפִים אוֹתוֹ יְשַׁנֵּן בְּעַל פֶּה.

ג. סְגֻלָּה לְהִנָּצֵל מֵהָרְהוּרֵי עֲבֵרָה, יִסְתַּכֵּל בְּעֵינָיו עַל דֹּפֶן חָטְמוֹ הַשְּׂמָאלִי (ברכות נ"ה).

ד. יִנְעַץ גֻּדְלֵי אֶצְבְּעוֹת רַגְלָיו בָּאָרֶץ וְיִתְלֶה גּוּפוֹ עֲלֵיהֶן מִבִּלִי לִסְמֹךְ בַּכֹּתֶל (ספר חסידים).

ה. כְּשֶׁנִּתְקָף בְּהָרְהוּרִים רָעִים יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ וִידַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּעֲבֹר הָהָרְהוּר (ספר חסידים).

ו. יֵלֵךְ לַחוּץ וְיֵצֵא מֵאוֹתוֹ בַּיִת לִזְמַן מָה לְהָפִיג הָהָרְהוּר כִּי לִפְעָמִים הַמָּקוֹם גּוֹרֵם (ספר חסידים).

ז. טְבִילָה בְּמַיִם קָרִים, וּלְפָחוֹת אֶת יָדָיו וְרַגְלָיו כְּשֶׁיַּכְנִיסֵם בְּמַיִם קָרִים יְבֻטְּלוּ הָרְהוּרִים מִמֶּנּוּ (ספר חסידים).

ח. אִם נִטְפָּל לוֹ יִצְרוֹ בְּהָרְהוּרִים רָעִים בְּבֵית הַכִּסֵּא אוֹ בְּבֵית הַמִּרְחָץ יֶשְׁנוֹ הֶוֵּתֵר לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה. (ספר חסידים ומובא כן במגן אברהם אורח חיים סימן פו ס"ק ד').

ט. יַעֲשֶׂה סִגּוּף קָטָן בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְקָל בְּהָרְהוּרִים כְּגוֹן יִצְבֹּט אֶת יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ וְכַדּוֹמֶה (שומר אמונים).

י. יַעֲשֶׂה - לְדָוִד בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת טַעֲמוֹ- כְּמַעֲשֵׂה דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּהוֹרַדַת רִירוֹ עַל זְקָנוֹ אוֹ מַעֲשֵׂה שְׁטוּת אַחֵר (כמובן שלא בפני אנשים) וְיוֹעִיל מְאֹד לְסַלֵּק הַהָרְהוּרִים מֵעָלָיו (שומר אמונים).

יא. יִדֹּר סְכוּם לִצְדָקָה. (שם)

יב. יְהַרְהֵר בִּתְשׁוּבָה עַל הֶעָבָר וְיֹאמַין שֶׁאֵלּוּ הַהָרְהוּרִים בָּאוּ מִפְּגָמָיו צ וְיִסְתַּלְּקוּ. (שם)

יג. יְזַהֵר מֵעֶצֶב וּמָרָה שְׁחֹרָה שֶׁהֵמָּה הַמַּזִּכִּירִים אֶת הַהֶרְהוּרִים הָרָעִים. (שם)

יד. יְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ מְסִירוּת נֶפֶשׁ, לְמָסֹר נַפְשׁוֹ לַה' בְּמִיתָה, וְזוֹ עֵצָה נִפְלָאָה לְסַלֵּק הַהֶרְהוּרִים (פלא יועץ).

טו. בְּטוּל הַבְּחִירָה - שֶׁיֹּאמַר בִּתְפִלָּה לַה' שֶׁמּוֹכָן לְוַתֵּר עַל שִׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא וְרַק שֶׁיְּנִיחֵנוּ הַיֵּצֶר וּמוֹעִיל מְאֹד (עבודת ישראל - מקוז'ניץ).

כיצד הדרך הנכונה בהנהגת התעניות?

כְּבָר כָּתְבוּ גְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין לָאֲחֹז בְּשִׁיטַת הַתַּעֲנִיּוֹת בְּפֹעַל, וּלְעֻמָּתָם יֶשְׁנָם הַסּוֹבְרִים שֶׁהַתִּקּוּן בְּתַעֲנִיּוֹת דַּוְקָא. וְאֵינָנוּ בָּאִים לְהַכְרִיעַ בְּדָבָר זֶה, וְרַק נָבִיא דִּבְרֵי הגה"ק "פֶּלֶא יוֹעֵץ" שֶׁהָלַךְ בַּדֶּרֶךְ הַמְמֻצַּעַת, וְזֶהוּ תֹּכֶן דְּבָרָיו: בְּאֵיזוֹ שָׁנָה אוֹ בְּאֵיזֶה זְמַן מֵהַשָּׁנָה, כְּגוֹן בִּימֵי אֱלוּל וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תשובה, וימֵי הַשּׁוֹבָבִי"ם, יִתְעַנֶּה, וְאַף שֶׁלֹּא יוּכַל לִלְמֹד אָז בְּעִיּוּן - יִלְמֹד בְּגִרְסָא, זוה"ק, מוּסָרִים, תְּהִלִּים, וּבִשְׁאָר יְמֵי הַשָּׁנָה יִלְמַד בְּעִיּוּן כְּדַרְכּוֹ וְיִמָּנַע מִתַּעֲנִיּוֹת לְשֵׁם כָּךְ, וְנִמְצָא זֶה וְזֶה מִתְקַיְּם בְּיָדוֹ.

וּכְמוֹ כֵן יֶשְׁנָם תַּחֲלִיפִים לַתַּעֲנִית:

א. יִמְשׁךְ יָדוֹ מִמַּאֲכָל שֶׁעָרֵב לוֹ מְאֹד, וְיַעֲצֹר מִמֶּנּוּ בְּאֶמְצַע אֲכִילָתוֹ וְיֵחָשֵׁב לוֹ לְתַעֲנִית (מדברי הראב"ד המפורסמים).

ב. תַּעֲנִית שָׁעוֹת -דְּהַיְנוּ שֶׁיְּאַחֵר זְמַן אֲכִילָתוֹ.

ג. יִפְרֹשׁ מִמַּאֲכָל מְסֻיָּם, כְּגוֹן פֵּרוֹת אוֹ בָּשָׂר, וְעַיֵּן שָׁם שֶׁמֵּבִיא רְאָיוֹת שֶׁהַנְּהָגוֹת אֵלּוּ נֶחְשָׁבִים כְּתַעֲנִית.

האם בני תורה צריכים לעסק בתקוני התשובה או די להם בעסק התורה?

גַּם לִבְנֵי תוֹרָה יֵשׁ לַעֲסֹק בְּתִקּוּנֵי הַתשובה מִכַּמָּה סִבּוֹת:

א. קְשֶׁה שֶׁיִּמְצֵא מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ בֶּאֱמֶת וְלִשְׁמָהּ.

ב. מִי יֵשׁ לָנוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה כְּדָוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה וּבְכָל זֹאת עָשָׂה תשובה גְּדוֹלָה בְּצוֹם וּבְכִי וְתַעֲנִית.

ג. לְחוּשׁ לְאוֹתָם הַסּוֹבְרִים שֶׁתִּקּוּנֵי הַתשובה מְחַיְּבִים הֵמָּה גַּם אֵצֶל אֵלּוּ שֶׁתּוֹרָתָן אֻמָּנוּתָן בֶּאֱמֶת.

ישנם כאלה שמיד שנופלים בחטא מחפשים בתקוני האר"י היאך לתקנו האם כן נכון לנהג?

אָדָם שֶׁאֵינוֹ נוֹפֵל בְּחֵטְא, וְרַק קָרֵהוּ מִקְרֶה לֹא טוֹב וְנָפַל בְּחֵטְא, אִם זֶה מִגְּדֶל הַנִּסָּיוֹן שֶׁהִפְתִּיעוֹ, אוֹ מִגֹּדֶל הַתַּאֲוָה שֶׁפִּתְאוֹם הִשְׁתַּלְּטָה עָלָיו, אוּלָם בְּדַעְתּוֹ נָחוּשׁ הוּא שֶׁלֹּא לַחְטֹא כְּלָל, וְאֵין מָצוּי אֶצְלוֹ כְּלָל שֶׁיֶּחְטָא, זֶהוּ שֶׁרָאוּי שֶׁיֵּלֵךְ מִיָּד לְתַקֵּן תִּקּוּנוֹ עַל פִּי תִּקּוּנֵי

הָאֲרִיזַ"ל, אוּלָם זֶה שֶׁאֵינוֹ בָּטוּחַ בְּעַצְמוֹ, וּמִדֵּי פַּעַם נִכְשָׁל בְּחֵטְא וּמַצָּבוֹ עֲדַיִן מַצָּב שֶׁל יְרִידוֹת וַעֲלִיּוֹת, זֶה לֹא יִגַּשׁ לְתִקּוּן הָאֲרִיזַ"ל עַד אֲשֶׁר יַעֲבֹר הַזַּעַם שֶׁל הַתְּמוּרוֹת הַחוֹלְפוֹת עָלָיו וְיִהֶא יַצִּיב זְמַן רַב לְלֹא חֵטְא, וְאָז יִגַּשׁ לְסַדֵּר הַתִּקּוּנִים.

בדרכי עבודת ה'

ישנם הסובלים "מחסידות" יתרה המתבטאת בחששות יתרות ומפרזות בענינים שונים כמו, נטילת ידים - שמא נטלתי כראוי או לא, או כמו בתפלה - הזכרתי מלה זו או לא, האם אני נקי או שצריך להתפנות, וכדומה ביתר הענינים, דקדוק בתפלין, דקדוק במצוות שבין אדם לחברו, דבר המביא אותם לדכוי נפש ולחסר שלוה ומרגוע, מה נתן ליעץ להם?

דָּבָר רִאשׁוֹן עֲלֵיהֶם לְהִשְׁתַּכְנֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁכָּל חֲסִידוּת זוֹ אֵינָהּ מִצַּד יֵצֶר הַטּוֹב, אֶלָּא מִכֹּחַ הַיֵּצֶר הָרָע, וְזֶה מִסִּבָּה פְּשׁוּטָה, תּוֹרָתֵנוּ - דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי נֹעַם, הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְקַיְּמָהּ מִתּוֹךְ נָעִימוּת וּמַרְגּוֹעַ, חָלִילָה לֹא חָשִׁיד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שֶׁנָּתַן לָנוּ אֶת מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה וְצִוָּנוּ לְקַיְּמָם מִתּוֹךְ לַחַץ נַפְשִׁי, מָתַח, עַצְבָנוּת.

וּרְאָיָה נוֹסֶפֶת שֶׁאֵין מַחְשָׁבוֹת טוֹרְדוֹת אֵלּוּ נוֹבְעוֹת מִתּוֹךְ חֲסִידוּת, שֶׁהֲרֵי בִּדְבָרִים אֲחֵרִים שֶׁאֵין "חֲסִידוּת" זוֹ נִטְפֶּלֶת אֵלֶיךָ הֲרֵי שֶׁמַּרְשֶׁה אַתָּה לְעַצְמְךָ לֹא לְהַקְפִּיד כָּל כָּךְ וְאוּלַי גַּם לְזַלְזֵל, וְאִם כֵּן הֲרֵי שֶׁאֵין "חֲסִידוּת" זוֹ מַהוּתְךָ הָאִישִׁית שֶׁאִם כֵּן הָיְתָה נִטְפֶּלֶת לְךָ בְּכָל נוֹשֵׂא, אִם כֵּן פְּשׁוּט אֵינָהּ אֶלָּא מִכֹּחַ הָרָע לְהַדִּיחַ אוֹתְךָ לְגַמְרֵי מֵעֲבוֹדַת ה' כְּפִי שֶׁאָכֵן אֵרַע זֹאת לְרַבִּים, וּכְמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי לָאַחֲרוֹנָה מֵאֶחָד שֶׁהִפְסִיק לְגַמְרֵי לְהָנִיחַ תְּפִלִּין מִסִּבּוֹת "חֲסִידוּת" בְּדִקְדּוּקִים יְתֵרִים.

וּכְשֶׁיִּתְבָּרֵר לְךָ בְּבֵרוּר שֶׁזּוֹ גַּם סוּג "יֵצֶר הָרָע", אֲזַי כְּבָר אֶפְשָׁר לָגֶשֶׁת לִבְעָיָה זוֹ כְּאֵל מֵסִית וּמַדִּיחַ, אוּלָם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא תִּשְׁכְּנַע שֶׁזֶּה "יֵצֶר הָרָע" וְתִתְפַּתֶּה לַחְשֹׁב שֶׁזֹּאת מִצַּד הַיֵּצֶר הַטּוֹב כְּמַעַט וְאֵין לְךָ תַּקָּנָה.

לְמִי שֶׁזָּכָה לְפָחוֹת לְהָבִין שֶׁזּוֹ תּוֹפָעָה שִׁלִּילִית עָלָיו לְהִשְׁתַּדֵּל לְהַסִּיחַ דַּעַת מִכָּךְ "וְלַעֲבֹר בְּמֵזִיד" כַּמָּה פְּעָמִים "עֲבֵרוֹת" מִסּוּג זֶה, לְמָשָׁל כְּשֶׁ"חֲסִידוּתוֹ" דּוֹרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ לַחְזֹר עַל הַמִּלָּה בַּתְּפִלָּה "יַרְשִׁיעַ" עַצְמוֹ לֹא לַחְזֹר עָלֶיהָ, וּכְמוֹ כֵן כְּשֶׁ"חֲסִידוּתוֹ" דּוֹרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ לִטֹּל שׁוּב יָדַיִם - "יַרְשִׁיעַ" עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לִטֹּל שׁוּב יָדַיִם, וְכֵן בְּיֶתֶר הַדְּבָרִים, וּבְכָךְ יְרוֹצֵץ רֹאשׁ הַנָּחָשׁ הֶעָרוּם בְּעָרְמָה זוֹ שֶׁכְּמַעַט אֵין עָרְמָה קָשָׁה מִמֶּנָּה, וּבָזֶה שֶׁתַּעֲשֶׂה כָּךְ כַּמָּה פְּעָמִים יֶחְדַּל הַיֵּצֶר מִלְּהִתְלוֹצֵץ עָלֶיךָ, כִּי כְּשֶׁרוֹאֶה הוּא שֶׁהִנְּךָ מִתְבַּלְבֵּל מִדְּבָרִים שֶׁכְּאֵלֶּה מִתְגָּרֶה הוּא בְּךָ בְּיוֹתֵר, אוּלָם כְּשֶׁיִּרְאֶה שֶׁתִּפְסֹק אֶת תִּרְמִיתוֹ וְאֵינְךָ שָׂם לֵב לִשְׁטוּתָיו יֶחְדַּל מִמְּךָ.

וּבְעִקָּר לֹא יִשְׁכַּח לְהִתְפַּלֵּל לַה' עַל כָּךְ בְּקִבִּיעוּת בְּנֶסַח מִשֶּׁלּוֹ שֶׁיְּצָרְפֵהוּ לִתְפִלָּתוֹ הַקְּבוּעָה שֶׁיַּצִּילֵהוּ מִיֵּצֶר הָרָע וּמִבִּלְבּוּל הַדַּעַת, וּתְפִלָּה מְקֻרֶב לֵב מוֹעִילָה וּמוֹעִילָה יוֹתֵר מִכָּל מוֹעִיל.

זה זמן רב שאין אני מרגיש ענג וטעם בעבודת ה', כיצד להתגבר על כך?
כַּמָּה סִבּוֹת יֶשְׁנָן לִמְנֹעַ מֵהָאָדָם טַעַם בַּעֲבוֹדָתוֹ:(חלקן הזכרנו למעלה)

א. פְּגָמֵי הַקְּדֻשָּׁה - כְּגוֹן פְּגַם הָעֵינַיִם וְיֶתֶר פְּרָטֵי פְּגַם בְּרִית קֹדֶשׁ.

ב. אֲכִילָה תַּאֲוָתָנִית - דְּהַיְנוּ רִבּוּי אֲכִילָה אוֹ אֲכִילָה בְּדֶרֶךְ רְעַבְתָּנוּת, מוֹתְרוֹת וּמַעֲדַנִּים, אוֹ כְּמוֹ כֵן בְּיֶתֶר שְׁאָר תַּאֲוֹוֹת הַמֻּתָּרוֹת לָנוּ כְּשֶׁנַּעֲשִׂים שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה כָּרָאוּי, בְּכָךְ מִתְהַוֶּה מַחְסוֹם קָשֶׁה מִלְּהַרְגִּישׁ נֹעַם ה'.

ג. וְגַם אִם אֵין שַׁיָּכוֹת ב' סִבּוֹת הַנַּ"ל, פְּעָמִים שֶׁזֶּהוּ רְצוֹן ה' שֶׁתַּעַבְדֵהוּ בְּסוּג עֲבוֹדָה כָּזוֹ שֶׁאֵין מַרְגִּישִׁים בָּהּ שׁוּם טַעַם, וּבֶאֱמֶת בְּעִקַּר בַּעֲבוֹדָה כָּזוֹ אָדָם מְשַׁעֲשֵׁעַ אֶת בּוֹרְאוֹ יוֹתֵר מֵהַמַּרְגִּישׁ וּמִתְעַנֵּג עִם עֲבוֹדָתוֹ, כִּי בְּכָךְ מוֹכִיחַ הוּא אֶת נֶאֱמָנוּתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁהֲגַם שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם עֹנֶג וְסִפּוּק וּבְכָל זֹאת מַמְשִׁיךְ כְּעֶבֶד נֶאֱמָן לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנוֹ. וּמוּבָא בְּ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" שֶׁיֶּשְׁנָם כָּאֵלּוּ שֶׁכֵּן נִגְזַר עֲלֵיהֶם שֶׁיַּעַבְדוּ אֶת בּוֹרְאָם בָּעוֹלָם הַזֶּה לְלֹא שׁוּם הַרְגָּשַׁת עֹנֶג וְסִפּוּק וְכָל הַמַּעֲלוֹת הַטּוֹבוֹת שְׁמוּרוֹת לָהֶם לֶעָתִיד לָבוֹא.

אדם שנפל בעוון מסים מה עליו לקחת לקח מכך?
אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן שֶׁיִּכָּשֵׁל אָדָם בְּעָוֹן אֶלָּא אִם הוּא שַׂיָּךְ שָׁם וּמֻנָּח בְּאוֹתָהּ מַדְרֵגָה שֶׁאֵלֶיהָ נָפַל, וְרַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁבּוֹחֵן לִבּוֹת וּכְלָיוֹת יוֹדֵעַ מַדְרֵגָתוֹ שֶׁל כָּל אָדָם, וּכְדֵי לְהוֹדִיעַ לָאָדָם שֶׁגַּם הוּא יֵדַע מִמְּצָבוֹ מִתְחַסֵּד עִמּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְנִכְשָׁל אוֹ כְּמַעַט נִכְשָׁל בְּדָבָר מְסֻיָּם כְּדֵי שֶׁיָּבִין בִּינָה שֶׁשָּׁם מַעֲמָדוֹ.
לְדֻגְמָא, אָדָם שֶׁעוֹבֵד עַל מִדַּת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁלֹּא לְהִכָּשֵׁל בַּעֲרָיוֹת וּבַאֲבִיזָרְיֵיהוּ, הֲרֵי שֶׁפְּעָמִים מוֹעֵד וְנוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, אֵין לוֹ לְהִבָּהֵל מִכָּךְ רַק לָקוּם מֵחָדָשׁ וּלְהַתְחִיל הַתְחָלָה חֲדָשָׁה כִּי נִתְכַּוְּנוּ לְרַמֹּז לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם מַהִי מַדְרֵגָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁבָּרוּר שֶׁאָדָם הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת זֶה שָׁנִים רַבּוֹת לֹא יִכָּשֵׁל בִּנְסִיעָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּעִשּׁוּן בְּשַׁבָּת וְרִחוּק מִמֶּנּוּ הַדָּבָר לְמֵאֹד, כֵּיוָן שֶׁאֵין הוּא כְּבָר שַׂיָּךְ לָזֶה כְּלָל, אוּלַם בַּמֶּה שֶׁכֵּן בֶּאֱמֶת הוּא נִכְשָׁל זֶה בָּרוּר שֶׁעֲדַיִן זֶהוּ מְקוֹמוֹ וְעָלָיו רַק לִגְדֹּר עוֹד גְּדָרִים וּסְיָגִים לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מֵהֶחֱטְא.
וּבְמֵיֻחָד הַדָּבָר אָמוּר בַּעֲרָיוֹת שֶׁמְּמֻנּוּ נִשְׁמְרוּ גַּם גְּדוֹלֵי וּקְדוֹשֵׁי יִשְׂרָאֵל, וְחָרְדוּ וְרָעֲדוּ מִכָּל חֲשַׁשׁ עֲבֵרָה כְּמַרְאֶה אָסוּר, יִחוּד, שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ, וְכַמְּסֻפָּר בַּגְּמָרָא עַל גְּדוֹלֵי הַתַּלְמוּד שֶׁנִּתְנְסוּ בְּנִסָּיוֹן זֶה, וְלָכֵן בְּעִנְיָן זֶה יֵשׁ מְאֹד לְהִסְתַּבְּלָן וְלֹא לִפֹּל לְיֵאוּשׁ וְלִהְיוֹת חָכָם נֶגֶד פִּתּוּי הַיֵּאוּשׁ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע וּלְהַתְחִיל כָּל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה.

מדוע רב ככל הקבלות שאדם מקבל על עצמו אינו מצליח לעמד בהם?
הַסִּבָּה הִיא כִּי הָאָדָם מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ:

א. קַבָּלוֹת שֶׁקְּשִׁים לְקַיְּמָם בְּאֵיכוּתָן.

ב. קַבָּלוֹת רַבּוֹת בְּכַמּוּתָן.

ג. קַבָּלוֹת לִזְמַן מְרֻבֶּה.

אָדָם שֶׁרוֹצֶה שֶׁהַקַּבָּלוֹת שֶׁמְּקַבֵּל יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ יְקַבֵּל דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְקַיְּמוֹ, וְלֹא יְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ דְּבָרִים רַבִּים, וּכְמוֹ כֵן שֶׁהַקַּבָּלָה תִּהְיֶה לִזְמַן מוּעָט וּבְכָל פַּעַם יְחַדֵּשׁ קַבָּלָתוֹ.
וְכָאן רָאוּי לְהָבִיא קֶטַע מִדִּבְרֵי הגה"ק מִצַּאנְז זצוק"ל שֶׁסִּפֵּר עַל עַצְמוֹ:
בְּקַטְנוּתִי נֶחְשַׁב הָיִיתִי לְיֶלֶד שַׂקְדָן וּמַתְמִיד, כֵּיצַד עָשִׂיתִי, בָּאתִי אֶל הַיֵּצֶר הָרָע בְּתַחְבּוּלוֹת, יְלָדִים אֲחֵרִים בְּנֵי גִּילִי עָשׂוּ בִּתְחִלַּת הַשָּׁנָה תְּכָנִיּוֹת וְקִבְּלוּ עַל עַצְמָם קַבָּלוֹת לְמֶשֶׁךְ שָׁנָה שְׁלֵמָה, וְסוֹפָם שֶׁנִּכְשְׁלוּ... אָמַרְתִּי לְנַפְשִׁי שֶׁלֹּא אֶעֱשֶׂה כְּמוֹתָם, לֹא אֲקַבֵּל עַל עַצְמִי קַבָּלָה אֶלָּא לְיוֹם אֶחָד בִּלְבַד, וַהֲרֵי הַיֵּצֶר הָרָע לֹא יִבָּהֵל כָּל כָּךְ מִיּוֹם אֶחָד בּוֹדֵד, וְלַמָּחֳרָת שׁוּב קִבַּלְתִּי עַל עַצְמִי קַבָּלָה לְיוֹם אֶחָד, וְכֵן הָלְאָה.
וּכְמוֹ כֵן בְּלִמּוּד קַבֵּל עַל עַצְמְךָ לִגְמֹר פֶּרֶק זֶה בִּלְבַד, מַסֶּכֶת זוֹ בִּלְבַד, וְאַחַר כָּךְ הָלְאָה זוֹ עֵצָה טוֹבָה, וְרַק שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת עִקְבִי.
וּכְמוֹ כֵן בַּתְּפִלָּה, קַבֵּל עָלֶיךָ שֶׁתְּפִלַּת עֲמִידָה זוֹ אַתָּה מִשְׁתַּדֵּל לְכַוֵּן, אוֹ אֶפְלוּ כַּמָּה בְּרָכוֹת מֵמֶּנָּה בִּלְבַד, וַאֲפִלּוּ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה - בִּרְכַּת אָבוֹת, וְכֵן הָלְאָה.
גּוֹרֵם נוֹסָף הַמַּפְרִיעַ מְאֹד לָאָדָם מִלְּמַמֵּשׁ אֶת קַבָּלוֹתָיו הוּא דִּבְרֵי הַגְּמָרָא (סנהדרין כו, ע"ב) אָמַר עוּלָא מַחְשָׁבָה מוֹעֶלֶת אֲפִלּוּ לד"ת וּפֵרֵשׁ שָׁם רַשִׁ"י: מַחְשָׁבָה שֶׁאָדָם מְחַשֵּׁב כָּךְ וְכָךְ אֶעֱשֶׂה, כָּךְ וְכָךְ אֶלְמַד, גּוֹרֵם הוּא בְּכָךְ לְהַשְׁבִּית הַדָּבָר וּכְגוֹן הָאוֹמֵר עַד יוֹם פְּלוֹנִי אֲסַיֵּם מַסֶּכֶת זוֹ, הֲרֵי שֶׁלְּפָחוֹת צָרִיךְ לְזַהֵר הָאָדָם לֹא לְהוֹצִיא מִפִּיו אֶת תָּכְנִיּוֹתָיו בְּלִמּוּד אוֹ בְּמַעֲשֶׂה מִצְווֹת, וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר ''בִּינָה לְעִתִּים'' דְּרוּשׁ ס''ז בְּשֵׁם הַקְּדָמוֹנִים שֶׁבְּכָךְ שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא מִפִּיו אֶת תָּכְנִיּוֹתָיו - נִשְׁמַע הַדָּבָר בֵּין הַמְקַטְרְגִים וּמְעוֹרְרִים הֵמָּה עִכּוּבִים לְמָנְעוֹ.

מדוע ישנם כאלה שלומדים מוסר ועם כל זה לא פועל המוסר בלבם?
בְּלִמּוּד הַמּוּסָר יֶשְׁנָהּ מַלְכֻּדֶת קָשָׁה וּמְסֻבֶּכֶת, וְהִיא לִלְמֹד סֵפֶר מוּסָר עַל הַסֵּדֶר וְלִקְפֹּץ מֵעִנְיָן לְעִנְיָן. וְזוֹ טָעוּת. הַדֶּרֶךְ הִיא כְּשֶׁאָדָם נָגוּעַ לְמָשָׁל בְּמִדַּת הַכַּעַס, שֶׁיַּעֲסֹק בְּסִפְרֵי מוּסָר בְּנוֹשֵׂא זֶה בִּלְבַד תְּקוּפָה אֲרֻכָּה לְפָחוֹת שֶׁל כַּמָּה חֳדָשִׁים, וְיִקְרָא מִינֵי סְפָרִים הָעוֹסְקִים בְּנוֹשֵׂא הַכַּעַס בִּלְבַד, בְּוַדַּאי יוּכַל לִלְמֹד גַּם סִפְרֵי מוּסָר אֲחֵרִים, אוּלָם שֶׁיִּתְמַקֵּד עַל מִדַּת הַכַּעַס בִּלְבַד וְשֶׁלֹּא יַעֲבֹר יוֹם שֶׁלֹּא יַעֲסֹק בְּנֶקְדָּה זוֹ שֶׁעוֹסֵק בָּהּ.
וְכָאן מָנַח פְּתוּי גָּדוֹל שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע לְהַרְאוֹת לָאָדָם הָעוֹסֵק בְּטִפּוּל מִדַּת הַכַּעַס לְאַחַר כַּמָּה יָמִים שֶׁל מוּסָר, שֶׁהִנֵּה, בָּרוּךְ ה' הוּא הִנְנִי בְּסֵדֶר בְּמִדָּה זוֹ וּכְדַאי כְּבָר לַעֲבֹר לְמִדָּה אַחֶרֶת,

וְאֶפְשָׁר שֶׁמְּסַיֵּעַ לוֹ הַיֵּצֶר הָרָע וְנוֹתֵן לוֹ נְצָחוֹנוֹת בְּהִתְגַּבְּרוּת עַל מִדַּת הַכַּעַס וְהַכֹּל בִּשְׁבִיל שֶׁיַּעֲזֹב אֶת עִסּוּקוֹ מִמִּדָּה זוֹ שֶׁרַק עַכְשָׁו הֵחֵל לַעֲבֹד עִמָּהּ פֶּן יִטְבַּע בּוֹ טֶבַע שֵׁנִי לְהֶחָלֵץ מִמִּדָּה רָעָה זוֹ, וּמְפַתֶּהוּ לַעֲסֹק בְּמִדָּה אַחֶרֶת עַל דֶּרֶךְ הַקּוֹדֶמֶת וּלְבַסּוֹף לֹא זֶה וְלֹא זֶה בָּיְדוֹ. לְסִכּוּם, הָרוֹצֶה שֶׁלִּמּוּד הַמּוּסָר יֶהֱא יָעִיל יַתְמִיד בְּנוֹשֵׂא מְסֻיָּם וְיִתְמַקֵּד עָלָיו, וְאַל יִשְׁעֶה לְפִתּוּי יִצְרוֹ - הֲרֵי צָרִיךְ לַעֲבֹד גַּם עַל מִדָּה אַחֶרֶת אוֹ תַּאֲוָה אַחֶרֶת, אֶלָּא יִתְעַקֵּשׁ לְהִתְמַקֵּד עַל נוֹשֵׂא אֶחָד בִּלְבַד. וּבִפְרָט שֶׁיְּדוּעִים דִּבְרֵי הגר"י סַלַנְטֶר שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת קְשׁוּרוֹת זֶה בָּזֶה וְהַמְתַקֵּן אַחַת יָבוֹא לְתִקּוּן כֻּלָּם.

מה הן הנקדות בדורנו שבעקר עליהם צריך לשים לב את דגש הזהירות?

א. אֱמוּנָה ב. בְּרִית. וְהַסִּימָן לְכָךְ הוּא פְּשׁוּט כֵּיוָן שֶׁבָּהֶם תּוֹקְפִים כֹּחוֹת הָרָע מְאֹד, וְכֵיוָן שֶׁהֵם רוֹאִים בְּכִשְׁלוֹנֵנוּ בִּנְקֻדּוֹת אֵלּוּ אֶת חֲיוּתָם וְאֶת הִשְׁתָּרְדוּתָם נָבִין שֶׁבִּזְהִירוּתֵנוּ מֵהֶם תָּלוּי חִסּוּלָם וְאִבּוּדָם לְגַמְרֵי.

כְּדֵי שֶׁהַזְּהִיר בְּנִקְיוֹן הָאֱמוּנָה בְּקִרְבּוֹ לְבַל יִתְעָרֵב שׁוּם רוּחַ חִיצוֹנִית וְכִפְרָנִית בְּמֹחוֹ, וְכֵן הַשּׁוֹמֵר בְּרִיתוֹ וְאֶת עֵינָיו מֵעֲרָיוֹת וּפְרִיצוּת הַמִּשְׁתּוֹלֶלֶת מַשְׁלִים הוּא אֶת נְקֻדּוֹת תִּקּוּן הַדּוֹר. וְהַדְּרָכִים לְהִנָּצֵל הֵמָּה תּוֹרָה, תְּפִלָּה וּמוּסָר. (מובא בספרים רבים).

מדוע בדורנו דוקא ישנו הסתר פנים נורא?

מַשְׁמָעוּת מְיֻחֶדֶת נוֹדַעַת לַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים מְסִימֵי הַגָּלוּת לִהְיוֹת עוֹבְדִים עֲבוֹדָתָם בְּחֹסֶר סִפּוּק, בְּחֹסֶר הִתְלַהֲבוּת, בְּחֹסֶר הֶאָרַת פָּנִים וְעִידּוּד מִמַּעֲשֵׂיהֶם וּמִמְּסִירוּתָם. זֶהוּ סוּג עֲבוֹדָה הַנִּצְרֶכֶת קֹדֶם הִתְגַּלּוּת הָאוֹר הַגָּדוֹל - לַעֲבֹד אֶת ה' דַּוְקָא מִתּוֹךְ חֹשֶׁךְ גָּדוֹל וּמִתּוֹךְ הֶסְתֵּר פָּנִים שֶׁכְּאִלּוּ וְכִבְיָכוֹל אֵין בַּעֲבוֹדָתִי כְּלוּם, וּכְאִלּוּ אֵינֶנּוּ פּוֹעֲלִים כְּלוּם בְּמַעֲשֵׂינוּ, וְכָל מַעֲשֵׂינוּ תֹּהוּ וָרִיק. וְרַק בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וּתְמִימָה אֶפְשָׁר לַעֲבֹר שְׁלָב קָשֶׁה זֶה לְלֹא הַרְגָּשַׁת טַעַם. (שומר אמונים)

מי אמר שדורנו הוא מסופי הדורות קדם האור הגדול?

סִימָנֵי תֵּאוּרוֹ שֶׁל "הַדּוֹר הַמְסֻיָּם", מְבֹאָרִים בְּסוֹף מַסֶּכֶת "סוֹטָה" וּבְעוֹד מְדָרָשִׁים רַבִּים, שֶׁכֻּלָּם אָכֵן נִתְקַיְּמוּ בְּדוֹרֵנוּ וְאָנוּ כְּבָר לְגַמְרֵי מֵאַחֲרֵיהֶם. וּכְבָר הִכְרִיזוּ עַל כָּךְ כָּל גְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאָכֵן אָנוּ בַּתְּקוּפָה הַמְסֻיֶּמֶת, וּבְרֹאשָׁם הֶחָפֵץ חַיִּים, בִּזְמַנּוֹ הָיָה הוּא כְּבָר מוּכָן לַגְּאֻלָּה יוֹם יוֹם, וְתָבַע מֵהַכֹּהֲנִים לִלְמֹד הִלְכוֹת סֵדֶר קָדְשִׁים לְהִתְכּוֹנֵן לַעֲבוֹדָתָם.

אדם שעלתה לו בלבו החלטה טובה למעשה מסים, ולאחר מכן צצו בלבו ספקות שונות לעשות או לא לעשות, מה יעשה?

יַעֲשֶׂה כְּפִי הַחְלָטָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁכֵּן מִדֶּרֶךְ הַיֵּצֶר לְעוֹרֵר סְפֵקוֹת "מֻצְדָּקוֹת" עַל הַחְלָטָה טוֹבָה, כִּי הַחְלָטָה טוֹבָה הָרִאשׁוֹנִית הִיא בָּאָה תֵּכֶף מֵהִתְעוֹרְרוּת הַנְּשָׁמָה לְטוֹב, וּלְאַחַר

מִכֵּן כֹּחַ הָרָע מִתְעוֹרֵר לְהַפְרִיכָהּ (שומר אמונים, ואמר שעצה זו עזרה לו הרבה בעבודת ה').

אדם שמספק בדבר מסים לעשותו או לא לעשותו מה יעשה?

צַדִּיקִים יֵצֶר טוֹב שׁוֹפְטָן, רְשָׁעִים יֵצֶר הָרָע שׁוֹפְטָן, בֵּינוֹנִיִּים זֶה וְזֶה שׁוֹפְטָן, בִּירִידַת הַדּוֹרוֹת שֶׁכֹּחַ הָרָע הוּא הָרַב בָּעוֹלָם אִם כֵּן בְּדֶרֶךְ כְּלָל צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת נֶגֶד חִשְׁקוֹ. וְלַצַּד שֶׁלִּבּוֹ מוֹנְעוֹ יוֹתֵר - יֵדַע שֶׁזֶּהוּ הַטּוֹב, וְלַצַּד שֶׁלִּבּוֹ מוֹשְׁכוֹ וּמַטֶּהוּ - יַחְשֹׁד מְאֹד שֶׁאֵין זֶה מֵהַטּוֹב אֶלָּא מֵהָרַע, כֵּיוָן שֶׁקָּשֶׁה שֶׁיִּמְצֵא שֶׁמִּצַּד הַטֶּבַע יִמָּשֵׁךְ הָאָדָם לְטוֹב, אֶלָּא לְרָע וְלָכֵן יִכְפֶּה רְצוֹנוֹ לְצַד שֶׁכְּנֶגֶד. (שומר אמונים).

כיצד ידע האדם אם חפץ ה' בו?

אוֹמֵר הגה"צ רַבִּי יְחֶזְקֵאל לֵוִינְשְׁטֵיִין זצ"ל, סִימָן לָאָדָם שֶׁחָפֵץ ה' בּוֹ בְּכָךְ שֶׁמְּזַדְּמְנִים לוֹ מִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלֹּא הִתְכּוֹנֵן לָהֶם, וּמִפֹּה וּמִשָּׁם נוֹפְלִים עָלָיו כָּל מִינֵי מִצְוֹות, זֶהוּ לְסִימָן לַאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חֵפֶץ בִּיקָרוֹ.

כיצד ידע האדם אם צדיק הוא או שהוא עדין בדרך?

סִימָן לָכָךְ מִבֹּאָר בְּסֵפֶר "אוֹר יָהֵל" בְּשֵׁם "רַבֵּנוּ תָּם" יִרְאֶה מִמַּה מִתְעַנֵּג יוֹתֵר - מֵאֲכִילַת הַיּוֹם אוֹ מִתְּפִלַּת הַיּוֹם, אוֹ מֶה עָלָיו מַשָּׂא כָּבֵד יוֹתֵר - סֵדֶר אֲכִילָתוֹ אוֹ סֵדֶר תְּפִלָּתוֹ, אוֹ בַּמֶּה הוּא מְכַוֵּן וְנוֹתֵן דַּעְתּוֹ יוֹתֵר - לַאֲכִילָתוֹ אוֹ לִבְרַכַּת הַמָּזוֹן שֶׁבְּסוֹף אֲכִילָתוֹ, וּבִכְלָל מִמַּה הוּא שָׂמֵחַ וְנַפְשׁוֹ מִתְרוֹנֶנֶת לָהּ מִתַּעֲנוּגֵי עוֹלָם אוֹ מִתּוֹרָה וּמִצְוֹות, זֶהוּ סִימָן שֶׁיֵּדַע אֶת מְקוֹמוֹ.

מה יעשה האדם וינצל מיצר השנה לקום בהשכמה לעבודת בוראו?

כַּמָּה עֲצוֹת יֵשׁ לָכָךְ:

א. לִישֹׁן מֻקְדָּם - וְעַל כָּךְ יֵשׁ לְהִתְאַמֵּץ שֶׁהֲרֵי יוֹתֵר קַל לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ לִישֹׁן מֻקְדָּם מֵאֲשֶׁר לָקוּם מֻקְדָּם לְאַחַר שֶׁיָּשַׁן מְאֻחָר, וְעַל כֵּן עַל זֶה יִתֵּן לִבּוֹ מְאֹד.

ב. לִישֹׁן מִתּוֹךְ דִּבְרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ.

ג. לְבַקֵּשׁ מֵחָבֵר שֶׁעוֹבֵר כְּבָר בְּמֵילָא דַּרְכּוֹ בֵּיתְךָ שֶׁיְּעִירְךָ מִשְּׁנָתְךָ, וְאִם אֶפְשָׁר שֶׁיְּמַתִּין לְךָ עַד שֶׁתֵּצֵא אֵלָיו.

ד. לְבַקֵּשׁ מֵחָבֵר שֶׁיְּטַלְפֵּן לְךָ לַהֲקִיצְךָ, וּתְסַכְּמוּ שֶׁהִנְּךָ מֵרִים וְעוֹנֶה לוֹ וְלֹא רַק שׁוֹמֵעַ אֶת הַצִּלְצוּל בְּלָבַד.

ה. לְהִתְבּוֹנֵן, מִזְּדַּמֵּן לְךָ רֵאָיוֹן עִם הָאֱלֹקִים, וְתִתְבּוֹנֵן שֶׁכְּכָל שֶׁתַּחְשֹׁב וּתְיַקֵּר עִנְיָן זֶה, תֵּעָנֶה לְמִלּוּי בַּקָּשׁוֹתֶיךָ וּכְכָל שֶׁתִּדְחֶה זֹאת מֵחֹסֶר הַעֲרָכָה כֵּן יִהְיוּ תּוֹצָאוֹת הַתְּפִלָּה, וְזֶה יַמְרִיצְךָ לָקוּם בְּזְרִיזוּת.

ו. לְתַכְנֵן לָקוּם קֹדֶם הַתְּפִלָּה לְסֵדֶר לִמּוּד מְסֻיָּם וּבִפְרָט עִם חַבְרוּתָא, וְאָז גַּם אִם לֹא תַּעֲמֹד בָּזֶה, לְפָחוֹת לַתְּפִלָּה יָכוֹלְתָּ עָמוֹד.

ז. שָׁעוֹן מְעוֹרֵר, וְלֹא לְהַנִּיחוֹ בְּקֶרוּב הוֹשָׁטַת יָד אֶלָּא בְּרִחוּק מָקוֹם קָצָת, כְּדֵי שֶׁתִּצְטָרֵךְ לְהִתְרוֹמֵם אֵלָיו לְהַשְׁתִּיקוֹ.

ח. כְּלָל גָּדוֹל שֶׁתַּכֶּף שֶׁהִתְעוֹרַרְתָּ מִשְּׁנָתְךָ לֹא לִדְחוֹת אֶת הַקִּימָה לְעוֹד דַּקָּה אוֹ שְׁתַּיִם כִּי מִדַּקָּה יְהֵא שָׁעָה, וְלָכֵן יְקַבֵּל עָלָיו לִפְנֵי שֶׁיִּשַּׁן וַאֲפִלּוּ בְּנֶדֶר אוֹ בְּקֶנֶס שֶׁיִּקְנֹס עַצְמוֹ בְּסָכוּם מְסֻיָּם וַאֲפִלּוּ סָכוּם קָטָן - שֶׁבְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה יָקוּם מִיָּד וְכָךְ יַעֲשֶׂה כָּל לַיְלָה, כִּי עַל לַיְלָה אֶחָד אֶפְשָׁר לְקַבֵּל קַבָּלָה בְּקַלּוּת.

מה חיב אדם לדעת מתורתנו הקדושה?

הַכֹּל. הָחֵל מִמִּקְרָא וְעַד מַעֲשֶׂה מֻרְכָּבָה, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לִגְמֹר, לָכֵן קֹדֶם כֹּל לְהַתְחִיל.

כיצד ידע האדם מה תקונו ועל מה במיחד בא לעולם.

בְּחֵלֶק הַתּוֹרָה, יִלְמַד מַה שֶּׁלִּבּוֹ חָפֵץ בְּמְיֻחָד וְיַרְבֶּה בּוֹ כִּי זֶהוּ תִּקּוּנוֹ דַּוְקָא וְלֹא יָשִׂים לֵב לַבַּלְבּוּלִים שֶׁל הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ שֶׁיִּלְמַד זֶה אוֹ זֶה, אֶלָּא יִרְאֶה לְמַה שֶּׁלִּבּוֹ נוֹטֶה בְּמְיֻחָד, הֲלָכָה, גְּמָרָא, מִדְרָשׁ, סוֹד, וְכוּ'. וְיֵדַע שֶׁבָּזֶה תָּלוּי תִּקּוּנוֹ, וְאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁמִּשְׁאָר הַלִּמּוּדִים יֶחְדַּל לְגַמְרֵי אֶלָּא שֶׁאֶת עִקַּר לִמּוּדוֹ יָשִׂים בַּמֶּה שֶּׁלִּבּוֹ חוֹשְׁקוֹ.

וּבְעִנְיַן תַּאֲווֹת - לְמַה שֶּׁלִּבּוֹ מִתְאַוֶּה בְּמְיֻחָד, וְכֵן בְּעִנְיַן מִדּוֹת, מִדָּה רָעָה שֶׁקָּשֶׁה לוֹ בְּיוֹתֵר לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, הֵמָּה עִקַּר תִּקּוּנוֹ. (שבט מוסר).

מה הסימן לאדם שהדרך שהולך בה היא רצויה?

ג' חִלּוּקִים יֶשְׁנָם:

א. עֲבוֹדָה וְדֶרֶךְ מְסֻיֶּמֶת שֶׁהוֹלֶכֶת לְאָדָם בְּקֹשִׁי וּבְהַפְרָעוֹת רַבּוֹת שֶׁלֹּא נִפְסָקִים - יַעֲזֹב אוֹתָהּ וְיִשְׁנֶה לְדֶרֶךְ אַחֶרֶת כְּגוֹן אִם טוֹרַח עַל בְּנְיַת מוֹסָד, יְשִׁיבָה, אוֹ אֲפִלּוּ טוֹרַח לְהַשָּׂגַת הֲבָנַת הַתּוֹרָה בִּתְחוּם מְסֻיָּם, בִּבְחִינַת מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא כָּל תַּלְמִיד שֶׁלֹּא רוֹאֶה סִימָן יָפֶה בְּלִמּוּדוֹ 5 שָׁנִים - שׁוּב אֵינוֹ רוֹאֶה.

ב. עֲבוֹדָה וְדֶרֶךְ שֶׁמִּתְחִלָּה וְעַד סוֹף הוֹלֶכֶת לְאָדָם בְּנָקֵל לְלֹא הַפְרָעוֹת וְנִסְיוֹנוֹת, יַחְשֹׁד מְאֹד שֶׁאֵין זֶה מַטָּרָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ.

ג. עֲבוֹדָה וְדֶרֶךְ מְסֻיֶּמֶת שֶׁבַּתְּחִלָּה הָלַךְ לוֹ בְּקֹשִׁי רַב, אָמְנָם בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן הֵקֵלּוּ מֵעָלָיו הַנִּסְיוֹנוֹת וְהַקְּשָׁיִים וְהִרְחִיב לוֹ ה' הַצָּלָחָה בְּדַרְכּוֹ - זֶהוּ סִימָן מֻבְהָק שֶׁאָכֵן זוֹ עֲבוֹדָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ, בִּבְחִינַת כָּל הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹנִי סוֹפוֹ לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר. (שמעתי מגדול אחד).

פעמים שאדם נענש מיד על עוון אחד קל, וזולתו גם על עוונות חמורים יותר - מקיפים לו מן השמים?

כַּמָּה תְּשׁוּבוֹת לַדָּבָר:

א. אָדָם שֶׁמְּחֻמָּם מִטְּבָעוֹ לַעֲבֵרוֹת אִם נִכְשַׁל מַקִּיפִים לוֹ, אַחַר שֶׁטִּבְעוֹ מַקְשֶׁה עָלָיו לְהִתְגַּבֵּר, אוּלָם מִי שֶׁמְּזֻגּוֹ מְאַפְשֵׁר לוֹ לְהִתְגַּבֵּר בְּקַלּוּת וּבְכָל זֹאת נִכְשָׁל נֶעֱנָשׁ קָשֶׁה וּמִיָּד.

ב. לִפְעָמִים בְּחֵטְא אֶחָד גָּרַם הַרְעַת הָעוֹלָם לְחוֹבָה וְנֶעֱנָשׁ מִיָּד.

ג. בְּחֵטְא לָשׁוֹן הָרָע נוֹטֵל הָאָדָם אַשְׁמוֹת הַהוּא שֶׁדִּבֵּר עָלָיו וּבְחֵטְא אֶחָד מְזַקֵּף לְחוֹבָתוֹ עֲוֹונוֹת זוּלָתוֹ (דברי המגיד לב"י)

ד. פְּעָמִים שֶׁאָדָם חוֹטֵא וְגוֹרֵם פְּגָם לְכָל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁמִּשְׁרְשׁוֹ. (האר"י)

ה. מַחְטִיא אֶת חֲבֵרוֹ, אִם כֵּן כָּל מַה שֶׁחוֹטֵא חֲבֵרוֹ חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ.

ו. הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ מְחַשְּׁבִין לוֹ כַּמָּה יָכֹל חֲבֵרוֹ לְהַרְוִיחַ מִכֶּסֶף זֶה וְכֵיוָן שֶׁגְּזָלוֹ זֶה - מָנַע מִמֶּנּוּ מִלְּהַרְוִיחַ, וְצִעֲרוֹ לוֹ וּלְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ.

מה העצה לאדם שהשתלט עליו היצר בדבר מסים?

א. יַעֲשֶׂה מֶרֶד, דְּהַיְנוּ גַּם אִם יוֹדֵעַ שֶׁהַמִּלְיוֹ הַיֵּצֶר עַצְמוֹ עָלָיו בְּדָבָר מְסָיִם שֶׁאֵין בְּכֹחוֹ לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, לֹא יִשְׁמַע לוֹ מִיָּד, אֶלָּא יִדְחֶהוּ וְיִתְמָרֵד נֶגְדּוֹ לְעוֹד זְמַן מָה, וּבָזֶה שׁוֹבֵר כֹּחַ מַלְכוּתוֹ מֵעָלָיו, כִּי פְּעָמִים יֵשׁ בְּנֵי אָדָם הַכְּבוּשִׁים תַּחַת יִצְרָם בְּדָבָר אֶחָד וְתֵכֶף שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת תַּאֲוָתָם מִיָּד נִכְנָעִים וְכוֹרְעִים תַּחַת יִצְרָם בְּדָבָר זֶה לְלֹא נִסָּיוֹן - אֲפִלּוּ קַל - לְהִתְגַּבֵּר, וְאַף שֶׁיְּכוֹלִים לְהַמְתִּין - לְפָחוֹת - מִלַּעֲבֹר מִיָּד עַל רְצוֹן ה' אֵינָם מְנַסִּים לְהִתְמוֹדֵד, כֵּיוָן שֶׁבְּטוּחִים שֶׁבְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר יְנַצְּחוּ וְלָכֵן חוֹשְׁבִים בִּשְׁבִיל מָה אִם כֵּן לְנַסּוֹת שׁוּב לְהִתְמוֹדֵד, זוֹ טָעוּת אֶלָּא יָנֵסֶּה לְהִתְנַגֵּד אַף שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלְּבַסּוֹף יֶחְטָא, מִכָּל מָקוֹם בְּהִתְמָרְדוּת זוֹ נֶגֶד יִצְרוֹ שׁוֹבֵר כֹּחוֹ מְעַט מְעַט עַד שֶׁיְּנַרְשֵׁנוּ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, כִּי בָּזֶה מִתְמָרֵד נֶגֶד מַלְכוּת הָרִשְׁעָה וּמְרִידָה זוֹ תְּבִיאֵנוּ לְסַלְּקָהּ מֵעָלָיו. (שומר אמונים)

ב. יִתְגַּבֵּר פַּעַם אוֹ פַּעֲמַיִם בְּמִסּוּרוּת נֶפֶשׁ וּמֵאָז יֵקַל מֵעָלָיו מְאֹד הַנִּסָּיוֹן, וְזֶה לְשׁוֹן סֵפֶר חֲסִידִים: אִם אָדָם נִזְהָר מֵעֲבֵרָה פַּעַם אוֹ פַּעֲמַיִם מִכָּאן וְאֵילָךְ שׁוֹמְרִים עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְלָכֵן יְזָהֵר מִדְּמְיוֹן הַיֵּצֶר שֶׁמִּלְחַמְתּוֹ תְּהֵא עִמּוֹ לְעוֹלָמִים - זֶה שֶׁקֶר, סוֹף שֶׁתֵּקֶל מֵעָלָיו הַמִּלְחָמָה.

ג. עוֹד עֵצָה נִפְלָאָה לְמִי שֶׁיִּצְרוֹ מִשְׁתַּלֵּט עָלָיו וּבִפְרָט בְּעִנְיְנֵי עֲרָיוֹת, לְבַטֵּל הַבְּחִירָה, דְּהַיְנוּ לוֹמַר, הֲיוֹת וְיוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהַנִּסָּיוֹן הוּא לְצָרְךְ הַבְּחִירָה כְּדֵי לְקַבֵּל שָׂכָר, מוּכָן אֲנִי לְוַתֵּר עַל הַשָּׂכָר וְרַק שֶׁיִּצְרִי לֹא יִתְגַּבֵּר עָלַי (שומר אמונים בשם החוזה מלובלין).

ד. לְהִתְפַּלֵּל מֵעֹמֶק הַלֵּב וּלְפָרֵט בְּפֵרוּשׁ אֶת אוֹתוֹ עָווֹן הָרוֹבֵץ עָלָיו.

ה. יוֹכִיחַ רַבִּים לְשֵׁם שָׁמַיִם מֵאוֹתוֹ עָווֹן, וְאַף שֶׁהוּא לֹא שׁלֵם בָּזֶה, יוֹעִיל לוֹ לְהִנָּצֵל.

כיצד ידע האדם שעבודתו את ה' לשם שמים?

אִם שָׂמֵחַ הוּא בַּעֲבוֹדַת ה' שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאַף שֶׁחֲבֵרוֹ מַצְלִיחַ וְעוֹלֶה עָלָיו אֵין עֵינוֹ רָעָה בּוֹ, זֶהוּ סִימָן שֶׁעוֹבֵד הוּא לְשֵׁם שָׁמַיִם. (ר' אלימלך מליזנסק)

מה מהמונעים הגדולים מעבודת ה' ומחזרה בתשובה?

טִרְדַת חוֹבוֹת, לִהְיוֹת בַּעַל חוֹב זֶה גָּרְמָא בְּנִזְיקִין הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר לְאַבֵּד לָאָדָם אֶת יִשּׁוּב דַּעְתּוֹ מִתּוֹרָה תְּפִלָּה וּתְשׁוּבָה, וּמַרְגִּילוֹ לְמִדּוֹת רָעוֹת בְּהִיוֹתוֹ בְּרִיב עִם אֲנָשִׁים מִתּוֹךְ הַדּוֹחַק וְהַלַּחַץ, וּבִהְיוֹתוֹ כָּל יָמָיו בְּכַעַס וּמָתַח לֹא תִּכּוֹן עֲבוֹדָתוֹ אֶת בּוֹרְאוֹ כִּי אִם בְּקִשְׁי רַב.

כיצד נפטרים מהחובות?

בַּדֶּרֶךְ שֶׁאָדָם רוֹצֶה לֵילֵךְ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ, עִקַּר הַחוֹבוֹת זֶה מֵהָרְדִיפָה עַל הַלּוּקְסוּס וְהַמּוֹתָרוֹת, וְאָדָם שֶׁחוֹבוֹתָיו נוֹצְרוּ מִסִּבָּה זוֹ קָשֶׁה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ סִיָּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא לִפְטֹר מֵחוֹבוֹת אֵלּוּ, אֲמָנָם אָדָם שֶׁמִּצְטַמְצֵם בְּקִנְיָנָיו וְרוֹכֵשׁ רַק אֶת הַהֶכְרְחִי, מֻבְטָח הוּא שֶׁבְּעֶזְרַת ה' יֵחָלֵץ מֵחוֹבוֹתָיו, וְכָאן מָקוֹם לְהַזְכִּיר הַטָּעִית יֵצֶר גְּדוֹלָה מְאֹד, אָדָם קוֹנֶה דִּירָה וְנִכְנָס בְּהֶכְרֵחַ לְחוֹבוֹת שֶׁל עֲשָׂרוֹת אֲלָפִי דּוֹלָר, וְאָז אוֹמֵר לְעַצְמוֹ אִם כְּבָר אֲנִי בְּחוֹבוֹת כָּאֵלּוּ גְּדוֹלוֹת, מַה בְּכָךְ אִם אֶכָּנֵס לְעוֹד קְצָת חוֹבוֹת, וּבְכֵן קוֹנֶה מִזְנוֹן חָדָשׁ, סַפּוֹת, וְעוֹד מִינֵי לוּקְסוּס וּמוֹתָרוֹת, וְאֵין הוּא יוֹדֵעַ אֶת אֲמִתּוּתָן שֶׁל דְּבָרִים, שֶׁאָכֵן עַל דִּבְרֵי הֶכְרֵחַ שֶׁאֵי אֶפְשָׁר בִּלְעֲדֵיהֶן יֵשׁ סִיָּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא מְיֻחֶדֶת לָאָדָם לְהֶחָלֵץ מֵחוֹבוֹתָיו, שֶׁעוֹזֵר ה' מְאֹד עַל הַהֶכְרֵחַ, וְאִלּוּ עַל הַמּוֹתָרוֹת אֵין הַבְטָחָה לְסִיָּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא וְעָלוּל לְהִתְגַּלְגֵּל בְּחוֹבוֹת לְלֹא פִּתְרוֹן, טִלְטוּל מִגַּמַ"ח לְגַמַ"ח וְכַדּוֹמֶה, שֶׁהֲרֵי פְּשׁוּט, לִפְעָמִים יֵשׁ בַּעַל חוֹב שֶׁבְּחוֹב קָטָן מִתְגַּלְגֵּל עִמּוֹ זְמַן רַב, וּכְשֶׁמֵּבִיא עַצְמוֹ בַּיָּדִים לְחוֹבוֹת אֵלּוּ אֵין עֵרְבוּת וְהַבְטָחָה שֶׁיֵּצֵא מֵהֶן, וְאֶפְשָׁר שֶׁמֵּחוֹבוֹת קְטַנִּים יִסְבֹּל צָרוֹת גְּדוֹלוֹת.

מאילו דברים פתוי היצר מצליח ביותר?

בִּדְבָרִים שֶׁנִּכְשָׁלִים בָּהֶם גַּם הַחֲרֵדִים לִדְבַר ה', פִּתּוּי הַיֵּצֶר קָשֶׁה מְאֹד לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ. לְמָשָׁל:

א. קְרִיאַת עִתּוֹנִים.

ב. שְׁמִיעַת רַדְיוֹ.

ג. פֵּאָה נָכְרִית (וּבִפְרָט אֵלּוּ הָאֲסוּרוֹת לְכוּ"ע)

ד. מַלְבּוּשִׁים צָרִים וּקְצָרִים וּשְׁקוּפִים.

ה. רְדִיפָה אַחַר מוֹתָרוֹת וְלוּקְסוּס, דִּירוֹת פְּאֵר, מַלְבּוּשֵׁי פְּאֵר, רָהִיטֵי פְּאֵר וְכַדּוֹמֶה.

ו. שְׁמִירַת הָעֵינַיִם הַמְזֻלְזֶלֶת.

ז. בְּטוּל תּוֹרָה.

ח. זְלְזוּל תְּפִלָּה (לְאַחֵר לַתְּפִלָּה, לְהִתְפַּלֵּל בְּהַבְלָעַת הַמִּלִּים וּבְמָהִירוּת).

ט. לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁקֶר, וּדְבָרִים בְּטֵלִים.

י. דִּבּוּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבִקְרָט בִּשְׁעַת תַּלְמוּד תּוֹרָה וּתְפִלָּה.

האם להעדיף לשאת לאשה בת בעל הבית עשיר או בת תלמיד חכם שאין בידו רק מעט?

וּמַעֲשֶׂה רַב בְּהֶחָפֵץ חַיִּים זצוק"ל שֶׁהָיוּ לוֹ הַצָּעוֹת מִבְּנוֹת עֲשִׁירִים מֻפְלָגִים, וֶהֱיוֹת וּלְאָבִיו חוֹרְגוֹ הָיְתָה בַּת מֵאִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה וְרָצָה הוּא לְחָתָן אֶת ה"חָפֵץ חַיִּים", וְיָכוֹל הָיָה הַדָּבָר לִגְרֹם לְקִלְקוּל שְׁלוֹם בַּיִת בֵּינוֹ לְבֵין אִמּוֹ, לָקַח לְאִשָּׁה אֶת בַּת אָבִיו חוֹרְגוֹ שֶׁלֹּא הָיָה עֶשִׁיר כְּלָל, וְלִעֵת זִקְנוּתוֹ הָיָה אוֹמֵר שֶׁרַק בִּזְכוּת שֶׁלָּקַח לְאִשָּׁה אֶת בַּת אָבִיו חוֹרְגוֹ שֶׁהָיְתָה לְמוּדָה עַל חַיֵּי הִסְתַּפְּקוּת בְּמוּעָט וְלֹא דָּרְשָׁה שׁוּם דָּבָר מֵהָעוֹלָם, זָכָה לְחַבֵּר חִבּוּרָיו הָרַבִּים וְלִלְמֹד תּוֹרָה בְּשַׁלְוָה כָּל יָמָיו.

מה העצה להתגבר על רדיפת המותרות?

תַּאֲוַת הַמּוֹתָרוֹת נוֹבַעַת מֵהָרָצוֹן לְמִלּוּי סִפּוּק בַּחַיִּים, וְאֵין עֵצָה כִּי אִם לְמַלֵּא אֶת סִפּוּק הַחַיִּים בְּדְבָרִים נַעֲלִים וּבַעֲלֵי עֶרֶךְ - שִׁעוּרֵי תּוֹרָה קְבוּעִים, מִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְלֹא רַק לַעֲשׂוֹתָם אֶלָּא לְהִתְבּוֹנֵן וּלְהִתְעַנֵּג עַל גֹּדֶל עֶרְכָּם כִּי אַחֶרֶת הֶחָלָל יִשָּׁאֵר רֵיק וְחַיָּבִים לְמַלְאוֹתוֹ בְּסִפּוּק מְסָיָם, וְחַיָּב אָדָם לְסַפֵּק אֶת טַעַם חַיָּיו, וְאִם מְסַפְּקוֹ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹות וְשֶׁמֵּחַ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה בְּקִיּוּמָם אֵין מַרְגִּישׁ כְּלָל בְּחֶסְרוֹן מוֹתְרוֹת עוֹלָם הַזֶּה.

על מה בכה החפץ חיים?

פַּעַם כִּנֵּס הֶחָפֵץ חַיִּים אֶת בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, וְאָמַר: לַמְדָנִים, חֲרִיפִים, פִּלְפְּלָנִים, אֲבָל אֵינָם יוֹדְעִים מֵעִקְרֵי הַתּוֹרָה, וְתֹכֶן דְּבָרָיו שָׁם הָיָה שֶׁהָעִקָּר לִלְמֹד לִחְיוֹת חַיֵּי הִסְתַּפְּקוּת וְצֶנַע בְּכָל הֲלִיכוֹת הַבַּיִת, וּלְחַזֵּר אַחַר אִשָּׁה וּלְהַנְשֵׂא לְלֹא דְּחִיּוֹת וַאֲמַתְלָאוֹת שֶׁצְּרִיכִים לְהִסְתַּדֵּר כְּפִי נִימוּסֵי וְסֵדֶר הָעוֹלָם, שֶׁכָּל הַנִּמּוּקִים וְהָאֲמַתְלָאוֹת הָאֵלֶּה בְּעֶטְיוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע הֵם. וְגַם בְּנֵי הַתּוֹרָה נִתְפָּשִׂים בָּהֶם, לִרְצוֹת דִּירָה נָאָה כֵּלִים נָאִים וְכוּ'. וְנִכְנָסִים לְחוֹבוֹת וְכוּ', וּבְדַבְּרוֹ כֵּן לִבְנֵי הַיְשִׁיבָה הָיָה בּוֹכֶה בִּדְמָעוֹת רַבּוֹת! וְגַם בְּשָׁעַת קַבָּלַת שַׁבָּת הָיָה אוֹמֵר הַמְזְמוֹרִים לְכוּ נְרַנְּנָה בִּדְמָעוֹת רַבּוֹת (המאורות הגדולים).

האם ההקפדה בשמים על החוטאים במדה שוה או שתלוי מי הוא החוטא?

הַהַקְפָּדָה בַּשָּׁמַיִם אֵינָהּ שָׁוָה עַל הַחוֹטְאִים בְּאוֹתָהּ מִדָּה, יֶשְׁנָם נְשָׁמוֹת שֶׁיָּצְאוּ זֶה עַתָּה מִמַּעֲמַקֵּי הַקְּלִפּוֹת בְּגִלְגֻּל חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן וְיִצְרָם קָשֶׁה וּבוֹעֵר, וְלָכֵן גַּם בַּשָּׁמַיִם מִתְחַשְּׁבִים שֶׁלֹּא לְאַבְּדָם מַהֵר אֶלָּא לְהַאֲרִיךְ אִתָּם בְּמִדַּת הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחָה, וְאִלּוּ נְשָׁמוֹת

שֶׁמְּקוֹרָם מִמָּקוֹם נָקִי יוֹתֵר וְאֵין יְצָרָם בּוֹעֵר כָּל כָּךְ, מִדַּת הַדִּין קָשָׁה עֲלֵיהֶם יוֹתֵר. וְהוּא כְּדֶגְמַת דִּבְרֵי הַגְּמָרָא, שְׁלֹשָׁה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׂוֹנְאָן וְאֶחָד מֵהֶם זָקֵן מְנָאֵף, לְפִי שֶׁאֵין יִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ. (מקור הדברים - "שער הגלגולים" הקדמה ל"ח עיי"ש באריכות).

הרשעים שלבם מלא לעשות רע, האם לא יבצר מהם כל מיני חטאים שעולים ברצונם?

גַּם הָרְשָׁעִים שֶׁמִּצַּדָּם חֲשׁוּפִים הֵמָּה לָרֶדֶת לִשְׁאוֹל תַּחְתִּית, וְאֵיזֶה עֲבֵרָה שֶׁתְּזַדְּמֵן לְיָדָם יְקַבְּלוּהָ בְּחֵשֶׁק וּבְרָצוֹן - אֵין בִּיכָלְתָּם לַעֲשׂוֹת כְּכָל אֲשֶׁר תִּיזֹם נַפְשָׁם, גַּם עֲלֵיהֶם יֵשׁ הַגְבָּלָה מִן הַשָּׁמַיִם עַד כַּמָּה יִתְדַּרְדְּרוּ, וְלָכֵן רָשָׁע שֶׁחוֹטֵא בַּעֲרָיוֹת לְמָשָׁל, אוּלַם אִם נִשְׁמָתוֹ אֵינָהּ יְכוֹלָה לָרֶדֶת עַד כְּדֵי נִשּׂוּאֵי נָכְרִית, יַעַצְרוּהוּ מֵהַשָּׁמַיִם וְלֹא יְזַדַּמֵּן לוֹ לְשֵׁאת גּוֹיָה אַף אִם מְצַדּוֹ יִרְצֶה בְּכָךְ וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ (מקור - שער הגלגולים הקדמה ל"ח)

מה העצה שיעבר היום מצלח ומברך?

הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַהַתְחָלָה, אָדָם שֶׁמַּשְׁכִּים קוּם בַּבֹּקֶר קֹדֶם זְמַן הַתְּפִלָּה, וּבִפְרָט אִם מַצְלִיחַ לִלְמֹד קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ מִלָּה בְּמִלָּה, בְּמִנְיַן קָבוּעַ וּבְזְמַן קָבוּעַ, וּבְמִנְיַן שֶׁל אֲנָשִׁים יְרֵאֵי שָׁמַיִם שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בְּמִתינוּת, וּלְאַחַר הַתְּפִלָּה קְבִיעוּת שֶׁל שְׁעוּר תּוֹרָה לְבַד אוֹ בְּחַבְרוּתָא. וּבִפְרָט אִם לוֹמֵד מוּסָר בְּתְחִלַּת הַיּוֹם בְּנוֹשֵׂא קְדֻשַּׁת הָעֵינַיִם, גֶּזֶל, וְכַדּוֹמֶה, הֲרֵי שֶׁאָדָם זֶה יוֹצֵא מְחֻפָּן וְכָל הַיּוֹם יְהֵא לוֹ בְּמַצַּב רוּחַ טוֹב וְיַרְגִּישׁ גְּבוּרָה בְּנַפְשׁוֹ בְּפָנֵי כָּל הַקָּמִים עָלָיו, אוּלָם אִם אָדָם קָם מֵאֲחַר רָץ לַתְּפִלָּה, מַגִּיעַ לְאַחַר שֶׁכְּבָר הִתְחִילוּ, מְמַהֵר, מְדַלֵּג, רָץ מִיָּד לְאַחַר הַתְּפִלָּה לֶאֱכֹל וְאַחַר כָּךְ לָעֲבוֹדָה אוֹ לַכּוֹלֵל, הָרַס בְּמוֹ יָדָיו אֶת יוֹמוֹ!

האם עדיף לישן מקדם על מנת לקום מקדם לעסק בתורה או לישן מתוך דברי תורה וללמד עד שתפל עליו שנה?

כָּאן צָרִיךְ לְזַהֵר מִמַּלְכֹּדֶת הַיֵּצֶר מְאֹד מְאֹד, בְּרֹב הַמִּקְרִים מַצְלִיחַ הַיֵּצֶר הָרַע לִגְנֹב לָאָדָם לַיְלָה שָׁלֵם לְלֹא תּוֹרָה בְּדֶרֶךְ זוֹ שֶׁיֵּלֵךְ לִישׁוֹן מֻקְדָּם עַל מְנַת שֶׁיָּקוּם מֻקְדָּם וּלְבַסּוֹף לֹא זֶה וְלֹא זֶה בְּיָדוֹ. לָכֵן בְּדַרְכְּךָ כְּלֵל בְּוַדַּאי עָדִיף לִלְמֹד תּוֹרָה בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה עַד שֶׁתִּפֹּל עָלָיו שְׁנָה וְיִישַׁן מִתּוֹךְ דִּבְרֵי תּוֹרָה, וְרַק אִם בָּטוּחַ הוּא בְּבֵרוּר שֶׁיַּצְלִיחַ לְהֵרָדֵם מִמֵּשׁ מֻקְדָּם וְיִשְׁבַּע שֵׁנָה כְּבָר בַּחֲצוֹת אוֹ אַחַר כָּךְ קְצָת, וְיָקוּם כְּאֲרִי לִלְמֹד תּוֹרָה יַעֲשֶׂה זֹאת, אוּלָם אִם לָאו יֵדַע שֶׁרַע יֵצֶר הָרַע מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ כְּבָיְכוֹל בְּמַעֲלַת קִימַת חֲצוֹת וְכֵיוֹצֵא, וּמִתְגַּלְגֵּל הוּא בְּמִטָּתוֹ בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה וְנִרְדָּם רַק סָמוּךְ לַחֲצוֹת וְאִם כֵּן הֵיאַךְ יָקוּם וְיִהְיֶה עֵרָנִי לְעֵסֶק הַתּוֹרָה. וּמִי שֶׁבְּכָל זֹאת נַפְשׁוֹ חָשְׁקָה בְּקִימַת חֲצוֹת לַיְלָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת זֹאת לַיְלָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם בְּשָׁבוּעַ בְּאֹפֶן דְּלֵיל שֶׁיְּסַדֵּר אֶת יוֹמוֹ שֶׁתִּפֹּל עָלָיו שֵׁנָה מַמָּשׁ בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה וּבַמַּחֲצִית הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַלַּיְלָה כְּבָר יִשְׁבַּע שֵׁנָה וְיָקוּם אַחַר כָּךְ כַּאֲרִי.

האם טוב להתענות?
טוֹב מְאֹד, וְרַק שֶׁלֹּא יְכַנֵּס לְעַצְבוּת מִכָּךְ. (וראה עוד לעיל פ"ג תשובה)

האם להמנע מלהחזיר בתשובה מסבת פניות של גאוה או לא?
בְּהֶחְלֵט אֵין לְהִמָּנַע מִלְּהַחְזִיר בִּתְשׁוּבָה מִסִּבַּת גַּאֲוָה, מָשָׁל לְבֶן מֶלֶךְ הַטּוֹבֵעַ בְּטִיט, וּפָנַע בּוֹ אָדָם וְרוֹאֶה שֶׁבֶּן הַמֶּלֶךְ כְּמְעַט וְנֶאֱבָד מִן הָעוֹלָם. וְחוֹשֵׁב אֶמָּנַע מִלְּהַצִּילוֹ כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתִי בְּהַצָּלָתוֹ מֵאַהֲבַת הַמֶּלֶךְ אֶלָּא עַל מְנַת שֶׁיְּעַשְׁיֵרֵנִי וְיכַבְּדֵנִי, וְאִם כֵּן כֵּיוָן שֶׁכַּוָּנָתִי לֹא זַכָּה כָּל כָּךְ עְדִיף שֶׁיְּמוּת בֶּן הַמֶּלֶךְ וְאֵלֵךְ לִי לְדַרְכִּי, הֲלֹא לְשׁוֹטֶה יֶחְשַׁב, בְּוַדַּאי שֶׁמֵּחוֹבָתוֹ לְהַצִּיל אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ לְלֹא שׁוּם חֶשְׁבּוֹנוֹת.
וְאַגַּב הָעֵצָה לְמַחְשָׁבוֹת גַּאֲוָה, קֹדֶם שֶׁהוֹלֵךְ לְהַחְזִיר בִּתְשׁוּבָה בְּדָרְשָׁה אוֹ בְּשִׁדּוּר וְכַדּוֹמֶה יְבַטֵּל הַפְּנִיּוֹת כְּפִי נֶפֶשׁ הַמּוּבָא בַּסִּדּוּרִים וְיִמְסֹר מוֹדָעָה שֶׁכָּל כַּוָּנָתוֹ רַק לְשֵׁם שָׁמַיִם (פלא יועץ).

המפחד שמא יארע לו מקרה בלתי טהור בליל יום הכפורים מה יעשה?
יֵישֵׁן בְּהֵיוֹתוֹ יוֹשֵׁב וּמַטְעִין רֹאשׁוֹ עַל יָדָיו אוֹ יֵישֵׁן עַל סַפְסָל קָשֶׁה, וְאַגַּב, יֵשׁ תשובה מֵהַסְּטַיְפֶלֶר זצוק"ל שֶׁקֶּרִי בְּיוֹם כִּפּוּר קֹדֶם גִּיל 40 שָׁנָה זֶהוּ מִסְּתָמָא כְּתוֹצָאָה מֵהֶרְהוּר עֲבֵרָה וְאֵינוֹ מְבַשֵּׁר בְּכָךְ שֹׁלֹא יַשְׁלִים שְׁנָתוֹ.

המתמודד בתקון המדות ורבים המה כשלונותיו, מה עליו לדעת?
לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לִגְמֹר, וּכְשֵׁם שֶׁבְּרוּר שֶׁאָדוֹן נוֹרְמָלִי לֹא יְבַקֵּשׁ מֵעֲבָדָיו עֲבוֹדָה שֶׁאֹרֶךְ זְמַנָּהּ שָׁבוּעַ שָׁלֵם לְסַיְּמָהּ לוֹ בְּשָׁעָה אַחַת, כְּמוֹ כֵן נִבְרָא הָאָדָם לְ70-80 שָׁנָה זֶהוּ מֶשֶׁךְ זְמַן חַיֵּי הָאָדָם לְתִקּוּן שְׁלֵמוּתוֹ, וְאִם כֵּן לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגָמְרָהּ בְּיוֹם אֶחָד אוֹ בְּשָׁבוּעַ אֶחָד, לָכֵן מַה שֶּׁעָלֶיךָ לְדַעַת זֶהוּ שֶׁצָּרִיךְ תָּמִיד לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ, שֶׁהֲרֵי אִי אַתָּה בֶּן חוֹרִין לְהִבָּטֵל מִמֶּנָּה, עֲשֵׂה אֶת שֶׁלְּךָ וְהִשְׁתַּדֵּל וּבְמֶשֶׁךְ הַזְּמַן תְּסַיֵּם מְלַאכְתְּךָ.

מדוע לא תמיד עוזר למוד המוסר?
הַרְבֵּה אֵינָם יוֹדְעִים כֵּיצַד לִלְמֹד מוּסָר, וְלָכֵן יִתְכֵּן שֶׁהָאָדָם יֵדַע אֶת כָּל הַמּוּסָרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַמּוּבָאִים בְּכָל סִפְרֵי הַמּוּסָר וְיִשָּׁאֵר מֻשְׁחָת כְּבַתְּחִלָּה.
עִם הַמּוּסָר צָרִיךְ לַעֲבֹד וּלְתַרְגֵּל, וְלָכֵן אָדָם שֶׁרוֹצֶה לַעֲבֹד עַל מִדַּת הַכַּעַס עָלָיו לַעֲסֹק בְּנוּשֵׂא זֶה תְּקוּפָה אֲרֻכָּה וּבְמֻיָּחָד בְּנוּשֵׂא זֶה, יוּכַל לִקְרֹא יֶתֶר סִפְרֵי מוּסָר בְּנוּשְׂאִים אֲחֵרִים אוּלָם עִקַּר עִסְקוֹ לֹא יָמוּשׁ מִנּוּשֵׂא זֶה יוֹם יוֹם, וְיִגְּנֹן סְפָרִים בְּנוּשֵׂא זֶה וְיִדּוּשׁ בָּעֲצוֹת הַנִּדְרָשׁוֹת לְנוּשֵׂא זֶה, יַעֲרֹךְ יוֹמָן לְחֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ בְּנוּשֵׂא זֶה, יִקְנֹס עַצְמוֹ, יִבְדֹּק וְיִבְחַן עַצְמוֹ, וְאָז יִרְאֶה תּוֹעֶלֶת, אוּלָם הֶהָמוֹן, תּוֹפְסִים כָּל יוֹם סֵפֶר מוּסָר אַחַר הַבָּא לְיָדָם, וְלֹא תָּמִיד שָׂמִים לֵב אִם זֶהוּ בְּמֻיָּחָד נְקֻדַּת הַתֶּרְפָּה אֶצְלָם, וְגַם אַחַר כָּךְ לְאַחַר תְּקוּפָה קְצָרָה שֶׁכְּבָר נִדְמֶה לָהֶם שֶׁהוּטַב מַצָּבָם עוֹבְרִים לְנוּשֵׂא אַחֵר וְאָז נִשְׁכָּחָה עֲבוֹדָה הָרִאשׁוֹנָה וְשׁוּב חוֹזֵר לְסוּרוֹ, לָכֵן

הָעֵצָה בְּלִמּוּד הַמּוּסָר לִהְיוֹת עַקְשָׁן וּלְהַתְמִיד בְּנוֹשֵׂא אֶחָד זְמַן רַב וּבְתַרְגִּילִים וְחֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ מִבְּלִי לְהִתְעַיֵּף וְלָקוּץ בְּאוֹתָהּ עֲבוֹדָה, וּבִפְרָט לְפִי מַה שֶּׁלִּמְּדָנוּ הגר"י סַלַנְטֶר שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת קְשׁוּרוֹת זוֹ בָּזוֹ וְאִם כֵּן בְּתִקּוּן מִדָּה אַחַת תָּבוֹא בְּנָקֵל לְהַשְׁאָר.

האם עדיף הלמוד בדרך עיון ופלפול או בגרסא ובקיאות?

הַלּוֹמְדִים בְּעִיּוּן וּפִלְפּוּל בִּלְבַד מִבְּלִי לִגְרֹס כַּמָּה רָעוֹת יֵצֵא לָהֶם מִכָּךְ.

א. כְּשֶׁלֹּא יִמְצָא חָבֵר עִם מִי לְהִתְפַּלְפֵּל יְהֵא בָּטֵל מִלִּמּוּדוֹ, וְאִלּוּ הַלּוֹמֵד בְּקִיאוּת יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה אַף בִּיחִידוּת.

ב. כְּשֶׁלֹּא תְּהֵא שְׁעָתוֹ פְּנוּיָה וּמְרֻוַּחַת וּשְׁקֵטָה לְהִתְפַּלְפֵּל יְהֵא בָּטֵל מִלִּמּוּדוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם הָיָה מֻרְגָּל גַּם בִּבְקִיאוּת יָכוֹל לִלְמֹד בְּכָל שָׁעָה.

ג. הַלּוֹמֵד בְּדֶרֶךְ פִּלְפּוּל בִּלְבַד מְסֻגָּל מְאֹד לִפֹּל לְגַאֲוָה וְנַסּוּת רוּחַ בְּרֹאוֹתוֹ אֶת עַצְמוֹ מֻשְׂלָם בְּסִבָּרָא וּבְשַׂקְלָא וְטַרְיָא, לְעֻמַּת הַבָּקִי שֶׁלְּעוֹלָם רוֹאֶה שֶׁחָסֵר הוּא מִידִיעַת הַתּוֹרָה הָרְבֵּה. וּלְדַאֲבוֹנֵנוּ הַמְּצִיאוּת מוֹכִיחָה שֶׁהָעוֹסְקִים בְּדֶרֶךְ הַפִּלְפּוּל בִּלְבַד רְחוֹקִים הֵמָּה מִיִּרְאַת שָׁמַיִם וּמִתִּקּוּן הַמִּדּוֹת.

לְכָךְ, הָעֵצָה הִיא מִזֶּה וּמִזֶּה אַל תַּנַּח יָדְךָ, וְאִם בֵּרַכְךָ אֱלֹקֶיךָ בְּכִשְׁרוֹנוֹת לְפַלְפֵּל וְלַעֲקֹר הָרִים דַּע שֶׁטָּמוּנָה כָּאן סַכָּנָה גְּדוֹלָה לְנַפְשְׁךָ וּבְנָקֵל תִּהְיֶה בִּבְחִינַת לֹא זָכָה - סַם הַמָּוֶת, וְלָכֵן עֲסֹק גַּם בְּגִרְסָא הַמְּבִיאָה לְהִתְמָדָה גְּדוֹלָה לַעֲבֹר מַסֶּכֶת אַחַר מַסֶּכֶת, סִימָן בְּשֶׁלְחָן עָרוּךְ אַחַר סִימָן, וְזֶה הַמֵּבִיא לְיִרְאַת שָׁמַיִם.

וְגַם בָּעִיּוּן עֲסֹק בּוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הָאֲר"י הַקָּדוֹשׁ למוהרח"ו אָדָם שֶׁיָּכוֹל לְעַיֵּן וּלְפַלְפֵּל טוֹב שֶׁיַּעֲסֹק בְּכָךְ שְׁעָתַיִם בְּכָל יוֹם וּבָזֶה מְתַקֵּן פְּגָמֵי הַמֹּחַ.

האם התאב לחטא ולפרק על - יעלה בידו ככל אשר תשאל נפשו לעברה או מגבל הוא הגם שמצדו אין שום הגבלה ומוכן הוא להיות חשוף לכל עברה?

בְּוַדַּאי מֻגְבָּל הָאָדָם בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה עַד הֵיכָן יֵרֵד לִשְׁאוֹל בַּעֲוֹונוֹתָיו. וְהָרַאְיָה, הָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוּכָל (ישעיה נז, כ), וּבִרְצוֹנָם לֶאֱכֹף עוֹלָם וּמְלֹאוֹ, וְנַפְשָׁם זוֹמֶמֶת לְכָל מִינֵי אִסּוּרִים וְהָרְבֵּה מִמְּזִמּוֹתֵיהֶם נִבְצָר מֵהֶם מֵחֹסֶר סִבּוֹת לְהוֹצִיאָם לַפֹּעַל. אֶלָּא בָּרוּר שֶׁגַּם אֶת הָרְשָׁעִים שׁוֹמֵר הַקָּבָ"ה עַד כַּמָּה יֶחְטְאוּ וְאֵיזֶה חֵטְא כֵּן יְזַדְּמֵן לָהֶם וְאֵיזֶה לֹא יִתְאַפְּשֵׁר לָהֶם גַּם אִם יִרְצוּ, וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁחוֹזֵר הָאָדָם בִּתְשׁוּבָה רוֹאֶה וּמֵבִין עַד שֶׁשָּׁמְרוּ עָלָיו מִלְּמַעְלָה שְׁמִירָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וְהִצִּילוּהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת לְהַרְבֵּה שֶׁחָשְׁקָה נַפְשׁוֹ וְנִבְצַר מִמֶּנּוּ, וְכֻלּוֹ הוֹדָאָה לַה' יִתְבָּרַךְ עַל שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ לֵירֵד שְׁאוֹלָה מֻחְסָר אַחֲרִיּוּתוֹ, וְדוֹמֶה הַדָּבָר לְבֶן שׁוֹבָב שֶׁמְּבַקֵּשׁ כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁאַל נַפְשׁוֹ, וּמוֹנְעוֹ אָבִיו בְּעַל כָּרְחוֹ מִכָּךְ, וְהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה

עֶלְיוֹנָה לְפִי שׁוֹרֶשׁ נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם וְגִלְגּוּלָיו וְצֹרֶךְ תִּקּוּנוֹ בָּעוֹלָם עַד כַּמָּה יִפֹּל וְיֵרֵד וְעַד כַּמָּה יִשְׁמֹר וְיִנָּצֵל.

אם ראית יסורים ממשמשים ובאים עליך - רוץ לחדרי תורה, כיצד ידע האדם שיסורים ממשמשים ובאים עליו?

רַבִּים טוֹעִים כְּשֶׁנִּצָּלִים מֵאָסוֹן כְּגוֹן תְּאוּנַת דְּרָכִים שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנָּה בְּנֵס אוֹ שֶׁנִּצְלוּ מִנְּפִילָה מֵהַגַּג אוֹ מִטְּבִיעָה בַּיָּם, שֶׁהִנֵּה בְּוַדַּאי הַקָּבָ"ה עָשָׂה לִי נֵס וּמִסְתָּמָא רָאוּי אֲנִי לְנֵס וּמוֹדִים לַה' יִתְבָּרַךְ וְדַיּוֹ, אֱמֶת שֶׁיֵּשׁ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לַה' עַל כָּל נֵס, אוּלָם עֲלֵיהֶם לְהֵחָרֵד עַל שֶׁכִּמְעַט וְנֶעֱנְשׁוּ כְּחַיְבֵי סְקִילוֹת וּכְחַיְבֵי חֶנֶק וּלְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂיהֶם מַדּוּעַ אֵרַע לָהֶם כֵּן שֶׁכִּמְעַט וְנִדּוֹנוּ לְמָוֶת.

וְהָרְאָיָה מֵהַגְּמָרָא, רַב פַּפָּא נִשְׁבְּרָה לוֹ שְׁלִיבָה שֶׁל סֶלֶם וְכִמְעַט נָפַל, נֶחֱרַד וּבָא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְאָמַר אוֹי לִי שֶׁכִּמְעַט וְנִתְחַיַּבְתִּי כִּמְחַלְלֵי שַׁבָּת וּכְחַיְבֵי סְקִילָה, וּבִקֵּשׁ שֶׁמִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ חֵטְא, יוֹדִיעֲנוּ, הֲרֵי שֶׁאָמְנָם בְּוַדַּאי יֵשׁ לְהוֹדוֹת לַה' אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ גַּם לְהָבִין שֶׁאִם הַקָּבָ"ה אָכֵן מְרֻצֶּה מֵהָאָדָם לְגַמְרֵי מַדּוּעַ אִם כֵּן הָיָה צָרִיךְ לְיָרְאוֹ בְּאֹפֶן שֶׁכִּמְעַט נֶעֱנַשׁ.

וְזֶהוּ מִי שֶׁרוֹאֶה שֶׁיִּסּוּרִים מְמַשְׁמְשִׁים - כְּגוֹן שֶׁכִּמְעַט וְאֵרַע לוֹ אָסוֹן וְנִצּוֹל מִמֶּנּוּ זֶהוּ יִסּוּרִים מְמַשְׁמְשִׁים, וְעָלָיו לְהִתְבּוֹנֵן מַדּוּעַ אֵרַע לוֹ כָּךְ.

מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסק בתורה מה יעשה מי שאינו בר הכי?

אֱמֶת לֹא כָּלָם יֵשׁ בְּאֶפְשָׁרוּתָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה שֶׁיְּהֵא תּוֹרָתָם בְּחִינַת עֵסֶק שֶׁרֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ נָתוּן בַּתּוֹרָה, אוּלָם אֶפְשָׁר כְּוָנָה נוֹסֶפֶת בִּדְבָרֵי חֲז"ל יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִקְּבִיעַת עִתִּים לַתּוֹרָה מִסִּבּוֹת שֶׁאֵינָם מוֹנְעִים אוֹתוֹ לֵעָסֵק, וְלָכֵן יִבְדֹּק אִם סִבָּה זוֹ שֶׁעַתָּה אֲנִי רוֹצֶה לִמָּנַע בְּגִלָּלָהּ מֵעֵסֶק הַתּוֹרָה אִם כְּמוֹ כֵן מִסִּבָּה זוֹ הָיִיתִי נִמְנָע מִלֶּלֶכֶת לָעֵסֶק, אוֹ אָדָם אַחֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵסֶק הָיָה נִמְנָע מִסִּבָּה כָּזוֹ מִלֵּילֵךְ לְעִסְקוֹ, וְכָךְ יְקַיֵּם יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁתְּהֵא אֶצְלוֹ הַתּוֹרָה בְּמִדָּה שָׁוָה עִם עֶסְקָיו.

האם ראוי לאדם לכעס כשבטלוהו מתורה?

אֵין אוֹמְרִים לָאָדָם חֲטֹא עַכְשָׁו כְּדֵי שֶׁתִּזְכֶּה לְאַחַר זְמַן, זֶהוּ כְּלָל גָּדוֹל, כְּלוֹמַר, פְּעָמִים שֶׁאָדָם מְתַכְנֵן לוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה אוֹ לֵילֵךְ לְעֵסֶק מִצְוָה וְהוֹלֵךְ לִישֹׁן מֻקְדָּם כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לָקוּם לְעֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה, וּבְנֵי הַבַּיִת הִפְרִיעוּ לוֹ אֶת שְׁנָתוֹ אוֹ שֶׁלֹּא עָשׂוּ לוֹ כִּבְקָשָׁתוֹ וּבְכָךְ הוּפְרָה עֲצָתוֹ מִלִּלְמֹד תּוֹרָה, יֵדַע, שֶׁרְצוֹן ה' שֶׁיִּתְמוֹדֵד עַתָּה עַל הַכַּעַס וְאֵין רְצוֹן ה' שֶׁיֶּחְטָא עַכְשָׁו וְיִתְכַּעֵס עַל בְּנֵי בֵּיתוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּזְכֶּה אַחַר כָּךְ בִּלְמוּד תּוֹרָה, לְעוֹלָם אֵין הַקָּבָ"ה חָפֵץ שֶׁתַּעֲבֹר עַל רְצוֹנוֹ עַתָּה בִּשְׁבִיל מִצְוָה שֶׁתִּזְכֶּה לָהּ אַחַר כָּךְ. וְהוּא כְּלָל גָּדוֹל שֶׁפְּעָמִים הָרַבֵּה מַצְדִּיק אָדָם אֶת כַּעֲסוֹ זֶה עַתָּה עַל שֶׁגּוֹרְמִים לוֹ לְהִבָּטֵל מִמִּצְוָה אַחַר כָּךְ וְזוֹ טָעוּת, הַקָּבָ"ה לְעוֹלָם רוֹצֶה אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁל עַכְשָׁו וְלֹא עֲבוֹדָה שֶׁל אַחַר כָּךְ עַל חֶשְׁבּוֹן הָעַכְשָׁו.

וּכְמוֹ כֵן כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין לִכְעֹס לְאַחַר שֶׁכְּבָר נִתְבַּטְּלָה מִמְּצִוָּה בִּגְלַל שֶׁמְּנַעוּהָ גּוֹרְמִים מְסֻיָּמִים, בְּטַעֲנָה אֵינִי כּוֹעֵס עַל ה' חַס וְשָׁלוֹם אֶלָּא עַל כֹּחַ הָרָע וְסִטְרָא אַחֲרָא שֶׁהִטְּרִידָה עָלַי, זוֹ טָעוּת, גַּם כֹּחַ הָרָע מֻשְׁגָּח מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַד כַּמָּה תְּמַנַּע בְּגִלְּלוֹ מִמִּצְווֹת וּמִזְכּוּי הָרַבִּים וְכַדּוֹמֶה, וְלָכֵן יֵשׁ לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה גַּם מְנִיעוֹת שֶׁמְּנַעוּהָ מִמִּצְווֹת גְּדוֹלוֹת וּלְהָבִין שֶׁהַכֹּל רְצוֹן ה', וְאֵין ה' דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ רַק אֶת הַבְּחִירָה וְהָרָצוֹן, אוּלַם הַהוֹצָאָה לַפֹּעַל זֶהוּ תְּלוּי בְּסִיָּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא.

אשה שבעלה רועה את עיניו בשדות זרים ומציק לה הדבר מאד. מה יש לומר לה?

הַאִם הִיא מְלֻאָה חוֹבָתָהּ כְּרָאוּי כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא בַּעֲלָהּ לִידֵי כָּךְ, וְהַדָּבָר תָּלוּי בָּהּ בְּכַמָּה דְּבָרִים.

א. בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע - בָּרָאתִי לוֹ תּוֹרָה, הַאִם הִיא מְשַׁדֶּלֶת וּמַפְצִירָה בְּבַעֲלָהּ שֶׁיֵּלֵךְ יוֹם יוֹם לִלְמֹד תּוֹרָה שֶׁרַק הִיא יְכוֹלָה לְהָגֵן עָלָיו מִיֵּצֶר הָרָע, אוֹ שֶׁעַל כָּל סִבָּה קְטַנָּה אוֹ שִׂמְחָה מְשֻׁפַּחְתִּית מוֹנַעַת אוֹתוֹ מִתּוֹרָה, אִם כֵּן כֵּיצַד תִּרְצֶה שֶׁיִּהְיֶה בַּעֲלָהּ מַלְאָךְ - בִּרְחוֹב פָּרוּץ כְּבִימֵינוּ - לְלֹא תּוֹרָה, הִיא אֲשֶׁמָה בְּאַשְׁמָה מְלֵאָה בִּירִידָתוֹ הָרוּחָנִית אַחַר שֶׁמּוֹנַעַת מִמֶּנּוּ יוֹם יוֹם תּוֹרָה.

ב. הַאִם מִתְקַשֶּׁטֶת הִיא בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ אוֹ רַק בָּרְחוֹב, וְאִלּוּ בַּבַּיִת לוֹבֶשֶׁת בִּגְדֵי עֲבוֹדָה.

ג. כֵּיצַד הִתְנַהֲגוּתָהּ כְּלַפָּיו הַאִם בְּכָבוֹד כְּמֶלֶךְ (כלשון הרמב"ם) אוֹ כְּאָדוֹן הַמִּתְנַשֵּׂא עַל עַבְדּוֹ.

אשה המתקשה בכסוי ראש וכדומה מה יש להשיב לה?

א. וְכִי הַקָּבָ"ה מִתְפָּאֵר וּמִתְגַּדֵּל בַּמְּסִירוּת שֶׁל אִשָּׁה בְּ"מֵאָה שְׁעָרִים" אוֹ בִּבְנֵי בְּרַק שֶׁמְּכַסָּה רֹאשָׁהּ אוֹ בְּאִשָּׁה שֶׁכָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ וּשְׁכוּנָתָהּ מְכַסִּים רֹאשׁ, הֲלֹא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁלּוֹ וְהַגְּדֻלָּה שֶׁלּוֹ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת הִיא רַק בְּאִשָּׁה כָּזוֹ שֶׁמְּקֻדֶּשֶׁת שְׁמוֹ בְּאֵזוֹר חִלּוֹנִי בְּחֶבְרַת עוֹבְדִים רְחוֹקִים מִיַּהֲדוּת וּבְקֶרֶב מִשְׁפָּחָה חִלּוֹנִית וּבְכָל זֹאת מַפְגִּינָה נֶאֱמָנוּת לְבוֹרְאָהּ מִבְּלִי לְהִתְחַשֵּׁבֵן עִם שׁוּם אָדוֹן אַחֵר וְאֵין לָהּ אָדוֹן אֶלָּא הַקָּבָ"ה.

ב. מוּבָא בַּחֲזַ"ל לֶעָתִיד יַכְרִיז הַקָּבָ"ה וְיֹאמַר, מִי שֶׁהֵכָה בְּשִׁבְיל כְּבוֹדִי יָבוֹא וְיִטֹּל שְׂכָרוֹ, מִי שֶׁנִּתְבַּזָּה בְּשִׁבְיל כְּבוֹדִי יָבוֹא וְיִטֹּל שְׂכָרוֹ, מִי יָכוֹל בְּיֶתֶר שְׁאֵת לָבוֹא עֲבוּר הַכָּאָה אוֹ בִּזָּיוֹן לְכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁנִּשְׁאַר הַכִּסּוּי עַל רֹאשָׁהּ כְּמִצְוַת בּוֹרְאָהּ בְּקֶרֶב מִלְגְלְגִים וּלוֹעֲגִים, וְקִדְּשָׁה שֵׁם שָׁמַיִם עַל חֶשְׁבּוֹן קִנְטוּר וְלִגְלוּג עֲבוּר כְּבוֹד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ.

ג. קְרוֹבִים אָנוּ לְבִיאַת הַמָּשִׁיחַ וְלִתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְכַנֶּאֱמָר "יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר" (ישעיה כו, יט), א"כ עֲתִידָה אַתְּ לַחֲזוֹת בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים שֶׁל אִמּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשׁוֹת שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה וְעוֹד עַד אוֹתָן הַסַּבְתּוֹת שֶׁלָּךְ שֶׁהָיוּ בְּוַדַּאי שׁוֹמְרֵי מָסֹרֶת

הַצְּנִיעוּת וְאִם כֵּן כֵּיצַד לֹא תִּתְבַּיְּשִׁי לְהִתְרָאוֹת עִמָּם, אִם תִּזְכִּי, וְאַתְּ בִּלְבוּשֵׁךְ הַפָּרוּץ לְנַמְרֵי אוֹ לְמֻחֱצָה הֲכֵיצַד תִּזְדַּהִי עִמָּם בְּהַנְהָגָה וּבִלְבוּשׁ, הֲלֹא לְחֶרְפָּה תֵּחָשֵׁב לָךְ בִּרְאוֹתָם אוֹתָךְ הוֹלֶכֶת כְּבוֹגֶדֶת בְּדַרְכָם.

האם מדת הבטחון זו חסידות או מעקרא דדינא?

יֶשְׁנָם הַרְבֵּה מִלֵּי דַּחֲסִידוּת שֶׁבְּהֶעְדֵּר קִיּוּמָם לֹא תִּפָּגַע עִקַּר הַדִּין, כְּגוֹן תַּעֲנִיּוֹת סְגוּפִים וְכַדּוֹמֶה, אוּלָם בְּהֶעְדֵּר הַבִּטָּחוֹן בְּקַלּוּת יִפָּגְעוּ יֶתֶר גּוּפֵי תּוֹרָה. שֶׁהֲרֵי הַמְחֻסָּר בִּטָּחוֹן בַּה' יִמָּנַע הַרְבֵּה פְּעָמִים מִשְּׁעוּרֵי תּוֹרָה, תְּפִלָּה בְּזְמַנָּהּ, תְּפִלָּה בְּצִבּוּר, וְאוּלַי גַּם פְּעָמִים יִכָּשֵׁל בְּאוֹנָאָה וְאִי צֶדֶק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְגַם בְּלָשׁוֹן הָרָע וְשֶׁקֶר עַל מְנַת לְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ וְאֶת מָמוֹנוֹ, אִם כֵּן אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁזּוֹ חֲסִידוּת אַחַר שֶׁבִּלְעֲדֶיהָ נִכְשָׁל אָדָם בְּקַלּוּת בְּגוּפֵי תּוֹרָה.

מהי התכלית אליה צריך האדם להגיע לאחר כל תורתו ומצוותיו?

כָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּ"מוֹרֶה נְבוֹכִים" שֶׁתַּכְלִית כָּל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹותֶיהָ לְהַגִּיעַ לְמִצְוַת "וּבוֹ תִדְבָּק" וְאֶת דַּעְתּוֹ זוֹ אִמְּצוּ וְקִבְּלוּ כָּל הַבָּאִים אַחֲרָיו וּבִפְרָט תַּלְמִידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זצוק"ל.

וְנִרְאֶה בְּפַשְׁטוּת שֶׁבְּאוּר מִצְוָה הוּא עִנְיַן "הַהִתְבַּטְּלוּת", כְּמוֹ שֶׁנֶּר קָטָן נִדְבָּק לְמְדוּרָה גְּדוֹלָה בָּטֵל הוּא אֶצְלָהּ, כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם בְּמִצְוֹת "וּבוֹ תִדְבָּק" לִהְיוֹת בָּטֵל וּכְאַיִן לִרְצוֹן ה', וְהוּא עִנְיַן בַּטֵּל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, לְהַסְכִּים בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה עִם הַתְּנָאִים הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ בְּמֶשֶׁךְ חַיָּיו וְלֹא לִרְצוֹת מַשֶּׁהוּ אַחֵר, אִם זֶה בְּמַצָּב זוּגִּי, פְּרָנְסָתוֹ, שְׁלוֹם בַּיִת, דִּירָתוֹ, גִּדּוּל בָּנָיו, לְהַסְכִּים לִרְצוֹן ה' בְּכָל הַקּוֹרוֹת אוֹתוֹ וְשֶׁלֹּא לְהַרְהֵר אַחַר הַנְהָגָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְהַנְהָגָה זוֹ הִיא הָחֵל בַּדְּבָרִים הַקָּשִׁים כְּגוֹן בְּמַצָּב חֹלִי, אוֹ בֵּית הָאָסוּרִים, קְשָׁיִים בַּזִּוּוּג אוֹ בזוש"ק וְכַדּוֹמֶה וְעַד הַדְּבָרִים הַקַּלִּים בְּיוֹתֵר כְּגוֹן שֶׁלֹּא הֵכִינוּ לוֹ צָרְכָיו, מַאֲכָלוֹ, מַלְבּוּשָׁיו, וְכָל מִינֵי הַפְּרָעוֹת קְטַנּוֹת בַּחַיִּים שֶׁמְּקוֹמְמִים אֶת הַחֶסֶר אֱמוּנָה לְכַעַס וְהַקְפָּדָה, הַבָּטֵל לִרְצוֹן ה' מַסְכִּים לַכֹּל וּמְבַטֵּל רְצוֹנוֹ כְּלִיל לִרְצוֹן ה', וְיוֹדֵעַ שֶׁשְּׁאֵלַת "לָמָּה" לֹא קַיֶּמֶת, מֵעוֹלָם לֹא יִשְׁאַל לָמָּה עָשִׂיתֶם כָּךְ. לָמָּה לֹא נַעֲשֶׂה רְצוֹנִי בְּדָבָר זֶה אוֹ זֶה. אֶלָּא מְקַבֵּל הַכֹּל בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת וּמְבַטֵּל דַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ לַמְּצִיאוּת הַקַּיֶּמֶת מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁהִיא רְצוֹן ה'.

וְזוֹהִי תַּכְלִית הַתּוֹרָה וּמִצְוֹותֶיהָ שֶׁיַּגִּיעַ אָדָם לְמַדְרֵגָה זוֹ וּבָזֶה עוֹשֶׂה גְּדֶל שַׁעֲשׁוּעִים לְהַקָּבָ"ה כִּי בָּכָזֶה רוֹאֶה הַקָּבָ"ה תַּכְלִית בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ.

וְכָל הַהַבְטָחָה שֶׁמַּבְטִיחַ הַקָּבָ"ה אֶת יִשְׂרָאֵל לֶעָתִיד הִיא שֶׁיִּתְגַּלֶּה יְחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ לְעֵין כֹּל וְיֵדְעוּ שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ מַמָּשׁ כִּפְשׁוּטוֹ וְאֵין שׁוּם רָצוֹן כְּלָל רַק הוּא (כמבואר רבות ברמח"ל) וּכְשֵׁם שֶׁזּוֹהִי תַּכְלִית הָעוֹלָם בְּתִקּוּנוֹ בְּמַלְכוּת שַׁדַּי אִם כֵּן אַשְׁרֵי מִי שֶׁמֵּבִין וּמְיַשֵּׁם תַּכְלִית זוֹ כְּבָר עַכְשָׁו בְּעִדַּן חֹשֶׁךְ וְהֶסְתֵּר פָּנִים.

וּבִפְרָט בְּעִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא שֶׁהַחֹשֶׁךְ יָכְפֶּל וְיִתְעַבֶּה, כָּל הַצְּלָחָה קְטַנָּה בֶּאֱמוּנָה וּבְהִתְבַּטְּלוּת לִרְצוֹן ה' שְׁקוּלָה כְּאֶלֶף הַצְלָחוֹת מֵעִדַּן הָאָרֶת פָּנִים שֶׁהָיָה בְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים,

וְזֶהוּ שְׁבִירַת עֶבִי הַקְּלִפָּה הַקָּשָׁה לִפְנֵי הַסּוֹף דַּוְקָא לְהָאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ שֶׁמְּכַסֶּה אֶרֶץ בְּהֶסְתֵּר תּוֹךְ הֶסְתֵּר.

מה הסבה לקיצוניות התמורות החולפות עלינו - יעלו שמים ירדו תהומות?

הַסִּבָּה הִיא לִהְיוֹת אָנוּ בִּירִידַת הַדּוֹרוֹת שֶׁמַּשְׁמְעוּתָהּ קְטָנוּת וְצִמְצוּם הַדַּעַת. וְהִנֵּה יֶלֶד קָטָן כְּשֶׁמְּקַבֵּל הוּא צַעֲצוּעַ הֲרֵי שֶׁבְּשָׁעָה זוֹ רוֹאֶה הוּא אֶת כָּל אִשְׁרוֹ, וְכַאֲשֶׁר נִלְקָח מִמֶּנּוּ אֵיזֶה חֵפֶץ אַחֵר לְמָחֳרָתוֹ, רוֹאֶה בְּכָךְ אֶת כָּל צַעֲרוֹ, וְנִשְׁכָּח מִמֶּנּוּ כָּל הָאֹשֶׁר שֶׁל אֶתְמוֹל. וְהַסִּבָּה, לְצִמְצוּם שִׂכְלוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד קָשֶׁה לוֹ לְקַשֵּׁר אֶת הֶעָבָר עִם הַהֹוֶה וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אֶת הֶעָתִיד עִם הַהֹוֶה מִכֹּחַ הֶעָבָר אוֹ מִכֹּחַ הֶעָתִיד הַטּוֹב.

כֵּן הוּא אָצְלֵנוּ בִּירִידַת הַדּוֹרוֹת, כְּשֶׁאָנוּ בְּמַצָּב עֶלְיָה חֲשִׁים אָנוּ תְּחוּשַׁת הִתְרוֹמְמוּת בְּמִדָּה גְּדוּשָׁה, וּכְשֶׁיּוֹרְדִים אָנוּ חֲשִׁים אָנוּ בְּהִתְרַסְקוּת וּבְיֵאוּשׁ כִּי הַהֹוֶה הוּא אֲשֶׁר לְנֶגֶד עֵינֵינוּ, וְקָשֶׁה לָנוּ לְקַשֵּׁר אֶת הֶעָבָר הַטּוֹב עִם הַהֹוֶה הַשָּׁפֵל וּלְהִתְעוֹדֵד מִמֶּנּוּ, וְכֵן קָשֶׁה לָנוּ לְהִתְעוֹדֵד מִתִּקְוַת הֶעָתִיד הַטּוֹב, וְאֵין לָנוּ אֶלָּא הַהֹוֶה לְצִמְצוּם שִׂכְלֵנוּ. וְלָכֵן הָעֲבוֹדָה הִיא לְהִתְבּוֹנֵן וּלְקַשֵּׁר הֶעָבָר וְהֶעָתִיד עִם הַהֹוֶה.

היאך תצוה עלינו התורה לילך לעולם בדרך הישרה והאמתית כאשר משחדים אנו בתאוות ומדות, והיאך אם-כן השחד לא יטה את דעתנו מהאמת?

אֱמֶת הָאָדָם מִצַּד עַצְמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לֶאֱמֶת מֵעַצְמוֹ בִּגְלַל הֱיוֹתוֹ נָגוּעַ וּמְשֻׁחָד - אֶלְמְלֵי הַקָּבָ"ה עוֹזְרוֹ, וְעֶזֶר ה' יַגִּיעַ לַשּׁוֹאֵף בְּכָל לִבּוֹ מָמוֹנוֹ זְמַנּוֹ כְּבוֹדוֹ לְהַגִּיעַ לֶאֱמֶת (ועיין בזה אור יחזקאל מידות עמ' רכ"ה).

שבת

רבים נתקפים בעצבות ביציאת השבת, מה הסבה והתקנה לכך?

סִבַּת הָעַצְבוּת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵצֶל רַבִּים הִיא מִפְּנֵי הַפְּרִדוּת הַנִּשְׁמָה יְתֵרָה מִגּוּף הָאָדָם וַהֲרֵי הוּא בִּיצִיאָה מִקֹּדֶשׁ אֶל הַחוֹל וּמֵעוֹלָם הַמְּנוּחָה לְעוֹלָם הֶעָמָל, וְהַתְּרוּפָה לְכָךְ לְקַבֵּעַ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ שִׁעוּר תּוֹרָה כְּדֵי שֶׁהַיְצִיאָה מֵהַקֹּדֶשׁ אֶל הַחוֹל לֹא תְּהֵא חַדָּה כָּל כָּךְ, אֶלָּא בְּהַדְרָגָה יְצִיאָה מִשַּׁבַּת קֹדֶשׁ לַתּוֹרָה, וּמֵהַתּוֹרָה לַחוֹל וּבְכָךְ לֹא תֵּרָגֵשׁ הָעַצְבוּת, וְעֵצָה זוֹ הוֹעִילָה לְרַבִּים.

רבים שואלים איננו מרגישים קדשה מיחדת בשבת ואולי גם להפך, מה התקנה לכך?

כְּשֶׁיֶּשְׁנָהּ אֶפְשָׁרוּת לִזְכּוֹת לִקְדֻשָּׁה יְתֵרָה וּלְהַרְגָּשַׁת נֹעַם אֱלֹקִי וְאֵין מְנַצְּלִים זֹאת כָּרָאוּי, מַרְגִּישִׁים לֹא רַק בְּהֶעְדְּרָהּ שֶׁל אוֹתָהּ קְדֻשָּׁה אֶלָּא גַּם בַּהֵפֶךְ מִמֶּנָּה, זֶהוּ כְּלָל לֹא רַק לְגַבֵּי הַרְגָּשַׁת נֹעַם שַׁבַּת קֹדֶשׁ, אֶלָּא גַּם לְגַבֵּי כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה כְּגוֹן חֹדֶשׁ אֱלוּל, יָמִים נוֹרָאִים וְכַדּוֹמֶה.

הָעֵצָה וְהַדֶּרֶךְ לִזְכּוֹת לְהַרְגָּשַׁת נֹעַם שַׁבָּת, בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִית לְלֹא הֲכָנָה מִינִימָלִית מֵהַמְבַקֵּשׁ וְרוֹצֶה אֶת נֹעַם מְתִיקוּתָהּ, וְנִמְנָה כַּמָּה פְּרָטִים לְכָךְ.

א. לֹא לִכְּנֵס לְשַׁבָּת מִתּוֹךְ כַּעַס וְלַחַץ, וּלְכָךְ יֵשׁ לְהַתְחִיל אֶת הַהֲכָנוֹת וְהַבִּשּׁוּלִים מִיּוֹם חֲמִישִׁי.

ב. לְסַיֵּם אֶת הַהֲכָנוֹת לְשַׁבָּת לִפָּחוֹת שָׁעָתַיִם, אוֹ בְּדֹחַק גָּדוֹל שָׁעָה קֹדֶם הַשַּׁבָּת.

ג. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לְהִצְטַדֵּד בְּאֵיזֶה פִּנָּה שֶׁקֵּטָה וּלְהִתְבּוֹנֵן בְּסֵפֶר הַמְדַבֵּר מִמַּעֲלַת הַשַּׁבָּת, אוֹ בִּקְרִיאַת מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים בְּכַוָּנָה, אוֹ בִּקְרִיאַת שִׁיר הַשִּׁירִים בְּנֹעַם וּבְמְתִיקוּת, אוֹ מִכֻּלָּם יַחַד.

ד. לַעֲשׂוֹת תשובה וּפִשְׁפּוּשׁ הַמַּעֲשִׂים בְּשָׁעָה זוֹ.

ה. לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁלִּפָּחוֹת מֵאַחַר הַצָּהֳרַיִם שֶׁל יוֹם הַשִּׁשִּׁי לְהִתְנַהֵג בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, בִּזְהִירוּת מֵחֵטְא הַלָּשׁוֹן וְכַדּוֹמֶה.

ו. לְהִתְאַמֵּץ לִישֹׁן וְלָנוּחַ בְּיוֹם שִׁשִּׁי כְּדֵי שֶׁלֹּא לְקַבֵּל אֶת הַשַּׁבָּת מִתּוֹךְ עֲיֵפוּת הַמְּבִיאָה לְעַצְבָּנוּת.

ז. לִכְּנֵס לְשַׁבָּת לֹא רָעֵב מִדַּי שֶׁאָז תִּתְבַּטֵּא הַשַּׁבָּת בִּזְלִילָה, דָּבָר הַמּוֹרִיד לְגַמְרֵי אֶת הָאָדָם מֵהַקְּדֻשָּׁה, וְלֹא שָׂבֵעַ מִדַּי כְּדֵי לְהַרְגִּישׁ עֹנֶג שַׁבָּת.

ח. לְהִזָּהֵר בִּטְבִילַת הַמִּקְוֶה בְּיוֹם שִׁשִּׁי וּלְכַוֵּן לְקַבֵּל קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת.

ט. לִזָּהֵר מְאֹד מִכַּעַס בְּיוֹם הַשַּׁבָּת לְפִי שֶׁהַכַּעַס מֵסִיר אֶת הַקְּדֻשָּׁה.

י. לְהִתְפַּלֵּל בִּימֵי הַחוֹל יוֹם יוֹם בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" - לִפָּחוֹת בְּכָל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית - לִזְכּוֹת לְהַרְגִּישׁ נֹעַם שַׁבָּת.

כָּל עוֹשֶׂה אֵלֶּה לְלֹא סָפֵק שֶׁיִּזְכֶּה לְהַרְגִּישׁ נֹעַם מְיֻחָד וּמְתוֹק בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְנֹעַם זֶה יִתְלַוֶּה אֵלָיו לְמָשָׁךְ כָּל הַשָּׁבוּעַ.

מדות

(העצות דלהלן למדות כעס, שקר, ענוה, כבוד הזולת, ממון הזולת - מלוקטים בקצור מסדרת הספרים הנפלאה "סדרת המדות" המומלצת בכל בית)

כַּעַס

מהן העצות למדת הכעס?

א. לִמּוּד מוּסָרִי בְּחֹמֶר עִנְיַן הַכַּעַס.

ב. כְּשֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיְּזַמֵּן לוֹ נִסָּיוֹן כַּעַס - יִתְכּוֹנֵן מֵרֹאשׁ בִּתְפִלָּה וּמוּסָר לְהַקְדִּים פְּנֵי מִלְחַמְתּוֹ עִם הַיֵּצֶר כִּי בִּשְׁעַת הַנִּסָּיוֹן מַמָּשׁ - קָשֶׁה מְאֹד לְהִתְרַכֵּז וּלְהִתְגַּבֵּר.

ג. דִּבּוּר בְּנַחַת וּבְשֶׁקֶט, וְיִמָּעֵט בְּדִבּוּר כְּכָל הָאֶפְשָׁר בִּשְׁעַת מְרִיבָה.

ד. יְדֻחֶה כַּעֲסוֹ לְזְמַן מְאֻחָר יוֹתֵר, וְיוֹכִיחַ רַק כַּאֲשֶׁר יִתְקָרֵר מִכַּעֲסוֹ.

ה. יִקְנֹס עַצְמוֹ בִּסְכוּם מְסֻיָּם עַל כָּל כִּשָּׁלוֹן בְּכַעַס.

ו. יִבְרַח מִמַּחֲלוֹקוֹת וְיִבָּלֵם פִּיו בִּשְׁעַת מְרִיבָה - וְיֵדַע שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו בְּשָׁעָה זוֹ.

ז. אִם כָּעַס עַל דְּבַר מַאֲכָל מְסֻיָּם שֶׁלֹּא הוּכַן לוֹ וְכַיּוֹצֵא - יִפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ שָׁבוּעַ שְׁבוּעַיִם לְהַעֲנִישׁ עַצְמוֹ.

ח. לֹא יִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי אָדָם שֶׁכַּעֲסוֹ עָלָיו אוֹ בִּכְלָל בִּפְנֵי אָדָם הַכּוֹעֵס, כִּי בְּכָךְ מַגְבִּיר הַכַּעַס.

ט. תֵּדַע, בְּרֶגַע שֶׁל נִסָּיוֹן כַּעַס שׁוֹקְלִים בַּשָּׁמַיִם אִם לְהוֹרִיד לְךָ שֵׁפַע פַּרְנָסָה וְתִזְכֶּה לָזֶה רַק אִם תִּכְבֹּשׁ כַּעַסְךָ (ספר המדות).

י. לָדוּן לְכַף זְכוּת, לְהִתְלַמֵּד בְּכָךְ, וּלְבַסּוֹף נָהֶפְךָ לְהָרְגֵּל.

יא. יִרְעַד מִמַּחְשָׁבָה - כֵּיצַד עַל חֲבֵרִי אֲנִי כּוֹעֵס שֶׁלֹּא עָשָׂה רְצוֹנִי וְאִלּוּ עַל עַצְמִי - שֶׁמְּמָרְדְתִּי בְּקוֹנִי - אֵינִי כּוֹעֵס.

יב. סִגּוּף הַבִּלִּימָה בִּשְׁעַת מְרִיבָה מְכַפֵּר יוֹתֵר מִכָּל הַתַּעֲנִיּוֹת וְהַסִּגּוּפִים, יִתְבּוֹנֵן בְּכָךְ וְלֹא יִכְעַס.

יג. הַכַּעַס מְקוֹרוֹ כְּפִירָה - שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה וַהֲרֵי מְבָעֵט בְּהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

יד. מַפְסִיד הַרְבֵּה מִקְּדֻשָּׁתוֹ וְיִצְטָרֵךְ הַרְבֵּה לִטְרֹחַ אַחַר כָּךְ לְהַחְזִירָהּ לְעַצְמוֹ (זוהר).

טו. סְגֻלָּה לְהִנָּצֵל מִכַּעַס - כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר בּוֹ כַּעַס יֶאֱחֹז בִּכְנַף צִיצִיּוֹתָיו (של"ה).

טז. עֲנִיַּת אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא בְּכַוָּנָה וּבְקוֹל מְבַטֶּלֶת קְלִפַּת הַכַּעַס.

יז. מִקְוֶה - מְבַטֵּל מִדַּת הַכַּעַס.

יח. צְדָקָה מְבַטֶּלֶת מִדַּת הַכַּעַס.

יט. כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר לִכְעֹס יֵצֵא מֵהַחֶדֶר אוֹ מֵהַמָּקוֹם שֶׁעָלוּל לִכְעֹס שָׁם.

כ. יִתְכּוֹנֵן לְנִסָּיוֹן הַכַּעַס בִּזְמַנִּים הָעֲלוּלִים לְעוֹרֵר כַּעַס וּמְרִיבָה, וְאֵלּוּ הֵן:
בְּיוֹם צוֹם - הָרָעָב מְעוֹרֵר כַּעַס.
בְּעֶרֶב שַׁבָּת - מֶתַח הֲכָנוֹת צָרְכֵי שַׁבָּת.
כְּשֶׁמְּמַהֵר לַעֲבוֹדָתוֹ, אוֹ לִפְנֵי נְסִיעָה.
קֹדֶם שְׂמָחוֹת - הַמֶּתַח גּוֹרֵם לְכַעַס.

שֶׁקֶר

מהן העצות להנצל ממדת השקר?

א. לִמּוּד מוּסָרֵי חָז"ל בִּגְנוּת הַשֶּׁקֶר וּמַעֲלַת הָאֱמֶת.

ב. לְחַנֵּךְ אֶת הַיֶּלֶד מִקְּטָנוּת לְמִדַּת הָאֱמֶת - וְגַם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה (של"ה)

ג. לְהִזָּהֵר לֹא לְהִסְתַּבֵּךְ לְמִקְרִים שֶׁמִּתּוֹךְ אִי נְעִימוּת תֵּאָלֵץ לְשַׁקֵּר.

ד. כְּשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר אֶת הָאֱמֶת - אֵין מַה לְּהִתְבַּיֵּשׁ וְלוֹמַר לַשּׁוֹאֵל: סְלִיחָה, שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְהָשִׁיב לְךָ יֵשׁ לִי סִבָּה מְסֻיֶּמֶת לְכָךְ.

גַּאֲוָה

כיצד להנצל ממדת הגאוה?

א. לִמּוּד מוּסָרֵי חָז"ל בִּגְנוּת הַגַּאֲוָה וְתִעוּבָהּ לִפְנֵי ה' וּבְמַעֲלַת הָעֲנָוָה - עֲטֶרֶת הַמִּדּוֹת.

ב. יַרְבֶּה בִּתְפִלָּה לַה' שֶׁנַּפְשׁוֹ כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה וְלִמְקַלְלָיו נַפְשׁוֹ תִּדּוֹם.

ג. יִצְטַנַּע בְּכָל הַיּוֹתֵר כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר לְהִצְטַנַּע כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשַּׁבְּחוּהוּ וְיָבוֹא לִידֵי גַּאֲוָה.

ד. כַּאֲשֶׁר תִּנָּצֵל מִן הַכַּעַס - תַּעֲלֶה עַל לִבְּךָ מִדַּת הָעֲנָוָה - רַמְבַּ"ן.

ה. תִּתְבּוֹנֵן תָּמִיד שֶׁיֵּשׁ גְּדוֹלִים מִמְּךָ שֶׁרָחוֹק אַתָּה מִמַּעֲלָתָם, וְאַל תַּבֵּט לִנְמוּכִים מִמְּךָ.

ו. גַּם אִם קָשֶׁה לְהִמָּלֵט מִמַּחְשָׁבוֹת גַּאֲוָה, יִרְאֶה לְזַהֵר לֹא לְנָהֹג בְּפֹעַל בְּדַרְכֵי הַגַּאֲוָה כְּקוֹמָה זְקוּפָה, אוֹ דִּבּוּר כְּנֶסִי הָרוּחַ.

ז. יִזְכֹּר יוֹם הַמִּיתָה, וּכְמוֹ כֵן יִזְכֹּר יְמֵי חֹלִי וּמַכְאוֹב הַצְּפוּיִים לָאָדָם רֵגַע רֵגַע, וְיִצְיֵר לְעַצְמוֹ אֲנָשִׁים שֶׁנִּפְלוּ מֵאִגָּרָא רָמָא לְבֵירָא עֲמִיקְתָּא שֶׁהוּא מַכִּירָם.

ח. סִפּוּרֵי צַדִּיקִים וְדַרְכֵי מִדַּת עֲנָוָתָנוּתָם מְעוֹרֵר לַעֲנָוָה.

אדם הרוצה לנהג בענוה, מה עדיף? האם לשבת בין פשוטי עם וללבש בגדים פשוטים ולנהג בחיצוניות בהנהגות ענוה הגם שמידי מחשבת גאוה לא נצל כי נהנה שיאמרו עליו שהוא ענו וברוח מן הכבוד ויש ללחם עם המחשבה אולם לא עם המעשה, או לנהג לשבת בין אנשים מכבדים להנצל ממחשבה הנ"ל אולם מאידך המעשה הוא מעשה גאוה.

שְׁאֵלָה זוֹ שָׁאַל הַגְּרָ"א וַסְרָמַן לְהֶחָפֵץ חַיִּים, וְעָנָה לוֹ עַדִיף לָשֶׁבֶת בֵּין אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים וְלִנְהֹג בְּמַעֲשֵׂי עֲנָוָה עַל אַף שֶׁעֲדַיִן יְהֵא לוֹ פְּנִיָּה שֶׁל מַחְשָׁבָה שֶׁיֹּאמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא עָנָו, כֵּיוָן שֶׁמַּחְשָׁבָה מְבַטֶּלֶת מַחְשָׁבָה וְאֵין מַחְשָׁבָה מְבַטֶּלֶת מַעֲשֶׂה, לָכֵן אִם הַמַּעֲשֶׂה אֵכֶן מַעֲשֶׂה וְהַנְהָגַת עֲנָוָה וְכָל הַמִּלְחָמָה בְּמַחְשָׁבָה - תְּהֵא מַחְשָׁבָה טוֹבָה מְבַטַּלְתְּהּ, אוּלָם אִם

מַעֲשֵׂהוּ יִהְיֶה כְּמַעֲשֵׂה הַגֵּאִים לָשֶׁבֶת בֵּין אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים וּבְמַלְבּוּשִׁים חֲשׁוּבִים וְרַק יִתְבּוֹנֵן בַּמַּחְשָׁבָה בְּשִׁפְלוּתוֹ זֶה קָשֶׁה יוֹתֵר שֶׁתָּבוֹא מַחְשָׁבָה וּתְבַטֵּל מַעֲשֶׂה.

מה הם הדרכים שיש להתחיל בהם על מנת להכנס לשערי הענוה?

הָרַמְבַּ"ן בְּאִגֶּרֶת כָּתַב דְּבָרִים שֶׁנִּצְרָךְ לְכָךְ דַּרְגָּה לְקַיְמָן, וּכְגוֹן רְאֹשְׁךָ יִהֶא כָּפוּף... וְאַל תַּבֵּט בִּפְנֵי אָדָם בְּדַבֶּרְךָ עִמּוֹ... וְתִתְבַּיֵּשׁ מִכָּל אָדָם בְּדַבֶּרְךָ עִמּוֹ וְכוּ'.

וְהַנִּרְאֶה לְהַתְחִיל לְפָחוֹת בְּב' דְּרָכִים, וְהֵם הֶאָרַת פָּנִים, וּפִרְגּוּן, וּנְבָאַר.

הָא', הֶאָרַת פָּנִים, הוּא מִדַּרְכֵי הֶעָנָוָה שֶׁלֹּא לְהַרְאוֹת פָּנִים שֶׁל שְׁלִיטָה וּבַעֲלוּת, אֶלָּא לְהָאִיר פָּנִים לְכָל אָדָם, וְגַם לַקְּטַנִּים וּבְכָךְ מִתְרַגֵּל הָאָדָם לְהִתְחַנֵּךְ שֶׁלֹּא לָחוּשׁ שֶׁהִנּוּ בְּמַעֲלָה עַל אֲחֵרִים.

הַב', פִּרְגּוּן, לְפַרְגֵּן לְכָל אָדָם עַל מַעֲלָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְלֹא מִבַּעְיָא שֶׁיֵּשׁ לְהוֹדוֹת עַל הָאֱמֶת כַּאֲשֶׁר חֲבֵרְךָ צָדַק וְאַתָּה טָעִיתָ - לוֹמַר לוֹ טָעִיתִי, אֶלָּא גַּם בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְאֶה טוֹב בַּחֲבֵרְךָ תְּשַׁבַּח אוֹתוֹ. וּבְכָךְ תַּשְׁפִּיל וְתַעֲקֹר אֶת גַּבְהוּת הַלֵּב הַמְדַמֶּה לָאָדָם שֶׁבְּאֹם יְשַׁבַּח וִיפַרְגֵּן לַשֵּׁנִי יֵרֵד מִכְּבוֹדוֹ, וְזוֹ טָעוּת שֶׁכֵּן "אֱיזֶהוּ מְכֻבָּד הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת", וּכְשֶׁיִּתְרַגֵּל בְּב' הַנְּהָגוֹת אֵלּוּ אוּלַי יְגִיעַ לַדְּרָגוֹת הַבָּאוֹת שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן זצוק"ל.

נֶעֱלָבִים וְאֵינָם עוֹלְבִים

כיצד לזכות למעלת הנעלבים ואינם עולבים?

א. לְמוּד הַמּוּסָר בְּמַעֲלַת הַשּׁוֹמֵעַ חֶרְפָּתוֹ וְאֵינוֹ מֵשִׁיב, וּבִגְנוּת הַנּוֹקֵם וְהַנּוֹטֵר.

ב. יֵדַע שֶׁיִּסּוּרֵי הַבּוּשָׁה - עוֹלִים הֵמָּה עַל כָּל הַיִּסּוּרִים וְהַסִּגּוּפִים שֶׁבָּעוֹלָם, כָּךְ גָּלָה לָנוּ רַבֵּנוּ מהרח"ו בְּשֵׁם הָאַר"י, וְאָמַר, אִם יֵשׁ לָאָדָם דַּעַת הָיָה יוֹצֵא לַשּׁוּק וּמְבַקֵּשׁ מִי שֶׁיְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי בְּכָךְ חַיִּים הוּא מֵבִיא לְעַצְמוֹ.

ג. פְּעָמִים שֶׁנִּגְזַר מִיתָה אוֹ עֹנִי עַל הָאָדָם וּבְחַסְדֵי ה' מְמִירִים לוֹ זֹאת בְּבוּשָׁה, כֵּיוָן שֶׁהַבּוּשָׁה חֲשׁוּבָה כְּמִיתָה - "דְּאָזִיל סוּמְקָא וְאָתֵי חִוָּרָא".

ד. יִזְדַּעְזֵעַ, הֲכִיצַד עַל כְּבוֹדוֹ מוֹחֶה וְאֵינוֹ מוֹחֵל, וּכְבוֹד שְׁמַיִם בָּזוּי וְנִרְמָס בִּידֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וְעַל זֶה מוֹחֵל וְאֵינוֹ מוֹחֶה.

ה. וְאִם זוֹ אִשְׁתְּךָ, זָכִיתָ! מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה אֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי גֵּיהִנּוֹם. (ערובין מא, ב)

ו. שִׂמַּח בְּחֶלְקְךָ - לִהְיוֹת נֶעֱלָב וְלֹא עוֹלֵב וְאִם חוֹטֵא הוּא בְּנַפְשׁוֹ אוֹתוֹ מַעֲלִיב, וּמְאַבֵּד חֶלְקוֹ... דַּי לוֹ הֶפְסֵדוֹ זֶה וּמַה יֵּשׁ עוֹד לְהִתְרַעֵם עָלָיו.

ז. שִׂים דִּבְרֵי הַחָזוֹן אִישׁ לְנֶגֶד עֵינֶיךָ: כְּשֵׁם שֶׁאֵין רָאוּי לֶחָכָם לִכְעֹס וְלִנְקֹם בַּמֵּרֵעַ לוֹ מִתּוֹךְ חֳלִי רוּחַ - כֵּן אֵין רָאוּי לִנְקֹם וְלִשְׂנֹא אֶת הַמֵּרֵעַ לוֹ מִתּוֹךְ חֳלִי הַנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת".

כִּבּוּד הַבְּרִיּוֹת

כיצד שלא להכשל באונאת כבוד הזולת?

א. לִמּוּד מוּסָרֵי חֲזַ"ל בִּגְנוּת וְעֹנֶשׁ הַמְבַיֵּשׁ וּמְצַעֵר אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּבְמַעֲלַת וּשְׂכַר הַזָּהִיר בִּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת.

ב. יִתְפַּלֵּל לַה' מֵאַד שֶׁלֹּא תָּבוֹא תַּקָּלָה בִּלְשׁוֹנוֹ לְהוֹנוֹת בְּדָבָרִים אֶת זוּלָתוֹ.

ג. יְצַיֵּר בְּדַעְתּוֹ אִם הָיוּ מְבַיְּשִׁים אוֹתוֹ כֵּיצַד הָיְתָה הַרְגָּשָׁתוֹ. וְכַמָּה הָיָה רוֹצֶה שֶׁיִּלַּמְּדוּ עָלָיו זְכוּת בְּמִקְרֶה כָּזֶה שֶׁהוּא מְבַזֶּה אֶת חֲבֵרוֹ.

ד. הַכֹּל לֵידַע שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא אָהוּב ה' וְצַלְמוֹ צֶלֶם אֱלֹקִים.

ה. יִקְרָא סִפּוּרֵי רַבּוֹתֵינוּ הַכֵּיצַד נִזְהֲרוּ בִּכְבוֹדָן שֶׁל הַבְּרִיּוֹת מִגָּדוֹל וְעַד קָטָן.

ו. לְחַנֵּךְ קְטַנִּים לֹא לְבַיֵּשׁ אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי כִּי אֵצֶל הַקְּטַנִּים הַדָּבָר זוֹל מְאֹד, וְאִם לֹא יְתַחֲנֵךְ הַקָּטָן לְכָךְ - יִתְרַגֵּל לְבַזּוֹת אֶת זוּלָתוֹ.

ז. יֵדַע, בְּאוֹתָן סֵבֶר פָּנִים שֶׁמְּקַבֵּל אֶת חֲבֵרוֹ כָּךְ יְקַבְּלוּ אֶת פָּנָיו בְּצֵאתוֹ מִן הָעוֹלָם, כַּמָּה אִם כֵּן כְּדַאי לְהָאִיר פָּנִים לַזּוּלַת כְּדֵי לִזְכּוֹת לִמְאוֹר פְּנֵיהֶם שֶׁל הַשְּׁכִינָה וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת.

גֵּזֶל

מהן העצות לא לכשל בגזל?

א. לִמּוּד הַהֲלָכוֹת שֶׁל גְּזֵלָה וְהוֹנָאָה הֵיטֵב הֵיטֵב, וְכֵיצַד יֵשׁ לִנְהֹג בְּמִסְחָר, מַשָּׂא וּמַתָּן, הֶשְׁבֵּת אֲבֵדָה, וְהַלִּמּוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה.

ב. לִמּוּד מוּסָר בְּחֹמֶר אִסּוּר הַגֵּזֶל.

ג. יִתְפַּלֵּל לַה' שֶׁיַּצִּילוֹ מִן הַגֵּזֶל.

ד. יֵדַע שֶׁהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ חוֹזֵר בְּגִלְגּוּל לְשַׁלֵּם חוֹבוֹ, וְהוּא נוֹרָא וְאַיֹּם, וְכִי כְּדַאי בִּשְׁבִיל כַּמָּה פְּרוּטוֹת לַחְזֹר בְּגִלְגּוּל.

ה. לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה - אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ כִּמְלֹא נִימָה, וּכְמוֹ כֵן מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִין לוֹ.

ו. רְדִיפַת הַמּוֹתְרוֹת וְהַלּוּקְסוּס מְבִיאִין לְגֵזֶל וּלְרַמָּאוּת כְּדֵי לְסַפֵּק אֶת חֶמְדּוֹתָיו.

ז. לְחַנֵּךְ אֶת הַקְּטַנִּים בְּאִסּוּר גֵּזֶל וּלְהַחְמִיר בְּעֵינֵיהֶם עִנְיָן זֶה לְמְאֹד.

ח. לְהַעֲנִיק לַקָּטָן אֶת מִשְׁאֲלוֹתָיו בְּמִדָּה נְכוֹנָה, וְלֹא לְצַמְּצֵם לוֹ יוֹתֵר מִדַּי כִּי אָז עָלוּל לִשְׁלֹחַ יָד בְּחֶפְצֵי אֲחֵרִים.

ט. יִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת וַתְּרָן בְּמָמוֹנוֹ.

י. יִרְשֹׁם בְּפִנְקָס כָּל חוֹב אֲפִלּוּ קָטָן, וּבְכָל אֹפֶן לֹא יִסְמֹךְ עַל זִכְרוֹנוֹ, וְיָרוּץ לְשַׁלֵּם חוֹבוֹ בְּמְהֵרָה פֶּן יִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ.

חֶסֶד

מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח?

יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים, יַעֲסֹק - שֶׁיִּהְיֶא זֶה עִסְקוֹ, שֶׁיִּהְיֶא לוֹ עֵסֶק שֶׁל תּוֹרָה, עֵסֶק שֶׁל גְּמִילוּת חֲסָדִים.

וכי כל אחד יכול לעשות עסק של גמילות חסדים?

זוֹ אֵינָהּ בָּעָיָה כְּלָל. גַּם אָדָם שֶׁאֵין לוֹ הַרְבֵּה כֶּסֶף, יָכוֹל לְהַקְצִיב סְכוּם מְסֻיָּם לְהַפְקִידוֹ בִּידֵי מְנַהֵל כּוֹלֵל, וּלְמַנּוֹת מִישֶׁהוּ שֶׁיִּהְיֶא מְנַהֵל גְּמַ"ח קָטָן לְאַנְשֵׁי הַכּוֹלֵל בִּלְבַד, לְהַלְווֹת לָהֶם לְצָרְכֵי שַׁבָּת, אוֹ לְיֶתֶר צָרְכֵיהֶם, וְהַכֶּסֶף שֶׁלְּךָ יִתְגַּלְגֵּל בֵּין הָאַבְרֵכִים וְנִהְיָה עֵסֶק שֶׁל גְּמַ"ח. וְאִם גַּם זֶה קָשֶׁה לְךָ, קַח סְכוּם כֶּסֶף וְהַפְקִידוֹ בִּגְמַ"ח הַלּוֹקֵחַ עַל עַצְמוֹ מְצִוָּה גְּדוֹלָה זוֹ לֶאֱסֹף פִּקָּדוֹנוֹת וּלְהַלְווֹתָם לַאֲנָשִׁים בְּאַחֲרָיוּת, וְיֶשְׁנָם כָּאֵלֶּה גְּמַ"חִים הַבְּנוּיִים עַל פִּקָּדוֹנוֹת שֶׁל אַנְשֵׁי אֱמוּנָה שֶׁמְּבִינִים שֶׁלְּהַפְקִיד בִּגְמַ"ח כֶּסֶף צָמוּד לַדּוֹלָר זֶה עָדִיף יוֹתֵר מִלְּהַפְקִיד בִּמְנָיוֹת וְכַדּוֹמֶה.

(אַגַּב, הוֹרָה הגרש"ז אוֹיֶרבַּאךְ זצוק"ל - שֶׁאֶפְשָׁר לְהוֹרִיד מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר אֶת הַהֶפְרֵשׁ שֶׁיָּכוֹלְתְּ לְהַרְוִיחַ בַּאֲחוּזֵי רִבִּית בַּבַּנְק, סְכוּם שֶׁנִּמְנַע מִמְּךָ מִלְּהַרְוִיחוֹ כִּבְיָכוֹל לְסִבַּת הַפְקִידְךָ בִּגְמַ"ח)

מה כח הצדקה במיחד להציל מחבלו של משיח?

בְּדוֹרֵנוּ לֹא נִשְׁאַר לָנוּ אֶפְשָׁרוּת דֶּרֶךְ לְתִקּוּן וְכַפָּרַת הָעֲוונוֹת מִלְּבַד הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד, אֵין בְּכֹחֵנוּ לְהִתְעַנּוֹת וּלְהִסְתַּגֵּף וְלַעֲרֹךְ כְּמַעַט שׁוּם תִּקּוּן מִתִּקּוּנֵי הָאֲרִ"י הַמְבֹאָרִים בַּסְּפָרִים, מִלְּבַד הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד וּבְכָךְ לִפְדּוֹת אֶת תַּעֲנִיּוֹתֵינוּ, וְאִם כֵּן בַּחֲרָטָה עַל הֶעָבָר וְקַבָּלָה עַל הֶעָתִיד וּבִנְתִינַת צְדָקָה לָרֹב - זֶהוּ הַתִּקּוּן הַמֻּשְׁלָם. (שומר אמונים)

קַמְצָנוּת

מהי העצה לנגוע במדת הקמצנות?

א. לִפְתֹּחַ אֶת יָדָיו בְּכֹחַ וַאֲפִלּוּ בִּסְכוּמִים קְטַנִּים מְאֹד, וְאִם מִתְבַּיֵּשׁ לִתֵּן סְכוּם קָטָן כְּזֶה לְגַדּוֹלִים יִתְּנוֹ לִילָדִים קְטַנִּים, וּבָזֶה יְשַׁבֵּר אֶת קְלִפַּת הַקַּמְצָנוּת שֶׁזּוֹ קְלִפָּה מְיֻחֶדֶת הָרוֹבֶצֶת עַל יְדֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם מִלִּתֵּן צְדָקָה (זוהר), וּלְאַחַר מִכֵּן כְּבָר יֵקַל עָלָיו לָתֵת וְלָתֵת, עַד שֶׁבְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן תִּשְׁבֵּר אֶצְלוֹ מִדָּה רָעָה זוֹ. וְכָךְ מְסֻפָּר עַל הַרְבֵּה שֶׁהֵעִידוּ עַל עַצְמָם שֶׁהָיוּ קַמְצָנִים גְּדוֹלִים בַּתְּחִלָּה, וּבְכֹחַ הִכְרִיחוּ עַצְמָם מִתְּחִלָּה לִתֵּן קְצָת עַד שֶׁשָּׁבְרוּ מִדָּה זוֹ לְגַמְרֵי. (שומר אמונים)

ב. עֵצָה נוֹסֶפֶת לְהִתְחִיל לְהִתְרַגֵּל בְּפִזּוּר אֵצֶל אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וְאוֹהֲבָיו, כִּי מִדֶּרֶךְ הַקַּמְצָן לְקַמֵּץ גַּם אֵצֶל אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּבְכָךְ יִתְרַגֵּל לְשַׁבֵּר מִדָּה זוֹ.

ג. לִתֵּן הַרְבֵּה פְּעָמִים, דְּהַיְנוּ שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ סְכוּם לְחַלֵּק לִצְדָקָה לֹא יִתֵּן בְּפַעַם אַחַת אֶלָּא יְחַלְּקוֹ לִפְעָמִים רַבּוֹת וְיִתֵּן וְיַחְזֹר וְיִתֵּן, וּבְכָל נְתִינָה וּנְתִינָה שׁוֹבֵר אֶת מִדַּת הַקַּמְצָנוּת.

האם עדיף לתן בצנעה או בפרהסיא כדי שילמדו ממנו?

עִקַּר מִצְוֹת הַצְּדָקָה וּמַעֲלָתָהּ לִתְּנָהּ בְּצִנְעָה, וְרַק אִם יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁיּוֹעִיל בְּפִרְסוּמוֹ שֶׁיַּעֲשׂוּ כְּמוֹהוּ - כָּךְ יַעֲשֶׂה וְיכַוֵּן לְשֵׁם שָׁמַיִם.

האם לדקדק אחר עני הגון דוקא?

לְכַתְּחִלָּה וַדַּאי יֵשׁ לְתֵת צְדָקָה לְעָנִי הָגוּן וְאֶת עִקַּר כַּסְפֵּי הַצְּדָקָה יִתֵּן לְעָנִי הָגוּן, אוּלָם לֹא יָשִׁיב רֵיקָם גַּם עָנִי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְלֹא יְדַקְדֵּק יוֹתֵר מִדַּי. (שומר אמונים)

צְדָקָה

כַּמָּה מִמַּעֲלוֹת הַצְּדָקָה:

א. מַצֶּלֶת מֵחֲבָלֵי מָשִׁיחַ וּמֵהַיְסוּרִים.

ב. אוֹכֶל פֵּרוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא.

ג. מְגַדּוֹלֵי תְּקוּנֵי הַתשובה לְנַקּוֹת נַפְשׁוֹ מִכָּל עָוֹון.

ד. הַנּוֹתֵן צְדָקָה - תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת.

ה. הַנּוֹתֵן צְדָקָה וּמַכְנִיס אוֹרְחִים זוֹכֶה לְבָנִים צַדִּיקִים.

ו. זוֹכֶה לַחֲסוֹת בְּצִלּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֶעָתִיד לָבוֹא.

כיצד יש לנהג גבאי המאסף לצרכי עניים?

א. לֹא לְזַלְזֵל בְּשׁוּם תְּרוּמָה וְלוּ הַזְּעִירָה בְּיוֹתֵר.

ב. לָדוּן לְכַף זְכוּת אֶת הַצִּבּוּר, וְלֹא לְזַעֵם וְלֹא לְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם כְּשֶׁנִּמְנָעִים לִתֵּן לוֹ.

ג. לְקַחַת בְּחֶשְׁבּוֹן אֶת הַבְּזָיוֹנוֹת שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו, וְיהֵא מֻסְכָּם אֶצְלוֹ לְהַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו. כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסֵדוֹ.

קְדֻשַּׁת הָאֲכִילָה

מה הן העצות לשבירת תאות החמר כזללנות וסבאנות וכן יתר עניני חמריות שהגוף דורש אותם בטבעו?

לְהַכְנָעַת הַחֹמֶר דְּרוּשָׁה עֲבוֹדָה אִטִּית, אִי אֶפְשָׁר בְּבַת אַחַת לְהָמִית אֶת הָרְצוֹנוֹת וּדְרִישׁוֹת הַגּוּף כִּי אָז יִפֹּל לְגַמְרֵי, לָכֵן יְסַגֵּל עַצְמוֹ בָּאֳפָנִים דִּלְהַלָּן:

א. יְאַחֵר זְמַן אֲכִילָתוֹ בְּשָׁעָה אוֹ אֶפְלוּ בְּרֶבַע שָׁעָה, וּכְשֶׁהָאֹכֶל לְפָנָיו יַמְתִּין קְצָת וְלֹא תֵּכֶף יִקְפֹּץ עָלָיו, וּבְכָךְ תִּשָּׁבֵר תַּאֲוָתוֹ.

ב. לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל בַּאֲכִילָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁבֵּרֵךְ הַמּוֹצִיא וְאָכַל כְּבֵיצָה, יַעֲצֹר, יִקְרָא אֵיזֶה כַּמָּה מִשְׁנָיוֹת, אוֹ הֲלָכוֹת, אוֹ כַּמָּה פִּרְקֵי תְּהִלִּים, אוֹ קָטַע מוּסָר, לִשְׁבֹּר אֶת רִיצַת תַּאֲוָתוֹ, וּלְדַעַת הראב"ד שֶׁבְּעִקְּבוֹתָיו הָלְכוּ כָּל חַכְמֵי הַמּוּסָר - נָחְשָׁב זֹאת לְתַעֲנִית.

ג. לְסַגֵּף עַצְמוֹ בְּדָבָר מְסֻיָּם כְּגוֹן מְמַאֲכָל מְסֻיָּם, אוֹ מִפְּרִי מְסֻיָּם.

ד. יַשְׁאִיר מְעַט מִמַּאֲכָלוֹ וְלֹא יִגְמְרֵנּוּ לְגַמְרֵי.

ה. יְשַׁיֵּם פָּחוֹת מֶלַח וַתַבְלִינִין כְּדֵי לְמַעֵט תַּאֲוָתוֹ.

ו. יְמַעֵט בְּתַעֲנוּג בִּימֵי הַחוֹל כְּגוֹן שֶׁיִּשְׁתֶּה מַיִם, בִּמְקוֹם מַשְׁקָאוֹת מְעֻדָּנִים, וְכֵן יְמַעֵט כְּכָל הָאֶפְשָׁר בְּמַמְתַּקִּים מְיֻתָּרִים וְכַדּוֹמֶה.

ז. יְזָהֵר בְּבִרְכוֹת הַנֶּהֱנִין מְאֹד, שֶׁיְּהֵיוּ בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה וּבְכָךְ גַּם יַתְּיֵשׁ אֶת כֹּחַ הַתַּאֲוָה.

ח. לִפְנֵי הָאֲכִילָה יַקְדִּים תְּפִלָּה - שֶׁאוֹכֵל כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לוֹ כֹּחַ לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ וּלְבָרֵר נִיצוֹצֵי קְדֻשַּׁת הַטְּמוּנִים בַּמַּאֲכָל.

ט. יִתְבּוֹנֵן שֶׁבְּהִתְעַנְּגוֹ בַּאֲכִילָה וּבְיֶתֶר צָרְכֵי הַגּוּף מַפְסִיד עֹנֶג אוֹר פְּנֵי ה', וְכַמּוּבָא בִּ"בְּאֵר מַיִם חַיִּים" שֶׁגַּם אִם לֹא נִמְצָא בְּיַד הָאָדָם שׁוּם חֵטְא אֶלָּא זֹאת בִּלְבַד שֶׁמִּתְעַנֵּג בְּעָנְגֵי הָעוֹלָם - דַּי לוֹ בְּכָךְ שֶׁלֹּא יִרְאֶה אוֹר בָּהִיר בַּשְּׁחָקִים וְכָל מִצְוֹתָיו יִהְיוּ יְבֵשִׁים לְלֹא חַיּוּת וְטַעַם. אֶת הַטַּעַם הָרוּחָנִי הַטּוֹב וְהֶעֱרֵב אִי אֶפְשָׁר לְהַרְגִּישׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה - בִּבְחִינַת עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיֶּיךָ, רַק הַמִּתְנַדֵּב לְוַתֵּר עַל עָנְגֵי גּוּפוֹ - כִּתְמוּרָה יִזְכֶּה לְהִתְעַנֵּג עַל ה' וְלֶהֱנוֹת מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ.

י. עִקַּר תִּקּוּן הָאֲכִילָה, לֶאֱכֹל בִּמְתִינוּת וּבְדֶרֶךְ אֶרֶץ וְלֹא בְּרַעֲבָתָנוּת וְגַרְגְּרָנוּת כְּגוֹן: לְמַלְאוֹת פִּתּוֹ בְּמַאֲכָל וּלְאָכְלוֹ אֲכִילָה גַּסָּה, אֶלָּא יַכְנִיס לְפִיו בַּעֲדִינוּת וּבְאִטִּיוּת כְּיוֹשֵׁב בִּפְנֵי אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים שֶׁבּשׁ הוּא לֶאֱכֹל כְּאַחַד הַזַּלְלָנִים, וְזֶהוּ עֵצָה נִפְלָאָה לְהַתִּישׁ אֶת כֹּחַ הַתַּאֲוָה.

יא. יִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם הָאֲכִילָה.

יב. יַקְדִּים תְּפִלָּה קֹדֶם הָאֲכִילָה וְיִתְבּוֹנֵן לְבַקֵּשׁ שֶׁלֹּא יִתְגַּשֵּׁם בַּאֲכִילָה זוֹ.

שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן

אלו עצות מעשיות ישנן לשמירת הלשון?

א. תְּחִלָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהַכִּיר אֶת עַצְמוֹ שֶׁהוּא חוֹלֶה בְּנַפְשׁוֹ, וּלְבַקֵּשׁ עֵצוֹת וְתַחְבּוּלוֹת לְהֵעָזֵר מִמַּחֲלָתוֹ, וְאָז, כַּאֲשֶׁר יֵלֵךְ אֵצֶל הָרוֹפֵא וְיִקַּח הַסַּמִּים שֶׁיִּתֵּן לוֹ הָרוֹפֵא, יוּכַל לְהֵרָפֵא מִמַּחֲלָתוֹ. כֵּן הַדָּבָר בְּעִנְיָנֵנוּ: תְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיַּכִּיר בְּחֶטְאוֹ, וְעַל כֵּן, לְכָל הַפָּחוֹת, עָלָיו לִלְמֹד בַּפִּתְיחָה לְסֵפֶר "הֶחָפֵץ חַיִּים" וְשַׁעַר הַזְּכִירָה מִסֵּפֶר "שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן", וּמִשָּׁם יַכִּיר אֶת

עַצְמוֹ שֶׁהוּא חוֹלֶה בְּנַפְשׁוֹ, וְאָז אִם יִקַּח הָעֵצוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת הַמְלֻקָּטוֹת כָּאן, יוּכַל לְהֵעָזֵר עַל יָדָן.

ב. רַבִּים טוֹעִים וְחוֹשְׁבִים שֶׁדִּבּוּר גְּנוּת שֶׁהוּא אֱמֶת עַל הַזּוּלַת, אֵינוֹ בִּכְלַל לָשׁוֹן הָרַע, וְטָעוּת חֲמוּרָה בְּיָדָם, כִּי זֶהוּ לָשׁוֹן הָרַע אֲמִתִּי, וְרַק בְּצוּרָה כָּזֹאת נִקְרָא לָשׁוֹן הָרַע! דְּאִלּוּ יְגַנֶּה חֲבֵרוֹ בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר, הוּא נִקְרָא "מוֹצִיא שֵׁם רַע".

ג. קַח אֶת דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם עֲטָרָה לְרֹאשֶׁךָ וּזְכֹר אוֹתָם תָּמִיד: דְּכָל דָּבָר שֶׁאִם יִתְפָּרְסֵם יוּכַל לְגָרֵם לַחֲבֵרוֹ הֶזֵּק בְּגוּפוֹ, אוֹ בְּמָמוֹנוֹ, אוֹ לְהָצֵר לוֹ, אוֹ לְהַפְחִידוֹ - הֲרֵי זֶה לָשׁוֹן הָרַע! אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִם רְצוֹנְכֶם לְהִמָּלֵט מִן הַגֵּיהִנּוֹם, הַרְחִיקוּ עַצְמְכֶם מִלָּשׁוֹן הָרַע, וְאַתֶּם זוֹכִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. (מדרש תנחומא, מצרע).

ד. מִי שֶׁאֵינוֹ לוֹמֵד הִלְכוֹת שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִנָּצֵל מִלָּשׁוֹן הָרַע.

ה. כְּשֶׁכָּל הַסְּבִיבָה נְגוּעָה בִּרְכִילוּת, לָשׁוֹן הָרַע, וְחִפּוּשׂ אַחַר חֶסְרוֹנוֹת שֶׁל הַזּוּלַת, לֹא נוֹתַר לָנוּ אֶלָּא לִדְאֹג כִּי מִצִּדֵּנוּ לֹא נִגָּרֵם שֶׁיְּדַבְּרוּ עָלֵינוּ לָשׁוֹן הָרַע, וְנַעֲשִׂים דָּגֵשׁ עַל כָּךְ, שֶׁכָּל הִתְנַהֲגוּתֵנוּ וְכָל דִּבּוּרֵינוּ יִהְיוּ יְשָׁרִים וּנְעִימִים בְּעֵינֵי אֱלֹקִים וְאָדָם, וְאָז נַבְטִיחַ, שֶׁלְּפָחוֹת עָלֵינוּ לֹא יְדַבְּרוּ... וְגַם זוֹ דֶּרֶךְ לְטַהֵר בְּמַשָּׁהוּ אֶת הַנֶּגַע שֶׁל לָשׁוֹן הָרַע.

ו. בְּמִדָּה וְנִקְלָעִים אָנוּ לְמַצָּב שֶׁבּוֹ אֵין מָנוֹס מִלְּהִפָּגֵשׁ עִם אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא נִזְהָרִים בִּשְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן, יֵשׁ לְהָכִין מֵרֹאשׁ נוֹשְׂאִים לְשִׂיחָה, שֶׁיִּהְיוּ רְחוֹקִים מִדִּבּוּרִים אֲסוּרִים.

ז. תְּוַתֵּר עַל הַכָּבוֹד הַמְדֻמֶּה שֶׁחוֹלְקִים לְךָ פִּתְאוֹם אֲפִלּוּ אֲנָשִׁים "חֲשׁוּבִים" שֶׁהוֹאִילוּ לְדַבֵּר אִתְּךָ, וְאַל תִּתְכַּבֵּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרְךָ!

ח. בְּבַקָּשַׁת קַבָּלַת מֵידָע עַל פְּלוֹנִי לְצֹרֶךְ שִׁדּוּךְ, עֵסֶק, עֲבוֹדָה וְכַדּוֹמֶה, יֵשׁ לְהָשִׁיב רַק אֶת הָאֱמֶת וּלְמַקֵּד אֶת הַמֵּידָע רַק עַל אוֹתוֹ פְּלוֹנִי שֶׁנִּשְׁאַלְנוּ עָלָיו, וְלֹא עַל מִשְׁפַּחְתּוֹ, שְׁכֵנָיו וַחֲבֵרָיו וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן יֵשׁ לְהָשִׁיב רַק בָּעִנְיָן שֶׁעַל אוֹדוֹתָיו נִתְבַּקַּשְׁנוּ לְהָשִׁיב, וּלְהַקְפִּיד מְאֹד לֹא לְהַגְזִים, וּלְלֹא נִימַת זִלְזוּל, וְלֹא לְהוֹצִיא דְּבָרִים מֵהֶקְשֵׁרָם.

ט. כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְאָזְנֶיךָ סִפּוּר "עֲסִיסִי", הַעֲצָה הַטּוֹבָה הִיא: אַל תְּקַבֵּל אֶת הַדְּבָרִים! חָקוֹר וּבְדֹק אֶת הָעִנְיָן לַאֲשׁוּרוֹ, וְתִוָּכַח עַד מְהֵרָה כִּי שֶׁקֶר יְסוֹדוֹ, וְהַסִּפּוּר עָבַר הַרְבֵּה יָדַיִם, עִם הַרְבֵּה תּוֹסָפוֹת וְתַבְלִינִים עַד שֶׁתְּפַח וְגָלַשׁ לְ"סִפּוּר חָדָשׁ".

י. כְּשֶׁהַשִּׂיחָה גּוֹלֶשֶׁת לִרְכִילוּת, לָשׁוֹן הָרַע וְכַדּוֹמֶה, יַדְמֶה הָאָדָם הַיָּרֵא שָׁמַיִם לְעַצְמוֹ שֶׁהוּא בְּעִצּוּמָהּ שֶׁל סְעוּדָה מְדֻשֶּׁנֶת, וּמוֹדִיעִים לוֹ כִּי הוּא אוֹכֵל טְרֵפָה! הֲרֵי שֶׁבְּוַדַּאי יִפְלֹט אֶת הָאֹכֶל מִפִּיו וְיַפְסִיק מִיָּד מֵאֲכֹל - כָּךְ בִּשְׁמִיעַת לָשׁוֹן הָרַע, יִפְלֹט אֶת אֲשֶׁר שָׁמַע כְּבָר וְיַטֶּה אֶת הַשִּׂיחָה לְצַד חִיּוּבִי.

יא. כַּאֲשֶׁר חָפֵץ אָדָם לְדַבֵּר אוֹדוֹת מַאן-דְּהוּא, יֹאמַר לְעַצְמוֹ: אִלּוּ אוֹתוֹ אָדָם, שֶׁעָלָיו אֲנִי רוֹצֶה לְדַבֵּר, נִמְצָא הָיָה כָּאן כָּעֵת - הַאִם הָיִיתִי מַשְׁמִיעַ אֶת הַדְּבָרִים בְּנוֹכְחוּתוֹ? וַדַּאי שֶׁלֹּא!!! הָיִיתִי מִתְאַפֵּק וְנִמְנָע מִלְּדַבֵּר. אִם כָּךְ, אֶחֱשֹׁב שֶׁהוּא נִמְצָא פֹּה כָּעֵת, וְאֶמָּנַע מִלְּהַשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרַי...

יב. לְכָל מִלָּה וּמִלָּה יֵשׁ מַשְׁמָעוּת עֲצוּמָה, וְכָל דִּבּוּר רַע עַל הַזּוּלַת מְעוֹרֵר בַּשָּׁמַיִם קְטָרוּג, הֵן עַל הַמְדַבֵּר וְהֵן עַל הַמְדֻבָּר.

עָצֹר! לְפָנַי שֶׁאַתָּה מְסַפֵּר דִּבַּר מָה עַל חֲבֵרְךָ, חֲשֹׁב לְרֶגַע, הַאִם הָיִיתָ מַסְכִּים שֶׁמִּישֶׁהוּ יֹאמַר אֶת אוֹתוֹ דָּבָר עָלֶיךָ??? (''תומר דבורה'')

אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל

מה הן העצות לפתרון שנאת הבריות?

א. לָדוּן לְכַף זְכוּת, וְגַם אֶת הַמַּשְׁחָת בְּיוֹתֵר יֵשׁ לָדוּן לִזְכוּת שֶׁקָּשֶׁה לוֹ לִכְבֹּשׁ אֶת יְצָרָיו.

ב. אִם יֵשׁ לְךָ שִׂנְאָה עַל מִישֶׁהוּ - הִתְפַּלֵּל עָלָיו וְהַזְכִּירֵהוּ בַּתְּפִלָּה לִישׁוּעָה וְרַחֲמִים וּבָזֶה תּוּסַר וּתְסֻלַּק הַשִּׂנְאָה.

ג. אָדָם שֶׁדָּחוּי וּמָאוּס אֶצְלְךָ, רְאֵה דַּוְקָא לְשׂוֹחֵחַ עִמּוֹ כִּי הַשִּׂתְיקָה וְהַפְרוּד מַגְבִּירִים אֶת הַשִּׂנְאָה וְהַדִּבּוּר דּוֹחֶה אֶת הַשִּׂנְאָה. וְהוּא כְּלָל גָּדוֹל לַהֲסָרַת הַשִּׂנְאָה, וְכֵן בָּדוּק הוּא שֶׁאוֹתוֹ אֶחָד שֶׁשָּׂנֵאתָ לְאַחַר דִּבּוּר רֵעוּת - הַכֹּל סָר כְּלֹא הָיָה.

ד. אִם יֵשׁ לְךָ עַל חֲבֵרְךָ מַשֶּׁהוּ אַל תַּשְׁאִיר בְּלִבְּךָ, אֶלָּא שׂוֹחַח אִתּוֹ וְהַגֵּד לוֹ מַה שֶּׁבְּלִבְּךָ עָלָיו.

ה. תֵּן לְשׂוֹנַאֲךָ מַתַּת יָד, צְדָקָה אוֹ מַתָּנָה, וְהַטָּבַע מְחַיֵּב לֶאֱהֹב אֶת מִי שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ.

ו. סַבֵּר פָּנִים יָפוֹת וְחִיּוּךְ לַשּׂוֹנֵא מַשְׁבִּית אֶת הַשִּׂנְאָה.

ז. לְחַפֵּשׂ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת בַּשּׂוֹנֵא.

ח. אַל תִּתְלֶה אֶת הַצְלָחַת חֲבֵרְךָ בְּכֹחוֹ וְעָצְמָתוֹ אֶלָּא תַּאֲמִין שֶׁזּוֹ מַתַּת אֱלֹקִים לוֹ, וְאָז אֵין מַה לְקַנֵּא שֶׁהֲרֵי הָאֱמוּנָה מְחַיֶּבֶת לְדַעַת שֶׁהַשֶּׁפַע שֶׁל הָאָדָם זֶה לֹא מִכֹּחַ הָאָדָם כְּלָל, וְאִם כֵּן הַמְקַנֵּא הֲרֵי מִתְמָרֵד נֶגֶד הַנְהָגַת ה' וּמְעָרְעֵר עָלֶיהָ.

ט. תְּפִלָּה עַל זֶה עַצְמוֹ - שֶׁתּוּסַר שִׂנְאַת הַבְּרִיּוֹת מִמְּךָ.

י. לְהַרְבּוֹת בְּמַעֲשֵׂי חֶסֶד וַהֲטָבָה עִם הַבְּרִיּוֹת וּמַעֲשִׂים חִיצוֹנִים מְשַׁנִּים אֶת הַפְּנִימִיּוּת, כִּי ''אַחַר הַמַּעֲשִׂים יִמְשְׁכוּ הַלְּבָבוֹת'' (מסילת ישרים).

יא. יְאַמֵּת לְעַצְמוֹ - כְּשֵׁם שֶׁהוּא דָּן אֶת חֲבֵרוֹ כֵּן דָּנִים אוֹתוֹ וּבְכָךְ פּוֹסֵק הוּא דִּין לְעַצְמוֹ.

מה העצה לסלק את השנאה הנובעת מקנאה?
לְהַהֲבִיל וּלְאַפֵּס אֶת עֶרֶךְ דָּבָר זֶה שֶׁהִנִּיחַ מְקַנֵּא עָלָיו, לְמָשָׁל עֹשֶׁר, נוֹי, הַצְלָחַת עוֹלָם הַזֶּה, וְכַדּוֹמֶה. לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁהֲרֵי הֶבֶל הֵמָּה וְאֵין אָדָם לוֹקֵחַ עִמּוֹ אֶלָּא תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וְהֵמָּה הַתַּכְשִׁיטִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁל הַנִּשְׁמָה, שְׁאָר הַדְּבָרִים אֵינָם אֶלָּא נֶגַע צָרַעַת לַנִּשְׁמָה, וְאִדְּרַבָּה כָּל מִי שֶׁמְּחַסֵּר מֵהֶם, עֲבוּדָתוֹ קַלָּה לְהַגִּיעַ לַמַּטָּרָה - עוֹלָם הַבָּא - נָקִי וְטָהוֹר הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמִּי שֶׁמְּשֻׁפָּע מֵהֶם שֶׁעֲבוֹדָתוֹ קָשָׁה עֲשָׂרֶת מוֹנִים.
עוֹד יִתְבּוֹנֵן הֲלֹא הָעִקָּר זֶה הַשִּׂמְחָה וְהַשַּׁלְוָה, מִי אָמַר שֶׁאָדָם זֶה שֶׁלּוֹ עִם כָּל הַשֶּׁפַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲלֹא מֻטָּרָד הוּא בְּשֶׁלּוֹ, יֵשׁ לוֹ מָנָה רוֹצֶה מָאתַיִם וְכוּ' לֹא חָסֵר לַיֶּצֶר סְבוֹת לְהַטְרִיד וּלְסַבֵּךְ אָדָם לְצַעַר וּלְיָגוֹן גַּם כְּשֶׁהִנּוֹ מְשֻׁפָּע בְּכָל עִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, וְאִם כֵּן מַה יֵּשׁ לְקַנְאוֹת בָּעֲרָכִים הַנִּפְסָדִים שֶׁסּוֹפָם לְהוֹרִיד לִבְאֵר שַׁחַת.

חנוך

האם עדיף לסגר ילדים מהרחוב או לא, מחשש של התמרדות?
בְּדוֹרֵנוּ, שֶׁהַדּוֹר שָׁטוּף בִּרְעָלִים רוּחָנִיִּים אֵין בְּכָךְ שׁוּם סָפֵק שֶׁעָדִיף לִסְגֹּר אֶת הַיְלָדִים בְּפִקּוּחַ מְדֻקְדָּק עַל כָּל צַעַד וְשַׁעַל, וּבַאֲשֶׁר לַחֲשַׁשׁ הִתְמָרְדוּת - יֵשׁ לַעֲשׂוֹת פִּקּוּחַ זֶה בְּרוּחַ טוֹבָה, דְּהַיְנוּ בְּהֶסְבֵּרִים נְעִימִים עַל גֹּדֶל הַחֲשִׁיבוּת שֶׁל הַפִּקּוּחַ, וּכְמוֹ כֵן לְהַצִּיעַ לָהֶם תַּחֲלִיפִים - בְּרוּחַ הַהֲלָכָה - לְמַלְאוֹת אֶת זְמַנָּם וּלְסַפֵּק אֶת שְׁעָמוּמָם כְּגוֹן סִפְרֵי קְרִיאָה מְבֻקָּרִים, קַלְטוֹת וְכַדּוֹמֶה. וְגַם אִם יַשִּׂיאֲךָ יִצְרְךָ לוֹמַר הֲלֹא הָיוּ כְּאֵלֶּה שֶׁסָּגְרוּ אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וּלְבַסּוֹף הִתְמָרְדוּ כְּנֶגְדָּם, אַף אַתָּה תָּשִׁיב לוֹ, גַּם אִם אָמְנָם אֱמֶת כִּדְבָרָיו, הֲרֵי נִתְבּוֹנֵן כַּמָּה אֲחוּזִים מֵאֵלֶּה שֶׁשָּׁמְרוּ וּפִקְּחוּ עַל בְּנֵיהֶם הִתְאַכְזְבוּ בְּהִתְמָרְדוּת - לְעֻמַּת אֲחוּזֵי הָאַכְזָבָה שֶׁל אֵלּוּ שֶׁשִּׁחְרְרוּ אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם לְלֶכֶת כְּאַוַּת לִבָּם, הֲלֹא הִיא אַפְסִית יַחֲסִית.
וּבְסַיָּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא עָרַכְנוּ קוּנְטְרֵס הַנִּקְרָא "אֶת עֲמָלֵנוּ" בְּתוֹפָעַת "הַנְּשִׁירָה", הֵיאַךְ לְנַהֵג כָּרָאוּי בְּתוֹפָעָה זוֹ, וְהֵיאַךְ לְקַדֵּם פְּנֵי הַתּוֹפָעָה.

האם אב נענש בעוונות בניו?
אִם הָאָב פָּשַׁע בְּחִנּוּךְ בְּנוֹ יֵעָנֵשׁ, וְאִם עָשָׂה אֶת אֲשֶׁר בִּיכָלְתּוֹ לֹא יֵעָנֵשׁ, אוּלָם לֹא יִמָּלֵט מֵהַצַּעַר וְהַבּוּשָׁה בָּעוֹלָם הַבָּא מִמַּעֲשֵׂי בָנָיו. (גר"א)

הורים הדרים באזור חלוני או מפשר, ובאזוריהם מזכים המה את הרבים ועושים חיל במעשיהם, האם ינדדו למקום דתי בשביל חנוך הבנים, או זכוי הרבים עדיף?
שְׁאֵלָה זוֹ שָׁאֲלוּ לְהָרַב מִבְּרִיסְק וְעָנָה לְאוֹתוֹ אָדָם הַשּׁוֹאֵל, לֹא רַק בִּשְׁבִיל בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ חַיָּב אַתָּה לְהַגֵּר לִמְקוֹם תּוֹרָה אֶלָּא גַּם בִּשְׁבִילְךָ, גַּם אַתָּה בְּסַכָּנָה בִּהְיוֹתְךָ גָּר אִתָּם בִּסְבִיבָתָם,

וְלָכֵן הֶעָצָה לָלֶכֶת וְלָגוּר בְּמָקוֹם תּוֹרָה לְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ וְאֶת בָּנָיו, וּמִדֵּי פַּעַם לָלֶכֶת לָאֵזוֹר הַחִלּוֹנִי לְזַכּוֹת אֶת הָרַבִּים.

הורים דתיים הדרים בשכנות עם חלוניים ויש חשש של מחלקת באם יאסרו על בניהם לכנס לשכניהם כיצד לנהג?

מָה הַשְּׁאֵלָה בִּכְלָל, דָּבָר פָּשׁוּט שֶׁאֵין לַחְשֹׁשׁ מֵהַמַּחֲלֹקֶת כְּדֵי שֶׁלֹּא לְאַבֵּד אֶת הַיְלָדִים וְכִי בִּשְׁבִיל דַּרְכֵי נְעִימוּת עִם שְׁכֵנִים כְּדַאי לְחַנֵּךְ יְלָדִים נֶגֶד הַתּוֹרָה(תשובת הגר"י קניבסקי זצ"ל)

כיצד להצליח בחנוך הבנים?

הֲרֵי כַּמָּה דְּרָכִים לְהַצְלִחַת גִּדּוּל יְלָדִים לְיִרְאַת שָׁמַיִם:

א. תְּפִלָּה - שֶׁהָאָב וְהָאֵם יַרְבּוּ בִּתְפִלָּה, וּמַה יְּבִיאֵם לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה? פָּשׁוּט, לָצֵאת מֵהַבִּטָּחוֹן וְהַשַּׁלְוָה - בָּרוּךְ ה' יֵשׁ לִי יְלָדִים טוֹבִים מְמֻשְׁמָעִים חָרוּצִים וּבְוַדַּאי אֶרְוֶה מֵהֶם נַחַת, זוֹ שַׁלְוַת שֶׁקֶר, כֵּיוָן שֶׁהַיּוֹם אָסוֹן הַנּוֹרָא הוּא חָמוּר בְּיוֹתֵר, גַּם הוֹרִים שֶׁגִּדְּלוּ יְלָדִים בְּדֶרֶךְ הָאֱמוּנָה וְהַקְּדֻשָּׁה הִתְאַכְזְבוּ לִרְאוֹת פְּרִי בְּאוּשִׁים - אַחַר שֶׁקִּוּוּ לִרְאוֹת עֲנָבִים, אִם זֶה מֻחְמַת הָרְחוֹב, חֲבֵרִים רָעִים, עִתּוֹנִים, רַדְיוֹ, וְעוֹד, לָכֵן, לָצֵאת מֵהַשַּׁלְוָה לְהָבִין אֶת הַסַּכָּנָה, וְאָז יְבִינוּ אֶת יִתְרוֹן הַתְּפִלָּה מֵעַל הַכֹּל.

ב. מוּסָר, הַצָּעַת הַסְּטַיְיפְּלֶר לְהַצָּלַחַת חִנּוּךְ הַיְלָדִים, לִלְמֹד עִמָּהֶם מוּסָר יוֹם יוֹם כְּרֶבַע שָׁעָה, וְאוֹמֵר: הוּא דְּבַר פֶּלֶא - הַמּוּסָר גָּדֵל עִם הַיֶּלֶד, אוֹתוֹ מוּסָר שֶׁאַתָּה מַשְׁקִיעַ בּוֹ בְּקַטְנוּתוֹ לֹא רַק שֶׁלֹּא הוֹלֵךְ לְאִבּוּד, אֶלָּא גַּם מִתְפַּתֵּחַ בְּמֹחוֹ בְּמֶשֶׁךְ גִּדּוּלָתוֹ.

וּכְמוֹ כֵן הָיְתָה תְּשׁוּבָתוֹ לְאָב שֶׁטָּעַן שֶׁבְּנוֹ אֵינֶנּוּ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹלוֹ - וְכִי עָשִׂיתָ מַשֶּׁהוּ בִּשְׁבִילוֹ? אִם תְּלַמֵּד אוֹתוֹ כָּל יוֹם מוּסָר עֶשֶׂר דַּקּוֹת בְּוַדַּאי תִּרְאֶה בּוֹ שִׁנּוּי לְטוֹבָה!

ג. עֵרְנוּת וּשְׁמִירָה קַפְּדָנִים מִשְּׁכֵנִים הָרְחוֹקִים מִתּוֹרָה, וְכַנַּ"ל עַל אַף אִי הַנְּעִימוּת וְעַל אַף הַהוֹצָאוֹת הַמְּרֻבּוֹת שֶׁל שִׁנּוּי מָקוֹם.

ד. תַּשְׁלוּם שָׂכָר לִמּוּד לְתַלְמוּד תּוֹרָה בַּזְּמַן, רָאִיתִי בְּשֵׁם "הַתּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן" זצוק"ל שֶׁהֵבִיא - בָּדוּק וּמְנֻסֶּה. הוֹרִים שֶׁשִּׁלְמוּ שָׂכָר לִמּוּד בְּנֵיהֶם בַּזְּמַן, וּבְעֵין יָפָה לְלֹא דִּחְיוֹת וְהִתְחַמְּקֻיּוֹת אֵלּוּ הוֹרִים שָׁרְאוּ נַחַת מִבְּנֵיהֶם, וְאֵלּוּ אֵלּוּ שֶׁהִתְחַמְּקוּ וְדָחוּ אֶת תַּשְׁלוּמֵיהֶם - הִתְאַכְזְבוּ.

ה. תַּדְמִית אִישִׁית שֶׁל הַהוֹרִים. בֵּן שֶׁרוֹאֶה שֶׁכָּל שִׂיחָם וְשִׂיגָם שֶׁל הוֹרָיו - תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, וְהַשְׁאָר הוּא טָפֵל אֶצְלָם כָּךְ הוּא גָּדֵל, וּלְכָךְ הוּא מִתְחַנֵּךְ, וּבְאֵם לָאו גַּם אִם יְדַבְּרוּ עִמּוֹ יוֹם וְלַיְלָה שִׂיחָא חָרוּץ וְלִמְדָן מֵאַחַר שֶׁרוֹאֶה שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם סוֹתְרִים אֶת דִּבּוּרֵיהֶם לֹא יִתְיַחֵס לָהֶם כְּלָל.

ו. הוֹרִים צְרִיכִים לְזַהֵר מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה לְיַלְדֵיהֶם מוֹרָא מֵהֶם, אִם הַהוֹרִים יִהְיוּ חֲלוּשֵׁי אִישִׁיוּת וְאֹפִי, וְנִגְרָרִים אַחַר רְצוֹן הַיְלָדִים יְאַבְּדוּ אֶת הַצַּלַחַת חִנּוּכָם, וּלְדַאֲבוֹנֵנוּ הַיּוֹם הַהוֹרִים מְשֻׁעְבָּדִים לַיְלָדִים וְזֹאת בִּגְלַל שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ עַל כְּבוֹדָם וּמוֹרָאָם וְלָכֵן כָּבֵד אִבְּדוּ אֶת שִׁלִּיטָתָם.

וּמֵאִידָךְ לְזַהֵר לְהַרְעִיף אַהֲבָה וְחֹם, כִּי אִם לֹא יִנָּהֲגוּ בְּאַהֲבָה וּבְחֹם עָלוּל הַיֶּלֶד לְחַפֵּשׂ זֹאת בְּדְרָכִים אֲחֵרִים שְׁלִילִיִּים, וְלָכֵן זוֹ דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ, מִצַּד אֶחָד לְגַלּוֹת אֹפִי חָזָק שֶׁלֹּא נִתֵּן לְמִשְׁחָקִים, וּמֵאִידָךְ לְהַרְעִיף חֹם וְאַהֲבָה.

ז. לְהִתְיַחֵס בַּחֲשִׁיבוּת לְהַצְלָחַת הַיֶּלֶד בַּלִּמּוּדִים וּלְהַרְאוֹת לוֹ שֶׁזֶּהוּ הַנַּחַת הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת לְהוֹרָיו בָּעוֹלָם - יוֹתֵר מִכָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבָּעוֹלָם, לְהַחְשִׁיב וּלְיַקֵּר לוֹ אֶת הָעֲרָכִים הָרוּחָנִיִּים מֵעַל פְּנֵי כָּל הַבְלֵי הָעוֹלָם. וּכְמוֹ כֵן לְהַבִּיעַ לוֹ צַעַר עָמֹק עַל מֶחְדָּלָיו וְרַשְׁלָנוּתוֹ בְּלִמּוּדָיו, וְשֶׁאֵין לְהוֹרָיו צַעַר גָּדוֹל מִבֵּן הַמְרַשֵּׁל בְּלִמּוּדָיו.

ח. הָאֵם מְחוֹנֶנֶת בְּלָשׁוֹן חֲלָקָה וּמְשַׁכְנַעַת וְעָלֶיהָ מֻטָּל חוֹב הַחִנּוּךְ לֹא פָּחוֹת מֵהָאָב, וְאַדְרַבָּא הָרַבֵּה יְכוֹלָה הָאֵם לַעֲשׂוֹת בִּהְיוֹתָהּ צְמוּדָה לַיְלָדִים יוֹתֵר מֵהָאָב לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם עַל אֹפֶן בְּרִכּוֹתֵיהֶם, מִדּוֹתֵיהֶם הִתְחַבְּרוּתָם לַחֲבֵרִים, וּבְיָדָהּ הַזְּמַן לְסַפֵּר לָהֶם סִפּוּרֵי צַדִּיקִים, עִנְיְנֵי שָׂכָר וְעֹנֶשׁ, מוּסָרִים וְשִׁירִים קְדוֹשִׁים הַמַּשְׁרִישִׁים שׂוֹרֶשׁ עָמֹק, קָדוֹשׁ וְטָהוֹר בְּלִבּוֹת הַבָּנִים לְכָל יְמֵיהֶם.

ט. לְחַנֵּךְ אֶת הַיֶּלֶד מִקְּטְנוּתוֹ לְתַעֵב אֶת הַמִּדּוֹת הַמְגֻנּוֹת גַּאֲוָה, כַּעַס, שֶׁקֶר, נְקָמָה, לָשׁוֹן הָרָע. וְלֹא לְהִתְנַחֵם - עֲדַיִן הוּא יֶלֶד! מַה הוּא מֵבִין! כְּשֶׁיִּגְדַּל יָבִין לְבַד! כָּאן הַטָּעוּת וְכִשְׁלוֹן הַחִנּוּךְ, וּבִפְרָט לְחַנְּכָם בְּעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל בִּבְרִית קֹדֶשׁ, לְהִתְלַבֵּשׁ כַּהֲלָכָה תַּחַת שְׁמִיכָה, לֹא לְהַבִּיט בְּמַרְאוֹת אֲסוּרוֹת וּלְהַרְחִיקָם מִזְּלִילָה וּבִזְבּוּז.

י. אֶת הַבָּנוֹת לְחַנֵּךְ בִּלְבוּשׁ צָנוּעַ מִקְּטְנוּתָן, וּלְהַרְגִּילָם לִהְיוֹת צְנוּעוֹת גַּם בְּתוֹךְ בָּתֵּיהֶם, וְלֹא לְדַחוֹת אֶת חוֹבַת הַצְּנִיעוּת לִכְשֶׁיִּגְדְּלוּ, כִּי אִם יִתְרַגְּלוּ לִלְבּשׁ לְבוּשֵׁי הַחֲבֵרָה בְּקַטְנוּתָם, בְּשׁוּם אֹפֶן לֹא יַסְכִּימוּ לְשַׁנּוֹתָם בִּזְמַן מִן הַזְּמַנִּים וְכִמְעַט אֶפְסָה תִּקְוָה, אוּלָם אִם מַרְגִּילִין אוֹתָם מִקְּטְנוּתָן לִלְבוּשִׁים צְנוּעִים בְּיוֹתֵר, נִכְנָס עָמֹק בְּלִבָּם שֶׁכָּל שִׁנּוּי זֶהוּ כְּבָר "פָּרוּץ" וְגַם כִּי יְזַקִּינוּ לֹא יָסוּרוּ מִמֶּנָּה.

יא. כְּלָל גָּדוֹל - לֹא לְהִתְעַצֵּל בְּחִנּוּךְ יְלָדִים, פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁרוֹאִים דָּבָר שְׁלִילִי בַּבֵּן, וּמַחֲמַת עַצְלוּת דּוֹחִים מִלְּהוֹכִיחוֹ לְפַעַם אַחֶרֶת, וְהַדְּחִיָּה גּוֹרֶרֶת דְּחִיָּה עַד שֶׁלְּגַמְרֵי אֵינוֹ מוֹכִיחוֹ וְהַיֶּלֶד גָּדֵל בְּטָעוּתוֹ, לָכֵן לֹא לְהִתְעַצֵּל, גַּם אִם אַתָּה עָיֵף, לָחוּץ, עָלֶיךָ לְהָבִין, אֵין מַשֶּׁהוּ יוֹתֵר יָקָר מִבֵּן יָשָׁר וְתָמִים, הַכֹּל רָאוּי לְהִדָּחוֹת, הַכֹּל קָטָן בִּשְׁבִיל מַעֲלַת חִנּוּךְ הַיְלָדִים,

וּבִפְרָט כְּשֶׁבֶּן בָּא וּמְבַקֵּשׁ מֵאָבִיו לִלְמֹד עִמּוֹ, לַחְזֹר עִמּוֹ עַל הַחֹמֶר הַנִּלְמָד, לַחְזֹר לַמִּבְחָן, וְהָאָב מֵשִׁיב לוֹ בַּעֲצַלְתַּיִם עַכְשָׁו אֲנִי עָיֵף, עַכְשָׁו כּוֹאֵב לִי הָרֹאשׁ וְכַדּוֹמֶה, בְּמָקוֹם שֶׁהָיִיתָ צָרִיךְ לְחַבְּקוֹ וּלְנַשְּׁקוֹ וְלִלְמֹד עִמּוֹ בְּאַהֲבָה וְחִבָּה. בְּהִתְנַהֲגוּת כָּזוֹ הֲרֵי הָיִיתָ מַרְאֶה לוֹ כַּמָּה חֲשׁוּבָה לְךָ תּוֹרַת בְּנְךָ וַחֲרִיצוּתוֹ, וּבְהִתְרַשְּׁלוּת הַהוֹרִים עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיִּתְרַשְּׁלוּ הַבָּנִים.

מאיזה גיל יש להקפיד על חנוך הילד?

כַּמָּה שֶׁיּוֹתֵר מֻקְדָּם, הִתְקַדְּשׁוּת הַהוֹרִים בֵּינָם לְבֵינָם, וּבְמֶשֶׁךְ הַהֵרָיוֹן - לִזְהֵר מִכָּל מִינֵי טֻמְאָה וּלְהַרְבּוֹת בִּרְאִיּוֹת וּשְׁמִיעוֹת שֶׁל קְדֻשָּׁה, וּכְכָל שֶׁהַיֶּלֶד גָּדֵל וּמַתְחִיל לְדַבֵּר מְלַמְּדִים אוֹתוֹ לוֹמַר "מוֹדֶה אֲנִי" וּבְרָכוֹת, נְטִילַת יָדַיִם, וּכְכָל שֶׁנִּרְבֶּה בְּקֻדֻּשַׁת הַיֶּלֶד נַעֲזֹר לוֹ לִגְדֹּל כְּגִבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ וְנָקֵל מֵעָלָיו אֶת נְסִיּוֹנוֹת הַזְּמַן.

האם יש להכות את הילד לצרך חנוך, ומתי ואיך?

לְדַאֲבוֹנֵנוּ פָּשְׁטָה הַיּוֹם שִׁיטָה פְּסוּלָה הָאוֹסֶרֶת לְהַכּוֹת יֶלֶד, הֵן הַהוֹרִים וְהֵן הַמְּחַנְּכִים. לְדַעַת תּוֹרָה הַמַּכָּאָה לְיֶלֶד הִיא חִיּוּבִית אֶלָּא שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת מִתּוֹךְ יִשּׁוּב הַדַּעַת מָלֵא, לֹא מִתּוֹךְ כַּעַס וְלֹא מִתּוֹךְ פָּרְקַן עֲצַבִּים שֶׁזֶּה רַק מְקַלְקֵל וְלֹא מְתַקֵּן.

וְעוֹד, הַמַּכָּאָה צְרִיכָה זְהִירוּת לִהְיוֹת בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם סַכָּנָה, כְּגוֹן מֵאֲחוֹרָיו עַל רַגְלָיו וְכַדּוֹמֶה.

וּמָתַי לְהַכּוֹת? שְׁאֵלוּ זֹאת לְהַסְּטַיְיפְּלֶר וְעָנָה: כְּשֶׁיֶּלֶד מְקַלֵּל אוֹ מַכֶּה מִישֶׁהוּ אַחֵר עַל זֶה יֵשׁ לְהַכּוֹת.

מדוע אין להסתפק בחנוך המלמד בתלמוד תורה?

אֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לָתֵת אַהֲבָה אֲמִתִּית כְּמוֹ אָב וְאֵם, וְאֵין הַשְׁפָּעָה כְּמוֹ הַשְׁפָּעָה שֶׁבָּאָה מִתּוֹךְ אַהֲבָה וְחֹם. אִם אָב יִגְעַר בִּבְנוֹ אוֹ אֶפִלּוּ יַכֶּהוּ הֲרֵי יִתְפַּיְּסוּ תֵּכֶף לְאַחַר שָׁעוֹת אֲחָדוֹת וְכָל הַמְּרִיבָה כְּלֹא הָיְתָה. וְאִלּוּ מְלַמֵּד בְּבֵית סֵפֶר שֶׁמַּכֶּה תַּלְמִיד אוֹ גּוֹעֵר בּוֹ, הֲרֵי שֶׁאוֹתוֹ תַּלְמִיד נוֹטֵר לוֹ קְפֵידָא, וְכָל הָאֱמוּן שֶׁל הָאַהֲבָה וְהַיְדִידוּת לֹא תַּחְזֹר יוֹתֵר, הַתַּלְמִיד כְּבָר חוֹשֵׁד אֶת רַבּוֹ שֶׁהוּא שׂוֹנְאוֹ יוֹרֵד לְחַיָּיו, מִתְגָּרֶה בּוֹ, תּוֹפֵס אוֹתוֹ קָרְבָּן, וְכֵיוֹצֵא, וּבְמָקוֹם לְקַבֵּל אֶת מֶסֶר הַחִנּוּךְ מֵרַבּוֹ הַתּוֹצָאָה תִּהְיֶה הֲפוּכָה, לָכֵן אֵין לִסְמֹךְ עַל חִנּוּךְ הַמְּלַמֵּד, אֵין כְּמוֹ חִנּוּךְ אָב וְאֵם שֶׁעִם כָּל הַיַּחַס - אֱמוּן הַבֵּן בְּהוֹרָיו נִשְׁאָר בִּמְלֹאוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין כָּאן הִתְגָּרוּת, יְרִידָה לְחַיִּים, שְׂנְאָה, אֶלָּא הַכֹּל מֵרָצוֹן גָּמוּר לְהִתְקַדְּמוּתוֹ.

אוּלָם בְּוַדַּאי חַיָּב לִהְיוֹת קֶשֶׁר אֲמִיץ וְתָכוּף בֵּין הַהוֹרִים לַמְלַמֵּד וְלַעֲבֹד בְּשִׁתּוּף פְּעֻלָּה מָלֵא, וְלֹא כְּמוֹ רַבִּים שֶׁקּוֹפְצִים עַל הַמְּצִיאָה - לְהִתְפַּטֵּר כְּבָר מֵהַיֶּלֶד, שֶׁיֶּלֶךְ כְּבָר לְבֵית סֵפֶר וְשֶׁיִּתֵּן קְצָת מְנוּחָה! הַצְּלָחַת הַלִּמּוּד דַּוְקָא בְּשִׁתּוּף פְּעֻלָּה מָלֵא בֵּין הַהוֹרֶה וְהַמְלַמֵּד.

בן חכם וישר, מה יכול להועיל להוריו?

הָאשֶׁר הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁאֵין שָׁוֶה לוֹ שׂוּם כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבָּעוֹלָם לִרְאוֹת בֵּן חָכָם וְחָרוּץ בַּעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת, זֶהוּ שְׂכָרָם שֶׁל הַהוֹרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאִלּוּ עַל שְׂכָרָם בָּעוֹלָם הַבָּא כָּתַב הרמ"א (יו"ד סימן שע"ו) "כְּשֶׁהַבֵּן מִתְפַּלֵּל וּמְקַדֵּשׁ שָׁם ה' בָּרַבִּים פּוֹדֶה אָבִיו וְאִמּוֹ מִגֵּיהִנּוֹם". וְכֵן נֶאֱמַר עַל הַפְּסוּק (זכריה י, ט) "וְחָיוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְשָׁבוּ" - שֶׁשָּׁבוּ מִלֵּירֵד לַגֵּיהִנּוֹם בִּזְכוּת בְּנֵיהֶם שֶׁחָיוּ.

וְכַמַּעֲשֶׂה הַיְּדוּעַ (מדרש מובא בב"י שם) בְּאָב שֶׁנִּדּוֹן לִשְׂרֵפָה נוֹרְאָה לְאַחַר מוֹתוֹ, וְהוֹדִיעַ לְחָכָם שֶׁאֵין מִי שֶׁיְּצִילֶנּוּ מִפֶּרְעָנֻיּוֹתָיו הַקָּשׁוֹת כְּמוֹ שֶׁאִם בְּנוֹ שֶׁהִשְׁאִיר בָּעוֹלָם יֹאמַר קַדִּישׁ עָלָיו, וּבְפָרָט כְּשֶׁהַבֵּן מַרְבֶּה תּוֹרָה וּמִצְוֹוֹת וּבְפָרָט בְּלִמּוּד מִשְׁנָיוֹת, לֹא רַק שֶׁפּוֹדֶה אֶת אָבִיו מִגֵּיהִנּוֹם אֶלָּא גַּם מַעֲלֶהוּ לְמַעֲלוֹת נִפְלָאוֹת בְּגַן עֵדֶן.

על מה יש להקפיד בשדוך הבנים?

הַחֲזוֹן אִישׁ הָיָה מַקְפִּיד מְאֹד לְבָרֵר בְּשִׁדּוּךְ עַל מִדַּת הָ"עַקְשָׁנוּת".

ממה יכול להיות שיסטו הבנים מדרך ה'?

אוֹמֵר הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִנַחֵם מֶנְדֶל זצוק"ל: פְּעָמִים שֶׁהוֹרִים מַשְׁאִם וּמַתְּנָם שֶׁלֹּא בֶּאֱמוּנָה, וּבְיָדָם כֶּסֶף לֹא כָּשֵׁר, וְעִם כֶּסֶף זֶה קוֹנִים אֹכֶל לַיְלָדִים, וּכְאִלּוּ מַאֲכִילִים לָהֶם אֹכֶל לֹא כָּשֵׁר, וְהַתּוֹצָאוֹת כְּתוֹצָאוֹת הָאוֹכֵל טְרֵפָה שֶׁסּוֹפוֹ נִטְמְטֵם מִדֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה וְהָעֲבוֹדָה.

במה יש לקדם פני הרעה כדי שלא יצאו הבנים לתרבות רעה חס וחלילה?

בֶּהֱיוֹת וְרֹב כָּכָל הַיְּוֹרְדִים מִן הַדֶּרֶךְ לִדְרָכִים עֲקַלְקַלּוֹת סִבָּתָם מִקִּלְקוּל בְּעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, רָאִינוּ לְהָבִיא בָּזֶה כַּמָּה הַדְרָכוֹת נְחוּצוֹת לַהוֹרִים שֶׁיֵּשׁ לִנְהֹג בָּהֶם בִּילְדוּת בְּנֵיהֶם, כְּדֵי לִמְנֹעַ תּוֹפָעוֹת שְׁלִילִיּוֹת בְּעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה בִּבְגָרוּתָם.

א. עַל הָאֵם לִנְהֹג בִּצְנִיעוּת גַּם בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, לֹא מְעַט בַּחוּרִים מִתְלוֹנְנִים שֶׁהֶעְדֵּר הַצְנִיעוּת שֶׁל אִמָּם בַּבַּיִת פּוֹגַעַת לָהֶם בַּקְּדֻשָּׁה, וּכְגוֹן לְהִמָּנַע מִלְּהִסְתּוֹבֵב בַּחֲלוּקִים שְׁקוּפִים וְכוּ'.

ב. לִשְׁמֹר עַל צְנִיעוּת הַבָּנוֹת גַּם בַּבַּיִת, לְצַעֲרֵנוּ יֶשְׁנָם מְקָרִים לֹא נְעִימִים שֶׁקָּשֶׁה לְהַעֲלוֹתָם עַל הַכְּתָב.

ג. לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ אָח וְאָחוֹת בְּקַטְנוּתָם יַחַד בְּמִטָּה אַחַת, וּבְ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" כָּתַב שֶׁיֵּשׁ לְהַזְהֵר הַיּוֹם שֶׁלֹּא יַשְׁכִּיבוּ אַף שְׁנֵי אַחִים בְּמִטָּה אַחַת.

ד. מִגְּדוֹלֵי מְחַנְּכֵי הַקֶּדֻשָּׁה הִזְהִירוּ לְהִמָּנַע שֶׁלֹּא יִישַׁן בֵּן קָטָן עִם אִמּוֹ בְּמִטָּה אַחַת וְאִם הֶרְגֵּל הַבֵּן בְּכָךְ יֵשׁ לְגָמְלוֹ מִנֹּהַג זֶה כַּמָּה שֶׁיּוֹתֵר מַהֵר.

ה. סִפֵּר הָרַב הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דָּוִד שליט"א בְּשֵׁם הרה"ק רַבִּי מָרְדְּכַי שַׁרְעָבִי זצוק"ל, שֶׁקִּלְקוּל הַבָּנִים בְּבִגְרוּתָם הוּא מִכָּךְ שֶׁבְּקַטְנוּתָם הוֹלְכִים הַמָּה לְגַנִּים מְעֹרָבִים בָּנִים וּבָנוֹת,

וּבְכָךְ נִשְׁרֶשֶׁת בָּהֶם הַתַּאֲוָה, וְהִיא הַסִּבָּה לְהַרְחִיק מִכָּל מַה שֶּׁהִזְכַּרְנוּ לְעֵיל בְּשֵׁנָה שֶׁל אָח וְאָחוֹת יַחַד, אוֹ בֵּן עִם אִמּוֹ וְכוּ'.

ו. לְהַמְנַע מִלְּשַׁלֵּחַ אֶת הַבֵּן לְגַן שֶׁבּוֹ גַּנֶּנֶת, שֶׁכְּמוֹ כֵן נִשְׁרָשׁ בּוֹ מִקְּטָנוּתוֹ מְשִׁיכָה לְנָשִׁים.

ז. לְהַרְגִּיל אֶת הַיְלָדִים מִקְּטָנוּתָם לְבוּשָׁה וּצְנִיעוּת, וּכְגוֹן שֶׁלֹּא לְהַסְתּוֹבֵב בַּבַּיִת עִם גּוּפְיָה וְכָל שֶׁכֵּן עִם הַלְּבָנִים, אֶלָּא לְפָשְׁטָם וּלְלָבְשָׁם בְּחַדְרָם בִּצְנִיעוּת.

ח. לְחַנֵּךְ אֶת הַקְּטַנִּים שֶׁאִסּוּר חָמוּר לִנְגֹּעַ אוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְגַם בִּזְמַן שֶׁמִּתְרַחֲצִים לֹא לִנְגֹּעַ וְלֹא לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ מָקוֹם.

ט. לֹא לְשַׁלֵּחַ יְלָדִים קְטַנִּים לַמִּקְוֶה בְּשׁוּם אֹפֶן, אַחַר שֶׁבַּמִּקְוֶה יֶשְׁנָם לִפְעָמִים אֲנָשִׁים הַחוֹטְאִים בְּנַפְשׁוֹתָם וּמַחְטִיאִים, וְהַרְבֵּה מִקְּרִים נוֹרְאִים אֵרְעוּ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לִזְהֵר מִלְּשַׁלֵּחַ הַקְּטַנִּים לַבְּרֵכָה לְלֹא הַשְׁגָּחָה (גַּם כַּאֲשֶׁר נִצָּרֵךְ הַדָּבָר מֵאֵיזֶה סִבָּה).

י. בְּשׁוּם אֹפֶן אֵין לְאַמְּהוֹת לִקַּח אֶת בְּנֵיהֶם הַקְּטַנִּים עִמָּהֶם לַיָּם.

יא. יֵשׁ לְהַמְנַע מִלְּשַׁלֵּחַ הַנְּעָרִים לִישִׁיבוֹת עִם פְּנִימִיָּה כִּי רַבּוּ הַקִּלְקוּלִים בָּזֶה עַד לְמְאֹד, וְאִם אֵין אֶפְשָׁרוּת אַחֶרֶת יֵשׁ לְהַקְפִּיד לָדַעַת שֶׁהַהַנְהָגָה שָׁם בִּצְנִיעוּת כָּרָאוּי, וְיֶשְׁנוֹ מְפֻקָּחַ יָרֵא שָׁמַיִם הַמְפַקֵּחַ בָּעַיִן חוֹדֶרֶת עַל קְדֻשָּׁתָם.

יב. אֵין לְהִתְקַלֵּחַ ב' בַּחוּרִים בְּמִקְלַחַת בְּאֹפֶן שֶׁרוֹאִים אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ.

יג. שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ בַּפְּנִימִיָּה ב' בַּחוּרִים בְּחֶדֶר אֶחָד, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא בְּמִטָּה אַחַת וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעַת הַדְּחַק וּבְאֹפֶן עֲרָאִי בְּשׁוּם אֹפֶן.

יד. לִשְׁמֹר מְאֹד בְּטִיּוּלִים וּשְׁמָחוֹת אֶת הַקְּטַנִּים שֶׁלֹּא יִסְתּוֹבְבוּ בֵּין הַנָּשִׁים וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ חֹסֶר צְנִיעוּת.

טו. לִזְכֹּר! הַנְהָגָה צְנוּעָה שֶׁל הַהוֹרִים, מַשְׁפִּיעָה בּוּשָׁה וּצְנִיעוּת עַל בְּנֵיהֶם, וּמִכְּלַל הֵן אַתָּה שׁוֹמֵעַ לָאו.

טז. תְּפִלָּה - הַקְּדִמַת רְפוּאָה לַמַּכָּה, דִּמְעָה אַחַת בְּעוֹד הַיֶּלֶד מִתְקַן תּוֹעִיל יוֹתֵר מִסֵּפֶל דְּמָעוֹת לְאַחַר הַקִּלְקוּל.

אדם שמטבעו הנו ענו, רחמן, ועוד כיוצא במדות חיוביות, האם יש חסרון בכך?

אָדָם שֶׁטִּבְעוֹ רַחְמָן וְעָנָו, יֶשְׁנָהּ סַכָּנָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה אֵצֶל אָדָם זֶה, שֶׁכֵּן פְּעָמִים נִצָּרֵךְ לְנָהֹג בְּאַכְזָרִיּוּת וּבְגַאֲוָה, וְאָדָם זֶה שֶׁמִּטִּבְעוֹ הִנֵּהוּ רַחְמָן וְעָנָו קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְשַׁנּוֹת מִדּוֹתָיו כְּפִי הַצֹּרֶךְ.

וְהִנֵּה מָצִינוּ בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁהָיְתָה מִדָּתוֹ וּמַהוּתוֹ חֶסֶד, וְעִם כָּל זֶה כְּשֶׁנִּצְטָרֵךְ לְהִתְאַכְזֵר עַל יִשְׁמָעֵאל, שְׁלָחוֹ עִם אִמּוֹ כְּשֶׁהָיָה חוֹלֶה לְמְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ"ל שֶׁ"חֲלָצָתוֹ חַמָּה",

וּכְשֶׁהֻצְרַךְ לְהִתְאַכְזֵר עָלָיו עָשָׂה זֹאת כָּרָאוּי, (והאריך בזה "אור יחזקאל" - "דרכי העבודה" עמ' ק"ע).

וְכַמָּה מָצוּי הַדְּבָרִים בְּיָמֵינוּ, שֶׁנִּצְרָכִים הַהוֹרִים לֹא מָעַט לְהִתְאַכְזֵר עַל בְּנֵיהֶם מִלְּקְנוֹת לָהֶם אֶת תַּאֲוַת לִבָּם, מִלְּפַנְּקָם בְּאֹפֶן מֻפְרָז, מִלִּתֵּן לָהֶם חֻפְּשִׁיּוּת בְּדַרְכֵיהֶם הַקַּלּוֹקְלִים, הֲרֵי לְכָךְ נִצְרַךְ אַכְזְרִיּוּת גְּדוֹלָה לְבַלְתִּי שְׁמוֹעַ אֶל רִנָּתָם וְאֶל תְּחִנָּתָם וּבְכִיָּתָם, וְזֶה הָאָדָם הַשָּׁלֵם, שֶׁיּוֹדֵעַ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִדּוֹתָיו בְּשִׁתֵּי הַקְּצָוות.

יום הלדת

(מספר "יום שאדם נולד בו")

האם ישנה משמעות ליום ההלדת של האדם?

מוּבָא בַּיְרוּשַׁלְמִי (ראש השנה פרק ג' הלכה ח'): "לֹא בִּמְהֵרָה אָדָם נוֹפֵל בְּיוֹם גְּנוּסְיָא שֶׁלּוֹ", וּמְפָרֵשׁ שָׁם "קָרַבָּן הָעֵדָה": "לֹא בִּמְהֵרָה אָדָם נִזּוֹק בְּיוֹם הֻלְּדָתוֹ שֶׁאָז הַמַּזָּל הַשּׁוֹלֵט בַּיּוֹם הַהוּא עוֹזֵר לוֹ".

וְעַל סְמַךְ זֶה כָּתַב בְּ"הֵלֶל אוֹמֵר" (חלק או"ח סימן קלט):

"נִמְצָא שֶׁיּוֹם זֶה מְסֻגָּל לְבַטֵּל מִמֶּנּוּ כָּל גְּזֵרוֹת רָעוֹת, וְהוּא יוֹם הַצְלָחָה וּמַזָּל. וְכָתַב הַ"בֶּן אִישׁ חַי" (פרשת ראה אות יז): וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת בְּכָל שָׁנָה אֶת יוֹם הַלֵּדָה לְיוֹם טוֹב, וְסִימָן יָפֶה הוּא, וְכָךְ נוֹהֲגִים בְּבֵיתֵנוּ" (ועיין עוד להלן מהי משמעות יום טוב זה), וּבְמֵיָחֵד מִתְיַחֵס הַ"בֶּן אִישׁ חַי" לַעֲרֹךְ יוֹם טוֹב בַּיּוֹם שֶׁנִּמּוֹל בּוֹ הָאָדָם.

וְרַבִּי צָדוֹק מִלּוּבְלִין כּוֹתֵב (רסיסי לילה, קונטרס דברי חלומות סעיף כ): "כִּי הַיּוֹם שֶׁהָאָדָם נוֹלַד בּוֹ, אָז הוּא בְּתֹקֶף מַזָּלוֹ, וְאֵין לוֹ לִירָא בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּכָל שָׁנָה מִשּׁוּם דָּבָר פֶּן יוּרַע מַזָּלוֹ אָז".

וּמַה שֶּׁהַצַּדִּיקִים מֵתִים בְּיוֹם לִדָּתָם, הוּא מִפְּנֵי שֶׁאַדְרַבָּא, יוֹם מִיתָתָם הוּא יוֹם עִלּוּיִ שֶׁלָּהֶם לַעֲלוֹת וְלֶאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים (החיד"א, ו"רסיסי לילה" שם).

מה ראוי לאדם לעשות ביום הלדתו?

הַ"חָתָם סוֹפֵר" (שו"ע או"ח סימן תקס"ח) כָּתַב: "יוֹם הַיָּאְרְצַיְט שֶׁל הָאָדָם הוּא יוֹם הַדִּין לוֹ, וְצָרִיךְ תִּקּוּן. כָּל שֶׁכֵּן יוֹם הַהֻלֶּדֶת - יוֹם בִּיאָתוֹ לָעוֹלָם, וַדַּאי שֶׁהוּא הִתְחָלַת חֶשְׁבּוֹן וְרֹאשׁ שְׁנָתוֹ לָעוֹלָם".

וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יִישַׁן בְּאוֹתוֹ יוֹם, כִּי אִם לַעֲסֹק בִּתְשׁוּבָה וּתְפִלָּה וּצְדָקָה בַּחֲרָטָה עַל הֶעָבָר וְקַבָּלָה עַל הֶעָתִיד, וכו', וְאָז עוֹמֵד לוֹ סְגֻלַּת הַיּוֹם לְתַקֵּן פְּגַם הַבְּרִית וּלְהַצְלִיחַ בְּקַבָּלָתוֹ עַל הֶעָתִיד, כִּי מַעֲשֶׂה הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן (שֶׁל הַשָּׁנָה - יוֹם בּוֹ נוֹלַד) מַנִּיחַ יְסוֹד עַל יוֹם זֶה לְעוֹלָם, כְּמוֹ קַבָּלַת הַתּוֹרָה בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת, וּכְפִי שֶׁיִּנְהַג בְּיוֹם זֶה יוֹעִיל לוֹ לְכָל הַשָּׁנָה.

ומובָא בְּסֵפֶר "מְלִיצֵי אֵשׁ" (עמ' נד): שֶׁבְּיוֹם זֶה יְבַקֵּשׁ מֵה' בַּקָּשׁוֹתָיו שֶׁיַּעֲלֶה בְּתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, וּכְמוֹ כֵן שֶׁיֵּלֵךְ לְצַדִּיקִים שֶׁיְּבָרְכוּהוּ.

וְכֵן יַרְבֶּה בִּצְדָקָה בְּיוֹם זֶה (צדקה לחיים מערכת עיי"ן סעי' תקנ"ו להגר"ח פלאג'י).

וּבְיוֹם זֶה יֵשׁ לְקַבֵּל הָאָדָם עַל עַצְמוֹ קַבָּלוֹת, וְלַעֲשׂוֹת חֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ עִם עַצְמוֹ עַל מֶחְדָּלָיו וּלְקַבֵּל עָלָיו לְשַׁפֵּר מַעֲשָׂיו ("אורחות דוד" עמ' נ"ט)

וּמְסֻפָּר עַל הַ"כְּתַב סוֹפֵר" הָיָה נוֹהֵג לְסַיֵּם מַסֶּכֶת בְּכָל יוֹם הֻלֶּדֶת שֶׁלּוֹ (חוט המשולש).

וּבַהַקְדָּמָה לְסֵפֶר "כְּתַב סוֹפֵר" עַל הַתּוֹרָה (אוהל לאה עמ' 49) מובָא שֶׁהַחֲתָם סוֹפֵר בְּהַגִּיעוֹ לְגִיל נ"ד לְחַיָּיו מְצָאוּהוּ גּוֹעֶה בְּכִיָּה גְּדוֹלָה, בְּאָמְרוֹ: בֶּן דָּ"ן שָׁנָה אָנֹכִי, וְדַן אָנֹכִי אֶת עַצְמִי עַל אֲשֶׁר אֵין בִּי לֹא תּוֹרָה וְלֹא חָכְמָה וְכוּ', וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ תַּלְמִידוֹ - בָּכָה גַּם הוּא בְּאָמְרוֹ אִם בָּאֲרָזִים כָּךְ יֵשׁ לִבְכּוֹת, מַה יַּגִּידוּ אֲוֹזֵי הַקִּיר.

האם יש ענין ב"חגיגות" יום הלדת, או חגיגות עשור שנים, או "יובל" וכיוצא?

האדמו"ר מִמּוּנְקַאטְשׁ (ספר דברי תורה סימן פ"ח) כּוֹתֵב: "יוֹם הֻלֶּדֶת אֵצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא שָׁמַעְנוּ מֵרַבּוֹתֵינוּ וַאֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים לַעֲשׂוֹת כֵּן שְׂמָחוֹת וַחֲגִיגוֹת בְּיוֹם הֻלַּדְתָּם".

הַגָּאוֹן הָאַדְרֶ"ת ("נפש דוד" פרשת וישב עמ' קצ"ה) כּוֹתֵב: בְּכָל לִבִּי כָּעַסְתִּי עַל הַמְבָרְכִים, לְבָרְכֵנִי בְּיוֹם הֻלַּדְתִּי וּלְשַׂמְּחֵנִי בּוֹ, וְדָבָר זֶה אֵינוֹ לִרוּחוֹ שֶׁל עַם קָדוֹשׁ הַמְקֻבָּל אֲצִלֵּנוּ "נוֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשֶּׁנִּבְרָא", אִם כֵּן לָמָּה נִשְׂמַח בְּיוֹם הֻלַּדְתֵּנוּ בְּטֶרֶם יָדַעְנוּ שֶׁהוֹעַלְנוּ בִּבְרִיאָתֵנוּ לָעוֹלָם, רַק צַדִּיקִים יְכוֹלִים לִשְׂמֹחַ...

שו"ת "עֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם" (חלק או"ח סימן רטו) כּוֹתֵב: לֹא נִשְׁמַע כַּדָּבָר הַזֶּה בְּמַחֲנֵה הָעִבְרִיִּים, וְאֵין זֶה כִּי אִם מִנְהַג בּוּרִים... וְהָעוֹשֶׂה חַג הַיּוֹבֵל וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בּוֹדְקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא מִקְּטַנֵּי אֱמוּנָה הוּא.

"יַד מֹשֶׁה" לְהָרַב מֹשֶׁה הַכֹּהֵן (ג'רבה) כּוֹתֵב בְּפֵרוּשׁוֹ עַל הַפָּסוּק "בְּיוֹם הֻלַּדְתּ אֶת פַּרְעֹה": גַּם בַּזְּמַן הַזֶּה הָרַבֵּה נוֹהֲגִים לָחֹג יוֹם מוֹלֶדְתָּם וּבִפְרָט בְּעֲרֵי אֵירוֹפָּה, וּמִזֶּה נִרְאֶה שֶׁהוּא מִנְהָג קָדוּם, וְאָנַחְנוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הָרַבֵּה קוֹבְעִים אוֹתוֹ לְיוֹם תַּעֲנִית וּתְשׁוּבָה, כִּי זֶהוּ הָעִקָּר לְלֶכֶת אַחַר הַטּוֹב וְהַמּוֹעִיל וְלֹא אַחַר הֶעָרֵב.

תוכחה וזכוי הרבים

כיצד מצליחים להשפיע ולזכות את הרבים?

א. אֲהֵבַת יִשְׂרָאֵל. וּכְמוֹ שֶׁבָּא פַּעַם אֶחָד מִמְּזַכֵּי הָרַבִּים הַחֲשׁוּבִים לְאַחַד הַגְּדוֹלִים וְאָמַר לוֹ יְבָרְכֵנִי רַבֵּנוּ שֶׁאַצְלִיחַ לְהַשְׁפִּיעַ עַל הָרַבִּים, עָנָה לוֹ הָרַב: תְּבַקֵּשׁ בְּרָכָה שֶׁתְּהֵא אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל בֶּאֱמֶת, וְאָז בְּמֵילָא דְּבָרֶיךָ שֶׁיֵּצְאוּ מִתּוֹךְ אַהֲבָה יִכָּנְסוּ לְלִבּוֹת הַשּׁוֹמְעִים.

ב. כְּשֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ לִדְרֹשׁ לָרַבִּים תֵּלֵךְ בְּמַטָּרָה לְזַכּוֹת אֶת הָרַבִּים בָּעוֹלָם הַבָּא שֶׁלָּהֶם, וְלֹא כְּדֵי שֶׁתִּזְכֶּה אַתָּה לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁלְּךָ, וְאִם כַּוָּנָתְךָ תִּהְיֶה כְּדֵי לָחוּס עֲלֵיהֶם מֵרַחֲמָנוּת וְאַהֲבָה שֶׁיִּזְכּוּ הֵם לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא - דְּבָרֶיךָ יִתְקַבְּלוּ.

ג. לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁהַדְּבָרִים יֵצְאוּ מֵהַלֵּב, וְלָכֵן עָדִיף לְדַבֵּר דְּבָרִים פְּשׁוּטִים אֲבָל מֵהַלֵּב, מֵאֲשֶׁר לְדַבֵּר דְּבָרִים מְפֻלְפָּלִים וּמְחֻכָּמִים מֵהַשֵּׂכֶל בְּלֹא לֵב, הַשּׁוֹמְעִים קוֹלְטִים אִם הַדַּרְשָׁן הוּא דּוֹרֵשׁ מֵהַלֵּב וְאִם כֵּן הוּא גַּם נָאֶה מְקֻיָּם, אוֹ שֶׁהוּא רַק יוֹדֵעַ לְדַבֵּר יָפֶה וְלִבּוֹ רָחוֹק מִדִּבּוּרָיו.

ד. כְּלָל גָּדוֹל לְהַצְלָחַת הַדַּרְשָׁן - לְהַקְדִּים תְּפִלָּה קֹדֶם הַדְּרָשָׁה, וּבִפְרָט אִם יִתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּנֹעַ הַחַמָּה וְיִכָּוֵן בְּאַהֲבַת עוֹלָם - וְתֵן בְּלִבֵּנוּ בִּינָה לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל לִשְׁמֹעַ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד וְכוּ', וְכֵן בְּאָתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת, וּבְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, בְּוַדַּאי בְּעֶזְרַת ה' יַצְלִיחַ וְיַעֲשֶׂה פֵּרוֹת.

ה. לָדוּן לְכַף זְכוּת אֶת הַחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, וּלְדַבֵּר אֵלָיו מִתּוֹךְ רַחֲמָנוּת וְהַרְגָּשַׁת כְּאֵב, וּבִפְרָט כְּשֶׁיִּשְׁנָהּ אֶפְשָׁרוּת לַעֲזֹר לוֹ פִּיזִית בִּצְרָכָיו, בָּזֶה אֶפְשָׁר בְּקַלּוּת שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרֶיךָ נִשְׁמָעִין וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ יָבוֹא לִשְׁמָהּ.

האם ללכת לכל מקום שהנך נקרא להרצות או להשתמט מחשש בטול תורה. - האם כל אחד ראוי להוכיח ולהחזיר בתשובה?

יֵשׁ בָּזֶה ב' פְּרָטִים:

א. לְהוֹכִיחַ אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ עַל דָּבָר שֶׁנִּגְדָּ הַהֲלָכָה וְכֵן אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן חַיָּב כָּל אֶחָד וְזֶה מֻטָּל עַל כָּל אֶחָד.

ב. לְהַחֲזִיר בִּתְשׁוּבָה אֲנָשִׁים שֶׁעַד כֹּה הָיוּ מְשֻׁקָּעִים בְּשַׁעֲרֵי הַטֻּמְאָה, בְּהֶחְלֵט אֵין זוֹ עֲבוֹדַת כָּל אֶחָד. וּבַעֲבוֹדָה זוֹ יֶשְׁנָהּ גַּם סַכָּנָה, לֹא כָּל אֶחָד מְסֻגָּל לְהִתְמוֹדֵד עִם שְׁאֵלוֹת כַּפְרָנִיּוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסִיּוֹת, וּלְהִשָּׁאֵר אֵיתָן שֶׁלֹּא יִדְבַּק בּוֹ מְאוּמָה מֵאוֹתָהּ מִינוּת. וְאַגַּב, יָדוּעַ לִי סִפּוּר בְּאֶחָד שֶׁהִכְנִיס תָּמִיד עַצְמוֹ בָּעֲבִי הַקּוֹרָה שֶׁל שְׁאֵלוֹת מְסֻבָּכוֹת מִכּוֹפְרִים, וּלְבַסּוֹף יָרַד מֵאֱמוּנָתוֹ לְגַמְרֵי. וּבְ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" מֵבִיא שֶׁזֹּוּ סַכָּנָה גְּדוֹלָה וְרַק מְיֻחָדִים בִּנְשָׁמָה מְיֻחֶדֶת מְסֻגָּלִים לָכָךְ, וּבִפְרָט יֵשׁ לִזָּהֵר הַמַּחֲזִיר בִּתְשׁוּבָה - מִשְׁפָּחוֹת, שֶׁלֹּא יִדְבַּק בָּיָדוֹ הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה מִנָּשִׁים חִלּוֹנִיּוֹת לְבוּשׁוֹת בִּפְרִיצוּת וְכוּ' שֶׁלֹּא יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסֵדוֹ.

האם יש לקרב כל אחד לתשובה?

בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ לְנַסּוֹת לְקָרֵב כָּל אָדָם וּבְכָל הִזְדַּמְּנוּת, נֶאֱמַר בַּפָּסוּק "וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ, לֹא רָעָב לַלֶּחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבַר ה'", כָּאן מַבְטִיחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יִשְׁלַח רָעָב וְצָמָאוֹן לִשְׁמִיעַת דְּבַר ה' בְּלִבּוֹת עַם יִשְׂרָאֵל, וְהַמַּטָּל עָלֵינוּ הוּא רַק לְסַפֵּק אֶת הַמַּיִם וְהַמָּזוֹן - הַתּוֹרָה וְהַמּוּסָר לְאוֹתָם רְעֵבִים וּצְמֵאִים. וְאִם כֵּן בְּכָל הִזְדַּמְּנוּת יֵשׁ לְדַבֵּר עִם מִי שֶׁיִּהְיֶה, כִּי אֵין זֶה מִתַּפְקִידְךָ לִיצֹר לוֹ אֶצְלוֹ תֵּאָבוֹן וְרָעָב לִדְבַר ה',

שֶׁתִּתְיָאֵשׁ וְתֹאמַר וְכִי אָדָם כָּזֶה מְרֻחָק - יֵשְׁפַּע מִמֶּנִּי? מִי אֲנִי שֶׁאוּכַל לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו? זֶה אֵינוֹ נָכוֹן, כֵּיוָן שֶׁאֵין זֶה בְּיָדְךָ בִּכְלָל לִיצֹר תֵּאָבוֹן וְרָעָב לִדְבַר ה' לְמִי שֶׁאֵין לוֹ זֹאת וְלֹא זָכָה לָזֹאת, וְהָעֲבָדָה יֶשְׁנָם הָרְבֵּה שֶׁמַּשְׁפִּיעִים עֲלֵיהֶם - לִבָּם כְּאֶבֶן. וְיֵשׁ כָּאֵלֶּה שֶׁמִּיָּד מִשְׁתַּתְּפִים בְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ, זֶה זָכָה שֶׁיִּפְתְּחוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם שַׁעֲרֵי תשובה וּמִשְׁתַּתְּפִים, וְאִם לָאו לָאו, וְלָכֵן מִנַּיִן תֵּדַע אִם זֶה שֶׁלְּצִדְךָ אֵינוֹ מְכֻלָּל אֶלּוּ שֶׁזָּכָה שֶׁה' יִפְתַּח לִבּוֹ, וְאִם כֵּן הַמֶּטֶל עָלֶיךָ זֶהוּ רַק לְסַפֵּק אֶת הַמַּיִם וְהַמָּזוֹן לָרְעֵבִים שֶׁהֵרְעֵבוּ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן יֵשׁ לְשָׁלֹחַ מַיִם וּמָזוֹן בְּכָל הִזְדַּמְּנוּת הָאֶפְשָׁרִית - בִּנְסִיעָתְךָ עִם נַהַג מוֹנִית, עִם בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה, שְׁכֵנִים וְכוּ', לֹא לְהַחְמִיץ שׁוּם הִזְדַּמְּנוּת לְהַתְחִיל לְדַבֵּר וְלִבְדֹּק אִם יֵשׁ כָּאן לֵב שׁוֹמֵעַ, וְעַל הָרֹב תִּרְאֶה פְּלָאִים - אָדָם שֶׁלֹּא חָשַׁבְתָּ שֶׁיִּשְׁמַע, פִּתְאוֹם כֻּלּוֹ נִכְנָע לְפָנֶיךָ כְּרָעֵב וְצָמֵא לְכָל מוֹצָא מִלָּה מִפִּיךָ.

מדריך להנהגה נכונה במקומות עבודה

מה המה כללי הנהגה במקומות עבודה?

בְּמְקוֹמוֹת עֲבוֹדָה רַבִּים, מָצוּי שֶׁעוֹבְדִים יַחְדָּו אֲנָשִׁים וְנָשִׁים. מַצָּב זֶה עָלוּל לְהָבִיא לְמַכְשׁוֹלוֹת חֲמוּרִים בְּשֶׁל הַקִּרְבָה הַתְּמִידִית בֵּין הָעוֹבְדִים וְהָעוֹבְדוֹת. לָכֵן לְכַתְּחִלָּה, גַּם הַצְּרִיכָה לַעֲבֹד מחוּץ לַבַּיִת, לֹא תַּעֲבֹד כְּלָל בְּמָקוֹם שֶׁיֶּשְׁנָם גְּבָרִים. וְרַק בִּשְׁעַת הַדְּחַק וְדִיעֲבַד, תִּשְׁאַל רַב מֻבְהָק עַל מְקוֹם הָעֲבוֹדָה הַמֻּצָּע, הַאִם לְפִי תְּנָאֵי הַמָּקוֹם וְהַמֻּצָּע, הָעֲבוֹדָה בּוֹ מֻתֶּרֶת. אָמְנָם פָּשׁוּט שֶׁיֵּשׁ לְהַקְפִּיד מְאֹד עַל כְּלָלֵי הַזְּהִירוּת הַמְפֹרָטִים לְהַלָּן, (אֲפִלּוּ בֵּין חֲרֵדִים, וְקַל וָחֹמֶר אִם נִמְצְאִים שָׁם שֶׁאֵינָם כָּאֵלֶּה), כְּדֵי לִשְׁמֹר עַל גְּדֵרֵי הַצְּנִיעוּת וּלְקַיֵּם דִּין השו"ע "הַרְחֵק מִן הַכִּעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לוֹ" (אבה"ע כ"א א', ובבי' הגר"א).

הַכְּלָלִים הַכְּתוּבִים כָּאן, הֵם הַיְסוֹדוֹת שֶׁל הַהַרְחָקָה בֵּין אֲנָשִׁים לְנָשִׁים, שֶׁהָיוּ בְּרוּרִים וּפְשׁוּטִים אֵצֶל כָּל שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִקְיֵם מִצְוֹותֶיהָ בְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים. וְאֵינָם חֲמֻרוֹת, אֶלָּא מֵעִקְרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא לְהִכָּשֵׁל בִּדְבָרִים חֲמוּרִים.

מה המה המכשולים החמורים המצויים אצל נשים העובדות במשרדים ובחניות?

כָּתַב בְּסֵפֶר "מַלְבּוּשֵׁי כָבוֹד" (פרק יד):

לְנָשִׁים הָעוֹבְדוֹת בַּחֲנֻיּוֹת וּבְמִשְׂרָדִים מְצוּיִים מִכְשׁוֹלִים חֲמוּרִים. דְּהִנֵּה, כְּשֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּצוּרָה מהודרת, וְגַם מְשׂוֹחַחַת עִם הַקּוֹנֶה בְּשָׂפָה בְּרוּרָה וּנְעִימָה - הַמִּכְשׁוֹלִים הַמַּגִּיעִים עַל יְדֵי זֶה הֵם עֲצוּמִים.

וּשְׁנֵי דְּבָרִים גּוֹרְמִים לְתוֹפָעָה זוֹ:

א. הֶרְגֵּל הָאִשָּׁה לְשׂוֹחֵחַ עִם אֲנָשִׁים מְרֻבִּים לְצָרְכֵי עֲבוֹדָתָהּ גּוֹרֵם שֶׁעִנְיַן הַשִּׂיחָה עִם אֲנָשִׁים זָרִים נִהְיֶה קַל בְּעֵינֶיהָ, וְלָכֵן מַגִּיעָה לְשִׂיחָה יְתֵרָה וּשְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ.

ב. מִנְהַג הַמְּדִינָה שֶׁחֵלֶק מִמְּשִׂיכַת הַקּוֹנִים נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַנָּעֳמַת הַשֵּׂרוּת בַּמּוֹכָרוֹת, וְדַי לַמֵּבִין. וּמֻחָמַת שֶׁמְּקֻבָּל הַדָּבָר אַף אֵצֶל שׁוֹמְרֵי תּוֹרָה וּמִצְווֹת קַלֵּי דַּעַת, יֵשׁ נָשִׁים הַחוֹשְׁבוֹת [בְּתַת מוּדָע] שֶׁכְּדֵי לְהוֹכִיחַ יְעִילוּת, אוֹ לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵי הַמַּעֲסִיק, יֵשׁ לְהִתְבַּלֵּט בִּלְבוּשׁ, בְּשִׂחוֹק, וּבְשִׂיחָה קַלִּילָה עִם הַקּוֹנֶה אוֹ הַמַּעֲסִיק.

וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם גָּדוֹל לִנְזָקִין וּלְמִכְשׁוֹלִים, הֵן לַמַּעֲסִיקִים וְהֵן לָאֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם יִרְאֵי ה' הַנִּכְנָסִים לַחֲנוּת. וְשָׁמַעְנוּ מִכַּמָּה בַּעֲלֵי עֲסָקִים שׁוֹמְרֵי תּוֹרָה וּמִצְווֹת הַרְבֵּה מַעֲשִׂים נוֹרָאִים שֶׁנִּגְרְמוּ לְנָשִׁים שֶׁהֵקֵלּוּ רֹאשָׁן בִּלְבוּשׁ וְהַנְהָגָה בִּמְקוֹם עֲבוֹדָתָן. וּמִי גָּרַם לְכָל אֵלֶּה? הָאִשָּׁה הַזֹּאת, שֶׁבְּקַלּוּת דַּעְתָּהּ רוֹצָה לְהִבָּנוֹת בַּפַּרְנָסָה עַל חֶשְׁבּוֹן עִקְּרֵי הַדָּת. וְאֵין הַכָּתָב יָכוֹל לִסְבֹּל בְּשׁוּם אֹפֶן כָּל הַצָּרִיךְ לְהֵאָמֵר בְּנוֹשֵׂא זֶה. וְהָרוֹצֶה לְהָבִין, יָבִין וְיֶחְדַּל, וַה' הַטּוֹב יְכַפֵּר בַּעֲדָם.

וְלָכֵן הָעוֹסֶקֶת עִם רַבִּים צְרִיכָה זְהִירוּת כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת בִּלְבוּשָׁהּ וְשִׂיחָתָהּ, וְלֹא תָּשִׂים בַּפּוּךְ עֵינֶיהָ, וּבְנֶדֶיהָ יִהְיוּ צְנוּעִים בְּיוֹתֵר. וְדַי לָהּ בַּצָּרָה שֶׁצְּרִיכָה לַעֲסֹק עִם אֲנָשִׁים רַבִּים [שֶׁמִּסְתָּמָא צָרֶךְ הַשָּׁעָה גָּרַם לָהּ לַעֲבֹד בָּזֶה וְלֹא בְּשִׂמְחָה עוֹשָׂה כֵּן] - וְאֵין לָהּ לְהוֹסִיף עַל זֶה צָרַת הַמַּלְבּוּשִׁים שֶׁאֵינָם צְנוּעִים, אוֹ צָרַת שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ הַמְּבִיאִים אֶת הָאָדָם לִידֵי עֲבֵרָה.

וְתַרְוִיחַ עוֹד בְּהַקְפָּדָתָהּ עַל צְנִיעוּת מְרֻבִּית, שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהּ בָּעָיוֹת מֵאֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם יִרְאֵי ה', כִּי יִרְאוּ בְּכָל הַנָּהֳגָתָהּ וְהוֹפָעָתָהּ שֶׁאֵינָהּ שַׂיֶּכֶת לַסְּטֶיוֹת שֶׁלָּהֶם, וְהִיא רְחוֹקָה מֵהַשָּׁגוֹתֵיהֶם. אֲבָל אִם, חַס וְחָלִילָה, מִתְלַבֶּשֶׁת בְּסִגְנוֹן הָרְחוֹב, וּמְשׂוֹחַחַת בְּקַלִּילוּת, אֵינָם רוֹאִים בָּהּ כִּרְחוֹקָה מֵהַשָּׁגוֹתֵיהֶם וְכוּ', וְנִמְצָא שֶׁהִיא גָּרְמָה לְעַצְמָהּ בְּקַלּוּת דַּעְתָּהּ אֶת כָּל הַפֶּרְעָנוּת הַזֹּאת.

וְכַמּוּבָן חוֹבָה לְבַדֵּק אֶת מְקוֹם הָעֲבוֹדָה, כִּי יְסוֹד הַצְּנִיעוּת - שֶׁהַנָּשִׁים וְהַבָּנוֹת תִּשְׁאַרְנָה בְּחֶבְרָה טוֹבָה, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹבֶדֶת בְּחֶבְרָה חִלּוֹנִית, אוֹ בְּחֶבְרַת בָּנוֹת שֶׁקִּבְּלוּ חִנּוּךְ אַחֵר, הֲרֵי שׁוֹמַעַת שָׁם נִבּוּל פֶּה וְלֵיצָנוּת, וַה' יִשְׁמְרֵנוּ מֵהַתּוֹצָאוֹת. וְיָדוּעַ שֶׁרֹב קִלְקוּלֵי הַבָּנוֹת וְהַנָּשִׁים נִגְרָמוּ עַל יְדֵי הַחֶבְרָה, וְהָרְבֵּה בָּתִּים נֶהֱרְסוּ בְּגִין זֶה. וְצָרִיךְ כָּל אָב לְדָאֹג לְבִתּוֹ, וְכָל בַּעַל לְאִשְׁתּוֹ, שֶׁמְּקוֹם עֲבוֹדָתָן יִהְיֶה מַתְאִים לְשׁוֹמְרֵי תּוֹרָה וּמִצְווֹת כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁאַרְנָה בִּצְנִיעוּתָן. וַה' לֹא יִמְנַע הַטּוֹב לַהוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ תֹּם, וּבִצְנִיעוּת הָאִשָּׁה יִזְכּוּ לִבְרָכַת ה' וּלְחַיִּים מְאֻשָּׁרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

וְסַכָּנָה גְּדוֹלָה הִיא לְאוֹתָם הַנָּשִׁים הָעוֹבְדוֹת בְּמִשְׂרָדִים אוֹ בְּבָתֵּי חֲרֹשֶׁת וַאֲפִלּוּ בְּבִגְדֵי צְנִיעוּת, כִּי אֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לָעֲרָיוֹת אֲפִלּוּ בְּצַדִּיקִים וּנְבִיאִים נֶאֱמְרָה, וּדְבוֹרָה הַנְּבִיאָה תּוֹכִיחַ, וְעוֹד - "הֲתַחְתָּה אִשָּׁה אֵשׁ בְּחֵיקָהּ וּבְגָדֶיהָ לֹא תִשָּׂרַפְנָה".

מה הן ההשלכות משמחות הנעשות ללא גדרי צניעות כראוי?

"מִי יוֹדֵעַ כַּמָּה בְּרָכוֹת וְהַשְׁפָּעוֹת טוֹבוֹת נִמְנָעוֹת מִזּוּגוֹת עַל יְדֵי מַכְשֵׁלַת הָרַבִּים בְּשִׂמְחָתָם" וְרָאוּי לְתֵת תְּשׁוּמֶת לֵב כַּאֲשֶׁר עוֹרְכִים שִׂמְחוֹת בְּבֵית אוֹ בְּאוּלָם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מַצָּבִים שֶׁל תַּעֲרֹבֶת גְּבָרִים וְנָשִׁים וְהִלּוּכֵי דֹּחַק בְּחַדְרֵי הַכְּנִיסָה אוֹ בַּמַּדְרֵגוֹת, וּמוּטָב לְהַפְסִיד מָמוֹן בִּכְדֵי לְהַצִּיל מִמִּכְשׁוֹלוֹת עַל יְדֵי שְׂכִירַת מָקוֹם הַנָּקִי מֵחֲשַׁשׁ מִכְשׁוֹל מֵאֲשֶׁר לְהַכְשִׁיל אֶת הָרַבִּים, חַס וְחָלִילָה. וּמִן הָרָאוּי לְהַקְפִּיד שֶׁיִּהְיוּ ב' כְּנִיסוֹת נִפְרָדוֹת לַגְּבָרִים וְלַנָּשִׁים. וְהַמָּקוֹם יְמַלֵּא אֶת הַחִסָּרוֹן וְעוֹד יוֹסִיף שֶׁפַע בְּרָכָה וְהַצְלָחָה לְבַעֲלֵי הַשִּׂמְחוֹת וּלְאוֹרְחֵיהֶם. וַהֲגַם אֲשֶׁר לְכְאוֹרָה הֶעָרָה זוֹ נוֹגַעַת לַגְּבָרִים בַּעֲלֵי הַשִּׂמְחוֹת, מִכָּל מָקוֹם עַל זֶה יֵשׁ לוֹמַר "חַכְמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵיתָהּ", כִּי הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אוֹתָנָה בְּחָכְמָה שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם וְיִרְאַת חֵטְא, הֲרֵי עַל יְדֵי "בִּינָה יְתֵרָה" שֶׁזָּכוּ לָהּ, זוֹכוֹת לְהַמְצִיא אֲפָנִים שֶׁל "פִּתְרוֹנוֹת מֻצְלָחִים" לְבָעָיוֹת כָּאֵלּוּ עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב, וּבוֹנוֹת אֶת בָּתֵּיהֶן וּבָתֵּי זַרְעָם לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת, וְאִלּוּ "אַוֶּלֶת - בְּיָדֶיהָ תֶּהֱרָסֶנּוּ" עַל יְדֵי עַקְשָׁנוּת לְצוּרָה שֶׁל שִׂמְחָה בַּהֲדַר חִיצוֹנִי מִבְּלִי לְתֵת תְּשׁוּמֶת לֵב לִמְנֹעַ מִכְשׁוֹלִים, וַהֲרֵי הִיא גּוֹרֶמֶת הֶרֶס לְבֵיתָהּ אוֹ לְבֵית זַרְעָהּ. וּמִי יוֹדֵעַ כַּמָּה עִנְיָנֵי בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת נִמְנְעוּ מִזּוּגוֹת וּמִמִּשְׁפָּחוֹת עַל יְדֵי הַכְשָׁלַת הָרַבִּים בְּזִמַּן הַשִּׂמְחוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, כְּעֵין מַה שֶּׁכָּתַב מָרָן הֶ"חָפֵץ חַיִּים" זַצ"ל בְּסִפְרוֹ "אַהֲבַת חֶסֶד" (פרק ו' בהג"ה).

וְרָאוּי לְהָעִיר שֶׁמָּצוּי עִנְיַן מִכְשׁוֹל גַּם בִּזְמַן צַעַר, רַחֲמָנָא לִצְלַן, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁל "תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים" שֶׁבְּמָקוֹם הַכְּנִיסָה אוֹ בַּפְּרוֹזְדוֹרִים יֵשׁ תַּעֲרֹבֶת גְּבָרִים וְנָשִׁים. וּמְבֹאָר בַּמִּקְרָא וּבַגְּמָרָא, שֶׁגַּם בְּעֵת הֶסְפֵּד יֵשׁ אִסּוּר לְתַעֲרֹבֶת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וּבְזכוּת שְׁמִירַת הַצְּנִיעוּת יִגְדֹּר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא פִּרְצוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים. (שם) וְכֵן בִּשְׁעַת הַחֻפָּה שֶׁנָּהוּג שֶׁמִּתְקַבְּצִים הַנָּשִׁים סְבִיב הַחֻפָּה בְּקֵרוּב עִם הַגְּבָרִים, רָאוּי לְכָל אִשָּׁה יְרֵאַת ה' לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִגָּרֵם מִכְשׁוֹל מִתַּחַת יָדָהּ וּלְהִצְטַנְּעַ בְּמָקוֹם צָנוּעַ שֶׁאֵין בּוֹ גְּבָרִים

מה הן ההנהגות למניעת קרוב דעת וידידות?

א. עוֹבְדִים וְעוֹבְדוֹת לֹא יְשׂוֹחֲחוּ יַחַד עַל נוֹשְׂאִים שֶׁאֵינָם נוֹגְעִים יְשִׁירוֹת לְתַפְקִידָם (בְּעִנְיְנֵי חֲדָשׁוֹת, פּוֹלִיטִיקָה וְכַדּוֹמֶה, וַאֲפִלּוּ לֹא לְנַסּוֹת לְהַחְזִיר אֶחָד מֵהָעוֹבְדִים בִּתְשׁוּבָה). הַדָּבָר אָסוּר גַּם בְּשִׂיחָה שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים בָּהּ כַּמָּה עוֹבְדִים, וְקַל וְחֹמֶר בְּשִׂיחָה בֵּיחִידוּת בֵּין עוֹבֵד לְעוֹבֶדֶת.

יֵשׁ לְהִזָּהֵר מִלְּשׂוֹחֵחַ שִׂיחוֹת שֶׁאֵינָם מֵעִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה גַּם בִּפְגִישָׁה אַקְרָאִית בָּרְחוֹב אוֹ בַּטֶּלֶפוֹן. וַאֲפִלּוּ בְּעִצּוֹת בַּדְּבָרִים הַנִּצְרָכִים יֵשׁ לְהִמָּנַע כָּל שֶׁאֵינָם קְשׁוּרִים בְּאֹפֶן יָשִׁיר לְעִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה.

ב. כָּל דִּבּוּר הַנִּצְרָךְ לָעֲבוֹדָה, צָרִיךְ לְהִתְבַּצֵּעַ בְּצוּרָה מְאֻפֶּקֶת, לְלֹא כָּל סַמְמָן שֶׁל קֵרוּב הַדַּעַת וְיַחַס אִישִׁי.

אֵין לְשַׁלֵּב בַּשִּׂיחָה בְּדִיחוֹת, דִּבְרֵי לֵיצָנוּת אוֹ קַלּוּת דַּעַת.

ג. מִחוּץ לִשְׁעוֹת הָעֲבוֹדָה, יֵשׁ לְהִמָּנַע מִלְּנַהֵל שִׂיחוֹת טֶלֶפוֹן בֵּין עוֹבֵד לְעוֹבֶדֶת אֲפִלּוּ בְּעִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה. וּבִמְקוֹם הֶכְרֵחַ, רָאוּי שֶׁהָעוֹבֵד יִמְסֹר אֶת הַהוֹדָעָה לָעוֹבֶדֶת עַל-יְדֵי בַּעֲלָהּ אוֹ אָבִיהָ.

ד. לֹא יִפְנוּ אֶחָד לַשֵּׁנִי בְּשֵׁמוֹת פְּרָטִיִּים אוֹ בְּכִנּוּיִים, אֶלָּא רַק בְּשֵׁם הַמִּשְׁפָּחָה, וְרָצוּי בְּתוֹסֶפֶת 'הָרַב' 'מַר', 'הַרַבָּנִית' אוֹ 'גְּבֶרֶת'.

ה. אֲסוּרָה אֲמִירַת שָׁלוֹם בְּנֶפֶשׁ אִישִׁי, כְּגוֹן: ''שָׁלוֹם לָךְ'', ''לְהִתְרָאוֹת'' וְכַדּוֹמֶה. אַךְ אֶפְשָׁר לְאָמְרָם בְּצוּרָה כְּלָלִית כְּגוֹן: ''בֹּקֶר טוֹב'' וְ''שָׁלוֹם'' וְכַדּוֹמֶה, וְיֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל סְגְנוֹן רִשְׁמִי וְלֹא יְדִידוּתִי וְאִישִׁי, מִשּׁוּם שֶׁהִתְיַחֲסוּת אִישִׁית מְבִיאָה לְקֵרוּב הַדַּעַת בֵּינֵיהֶם וְעָלוּלָה לְהָבִיא לְמִכְשׁוֹלוֹת חֲמוּרִים.

ו. אָסוּר לְאִישׁ לִשְׁאֹל לְאִשָּׁה בְּדָבָרִים הַנּוֹגְעִים לְחַיֶּיהָ הַפְּרָטִיִּים חוּץ מֵהָעֲבוֹדָה, וְכֵן אֲסוּרָה אִשָּׁה שֶׁתִּשְׁאַל כֵּן מֵהָאִישׁ, כְּגוֹן:

* הֵיכָן הָיִית בַּשַּׁבָּת שֶׁעָבְרָה? הֲאִם נָסַעְתֶּם לְחֹפֶשׁ לְאֵיזֶה מָקוֹם. אֵיךְ חָלַף הַחֹפֶשׁ?
* הַאִם אַתֶּם אוֹכְלִים מַאֲכָל זֶה? אוֹ הֶכְשֵׁר זֶה וְכַדּוֹ', אֵיפֹה בַּעֲלֵךְ לוֹמֵד וְכַדּוֹ'.
* וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לְהִמָּנַע מִכָּל הִתְעַנְיְנוּת עַל שְׁלוֹם בַּיִת וְיַחֲסֵי מִשְׁפָּחָה וְכַדּוֹמֶה.

וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, הֵיוֹת וְהִתְעַנְיְנוּת שֶׁכָּזוֹ מְרַבָּה חִבָּה וְרֵעוּת.

וְהוּא הַדִּין שֶׁאָסוּר לְאִישׁ לִשְׁאֹל גַּם מֵאִישׁ אַחֵר עָלֶיהָ עַל דְּבָרִים כָּאֵלּוּ, שֶׁמָּא הָאַחֵר יַגִּיד לָאִשָּׁה שֶׁפָּלוֹנִי שָׁאַל עָלֶיהָ וְזֶה יָבִיא לְהִתְקָרְבוּת בֵּינָהּ לְבֵין זֶה שֶׁשָּׁאַל עָלֶיהָ. וְדֵי לַמֵּבִין

ז. אָסוּר לְאִישׁ לְפָרֵס בְּשָׁלוֹם אִשָּׁה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי בַּעֲלָהּ, וְאֵין שׁוּם נָפְקָא מִינָהּ בְּאֵיזֶה לָשׁוֹן הוּא מְדַבֵּר, כְּגוֹן: ''שָׁלוֹם לְרַעְיָתְךָ'', ''דְּרִישַׁת שָׁלוֹם לְאִשְׁתְּךָ''.

ח. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהָאִשָּׁה אֲסוּרָה לְדַבֵּר אֶל הָאִישׁ בְּאֹפֶן הִשְׁתַּעְשְׁעוּת שֶׁמְּקֻרֶבֶת בָּזֶה אֶת דַּעְתּוֹ וְשִׂמַּת לִבּוֹ עָלֶיהָ - הֲגַם שֶׁלִּפְעָמִים יֵשׁ בָּזֶה צֹרֶךְ לַעֲבוֹדָתָהּ, כְּגוֹן שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בַּחֲנוּת [בְּתוֹר מוֹכֶרֶת, זַבָּנִית], וְאֶפְשָׁר לָהּ לְהַמְשִׁיךְ לֵב הַקּוֹנִים ע"י שֶׁמְּדַבֶּרֶת בְּלָשׁוֹן רַכָּה וּבִלְשׁוֹן חֲנָפָה וְכַדּוֹמֶה, וּבְאֹפֶן זֶה גּוֹרֶמֶת שֶׁהַקּוֹנֶה יִתְפַּתֶּה לִקְנוֹת כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲנָאָה מֵאֹפֶן דִּבּוּרָהּ אֵלָיו - וַהֲרֵי זֶה מֵאֲבִיזַרְיְהוּ דְּגִלּוּי עֲרָיוֹת שֶׁיֵּהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר. (ובשו"ת אגרות משה

אה"ע ח"ד סימן ס' מובא: דאם יש לאיש הנאה לדבר עם האשה נכלל בהלאו של לא תקרבו לגלות ערוה, דהוא ביהרג ואל יעבור, וכל מה שאסור לאיש אסור לאשה ג"כ).

ט. כַּאֲשֶׁר מְנַהֵל אוֹ מַעֲבִיד רוֹצֶה לְשַׁבֵּחַ עוֹבֶדֶת עַל מִסְירוּתָהּ וְכַדּוֹמֶה, יָכוֹל הוּא לְשַׁבֵּחַ אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁנֶּעֱשְׂתָה כָּרָאוּי, אֲבָל אָסוּר לוֹ לְשַׁבֵּחַ אֶת הָעוֹבֶדֶת בִּתְאָרִים אִישִׁיִּים, וְכֵן מְנַהֵלֶת אוֹ מַעֲבִידָה בְּהִתְיַחֲסוּתָהּ לְפוֹעֵל.

י. מְאֹד צְרִיכִין לְהִזָּהֵר בְּשָׁעָה שֶׁמְּדַבְּרִים אִישׁ וְאִשָּׁה [כַּמּוּבָן בָּאֹפֶן הַמֻּתָּר כְּפִי הַנַּ"ל], שֶׁלֹּא יִכָּלְלוּ בְּדִבּוּרָם הוּא וְהִיא בְּיַחַד, כְּגוֹן לוֹמַר "אֲנַחְנוּ" צְרִיכִים לְדַבֵּר עִם פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁ"אֲנַחְנוּ" צְרִיכִים לְקָנוֹת חֵפֶץ פְּלוֹנִי, רַק יֹאמְרוּ בְּלָשׁוֹן סְתָמִי: "צְרִיכִים" לְדַבֵּר, אוֹ "צְרִיכִים לִקְנוֹת", וּלְהַשְׁמִיט הַבִּטּוּי "אֲנַחְנוּ", וְהַחוֹשׁ מֵעִיד שֶׁעַל יְדֵי שֶׁכּוֹלְלִים בְּדִבּוּר אֶת עַצְמָם בְּיַחַד גּוֹרֵם הַדָּבָר לְהִתְקָרְבוּת יְתֵרָה וִידִידוּת הַמֵּבִיא לְהִתְגָּרוּת הַיֵּצֶר הָרַע.

יא. שְׁמִירַת הַמֶּרְחָק בֵּין עוֹבְדִים לְעוֹבְדוֹת מְחַיֶּבֶת שֶׁלֹּא לִיצֹר קֶשֶׁר בֵּין מִשְׁפָּחוֹת הָעוֹבְדִים וְהָעוֹבְדוֹת כְּגוֹן: בִּקּוּרִים מִשְׁפַּחְתִּיִּים בֵּינֵיהֶם, טִיּוּלִים מְאֹרָגָנִים מְשֻׁתָּפִים, נֹפֶשׁ מְשֻׁתֶּפֶת בְּבָתֵּי מָלוֹן וְכַדּוֹמֶה.

מה גדר חובת השמירה על מרחק בעת העבודה?

א. בְּמִדַּת הָאֶפְשָׁר רָאוּי לְהִמָּנַע מֵהוֹשָׁטַת דְּבָרִים מִיָּד לְיָד, אֶלָּא יֵשׁ לְהַנִּיחָם עַל הַשֻּׁלְחָן וְכַדּוֹמֶה.

ב. אֵין לַעֲשׂוֹת אֶחָד לִשְׁנֵי שֵׁרוּת כָּל שֶׁהוּא כְּגוֹן: לִקְנוֹת עֲבוּרוֹ מַאֲכָל מֵהַמַּכֹּלֶת אוֹ לְכַבְּדוֹ מִמַּאֲכָל שֶׁהֵבִיאָה מֵהַבַּיִת וְכַדּוֹמֶה, מִלְּבַד כַּאֲשֶׁר יֵשׁ תּוֹרָנוּת מְיֻחֶדֶת לִקְנוֹת עֲבוּר כָּל הָעוֹבְדִים, וְאֵין בַּדָּבָר יַחַס אִישִׁי.

ג. לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַקְצוֹת חֲדָרִים נִפְרָדִים לָעוֹבְדִים וְלָעוֹבְדוֹת.
אִם אֵין הַדָּבָר מִתְאַפְשֵׁר, צְרִיכִים הֵם לְכָל הַפָּחוֹת לָשֶׁבֶת בִּשְׁנֵי שֻׁלְחָנוֹת נִפְרָדִים כְּשֶׁבֵּינֵיהֶם מֶרְחָק נָכָר, וּבְשׁוּם אֹפֶן אָסוּר לִשְׁנֵיהֶם לָשֶׁבֶת לְיַד שֻׁלְחָן אֶחָד, וְקַל וָחֹמֶר שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ זֶה מוּל זֶה בֵּין בִּשְׁעוֹת הָעֲבוֹדָה וּבֵין שֶׁלֹּא בִּשְׁעוֹת הָעֲבוֹדָה. וַאֲפִלּוּ אִם עִסּוּקָם בְּדִבָּרִים שׁוֹנִים כָּל אֶחָד בַּעֲבוֹדָתוֹ שֶׁלּוֹ.

ד. לֹא יֹאכְלוּ הָעוֹבְדִים וְהָעוֹבְדוֹת בְּמַעֲרָב (חֶדֶר אֶחָד בְּלֹא מְחִיצוֹת), אֶלָּא יֹאכְלוּ בְּהַפְרָדָה, אוֹ בִּזְמַנִּים שׁוֹנִים.
וְכֵן לֹא תַּגִּישׁ עוֹבֶדֶת אוֹכֶל לָעוֹבְדִים, אוֹ לְהֶפֶךְ, וּבְוַדַּאי שֶׁאָסוּר לַמְזִכִּירָה לְהַגִּישׁ קָפֶה אוֹ תֵּה וְכַדּוֹמֶה לַמְנַהֵל, אֶלָּא אִם כֵּן הִיא מְמֻנָּה מִטַּעַם הַמִּפְעָל לְהַגִּישׁ לְכָל הָעוֹבְדִים בְּשָׁוֶה, וְגַם אָז תַּקְפִּיד לֹא לְהַגִּישׁ לִפְנֵיהֶם מַמָּשׁ, אֶלָּא בְּמֶרְחָק מָה.

ה. בְּחֶדֶר הַ''תֵּה'' וְכַדּוֹמֶה לֹא יִשְׁתּוּ אוֹ יִשְׁהוּ יַחַד בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְכֵן יֵשׁ לְיַחֵד מָקוֹם נִפְרָד לִגְבָרִים וּלְנָשִׁים לִתְלִיַּת מְעִילִים וְתִיקִים.

ו. בְּכָל מַצָּב בָּעֲבוֹדָה אוֹ כְּשֶׁצְּרִיכִים לְדַבֵּר בֵּינֵיהֶם, יֵשׁ לִשְׁמֹר עַל מֶרְחָק בֵּינֵיהֶם, שֶׁלֹּא לַעֲבֹד אוֹ לַעֲמֹד קָרוֹב מִדַּי זֶה לָזֶה.

היאך לנהג באספות בעניני העבודה?

א. בַּאֲסֵפוֹת עוֹבְדִים אוֹ בְּכָל הִתְכַּנְּסוּת אַחֶרֶת, עַל גְּבָרִים וְנָשִׁים לָשֶׁבֶת בְּנִפְרָד.

ב. אֵין לַעֲרֹךְ לְעוֹבְדִים מְסִבּוֹת, אֲרוּעִים וְטִיּוּלִים, וְאֵין לְהִשְׁתַּתֵּף בָּהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן נֶעֱרָכִים לַאֲנָשִׁים לְחוּד וּלְנָשִׁים לְחוּד - בִּזְמַנִּים שׁוֹנִים אוֹ בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים.

היאך לנהג בנסיעה לעבודה וממנה?

א. אֵין לַמְנַהֵל אוֹ לְאַחַד הָעוֹבְדִים לְהַסִּיעַ בִּמְכוֹנִיתוֹ עוֹבֶדֶת אוֹ כַּמָּה עוֹבְדוֹת (וְכֵן לְהֶפֶךְ), לֹא בְּשָׂכָר וְקַל וָחֹמֶר שֶׁלֹּא בְּחִנָּם - לָעֲבוֹדָה, לַבַּיִת וּלְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא.

ב. כְּשֶׁיֵּשׁ הַסָּעָה מְאֹרְגֶּנֶת לְעוֹבְדִים, רְצוּי לְכַתְּחִלָּה שֶׁתִּהְיֶה הַסָּעָה נִפְרֶדֶת לִגְבָרִים וּלְנָשִׁים, וְעַל הַנָּשִׁים לְהַקְפִּיד לְמַעֵט בְּדִבּוּר עִם הַנֶּהָג.

ג. כַּאֲשֶׁר אֵין אֶפְשָׁרוּת לְהַסָּעָה נִפְרֶדֶת, יֵשׁ לְהַקְפִּיד שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּסַפְסָל אֶחָד, וּפְשׁוּט שֶׁלְּכַתְּחִלָּה יֵשְׁבוּ הָאֲנָשִׁים מִלְּפָנִים וְהַנָּשִׁים מֵאָחוֹר, וְלֹא יִשּׂוֹחֲחוּ בֵּינֵיהֶם בִּזְמַן הַנְּסִיעָה.

ד. יֵשׁ לְהַקְפִּיד שֶׁאִשָּׁה לֹא תֵּשֵׁב בַּמּוֹשָׁב הַקִּדְמִי בְּסָמוּךְ לַנֶּהָג, אֶלָּא מֵאָחוֹר.

ה. בְּמָקוֹם שֶׁחוֹזְרִים מֵהָעֲבוֹדָה בְּשָׁעָה מְאֻחֶרֶת בַּלַּיְלָה, יֵשׁ לְמַנּוֹת אָדָם מְיֻחָד (חֲרֵדִי) נוֹסָף, שֶׁיֵּשֵׁב לְיַד הַנֶּהָג (שֶׁגַּם הוּא חֲרֵדִי), וְיִשָּׁאֵר אִתּוֹ עַד רֶדֶת כָּל הַנָּשִׁים - כְּדֵי לִמְנֹעַ אִסּוּר יִחוּד. וְיַקְפִּידוּ שֶׁלֹּא יְשׂוֹחֲחוּ עִם הַנָּשִׁים כְּלָל
וְלַנּוֹהֲגִים (כהרמב''ם והשו''ע) שֶׁלְּהִנָּצֵל מִ'יִּחוּד' דָּרוּשׁ שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשׁ נָשִׁים וּשְׁלֹשׁ גְּבָרִים, חוֹבָה עֲלֵיהֶם לְסַדֵּר שֶׁיִּסְּעוּ אִתָּם זוּג נָשׂוּי.

היאך לנהג בענין הלבוש בעבודה?

א. אָסוּר לְנָשִׁים לְהַגִּיעַ לָעֲבוֹדָה בִּבְגָדִים מְהֻדָּרִים, אֶלָּא בִּבְגָדִים רְגִילִים, צְנוּעִים וּפְשׁוּטִים, הָעוֹנִים עַל כָּל דְּרִישׁוֹת הַהֲלָכָה. כְּמוֹ כֵן עֲלֵיהֶן לְמַעֵט בְּתַכְשִׁיטִים וּבְשָׂם (שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֻרְגָּשׁ), וּמִכָּל דָּבָר הַמּוֹשֵׁךְ תְּשׂוּמַת לֵב.

ב. מִפַּעַם לְפַעַם עַל הָאִשָּׁה לִבְדֹּק אִם חָל שִׁנּוּי בְּהִתְנַהֲגוּתָהּ וּבִלְבוּשָׁהּ.
''כִּי כָּךְ דַּרְכּוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר, הַיּוֹם אוֹמֵר לוֹ כָּךְ וּמָחָר אוֹמֵר לוֹ כָּךְ, עַד שֶׁאוֹמֵר לוֹ לֵךְ...''
אִם הָאֲוִירָה בַּמָּקוֹם גּוֹרֶמֶת לָהּ לְהַחְלִיף אֶת הַבְּגָדִים, לִבְגָדִים מְהֻדָּרִים יוֹתֵר אוֹ צְנוּעִים פָּחוֹת, אוֹת הוּא כִּי מְקוֹם עֲבוֹדָה זֶה פָּסוּל, וְיֵשׁ לְעָזְבוֹ.

הֶעָרוֹת כְּלָלִיּוֹת

א. הַעֲסָקַת מַזְכִּירָה פְּרָטִית דּוֹרֶשֶׁת הֶתֵּר שֶׁל רַב מֻבְהָק עַל נְחִיצוּת הָעֲסָקָתָהּ וְהַתְּנָאִים הַדְּרוּשִׁים לְכָךְ (כְּגוֹן: חֶדֶר נִפְרָד עֲבוּרָהּ וְכַדּוֹמֶה), וּלְמַעֲשֶׂה רְצוּי מְאֹד שֶׁאִשָּׁה לֹא תַּעֲבֹד כְּמַזְכִּירָה פְּרָטִית שֶׁל מְנַהֵל, רוֹפֵא וְכַדּוֹמֶה.

ב. יֵשׁ לְהַקְפִּיד מְאֹד שֶׁלֹּא לְבוֹא לִידֵי חֲשָׁשׁ יִחוּד. וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ סָפֵק לַחֲשָׁשׁ זֶה. גַּם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חֲשָׁשׁ יִחוּד (כְּגוֹן: שֶׁרַבִּים נִכְנָסִים וְיוֹצְאִים אוֹ שֶׁרַבִּים רוֹאִים אוֹתָם מִבַּעַד לַחַלּוֹן) - אֵין לְעוֹבֵד וְעוֹבֶדֶת לַעֲבֹד יַחַד בְּחֶדֶר אֶחָד שֶׁאֵין בּוֹ עוֹבְדִים נוֹסָפִים.
וְכֵן יֵשׁ לְהַקְפִּיד שֶׁלֹּא לָבוֹא מֻקְדָּם מִדַּי אוֹ לָצֵאת מְאֻחָר, בְּאֹפֶן שֶׁיִּמָּצְאוּ יַחַד בְּמָקוֹם הָעֲבוֹדָה רַק עוֹבֵד עִם עוֹבֶדֶת.

ג. שְׁמָחוֹת פְּרָטִיּוֹת שֶׁל עוֹבֵד/עוֹבֶדֶת, אֲשֶׁר אֵינָן נֶעֱרָכוֹת בְּהַפְרָדָה לְפִי כְּלָלֵי הַצְּנִיעוּת, אֵין לְהִשְׁתַּתֵּף בָּהֶן.

ד. שְׂמָחוֹת פְּרָטִיּוֹת וְאִישִׁיּוֹת יוֹתֵר, (כְּגוֹן יוֹם הֻלֶּדֶת, שֶׁבַע בְּרָכוֹת מְצֻמְצָם וְכַדּוֹמֶה), שֶׁלֹּא הֻזְמְנוּ אֵלָיו כָּל הָעוֹבְדִים בְּשָׁוֶה, אֶלָּא עוֹבֶדֶת אַחַת, אֵין לוֹ לְהִשְׁתַּתֵּף בָּהֶם (אֲפִלּוּ בְּלִוּוּי בַּעֲלָהּ), גַּם אִם נֶעֱרָכוֹת בְּהַפְרָדָה מֻחְלָטֶת.

ה. אִם מַרְגִּישִׁים שֶׁיֵּשׁ בְּמָקוֹם הָעֲבוֹדָה מִישֶׁהוּ אוֹ מִישֶׁהִי שֶׁמְּנַסֶּה לְהַשְׁפִּיעַ לְרָעָה עַל הָרוּחָנִיּוּת, יֵשׁ לִשְׁאֹל לְרַב מֻבְהָק אִם לְהַמְשִׁיךְ לַעֲבֹד בְּמָקוֹם זֶה. וּבְרוּר שֶׁאִם יֵשׁ בַּמָּקוֹם עוֹבֵד שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר עַל גְּדֵרֵי הַצְּנִיעוּת בֵּין הָעוֹבְדִים, בְּדִבּוּר לֹא נָקִי אוֹ בְּהַנְהָגָה לֹא צְנוּעָה, חוֹבָה לַעֲזֹב עֲבוֹדָה זוֹ, וּפַרְנָסָה תָּבוֹא מִשָּׁמַיִם.

ו. בַּעֲלֵי חֲנֻיּוֹת, מִשְׂרָדִים, צַרְכָנִיּוֹת וְכַדּוֹמֶה, וְכֵן אֲנָשִׁים פְּרָטִיִּים הַמַּעֲסִיקִים עוֹזְרוֹת בַּיִת וְעוֹבְדוֹת נְקִיּוֹן, מֻטָּלֶת עֲלֵיהֶם חוֹבָה מֵעִקַּר הַדִּין לְהַקְפִּיד עַל לְבוּשׁ הָעוֹבְדוֹת (כּוֹלֵל עוֹבְדוֹת שֶׁאֵינָן חֲרֵדִיּוֹת), שֶׁיִּהְיֶה עַל פִּי כָּל כְּלָלֵי הַצְּנִיעוּת, וּלְלֹא קַלּוֹת. כְּמוֹ כֵן מֵחוֹבַת הַמַּעֲסִיקִים לְהַקְפִּיד עַל עוֹבְדֵיהֶם שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת כָּל הַכְּלָלִים הַנַּ"ל הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה. גַּם עַל הַבְּעָלִים לִדְרֹשׁ וּלְוַדֵּא קִיּוּם תַּקָּנוֹת אֵלּוּ אֵצֶל נְשׁוֹתֵיהֶם וְלִזְכֹּר לְהַתְנוֹת זֹאת עוֹד בְּתְחִלַּת הָעֲבוֹדָה.

מה הם האפנים שאסור לעבד במשרד אף על פי שאין שם אסור יחוד?
בְּחוּר, אַלְמָן אוֹ גָּרוּשׁ, בְּמִשְׂרָד שֶׁיֵּשׁ שָׁם נָשִׁים:

א. אָסוּר לְמִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה לַעֲבֹד בְּקִבְיעוּת בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצְאוֹת שָׁם נָשִׁים, אֲפִלּוּ בְּאֹפֶן דְּלֹיכָא אִסּוּר יִחוּד, וַאֲפִלּוּ אִם אֵין הַנָּשִׁים נִמְצְאוֹת שָׁם כָּל הַיּוֹם, רַק בָּאוֹת מִפַּעַם לְפַעַם, לְפִי שֶׁחָשְׁשׁוּ חֲזַ"ל שֶׁמָּא יִתְגָּרֶה בַּנָּשִׁים כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ. וְלָכֵן, בָּחוּר, אַלְמָן אוֹ גָּרוּשׁ, אֵין לוֹ לַעֲבֹד אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִן הַצָּרָךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שַׂיָּכוּת עִם נָשִׁים בְּאֹפֶן קָבוּעַ.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאֹפֶן שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שַׂיָּכוּת עִם הַנָּשִׁים, כְּגוֹן שֶׁהָאִשָּׁה הִיא מַזְכִּירָה, וְהָאִישׁ הוּא מוֹכֵר, זַבָּן, וְכַדּוֹמֶה, אֲבָל אִם אֹפֶן עֲבוֹדָתוֹ הוּא כָּזֶה שֶׁאֵין לוֹ צָרִךְ כְּלָל לִהְיוֹת לוֹ שׁוּם שַׂיָּכוּת עִם הַנָּשִׁים, אֲז הֲגַם שֶׁיּוֹשֵׁב כָּל הַיּוֹם בְּמִשְׂרָד עִם נָשִׁים, לֵיכָּא אִסּוּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שְׁאֵלָה שֶׁל יִחוּד.

ג. יֵשׁ לְעַיֵּן בְּאֹפֶן שֶׁאֵינוֹ יוֹשֵׁב בִּקְבִיעוּת מָקוֹם אֶחָד עִם נָשִׁים, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ קֶשֶׁר עִם אֵיזֶה אִשָּׁה בְּאֹפֶן קָבוּעַ בְּאֶמְצָעוּת הַטֶּלֶפוֹן, אִם זֶה גַּם כֵּן בְּגֶדֶר הַנַּ"ל שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגָּרֶה בַּנָּשִׁים, וְהַסְּבָרָא נוֹטָה לְהַחְמִיר.

מה הדין לעבד במשרד שנמצאות שם נשים כשאין אשתו בעיר?

א. אַף מִי שֶׁהֻתַּר לוֹ לַעֲבֹד בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָאוֹת נָשִׁים בְּאֹפֶן קָבוּעַ, לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְדַיֵּק לַעֲבֹד דַּוְקָא בְּאוֹתָהּ עִיר שֶׁאִשְׁתּוֹ נִמְצֵאת שָׁמָּה, וּבְדִיעֲבַד מֻתָּר גַּם כְּשֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ בְּאוֹתָהּ הָעִיר.

ב. וּמִסְתַּבֵּר שֶׁאֲפִלּוּ אִם עוֹבֵד בְּעִיר אַחֶרֶת, אֶלָּא שֶׁבְּכָל לַיְלָה לָן בְּבֵיתוֹ, הֲרֵי זֶה בְּגֶדֶר יֵשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ, וְהַמַּחְמִירִין אֵירֵי בְּאֹפֶן שֶׁאֵינוֹ לָן בְּבֵיתוֹ.

מה דין פנויה או גרושה או אלמנה לענין עבודה במשרד שיש שם אנשים?

א. כַּמָּה רְאשׁוֹנִים הֶחְמִירוּ לְאִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ נְשׂוּאָה לְאִישׁ לַעֲבֹד בְּאֹפֶן קָבוּעַ עִם אֲנָשִׁים, אֲפִלּוּ בְּאֲפָנִים שֶׁאֵין בָּהֶם אִסּוּר יִחוּד, וּכְמוֹ שֶׁהֶחְמִירוּ לְאִישׁ שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה לַעֲבֹד בְּאֹפֶן קָבוּעַ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם נָשִׁים, מֵחֲמַת שֶׁהֶחְמִירוּ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ שֶׁמָּא יִתְגָּרֶה בַּנָּשִׁים, וְהוּא הַדִּין שֶׁכָּתְבוּ לְהַחְמִיר בְּנָשִׁים שֶׁמָּא יִתְגָּרוּ בָּאֲנָשִׁים, וּבְדִיעֲבַד יֵשׁ לְהָקֵל בְּמָקוֹם שֶׁהָאֲנָשִׁים שֶׁעוֹבְדִים שָׁם יֵשׁ לָהֶם נָשִׁים, וְהֵם יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים (וְכַמּוּבָן בְּאֹפֶן דְּלֵיכָּא שׁוּם חֲשָׁשׁ שֶׁל יִחוּד).

ב. אוּלָם, בְּמָקוֹם שֶׁעוֹבֵד שָׁם בָּחוּר, גָּרוּשׁ אוֹ אַלְמָן, אוֹ אֲפִלּוּ אִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יְרֵא שָׁמַיִם, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל אִסּוּר עֲרָיוֹת, וּלְצָרֶךְ הָעֲבוֹדָה צָרִיךְ הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה לָהּ שַׂיָּכוּת עִמּוֹ, אֲזַי נָכוֹן לְאִשָּׁה פְּנוּיָה אוֹ גְּרוּשָׁה אוֹ אַלְמָנָה לְהִמָּנַע מִלַּעֲבֹד שָׁם. וּבִשְׁעַת הַדְּחַק גָּדוֹל יֵשׁ לְהָקֵל אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא שַׂיָּךְ שֶׁיָּבוֹאוּ בְּשׁוּם פַּעַם לִידֵי אִסּוּר יִחוּד.

מה דין אשה נשואה לענין עבודה במשרד?

א. יֵשׁ מֵהָרְאשׁוֹנִים שֶׁהֶחְמִירוּ גַּם לְאִשָּׁה נְשׂוּאָה מִלַּעֲבֹד בְּאֹפֶן קָבוּעַ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֲנָשִׁים, וּלְכַתְּחִלָּה צְרִיכִים לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא תַּעֲבֹד אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כָּל צָרִךְ לִהְיוֹת לָהּ שַׂיָּכוּת עִם אֵיזֶה אִישׁ, וּבְדִיעֲבַד יֵשׁ לְהָקֵל.

ב. אָכֵן, אִם עוֹבֵד שָׁם בָּחוּר, גָּרוּשׁ אוֹ אַלְמָן, אוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה אַךְ הוּא אָדָם קַל וּפָרוּץ בְּאִסּוּרֵי עֲרָיוֹת, בְּאֹפֶן שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת לָהּ שַׂיָּכוּת עִמּוֹ לְצָרֶךְ הָעֲבוֹדָה, יֵשׁ לְהַחְמִיר אֲפִלּוּ

בְּדִיעֲבַד שֶׁלֹּא לַעֲבֹד שָׁם, אוּלָם בִּשְׁעַת הַדְּחַק יֵשׁ לְהָקֵל אַךְ וְרַק בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא שַׂיָּךְ לָבוֹא בְּשׁוּם פַּעַם לִידֵי אִסּוּר יִחוּד, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁרַבִּים נִמְצָאוּ שָׁם תָּמִיד.

מה דין לעבד בקביעות במקום שיכולים לבוא איזה פעם לידי יחוד?

א. אִסּוּר לְאִישׁ וְאִשָּׁה לְקַבֵּעַ עַצְמָם לַעֲבֹד בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לָהֶם לָבוֹא בְּאֵיזֶה פַּעַם וְאֹפֶן לִידֵי אִסּוּר יִחוּד - הֲגַם שֶׁבַּמָּקוֹם הַהוּא בְּדֶרֶךְ כְּלָל לֹיכָא יִחוּד, אֲפִלּוּ הָכִי אִם יֵשׁ רַק הֵיכָא תִּמְצָא שֶׁיָּבוֹאוּ לִידֵי יִחוּד - אָסוּר. וְדָבָר זֶה שָׁכִיחַ כְּגוֹן שֶׁבְּמֶשֶׁךְ כָּל הַיּוֹם נִמְצָאִים שָׁם כַּמָּה אֲנָשִׁים וְכַמָּה נָשִׁים, וְגַם יֵשׁ דְּרִיסַת רֶגֶל לְשָׁאר אֲנָשִׁים מִבַּחוּץ, אֲבָל בִּגְמַר שְׁעוֹת עֲבוֹדָה הוּא מִלְּתָא דְּשָׁכִיחָא שֶׁאִישׁ וְאִשָּׁה יִשְׁאֲרוּ לְשָׁעוֹת נוֹסָפוֹת וְשׁוּב תִּהְיֶה שאלה שֶׁל יִחוּד - וְלָכֵן אָסוּר.

ב. וַאֲפִלּוּ אִם הַתְּכְנִית הִיא בְּעֵצָה וְתַחְבּוּלָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָז אִסּוּר יִחוּד, כְּגוֹן שֶׁיִּפְתְּחוּ אָז אֶת הַדֶּלֶת אוֹ הַחַלּוֹן אוֹ אֵיזֶה עֵצָה אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ הָכִי אָסוּר, דְּכֵיוָן דְּהוּא בְּאֹפֶן קָבוּעַ חָשְׁשׁוּ חַז"ל שֶׁמָּא יִשְׁכְּחוּ פַּעַם לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ תַּחְבּוּלָה לְמִנּוֹעַ מַצָּב שֶׁל יִחוּד, וְנִמְצָא שֶׁיִּכָּשְׁלוּ בְּאִסּוּר יִחוּד.

ג. וְלָכֵן צְרִיכִים לְקַבֵּעַ אֶת עַצְמָם מִתְּחִלָּה לָכֵךְ שֶׁלֹּא יִשְׁאֲרוּ בְּשׁוּם פַּעַם לְשָׁעוֹת נוֹסָפוֹת, אוֹ שֶׁאוֹתָהּ הָעֵצָה שֶׁרוֹצִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בַּזְּמַן הַהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה יִחוּד [כְּגוֹן שֶׁתִּהְיֶה הַחַלּוֹן פְּתוּחַ], יַעֲשׂוּ כֵּן בְּכָל מֶשֶׁךְ הַיּוֹם, שֶׁבָּזֶה נִמְצָא שֶׁאֵין צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת תַּחְבּוּלָה מְיֻחֶדֶת לְמִנַּע אִסּוּר יִחוּד בְּאוֹתָן שָׁעוֹת נוֹסָפוֹת, וּבְכָהאי גַּוְנָא מַתָּר.

מה דין מי שצריך ללכת לאיזה משרד [שאינו במקום עבודתו], האם עליו לברר מתחלה אם קים שם חשש יחוד?

א. הַהוֹלֵךְ לְמִשְׂרָד שֶׁאֵינוֹ מְקוֹם עֲבוֹדָתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בַּמִּשְׂרָד הַהוּא אֶלָּא אִשָּׁה אַחַת אוֹ ב' נָשִׁים שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אִסּוּר יִחוּד, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ שָׁם דְּרִיסַת הָרֶגֶל לַאֲנָשִׁים אֲחֵרִים בְּלִי נְטִילַת רְשׁוּת מֵהָאִשָּׁה אוֹ הַנָּשִׁים הַנִּמְצָאוֹת שָׁם, אָסוּר לוֹ לְהִכָּנֵס לְתוֹךְ הַמִּשְׂרָד, אֶלָּא אִם כֵּן בֵּרֵר פְּרָט זֶה לִפְנֵי כֵן.

אִם בְּשָׁעָה שֶׁהוּא שָׁם נִתְבָּרֵר לוֹ דְּאֵין כָּאן שׁוּם גִּישָׁה לַאֲנָשִׁים אֲחֵרִים, מִן הַדִּין צָרִיךְ לִבְרֹחַ מִשָּׁם מִיָּד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל חַס וְחָלִילָה בְּאִסּוּר יִחוּד.

עד כמה אחריות אב ששולח את בתו לעבד במשרד?

א. הַחוֹשֵׁב מֵטֶל עַל כָּל אָב שֶׁשּׁוֹלֵחַ אֶת בִּתּוֹ לַעֲבֹד בְּאֵיזֶה מִשְׂרָד, שֶׁיֵּלֵךְ הוּא בְּעַצְמוֹ מִקֹּדֶם לְשָׁם, וְיִבְדֹּק אִם אֵין קַיָּם שָׁם חֲשַׁשׁ יִחוּד בְּאֵיזֶה צוּרָה שֶׁהִיא, וְכֵן יִרְאֶה וְיִבְחַן בִּכְלָלוּת הַהִתְנַהֲגוּת אוֹתָהּ סְבִיבָה, וּמַהוּת הָאֲנָשִׁים שֶׁעוֹבְדִים שָׁם, וַאֲפִלּוּ אִם קָבַע שֶׁהַכֹּל כַּדִּין,

עִם כָּל זֶה חַיָּב לְבַקֵּר שׁוּב מִזְּמַן לִזְמַן, כְּדֵי לִרְאוֹת שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ שָׁם אֵיזֶה שִׁנּוּיִים בְּנוֹגֵעַ לְכָל הָאָמוּר.

ב. פִּקּוּחַ תָּמִידִי:

נָכוֹן הַדָּבָר לְהָשִׂים עֵינָא פְּקִיחָא מִזְּמַן לִזְמַן בַּמִּשְׂרָד לִבְדִּיק וְלִבְחוֹן אִם הַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּהֶכְשֵׁר בְּלִי שׁוּם מִכְשׁוֹלוֹת בְּהַנּוֹגֵעַ לְאִסּוּר יִחוּד, אֲפִלּוּ אִם בְּשָׁעָה שֶׁהַחֵל לַעֲבֹד הַמִּשְׂרָד נִסְדַּר הַחֶדֶר (אוֹ הַחֲדָרִים) בְּאֹפֶן הֶכִי טוֹב, כִּי הַמְּצִיאוּת הִיא שֶׁבְּרֹב יָמִים נִשְׁתַּנָּה אוֹ נִסְדַּר מֵחָדָשׁ, וְהֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ.

הלכות צניעות כלליים הנוגעים לכל מקום

מה הם גדרי שחוק וקלות ראש?

א. אִישׁ וְאִשָּׁה אֲסוּרִים לְשַׂחֵק בְּיַחַד בְּמִשְׂחָקִים.

ב. וְכֵן אֲסוּרִים אִישׁ וְאִשָּׁה לִצְחֹק בְּיַחַד עַל אֵיזֶה דָּבָר.

ג. וְלָכֵן, כְּשֶׁצְּרִיכִים לְדַבֵּר אֵיזֶה דָּבָר לְצֹרֶךְ הָעֲבוֹדָה, אֵין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבִטּוּיִים בִּלְשׁוֹן סָגִי-נָהוֹר הַמְעוֹרְרִים גִּחוּךְ, כְּגוֹן: "הַאִם דִּבַּרְתְּ עַתָּה עִם הַ'פְּקֵחַ הַגָּדוֹל שֶׁבָּעוֹלָם"' = כַּוָּנָתוֹ לְמִישֶׁהוּ טִפֵּשׁ גָּדוֹל.

"כְּמַדֵּמֶה שֶׁבַּעַל-הַבַּיִת עָבְרָה עָלָיו לַיְלָה טוֹב עִם שָׁנָה מְתוּקָה" = כַּוָּנָתוֹ שֶׁבַּעַל הַבַּיִת אֵינוֹ בְּמַצַּב רוּחַ טוֹב הַיּוֹם, וְכַדּוֹמֶה.

מה הם גדרי קריצת ידים ורמיזת עינים?

א. אֲסוּרִים אִשָּׁה וְאִישׁ לִקְרֹץ בַּיָּדַיִם אוֹ לִרְמֹז בָּעֵינַיִם זֶה לָזֶה.

ב. וְיֵשׁ בָּזֶה ב' אֲפָנִים, הָא' בְּאֹפֶן שֶׁל חִבָּה וְשַׁעֲשׁוּעִים, שֶׁזֶּהוּ אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא שֶׁל "לֹא תִקָּרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה", וְהוּא בִּכְלַל אֲבִיזָרֵיהוּ דְּגִלּוּי עֶרְיוֹת שֶׁיֵּהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר, וְהַב' שֶׁלֹּא בְּאֹפֶן חִבָּה, כִּי אִם כְּעֵין שָׂפָה מְשֻׁתֶּפֶת בְּדֶרֶךְ רֶמֶז, הַמּוֹרֶה עַל אַחְדוּת [שִׁפַּת-סִימָנִים], שֶׁדָּבָר זֶה אָסוּר מִדְּרַבָּנָן.

ג. וְלָכֵן, נִדְרָשׁ זְהִירוּת בָּזֶה, כְּגוֹן אִם נִכְנָס אֶחָד לַמִּשְׂרָד בְּמַצַּב-רוּחַ רַע, אֲסוּרִים הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה לְרַמֵּז בֵּידֵיהֶם אוֹ בְּעֵינֵיהֶם אוֹ שְׂאָר סִימָנִים בֵּין זֶה לָזֶה שֶׁכָּךְ הוּא הַמַּצָּב, שֶׁזֶּה מוֹרֶה עַל הַשֻּׁתָּפוּת וְהָאַחְדוּת שֶׁשּׁוֹרֶה בֵּינֵיהֶם, שֶׁכְּאָמוּר יֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר מִדְּרַבָּנָן.

מה הם גדרי שאר מיני נגיעה?

א. אָסוּר מִן הַתּוֹרָה לְאִישׁ לִגַּע בְּאִשָּׁה [וְכֵן אִשָּׁה בְּאִישׁ] בְּדֶרֶךְ חִבָּה, וְאִם הִיא אֵשֶׁת אִישׁ אוֹ פְּנוּיָה גְּדוֹלָה (שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְסָתָהּ), הֲרֵי זֶה בְּיֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר. (כמבואר בשו"ע

אה"ע (סימן כא סעי' א') וכן בשו"ע יו"ד (סימן קנ"ז סעי' א') שגם על אביזריהו דג"ע צריך האדם למסור נפש, ומכל מה שמקרב לעריות יש למסור נפש אף על הקורבה).

ב. אָסוּר מִדְּרַבָּנָן לְאִישׁ לִגַּע בְּאִשָּׁה, אוֹ אִשָּׁה בְּאִישׁ, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ חִבָּה, אִם לֹא בְּעֵת הַצֹּרֶךְ כְּגוֹן אִשָּׁה שֶׁצְּרִיכָה טִפּוּל ע"י רוֹפֵא, [אוֹ בִּשְׁעַת סַכָּנָה ח"ו].

ג. מְסִירוּת חֵפֶץ מֵאִישׁ לְאִשָּׁה אוֹ מֵאִשָּׁה לְאִישׁ מֻתָּר מִן הַדִּין, אַךְ יִזָּהֲרוּ מְאֹד שֶׁלֹּא יִגְּעוּ זֶה בָּזֶה, שֶׁזֶּהוּ בִּכְלָל נְגִיעָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ.

ד. מִצַּד זְהִירוּת, יֵשׁ מַחְמִירִין גַּם בְּמְסִירַת חֵפֶץ מִיָּדוֹ לְיָדָהּ אוֹ מִיָּדָהּ לְיָדוֹ.

ה. עֵצָה טוֹבָה:

כְּדַי לִמְנֹעַ אִי-נָעִימוּת, רָאוּי וְהָגוּן לְהַתְנוֹת בְּמִפְרָשׁ בְּתְקוּפַת תְּחִלַּת עֲבוֹדָתָם שֶׁלֹּא יִמְסְרוּ חֲפָצִים מִיָּד לְיָד.

הַנִּסָּיוֹן מֵעִיד בְּמִשְׁרָדִים שֶׁכְּשֶׁמַּעֲיְנִים בְּיַחַד עַל הַמַּחְשֵׁב בָּאִים לִידֵי נְגִיעָה, וּמֵהַנִּכּוֹן לְהַנְהִיג שֶׁיַּעַמְדוּ זֶה מִזֶּה בְּמֶרְחָק צָנוּעַ.

ו. הַחֲזוֹן אִישׁ ז"ל פָּסַק שֶׁנִּתִּינַת יָד לְאִשָּׁה [לְחִיצַת-יָד] בֵּין לְאֵשֶׁת אִישׁ וּבֵין לִפְנוּיָה הֲרֵי זֶה בִּכְלַל נְגִיעָה בְּדֶרֶךְ חִבָּה, וְהוּא בְּיֶהֱרַג וְאַל יַעֲבֹר, וְכֵן הוֹרוּ שְׁאָר גְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים.

ז. לִפְעָמִים יִקָּרֶה שֶׁנִּפְגָּשִׁים בַּאֲנָשִׁים אוֹ נָשִׁים חִלּוֹנִיִּים אוֹ גוֹיִם, שֶׁהַדֶּרֶךְ אֶצְלָם לְהוֹשִׁיט יָד זֶה לָזֶה, וְהָעֵצָה בָּזֶה לוֹמַר בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד שֶׁאֲצֻלֵּנוּ אֵין נוֹהֲגִים לְהוֹשִׁיט יָד אֲפִלּוּ קְרוֹבֵי מִשְׁפָּחָה מִטַּעֲמֵי הַדָּת, וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁיִּתְחַשְּׁבוּ בָּזֶה מְאֹד.

וְהַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל קַנְיֶיבְסְקִי כָּתַב בְּמִכְתָּבוֹ (קרינא דאיגרתא ח"א מכתב קס"ב): וּמַה שֶּׁכָּתַבְתָּ דְּכַאֲשֶׁר אִשָּׁה מַגִּישָׁה מִקֹּדֶם יָדָהּ יֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם מַלְבִּין בָּרַבִּים אִם לֹא יַחְזִיר לָהּ יָד, חַס וְשָׁלוֹם לוֹמַר כֵּן, דַּאֲפִלּוּ וַדַּאי תִּתְבַּיֵּשׁ בָּרַבִּים אֵין בָּזֶה שׁוּם צַד הֶתֵּר בַּמֶּה שֶׁהָאֶחָד יִתְבַּיֵּשׁ מֵחֲמַת מְנִיעַת הָעֲבֵרָה, וְכִמּוּבָן שֶׁכֵּן הַדָּבָר לְהֶפֶךְ גַּם כְּשֶׁאִישׁ מַגִּישׁ קֹדֶם יָדוֹ לְאִשָּׁה לֹא תָּחוּשׁ הָאִשָּׁה לְהַלְבָּנַת פָּנָיו וּמְחֻיֶּבֶת הִיא לְהַמְנַע מִנְּתִינַת יָד.

ח. כְּשֶׁצְּרִיכִין אִישׁ וְאִשָּׁה לִמְסֹר אֵיזֶה חֵפֶץ זֶה לָזֶה, עָלֵיהֶם לְהִזָּהֵר בְּיוֹתֵר שֶׁלֹּא יַעַמְדוּ בְּקֵרוּב זֶה לָזֶה שֶׁיּוּכְלוּ ח"ו לָבוֹא לִידֵי נְגִיעָה, וְכֵן נִדְרָשׁ זְהִירוּת בִּשְׁעַת מְסִירַת אֵיזֶה חֵפֶץ שֶׁלֹּא יִתְכּוֹפְפוּ הָאֶחָד לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁנִי.

ט. כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְאִישׁ לִלְחֹץ יָדָהּ שֶׁל אִשָּׁה, בֵּין אֶשֶׁת אִישׁ בֵּין בִּפְנוּיָה, כָּךְ אָסוּר לְאִשָּׁה לִלְחֹץ יְדֵי הָאִישׁ.

וְכָתַב בְּשׁוּ"ת "אִגְרוֹת מֹשֶׁה" (אהע"ז ח"ב סי' יד) אוֹדוֹת נְסִיעָה בְּאוֹטוֹ שֶׁדְּחוּס בַּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְנִדְחָפִים אֶחָד בַּשֵּׁנִי, שֶׁאִם יוֹדֵעַ שֶׁיְּבוֹאוּ לִידֵי הִרְהוּר, יֵשׁ לוֹ לְהִמָּנַע מִלִּנְסֹעַ שָׁם.

וְעַיִן בְּשׁוּ"ת "שֶׁבֶט הַלֵּוִי" (ח"ד סי' קלו) שֶׁכָּתַב, שֶׁאֵין הֶתֵּר לָשֶׂבֶת בְּאוֹטוֹ לְיַד אִשָּׁה כְּשֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ נְגִיעָה בַּבְּגָדִים, אַף כְּשֶׁהָאוֹטוֹ צָפוּף, וּכְשֶׁיֵּעָמֵד יֵשׁ גַּם חֲשַׁשׁ הִסְתַּכְּלוּת, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַעֲצֹם אֶת עֵינָיו, עַיֵּן שָׁם. (שם).

מהו גדר אסור השתמשות בנשים:

א. אָסוּר לְאִשָּׁה לְשָׂרֵת לְאִישׁ שֶׁאֵינוֹ בַּעֲלָהּ, בְּדָבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ אִשָּׁה לְשַׁמֵּשׁ אֶת בַּעֲלָהּ, כְּגוֹן לְמָזֹג לוֹ כּוֹס, וּלְהַנִּיחוֹ לְפָנָיו עַל הַשֻּׁלְחָן בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד. (שו"ע אהע"ז סי' כ"א סעי' ה')

היאך לקים ישיבה במקומות נפרדים באספות שונות?

א. כְּשֶׁעוֹבְדִים אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּיַחַד, צְרִיכִין לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, רַק יְסַדְּרוּ הַמִּשְׂרָד בְּאֹפֶן שֶׁיֵּשְׁבוּ אֲנָשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָם, וְנָשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן, בְּשֻׁלְחָנוֹת נִפְרָדִים. (שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תתקי"ט)

ב. בְּמִשְׂרָד שֶׁעוֹבְדִים אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, יֵשׁ חִיּוּב לְסַדֵּר הַשֻּׁלְחָנוֹת בְּאֹפֶן שֶׁהָאֲנָשִׁים לֹא יִרְאוּ הַנָּשִׁים לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם בְּיָשְׁבָם אֵצֶל שֻׁלְחָנָם.

ג. מֻהַנְּכוֹן לְהַמְנַע מִלְּהִשְׁתַּתֵּף בִּמְסִבּוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁעוֹרְכִים בְּכַמָּה מִשְׂרָדִים שֶׁמִּתְאַסְּפִים אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחַד, וְאִם עוֹבֶדֶת בֵּין נָכְרִים אוֹ חִלּוֹנִיִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְהִמָּנַע מִזֶּה, תְּזַהֵר בְּכָל הַתֹּקֶף שֶׁלֹּא תִּתְיַשֵּׁב סָמוּךְ לִגְבָרִים וְתִמָּנַע מִלְּדַבֵּר עִמָּהֶן.

מה דין נתינת מתנות?

א. אָסוּר לְאִישׁ לִתֵּן מַתָּנָה לְאִשָּׁה, וְכֵן הָאִשָּׁה אֲסוּרָה לִתֵּן מַתָּנָה לְאִישׁ, שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְחִבָּה בֵּינֵיהֶם. (רמ"א או"ח סוף סימן תרצ"ה לגבי משלוח מתנות)

ב. אוּלָם, מֻתָּר לִתֵּן לָהּ הוֹסָפָה [הַעֲנָקָה] לִכְבוֹד יוֹם טוֹב בְּדֶרֶךְ מַשְׂכֹּרֶת וְכַדּוֹמֶה, שֶׁדָּבָר זֶה הוּא חֵלֶק מֵהַתַּשְׁלוּמִין - בְּרַם הַיְנוּ דַּוְקָא אִם מוֹסִיף כָּךְ בְּשָׂוֶה גַּם לִשְׁאָר צָוֻת הָעוֹבְדִים.

ג. וְכֵן אִם הַבַּעַל הַבַּיִת קוֹנֶה לְכָל הַפּוֹעֲלִים דָּבָר שָׂוֶה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד - מֻתָּר לִתֵּן גַּם לְהָאִשָּׁה, שֶׁגַּם זֶה בִּכְלַל אֹפֶן שֶׁל הַתַּשְׁלוּמִין, אֲבָל אָסוּר לִתֵּן מַתָּנָה מְיֻחֶדֶת לְהָאִשָּׁה, הֲגַם שֶׁנּוֹתֵן אֵיזֶה מַתָּנָה גַּם לָאֲחֵרִים.

ד. וּבְעִנְיַן קְנִיַּת סְעוּדַת צָהֳרַיִם בִּשְׁבִיל כָּל הָעוֹבְדִים בַּמִּשְׂרָד וְכַדּוֹמֶה - אִם הַבַּעַל הַבַּיִת הוּא הַקּוֹנֶה, וְקוֹנֶה עָבוּר כֻּלָּם, בְּשָׂוֶה, הֲרֵי זֶה כְּחֵלֶק מִן שְׂכַר הָעֲבוֹדָה וּמֻתָּר. אַף יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַגִּישׁ לְפָנֶיהָ.

ה. אָבָל אִם אֵינוֹ חֵלֶק שֶׁל הַתַּשְׁלוּמִין, אוֹ שֶׁבְּיוֹם מְסֻיָּם רוֹצֶה אֶחָד לְהִתְנַדֵּב סְעוּדָה בִּשְׁבִיל אֵיזֶה אִשָּׁה - אָסוּר.

ו. אֲכִילָה בְּמִסְעָדָה: מִן הַנָּכוֹן לְמָנֹעַ לְגַמְרֵי מִלְּצֵאת לֶאֱכֹל בְּמִסְעָדָה עִם נָשִׁים, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהִמָּנַע מִזֶּה [כְּגוֹן שֶׁגּוֹמְרִים עִסְקָה רַק בְּאֹפֶן זֶה], יִזָּהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עִמָּהֶן כִּי

אִם בְּדָבָרִים הַנּוֹגְעִין לְעַבוֹדָתָם, וְגַם שֶׁלֹּא יְשַׁלֵּם עָבוּר הַמַּאֲכָלִים שֶׁלָּהּ [וְכֵן הִיא לֹא תְּשַׁלֵּם עָבוּר מַאֲכָלָיו] שֶׁזֶּה בִּכְלַל נְתִינַת מַתָּנָה, דְּאָסוּר מִצַּד הַדִּין.

היאך ההנהגה כשאיש חפץ לקרא לאשה או אשה לאיש?

א. מִנְהַג יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים שֶׁלֹּא לִקְרֹא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ אִשְׁתּוֹ בִּשְׁמָהּ, אֶלָּא בְּשֵׁם הַמִּשְׁפָּחָה, כִּי שֵׁם הָרִאשׁוֹן הוּא אֹפֶן פְּרָטִי בְּיוֹתֵר, וּמֵבִיא לִידֵי קִרְבָה יְתֵרָה. (שו"ת "נודע ביהודה" או"ח סימן כד דבהזכרת שמה של האשה כבר יש מבוא ליצר הרע, ועדיף להוסיף כינוי "גברת" לשם המשפחה).

ב. כְּמוֹ כֵן, יֵשׁ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא תִּקְרָא אִשָּׁה בְּשֵׁם הָאִישׁ, אֶלָּא בְּשֵׁם מִשְׁפַּחְתּוֹ.

ג. רָאוּי לְהַנְהִיג תֵּכֶף בְּהַתְחָלַת עֲבוֹדָתָם שֶׁלֹּא יִקְרְאוּ זֶה לָזֶה בַּשֵּׁם הָרִאשׁוֹן, וְכָךְ לֹא יָבוֹא לִידֵי אִי-נְעִימוּת בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן.

מה הם גדרי אסור הסתכלות?

א. אָסוּר לְאִישׁ לְהִסְתַּכֵּל בְּאִשָּׁה, אִם הוּא הִסְתַּכְּלוּת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֲנָאָה, אוֹ אֲפִלּוּ אֵין בָּהּ הֲנָאָה אַךְ מַבִּיט וּמִסְתַּכֵּל עַל צוּרָתָהּ אֵיךְ הִיא נִרְאֵית וּכְמוֹ הַמִּתְבּוֹנֵן עַל יֶלֶד נָאֶה שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לַעֲבֵרָה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא דְּאוֹרַיְתָא (עיין בהלכות קדושה וצניעות גדרים מפורטים בענין הסתכלות מספר "חוט שני" (פ"ה ה"ה) להגר"נ קרליץ שליט"א שהבאנו לקמן) וְהֲרֵי זֶה אִסּוּר גָּמוּר, וּמִמִּדַּת יִרְאֵי שָׁמַיִם לְהִמָּנַע אֲפִלּוּ מִכָּל רְאִיָּה בְּעָלְמָא.

ב. וּמִשּׁוּם כָּךְ, צְרִיכָה אִשָּׁה לְהִזָּהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ בְּאֹפֶן שֶׁתִּתְעוֹרֵר הִסְתַּכְּלוּת אִישׁ עָלֶיהָ, בֵּין בְּצוּרַת הֲלִיכָתָהּ וּבֵין בְּמַלְבּוּשֶׁיהָ. וְאִשָּׁה שֶׁעוֹבֶרֶת עַל זֶה, עֲנָשָׁהּ כְּמוֹ הָאִישׁ הַמִּסְתַּכֵּל.

ג. וּמוּבָא בְּרַבֵּנוּ יוֹנָה (אגרת התשובה אות ע"ח) וז"ל: וּצְרִיכָה הָאִשָּׁה שֶׁתְּהֵא צְנוּעָה וְנִזְהֶרֶת שֶׁלֹּא יִסְתַּכְּלוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם, חוּץ מִבַּעְלָהּ, שֶׁהַמִּסְתַּכְּלִים בְּפָנֶיהָ אוֹ בְּיָדֶיהָ יוֹרְדִים לְגֵיהִנֹּם, וְהִיא עֲנוּשָׁה בְּעֹנֶשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם שֶׁהֶחְטִיאָה אוֹתָם בָּזֶה שֶׁלֹּא נָהֲגָה צְנִיעוּת בְּעַצְמָהּ וְנִכְשְׁלוּ בָּהּ. עכ"ל.

מה הם גדרי האסור שלא ללכת אחורי אשה?

א. אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל שֶׁאָסוּר לָלֶכֶת אַחוֹרֵי אִשָּׁה, אֶלָּא לְפָנֶיהָ אוֹ לִצְדָדִין, וְלָכֵן נִדְרָשׁ זְהִירוּת בְּמִשְׂרָדִים לְהַקְפִּיד עַל אִסּוּר זֶה.

ב. וְאִם הוּא בְּמַצָּב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַקְפִּיד עַל כָּךְ, כְּגוֹן שֶׁמְּקוֹם הַמַּעֲבָר הַמּוֹלִיכוֹ לַמִּשְׂרָד הוּא מָקוֹם צַר בְּלִי רֶוַח לְהִלּוֹךְ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִנְטוֹת לִצְדָדֵי הָאִשָּׁה, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַמְתִּין עַד שֶׁתִּכָּנֵס הָאִשָּׁה בִּפְנִים, אוֹ עַד שֶׁתֵּצֵא לַחוּץ [כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ שָׁם כַּמָּה

אֲנָשִׁים וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַמְתִּין בְּאֶמְצַע הַמַּעֲבָר], מֻתָּר בְּדִיעֲבַד לָלֶכֶת אֲחוֹרֵי אִשָּׁה, אַךְ בְּמֶרְחָק צָנוּעַ.

ג. וְלָכֵן עַל הַנָּשִׁים לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁלֹּא לַעֲבֹר בְּמַעֲבָרִים צָרִים וּלְשׁוֹחֵחַ בֵּינֵיהֶם שָׁם שֶׁבְּכָךְ מְאַלְּצוֹת אֶת הַגְּבָרִים לְהַלֵּךְ מֵאֲחוֹרֵיהֶם.

ד. כָּל הַהֲלָכוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל, אֵינָן מִשְׁתַּנּוֹת בֵּין מָקוֹם לְמָקוֹם אוֹ בֵּין זְמַן לִזְמַן, וְאֵין שׁוּם הֶתֵּר מִטַּעַם שֶׁמִּנְהַג הַמָּקוֹם הוּא לְהָקֵל בָּזֶה, דְּחַס וְשָׁלוֹם לוֹמַר כֵּן, רַק הוּא מִנְהָג בְּטָעוּת, וְאָסוּר לְהִתְנַהֵג כְּמוֹתָם (וראה עוד בזה לקמן בנושא: "קדושה וצניעות" הלכות להגר"נ קרליץ שליט"א).

היאך לנהג בענין הליכת אשה לרופאים?

כְּתַב בְּסֵפֶר "מִצְוֹת הַנָּשִׁים":

א. אֵין לְאִשָּׁה לְהִבָּדֵק אֵצֶל רוֹפֵא אִם יֵשׁ רוֹפְאָה מֻמְחִית הַבְּקִיאָה בַּדָּבָר, וְכֵן אֵין לְאִשָּׁה לְהִבָּדֵק בְּדִיקָה שִׁגְרָתִית בְּתִקוּפַת הַהֵרָיוֹן אֵצֶל רוֹפֵא לְהִוָּכַח בְּהִתְפַּתְּחוּת הָעֻבָּר, אֶלָּא תַּעֲשֶׂה זֹאת עַל יְדֵי רוֹפְאָה. אֲבָל בְּמָקוֹם הַצָּרֵךְ וּשְׁעַת הַדְּחַק, כְּגוֹן שֶׁרוֹפֵא זֶה מֻמְחֶה הוּא בְּיוֹתֵר לְמַחֲלָה מְסֻיֶּמֶת וְאֵין רוֹפְאָה מֻמְחִית כָּמוֹהוּ - רַשְׁאִית לָלֶכֶת אֵלָיו.

ב. כְּשֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ מִבְּחִינָה רְפוּאִית לְגֶשֶׁת לְרוֹפֵא נָשִׁים, תְּזַהֵר הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא לְבַקֵּר אֵצֶל רוֹפֵא שֶׁמַּחְזָק בִּפְרִיצוּת וְחֻשּׁוּד עַל הָעֲרָיוֹת, וּבְכָל אֹפֶן לֹא תֵּלֵךְ אֶלָּא רַק בִּזְמַן הַבִּקּוּרִים הַקְּבוּעִים לָרַבִּים, שֶׁמְּצוּיִים רַבִּים. וְרָאוּי שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְבַד אֶלָּא בְּלִוְיַת אִשָּׁה כְּשֵׁרָה שֶׁתַּמְתִּין לָהּ שָׁם. וְתִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַאֲרִיךְ בְּשִׂיחָה עִם הָרוֹפֵא בִּשְׁעַת הַטִּפּוּל וְלֹא אַחַר כָּךְ, אֶלָּא רַק בַּמָּה שֶׁנּוֹגֵעַ לָעִנְיָן הָרְפוּאִי אֲשֶׁר הָאִשָּׁה זְקוּקָה לוֹ. [שו"ת "שֵׁבֶט הַלֵּוִי" (ח"ד סוף סי' קסז)..

ג. יֵשׁ לְהַתִּיר לְאִשָּׁה לְהִבָּדֵק אֵצֶל רוֹפֵא בְּחֶדֶר לְבַד כְּשֶׁהַדֶּלֶת לֹא נְעוּלָה עִם הַמַּפְתֵּחַ - אִם בַּחוּץ נִמְצְאִים בַּחֶדֶר הַהַמְתָּנָה שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם אוֹ אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, שֶׁאָז דִּינוֹ כְּפֻתַּח - פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמֻתָּר. וּמִכָּל מָקוֹם עָדִיף תָּמִיד אִם אֶפְשָׁר שֶׁהַבַּעַל יִכָּנֵס יַחַד עִם אִשְׁתּוֹ לָרוֹפֵא (שם בשם שו"ת "ציץ אליעזר" ושו"ת "ישכיל עבדי") (וראה עוד לקמן בזה בפרק "קדושה וצניעות" להגר"נ קרליץ שליט"א).

מה דין בקור איש חולה?

אף בְּאֹפֶן שֶׁיֵּשׁ הֶכְרֵחַ לְבַקֵּר קְרוֹבַת מִשְׁפָּחָה יֵשׁ לְשִׂים לֵב שֶׁחֲלִילָה לֹא יַגִּיעוּ לִידֵי יִחוּד וְכֵן עַל הָאִשָּׁה הַחוֹלָה לְהַקְפִּיד לְשַׁכֵּב בְּצִנְיעוּת וְלִהְיוֹת מְכֻסָּה הֵיטֵב. וּמִכָּל מָקוֹם, טוֹב לְמַעֵט בְּבִקּוּר אִישׁ אֵצֶל אִשָּׁה (וּבִפְרָט בִּזְמַנֵּנוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַחוֹלָה נִמְצֵאת בְּבֵית חוֹלִים אוֹ אֲפִלּוּ בְּבֵיתָהּ, יֵשׁ לָהּ אֶת כָּל הַצְּרִיךְ לָהּ וְאֵינָהּ זְקוּקָה לַאֲחֵרִים) אַף שֶׁשּׁוֹכֶבֶת בִּצְנִיעוּת. ("מצות הנשים")

מה דין תספרת אצל איש?
אָסוּר לְאִשָּׁה לְהִסְתַּפֵּר אֵצֶל אִישׁ, וְכֵן אָסוּר לְאִישׁ לְהִסְתַּפֵּר אֵצֶל אִשָּׁה, וְאֵין לְהָקֵל בְּדָבָר זֶה בְּשׁוּם אֹפֶן. וְכָתַב בְּ"עוֹלַת יִצְחָק" שֶׁאַף עַל יְדֵי אֲחוֹתוֹ אָסוּר לְהִסְתַּפֵּר, וְעַל יְדֵי אִמּוֹ אוֹ בִּתּוֹ - מֻתָּר, אֲפִלּוּ אִם הִיא נְשׂוּאָה. (שם)

מה דין נאום בפני גברים?
אָסוּר לְאִשָּׁה לִנְאֹם וְלָתֵת הַרְצָאוֹת בִּפְנֵי גְּבָרִים, וְכֵן אָסוּר לִגְבָרִים לִשְׁמֹעַ אִשָּׁה שֶׁנּוֹאֶמֶת בָּרַבִּים.

היאך לנהג בישיבת משפחות בסעודות מרעים או בבתי מלון?
בְּשׁוּ"ת "מִשְׁנֶה הֲלָכוֹת" (מהדורא תניינא ח"ב סי' רָצַח) כתב, שֶׁיֵּשׁ לֶאֱסֹר לַעֲשׂוֹת סְעוּדוֹת מְרֻעִים עַל יְדֵי זוּגוֹת צְעִירִים שֶׁמִּתְאַסְּפִים מִידֵי פַּעַם בַּבַּיִת שֶׁל אֶחָד מֵהֶם וְיוֹשְׁבִים בָּעֲרֻבּוּבְיָא, וְאַף עַל פִּי שֶׁכַּוָּנָתָם לְטוֹבָה לְהַרְבּוֹת יְדִידוּת וְאַחְדוּת, עִם כָּל זֶה בְּשׁוּם אֹפֶן אֵין לַעֲשׂוֹת זֹאת עַל יְדֵי אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחַד. וְעַיֵּן בשו"ת "תְּשׁוּבוֹת וְהַנְהָגוֹת" (ח"ב סי' תרנא), אוֹדוֹת חֲתֻנָּה שֶׁיּוֹשְׁבִים שָׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחַד. וְעַיֵּן בְּקִצּוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ (סי' קמט סעי' א) שֶׁכָּתַב, שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּחֶדֶר אֶחָד.
וְאַף הַמַּקִּלִּין לֶאֱכֹל בְּבָתֵּי מָלוֹן וְכַדּוֹ' בַּחֶדֶר אֹכֶל אֶחָד, כְּשֶׁאוֹכְלִים כָּל מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה בִּנְפָרֵד יֵשׁ לָהֶם לְשִׂים לֵב בְּמֵיָחֵד לְכָל כְּלֵלֵי הַצְּנִיעוּת וְדַי לַמֵּבִין כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה.

מה דין רקוד בפני גברים?
א. אָסוּר לַעֲשׂוֹת מַעֲגָל שֶׁל נָשִׁים וְלִרְקֹד בִּפְנֵי הַגְּבָרִים בַּחֲתֻנָּה וּבְשִׂאר מְסִבּוֹת, וְהוּא אִסּוּר חָמוּר מְאֹד וּפְרָצָה בְּחוֹמַת הַצְּנִיעוּת, וְרַק אִם יֶשְׁנָהּ מְחִיצָה הַמַּבְדִּילָה בֵּין נָשִׁים לִגְבָרִים, רַשָּׁאִיּוֹת הַנָּשִׁים לִרְקֹד לְבַדָּן בִּפְנֵי הַכַּלָּה, בָּאֹפֶן שֶׁהַגְּבָרִים לֹא יִרְאוּ אוֹתָן.
ב. נָשִׁים שֶׁהִזְדַּמְּנוּ לַחֲתֻנָּה שֶׁמַּסְרִיטִים שָׁם בְּוִידֵאוֹ, יֵשׁ לְהַזְהִירָן שֶׁלֹּא יִרְקְדוּ בִּשְׁעַת הַהַסְרָטָה, כְּיָוֹן שֶׁמַּכְשִׁילוֹת הֵן אֶת הַגְּבָרִים שֶׁיִּרְאוּ אוֹתָן רוֹקְדוֹת בַּוִּידֵאוֹ (שם).

מה דין שירה בפני גברים?
א. אִם יֵשׁ אוֹרֵחַ בַּבַּיִת, אֵין לְנָשִׁים לָשִׁיר בְּפָנָיו, אֲפִלּוּ זְמִירוֹת שֶׁל שַׁבָּת כְּגוֹן "שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם" וְכַדּוֹמֶה. כְּיָוֹן שֶׁאָסוּר לוֹ לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹל שִׁירָתָן. וְקוֹל אֲחוֹתוֹ, אוֹמְרִים בְּשֵׁם הַ"חָזוֹן אִישׁ" שֶׁאָסוּר. (וראה עוד בזה לקמן בנושא "קדושה וצניעות פ"י ה"ז להגר"נ קרליץ שליט"א)
ב. אָסוּר לְנָשִׁים אוֹ לְבָנוֹת (וּבִפְרָט שֶׁהֵן לְמַעְלָה מִגִּיל אַחַת עֶשְׂרֵה) לְאַרְגֵּן מַקְהֵלָה וּלְהוֹפִיעַ בְּשִׁירָה בִּפְנֵי גְּבָרִים.
ג. בָּנוֹת שֶׁהֵן לְמַעְלָה מִגִּיל אַחַת עֶשְׂרֵה וְלוֹמְדוֹת בְּמוֹסָד, צָרִיךְ לְהוֹרוֹת לָהֶן שֶׁלֹּא לְשִׁיר בְּקוֹל בְּאֹפֶן שֶׁקּוֹלָן יִשָּׁמַע לְעוֹבְרִים וְשָׁבִים בַּחוּץ. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵן מִתְפַּלְּלוֹת, עַל כֵּן

הָעֵצָה הִיא לְסַגֵּר הַחַלּוֹנוֹת בִּשְׁעַת שִׁירָתָן וַאֲפִלּוּ שִׁירַת תְּפִלָּה. וְכֵן בָּנוֹת הַנּוֹסְעוֹת לְטִיּוּל בְּאוֹטוֹבּוּס, צְרִיכוֹת לְהַמְנַע מִן הַדִּין מִלְּהַכְשִׁיל אֶת הַנֶּהָג בִּשְׁמִיעַת קוֹל שִׁירָתָן.

ד. מֻתָּר לְאִשָּׁה לְשׁוֹרֵר בִּפְנֵי גּוֹי, וְאֵין הִיא עוֹבֶרֶת בְּכָךְ עַל "לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל", כֵּיוָן שֶׁאֵין הַגּוֹי מְצֻוֶּה עַל שְׁמִיעַת קוֹל אִשָּׁה רַק עַל עֲרָיוֹת מַמָּשׁ. וּמִכָּל מָקוֹם, אֵין לְאִשָּׁה לְכַתְּחִלָּה לָשִׁיר בִּמְיֻחָד לְגוֹי, אֶלָּא הַכַּוָּנָה שֶׁשָּׁרָה לְעַצְמָהּ בְּבֵיתָהּ אוֹ בְּגַן יְלָדִים וְכַדּוֹמֶה, וְהַגּוֹי שׁוֹמֵעַ אוֹתָהּ, כְּגוֹן שֶׁהוּא בְּקִרְבַת מָקוֹם וְכַדּוֹמֶה. (שם)

היאך לנהג בהליכה לים?

א. אֵין צָרֵךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר בְּכָל תֹּקֶף לְהִתְרַחֵץ בְּיָם מִעֵרֶב שֶׁאֵין בּוֹ הַפְרָדָה מֻחְלֶטֶת בֵּין אֲנָשִׁים לְנָשִׁים, וְדָבָר זֶה אָסוּר עַל פִּי הֲלָכָה, וְאֵינוֹ רַק מִנְהָג שֶׁל חֻמְרָא, אֶלָּא אִסּוּר חָמוּר מִן הַדִּין.

ב. נָשִׁים שֶׁמִּתְרַחֲצוֹת בַּיָּם בְּחוֹף נִפְרָד הַמְיֻעָד רַק לְנָשִׁים, עִם כָּל זֶה חַיָּבוֹת לְכַסּוֹת הֵיטֵב אֶת גּוּפָן בְּחֻלּוּק וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הֵן כְּשֶׁנִּמְצָאוֹת בַּחוֹף וְהֵן כְּשֶׁנִּמְצָאוֹת בַּיָּם, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בְּחוֹף הַיָּם "מְצִיל", וְלָכֵן חַיָּבוֹת לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהַכְשִׁילוֹ, שֶׁהֲרֵי הָרְאָיָה עַצְמָהּ הִיא עֲבֵרָה חֲמוּרָה מְאֹד. וְאִסּוּר עַל נָשִׁים וּבָנוֹת לְהִמָּצֵא בַּחוֹף אוֹ בְּשָׂטַח בְּרֵכָה שֶׁרוֹחֲצִים שָׁם אֲנָשִׁים, וַאֲפִלּוּ שֶׁהֵן לְבוּשׁוֹת כַּהֲלָכָה.

ג. אֵין לָאֵם לְהָבִיא אֶת בָּנָהּ לְחוֹף הַנָּשִׁים אִם הִגִּיעַ לְגִיל חִנּוּךְ (כְּבֶן חָמֵשׁ אוֹ שֵׁשׁ, לְפִי חֲרִיפוּת שִׂכְלוֹ). וּלְכַתְּחִלָּה רָצוּי מְאֹד שֶׁלֹּא לְהָבִיא בָּנִים אֲפִלּוּ קְטַנִּים בְּיוֹתֵר לְחוֹף הַנָּשִׁים. וּכְמוֹ כֵן שֶׁלֹּא יָבִיא אֲפִלּוּ בָּנוֹת קְטַנּוֹת בְּיוֹתֵר בַּמָּקוֹם הַמְיֻעָד לִגְבָרִים.

מה דין עשון סיגריות לאשה?

רָאוּי לְאִשָּׁה לְהַמְנַע מִלַּעֲשֵׁן סִיגָרִיּוֹת, כֵּיוָן שֶׁדָּבָר זֶה נוֹגֵד אֶת דַּרְכֵי הַצְּנִיעוּת (בְּנוֹסָף לַנֶּזֶק הַבְּרִיאוּתִי הַנִּגְרָם כְּתוֹצָאָה מִכָּךְ), וְלָכֵן צְרִיכָה לְהִמָּנַע מִכָּךְ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין לָהּ לְעַשֵּׁן בִּפְנֵי רַבִּים, שֶׁזֶּה בִּכְלָל פְּרִיצַת גְּדֶרֵי הַצְּנִיעוּת.

מה דין שמוש בנשק לאשה?

מֻתָּר לְמוֹרוֹת וְגַנָּנוֹת בִּישׁוּבֵי הַסֵּפֶר לְהִתְאַמֵּן וְלֶאֱחֹז בְּנֶשֶׁק בְּעֵת שְׁמִירָתָן עַל בָּתֵּי הַסֵּפֶר, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁל סַכָּנַת נְפָשׁוֹת מִפַּחַד הַמְּרַצְּחִים הַמְחַבְּלִים, שֶׁשָּׁמוּ לָהֶם לְמַטָּרָה לְהָרֹג נְפָשׁוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. וְהַהֶתֵּר הוּא בְּתְנַאי שֶׁיַּקְפִּידוּ מְאֹד עַל כָּל כְּלָלֵי הַצְּנִיעוּת בְּעֵת אִמּוּנָן, כָּרָאוּי לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרוֹת, וְלֹא יִתְיַחֲדוּ עִם גֶּבֶר זָר בִּשְׁעַת הָאִמּוּנִים בְּנֶשֶׁק (ע"פ המבואר בשו"ע אהע"ז סי' כב) וְתִהְיֶה יִרְאַת ה' עַל פְּנֵיהֶן. (שם)

היאך יש לאשה לנהג צניעות ליד אחרים?

א. נָשִׁים וּבְנוֹת צְרִיכוֹת לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ רֶגֶל עַל רֶגֶל וּבִפְרָט בְּנוֹכְחוּת גְּבָרִים, שֶׁיִּשִׁיבָה כְּזֹאת עֲלוּלָה לְגָרֹם לְגִלּוּי הַגּוּף. וְכֵן כְּשֶׁיּוֹשְׁבוֹת עַל הַרְצָפָּה אוֹ עַל סַפְסָל נָמוּךְ (כְּגוֹן בְּתִשְׁעָה בְּאָב), יִזָּהֲרוּ לְבַל יִתְגַּלֶּה גּוּפָן.

ב. אִשָּׁה שֶׁיּוֹשֶׁבֶת בַּחֲנוּת נֶעֱלַיִם וּמוֹדֶדֶת אֶת הַנַּעֲלַיִם, צְרִיכָה לִזָּהֵר שֶׁלֹּא תַּעֲלֶה אֶת רַגְלָהּ עַל אֵיזֶה כִּסֵּא אוֹ שְׁרַפְרַף, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ לְגִלּוּי הַגּוּף לְיַד הַמּוֹכֵר אוֹ לְיַד גְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁנּוֹכְחִים שָׁם.

ג. צְרִיכוֹת הַנָּשִׁים לְהִתְנַהֵג בִּצְנִיעוּת לְיַד חֲתָנֵיהֶן, אוֹ לְיַד חֲמִיהֶן וְגִיסֵיהֶן, וְיֵשׁ נָשִׁים שֶׁלֹּא נִזְהָרוֹת בָּזֶה כָּל כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִתְרַגְּלוּ לְהִמָּצֵא יַחַד אִתָּם לְעִתִּים קְרוֹבוֹת, וְהַהֶרְגֵּל נַעֲשָׂה טֶבַע, וְנִדְמֶה לְהֶן כְּאִלּוּ הֵם בְּנֵיהֶן אוֹ בַּעֲלֵיהֶן, וְלָכֵן צְרִיכוֹת לְפַקֵּחַ עֵינַיִם וְלִזָּהֵר בָּזֶה כְּדֵי לִמְנֹעַ מִכְשׁוֹלִים.

ד. אָסוּר לְאִשָּׁה לְשׂוֹחֵחַ עִם חֲבֶרְתָּהּ עַל דִּבְרֵי סֵתֶר שֶׁבֵּינָהּ לְבֵין בַּעְלָהּ, וְיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר חָמוּר שֶׁל נִבְלוּת הַפֶּה (שם).

מה דין שרות צבאי ולאמי לאשה?

אָסוּר בְּאִסּוּר מֻחְלָט לְבָנוֹת לְהִתְגַּיֵּס לְשֵׁרוּת צְבָאִי, וְאַף לְשֵׁרוּת לְאֻמִּי, וְכָל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה לִהְיוֹת תַּחַת הַשְׁגָּחַת הוֹרֶיהָ, וּכְבָר הוֹרוּ עַל כָּךְ כָּל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּיֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר, וְשָׁמְרָתְּ לַעֲשׂוֹת כְּכָל אֲשֶׁר יוֹרוּךְ. (שם)

מה בענין הופעות וסרטים?

אֵין לִשְׁמֹעַ שִׂיחוֹת וְהַרְצָאוֹת שֶׁל "קַלֵּי דַּעַת" אוֹ שֶׁל "קַלּוּת דַּעַת", וּבִיחוּד לְהִזָּהֵר מֵהוֹפָעוֹת שֶׁל בַּדְחָנִים וּמֵהַצָּגוֹת שֶׁאֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה מֵהֶם, וּלְהִזָּהֵר מִן הַסְּרָטִים וְכָל עִנְיָנִים הַמְּסִירִים אֶת הַלֵּב מֵאָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וּבְמֵיָחֵד יֵשׁ לָשִׂים לֵב לְכָל זֹאת לְהַשְׁגִּיחַ הֵיטֵב עַל הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת. ("אוהל ברכה")

מה בענין יציאה וטיול ברחוב לאשה?

כָּתַב הָרַמְבַּ"ם (פ"ג מהלכות אישות הי"א): "לְפִי שֶׁכָּל אִשָּׁה יֵשׁ לָהּ לָצֵאת וְלֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ לְבַקְּרוֹ, אוֹ לְבֵית הָאֵבֶל [וְלַנֶּחָם אֲבֵלִים] אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה [דְּהַיְנוּ לְשִׂמְחוֹת הַמְשֻׁפָּחְתִּיּוֹת הַמְּצוּיוֹת], אוֹ לִגְמֹל חֶסֶד לְרֵעוֹתֶיהָ אוֹ לִקְרוֹבוֹתֶיהָ, שֶׁאֵינָהּ בְּבֵית הַסֵּתֶר שֶׁלֹּא תֵּצֵא וְלֹא תְּבוֹא, אֲבָל גְּנַאי הוּא לְאִשָּׁה שֶׁתְּהֵיֶה יוֹצְאָה תָּמִיד כַּעַם בַּחוּץ וּפְעָם בָּרְחוֹבוֹת, וְיֵשׁ לַבַּעַל לִמְנוֹעַ אִשְׁתּוֹ מִזֶּה, וְלֹא יְנִיחֶנָּה לָצֵאת אֶלָּא כְּמוֹ פַּעַם אַחַת בְּחֹדֶשׁ אוֹ כַּמָּה פְּעָמִים בְּחֹדֶשׁ לְפִי הַצֹּרֶךְ, שֶׁאֵין יִפְּי לָאִשָּׁה אֶלָּא לֵישֵׁב בְּזִוִּית בֵּיתָהּ, שֶׁכֵּן כָּתוּב: "כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה".

וְהַגָּאוֹן רַבִּי יְהוֹנָתָן אַיְבְּשִׁיץ זצוק"ל בְּסִפְרוֹ "יַעֲרוֹת דְּבַשׁ" (ח"א בסוף דרשה יב) כָּתַב מִלִּים כְּדָרְבָנוֹת, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וְאַתֶּם בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, נָשִׁים וּבְתוּלוֹת, שִׁמְעוּ קוֹלִי אֲלֵיכֶם! אוֹמֵר הַפָּסוּק 'כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה', לָכֵן מִדַּרְכְּךָ הָרְשָׁעִים אַל תִּלְמְדוּ לֵילֵךְ בְּמַעֲגָלָם בְּטִיּוּל הַכְּרָמִים וּבָרְחוֹבוֹת, בְּגִנּוֹת עֲלֵי נָהָר, וּבִפְרָט בִּמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר אֲנָשִׁים וּבַחוּרִים וּנְעָרִים מְצוּיִים. הֲלֹא בְּנוֹת מְלָכִים אַתֶּם, וּכְבוֹדְכֶם לְשֶׁבֶת בַּבַּיִת. וְאִם קְטַנִּים אַתֶּם בְּעֵינֵיכֶם - כְּעֵת בַּגּוֹלָה, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, עַם בָּזוּי וְשָׁסוּי - הֲלֹא מֶלֶךְ מַלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם חָפֵץ בִּיקָרְכֶם, וְלִגְדוֹלָה מִזֶּה הָעוֹלָם אַתֶּם מְתֻקָּנִים אִם תֹּאבוּ וְתִשְׁמְעוּ לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי ה', כִּי מְקוֹם צְנִיעוּת - שָׁם מִשְׁכַּן רוּחַ קָדֶשׁ, כַּאֲשֶׁר הָיָה בַּמִּשְׁכָּן וּבְכָל מְקוֹמוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה רַק בִּמְקוֹם צְנִיעוּת".

היאך לנהג צניעות בענין מלצרים ומלצריות ומחצה בשמחות?

בְּשִׂמְחוֹת צָרִיךְ לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁאֵצֶל אוּלַם הַנְּשִׂים תַּעֲבֹדְנָה רַק מֶלְצָרִיּוֹת וְלֹא מֶלְצָרִים, אַף צָרִיךְ גַּם לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁלֹּא יְהֵא תַּעֲרֹבֶת וְקִלּוּת דַּעַת בֵּין הַמֶּלְצָרִים וְהַמֶּלְצָרִיּוֹת. וְכֵן לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם "מִזְנוֹן" [בַּר] עֲבוּר הָאוֹרְחִים [בְּקִצָּה הָאוּלָם], שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁם מָקוֹם מַכְשׁוֹל, חַס וְחָלִילָה, לְמִפְגַּשׁ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. (שם) וּבִפְרָט שֶׁאָסוּר לַנָּשִׁים לרקוד אֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ מֶלְצַר אֶחָד בָּאוּלָם אוֹ צַלָּם (גֶּבֶר). וּבְעִנְיַן הַמְּחִיצוֹת יֵשׁ לְהָזְהֵר שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן סְגוּרוֹת הֵיטֵב לְלֹא שׁוּם פֶּרֶץ וְיוֹצֵאת. וְכֵן יֵשׁ לְהִמָּנַע בְּכָל הַיְכֹלֶת מֵהַגְבָּהַת הֶחָתָן וְהַכַּלָּה יַחַד מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הַמְּחִצָּה מֵחֲשָׁשׁ שֶׁיִּרְאוּ הַגְּבָרִים אֶת הַכַּלָּה וְהַנָּשִׁים אֶת הֶחָתָן וְהוּא חֹסֶר צְנִיעוּת מֻחְלָט, וְכֵן כְּשֶׁמְּרִימִים אֶת הַכַּלָּה לְבַד שֶׁיִּהְיֶה מְרֻחָק מִן הַמְּחִצָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ גְּבָרִים בִּרְאִיָּתָהּ. וְעוֹד יֵשׁ לְעוֹרֵר בִּקְהִלּוֹת קְדוֹשׁוֹת הַנּוֹהֲגִים "מְצָוָה טַאנְץ" בְּסוֹף הַחֲתֻנָּה שֶׁהַנָּשִׁים יֵשְׁבוּ מֵעֵבֶר לַמְּחִצָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּרְאִיָּתָם מִבְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה.

מה הם הדברים השכיחים להיות פרוץ בהם?

א. דִּבּוּר בְּקוֹל רָם אוֹ בְּקוֹל שְׂחוֹק בָּרְחוֹבוֹת

רָאוּי לְנָשִׁים צְנוּעוֹת שֶׁלֹּא לְהַרְעִישׁ בְּדִבּוּרִים בַּחוּצוֹת בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכוֹת לְהִזָּהֵר מִלְּהָרִים קוֹל שְׂחוֹק בְּפַרְהֶסְיָא, בָּרְחוֹב, בַּחֲנוּת, בְּתַחֲנַת הָאוֹטוֹבּוּס וּבְאוֹטוֹבּוּס. וַאֲפִלּוּ בְּבֵיתָן צְרִיכוֹת לְהִזָּהֵר בָּזֶה כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם אֲנָשִׁים זָרִים, וְרָאוּי מְאֹד לְהִזָּהֵר בָּרְחוֹב וּבַחֲצֵרוֹת. (שם)

ב. זְהִירוּת בִּדְבָרִים שִׁכִּיחִים

וְכֵן בַּבַּיִת, כְּשֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים זָרִים, צְרִיכָה לְהִזָּהֵר מִתְּנוּעוֹת הַגּוּף שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ צְנִיעוּת, כְּגוֹן לֹא לְהִתְכּוֹפֵף, אֶלָּא לְהִתְיַשֵּׁב כַּאֲשֶׁר צְרִיכִים לִפְעָלוֹת עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע, לְהָרִים מַשֶּׂהוּ אוֹ לְתַקֵּן דְּבָרִים בַּסַּל אוֹ בְּעֶגְלַת תִּינוֹק וְכַדּוֹמֶה, וְכַיָּדוּעַ שֶׁזּוֹ הַדֶּגֶמָא הַיְדוּעָה שֶׁמְּחַנְּכִים לִלְמֹד

זֹאת מִדֶּרֶךְ רוּת הַצַּדֶּקֶת. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לְהִזָּהֵר בְּעֵת הֲדָחַת הַבַּיִת וְהַמַּדְרֵגוֹת [סְפוֹנְג'ה] שֶׁלֹּא לְהִתְכּוֹפֵף לְזֶה בְּעֵת הִלּוּךְ גְּבָרִים שָׁם, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁרָאוּי לִזְכֹּר וְלָתֵת תְּשׁוּמֶת לֵב עַל צוּרַת הִדּוּק וְכִסּוּי הַבְּגָדִים לַגּוּף בְּמַצָּב שֶׁל רוּחַ אוֹ שֶׁל עֲלִיָּה וִירִידָה בְּהַר אוֹ בְּמַדְרֵגוֹת, הֵן לַנָּשִׁים עַצְמָן וְהֵן בְּהַשְׁגָּחָתָן עַל הַבָּנוֹת. (שם)

ג. רִיצָה בָּרְחוֹב

בְּיִחוּד צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד מִמַּצָּב שֶׁל רִיצָה בָּרְחוֹב, אֲשֶׁר עֶצֶם מַצַּב הָרִיצָה בָּרְחוֹב לְאִשָּׁה הִיא פְּרִצָה בְּחוֹמַת הַצְּנִיעוּת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר עַל יְדֵי זֶה גּוֹרֶמֶת לְחֹסֶר צְנִיעוּת שֶׁל כִּסּוּי וְהִדּוּק הַבְּגָדִים לַגּוּף, וַאֲשֶׁר עַל זֶה יֵשׁ מְאֹד לְהִתְחַזֵּק בִּשְׁעַת נִסָּיוֹן, כְּגוֹן כַּאֲשֶׁר אוֹטוֹבּוּס מַגִּיעַ אוֹ עוֹמֵד בַּתַּחֲנָה, אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁמְּאַחֲרִים לָלֶכֶת לְמָקוֹם עֲבוֹדָה אוֹ לְמוּד, צָרִיךְ מְאֹד לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לָרוּץ וְלֹא לִגְרֹם שִׁנּוּיִים לִצְנִיעוּת תְּנוּעוֹת הַגּוּף וּלְכִסּוּי הַמַּלְבּוּשִׁים, וּמוּטָב לְהַפְסִיד אוֹטוֹ אוֹ לְאַחֵר מִלְּהַגִּיעַ בַּזְּמַן לַמָּקוֹם הַמְיֹעָד לַעֲבוֹדָה אוֹ לְמוּד מֵאֲשֶׁר לְהַפְסִיד בְּחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַז"ל שֶׁמּוּטָב לְאָדָם שֶׁיְּחַשֵּׁב כְּשׁוֹטֶה כָּל יְמֵי חַיָּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִהְיֶה רָשָׁע שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְכָל שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר הַמְדֻבָּר רַק בְּהֶפְסֵד שָׁעָה מִסִּיֶּמֶת שֶׁל צְרָכָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּגַלָּל זֶה רָשָׁע שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְלֹא יֵבוֹשׁ וְיִכָּלֵם לְעוֹלָם הַבָּא. (שם)

ד. תְּלִיַּת בְּגָדֵי כְּבִיסָה בְּמָקוֹם צָנוּעַ

עוֹד זֹאת מִן הָרָאוּי שֶׁהָאִשָּׁה תַּשְׁגִּיחַ בְּקֶרֶב בֵּיתָהּ, הֵן עַל בְּגָדֶיהָ וְהֵן עַל בִּגְדֵי בְנוֹתֶיהָ שֶׁלֹּא תִּתְלֶם בְּמָקוֹם מַעֲבָר אוֹ יְשִׁיבָה שֶׁל גְּבָרִים. וְכֵן לְהִזָּהֵר מִתְּלִיַּת בִּגְדֵי כְּבִיסָה שֶׁל נָשִׁים, וּבִפְרָט בְּגָדִים מַצְנְעִים, בְּמָקוֹם הִלּוּכָם שֶׁל גְּבָרִים. (שם)

ה. צְנִיעוּת הַתִּסְרֹקוֹת וְכוּ' וְהַגָּשָׁה לְאוֹרְחִים

וְכֵן תִּזָּהֵרְנָה הַנָּשִׁים וְהַבָּנוֹת שֶׁלֹּא תְּסַדֵּרְנָה קִשּׁוּטֵי שֵׂעָרוֹתֵיהֶן, סְרִיקָתָן וְיִבּוּשָׁן מֵהָרְחִיצָה, בְּמָקוֹמוֹת בַּבַּיִת אֲשֶׁר עָלוּל שֶׁמִּשָּׁם יִתְרָאוּ לִגְבָרִים שֶׁבַּבַּיִת. וְכֵן לֹא תִּתְרָאֶינָה וְלֹא תִּתְיַפֶּינָה אֵצֶל הָרְאִי בְּמָקוֹם שֶׁעָלוּלוֹת לְהִתְרָאוֹת לִגְבָרִים.

וּכְמוֹ כֵן לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת לְמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְלֶרֶדֶת מִשָּׁם, כְּגוֹן בְּסֶלֶם, כִּסֵּא, כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם גְּבָרִים. וְכֵן רָאוּי לְהִזָּהֵר כַּאֲשֶׁר מְבִיאוֹת צַלָּחוֹת הַמַּאֲכָלִים אוֹ טַס עִם צַלָּחוֹת וְיֵשׁ שָׁם גְּבָרִים זָרִים, שֶׁתִּרְאֶה שֶׁחֲלוּקַת הַצַּלָּחוֹת לָהֶם תִּהְיֶה עַל יְדֵי בַּעֲלָהּ אוֹ בָּנֶיהָ, הֵן מִשּׁוּם הִתְרַחֲקוּת מִ"קוּרְבָה", וְהֵן מִשּׁוּם תְּנוּעוֹת הַגּוּף, וְהֵן מֵחֲשַׁשׁ גִּלּוּי קְצָת מִיָּדֶיהָ עַל יְדֵי פְּעֻלַּת הַהַגָּשָׁה. (שם)

ו. שִׂיחוֹת טֶלֶפוֹן

וּמִן הָרָאוּי לְהַדְגִּישׁ בָּזֶה אֶת אֲשֶׁר הִשְׂכִּיל לְהָעִיר אֶחָד מֵהַשּׁוּבֵי הָעוֹמְדִים עַל מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ לְמַעַן הַצְּנִיעוּת בְּעִנְיַן צוּרַת נָסְחֵי הַדִּבּוּר בֵּין אֲנָשִׁים לְנָשִׁים עַל יְדֵי הַטֵּלֶפוֹן, אֲשֶׁר שָׁם טְמוּנָה רֶשֶׁת "הַיֵּצֶר הָרָע", רַחֲמָנָא לִצְלַן, בַּהֲסָרַת הַמְּחִיצָה שֶׁבֵּין גְּבָרִים לְנָשִׁים, הֵן בְּצוּרַת דְּרִישַׁת הַשָּׁלוֹם בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, הֵן בְּצוּרַת הַשִּׂיחָה שֶׁל רִבּוּי דִּבּוּרִים מְיֻתָּרִים אוֹ קְרֵבַת דַּעַת בִּלְתִּי רְצוּיָה, הֵן מִצַּד הַמְדַבֵּר וְהֵן מִצַּד הַמְדַבֶּרֶת, הֵן בְּשִׂיחַת קְרוֹבִים וְהֵן בְּשִׂיחַת זָרִים. וְגַם הַזְּהִירִים אוֹ הַזְּהִירוֹת בְּשִׂיחָה סְתָם לְנָהֹג בְּצְנִיעוּת וּבוּשָׁה, הֲרֵי שֶׁבְּשִׂיחָה טֶלֶפוֹנִית הוֹרְסִים הַרְבֵּה בְּחוֹמַת הַצְּנִיעוּת וְהַבּוּשָׁה, וְזוֹ "דֻּגְמָא" לְמַצָּב שֶׁל "שְׁבִירַת הֶחָבִית וּשְׁמִירַת יֵינָהּ".

וּמָה רַב הַהֶפְסֵד בְּשִׂיחוֹת טֶלֶפוֹנִיּוֹת כָּאֵלּוּ, הֵן בַּהֹוֶה וְהֵן בֶּעָתִיד, וְאוּלָם יְסוֹד הַשִּׁמְירָה בָּזֶה הִיא עַל יְדֵי יִרְאַת שָׁמַיִם שֶׁל הָאִשָּׁה, שֶׁכַּאֲשֶׁר בְּחָכְמַת הַיִּרְאָה הִיא שׁוֹמֶרֶת עַל פְּתְחֵי פִיהָ לְקַצֵּר בְּשִׂיחָה, וּלְמַעֵט בְּסַקְרָנוּת, וּלְהַצְנִיעַ עַצְמָהּ וְאֶת עִנְיְנֵי בֵּיתָהּ, וַהֲרֵי בָּזֶה מַצֶּלֶת עַצְמָהּ וּמוֹנַעַת מִכְשׁוֹלוֹת. וְזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל כִּיצַד לְנָהֹג בְּיִרְאַת שָׁמַיִם בְּכָל מַצָּב כָּזֶה, כְּגוֹן כַּאֲשֶׁר מִישֶׁהוּ דּוֹפֵק בַּדֶּלֶת וְשׁוֹאֵל אִם בַּעַל הַבַּיִת נִמְצָא בַּבַּיִת - וּכְשֶׁמְּשִׁיבִים לוֹ בְּשִׁלִּילָה, מַתְחִיל בַּחֲקִירוֹת וּבַאֲרִיכוּת דְּבָרִים, אֲזַי יֵשׁ לְהִתְחַכֵּם בְּיִרְאַת שָׁמַיִם לְחַסּוֹל הַשִּׂיחָה וְהַהַטְרָדָה. (שם)

ז. הַזְּהִירוּת בְּעִנְיַן הַשְׁמָעַת קוֹל אֶשָּׁה

וְכֵן צָרִיךְ זְהִירוּת גְּדוֹלָה בְּעִנְיַן הַשְׁמָעַת קוֹל אֶשָּׁה - שֶׁאִם יֵשׁ אֲנָשִׁים זָרִים אוֹ אֲפִלּוּ מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ כַּנַּ"ל בַּבַּיִת, שֶׁלֹּא תְּשִׁיר כְּלָל, וְכֵן צָרִיךְ לְהַזְהֵר מִלְּהַשְׁמִיעַ קוֹל אֶשָּׁה בְּזִמְנִים מְסֻיָּמִים. וְגַם כַּאֲשֶׁר אֵין שׁוּם אִישׁ בְּבֵיתָהּ, תִּזָּהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא יִשָּׁמַע קוֹלָהּ לַחוּץ וּלְבָתֵּי הַשְּׁכֵנִים. וְכֵן לָחוּשׁ וּלְהִזָּהֵר שֶׁמָּא מִתְקָרְבִים גְּבָרִים בַּחוּץ עַל יַד הַדֶּלֶת כְּדֵי לִדְפֹּק בַּדֶּלֶת, וְנִכְשָׁלִים בִּשְׁמִיעַת קוֹל אֶשָּׁה, וּמְצוּי שֶׁלִּפְעָמִים בְּנָקֵל אֶשָּׁה לֹא יְכוֹלִים לִדְפֹּק וּמְצַטַּעֲרִים לְעֲמַת מַצָּב שֶׁל "נִסָּיוֹן" כָּזֶה. וּזְהִירוּת זוֹ צְרִיכִים בִּיחוּד בִּשְׁמָחוֹת, הֵן בְּאוּלַמּוֹת וְהֵן כַּאֲשֶׁר בָּאוֹת חֲבֵרוֹת שֶׁל הַבָּנוֹת הַכְּלוֹת לְשַׂמְּחָן, שֶׁלֹּא יַכְשִׁילוּ אֶת הַשְּׁכֵנִים. (שם)

ח. הַשְׁמָעַת קוֹל רַעַשׁ עַל יְדֵי הַנַּעֲלַיִם - פִּרְצָה בַּצְּנִיעוּת

וְכֵן צְרִיכוֹת לְהִזָּהֵר מִלְּהַשְׁמִיעַ בָּרְחוֹבוֹת קוֹל רַעַשׁ עַל יְדֵי הַנַּעֲלַיִם, וַאֲשֶׁר קוֹרֶה, לִפְעָמִים, כְּשֶׁעוֹבְרוֹת עַל יַד בֵּית כְּנֶסֶת וּבֵית מִדְרָשׁ, שֶׁמַּפְרִיעוֹת בָּזֶה אֶת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וְלֹא כִּסְּתָם הַפְרָעַת רַעַשׁ - אֶלָּא הַפְרָעָה בִּרְגְשֵׁי הַקְּדֻשָּׁה וְהַטָּהֳרָה הַנִּצְרָכִים לְתוֹרָה וּתְפִלָּה. (שם)

א.ה. וְרָאִיתִי אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הָאוֹטְמִים אָזְנֵיהֶם בִּשְׁמִיעָתָם קוֹל הָעֲקֵבִים עַד יַעֲבֹר זַעַם.

ט. עֲמִידָה אוֹ הִתְקַהֲלוּת בְּמְקוֹמוֹת צָרִים, וּבִפְרָט בִּשְׂמָחוֹת, וּבִפְרָט בִּלְוָיַת הַמֵּת

וְרָאוּי לְנָשִׁים צְנוּעוֹת וּנְבוֹנוֹת שֶׁלֹּא תַעֲמֹדְנָה לְשׁוֹחֵחַ בִּמְקוֹמוֹת צָרִים שֶׁגְּבָרִים צְרִיכִים לַעֲבֹר שָׁמָּה, כְּגוֹן בְּפִתְחֵי הַכְּנִיסָה לְבִנְיָנִים אוֹ בִּמְקוֹמוֹת צָרִים בְּמַעֲבְרֵי חֲדַר הַמַּדְרֵגוֹת, וְכֵיוֹצֵא בָהֶם בִּמְקוֹמוֹת כָּאֵלּוּ שֶׁגּוֹרְמִים לַגְּבָרִים מִכְשׁוֹלוֹת, אוֹ שֶׁגּוֹרְמוֹת צַעַר לִגְבָרִים יִרְאֵי שָׁמַיִם שֶׁנִּמְנָעִים מִלַּעֲבֹר לְדַרְכָּם וּלְבֵיתָם. וְכֵן שֶׁלֹּא תַעֲמֹדְנָה לַחֲסֹם דַּרְכָּם שֶׁל הַגְּבָרִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּ"שִׁמְחַת תּוֹרָה" וּבְ"בְּרִית מִילָה" אוֹ לְחֻפָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה גּוֹרְמוֹת אוֹ לְהַכְשָׁלָה אוֹ לְצַעַר.

וְגַם בְּלִי עִנְיַן חֲסִימַת דֶּרֶךְ יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁהַנָּשִׁים לֹא תִתְקַהֲלָנָה בִּמְקוֹם מַעֲבַר הַגְּבָרִים, כְּגוֹן בְּ"שִׁמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה" אוֹ עֲצֶרוֹת שֶׁל "יוֹם תְּפִלָּה" וְכֵיוֹצֵא בָזֶה. וְיֵשׁ לְהַשְׁגִּיחַ גַּם עַל הַבָּנוֹת הַקְּטַנּוֹת שֶׁלֹּא תַעֲמֹדְנָה שָׁם, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא לְשָׁלְחָן לַאֲבִיהֶן אֲשֶׁר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת גַּם כְּשֶׁלְּבוּשָׁן צָנוּעַ, וְגַם לֹא עַל יְדֵי אֲחֵיהֶן. וּמִלְּבַד חִסָּרוֹן הַחִנּוּךְ לִצְנִיעוּת, גּוֹרְמִים בָּזֶה עָגְמַת נֶפֶשׁ לַמִּתְפַּלְּלִים וְהַפְרָעָה לְטַהֲר הַתְּפִלָּה. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְהֵר מִלְּשָׁלְחָן לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּ"שִׁמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה" אוֹ "שִׁמְחַת תּוֹרָה", שֶׁמָּצוּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה הֵן גּוֹרְמוֹת לְתַעֲרוֹבוֹת בֵּין הַגְּבָרִים אוֹ הַיְלָדִים. וּמַה מְּאֹד יֵשׁ לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא לְהַדְחֵק עַל יַד מָקוֹם עֲמִידַת גְּבָרִים, הֵן בַּעֲמִידָה בְּאוֹטוֹבּוּס, הֵן בַּמַּעֲבָר בְּאוֹטוֹבּוּס בַּכְּנִיסָה אוֹ בִּיצִיאָה, וְהֵן בַּעֲמִידָה בְּתוֹר לְאוֹטוֹבּוּס אוֹ מָקוֹם אַחֵר.

וּבִפְרָט בִּשְׁעַת לְוָיַת הַמֵּת, כַּיָּדוּעַ מִזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ שֶׁכָּתַב בָּזֶה דְּבָרִים נוֹרָאִים, עַד כְּדֵי סַכָּנָה גְּמוּרָה, שֶׁיְּכוֹלִים לִגְרֹם נָשִׁים לִגְבָרִים בִּזְמַן הַלְוָיָה.

י. בְּעִנְיַן אִפּוּר וְהִתְבַּשְּׂמוּת

כָּתַב בְּקוּנְטְרֵס "אֹהֶל בְּרָכָה": רָאוּי לְהַזְכִּיר בְּעִנְיַן ב' עִנְיָנִים אֲשֶׁר קָשֶׁה לְהַגְדִּיר בְּדִיּוּק הַגְּבוּלוֹת, אֲבָל, כָּאָמוּר, הַנָּשִׁים צְרִיכוֹת לְהָבִין הַכְּלָלִים בָּזֶה, וְעַל פִּי זֶה לְהִתְנַהֵג כָּרָאוּי.

הָעִנְיָן הָא' - עִנְיַן הַקִּשּׁוּטִים וְהָאִפּוּרִים וּצְבִיעַת הַפָּנִים וְהַהִתְבַּשְּׂמוּת. הִנֵּה חַז"ל שָׁקְדוּ שֶׁהָאִשָּׁה תִּמְצָא חֵן בְּעֵינֵי בַּעֲלָהּ, וְאַדְרַבָּה, עֶזְרָא ע"ה תִּקֵּן תַּקָּנוֹת שֶׁנָּשִׁים יְהֵא לָהֶם מְצִיאַת חֵן בְּעֵינֵי בַּעֲלֵיהֶם - אַךְ צָרִיךְ לִזְכֹּר כַּנַ"ל, שֶׁזֶּהוּ לְעִנְיַן בַּעֲלֵיהֶם, אֲבָל מֵאֲנָשִׁים זָרִים וּמֵהָרְחוֹב - צָרִיךְ לְהַזְהֵר. וְעַל כֵּן צָרִיךְ בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ לִשְׁמֹר עַל הַגְּבוּלוֹת, שֶׁזֶּה יְהֵא רַק לְמַה שֶׁרָאוּי לַנָּשִׁים עַצְמָן בְּהֵיוֹתָן תּוֹךְ עוֹלַם הַנָּשִׁים, אוֹ לְעִנְיַן בַּעֲלֵיהֶן. אֲבָל לְעִנְיַן הָרְחוֹב אוֹ שְׁאָר מְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֲנָשִׁים זָרִים, צָרִיךְ לְהַזְהֵר מִלִּגְרֹם מִכְשׁוֹלוֹת בִּרְאִיָּה וּבְמַחְשָׁבָה.

וּכְגוֹן בְּהִתְבַּשְּׂמוּת - אִם הָאִשָּׁה מִתְבַּשֶּׂמֶת הַרְבֵּה וְנִכְנֶסֶת לְבֵית שְׁכֵנִים אוֹ קְרוֹבִים, הֲרֵי הִיא גּוֹרֶמֶת מִכְשׁוֹל לָאֲנָשִׁים הַנִּמְצָאִים שָׁם, וְעוֹד גָּרוּעַ מִשְּׁאָר עִנְיָנִים אֲשֶׁר הַגְּבָרִים יְכוֹלִים לְהִסְתַּלֵּק וּלְהִתְרַחֵק, אֲבָל בָּזֶה מַכְנִיסִים לָהֶם בְּעַל כָּרְחָם אֶת הַבֹּשֶׂם וּמְבִיאִים אוֹתָם לִידֵי חִסָּרוֹן בַּקְּדֻשָּׁה, וְכֵן הוּא כַּאֲשֶׁר נוֹסְעוֹת בָּאוֹטוֹבּוּס - גּוֹרְמוֹת מִכְשׁוֹלוֹת לַגְּבָרִים, וַאֲפִלּוּ

בַּהֲלִיכָה בָּרְחוֹב גּוֹרְמוֹת לְמִכְשׁוֹלוֹת עַל יְדֵי רִבּוּי בֹּשֶׁם כַּמְבֹאָר בַּפּוֹסְקִים שֶׁאֵין גֵּרוּי יֵצֶר-הָרָע יוֹתֵר מִזֶּה.

וְכֵן בְּעִנְיַן הַצְּבִיעָה וְהָאִפּוּר, כְּשֶׁעוֹבְרִים עַל הַנּוֹרְמָלִיּוּת הַמִּינִימָלִית, גּוֹרְמִים לְמִכְשׁוֹלוֹת בִּרְאִיָּה וְהִרְהוּר, וְזֶהוּ כְּהַגְּדָרַת חֲזַ"ל: כְּ"אֶרֶס שֶׁל עַכְנַאי", הַיְנוּ אֶרֶס שֶׁל נָחָשׁ אַרְסִי, וַחֲזַ"ל אָמְרוּ זֹאת בְּעִנְיַן הַנָּשִׁים בִּזְמַן שֶׁלִּפְנֵי הַחֻרְבָּן שֶׁלֹּא הִתְנַהֲגוּ בִּצְנִיעוּת, וְהָיוּ כָּאֵלֶּה שֶׁהִתְבַּשְּׂמוּ מְאֹד, וּבַהֲלִיכָתָן עַל יַד הַגְּבָרִים, הִכְנִיסוּ בָּהֶם יֵצֶר הָרָע כְּ"אֶרֶס שֶׁל עַכְנַאי".

וְכֵן עַל יְדֵי צְבִיעָה וְאִפּוּר מְצוּי שֶׁעוֹבֶרֶת עַל גְּבוּלֵי הַצְּנִיעוּת וְגוֹרֶמֶת לְהַכְשָׁלָה עַל יְדֵי שֶׁיּוֹצֶרֶת "תְּשׁוּמַת לֵב" שֶׁל "יֵצֶר הָרָע", רַחְמָנָא לִצְלַן.

וּבְפֶרְט, יֵשׁ שֶׁבָּזֶה גּוֹרֶמֶת שֶׁנִּרְאֵית כְּאִשָּׁה בַּלְתִּי צְנוּעָה, רַחְמָנָא לִצְלַן, וְעַל זֶה וַדַּאי דַּיֵּשׁ לוֹמַר "הַרְחֵק מִן הַכִּעוּר" וְ"הַרְחֵק מִמְּךָ לְזוּת שְׂפָתַיִם" [שֶׁהַבְּרִיּוֹת לֹא יְדַבְּרוּ אוֹדוֹתֶיךָ וְלֹא יְגַנּוּךָ]. עַל כֵּן כָּל אִשָּׁה נְבוֹנָה תִּתְנַהֵג בָּזֶה בְּחָכְמַת יִרְאַת שָׁמַיִם, וְכַוָּנָתָהּ תִּהְיֶה רְצוּיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּצַיְּלֶהָ מִמִּכְשׁוֹל, וּבָזֶה תְּיַשֵּׁר אָרְחוֹתֶיהָ.

גֶּדֶר הַהִתְאַפְּרוּת מוּבָא בְּסֵפֶר "מִשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ" בְּשֵׁם הָרַב שְׁמוּאֵל וָואזְנֶר שְׁלִיטָ"א: א. אִפּוּר "בְּאֹפֶן שֶׁאֵינוֹ נִכָּר", אֵין בְּיָדֵינוּ לִמְחוֹת. ב. אִפּוּר הָעֵינַיִם הוּא, בְּדֶרֶךְ כְּלָל, הַבְלָטָה מֻגְזֶמֶת שֶׁאֲסוּרָה.

וְהָעִנְיָן הַב' - עִנְיַן צְנִיעוּת הַמַּלְבּוּשִׁים בִּכְלָל. שֶׁגַּם כְּשֶׁאֵינָן בְּחֶסְרוֹן הַצְּנִיעוּת בְּכִסּוּי וְגַם לֹא בְּחִקּוּי מַלְבּוּשֵׁי הַפְּרוּצוֹת, אַךְ גַּם כֵּן רָאוּי לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּאֹפֶן הָרוֹעֵשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּאֹפֶן הַמּוֹשֵׁךְ עַיִן בְּצוּרָה לֹא רְגִילָה, כִּי עַל יְדֵי זֶה גַּם כֵּן גּוֹרְמוֹת לְמִכְשׁוֹלוֹת, חַס וְחָלִילָה, וּבָזֶה צְרִיכָה כָּל אִשָּׁה לָדַעַת וְלִשְׂום לֵב אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בָּזֶה, וְגַם הַגְּבָרִים צְרִיכִים לְהַשְׁגִּיחַ בָּזֶה עַל הַנָּשִׁים וְלֹא לְתֵת לָהֶן לְהַפְרִיז עַל הַמִּדָּה - וְכָזֹאת מָצִינוּ בַּחֲזַ"ל בַּגְּמָרָא שֶׁהִקְפִּידוּ שֶׁלֹּא לִלְבֹּשׁ בֶּגֶד אָדֹם שֶׁנֶּחְשָׁב לְבֶגֶד פְּרִיצוּת וַאֲשֶׁר רָאוּי לְהִזָּהֵר בָּזֶה. וְהָעִקָּר - כַּנַ"ל - לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא לְהִכָּשֵׁל וְשֶׁלֹּא יֵצֵא מִכְשׁוֹל עַל יָדָהּ לַאֲחֵרִים, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא שֶׁהָיְתָה צַדֶּקֶת שֶׁעִקֵּר תְּפִלָּתָהּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיְתָה: "יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בֵּי בְּנֵי אָדָם".

וְכָתַב בְּסֵפֶר "מִצְוַת הַנָּשִׁים": וְאַף עַל פִּי שֶׁרָאוּי לָאִשָּׁה לְהִתְנָאוֹת וּלְהִתְקַשֵּׁט בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ, מִכָּל מָקוֹם, בְּצֵאתָהּ לָרְחוֹב, לֹא תַּפְרִיז בְּכָךְ, אֶלָּא תִּתְקַשֵּׁט וְתִתְאַפֵּר בְּאֹפֶן מְמֻצָּע לִהְיוֹת מְכֻבֶּדֶת, וְאִם מִתְקַשֶּׁטֶת בְּהַרְבֵּה תַּכְשִׁיטִים וּבְהַפְרָזָה יְתֵרָה עַד שֶׁמּוֹשֶׁכֶת אֵלֶיהָ עַיִן שֶׁל פְּרִיצוּת אוֹ קִנְאַת רֵעוּתָהּ, הֲרֵי הִיא עוֹשָׂה אִסּוּר וְגוֹרֶמֶת לְמִכְשׁוֹלִים רַבִּים. [שו"ת "שֵׁבֶט הַלֵּוִי" (ח"ו סי' לג אות ב), וְעַיֵּן בִּגְמָרָא תַּעֲנִית (כג ע"ב) בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל אַבָּא חִלְקִיָּה וְאִשְׁתּוֹ, וְעַיֵּן בְּסֵפֶר "שִׁיּוּרֵי טָהֳרָה" (מערכת א אות נט) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם מַהֲרַ"ם

מֵרוֹטְנְבּוּרְג (בתשובה סי' קצט), שֶׁתָּבוֹא מְאֵרָה לְאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ בַּעַל וְאֵינָהּ מִתְקַשֶּׁטֶת, וְתָבוֹא מְאֵרָה לְאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ בַּעַל וּמִתְקַשֶּׁטֶת, עַיִן שָׁם. וְעַל כֵּן, מַטָּרַת הַקִּשׁוּט צְרִיכָה לִהְיוֹת עֲבוּר בַּעֲלָהּ. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר חֲרֵדִים (סי' שפה)].

אֵין לְאִשָּׁה אוֹ לְבַת לְהִתְבַּשֵּׂם יוֹתֵר מִדַּי בְּעֵת צֵאתָהּ לָרְחוֹב, בְּאֹפֶן הַנּוֹגֵד אֶת גְּדְרֵי הַצְּנִיעוּת וְהֶעָלוּל לְהַכְשִׁיל אֶת הַסּוֹבְבִים אוֹתָהּ. וְלָכֵן תִּזָּהֵר הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא לְהִתְרַחֵץ עִם סַבּוֹן שֶׁרֵיחוֹ חָזָק וְנוֹדֵף לְמֶרְחוֹק, אִם יוֹצֵאת לָרְחוֹב לְאַחַר הָרְחִיצָה.

אָסוּר לְאִשָּׁה לִצְבּוֹעַ אֶת פָּנֶיהָ בְּצֶבַע אָדֹם, אֲבָל אָדֹם כְּמַרְאֵה פָּנֶיהָ וְלֹא אָדֹם בְּיוֹתֵר - מָתָר. וּמִכָּל מָקוֹם, הָאִסּוּר הוּא רַק אֶת פָּנֶיהָ, אֲבָל אֶת שְׁפָתֶיהָ מָתָר לִצְבּוֹעַ בְּצֶבַע אָדֹם עַל יְדֵי שְׂפָתוֹן. (וראה עוד שו"ת "באר משה")

יא. הַצְנִיעוּת בְּהִתְנַהֲגוּת חֶבְרָתִית

הַצְנִיעוּת בַּהִתְנַהֲגוּת - דְּהַיְנוּ, שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר זְהִירָה בִּצְנִיעוּת בְּכִסּוּי הַגּוּף - מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ, לְפָעָמִים, כַּמָּשָׁל הַיָּדוּעַ - שֶׁאוֹמְרִים לְאָדָם שְׁבֹר אֶת הֶחָבִית וּשְׁמֹר אֶת יֵינָהּ, שֶׁכַּמּוּבָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁמֹר כֵּן, כֵּן הוּא גַּם כָּאן - יִתְּכֵן שֶׁאִשָּׁה שׁוֹמֶרֶת אֶת הַיַּיִן שֶׁל הַצְנִיעוּת, אֲבָל עַל יְדֵי הַנְּהָגָתָהּ שׁוֹבֶרֶת אֶת הֶחָבִית, וּמְמַילָּא מוּבָן שֶׁהַיַּיִן שֶׁל הַצְנִיעוּת כְּבָר לֹא נִשְׁמָר.

וְהָעִנְיָן הוּא, שֶׁהָאִשָּׁה צְרִיכָה לְהִזָּהֵר לֹא לְהִתְבַּלֵּט לִפְנֵי גְּבָרִים בְּהוֹפָעָה וּבְשִׂיחָה. הָאִשָּׁה מְקוֹמָהּ בֵּיִן הַנָּשִׁים, וְהָאִישׁ מְקוֹמוֹ בֵּין הַגְּבָרִים. וְעַל שִׂיחָה יְתֵרָה שֶׁל אִישׁ וְאִשָּׁה אָמְרוּ חֲזַ"ל שֶׁגּוֹרֶם רָעָה לְעַצְמוֹ וְסוֹפוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהִנּוֹם. וְיָדוּעַ מַה שֶּׁמְּסֻפָּר בַּגְּמָרָא דִּבְרֵי בְּרוּרְיָה אֵשֶׁת רַבִּי מֵאִיר, שֶׁעָנְתָה לְתַנָּא קָדוֹשׁ מִן הַגָּלִיל אֲשֶׁר שָׁאַל לָהּ "בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ נֵלֵךְ לְלֹד" - וְהָיָה לָהּ טַעֲנָה עַל זֶה, שֶׁזּוֹ הִיא רִבּוּי שִׂיחָה, שֶׁהָיָה לוֹ לוֹמַר בְּקִצּוּר: "בְּאֵיזֶה לְלֹד". (קונטרס "אהל ברכה")

יב. רִבּוּי שִׂיחָה עִם גְּבָרִים

וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר בָּזֶה כְּשֶׁקּוֹנִים בַּחֲנוּת לֹא לְהַאֲרִיךְ שִׂיחָה עִם הַמּוֹכֵר, וְכֵן לֹא לְהִתְוַכֵּחַ עִם שְׂכֵנִים גְּבָרִים בְּעִנְיְנֵי בַּיִת מְשֻׁתָּף; לְהִזָּהֵר מִלְּהַרְבּוֹת בְּשִׂיחָה עִם פּוֹעֲלִים וּבַעֲלֵי מְלָאכָה; וְכֵן כְּשֶׁזְּקוּקוֹת לָלֶכֶת לְרוֹפֵא, לֹא לְפַטְפֵּט וְלֹא לְהַרְבּוֹת שִׂיחָה בַּמֶּה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הָרְפוּאָה, וְצָרִיךְ זְהִירוּת בָּזֶה גַּם בְּעִנְיַן אַנְשֵׁי מִשְׁפָּחְתָּהּ כְּגִיסִים וַחֲתָנִים, דּוֹדִים וּבְנֵי דּוֹדִים. (שם)

כַּמָּה מָצוּי אֲצֶל נָשִׁים שֶׁמִּתְמַקְּחוֹת עִם הַמּוֹכֵר בִּשְׁבִיל כַּמָּה שְׁקָלִים שֶׁיּוֹזִיל לָהֶם, וּמְתַבְּלוֹת אֶת בַּקָּשַׁת הַהוֹוָלָה בִּקְצָת בְּדִיחוֹת וְאֵינָן שָׁמוֹת לֵב שֶׁבִּשְׁבִיל כַּמָּה פְּרוּטוֹת מוֹכְרוֹת הֵם אֶת נִשְׁמָתָן מֵהַקְּדֻשָּׁה, מַכְשִׁילוֹת אֶת הַמּוֹכֵר, מַכְשִׁילוֹת גְּבָרִים נוֹסָפִים שֶׁעוֹמְדִים שָׁם בַּחֲנוּת וְעוֹד הַרְבֵּה תּוֹצָאוֹת חֲמוּרוֹת יְכוֹלוֹת לָצֵאת מִבַּקָּשׁוֹת "הֲנָחָה" בְּדֶרֶךְ שֶׁל רִבּוּי שִׂיחָה.

יֵשׁ לְדַעַת הַצְּנִיעוּת יִקָּרת עֶרֶךְ הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאוֹתָן פְּרוּטוֹת, וַחֲבָל לְאַבֵּד אֶת טֹהַר הַקְּדֻשָּׁה וְהַצְּנִיעוּת בִּשְׁבִיל מָמוֹן, וְנֶאֱמָן הוּא בַּעַל מְלַאכְתֵּנוּ לְשַׁלֵּם לָנוּ כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה בִּבְרָכָה עֹשֶׁר וְכָבוֹד בִּזְכוּת הַצְּנִיעוּת וְהַוּוּתּוּר עַל מָמוֹן וְכָבוֹד לְמַעַן קְדֻשַּׁת שְׁמוֹ יִת'.

מה הנכון בענין נהיגה במכונית לאשה?

בְּעִנְיַן הַ'מּוֹדָה' הַגְּרוּעָה שֶׁל אֲמֵרִיקָה שֶׁנִּכְנְסָה קְצָת בָּאָרֶץ, הֵינוּ הָעִנְיָן שֶׁל נָשִׁים שֶׁנּוֹהֲגוֹת בְּטֶקְסִי שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁל פְּרִיצוּת, וּכְבָר רָעֲשׁוּ עַל זֶה הָרַבָּנִים בַּאֲמֵרִיקָה, כִּי עֶצֶם הַנְּהִיגָה הִיא עִנְיָן שֶׁל פְּרִיצוּת, וּבְיִחוּד כַּאֲשֶׁר צְרִיכוֹת לְטַפֵּל בַּטֶּקְסִי בְּתַחֲנַת דֶּלֶק, וְכַאֲשֶׁר נַעֲשֶׂה פַּנְצֶ'ר, וְכֵן בַּהֲבָאַת הַטֶּקְסִי לְתִקּוּנִים וְטִפּוּלִים בֵּין אֲנָשִׁים פְּרוּצִים וְכַדּוֹמֶה, וְרָאוּי לְמְחוֹת בְּנָשִׁים כָּאֵלּוּ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא לִנְסֹעַ אִתָּן, שֶׁלֹּא תִהְיֶינָה כִּמְסַיְּעוֹת אוֹתָן בַּהַנְהָגָה הַבִּלְתִּי צְנוּעָה.

וְכֵן הִרְעִישׁוּ עַל זֶה הַגְּרַ"י קַנְיֶיבְסְקִי זצוק"ל (הַסְּטֵיפֶּלְעֶר), וּלְהַבְדִּיל לְחַיִּים טוֹבִים, הגרש"ה וְאוֶנֶר שְׁלִיט"א, שֶׁנּוֹגֵד אֶת יְסוֹדוֹת הַצְּנִיעוּת וּקְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל.

וְהוֹסִיף הגר"ש וָואזְנֶר: לְבִי אוֹמֵר לִי שֶׁעִקַּר סִבַּת הַתְּאוּנוֹת דְּרָכִים הַמְרֻבִּים ל"ע, הוּא מִנְּהִיגַת נָשִׁים בְּרָכָבִים בַּכְּבִישִׁים שֶׁבְּכָךְ מַמְשִׁיכִים אֶת מִדַּת הַדִּין - וְסָר מֵאַחֲרֶיךָ".

וְכֵן הֵבִיא בְּסֵפֶר "מִצְוַת הַנָּשִׁים": רָאוּי לְאִשָּׁה לְהִמָּנַע מִלִּנְהֹג בְּרֶכֶב, כֵּיוָן שֶׁזֶּה גּוֹרֵם לִפְרִיצוּת, וְהוּא הַהֵפֶךְ הַגָּמוּר מִ"כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה", וְיִתָּכֵן שֶׁהִיא אַחַת הַסִּבּוֹת שֶׁל הָאֲסוֹנוֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁקּוֹרִים בַּדְּרָכִים הַמַּפִּילִים חֲלָלִים (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' א).

וּפְעָמִים רַבּוֹת מִתְגַּלּוֹת זְרוֹעוֹתֶיהָ בִּשְׁעַת הַנְּהִיגָה, וְלָכֵן רָאוּי לִמְנֹעַ זֹאת.

יֵשׁ לִמְנֹעַ מִנָּשִׁים וּבָנוֹת לִנְסֹעַ בִּטְרֶמְפִּים בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן, כֵּיוָן שֶׁעָלוּל לְהִגָּרֵם מִכָּךְ מִכְשׁוֹלִים רַבִּים בְּעִנְיְנֵי צְנִיעוּת. וּמָה עוֹד, שֶׁלְּצַעֲרֵנוּ הָרַב נִתְרַבּוּ בִּזְמַנֵּנוּ מַעֲשִׂים מְכֹעָרִים בַּכְּבִישִׁים מִכָּךְ, וְהִגִּיעוּ הַדְּבָרִים גַּם לִשְׁפִיכוּת דָּמִים. וּבְנוֹסָף לָזֶה, בְּמִקָּרִים רַבִּים, קַיָּם אִסּוּר "יִחוּד". אֲבָל גַּם בְּאֹפֶן שֶׁיְּוַצְּרוּ תְּנָאִים שֶׁאֵין אִסּוּר יִחוּד (בַּהֶתְאֵם לַנְּתוּנִים עַל פִּי הַהֲלָכָה) - יֵשׁ לְהִמָּנַע מִזֶּה, כֵּיוָן שֶׁאֵרְעוּ הַרְבֵּה תַּקָּלוֹת אֲפִלּוּ בְּלֵב הָעִיר.

היאך תנהג אשה הנוסעת במונית או באוטובוס?

כַּיָּדוּעַ, כְּשֶׁנּוֹסְעִים בְּטֶקְסִי, יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁרוֹצִים לְשָׁבֶת עַל יַד הַנֶּהָג. אֲבָל לְעִנְיַן נָשִׁים כְּבָר כָּתְבוּ וּפִרְסְמוּ גְּדוֹלֵי הָרַבָּנִים שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ צְנִיעוּת שֶׁהָאִשָּׁה תֵּשֵׁב עַל יַד הַנֶּהָג, וּבִפְרָט אִם נוֹסַעַת לְבַד בַּטֶּקְסִי גַּם בְּאֹפֶן שֶׁאֵין שָׁם אִסּוּר יִחוּד, שֶׁאָז הֲוֵי אִסּוּר גָּמוּר וּפְרִיצוּת לְשָׁבֶת עַל יַד הַנֶּהָג, וְנִרְעַשׁ פִּי כַּמָּה כַּאֲשֶׁר יֵשׁ צֹרֶךְ לַחְגֹּר בַּחֲגוֹרַת הֶגֶנָּה וְנִזְקָקִים לְעֶזְרַת הַנֶּהָג.

וְרָאוּי לְהַזְכִּיר מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲזַ"ל, שֶׁאִישׁ לֹא יְהַלֵּךְ אַחַר אִשָּׁה אַחֶרֶת, וְעַל כֵּן כַּאֲשֶׁר מִזְדַּמֵּן לְאִישׁ שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר אִשָּׁה, עָלָיו לְמַהֵר וְלַעֲבֹר לְפָנֶיהָ. וְהָרְבֵּה פְּעָמִים קוֹרֶה בִּמְקוֹמוֹת צָרִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִדָּחֵק וְלַעֲבֹר, וְעַל יְדֵי נְבוֹנוּת וְחָכְמָה שֶׁל הָאִשָּׁה מִסְתַּדֵּר הַדָּבָר בְּכִי טוֹב, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנָסִים לַמָּקוֹם הַצַּר שֶׁל חֲדַר מַדְרֵגוֹת אוֹ סְמָטָה צָרָה וּמַרְגִּישָׁה בִּגְבָרִים, וּמוֹנַעַת

עַצְמָהּ מִלְּמַהֵר לְדַרְכָּהּ וְנוֹתֶנֶת לָהֶם לַעֲבֹר לְפָנֶיהָ, הֲרֵי הִיא בָּזֶה קוֹנָה עוֹלָמָהּ בְּשָׁעָה אַחַת שֶׁמַּצֶּלֶת אוֹתָם מֵרְאִיּוֹת וְהִרְהוּרִים, וּרְאוּיָה לְתֹאַר הַנַּעֲלָה שֶׁל "אִשָּׁה כְּשֵׁרָה".

וְכֵן רָאוּי לְהִזָּהֵר וּלְהַשְׁגִּיחַ שֶׁלֹּא לָשֶׁבֶת עַל יַד גְּבָרִים בְּאוֹטוֹבּוּס אוֹ בְּטֶקְסִי, וְכֵן שֶׁלֹּא לָשֶׁבֶת עַל סַפְסָל שֶׁלִּפְנֵי מְקוֹם יְשִׁיבַת גְּבָרִים בְּאוֹטוֹבּוּס אוֹ בְּטֶקְסִי. וְכֵן רָאוּי לְהִזָּהֵר כְּשֶׁבָּאִים לַבַּיִת פּוֹעֲלִים אוֹ אֲמָנִים [כְּגוֹן נַגָּרִים, זַגָּגִים, סַיָּדִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶם], יֵשׁ לְהַשְׁגִּיחַ לֹא לַעֲמֹד בַּעֲמִידָה קְרוֹבָה עַל יָדָם. כְּגוֹן פּוֹעֵל שֶׁעוֹסֵק בִּבְדִיקַת מְכוֹנַת כְּבִיסָה אוֹ אִינְסְטַלָטוֹר שֶׁעוֹסֵק בְּחִפּוּשׂ מָקוֹם הַקִּלְקוּל בַּצִּנּוֹרוֹת, יֵשׁ לְמַנַּע מִלַּעֲמֹד עַל יָדוֹ כְּעֶזְרָה אוֹ הִתְעַנְיְנוּת לְחִפּוּשׂ הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ תִּקּוּן. וּבָאֱמֶת בָּזֶה נִכְרֶת וְנִבְחֶנֶת מַעֲלַת כַּשְׁרוּת וּצְנִיעוּת הַנָּשִׁים כַּאֲשֶׁר בְּמִקְרִים כָּאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה מַצְנִיעוֹת עַצְמָן, וְהֵן הֵן בִּבְחִינַת "יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל". (קונטרס "אהל ברכה")

הגדרות נפלאות בעניני קדושה וצניעות

הלכות דלהלן בעניני הסתכלות, הרחקה מנשים, הנהגה במקום עבודה, צניעות ועוד, מספר "חוט שני" להרה"ג חיים הוכמן שליט"א, ומקורן משיעורי הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א.

מה הן פרטי ההרחקה מנשים להלכה?

בשו"ע (אבן העזר סי' כ"א סעיף א':) כתב, צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד, ואסור לקרוץ בידיו או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחד מהעריות. ואסור לשחוק עמה להקל ראש כנגדה, או להביט ביופיה:

פרטי איסור שחוק וקלות ראש, קריצה ורמיזה לאשה

א. אסור לקרוץ ולרמוז לאשה. וכל זה דוקא באופן שיכול לבוא מתוך כך לקירוב, אבל מה שדרך העולם לרמז כגון להיכן לילך וכיוצ"ב מותר כשיש צורך בזה.

ב. אסור לשחוק עם האשה ואסור להקל ראש כנגדה, אלא שיש בזה חילוק בין שחוק לקלות ראש, שהשחוק אסור דוקא עמה, אבל אם השחוק אינו עימה אלא עם חבירו אלא שהוא ליד אשה מותר, אבל להקל ראש אם הוא בפניה אסור אף שאינו עימה.

ג. איסור שחוק וקלות ראש, אין להקל בהם אפילו אם יש עוד אנשים אחרים.

ד. אף האשה מוזהרת על שחוק וקלות ראש עם האנשים וכנ"ל.

ה. איסור שחוק וקלות ראש, ושאר ענינים המבוארים בשו"ע, ודאי אסור אף בכלתו, וה"ה חמות עם חתנה, וק"ו בין גיסים לגיסות אסור מן הדין, וצריך להזהר בזה הרבה.

ו. מותר לאדם לומר איזה דבר בדיחותא כשבני המשפחה מסובים כגון בסעודת שבת, אף שנמצאות שם גם כלותיו או גיסותיו, כיון שהדברים נאמרים בפני כולם, והכל לפי הענין.

מה הן פרטי איסורי ההסתכלות בנשים להלכה?

א. בב"י כתב מהארחות חיים, אסור להסתכל באשת איש מן התורה שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה שנא' ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וכו', ואמרו חז"ל כל המסתכל בעריות קשתו ננערת.

ב. איסור הסתכלות בעריות [באופן שיבואר] הוא מן התורה, ובפנויה שאינה נדה אסור מדברי קבלה. ובת י"ב הרי הן בחזקת נדות, ואסור להסתכל בהן מן התורה.

ג. זה שאמרנו באיסור הסתכלות, יש בזה ג' דרגות. החמור מכולם הוא שמסתכל באופן שהוא להוט אחריה שאז חוץ מאיסור הסתכלות עובר גם על לאו דלא תקרבו לגלות ערוה [כמו שפסק הרמ"א], ואף אם אין בזה לאו דלא תקרבו, הרי זה ב"יהרג ואל יעבור" מפני שהוא אביזרייהו דגילוי עריות.

ד. למטה מזה, מי שהוא מסתכל ומהרהר בה וחושק בה אף שאינו מחשב על עבירה, וזה אסור מן התורה, ונכלל בלאו דלא תתורו, בנוסף יש בזה איסור ד"ונשמרתם מכל דבר רע" שלא יבוא לידי טומאה.

ה. למטה מזה, המביט ליהנות מיופיה לא בתורת אשה, אלא כמתבונן ביופיו של ילד כמו שכתוב אצל יוסף יפה תואר ויפה מראה, בזה י"א שהוא לוקה מרדות וי"א שהוא בכלל איסור דאורייתא של "ולא תתורו אחרי עיניכם" כיון שהסתכלות זו גורמת לאיסור וכמ"ש הרמב"ם "ראיית העינים עון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות".

מ"מ אחרי שאמרו חז"ל "הלב והעיניים שני סרסורי עבירה הם" אין לנו חילוק איזה חומרת איסור זה, אחרי שהסתכלות כזו גורמת לאיסור מן התורה, ועל זה כתב השו"ע "צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד" ופירש הב"ח לפי שנפשו של אדם מחמדתן. וכתב בבית שמואל שמי שרגיל בחטא זה קשה לו לפרוש מזה יותר משאר עבירות.

ו. האופנים המותרים בהסתכלות הם שנים: א. כשמסתכל באשה ואינו רואה בה ענין אשה אלא כמסתכל על חפץ ואין הוא מחשב בה בלבו כלל שרואה אשה, וזה לא שייך בזמננו. ב. "ראיה בעלמא לפי תומו ולא נהנה" כמ"ש המ"ב, והיינו שלא מסתכל על צורתה היאך היא נראית, כגון על ידיה או אצבעותיה אם הם ארוכות או קצרות, אלא שיודע ורואה את האשה ותו לא. וכתב המ"ב שאף בזה מצד המוסר אין לעשות. ובאדם חשוב יש לו ליזהר בכל האופנים.

ודע שכל זה הוא דוקא שאין הסתכלות זו מביאתו לידי הרהור, אבל אם מביאתו להרהור אסור מעיקר הדין.

ז. אשה נאה ביותר לא התירו אף ראיה בעלמא לפי תומו.

ח. מותר לאשה להסתכל באיש. אבל לזון עיניה מאיש [היינו להשביע עיניה ולהנות מאיש] אסור אף לאשה.

מה הן פרטי איסור להריח בשמי נשים?

בשו"ע (שם סעיף א) כתב, אפילו להריח בבשמים שעליה אסור:

א. מתקנת עזרא שיהיו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים כדי שלא יתגנו על בעליהן. ומ"מ צריכה האשה שלא תתבלט בלבושה או בתכשיטיה או בבשמים שעליה וכיוצ"ב.

ועל כן צביעת הפנים וכיוצ"ב במקום שאין רגילות לעשות כן, אין לעשות כן. מ"מ אם יש הרבה שעושות כן, אין בזה איסור מן הדין.

ואמנם אף הממעטת בכל זה, אם מה שעושה הוא בשביל למשוך תשומת לב, הרי זה אסור מן הדין.

ובכל אופן אינו מותר ברשות הרבים אלא באופן שאינו גורם מכשול.

ב. אסור להריח מבשמים של ערוה, ואף בבתולות שלנו אסור מפני שהן בחזקת נדות, ואף אם הבושם אינו על גופה אלא בקופסא או על בגדה שאינה לבושה בו.

ג. ריחות בשמים שנשארו אחרי שכבר עברה האשה, מסתמא שאין בזה חשש שיבוא לידי הרהור.

מה הן פרטי הליכה במקום שנמצאות שם נשים שלבושם אינו צנוע?

בשו"ע (שם סעיף א') כתב, אסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה [ומגלות את המקומות המכוסים שבהם]:

א. אסור להסתכל על הנשים, אפילו בהסתכלות בעלמא, במקומות המכוסים שבהם כשאינן לבושות בלבוש צנוע. ואם אין לו דרך אחרת לילך בה ואינו מכוון להסתכל בהן והוא דרך אגב, אין זה בכלל איסור הסתכלות. מ"מ אף בזה יש שבח ומעלה לעצום את עיניו או להביט בקרקע בדרך הילוכו שם ולא להסתכל כלל עליהן, ועליהם נאמר ו"ועוצם עיניו מראות ברע", וסיפא דקרא "הוא מרומים ישכון" "מלך ביופיו תחזינה עינך".

ב. ואם יש לו דרך אחרת לילך בה, אסור לו לילך בדרך הזו, ואם הולך שם נקרא רשע, אף אם לא מכוון להסתכל וגם לא ניחא ליה בהנאה זו, ואסור לילך שם אף אם עוצם

את עיניו. והטעם שאסור, ביאר ה"חפץ חיים" מפני שנפשו של אדם מחמדתן צריך להחמיר בזה שאף שעכשיו חושב שלא ניחא בהנאה זו, יש לחוש פן יתגבר יצרו עליו בעל כורחו ויבוא להרהר בהם.

ג. אם יש לו דרך אחרת, אך היא ארוכה יותר מאשר הדרך שנמצאים שם הנשים הנ"ל, הרי זה נקרא שאין לו דרך אחרת, ודינו כמו סעיף א'.

ד. וכל זה נוגע למי שצריך לילך ברחובות העיר כגון לצורך קניות, או בנסיעות באוטובוסים, דינו שאף אם כולם הולכות בצניעות אסור להסתכל בהם ואינו מותר רק ראיה בעלמא לפי תומו בלא נהנה וכנ"ל בתשובה ב'. ואם אינן הולכות בצניעות ויש לו דרך אחרת לילך בה להגיע למחוז חפצו, אסור לו לילך בדרך הזו וכנ"ל, אף אם עוצם את עיניו.

ה. ואם הוא באופן שיודע בעצמו שיבוא לידי הרהור, אפילו אם אין לו דרך אחרת אסור.

מה הן פרטי איסור הרהור ותיקונו?

בשו"ע (סי' כ"א סעיף א') כתב, אסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפילו אינם עליה, שמא יבוא להרהר בה:

א. אסרו חז"ל להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפילו אינם עליה, שמא יבוא להרהר בה, ודוקא שראה אותם לבושים כבר על האשה.

ומכאן שאסור להסתכל בתמונות של נשים, וי"ל דאף אם אינו מכירה אסור כיון שבתמונה אינו מסתכל רק בבגדיה אלא גם בה, וודאי יש לחוש שיבוא לידי הרהור.

ב. אשה ששאלה בגד מחברתה, ובעלה מכיר את בעלת הבגד, אם יכול לבוא עי"ז להרהור, אין לאשתו להשתמש בבגד זה בפניו.

ג. איסור הרהור הוא אף באשתו טהורה אם מכיר בעצמו שיכול לבוא לידי מכשול, וכ"ש חתן לפני נישואין שאסור להרהר במשודכתו. ועיין עוד להלן תשובה ח'.

ד. אף לאשה אסור להרהר באיש.

ה. אף האשה מצווה שלא לגרום לאנשים שיהרהרו בה בכל דרך שהיא. והגורמת עוברת על לאו ד"לפני עור לא תתן מכשול", וק"ו שהאב אסור מן הדין ליתן כסף לבנותיו, וכן הבעל לאשתו לקנות בגדים ושאר דברים שהוא מכשול לרבים, מלבד שגם האב נתפס באיסורים אלו.

ו. מבואר בחז"ל הרהורי עבירה קשים מעבירה, ופירש הרמב"ם לפי שהמחשבה היא מעלה גדולה באדם, מכח השכל וממדות הנפש השכלית, וכשהוא חוטא בו הנה הוא

חוטא במבחר מדותיו. ו"בנפש החיים" כתב, שהוא גורם לעצמו שיסתלק ויעלם ממנו ניצוצי אור הנשמה.

מה הן פרטי איסור להלך אחר האשה?

בשו"ע (שם סעיף א') כתב, פגע באשה בשוק אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריו:

א. אין לילך אחורי אשה, ואפילו אחרי אשתו, אלא רץ ומסלקה לצדדין עד שיעבור לפניה. ונחלקו האחרונים, אם דוקא תוך ד' אמות, ויש אוסרים כל שהוא מכיר בהילוכה ובתנועותיה.

ב. הממהר לדבר מצוה ואם יתעכב כדי לא לעבור אחורי אשה יעבור זמן המצוה, יתקע עיניו בקרקע ויעבור.

ג. אף בזמנינו שישנם נשים רבות ברחוב, ואף אם יסלקנה ימצא עצמו אחר אחרת, מ"מ עדיף שאינו אחרי אותה אשה. וכבישת פנים בקרקע לא מועיל אלא לדבר מצוה וכנ"ל.

ד. דעת החזו"א דאף בישיבה אחר אשה שייך איסור זה. וכמו באוטובוס, וזה חמור מלשבת ליד אשה.

ה. אין היתר להכנס לנסיון, ואף שסבור שיעמוד בנסיון, ואף אם סומך על זכות התורה שלו, ויש להתריע בזה שלאחרונה מצוי שיש שהולכים לבתי נופש ומלונות שישנם שם מאלו שרחוקים מכל זיק של יראת שמים, וכמדומה להם שהותרה הרצועה בין בקדושה בין בכשרות, ואין מקומות אלו ראויים כלל לשומרי תורה ומצוות וק"ו לבני תורה [וכל אחד ישגיח על בני ביתו לבל יתפתו אחר מעט דרשות הנאמרים שם]. וכן בחיי יום יום יש לשקול דרכיו ולשום אורחותיו לילך למקום פלוני או לא, ואם מצוי שם נסיון, הרי חייב לילך בדרך אחרת כמבואר בגמ' [ב"ב נ"ז ע"ב], ודברים אלו שאדם דש בעקביו צריכים הרבה שימת לב ואשרי השם אורחותיו

מה הן פרטי דיני פרועות ראש בפנויה, וכיסוי הראש בנשואה?

בשו"ע (סי' כ"א סעיף ב') כתב, לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, אחת פנויה ואחת אשת איש:

א. לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, אחת פנויה, ואחת נשואה.

ב. בתולה פנויה, דעת המג"א שלא ילכו בגילוי הראש רק אם שערותיהן קלועות ולא סתורות, ויש מקילין בזה.

ג. אף להמג"א שאסור לבתולות לילך בשערות סתורות, היינו דוקא באופן שהשערות מפוזרות אנה ואנה ואז צריך שהשערות תהיינה קלועות, אבל אם השערות קצרות ולא ארוכות ואין השערות סתורות, אין צריך שיהיו השערות קלועות.

ד. בתולה נשואה ואף ארוסה אסורה בפריעת ראש וצריכה כיסוי, וצריך זהירות כגון מיד לאחר החופה.

ה. דין כיסוי הראש בנשואה הוא מן התורה. ומן התורה מספיק כיסוי אחד, מדרבנן צריך עוד כיסוי. וגדר ב' הכיסויים הוא באופן שלא נראה השער, ואף צורת השער שלא יהיה נראה. ולפי"ז בכיסוי אחד שמועיל שלא יראה גם צורת השער מותר, וכגון מטפחת נפוחה, ובתנאי שכל השערות מכוסות היטב.

ו. שערות הרגילות לצאת חוץ לצמתן מותר, כיון שאי אפשר לצמצם השער שלא יצא כלל, והמ"ב הביא מהזוהר שהחמיר שלא יתראה שום שיער מהאשה, שגורם שהבנים לא יהיו חשובים בדורם וגורם מסכנות בביתה, והסטרא אחרא שורה בביתה, על כן יש להזהר בזה מאד.

ז. מה שאמרו טפח באשה ערוה, אינו ענין כלל לדין זה, ומן הדין אסור שאף משהו מן השער לא יצא החוצה, ואף בפחות מטפח.

מה הן פרטי ההנהגה במשודכים, והנהגות בין חתן לכלה לפני הנישואין?

בשו"ע (סי' כ"א סעיף ג':) כתב, מותר להסתכל בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה, בין שהיא בתולה או בעולה, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן, אבל לא יסתכל בה דרך זנות, ועל זה נאמר "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה":

א. מותר וראוי להסתכל בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה, אבל לא ח"ו דרך זנות, ואפילו אם היא טמאה נדה מותר. וכל זה עד שהחליטו להנשא, אבל אחר שעשו שידוך ביניהם אסור אלא דינה כשאר נשים בעלמא שמותר מעיקר הדין רק ראיה בעלמא לפי תומו בלא כונה ליהנות. ולא שייך בזה ההיתר משום שעתידה להנשא לו.

ב. אסור להרהר במשודכתו כמו בכל אשה.

ג. מותר לשלוח מתנות למשודכתו, כיון שצריך שיהיה קצת קירוב שלא ינשאו כאנשים זרים, וגם בזה יש גבול שלא יהיה יותר מדאי, ואסור לעבור את הגבול.

ד. ריבוי הפגישות ביניהם ודאי אינו ראוי לאחר שהחליטו להנשא, וגורם לתוצאות הפוכות שיקוצו זה בזה.

ה. ובכלל זה פגישות ממושכות, או תכופות שאז קשה שלא להכשל בזה. ובודאי יש להזהר מאיסור יחוד.

וז"ל רבינו שליט"א [הגר"נ קרליץ] במכתבו לקונטרס "תפארת חתנים" לתקופת השידוכין והאירוסין "הנני בזה להבהיר על התקופה הזאת אחרי שכבר מצא את בת זוגו ועדיין אין ריחיים בצוארו, הוא הזמן המוכשר ביותר להתמסר ללימוד, וגם ללמוד הלכה למעשה בחלקי התורה החדשים אצלו, אך במצב הזה יש גם נסיונות חדשים ופיתויים של היצר להכשל, אשר המכשולים האלו עלולים ח"ו לגרום ירידה, וגם לגרום צרות לאורך ימים. והעצה לזה להמסר לקיום ההלכה בכל חלקי החיים ללמוד ולקיים וכו'. וצריך לדעת שאף שמותר להפגש, לא הותר שום דבר האסור ביחס לכל אשה, ואשרי המתחזק ומנצל את התקופה לעליה בתורה ובמעשים טובים, ומעמיד את ביתו ע"פ התורה בכל דרכיו", עכ"ל.

ואומרים בשמו דמרן החזו"א שבחור שלא נזהר בזמן השידוכים מאיסור יחוד או מנגיעה ח"ו יהיו לו אחר הנישואין בעיות, והוסיף שזה בדוק ומנוסה. וסיפר עוד הגר"נ קרליץ שליט"א, על חתן וכלה שלפני נישואיהם הלכו באופן שאינו צנוע, ולאחר כעשרים וחמש שנה נתבע בנם לדין על מעשי מרמה וזיופים של כספים, ותלה הרב ששורש הסיבה הוא ההתנהגות של אביו ואמו בחוסר צניעות עוד קודם נישואיהם.

ו. וכמובן שיש להקפיד על המקומות שקובעים בהם את הפגישות שיהיה מקום הראוי לכך. ואין לקבוע במקומות שמצויים פרוצים ואינם שומרי תורה ומצוות וכגון בבתי מלון וכיוצ"ב.

ז. מוטל על ההורים והמחנכים להעביר לבניהם ולבנותיהם את ההנהגה הראויה עפ"י התורה, ולא לסמוך על אנשים וכן נשים אשר לפעמים הם ריקים מיראת שמים, ודבריהם אינם מיוסדים על דעת תורה, ומלמדים ונותנים עצות כפי העולה על רוחם.

מה הן גדרי איסור השתמשות באשה - מקומות עבודה?

א. אסור להשתמש באשה כלל, ודוקא בשימוש שרגילה האשה לעשות לבעלה, כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס.

ב. לכן כשבא אורח, או מאורסת למאורסה, אם רוצה האשה להגיש מאכלים, צריכה להגיש בשינוי, דהיינו לא לפניו ממש אלא רחוק קצת ממנו.

ואם מכינה הכל על השולחן קודם שיבוא מותר ואין צריך שינוי.

ג. ומזה נלמד כמה גרוע המנהג שלמדו מהגויים שבמשרדים וכדו' שאשה עוזרת בקביעות למנהל וכדו', ויש להתרחק מעבודות אלו שמצויים גברים ונשים בחדר אחד.

[א"ה בספר תחומי הצניעות עמ' 117 מובא שנשאל רבינו הגר"נ קרליץ שליט"א, על אודות הנשים ההולכות לעבוד במקומות שאינם שומרי תורה ומצוות ואינם צנועים, מה ניתן לומר להם, והשיב: "ולמה אינן הולכות לעבוד אצל הערבים? משום שמפחדות! א"כ מה ההבדל כאן?!" והוסיף "על הנשים להזהר בעבודתן בכל עניני הצניעות, בין בלבוש בין בהתנהגות, וכן שלא להקל ראש, וכמו כן לדעת שאין לחפש עבודה או לעבוד במקומות אשר הם סכנה לאשה"]

מה הן גדרי איסור קול באשה, אחותו, אמו?

בשו"ע (סי' כ"א סעיף א') כתב, אסור לשמוע קול ערוה או לראות שערה:

א. כתב המ"ב, קול זמר אשה אפילו פנויה, שלא בשעת ק"ש מותר, אך שלא יכוין להנות מזה כדי שלא יבוא לידי הרהור. וזמר אשת איש וכן כל העריות לעולם אסור לשמוע [אפילו שלא בשעת ק"ש], וכן פנויה שהיא נדה מכלל עריות היא. ובתולות דידן כולם בחזקת נדות הן משיגיע להן זמן וסת.

ב. קול הרגיל בה [קול דיבורה ואינו קול זמר] אינו ערוה ומותר, והיינו כיון שרגיל בו לא יבוא לידי הרהור ואפילו מאשת איש, אבל אסור לכוין להנות מדיבורה, ודוקא שלא נהנה מצליל קולה, אבל נהנה מכך אסור.

אם נהנה מתוכן דבריה מותר, אם לא נהנה מצליל קולה.

ג. גם קול זמר אשה שאינו מכירה אסור. וכן אם שומעה דרך טייפ וכדו' אסור.

ד. אין היתר לשמוע קול של כמה נשים ששרות יחד.

המתגורר סמוך לסמינר של בנות, שהן שרות לפעמים, לא ישים לבו לזה, ואם מרגיש בעצמו שזה מביאו לידי הרהור, אסור.

ה. בנות הנוסעות לטיול, וכדו', ויש שם נהג או איש שמירה, אסור להם לשיר כשהוא שומע.

וכן אם הוא גוי אין ראוי לשיר.

ו. קול שיר אמו, בשעה שקורא קריאת שמע אסור. ושלא בשעת ק"ש מותר.

ז. קול אחותו בשעה שקורא קריאת שמע, אסור. ושלא בשעת קריאת שמע, אם הוא באופן שמביאו לידי הרהור אסור.

מה הן פרטי דין לשאול בשלום אשה?

אלו פרטי הדינים בזה:

א. אין שואלים בשלום אשה כלל. ונכלל בזה ב' איסורים.

א. קול באשה ערוה, והוא עצם שמיעת קול האשה שמעורר תאוה [וזהו רק קול כזה שיש בו קירוב הדעת כגון קול זמר שלה, או אפילו קול דיבורה שנהנה מזה]. ב. שאילת שלום אשה שאסור מפני שמרגיל לבה ודעתה אצלו, וזהו אסור אף שאינו שומע את קולה, כגון ששואל בשלומה ע"י שליח, ואפילו ע"י בעלה אסור.

ב. גם אמירת שלום הנהוג בזמנינו שלא מתענינים בשלומה י"ל שזה בכלל הגדר שמרגיל לבה ודעתה אצלו, כיון שה"שלום" מופנה במיוחד אליה, ומי יאמר שאין בזה קירוב הדעת.

ג. וכן יש לדון דאין לומר לאשה בוקר טוב, צפרא טבא, שבת שלום [גוט שבת, גוט יו"ט], ויש למצוא איזה לשון ברכה וכדלהלן.

ד. בלשונות של ברכה אין בזה איסור משום שאילת שלום, כגון לברכה בברכת מזל טוב, כל טוב, שנה טובה, בהצלחה, ישועות ונחמות, הרבה נחת, אבל צפרא טבא או שבת שלום אע"פ שהוא לשון ברכה מ"מ הרי הוא שימוש תדירי של אמירת שלום.

ה. אשה שהיתה חולה מותר להתעניין בבריאותה כדי לידע אם צריכה סיוע.

ו. מותר לנענע לאשה בראשו ואין בזה משום שאילת שלום.

ז. המדבר עם אשה בטלפון ואינו מכירה, מסתבר שמותר לומר לה שלום.

ח. גם קרובי משפחה האסורים עליו משום ערוה אסור לומר להם שלום, כגון כלה וחמיה, חתן וחמותו, גיסים וגיסות. אמנם אלו המותרות לו משום איסור יחוד, כגון אחותו, מותר בשאילת שלום. ודודתו [אחות אביו] אין ראוי להתיר בשאילת שלום.

ט. אף האשה אסור לה לשאול בשלום האיש שיש גם בזה קירוב הדעת.

י. איש שנשאל לשלומו מאשה, אם יש חשש שתפגע אם לא יענה, מותר לענות לה בכובד ראש ובשפה רפה, או ינענע בראשו כאומר שלום.

מה הן פרטי וגדרי קירוב האסורים והמותרים במשפחה, ובהליכה לרופאים?

א. בשו"ע כתב, המחבק או המנשק אחת מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם אע"פ שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טפשים, שאין להתקרב לערוה כלל בין גדולה בין קטנה חוץ מהאב לבתו והאם לבנה.

ב. אשה לילך לרופא או איש לילך לרופאה, מעיקר הדין נוהגים בזה היתר אם היא צריכה אליו ואין רופא אחר. אמנם אם הוא מרגיש שדבר זה מביאו לידי הרהור הרי זה

אסור, וכן אשה שהולכת לרופא ומרגישה שמביאה לידי הרהור אסור. וההכרעה בזה, כל אחד לפי מה שמרגיש, שהרי הרהור שייך להרגשת כל אדם לפי מה שהוא.
ואם הרופא מתנהג בפריצות, אסור לילך אליו אפילו במקום פיקוח נפש,
בזמנינו שמצוי רופאים פרוצים, ומתנהגים בדרך חיבה, ואף האשה נכשלת בזה, יש להקפיד ללכת דוקא לרופאה.

ג. לעשות עיסוי שמשפשים בגוף אנה ואנה, אשה לאיש, ואיש לאשה אסור.

ד. רופאי שיניים שעוזרות להם נשים שעושות שאר פעולות חוץ מעצם הרפואה, כגון שאיבת הרוק, אין לחוש, כיון שאין כאן נגיעה להדיא, ואף אם יארע הרי זה נגיעה שלא בכוונה.

ה. בדיקות דם אצל אשה, שצריכה למשש ולחפש אחרי הוריד, זה יותר מסתם נגיעה שלא בכוונה, ויש לחוש שיבוא לדי הרהור וחיבה, והדבר תלוי לכל אחד לפי מה שמרגיש, ואם אינו מרגיש בזה שום הרהור אין בזה איסור מן הדין.

ו. חולה ההולך לרופאה, ויש לו אפשרות לילך לרופא, נקרא רשע כיון שזה נחשב שיש לו דרך אחרת.

ז. איסור השתמשות באשה, באיש ההולך אצל רופאה או אחות, או אשה ההולכת אצל רופא, עיין שו"ע יו"ד סי' של"ה סעיף י'.

ח. ילדה קטנה המבקשת שיעביר אותה את הכביש, מותר ליתן לה יד, אך אם היא ילדה יותר גדולה, יתפוס בדש בגדיה ויעבירנה.

ז. חיבוק ונישוק סב עם נכדתו, או סבתא עם נכדה מותר. אבל סב עם נינתו, או סבתא עם נינה, אם היא קטנה שאין בזה משום הרהור הרי זה מותר, אך אם היא גדולה יותר שיכול להיות בזה הרהור, אין בזה היתר.

מה הן פרטי דיני רחיצה עם קרובי משפחה, ועם רבו?

א. אסרו בגמ' לרחוץ עם אביו ואחיו ובעל אמו ובעל אחותו, ואם מכסין ערותן בבית המרחץ מותר.

ב. האיסור עם קרובי אשתו, דוקא משעת נישואין, אבל בזמן השידוכים מותר.

ג. וכן אסור לאדם להכנס למרחץ עם רבו, אא"כ צריך לו שישמשנו. ואם קדם התלמיד במרחץ ובא רבו לשם, אינו צריך לצאת.

ד. אם יכול למצוא איזה פינה בבית המרחץ שלא יראה משם, אפשר שיש להקל.

ה. האיסור לרחוץ עם אביו ואחיו, נראה שאם הוא קטן אין בזה איסור. ומזמן שהנער קרוב לגיל י"ב יש כבר להמנע לרחוץ עם אביו.

ו. בבריכה או בים שהדרך בזמנינו לילך ששם עם מכנסיים מותר להיות שם עם אביו ואחיו.

ז. אביו או אחיו שצריך לרוחצם, או לעשות בהם איזה טיפול רפואי במקומות המכוסים הנ"ל, אם אין אחרים שיעשו זאת, מותר להם לעשות.

מה הן פרטי דיני שיחה עם האשה?

תנן, אל תרבה שיחה עם האשה, באשתו אמרו ק"ו באשת חברו. מכאן אמרו חכמים, כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו. [פירש הרמב"ם, שיקנה פחיתות מידות לנפשו והוא רוב התאוה], ובוטל מדברי תורה, וסופו יורש גיהנום. עוד אמרו... שסופך לבוא לידי ניאוף.

כמה פרטי דינים בזה:

א. גדר "אל תרבה" הוא, שכל זמן שמדבר רק כפי מה שנצרך לו הרי זה מותר, ואם מוסיף על זה הרי זה בכלל "אל תרבה", וקשה לקבוע הגבול בזה, לכן יש להקפיד לדבר רק מה שצריך. ולכן איש שנצרך לו לדבר עם רופאה או פקידה או עו"ד יש להקפיד לדבר רק מה שצריך לאותו הענין.

ב. וכן בקרובי משפחה, כגון לדבר עם דודתו, אין להרבות בדיבור אלא מה שנצרך לפי הענין, ויש לידע את הגבול בזה, והכל לפי הענין.

ג. מי שצריך לילך לטיפולים של שיחות עם אשה כגון פסיכולוגית וכיוצ"ב, יש לילך איש לאיש ואשה לאשה. ובמקום שאי אפשר יש לעשות שאלת חכם האופנים המותרים.

ובכל אופן איש שמדבר עם אשה לצורך, ומרגיש בעצמו שזה גורם לו קירוב הדעת ומביאו לידי הרהור, זה ודאי אסור אף מה שמדבר לצורך, דהרהור באשה אסור.

מה הן פרטי וגדרי דיני לעבור בין ב' נשים?

א. לא יעבור איש בין שתי נשים, וכן לא תעבור אשה בין ב' אנשים. ואם עברו יש תקנה לומר הפסוק א-ל מוציאם ממצרים וכו'.

ב. גם בבני ביתו אסור לעבור בין שתי נשים, כגון האב בין בנותיו הגדולות, או האם בין שני בניה הגדולים. ובקטנים אין קפידא.

ג. האיסור הנ"ל נובע מזה שמזיק בין לממצע בין למתמצע. לכן אין לחוש אם הבן גורם לאמו לטרוח לפנות הדרך שלא יעבור בינה לאשה אחרת, ואין הבן טורח בעצמו לעבור בדרך אחרת, מפני שהיא כמצלת עצמה מן הנזק שלה.

ד. אם הנשים עומדות חוץ לד' אמותיו, מסתבר שאין לחוש. וכן שתי נשים אחת באה ממזרח ואחת לקראתה ממערב והוא עובר ביניהם, אין זה נחשב שעובר בין ב' נשים, אבל אם הולכים בכיוון אחד נחשב שעובר בין ב' נשים.

ה. זה שאמרנו שתקנתו שיאמר הפסוקים, אינו אלא אם כך אירע שעבר, אבל אין לילך לכתחילה על מנת לומר פסוקים אלו.

ו. לא מועיל להחזיק באיזה חפץ ולעבור, אא"כ יש מחיצה או עכ"פ רוב מחיצה.

שו"ת לתוהה באמונתו ובתכליתו